THEOLOGIA
CHRISTIANA
DOGMATICO-MORALIS
CONTRACTA IN TOMOS DUOS

AUCTORE

F. DANIELE CONCINA
ORD. PRÆD.

TOMUS PRIOR

complectens, præter APPARATUM, octo priores LIBROS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BONONIÆ MDCCLX.

SIMONIS OCCHI VENETI BIBLIOPOLÆ CURIS,

SUPERIORIBUS ANNUENTIBUS.

Digitized by Google

14.23.N.1

Digitized by Google

L E C T O R I

B I B L I O P O L A.

THeologiæ chriſtianæ DANIELIS CONCINÆ Ord. Præd. Compendium ab ipſo auctore elaboratum, diu tenebris concluſum, ſapienti potentique obſtetricante manu in lucem tandem eductum typis meis prodit. Viri tanti decora a non obſcuri nominis ſcriptoribus multoties celebrata, a me ſemper prætermiſſa, probro mihi a nonnùllis vertendum, nedùm ſtupidi, verum etiam ingrati animi nota inſuper inuſta, timeo vereorque. Editis per me tamen operibus ab ipſo conſcriptis, vulgatiſque ipſorum catalogis, meo me munere functum, prudentiores forte cenſebunt, ſapientum cœtui, quorum jura piaculum eſt uſurpare, auctoris doctrinæ, geſtorumque reſervato delatoque judicio. Hoc viri elogium mihi cùm impune liceat, decere etiam quammaxime arbitror, ſufficere item non ambigo. Unde enim melius certiuſque quam ex fructibus arboris indoles agnoſci queat? Quid enim, ſi ingenium, ſi pietatem, ſi ſtudia, ſi zelum, ſi conſtantiam, ſi animi magnitudinem ſummis, ut docet, laudibus extollam, a viris fide digniſſimis, a memetipſo audita, viſa, probata referens? Hæc omnia, & longe majora quæ dici poſſent, minora tamen juſto eſſent, iis comparata quæ liquido ex ejus operibus elici queunt, quorum cenſum hic quoque ad alterius Tomi calcem retexui. Quis ego præterea ut cum cl. noſtri ævi ſcriptoribus, qui non laudes tantum ipſius, verum apologias etiam prolixas contexuere, eodem in ſtadio currere auſim? Cui vero poſt ſolemnem auctoris commendationem a BENEDICTO XIV. fel. rec. pro ſuo in eum ſtudio in Epiſtola encyclica ad Epiſcopos directa an. 1744. prolatam, magna de illo, & pro illo ſcribendi locus non datur? Hæc mihi, non præclariſſimi auctoris meritis ſatis: quibus alii huic ſpartæ aptiores litare non ſine laude poterunt. Vale lector, & hoc novum meæ pro tuo profectu ſollicitudinis argumentum hilari gratoque animo ſuſcipe.

Digitized by Google

INDEX

Librorum, Diſſertationum, Capitum, Paragraphorum, & Quæſtionum qui in hoc Tomo continentur.

LIBER I.

Apparatus ad Theologiam christianam dogmatico-moralem.

Cap. I. *De iis quæ primum omnium ſcire moderator animarum debet.* pag. 1

Quæſt. 1. *Animarum medicus ſcire ne imprimis debet humanæ naturæ vulnera?* ib.

Quæſt. 2. *Quodnam fuit primum peccatum Adæ?* ib.

Quæſt. 3. *Peccatum Adæ pertinet aliquo modo ad ejus poſteros?* ib.

Quæſt. 4. *Quinam ſunt peccati originalis effectus?* ib.

Cap. II. *De Scriptura ſancta.* 2

Quæſt. 1. *Quid ſit ſacra Scriptura?* 3

Quæſt. 2. *Quotuplex eſt Scripturæ divinæ ſenſus?* ib.

Quæſt. 3. *Quænam eſt Scriptura authentica?* ibid.

Quæſt. 4. *Pervia ne eſt omnibus Scripturæ ſanctæ intelligentia?* ib.

Quæſt. 5. *Quæ via tenenda, ut germanum Scripturæ ſanctæ ſenſum aſſequamur?* 4

Cap. III. *Neceſſitas ſumma qua Theologi omnes, ſed præcipue qui Chriſtianorum conſcientias dirigunt, ad Scripturæ ſanctæ ſtudium adſtringuntur.* 5

Cap. IV. *Chriſtianæ profeſſionis ſpiritum, & præcipuas ejuſdem regulas, & luculentiſſima principia callere imprimis Paſtores, & Chriſtianorum moderatores exactè debent.* 9

Quæſt. 1. *Quas ſervare regulas debeant Paſtores animarum in ſanandis ægrotis?* ib.

Quæſt. 2. *In quo potiſſimum ſitus eſt chriſtianæ perfectionis ſpiritus?* ib.

Quæſt. 3. *Humilitas eſt ne potiſſima chriſtianæ perfectionis virtus?* 10

§. unic. *Confeſſariorum meditandum.* 11

Cap. V. *De paucitate electorum, & multitudine reproborum.* 13

Cap. VI. *Epiſcopi ſacris Ordinibus initiandos examinare potiſſimum debent ſuper Evangeliorum notitia.* 17

Cap. VII. *De traditionibus.* 19

Cap. VIII. *De Eccleſia.* 20

Cap. IX. *De Conciliis.* 22

Cap. X. *De Summorum Pontificum, SS. Patrum, & Theologorum tum Scholaſticorum, tum Moraliſtarum auctoritate.* 23

Cap. XI. *Nonnullæ objectiones diluuntur, & monita quædam aſſignantur.* 26

LIBER II.

Apparatus ad Theologiam christianam dogmatico-moralem.

DISSERTATIO I.

De conſcientia.

Cap. I. *De conſcientia, ejuſque partitione.* 31

Quæſt. 1. *Quid ſit conſcientia?* ib.

Quæſt. 2. *Quotuplex ſit conſcientia?* 32

Quæſt. 3. *Peccat ne qui conſcientiam, rectam non ſequitur?* ib.

Quæſt. 4. *Obſtringitur ne homo ſequi conſcientiam propriam ſive rectam, ſive errantem?* ib.

Quæſt. 5. *Peccat ne qui non agit ſecundum conſcientiam vincibiliter erroneam?* ib.

Quæſt. 6. *Quomodo ſe gerere debeat qui ex conſcientia erronea utrumque contradictionis extremum peccatum eſſe judicat?* ib.

Quæſt. 7. *Quomodo deponenda eſt conſcientia erronea, & quæ diligentia adhibenda?* 33

Quæſt. 8. *Ex quibus indiciis colligi poteſt conſcientiam errantem eſſe vincibilem, aut invincibilem?* ib.

Cap. II. *De obligatione qua tenentur Confeſſarii illuminare pœnitentes invincibili conſcientia erronea laborantes. Laxæ opiniones refelluntur.* ib.

Cap. III. *Opera ex conſcientia invincibiliter erronea peracta, licet careant malitia formali, nulla tamen prædita ſunt bonitate, aut merito.* 35

Quæſt. unic. *Quid ſit conſcientia perplexa?* 37

Cap. IV. *De conſcientia dubitante.* ib.

Quæſt. 1. *Quotuplex ſit dubium?* ib.

Quæſt. 2. *Utrum operari cum conſcientia dubia de peccato, peccatum ſit?* 38

Quæſt.

Quæſt. 3. *Quid dicendum de diſcrimine quod a nonnullis conſtituitur inter dubium facti, & juris?* 38
CAP. V. *Exponuntur illæ duæ regulæ:* In dubiis tutior pars eſt eligenda: In dubiis melior eſt conditio poſſidentis: *& quæ diligentia requiratur ad dubium deponendum.* ib.
CAP. VI. *De conſcientia ſcrupuloſa.* 39
Quæſt. 1. *Quænam ſcrupulorum remedia?* ib.
Quæſt. 2. *Quomodo ſe gerere Confeſſarius cum ſcrupuloſis debeat?* 40
Quæſt. 3. *Licitum ne eſt contra ſcrupulos agere?* ib.

DISSERTATIO II.

De Probabiliſmo, ejuſque conſectariis.

CAP. I. *Opiniones a S. Sede damnatæ in controverſia Probabiliſmi.* 41
CAP. II. *Quid, & quotuplex ſit opinio probabilis, probabilior, tuta, & tutior. Germanus ſenſus quæſtionis proponitur.* ib.
CAP. III. *Argumento evidenti & ineluctabili evincitur, doctrinam de licito uſu opinionis minus probabilis in conſpectu probabilioris eſſe falſam, & antievangelicam.* 43.
§. 1. *Brevis explicatio primæ propoſitionis.* ibid.
§. 2. *Brevis explicatio ſecundæ propoſitionis.* ibid.
§. 3. *Probabiliſtæ ſimplex & perſpicuum reſponſum præbere huic demonſtrationi non poſſunt.* 44
CAP. IV. *Summi Pontificis Alexandri VII. auctoritate evincitur ſiſtema probabiliſticum pugnare cum lege evangelica.* 45
CAP. V. *Ven. Innocentii XI. Pontificis Summi auctoritate Probabiliſmus evincitur improbatus.* 47
CAP. VI. *Aliis rationum momentis Probabiliſmus profligatur.* 49
CAP. VII. *Expenduntur paradoxa Probabiliſtarum.* 51
§. 1. *Paradoxon primum:* Melior eſt conditio poſſidentis. ib.
§. 2. *Paradoxon ſecundum:* Lex dubia non eſt lex. ib.
CAP. VIII. *Abſurda graviſſima quæ neceſſario conſequuntur Probabiliſmum.* 53
§. 1. *De ignorantia, ejuſque diviſione.* ib.
§. 2. *Datur ne ignorantia invincibilis cujuſcumque juris naturalis?* ib.

§. 3. *Paradoxon primum ignorantiæ probabiliſticæ, nullum nempe dari peccatum abſque actuali advertentia.* 54
§. 4. *Alterum paradoxon ignorantiæ probabiliſticæ, peccatum philoſophicum.* 55
§. 5. *Paradoxon tertium ignorantiæ probabiliſticæ, ſummopere mirificum, & univerſæ antiquitati inauditum.* ib.
CAP. IX. *Auctoritate Theologorum Probabiliſmus improbatur.* ib.
CAP. X. *Licitum eſt amplecti opinionem evidenter probabiliorem pro libertate, relicta minus probabili tutiore pro lege.* 58
CAP. XI. *Adhortatio ad Confeſſarios.* ib.

THEOLOGIA CHRISTIANA DOGMATICO-MORALIS.

LIBER III.

IN PRIMUM DECALOGI MANDATUM.

DISSERTATIO I.

De fide, & ſpe.

CAP. I. *Recenſentur propoſitiones damnatæ ab Eccleſia in materia fidei.* 60
CAP. II. *Cenſus propoſitionum quæ videntur laxæ, ex Caſuiſtis decerptarum.* 61
CAP. III. *De fide, & ejus diviſione.* 62
Quæſt. 1. *Quid ſit fides?* ib.
Quæſt. 2. *Quotuplex ſit fides?* ib.
Quæſt. 3 *Quodnam ſit, & quotuplex objectum fidei?* ib.
Quæſt. 4. *Fiducia qua quis certo credit ſibi eſſe peccata remiſſa, eſt ne fides theologica ad ſalutem neceſſaria?* ib.
Quæſt. 5. *Quæ ab Eccleſia credenda proponuntur ut a Deo revelata, ſunt ne evidenter credibilia?* ib.
Quæſt. 6. *Pia voluntatis affectio præcedere ne fidem debet?* ib.
Quæſt. 7. *Quinam ſunt homines apti ad fidem theologicam?* ib
CAP. IV. *De neceſſitate credendorum.* 63
Quæſt. 1. *Utrum neceſſaria fides ſit ad ſalutem?* ib.
Quæſt. 2. *Quinam articuli credendi ſunt neceſſitate medii?* ib.
Quæſt. 3. *Ignoranti myſteria Trinitatis, & Incarnationis neganda ne abſolutio eſt?* ib.
Quæſt. 4. *Quænam ſunt fidei capita quæ vi præcepti credere adulti obſtringuntur?* 64

Digitized by Google

Cap. V. *Quænam ſcire fideles debeant eorum quæ mores inſtituunt, & Chriſtianorum vitam conformant ad exemplar Magiſtri noſtri Jeſu Chriſti.* 64
Quæſt. 1. *Quænam ſunt præcepta & media quæ Deus jubet pro formandis moribus, quæ ſcire Chriſtiani aſtringuntur?* 65
Quæſt. 2. *Excuſari ne fideles aliqui rudes poſſunt ob ingenii hebetudinem a notitia quorumdam articulorum?* 66
Quæſt. 3. *Satisfaciunt ne fidei præcepto fideles qui Symbolum, decem Decalogi præcepta, orationem dominicam, & angelicam ſalutationem latine diſcunt, quando ſunt linguæ latinæ prorſus ignari?* ib.
Quæſt. 4. *Quandonam fideles elicere actus internos fidei aſtringuntur?* ib.
Cap. VI. *De præcepto divino, & eccleſiaſtico confitendi doctrinam chriſtianam tum fidei, tum morum?* 67
Quæſt. 1. *Datur ne præceptum confitendi exterius fidem chriſtianam?* ib.
Quæſt. 2. *Qui interrogatur de fide catholica, peccat ne, ſi taceat?* ib.
Quæſt. 3. *Licitum ne eſt aliquando tyrannum fugere, ut coactio ad fidem confitendam evitetur?* ib.
Quæſt. 4. *Qui curam animarum habent, tenentur ne fidei profeſſionem palam edere?*
Quæſt. 5. *Negaret ne fidem qui negaret ſe eſſe Chriſtianum?* ib.
Quæſt. 6. *Peccant ne contra præceptum confitendæ fidei qui erubeſcunt publicam confeſſionem doctrinæ quæ mores regit?* 68
Quæſt. 7. *Licet ne aliquando falſam ſimulare religionem verbis, aut factis?* ib.
Cap. VII. *De infidelitate, ejuſque variis ſpeciebus virtuti fidei oppoſitis.* 69
Quæſt. 1. *Tolerari ne infideles licite queunt inter Catholicos?* 70
Quæſt. 2. *Poteſt ne Eccleſia aut ſeipſa immediate, aut Principum ope infideles non ſubditos ad fidem ſuſcipiendam cogere?* ib.
Cap. VIII. *De communicatione fidelium cum infidelibus.* ib.
Cap. IX. *De hæreſi, & apoſtaſia a fide, & pœnis in hæreticos latis.* 71
Quæſt. 1. *Utrum dubius in fide, hæreticus habendus ſit?* ib.
Quæſt. 2. *Quid ſit apoſtaſia?* 72
Quæſt. 3. *Quænam ſunt pœnæ in hæreticos latæ?* ib.
Quæſt. 4. *Quinam ſubjacent pœnis latis in hæreticos?* ib.
Quæſt. 5. *Lata ne excommunicatio eſt in credentes, fautores, receptatores, & defenſores hæreticorum?* 73
Quæſt. 6. *Permiſſum ne Catholicis eſt diſputare cum hæreticis?* ib.
Cap. X. *De libris prohibitis.* ib.
Cap. XI. *Virtutis ſpei theologicæ notio, objectum, ſubjectum, præceptum, & tempus quo urget obligatio.* 74
Quæſt. 1. *Quid ſit ſpes theologica?* ib.
Quæſt. 2. *Datur ne ſpei præceptum?* ib.
Quæſt. 3. *Datur ne timoris præceptum?* ib.
Quæſt. 4. *Quænam ſunt vitia ſpei oppoſita?* ibid.

DISSERTATIO II.

De caritate erga Deum.

Cap. I. *Cenſus propoſitionum proſcriptarum.* 75.
Cap. II. *Inventarium propoſitionum quæ laxæ videntur.* ib.
Cap. III. *Caritatis theologicæ notio, objectum, prærogativæ, & præceptum.* 77
Quæſt. 1. *Quid ſit caritas, ejuſque objectum?* ibid.
Quæſt. 2. *Urget ne præceptum amandi Deum?* 78
Quæſt. 3. *Amor quem præceptum hoc imperat, debet ne eſſe appretiativus, vel etiam intenſivus?* ib.
Cap. IV. *Tempora deſignantur in quibus hoc præceptum amandi Deum urget.* 79
Quæſt. 1. *Obligat ne præceptum iſtud aliquo determinato tempore?* ib.
Quæſt. 2. *Satis ne eſt ſemel in vita actum amoris Dei elicere?* ib.
Quæſt. 3. *Obligat ne hoc præceptum ſingulis dumtaxat quinquenniis?* ib.
Quæſt. 4. *Obligat ne præceptum iſtud per ſe in primo uſus rationis inſtanti?* ib.
Quæſt. 5. *Frequenter ne ad actus amoris Dei obligat caritatis præceptum?* 80
Quæſt. 6. *An ſatis ſit ſemel in anno actus caritatis elicere?* 81
Quæſt. 7. *Utrum ex præcepto caritatis omnes adſtringantur dirigere opera ſua in Deum?* 82.
Cap. V. *Conſectaria quæ theologicarum virtutum exercitia, & officia ſuadent.* 83
§. 1. *Qua ratione fidei excellentia, & exercitium ſuadendum.* ib.
§. 2. *Spei chriſtianæ exercendæ rationes.* 84
§. 3. *Caritatis exercendæ regula.* 85

DIS-

DISSERTATIO III.

De caritate erga proximum.

CAP. I. *Recenſentur propoſitiones damnatæ adverſus caritatem proximi.* 86
CAP. II. *Propoſitiones laxæ Caſuiſtarum.* ib.
CAP. III. *De præcepto divino, quo jubemur actu interno caritatis proximum diligere.* 87.
Quæſt. 1. *Datur ne præceptum diligendi proximum?* 88
Quæſt. 2. *Præceptum iſtud obligat ne ut peculiaribus internis actibus proximum diligamus?* ib.
Quæſt. 3. *Actus quo diligere proximum jubemur, debet ne eſſe diſtinctus ab actu amoris quo Deum diligimus?* ib.
Quæſt. 4. *Obligat ne per ſe hoc præceptum ad proximi dilectionem?* ib.
Quæſt. 5. *Quomodo diligere debes proximum ſicut teipſum?* ib.
Quæſt. 6. *Quis ordo in caritate ſervandus?* 89.
Quæſt. 7. *Qui ſunt in dilectione præferendi?* 90.
CAP. IV. *De inimicorum dilectione.* ib.
Quæſt. 1. *In lege veteri urgebat ne præceptum diligendi inimicos?* ib.
Quæſt 2. *Quænam benevolentiæ ſigna inimicis exhibenda?* ib.
Quæſt. 3. *Offenſori petenti pacem tenetur ne offenſus ſigna dilectionis exhibere?* 91
Quæſt. 4. *Aſtringitur ne offenſus non ſolum odium deponere, ſed etiam ſatisfactionem remittere, & compenſationem?* ib.
Quæſt. 5. *Licitum ne eſt de malo proximi gaudere ob bonum quod inde nobis obvenit?* ib.
CAP. V. *De eleemoſyna corporali.* 92
Quæſt. 1. *Quid ſit eleemoſyna?* ib.
Quæſt. 2. *An jure naturali & divino eleemoſyna imperetur?* ib.
CAP. VI. *Selecta Patrum teſtimonia, quibus ad eleemoſynam divites urgentur, & iſtorum excuſationes vanæ refelluntur.* ib.
CAP. VII. *De tempore quo eleemoſynæ præceptum urget. Variæ quæſtiones reſolvuntur.* 96
Quæſt. 1. *Extrema neceſſitate laboranti aſtringuntur ne divites ſuccurrere non modo ex ſuperfluis, ſed etiam ex neceſſariis ſtatui?* ibid.
Quæſt. 2. *Tenentur ne divites captivos apud Turcas, alioſque infideles redimere?* 97
Quæſt. 3. *Dives qui extrema penuria laboranti das mutuo pecuniam, ſatisfacis ne præcepto eleemoſynæ?* ib.
Quæſt. 4. *Licitum ne divitibus eſt retinere ſuperflua ſtatui præſenti ut ad altiorem aſcendant?* ib.
Quæſt. 5. *In communi neceſſitate ſubveniendum ne pauperibus eſt ex ſuperfluis?* 98
Quæſt. 6. *Licitum ne pauperi eſt in gravi conſtituto neceſſitate furari ea quæ ſibi neceſſaria ſunt?* 99
CAP. VIII. *Qui facere eleemoſynas, de quibus bonis, & quibus pauperibus aſtringuntur?* 100
Quæſt. 1. *Quinam erogare eleemoſynas poſſunt, & debent?* ib.
Quæſt. 2. *Filiifamilias, & uxores facere ne eleemoſynas queunt?* ib.
Quæſt. 3. *Tenentur ne Regulares eleemoſynas facere?* ib.
Quæſt. 4. *Quibus pauperibus eroganda eleemoſyna eſt?* ib.
CAP. IX. *Monitum ad Confeſſarios.* ib.
CAP. X. *De correctione fraterna.* 102
Quæſt. 1. *Divinum ne eſt correctionis fraternæ præceptum?* ib.
Quæſt. 2. *Peccata ex ignorantia commiſſa, ſunt ne vi præcepti corrigenda?* ib.
Quæſt. 3. *Quæ ſunt perſonæ quibus onus incumbit correctionis?* ib.
Quæſt. 4. *Concionatores gravi culpa polluti peccant ne mortaliter verbum Dei e publico ſuggeſtu prædicantes?* 103
Quæſt. 5. *Obſtringuntur ne ſubditi ſuperiores corrigere?* ib.
Quæſt. 6. *Qui ſunt ſuperiores qui peculiari jure obſtringuntur ad correctionem?* 104
Quæſt. 7. *Quæ ſpes profectus concipi debet ut fraternæ correctionis præceptum obliget?* ibid.
Quæſt. 8. *Differri ne correctio debet, ut tempore opportuno peragatur?* 105
Quæſt. 9. *Quis ordo in correctione ſervandus?* ibid.
Quæſt. 10. *Obligat ne ſervandi ordinis præceptum, cum exiſtimatur ſecurius Prælatum correcturum fore delinquentem?* ib.
Quæſt. 11. *Quæ peccata deferri ad ſuperiorem neglecto correctionis ordine debent?* 106.

DISSERTATIO IV.

De vitiis caritati oppoſitis, & præſertim de ſcandalo.

Cap. I. *Recenſentur primo propoſitiones damnatæ, deinde quæ laxæ videntur.* 107
Cap. II. *Quid ſit odium Dei, & proximi. De diſcordia, contentione, ſchiſmate, & ſeditione.* 109
Quæſt. 1. *Eſt ne peccatum proximo maledicere?* 110
Quæſt. 2. *Quid ſit diſcordia?* ib.
Quæſt. 3. *Quid ſit contentio?* ib.
Quæſt. 4. *Quid ſit ſchiſma?* ib.
Quæſt. 5. *Quid ſit ſeditio?* ib.
Cap. III. *De ſcandalo.* ib.
Quæſt. 1. *Quid, & quotuplex ſit ſcandalum?* ib.
Quæſt. 2. *Utrum ſcandalum ſit ſpeciale peccatum?* 111
Quæſt. 3. *Quam grave ſit declinandi ſcandali debitum?* ib.
Quæſt. 4. *Reticenda ne eſt veritas vitæ, ut ſcandalum vitetur?* ib.
Quæſt. 5. *Eſt ne doctrinæ veritas reticenda, ut ſcandalum vitetur?* 112
Quæſt. 6. *Dimittenda ne eſt juſtitiæ veritas propter ſcandalum vitandum?* ib.
Quæſt. 7. *Sunt ne temporalia propter ſcandalum dimittenda?* ib.
Quæſt. 8. *Opera ſpiritualia ſunt ne propter ſcandalum aut occultanda, aut differenda?* ibid.
Quæſt. 9. *Quid de ſcandalo Naamani Syri dicendum?* ib.
Quæſt. 10. *Licitum ne eſt idola, & thus ethnicis vendere, fana, & ſynagogas conſtruere, & cetera hujuſmodi, quorum malus prævidetur uſus?* ib.
Quæſt. 11. *Graviter ne peccant Chriſtiani qui in Turcarum triremibus remigant adverſus Chriſtianos?* 113
Quæſt. 12. *Licitum ne eſt pecunias mutuo accipere a feneratore parato ad fenora?* ib.
Quæſt. 13. *Licitum ne eſt ſuadere illi qui certo peccaturus eſt, levius, ut omittat gravius crimen?* ib.
Quæſt. 14. *Licitum ne eſt invitare ad cœnam eum qui ſolvere jejunium paratus eſt?* 114.
Cao. IV. *De vano mulierum ornatu.* ib.
Quæſt. 1. *Ornare ne mulieres ſe licite valent?* ib.
Quæſt. 2. *Immoderatus mulierum ornatus improbatur ne a Scriptura ſancta?* ib.
Quæſt. 3. *SS. Patres deteſtantur ne muliebres pompas?* ib.
Quæſt. 4. *Peccant ne mulieres fucis, & ſtibio vultum adulterantes?* 115
Quæſt. 5. *Quid hoc de argumento doceant nonnulli?* ib.
Quæſt. 6. *Quandonam mulierum ornatus cenſendus ſit ſuperfluus, & mortiferus?* ib.
Quæſt. 7. *Peccant ne mortaliter feminæ nudato pectore incedentes?* 117
Quæſt. 8. *Peccant ne feminæ quæ ſe conſpiciendas præbent viris a quibus ſe turpiter amandas prævident?* ib.
Quæſt. 9. *Peccant ne mortaliter feminæ quæ pollitulos ſuos ſibi inſervire permittunt, & illorum familiari colloquio fruuntur, dum ex pluribus indiciis probabiliter colligunt, illos erga ſe veneris amore flagrare?* 118
Quæſt. 10. *Licitum ne eſt nautis, & aurigis herum deferre in domum concubinæ, vel concubinam in domum heri?* ib.
Quæſt. 11. *Poſſunt ne deferri litteræ amatoriæ ad amaſiam amici?* ib.
Quæſt. 12. *Licitum ne eſt meretricibus inſervire, eas ad domum amaſii comitari, januam amaſio aperire, lectum ſternere?* ibid.
Quæſt. 13. *Licitum ne eſt locare domum meretricibus?* 119
Quæſt. 14. *Licitum ne eſt commodare alicui cubiculum ad fornicandum?* 120
Quæſt. 15. *Pingens concubinæ imaginem dandam amaſio, perpetrat ne peccatum ſcandali?* ib.
Quæſt. 16. *Licite ne pictores imagines turpes depingunt?* ib.
Quæſt. 17. *Quid de illis dicendum qui obſcœnas imagines palam in domibus expoſitas tenent?* ib.
Quæſt. 18. *Licitum ne eſt petere ſolutionem maleficii a malefico, vel ſaga?* ib.
Quæſt. 19. *Quid de frequentatione comœdiarum, & promiſcua virorum, & mulierum converſatione dicendum?* ib.
Quæſt. 20. *Quid agere illi debent qui falſa doctrina, aut fraude alios in peccatum impulerunt, aut a bono, ab ingreſſu in Religionem retraxerunt?* ib.

DIS-

DISSERTATIO V.

De Religione.

CAP. I. *Natura, & actus Religionis quam præſcribit primum Decalogi mandatum*. 121.
Quæſt. 1. *Quid ſit Religio?* ib.
Quæſt. 2. *Quot ſunt Religionis actus?* ib.
Quæſt. 3. *Quid ſit devotio?* ib.
Quæſt. 4. *Quinam ſit devotionis effectus?* ib.
CAP. II. *De oratione, ejuſque neceſſitate*. ibid.
Quæſt. 1. *Eſt ne oratio neceſſaria neceſſitate medii?* 122
Quæſt. 2. *Datur ne orandi præceptum?* ib.
Quæſt. 3. *Quo tempore determinato urgeat orationis præceptum?* ib.
Quæſt. 4. *Peccat ne contra Religionis virtutem qui gravi tentatione pulſatus Deum orare negligit?* 124
CAP. III. *De orationis conditionibus. Num ſolus Deus orandus? Sint ne Sancti invocandi? Et pro quibus orandum?* ib.
Quæſt. 1. *Quæ, & quot ſint orationis conditiones?* ib.
Quæſt. 2. *Quinam ſint orationis effectus?* 125
Quæſt. 3. *Utrum ſolus Deus orandus ſit?* ib.
Quæſt. 4. *Invocandi ne Sancti ſunt?* ib.
Quæſt. 5. *Orandum ne eſt pro omnibus viatoribus, etiam pro animabus in Purgatorio detentis?* ib.
Quæſt. 6. *Certo ne ſuffragia proſunt Purgatorii animabus, quibus applicantur?* 126
Quæſt. 7. *Utrum peccatores orare debeant, & exaudiantur a Deo?* ib.

DISSERTATIO VI.

De horis canonicis.

CAP. I. *Recenſentur propoſitiones damnatæ*. 126.
CAP. II. *Propoſitiones laxæ quorumdam auctorum*. ib.
CAP. III. *De horarum canonicarum numero, & finitione*. 127
Quæſt. 1. *Quot ſunt horæ canonicæ?* ib.
Quæſt. 2. *Quænam ſit horarum canonicarum notio?* ib.
Quæſt. 3. *Quænam ſunt partes majores, & minores divini officii, & quo tempore olim celebratæ fuere?* ib.
Quæſt. 4. *Eſt ne peccatum ſeparare Matutinum a Laudibus?* 128
Quæſt. 5. *Vetuſta ne eſt conſuetudo recitandi horas canonicas in choro?* ib.
Quæſt. 6. *Adhibenda ne ſunt inſtrumenta muſicalia in cantu eccleſiaſtico?* ib.
CAP. IV. *De obligatione recitandi horas canonicas in choro, & de tempore, ordine, & loco quibus recitari debent*. 129
Quæſt. 1. *Tenentur ne omnes Eccleſiæ cathedrales, collegiatæ, parochiales, & regulares ſub gravi culpa recitare in choro horas canonicas?* 130
Quæſt. 2. *Quot Religioſi requiruntur ut præceptum recitandi horas canonicas in choro impleatur?* ib.
Quæſt. 3. *Novitii ſoli valent ne chori præceptum implere?* ib.
Quæſt. 4. *Quo tempore recitandæ ſunt horæ canonicæ in choro?* ib.
Quæſt. 5. *Eſt ne gravis obligatio recitandi divinas laudes ſtatis diffinitiſque horis?* ibid.
Quæſt. 6. *Eſt ne peccatum grave omittere in choro officium defunctorum, & officium parvum B. Virginis?* 131
Quæſt. 7. *Quem ritum ſervare tenentur recitantes Breviarium?* ib.
CAP. V. *De illis qui privatim recitare horas canonicas aſtringuntur*. 132
Quæſt. 1. *Clerici in minoribus conſtituti aſtringuntur ne horas canonicas, vel aliquas preces recitare?* ib.
Quæſt. 2. *An Religioſi nondum in ſacris conſtituti, & Moniales emiſſa profeſſione tenentur ſub gravi culpa horas privatim extra chorum recitare?* ib.
CAP. VI. *De obligatione recitandi horas canonicas qua aſtringuntur Beneficiarii*. ib.
Quæſt. 1. *Qui habet beneficium ſive ſimplex, ſive curatum, aſtringitur ne ſub gravi culpa horas canonicas recitare?* ib.
Quæſt. 2. *Qui percipit præſtimonia, tenetur ne ad canonicas horas?* 133
Quæſt. 3. *Penſionarii tenentur ne canonicas horas recitare?* ib.
Quæſt. 4. *Epiſcopi, & Cardinales aſtringuntur ne ad recitandas canonicas horas?* ibid.
Quæſt. 5. *Coadjutores beneficiorum tenentur ne ad horas canonicas?* ib.
Quæſt. 6. *Qui habet beneficium, ſine fructibus, tenetur ne ad horas canonicas?* ibid.
Quæſt. 7. *Qui dubius eſt de tenuitate benefi-* cii,

cii, tenetur ne ſolvere horarum canonicarum penſum? 134

CAP. VII. *De reſtitutione Beneficiariorum ob omiſſionem divini officii.* 135

Quæſt. 1. *Peccat ne mortaliter cum onere reſtitutionis Beneficiarius qui primis ſex menſibus divinum officium omittit?* ibid.

Quæſt. 2. *Beneficiarius qui elapſis ſex menſibus omittit recitare officium abſque culpa, tenetur ne ad reſtitutionem?* ib.

Quæſt. 3. *Beneficiarius qui partem levem in ſingulis horis omitteret, eſſet ne reſtitutioni obnoxius?* ib.

Quæſt. 4. *Qui hodie omittit officium, & cras duplex officium recitat, tenetur ne ad reſtitutionem?* 136

Quæſt. 5. *Præfata reſtitutio facienda ne eſt ante judicis ſententiam?* ib.

Quæſt. 6. *Beneficiarius abſque ulla attentione recitans officium, tenetur ne reſtituere?* ibid.

Quæſt. 7. *Beneficiarius curatus omittens horas canonicas, tenetur ne reſtituere omnes beneficii fructus, an ſolum fructus correſpondenter recitationi omiſſæ?* ib.

Quæſt. 8. *Qui unum officium pro alio recitat, tenetur ne ad reſtitutionem?* ib.

Quæſt. 9. *Cuinam reſtitutio fieri debet, fabricæ, an pauperibus?* ib.

Quæſt. 10. *Fructuum reſtitutio ſuppleri ne poteſt eleemoſynis factis a Beneficiario antequam omitteret preces canonicas?* 137

Quæſt. 11. *Penſionarius tenetur ne fructus penſionis reſtituere pro rata, ſi officium recitare omittat?* ib.

CAP. VIII. *De attentione, intentione, voce, tempore, & loco ſervando in recitandis canonicis horis.* ib.

Quæſt. 1. *Quæ attentio requiratur ad recitationem divini officii?* ib.

Quæſt. 2. *Sufficit ne ad implendum præceptum attentio habitualis?* 139

Quæſt. 3. *Satis ne eſt ad implendum præceptum, meditari myſteria paſſionis Chriſti, aut Sanctorum, vel B. Virginis acta?* ib.

Quæſt. 4. *Peccant ne Chriſtiani qui animo diſtracto preces recitant?* ib.

Quæſt. 5. *Quæ ſunt actiones externæ quæ in recitante horas canonicas attentionem interiorem impediunt?* ib.

Quæſt. 6. *Licitum ne eſt inter manuum labores preces recitare?* 140

Quæſt. 7. *Satisfacit ne præcepto recitandi horas canonicas qui ſimul Miſſam de præcepto audit?* ib.

Quæſt. 8. *Quid de eo dicendum qui in choro ſomno vexatur?* ib.

Quæſt. 9. *Neceſſaria ne intentio eſt recitandi horas canonicas?* ib.

Quæſt. 10. *Satis ne ſit ſola mente, abſque exteriore voce, canonicas horas recitare: & an Regulares fruantur privilegio recitandi officium divinum mentaliter, dum privatim extra chorum illud perſolvunt?* ibid.

Quæſt. 11. *Peccat ne letaliter qui unicam ex minimis horis omittit?* 141

Quæſt. 12. *Peccant ne mortaliter qui brevius, loco longioris, officium recitant?* ibid.

Quæſt. 13. *Quæ continuatio, & ordo ſervari debent in recitandis canonicis horis?* ibid.

Quæſt. 14. *Quo tempore recitandæ ſunt horæ canonicæ?* 142

Quæſt. 15. *Qui celebrat Miſſam ante recitatum Matutinum peccat ne mortaliter?* ibid.

CAP. IX. *De cauſis excuſantibus a recitandis horis canonicis?* ib.

Quæſt. 1. *Qui ſolus nequit, cum ſocio vero poteſt, tenetur ne ſocium adhibere ut perſolvere horas queat?* ib.

Quæſt. 2. *Quæ infirmitas excuſat a recitandis horis?* 143

Quæſt. 3. *Quæ occupatio eximit ab officio recitando?* ib.

Quæſt. 4. *Qui non poteſt majorem, tenetur ne recitare minorem officii partem?* ibid.

Quæſt. 5. *Quis diſpenſare ab officio recitando valet?* 144

CAP. X. *De obligatione Canonicorum frequentandi chorum, ut quotidianas diſtributiones lucrentur: & de cauſis excuſantibus eos a chori frequentia.* ib.

Quæſt. 1. *Peccat ne letaliter Canonicus, ſive Præbendatus, qui legitima ſublata cauſa a choro abeſt?* ib.

Quæſt. 2. *Tenentur ne Canonicis pſallere, & cantare in choro, ita ut non ſatisfaciant ſola præſentia, vel ſubmiſſa voce privatim recitantes?* ib.

Quæſt. 3. *Qui legitima cauſa a choro abſunt, acquirunt ne diſtributiones, non modo propriæ præſentiæ debitas, ſed eas etiam quæ ab aliis abſque cauſa abſentibus accreſcunt?* 146

Quæſt.

Quæſt. 4. *Præbendati præſentes jure ne valent abſentibus abſque cauſa diſtributiones donare?* ib.

Quæſt. 5. *Quænam ſunt cauſæ excuſantes Canonicos a chori frequentia?* 147

DISSERTATIO VII.

De adoratione, & cultu Dei, & Sanctorum.

Cap. I. *De adoratione, ejuſque partitione, & præcepto.* 148

Quæſt. 1. *Quid, & quotuplex ſit adoratio?* ibid.

Quæſt. 2. *Datur ne præceptum divinum Deum adorandi actibus tum internis, tum externis?* 149

Quæſt. 3. *Chriſtus Dominus adorandus ne eſt ut homo cultu latriæ?* ib.

Quæſt. 4. *Crux Chriſti adoranda ne eſt latriæ cultu?* ib.

Cap. II. *De cultu debito B. Virgini, Angelis, Sanctis, ſacris imaginibus, & reliquiis Sanctorum?* ib.

Quæſt. 1. *Utrum B. Virgini, Angelis, & Sanctis cultus debeatur?* ib.

Quæſt. 2. *Licitus ne eſt & pius ſacrarum imaginum uſus?* 150

Quæſt. 3. *Adorari ne ſacræ imagines poſſunt?* ibid.

Quæſt. 4. *Datur ne præceptum habendi, & adorandi ſacras imagines?* ib.

Quæſt. 5. *Adorandæ ne ſunt ſacræ reliquiæ?* ib.

DISSERTATIO VIII.

De ſuperſtitione, ejuſque ſpeciebus.

Cap. I. *Definitio, & diviſio ſuperſtitionis. Varii caſus in quibus ſerpit ſuperſtitio, explicantur.* 151

Quæſt. 1. *Quid, & quotuplex ſit ſuperſtitio?* ibid.

Quæſt. 2. *Quid ſit idololatria, & quot modis perpetretur?* 152

Quæſt. 3. *Quid, & quotuplex ſit divinatio?* ibid.

Quæſt. 4. *Quid eſt aſtrologia judiciaria?* 153

Quæſt. 5. *Licitum ne eſt futura libera per ſomnia divinare?* ib.

Quæſt. 6. *Licet ne ex cantu, volatu, motuque avium futura prædicere?* ib.

Quæſt. 7. *Licitus ne eſt ſortium uſus in electione ad eccleſiaſtica beneficia, vel ſæculares dignitates?* 154

Quæſt. 8. *Licita ne eſt ſortitio conſultoria?* ibid.

Quæſt. 9. *Quid, & quotuplex ſit vana obſervantia?* ib.

Cap. II. *De magia naturali, ſuperſtitioſa, lamiis, & ſtrigibus.* ib.

Quæſt. 1. *Quid, & quotuplex magia ſit?* ib.

Quæſt. 2. *Quid dicendum de iis qui ſalutatores vocantur?* ib.

Quæſt. 3. *Datur ne ars magica ſuperſtitioſa?* 155

Quæſt. 4. *Quid de lamiis, & ſtrigibus dicendum?* ib.

Quæſt. 5. *Transferuntur ne ſtriges de loco ad locum?* ib.

Cap. III. *De tentatione Dei, & ſacrilegio.* ibid.

Quæſt. 1. *Quid ſit tentatio Dei?* ib.

Quæſt. 2. *Tentat ne Deum ille qui probatione ferri candentis, aut aquæ ferventis ſuam manifeſtare innocentiam contendit?* ib.

Quæſt. 3. *Quid ſit ſacrilegium, & quotuplex?* ib.

DISSERTATIO IX.

De voto.

Cap. I. *Recenſentur propoſitiones damnatæ, & laxæ.* 156

Cap. II. *Voti notio, ejuſque conditiones.* 158

Quæſt. 1. *Quid ſit votum, ejuſque conditiones?* ib.

Quæſt. 2. *Quid ſignificat altera particula* de meliori bono? ib.

Quæſt. 3. *Res indifferentes, inutiles, vitioſæ ſunt ne materia voti?* ib.

Quæſt. 4. *An qui non poteſt implere totum votum, teneatur implere partem?* 159

Quæſt. 5. *Votum non ludendi validum ne eſt?* ibid.

Quæſt. 6. *Validum ne votum eſt numquam peccandi?* ib.

Cap. III. *De votorum diſtinctione.* ib.

Cap. IV. *De votorum obligatione, variiſque votorum quæſtionibus.* 160

Quæſt. 1. *An detur parvitas materiæ in voto?* ib.

Quæſt. 2. *An qui violat plura vota in materia levi eodem die, graviter peccet?* ib.

Quæſt. 3. *An vota parentum filii implere debeant?* ib.

Digitized by Google

Quæſt. 4. *Heredes tenentur ne vota teſtatorum implere?* ib.
Quæſt. 5. *Quo tempore implenda vota ſunt?* 161
Quæſt. 6. *Quid de voto dubio dicendum?* ib.
Quæſt. 7. *Qui vovis abſtinere a vino, tenetur ne abſtinere a cerviſia, aliiſque liquoribus e vino expreſſis?* 162
Quæſt. 8. *An error circa ſubſtantiam voti reddat votum invalidum?* ib.
Quæſt. 9. *An votum metu extortum ſit validum?* ib.
Quæſt. 10. *Quid de voto conditionali dicendum?* 163
Quæſt. 11. *Quid ſit votum conditionatum pœnale?* ib.
Quæſt. 12. *Quid dicendum de voto aſſumendi ſtatum religioſum?* ib.
Cap. V. *De votorum ceſſatione, irritatione, diſpenſatione, & commutatione.* ib.
Quæſt. 1. *Qui valeant vota edere?* ib.
Quæſt. 2. *Vota Religioſorum emiſſa abſque prælati licentia de re honeſta, quæ nec juriſdictionem, nec diſciplinam perturbant, ſunt ne valida?* ib.
Quæſt. 3. *An Eccleſia valeat leges ferre quæ aliquas perſonas ad vovendum inhabiles declarent?* 164
Quæſt. 4. *An ceſſante cauſa movente ceſſet votum?* ib.
Quæſt. 5. *An notabilis materiæ mutatio ſatis ſit ad votum irritandum?* ib.
Quæſt. 6. *An pro irritatione votorum cauſa aliqua requiratur?* ib.
Quæſt. 7. *An facultas irritandi vota juris ſit naturalis, vel poſitivi?* ib.
Quæſt. 8. *Quibus competat poteſtas irritandi vota?* ib.
Quæſt. 9. *An vota filiorum impuberum irritare parentes queant?* 165
Quæſt. 10. *Vota realia filiorum puberum ſubjiciuntur ne paternæ irritationi?* ib.
Quæſt. 11. *Tutores, & curatores poſſunt ne vota impuberum, & minorum irritare?* ib.
Quæſt. 12. *Valet ne mater filiorum impuberum, & filiarum vota irritare?* ib.
Quæſt. 13. *An maritus uxoris vota poſt matrimonium edita irritare queat?* ib.
Quæſt. 14. *Irritare ne domini valent ſervorum vota?* 166
Quæſt. 15. *Viget ne in Eccleſia facultas diſpenſandi ab obligatione votorum?* ib.
Quæſt. 16. *Quibus jure ordinario competit facultas diſpenſandi in votis?* ib.
Quæſt. 17. *Qui aliis diſpenſationem a voto impertiunt, poſſunt ne ſibi ipſis idem privilegium applicare?* ib.
Quæſt. 18. *An Prælati regulares valeant diſpenſare cum ſuis ſubditis in votis editis cum licentia majorum Prælatorum?* 167
Quæſt. 19. *An Confeſſarii regulares diſpenſare in votis hominum ſæcularium valeant?* ibid.
Quæſt. 20. *Quid dicendum de votis reſervatis ſummo Pontifici?* ib.
Quæſt. 21. *Quomodo intelliguntur reſervata vota triplicis peregrinationis?* ib.
Quæſt. 22. *An ad validam licitamque diſpenſationem cauſa rationabilis requiratur?* 168
Quæſt. 23. *Quænam ſunt legitimæ diſpenſationis cauſæ?* ib.
Quæſt. 24. *Quid ſit voti commutatio, & quis commutare vota queat?* 169
Quæſt. 25. *An in votorum commutatione ſervanda ſit æqualitas materiæ?* ib.
Quæſt. 26. *Quæ cauſa requiritur ad licitam, validamque commutationem?* ib.
Quæſt. 27. *Quid dicendum de commutatione votorum vi Jubilæi aut bullæ Cruciatæ?* ib.
Quæſt. 28. *An votum erogandi eleemoſynam tali Eccleſiæ, vel tali pauperi, poſſit poſt illius acceptationem commutari virtute Jubilæi, aut bullæ Cruciatæ?* 170
Quæſt. 29. *Licitus ne regreſſus eſt ad priorem materiam poſt factam legitimam commutationem?* ib.

LIBER IV.

IN II. ET IV. DECALOGI MANDATUM.

DISSERTATIO I.

De blaſphemia, & juramento.

Cap. I. *Recenſentur propoſitiones ab Eccleſia proſcriptæ in materia juramenti.* 170
Cap. II. *Recenſentur propoſitiones laxæ quas non pauci docent in materia blaſphemiæ, & juramenti.* ib.
Cap. III. *De blaſphemia.* 173
Quæſt. 1. *Quid, & quotuplex ſit blaſphemia?* ib.
Quæſt. 2. *Eſt ne blaſphemia genere ſuo peccatum mortale?* 174
Quæſt. 3. *Variæ ne ſunt blaſphemandi formulæ?* ib.
Quæſt. 4. *Quæ ſunt pœnæ in blaſphemos conſtitutæ?* ib.

Quæſt.

Quæſt. 5. *Qui blaſphemos audit, debet ne eos ad judicem deferre?* ib.
Quæſt. 6. *Quomodo ſe gerere cum blaſpemis Confeſſarii debeant?* 175
CAP. IV. *De juramento, variiſque jurandi formulis. Laxa P. Tamburini doctrina rejicitur.* ib.
Quæſt. 1. *Quid ſit juramentum, & quænam jurandi formulæ?* ib.
Quæſt. 2. *An jurent homines paſſim ajentes,* Par Dios, *ut Hiſpani;* Per Dio, *ut Itali;* Par Dio, *ut Siculi, ſeu per Deum ita eſt?* 176
Quæſt. 3. *An qui paſſim nomen Dei aſſumunt in vanum, licet nihil affirment, aut negent, peccent mortaliter?* ib.
CAP. V. *Juramentorum diviſiones, & conditiones explicantur.* ib.
Quæſt. 1. *Quot ſunt juramenti conditiones?* 177
Quæſt. 2. *An qui in re leviſſima falſum jurat, peccet mortaliter?* ib.
Quæſt. 3. *Licitum ne eſt rem quam probabilem tantum eſſe judicas, jurare ut veram?* ib.
Quæſt. 4. *Quæ certitudo requiratur ad juramentum?* ib.
Quæſt. 5. *An defectus juſtitiæ in juramento aſſertorio ſit peccatum mortale?* 178
CAP. VI. *De juramento promiſſorio.* ib.
Quæſt. 1. *An defectus veritatis de præſenti, vel de futuro in juramento promiſſorio ſemper ſit peccatum mortale?* ib.
Quæſt. 2. *An mortaliter peccet contra Religionem qui jurat ſe aliquod grave peccatum patraturum?* 179
CAP. VII. *De juramento doloſo, æquivoco, & amphibologico, & de reſtrictionibus mentalibus.* ib.
§. 1. *Quid ſenſerint poſteriores Theologi poſt damnatas theſes ab Inn. XI.* 182
§. 2. *Vera doctrina proponitur, & paucis refellitur doctrina plurium recentiorum.* 183
CAP. VIII. *De perjurio, & juramenti interpretatione, & diſpenſatione.* 185
Quæſt. 1. *Quid, & quotuplex ſit perjurium?* ib.
Quæſt. 2. *Quot modis juramentum ceſſet?* ib.
CAP. IX. *De adjuratione, & exorciſmo.* ib.

DISSERTATIO II.

De honorandis parentibus.

CAP. I. *Propoſitiones damnatæ, & laxæ.* 186
CAP. II. *De pietate filiorum in parentes.* 187
Quæſt. 1. *Peccant ne filii contra hoc præceptum, ſi parentibus grave malum deſiderant?* ib.
Quæſt. 2. *Quid dicendum de opinione Leandri, & plurium aliorum Caſuiſtarum inquientium, poſſe filium ob finem adeundi hereditatem mortem exoptare parentibus?* ibid.
CAP. III. *De obedientia filiorum parentibus debita.* 188
Quæſt. 1. *Quæ ſunt præcipua officia quæ præcipere parentes filiis valent, & in quibus obedire filii parentibus debent?* ib.
Quæſt. 2. *Poſſunt ne filii, invitis parentibus, licite matrimonium inire?* 189
Quæſt. 3. *Peccant ne filii qui parentes abducunt ne teſtamentum condant?* ib.
Quæſt. 4. *Quid in neceſſitate corporali parentibus præſtare filii debeant?* ib.
CAP. IV. *De officiis parentum in filios.* ibid.
Quæſt. 1. *Quid nomine alimentorum, quæ præbere filiis parentes debent, intelligitur?* 190
Quæſt. 2. *Peccant ne parentes, ſi filios ſuos alendos in hoſpitali exponant?* ib.
Quæſt. 3. *Tenetur ne pater alimenta dare filio naturali?* ib.
Quæſt. 4. *Tenentur ne matres proprio lacte filios alere?* 191
Quæſt. 5. *Occurrunt ne cauſæ cur pater denegare filiis alimenta queat?* ib.
CAP. V. *De obligatione mariti erga uxorem, & uxoris erga maritum; & de mutuo fratrum & ſororum debito.* ib.
Quæſt. un. *Tenetur ne maritus alimenta uxori præbere?* ib.
CAP. VI. *De officiis Eccleſiaſticorum, & Principum erga ſubditos; & de iſtorum erga hos ſuperiores cultu & obſequio: item de ſervorum debito erga dominos, & iſtorum in ſervos & famulos.* 192
Quæſt. un. *Servi tenentur ne comitari dominos ad fornicandum?* 193

L I.

Digitized by Google

LIBER V.

IN V. VI. ET IX. DECALOGI PRÆCEPTUM.

DISSERTATIO I.

De homicidio, duello, & bello.

CAP. I. *Recenſentur propoſitiones damnatæ ab Alexan. VII. & Ven. Innoc. XI.* 193
CAP. II. *Propoſitiones quædam laxæ.* 194
CAP. III. *Quid probibeat quintum Decalogi mandatum* Non occides. *Quam grave ſit homicidii ſcelus. De poteſtate Principum in facinoroſos.* 196
Quæſt. 1. *Unde habeant ſupremæ poteſtates facultatem occidendi facinoroſos?* ib.
Quæſt. 2. *Poſſunt ne Principes conferre cuilibet privato poteſtatem occidendi bannitos, propoſito præmio?* ib.
Quæſt. 3. *Utrum judex damnare poſſit ad mortem eum quem teſtes evincunt reum, ſi ipſe privatim novit innocentem.* ib.
CAP. IV. *De homicidio privata auctoritate perpetrato.* 197
Quæſt. 1. *Licitum ne ſit marito uxorem in adulterio deprehenſam occidere?* ib.
Quæſt. 2. *Licitum ne eſt homicidium ob propriæ vitæ defenſionem?* ib.
Quæſt. 3. *Licita ne ſit calumniatoris occiſio?* 198
Quæſt. 4. *Occidendus ne ſit calumniator ob defenſionem honoris magni momenti, cum moderamine inculpatæ tutelæ?* ib.
Quæſt. 5. *Licita ne eſt hominis invaſoris occiſio ob conſervationem bonorum temporalium?* 199
Quæſt. 6. *Licita ne eſt occiſio invadentis pudicitiam?* 201
Quæſt. 7. *Licitum ne erit ſe ipſum occidere?* ibid.
Quæſt. 8. *Licita ne eſt alicujus membri mutilatio?* ib.
Quæſt. 9. *Quid de homicidio caſuali dicendum ſit?* ib.
CAP. V. *De Duello.* ib.
§. 1. *Recenſentur propoſitiones damnatæ in materia duelli a Benedicto XIV.* 202
§. 2. *Quid ſit duellum.* ib.
§. 3. *Animadverſiones in primam propoſitionem damnatam a Benedicto XIV.* 203
§. 4. *Animadverſiones in ſecundam damnatam theſim.* 204
§. 5. *Animadverſiones in tertiam theſim.* 205
§. 6. *Animadverſiones in quartam proſcriptam theſim. Idea ſtatus naturalis quam perhibet P. Daniel Stadler, arbitraria, & commentitia.* 206
§. 7. *Animadverſiones in quintam proſcriptam theſim.* 207
CAP. VI. *De bello.* ib.
Quæſt. 1. *Quid, & quotuplex ſit bellum?* ibid.
Quæſt. 2. *An utrumque bellum licitum ſit?* ibid.
Quæſt. 3. *Quæ ſint conditiones ad belli juſtitiam neceſſariæ, & qui poſſint illud indicere?* 208
Quæſt. 4. *Utrum Princeps habens opinionem probabilem quod ſibi aliquod regnum, vel civitas debeatur, poſſit bellum indicere Principi poſſeſſori?* ib.
Quæſt. 5. *Utrum Rex catholicus in bello juſto contra alios catholicos vocare in auxilium queat gentiles & infideles?* ib.
Quæſt. 6. *Licitum ne eſt Clericis, & Religioſis in bello juſto propria manu pugnare?* 209
Quæſt. 7. *Licitum ne eſt Chriſtianis captivis timore mortis perculſis pro infidelibus pugnare adverſus Chriſtianos?* ib.
Quæſt. 8. *Qui modus ſervandus in bello peragendo ſit?* ib.
Quæſt. 9. *Quænam ſunt peccata quæ patrari in bello ſolent?* ib.
Quæſt. 10. *Licitum ne eſt in bello juſto innocentes ſontibus permixtos occidere?* ib.
Quæſt. 11. *Licitæ ne ſunt repreſſaliæ?* ib.

DISSERTATIO II.

De luxuria, ejuſque ſpeciebus.

CAP. I. *Propoſitiones damnatæ ab Alexandro VII. & Innocentio XI.* 210
CAP. II. *Propoſitiones laxæ Caſuiſtarum quorumdam.* ib.
CAP. III. *De luxuria, & ejuſdem ſpeciebus; atque de caſtitate oppoſita, quæ hoc mandato jubetur.* 214
Quæſt. 1. *Quid prohibet hoc præceptum*, Non mœchaberis? ib.
Quæſt. 2. *Quid ſit luxuria?* ib.
Quæſt. 3. *Quæ ſunt luxuriæ filiæ, & ſpecies?* 215
Quæſt. 4. *Utrum ſextum præceptum præcipiat caſtitatem?* ib.
Quæſt. 5. *In quo ſita ſit virginitatis notio?* ibid.

Quæſt.

Quæſt. 6. *Qua ratione virginitas amittitur?* ibid.
Cap. IV. *De fornicatione, & concubinatu.* ibid.
Quæſt. 1. *Quid ſit fornicatio, & quo jure prohibitu?* ib.
Quæſt. 2. *In quo differt concubinatus a fornicatione?* 216
Quæſt. 3. *Abſolvendus ne eſt concubinarius antequam concubinam dimittat?* ib.
Quæſt. 4. *Peccatum ne grave eſt aſpectus membrorum turpium ſive viri, ſive mulieris?* ib.
Cap. V. *De choreis virorum, & mulierum, & de theatrorum, ſeu comœdiarum frequentia. De converſatione hodierna promiſcua, de oſculis, tactibus, & amplexibus.* 217
Quæſt. 1. *Sunt ne choreæ hodiernæ occaſiones peccandi adeo propinquæ, ut Chriſtiani communiter loquendo, & aliquo caſu excepto, ſub gravi culpa abſtinere ab iiſdem debeant?* ib.
Quæſt. 2. *Licitum ne eſt adeſſe theatris, & comœdiis noſtri temporis?* 219
Quæſt. 3. *Quid de hodierna converſatione virorum & feminarum dicendum?* 221
Quæſt. 4. *Quandonam verba turpia, oſcula, amplexus, tactus ſunt peccata mortalia?* ibid.
Quæſt. 5. *Quid ſit delectatio moroſa, & an ſit peccatum mortale?* 222
Quæſt. 6. *Utrum vellicare genas, & tangere mamillas mulierum ſit peccatum mortale?* ibid.
Cap. VI. *De ſtupro, raptu, adulterio, inceſtu, & ſacrilegio.* ib.
Quæſt. 1. *Quid ſit ſtuprum?* ib.
Quæſt. 2. *Quæ pœnæ conſtitutæ ſunt in ſtupratores?* ib.
Quæſt. 3. *Quid ſit raptus?* 223
Quæſt. 4. *Quid ſit adulterium?* ib.
Quæſt. 5. *Quid ſit inceſtus?* ib.
Quæſt. 6. *Quid ſit ſacrilegium?* ib.
Cap. VII. *De flagitiis contra naturam.* 224
Quæſt. 1. *Differunt ne ſpecie hæc flagitia?* ib.
Quæſt. 2. *Quid ſit pollutio?* ib.
Quæſt. 3. *Pollutio volita in cauſa peccatum ne mortale eſt?* ib.
Quæſt. 4. *Quid ſit ſodomia?* 226
Quæſt. 5. *Quid ſit beſtialitas?* ib.
§. unic. *De remediis luxuriæ?* ib.

LIBER VI.

IN VII. VIII. ET X. DECALOGI MANDATUM.

DISSERTATIO I.

De furto.

Cap. I. *Propoſitiones damnatæ ab Innoc. XI.* 227
Cap. II. *Propoſitiones laxæ Caſuiſtarum.* ib.
Cap. III. *De furti notione, & diviſione, de rapina, de quantitate ad furtum grave requiſita, & de furtis minutis.* 230
Quæſt. 1. *Quid, & quotuplex ſit furtum?* ibid.
Quæſt. 2. *Quænam ſit quantitas neceſſaria ad furtum mortale?* ib.
Quæſt. 3. *Quid de furtis minutis dicendum?* 231
Quæſt. 4. *Plures ab eodem modica ſurripiunt: peccant ne ſinguli mortaliter?* ib.
Quæſt. 5. *Quando plures ſeorſim modica furantur, quorum quilibet ſcit, & advertit ab aliis modica ſurripi, abſque tamen communi conſilio, peccant ne ſinguli mortaliter?* ib.
Quæſt. 6. *Licitum ne eſt in extrema neceſſitate furari?* ib.
Quæſt. 7. *Licitum ne eſt in neceſſitate gravi furari?* 232
Cap. IV. *De occulta compenſatione.* ib.
Quæſt. 1. *Quid ſit compenſatio?* ib.
Quæſt. 2. *Licita ne eſt occulta compenſatio, & quæ ſint ejuſdem conditiones?* ib.
Cap. V. *De furtis domeſticorum.* 234
Quæſt. 1. *Peccant ne filii qui bona furantur parentibus?* ib.
Quæſt. 2. *Furtum ne perpetrant uxores quæ bona mariti ſurripiunt?* ib.
Quæſt. 3. *Quid de furtis Religioſorum?* ib.

DISSERTATIO II.

De falſo teſtimonio.

Cap. I. *Propoſitiones laxæ Caſuiſtarum.* 235
Cap. II. *De falſo teſtimonio, octavo præcepto vetito, & de mendacio.* 236
Quæſt. 1. *Quid ſit falſum teſtimonium?* ib.
Quæſt. 2. *Quid ſit mendacium?* ib.
Quæſt. 3. *Sit ne ſemper mendacium, etiam ob*

Digitized by Google

ob finem bonum prolatum, malitia infectum? 237
CAP. III. *De contumelia, ſuſurratione, deriſione, maledictione, & detractione.* ib.
Quæſt. 1. *Quid ſit contumelia?* ib.
Quæſt. 2. *Quid ſit ſuſurratio?* ib.
Quæſt. 3. *Quid ſit deriſio?* ib.
Quæſt. 4. *Quid ſit maledictio?* ib.
Quæſt. 5. *Quid ſit detractio?* 238
Quæſt. 6. *Eſt ne peccatum grave conficere libellos famoſos?* ib.
Quæſt. 7. *Qui crimen publicum in uno loco ſcit, peccat ne, ſi narret illud in alio loco ubi non eſt publicum?* ib
Quæſt. 8. *Eſt ne peccatum detractionis traducere Theologos ut Rigoriſtas, vel Laxones?* 239
Quæſt. 9. *Peccat ne qui detractores audit?* ibid.
Quæſt. 10. *Quid de ſecreti revelatione dicendum?* ib.
CAP. IV. *De judicio temerario, ſuſpicione, & dubitatione.* 240
Quæſt. 1. *Quid ſit judicium temerarium?* ib.
Quæſt. 2. *Quid ſit ſuſpicio?* ib.
Quæſt. 3. *Quomodo dubia in meliorem partem ſunt interpretanda?* ib.
CAP. V. *De reſtitutione famæ denigratæ per detractionem.* 241
Quæſt. 1. *Neceſſaria ne eſt famæ læſæ reſtitutio ad ſalutem æternam obtinendam?* ib.
Quæſt. 2. *Mortuo detractore tranſit ne ad heredes debitum reſtitutionis?* ib.
Quæſt. 3. *Quinam ſit modus reſtituendæ famæ?* ib.
Quæſt. 4. *Occurrunt ne cauſæ quæ a reſtitutione famæ excuſent?* ib.
CAP. VI. *Pauca perſtringuntur de nono, & decimo mandato.* 242

LIBER VII.

In quinque Ecclesiæ præcepta.

DISSERTATIO I.

De feſtorum ſanctificatione.

CAP. I. *Recenſentur propoſitiones damnatæ.* 243
CAP. II. *Propoſitiones laxæ plurium Caſuiſtarum.* ib.
CAP. III. *De obligatione ſervandi feſtos dies* 245
Quæſt. 1. *Obſervatio feſtorum obligat ne ſub mortali?* ib.
Quæſt. 2. *Quinam teneantur dies feſtos obſervare?* ib.
CAP. IV. *De operibus ſervilibus vetitis diebus feſtis.* 246
Quæſt. 1. *Quænam ſunt opera ſervilia vetita diebus feſtis?* ib.
Quæſt. 2. *An qui peccant mortaliter diebus feſtis, graviter violent præceptum ſanctificandi feſta?* ib.
Quæſt. 3. *Quænam ſunt opera mechanica ſervilia diebus feſtis vetita?* 247
Quæſt. 4. *Quid de operibus naturalibus, Religionis, & pietatis dicendum?* 248
Quæſt. 5. *Licitum ne eſt mercatus, & judicia forentia diebus feſtis exercere?* ib.
CAP. V. *De cauſis excuſantibus ab obſervantia præcepti prohibentis opera ſervilia die feſto.* 249
Quæſt. 1. *Quæ temporis parvitas excuſat a tranſgreſſione præcepti vetantis opera ſervilia?* ib.
Quæſt. 2. *Quæ neceſſitas excuſat laborantes die feſto?* ib.
CAP. VI. *De Miſſa audienda diebus feſtis, aliiſque pietatis operibus peragendis.* 250
Quæſt. 1. *Qui notabilem Miſſæ partem audire negligeret, graviter ne peccaret?* ib.
Quæſt. 2. *Qua præſentia requiritur ad Miſſam audiendam?* ib.
Quæſt. 3. *Quæ attentio, & intentio requiratur ut impleatur præceptum Miſſæ audiendæ?* ib
Quæſt. 4. *An Chriſtiani diebus dominicis præter Miſſæ auditionem teneantur intereſſe veſperis, conciones audire, aliaque pia opera exercere?* ib.

DISSERTATIO II.

De jejunio.

CAP. I. *Propoſitiones damnatæ ab Alex. VII.* 252
CAP. II. *Propoſitiones laxæ Caſuiſtarum.* ib.
CAP. III. *De præcepto jejunii eccleſiaſtici.* 256
Quæſt. 1. *Quid ſit jejunium eccleſiaſticum, & quænam ejus partes?* ib.
Quæſt. 2. *Quos cibos ſub carnium nomine Eccleſia prohibeat?* ib.
Quæſt. 3. *Quandonam licitum eſt tempore jejunii carnes comedere?* ib.

Quæſt. 4 *Quid de hodiernis diſpenſationibus ad eſum carnium dicendum?* ib.
Quæſt. 5. *Diſpenſatio abſtinentiæ a carnibus infert ne diſpenſationem a jejunio?* 257
Quæſt. 6. *Quot peccata committit qui diebus jejunii carnes comedit?* ib.
Cap. IV. *De abſtinentia a lacticiniis, unica comeſtura, & collatiuncula ſerotina.* ib.
Quæſt. 1. *Obligat ne ſub gravi culpa abſtinentia a lacticiniis?* ib.
Quæſt. 2. *Neceſſaria ne eſt obſervantia unicæ comeſturæ in jejunio eccleſiaſtico, & qua hora peragenda?* ib.
Quæſt. 3. *Licita ne eſt collatiuncula ſerotina?* 258
Quæſt. 4. *An potus chocolatis licitus ſit tempore jejunii?* ib.
Cap. V. *De perſonis ſubjectis jejunio, & de cauſis excuſantibus.* 260
Quæſt. 1. *Quo ætatis anno juvenes ſubjecti ſunt jejunii præcepto?* ib.
Quæſt. 2. *Senes expleto anno ſexageſimo aſtringuntur ne præcepto jejunii, ſi firmæ ſint valetudinis?* ib.
Quæſt. 3. *Qui non poteſt totum jejunium implere, tenetur ne ad partem: & utrum ſæpius modica comedentes graviter peccent?* ibid.
Quæſt. 4. *Quænam ſunt cauſæ a jejunio excuſantes?* 161
Quæſt. 5. *An conjugati liberi ſint a jejunio, ut ſolvant debitum conjugale?* ib.
Quæſt. 6. *Quiſnam labor a jejunio excuſet?* ibid.
Quæſt. 7. *Utrum Concionatores excuſentur a jejunio?* ib.
Quæſt. 8. *Quænam opera comitari jejunia Chriſtianorum debent?* 262

DISSERTATIO III.

De tertio & quarto præcepto Eccleſiæ, nempe annuæ confeſſionis, & paſchalis communionis.

Cap. I. *Recenſentur propoſitiones damnatæ.* ibid.
Cap. II. *Eccleſia præceptum edidit quod per ſe obligat omnes fideles ad peccatorum confeſſionem ſingulis annis.* ibid.
Quæſt. 1. *Qua anni parte obligat hoc præceptum?* 263
Quæſt. 2. *An præceptum impleatur per confeſſionem invalidam?* ib.
Cap. III. *De illis qui huic præcepto ſubjecti ſunt, & de cauſis excuſantibus.* ib.
Quæſt. 1. *Quo ætatis anno tenentur pueri confiteri?* ib.
Quæſt. 2. *Quænam ſunt cauſæ ab hoc præcepto excuſantes?* ib.
Quæſt. 3. *Fidelis qui ignorat idioma Confeſſarii, tenetur ne confiteri per interpretem?* ibid.
Quæſt. 4. *Quæ pœnæ impoſitæ ſunt omittentibus implere præceptum annuæ confeſſionis?* 264
Cap. IV. *De communione paſchali.* ib.
Quæſt. 1. *Datur ne præceptum communionis paſchalis.* ib.
Quæſt. 2. *Qua anni parte urget hoc præceptum?* ib.
Quæſt. 3. *An qui prævidet ſe non poſſe infra intervallum paſchale communionem ſuſcipere, teneatur illam anticipare?* ib.
Quæſt. 4. *An qui indigne communicant, hoc præceptum impleant?* 265

DISSERTATIO IV.

De decimis quinto Eccleſiæ præcepto impoſitis.

Cap. I. *Decimarum notio, origo, & ſolvendarum obligatio.* ib.
Quæſt. 1. *Quid ſint decimæ, & quænam earum origo?* ib.
Quæſt. 2. *Quot ſunt decimarum genera?* ib.
Quæſt. 3. *An jure tantum eccleſiaſtico decimæ in lege gratiæ ſolvantur?* ib.
Quæſt. 4. *Quinam ſolvere decimas debent?* 266
Cap. II. *De quibus rebus decimæ tam perſonales, quam prædiales, quove tempore ſolvi debeant?* ib.
Quæſt. 1. *De quibus lucris ſolvendæ decimæ perſonales ſint?* ib.
Quæſt. 2. *De quibus rebus decimæ prædiales ſolvendæ ſunt?* ib.
Quæſt. 3. *An peccent qui decimas non ſolvunt?* 267
Quæſt. 4. *Latæ ne ſunt aliquæ pœnæ contra defraudantes decimas?* ib.
Quæſt. 5. *Quibus Eccleſiis, & perſonis ſolvendæ decimæ ſunt?* ib.
Cap. III. *De primitiis.* ib.

LIBER VIII.

De officiis hominum, seu de actibus humanis, atque de lege, tum naturali, tum positiva: item de vitiis, et peccatis.

DISSERTATIO I.

De officiis hominum.

Cap. I. *De officiis voluntariis, & liberis*. 268
Quæſt. 1. *Quid ſit officium voluntarium?* ib.
Quæſt. 2. *Quotuplex voluntarium?* ib.
Quæſt. 3. *Quot ſint involuntarii cauſæ?* ib.
Quæſt. 4. *Quomodo ea quæ fiunt ex metu, ſint involuntaria?* ib.
Quæſt. 5. *Quæ fiunt ex concupiſcentia, ſunt ne involuntaria?* ib.
Quæſt. 6. *Quid requiritur ut voluntas libere agat?* 269
Quæſt. 7. *Utrum ex parte ſolius objecti proficiſcatur voluntatis neceſſitas?* ib.
Quæſt. 8. *In quo ſita eſt harmonia, & ordo actuum humanorum?* 270
Cap. II. *De actuum humanorum moralitate*. ibid.
Quæſt. 1. *Sita ne eſt actuum humanorum moralitas in libertate, an in denominatione extrinſeca?* ib.
Quæſt. 2. *Unde actus morales ſpeciem capiant?* ib.
Quæſt. 3. *Utrum dentur actus indifferentes in individuo?* 271

DISSERTATIO II.

De lege tum naturali, tum poſitiva.

Cap. I. *De lege in communi. Unde ſuam repetat originem. Ejuſdem notio, & diviſio*. ib.
Quæſt. un. *Sit ne in Deo lex æterna, & quid ſit lex iſta?* 272
Cap. II. *De lege naturali, & præceptis in eadem contentis. De ejuſdem immutabilitate, & diſpenſatione*. ib.
Quæſt. 1. *Quid ſit lex naturalis?* ib.
Quæſt. 2. *Utrum detur homo exlex, & an bonitas, & turpitudo inſit rebus ante omnem legem formalem?* 273
Quæſt. 3. *Quæ præcepta contineantur in lege naturali?* ib.
Quæſt. 4. *Lex naturalis eſt ne immutabilis?* 274
Quæſt. 5. *Quæ ſunt naturæ juris, poſſunt ne aliqua poteſtate diſpenſari?* ib.
Quæſt. 6. *Poteſt ne Deus ſua abſoluta poteſtate diſpenſare in aliquibus juris naturæ præceptis?* ib.
Quæſt. 7. *Quid ſit jus gentium?* 275
Cap. III. *De lege poſitiva divina*. ib.
Cap. IV. *De lege poſitiva humana*. 276
§. 1. *Legum humanarum fundamentum humana ſocietas*. ib.
§. 2. *De jure civili, publico, & privato*. ib.
§. 3. *De jure canonico, ſeu eccleſiaſtico*. ib.
Cap. V. *De poteſtate leges condendi, & de perſonis eidem ſubjectis*. 277
Quæſt. 1. *Utrum Principes ſupremi, æque ac ſubditi, ſubjecti legibus a ſe latis ſint?* ibid.
Quæſt. 2. *Pueri ſeptennes, infideles, amentes, ebrii, ſubjecti ne legibus ſunt?* ib.
Quæſt. 3. *Quomodo Clerici, peregrini, & advenæ ſubjecti ſint legibus ſuæ patriæ, & locorum per quæ tranſeunt?* ib.
Cap. VI. *De legum humanarum effectibus, & vi obligandi*. 278
Quæſt. 1. *Qui ſunt legis effectus?* ib.
Quæſt. 2. *Quænam ſit legis humanæ materia?* ib.
Quæſt. 3. *Valent ne legiſlatores humani, ſive eccleſiaſtici, ſive civiles, actus internos directe & abſolute præcipere?* ib.
Quæſt. 4. *Obligat ne ſub gravi lex humana?* ib.
Quæſt. 5. *Leges injuſtæ pariunt ne obligationem?* 279
Quæſt. 6. *Unde colligenda ſit gravis obligatio legis?* ib.
Quæſt. 7. *Quid de lege pœnali dicendum eſt?* ibid.
Quæſt. 8. *Unde nam argui poteſt legem pœnalem mixtam obligare ſub gravi culpa?* ibid.
Quæſt. 9. *An leges in præſumptione fundatæ obligent in conſcientia?* ib.
Cap. VII. *De lege tributorum*. 280
Quæſt. un. *Lex tributorum obligat ne in conſcientia?* ib.
Cap. VIII. *De lege irritante, & lege dubia*. ib.
Quæſt. 1. *Lex irritans obligat ne in conſcientia?* ib.
Quæſt. 2. *Qui dubitat exiſtat ne lex, an ſecus, liber ne a lege eſt?* ib.
Quæſt. 3. *Qui certus de lege, dubitat vero an*

an in hoc particulari caſu ſubjectus legi ſit, exemptus ne a lege eſt? 281
Quæſt. 4. *An homines cum mortis, vel gravis damni periculo teneantur leges ſervare?* ib.
CAP. IX. *De neceſſaria intentione legis implendæ, & de obſervantia plurium præceptorum unico actu.* ib.
Quæſt. 1. *Neceſſaria ne eſt aliqua intentio vel expreſſa, vel virtualis adimplendi præceptum; aut ſufficit intentio ponendi rem præceptam?* ib.
Quæſt. 2. *Ut quis legem impleat, debet ne finem legis intendere?* ib.
Quæſt. 3. *Impleri ne uno actu plura præcepta valent?* 282
Quæſt. 4. *Satisfieri ne poteſt eodem tempore diverſis præceptis?* ib.
Quæſt. 5. *Qui non poteſt totum implere opus præceptum, aſtringitur ne partem quam poteſt, exequi?* ib.
CAP. X. *De legis ceſſatione, interpretatione, diſpenſatione, & conſuetudine.* ib.
Quæſt. 1. *Utrum ceſſante fine legis in particulari, ceſſet lex?* ib.
Quæſt. 2. *An ceſſante negative fine adæquato legis in particulari, ceſſet lex?* 283
Quæſt. 3. *Quid ſit abrogatio legis, & quis abrogare eam valeat?* ib.
Quæſt. 4. *Quid ſit legis interpretatio?* ib.
Quæſt. 5. *Quæ regulæ in interpretatione ſervandæ?* ib.
Quæſt. 6. *Quid ſit epikeja, & ubi nam locum habeat?* ib.
Quæſt. 7. *Quid ſit diſpenſatio a lege?* ib.
Quæſt. 8. *Unde colligi poſſit Prælatum velle diſpenſare?* 284
Quæſt. 9. *Quibus competat diſpenſatio a legibus humanis?* ib.
Quæſt. 10. *Utrum licita & valida ſit diſpenſatio abſque juſta cauſa data?* ib.
Quæſt. 11. *Quænam ſunt cauſæ juſtæ diſpenſationis?* 285
Quæſt. 12. *Quid de diſpenſatione ſubreptitia, obreptitia, & per metum extorta dicendum?* ib.
Quæſt. 13. *Quibus de cauſis diſpenſatio ceſſet?* ib.
Quæſt. 14. *Ceſſat ne diſpenſatio ob mortem diſpenſatoris?* ib.
Quæſt. 15. *Quid ſit conſuetudo, & quotuplex?* 286
Quæſt. 16. *Quinam invehere conſuetudinem queant, & quænam conditiones neceſſariæ ſint?* ib.
Quæſt. 17. *Quot ſunt conditiones ad veram conſuetudinem neceſſariæ?* ib.
Quæſt. 18. *Quantum temporis requiritur ad introducendam conſuetudinem?* ib.
Quæſt. 19. *Quinam ſint effectus conſuetudinis, & quibus modis ceſſet?* 287
CAP. XI. *De privilegiis.* ib.
Quæſt. 1. *Quid ſit privilegium, & quomodo a diſpenſatione differat?* ib.
Quæſt. 2. *Quis impertiri privilegium valet?* 288.
Quæſt. 3. *Uti ne privilegiatus poteſt extra ditionem concedentis privilegio ſibi conceſſo?* ib.
Quæſt. 4. *Quomodo interpretanda privilegia ſint?* ib.
Quæſt. 5. *Quot modis privilegia amittuntur?* ibid.
Quæſt. 6. *Quid de communicatione privilegiorum inter Mendicantes?* ib.
Quæſt. 7. *Quid de privilegiis in particulari dicendum?* ib.

DISSERTATIO III.

De peccatis univerſe, & ſigillatim.

CAP. I. *Vitii & peccati notiones, & diviſiones.* 289
Quæſt. 1. *Quænam ſit peccati finitio?* ib.
Quæſt. 2. *Quid, & quotuplex ſit peccati macula?* ib.
CAP. II. *De diſtinctione peccati mortalis a veniali. Quorumdam Probabiliſtarum, & plurium ſciſulorum axiomata refelluntur.* 290.
Quæſt. 1. *Quomodo peccatum mortale poſſit deſinere in veniale?* ib.
Quæſt. 2. *Quomodo veniale fieri mortale poſſit?* 291
Quæſt. 3. *Quæ advertentia ſufficit ut peccatum ſit mortale, & quæ ignorantia excuſet?* 292
CAP. III. *De peccatis originali, commiſſionis, & omiſſionis.* 294
Quæſt. 1. *Peccatum commiſſionis conſiſtit ne in aliquo poſitivo, vel privativo?* ib.
Quæſt. 2. *In quo ſitum eſt peccatum omiſſionis?* ib.
CAP. IV. *De diſtinctione ſpecifica, & numerica peccatorum.* 295
Quæſt. 1. *Unde ſpecifica peccatorum diſtinctio repetatur?* ib.
Quæſt. 2. *An diverſitas ſpecifica peccatorum ſumatur etiam ex circumſtantiis?* ib.

Quæſt.

Quæſt. 3. *Unde ſumatur diſtinctio numerica peccatorum?* ib.
Quæſt. 4. *Qui a venialibus abſtinere non ſatagit, eſt ne in periculo labendi in mortalia?* 196
Cap. V. *De ſeptem vitiis capitalibus.* ib.
§. 1. *De ſuperbia omnium vitiorum fonte.* ibid.
Quæſt. unic. *Quid ſit ſuperbia?* ib.
§. 2. *De filiabus ſuperbiæ, & inanis gloriæ.* 297
§. 3. *Admonentur Confeſſarii, frequentem eſſe ſuperbiæ culpam, cujus remedium eſt chriſtiana humilitas.* 298
§. 4. *De avaritia.* 299
§. 5. *De luxuria, & gula.* 300
§. 6. *Malitia iræ, ejuſque ſex filiæ exponuntur.* 302
§. 7. *De invidiæ iniquitate, & quæ ſint illius filiæ.* ib.
Quæſt. unic. *Quid ſit invidia?* ibid.
§. 8. *De acedia, ejuſque filiabus.* 303
Quæſt. unic. *Quid ſit acedia?* ib.

FINIS.

THEO-

Digitized by Google

THEOLOGIA CHRISTIANA DOGMATICO-MORALIS.

LIBER PRIMUS

Apparatus ad hanc Theologiam.

CAPUT I.

De iis quæ primum omnium ſcire moderator animarum debet.

I. Quæst. i. *Animarum medicus ſcire ne imprimis debet humanæ naturæ vulnera?* Resp. affirmat. Natura humana pro libero arbitrio hic accipitur, intellectu nempe, & voluntate, non excluſis phantaſia, appetitu ſenſitivo, aliiſque affectionibus, quibus homo utitur ad ſuas exercendas operationes. Accipitur etiam pro corpore ipſo, ex cujus diverſo temperamento, & varia diſpoſitione, ætatiſque, & ſexus differentia, & affectus animi, & motus diverſi manant.

II. Primum itaque omnium animarum curator deſcriptæ naturæ vires, infirmitates, vulnera, inclinationes pravas calleat apprime neceſſum eſt. Hoc patet in medico, qui ut infirmo curando opportuna remedia applicet, ejusdem vires, temperamentum, & morbi gravitatem explorare ſerio ſtudet.

III. Quæst. ii. *Quodnam fuit primum peccatum Adæ?* Resp. Primum Adæ peccatum ſuperbia fuit, unde cetera crimina tamquam a radice profecta ſunt, ut habetur Eccl. x. *Initium ſuperbiæ hominis, apoſtatare a Deo: quoniam ab eo qui fecit illum, receſſit cor ejus; quoniam initium omnis peccati eſt ſuperbia*. S. Thomas evincit 2. 2. q. 163. a. 1 primum Adæ peccatum non potuiſſe eſſe niſi ſuperbiam: *Non potuit eſſe prima inordinatio appetitus humani ex hoc quod appeteret aliquod ſenſibile bonum, in quod carnis concupiſcentia tendit præter ordinem rationis. Relinquitur igitur quod prima inordinatio appetitus humani fuit ex hoc quod aliquod bonum ſpirituale inordinate appetiit.... Unde manifeſtum eſt quod primum peccatum primi hominis fuit ſuperbia*. Hujuſce ſuperbiæ objectum fuit quædam Dei ſimilitudo, regula contempta quam Deus præſcripſit; ſeu fuit appetitus propriæ excellentiæ, ſubjectione ad Deum rejecta. Peccavit enim tunc nimia erga uxorem Hevam complacentia, & indulgentia, tum inobedientia divini mandati, tum inordinata appetitione comedendi fructum & viſu pulcherrimum, & guſtu ſuavem.

IV. Quæst. iii. *Peccatum Adæ pertinet aliquo modo ad ejus poſteros?* Resp. De fide eſt omnes homines in Adam peccaſſe, primumque peccatum in Adæ poſteros transfuſum eſſe, quod peccatum *originale* idcirco appellatur. Quare hæreſis reus damnatus Pelagius cum ſuis diſcipulis fuit, quod peccatum originale negaſſet contractum a filiis Adam. In aliud extremum lapſi ſunt Lutherus, & Calvinus, qui peccatum originale contra Pelagianos confitentes, effutierunt, ejuſmodi peccato extinctum in genere moris penitus eſſe liberum hominis arbitrium. Quem errorem anathemate confixit Tridentinum Concilium *ſeſſ. 6. can. 5.* Non ergo extinctum, ſed pluribus & quidem gravibus morbis læſum per peccatum originale eſt liberum hominis arbitrium.

V. Quæst. iv. *Quinam ſunt peccati originalis effectus?* Resp. Primus peccati originalis effectus, ſeu pœna, eſt privatio juſtitia originalis, qua ornata anima Deo obediebat, & in omnes facultates inferiores dominabatur. Hac perturbata harmonia, & excuſſo jugo, inteſtino appetitionum tumultu obſeſſa remanſit anima.

VI. Secundus effectus ſeu vulnus, eſt mentis ignorantia: quam graviſſimam plagam ut explicet S. Auguſtinus, eam tribuit in partes quatuor. Et primum ipſarum rerum quæ vitæ conſervandæ neceſſariæ ſunt, ignoratione obducta mens noſtra eſt, inquit Doctor S. *lib. 1. de peccat. merit. & remiſſ. cap. 38.* Alterum ignorantiæ vulnus eſt mentis hebetudo, & fatuitas, quæ aliquibus ita a nativitate hæret, ut vix dicernere, quid ſibi proſit, quidve obſit, valeant. Difficultas illa maxima ſcientias comparandi, tertio loco mentem noſtram torquet. Quot in tenebris ignorantiæ torpent, & volutantur, ne aequi-

rendarum ſcientiarum moleſtiam, tædiumque perferant? Quid quod illi ipſi qui acumine ingenii præſtant, cæcutiunt in plurimis quæ aut honeſtatem, aut turpitudinem actionum ſpectant? Undique mens noſtra tenebris offuſa eſt. Heinc illa opinionum multitudo & varietas, heinc tanta diſputationum pugna: quæ mihi vera, tibi falſa videntur; cum tamen ſola veritas via ſit quæ ducit ad vitam.

VII. Tertius peccati originalis effectus eſt inordinatus voluntatis amor, quo proprium bonum perverſe appetit. Ex hoc perverſo amore omnia mala proficiſcuntur, ut fuſe exponit S. Auguſt. *lib. 22. de Civ. Dei c. 22.*

VIII. Quartus effectus eſt inordinatio in parte ſenſitiva. Hæc eſt profunda plaga ex peccato originali relicta, quæ totum naturæ ordinem invertit, & perturbat, & ultimos humani cordis receſſus penetrat. Præſtitutus naturæ ordo poſtulat ut inferiora ſuperioribus pareant, ſenſus, & appetitiones rationi, ratio Deo. Exturbata de ſolio ratione per primum Adæ peccatum, ſenſuum, & appetitionum factio tyrannidem uſurpavit. Hæc ſenſitiva pars in concupiſcibilem, & iraſcibilem dividitur. Hi ſunt duo hoſtes intimi, & domeſtici, quorum inſidias, moleſtias, inſultus, rebelliones, dolos, & molimina perferre, uſque dum peregrinamur a Domino, cogimur. E domo cordis noſtri iſtos pellere minime poſſumus; ſed contra eorum machinationes, & aggreſſus vigilandum, præliandum, vincendumque eſt, ſi aſſequi bravium volumus. Militia quippe perpetua eſt in hac ærumnoſa lacrymarum valle vita noſtra. Luctam hanc, bellumque inteſtinum Sancti omnes experti ſunt, ſecluſo ſpeciali privilegio. Ex his duobus hoſtibus concupiſcibilis prævalet, & infeſtior nobis eſt iraſcibili. Innumeræ demum ſunt calamitates aliæ quæ peccatum originale conſequuntur. Illud nunc ſerio perpendendum, peccatum actuale mortiferum animam interimere delinquentis, atque vulnera iis ſimilia, quibus peccatum originale univerſam ſauciavit naturam, menti, & voluntati infligere: concupiſcentiam quippe rebellem inflammat, voluntatis vires extenuat, libertatis captivitatem novis vinculis obſtringit.

IX. CONSECTARIUM I. Lutherus, Calvinus, Janſenius penitus extinctum volunt in genere moris libertatis arbitrium. Catholici omnes læſum graviſſimis plagis illud fatentur, ſecus extinctum. Omnes defendunt, voluntatem humanam aliquod opus morale ex officio, ſeu objecto bonum efficere ſuis viribus poſſe. Diſputant vero num præceptum urgeat referendi ſemper hoc opus in Deum ut in finem ſupernaturalem. Affirmant non pauci; negat contra communior, & mihi veriſimilior ſententia. Urget utique præceptum divinum ab Apoſtolo declaratum, omnia referendi in Dei gloriam; at cum præceptum iſtud affirmans ſit, non urget ſemper, & pro ſemper: quare dum infidelis eleemoſynam erogat, ſiſtens in actionis honeſtate, quin eam in propriam gloriam detorqueat, opus bonum efficit, quod ſuapte natura tendit in honeſtum finem. Raro tamen id contingere fatentur omnes. Hanc Baji propoſitionem, *Omnia opera infidelium ſunt peccata, & Philoſophorum virtutes ſunt vitia*, damnavit S. Pius V. Aliqua ergo opera infidelium non ſunt peccata. Diſſidium tamen hoc levis momenti eſt. Nam penes omnes convenit, communiter infideles peccare, quod in pravum finem omnia opera ſua dirigant.

X. CONSECTARIUM II. Animarum itaque rector ſemper tragicam humanæ infirmitatis picturam habeat ante oculos oportet, ut præſcribere ægroto curando queat quæ cavere pericula, quæ adhibere remedia debeat. Agnoſcit illum ardere & libidinis, & pecuniarum ſiti. Interdicet ergo illi & mulierum familiarem converſationem, & chorearum, & comœdiarum frequentiam, & contractus fenoris ſuſpectos. Circumfuſus eſt ignorantiæ tenebris, graveſque dæmonis, carnis, & mundi tentationes devincere ſuis viribus nequit. Præſcribet ergo illi ſacrorum librorum lectionem, ferventes, & aſſiduas preces, quibus lumen divinum imploret, quo videat veritatem, & auxilia, quibus erecta voluntas devitare malum, & exequi bonum queat. (*a*)

CAPUT II.

De Scriptura ſancta.

I. DEſcriptæ humanæ infirmitati duo remediorum, quibus ſanetur, genera providit Deus. Internum unum, externum alterum. Illud divina gratia nuncupatur, quæ vi ſua mentis tenebras diſſipat, voluntatem erigit, movet, applicat, & ex nolente volentem efficit, animæ maculas delet, cu-rat-

(*a*) *Vide Tom. I. Appar. Lib. 1. diſs. 1.*

ratque vulnera, & a ſolo Deo infunditur. Hoc externum eſt, nempe doctrina divinitus revelata, quæ mentem extrinſecus illuſtrat, dirigit, mores informat, viamque pandit, qua pergendum ad Patriam eſt. Doctrina hæc divinis concluditur libris, quibus Scriptura ſancta conſtat.

II. Quæst. i. *Quid ſit ſacra Scriptura?* Resp. Eſt verbum Dei ſcriptum, ſeu epiſtola Dei ad homines, ut Patres docent. Multifariam locutus Deus ad homines eſt. 1. Librum naturæ edidit, inquit Paulus Apoſtolus *ad Rom. cap.* 1. ubi ait: *Inviſibilia enim ipſius a creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur*. 2. Per ſe ipſum legem ſcripſit in cordium tabulis intus homines imbuendo. 3. Duas Decalogi tabulas proprio digito ſcripta Moyſi conſignavit, ut habetur Exod. cap. 3. 4. Non per ſemetipſum tantum ſcripſit, ſed etiam per ſuos Prophetas, Apoſtolos, alioſque ſcriptores ſacros, quibus univerſam ſacram Scripturam dictavit. Hæc Scriptura ſacra modo appellatur *Dei verbum*, quia a Deo dictatum: modo *Teſtamentum Dei*, quia in eodem infinitam hereditatem nobis ſpondet, ſuamque declarat voluntatem: modo *Scriptura divina*, quod per Dei Spiritum inſpirata ſit: modo *Scriptura ſancta*, quia omnia in ea contenta ad ſanctificationem ordinata ſunt: dicitur quoque *Lex divina*, quia Legem Judæis, & Chriſtianis datam exponit: *Biblia* tandem nuncupatur, nempe libri per *excellentiam* a voce græca Βιβλίον.

III. Divina hæc Scriptura conſtat ex definitione Eccleſiæ libris LXXIV., quorum XLVII. conſtituunt vetus Teſtamentum, ceteri XXVII. novum Fœdus componunt. Tribuuntur priores in legales, hiſtoriales, ſapientiales, & prophetales. In prima claſſe ponitur Moyſis Pentateuchus. Ad ſecundam attinent libri Joſue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, duo Eſdræ, unus Tobiæ, Judith, Eſther, Job, duo Machabæorum. Ad tertiam pertinent Pſalterium, Proverbia, Cantica, Eccleſiaſtes, Sapientia, Eccleſiaſticus. In quarta collocantur Iſaias, Jeremias, Baruch, Ezechiel, Daniel, & duodecim Prophetæ minores. Simili partitione dividitur novum Teſtamentum: ſiquidem ad legales quatuor Evangelia; ad hiſtoriales Acta Apoſtolorum; ad ſapientiales quatuordecim S. Pauli epiſtolæ, S. Petri duæ, S. Joannis tres, S. Jacobi Apoſtoli una, S. Judæ Apoſtoli una; ad prophetales Apocalypſis S. Joannis Apoſtoli revocantur. Libros iſtos canonicos eſſe definitum eſt in Concilio Tridentino Seſs. iv. *integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia legi conſueverunt, & in veteri Vulgata latina editione habentur*.

IV. Quæst. ii. *Quotuplex eſt Scripturæ divinæ ſenſus?* Resp. Duplex, litteralis, & ſpiritualis, ſeu myſticus. Spiritualis dividitur in allegoricum, tropologicum, ſeu moralem, & anagogicum. Senſus *litteralis* eſt qui immediate per ipſa verba ſignificatur. *Spiritualis*, ſeu *myſticus* is eſt quem efferunt res ſignificatæ per verba. *Allegoricus* eſt juxta quem geſta aliqua veteris Teſtamenti quidpiam ſignificant faciendum in novo, ut exaltatio ſerpentis in deſerto, Chriſtum protendebat in cruce exaltandum. *Tropologicus*, ſeu moralis morum integritatem reſpicit, *Anagogicus* ea ſignificat quæ æternam gloriam ſpectant. Senſus litteralis alius eſt grammaticalis, ut hic, *Littera occidit*, qui interdum falſus eſt, quia non intentus a Spiritu ſancto: alter theologicus, quem ut intentum a Spiritu ſancto, Theologi conſiderant, quique nunquam falſus eſſe poteſt. Senſus metaphoricus, ſeu figuratus continetur ſub litterali improprio. Senſus litteralis proprius eſt, quem verba preſſe accepta ſignificant, ut ſunt hæc: *Diliges Dominum Deum tuum*. Improprius, ſeu metaphoricus eſt, cujus verba a ſua propria ad impropriam ſignificationem transferuntur; ut hæc: *oves meæ vocem meam audiunt*. *Oves* metaphorice populum fidelem perhibent. Rurſus allegoria altera vocum, altera rerum eſt. Recenſiti quatuor ſenſus his duobus verſibus comprehenduntur.

Littera geſta docet: quid credas allegoria:
Moralis quid agas: quid ſperes anagogia.

Hæc vox *Jeruſalem* quadruplicem præfatum ſenſum exprimit. *Litteraliter* Palæſtinæ urbem; *allegorice* Eccleſiam; *tropologice* animam; *anagogice* æternam patriam exprimit.

V. Quæst. iii. *Quænam eſt Scriptura authentica.* Resp. Nulla hodie reperiuntur ſacræ Scripturæ *autographa*, ſed omnia ſunt apographa, diverſa lingua edita, Hebraica, Græca, Latina, & vernacula. Sola Vulgata ab Eccleſia declarata authentica eſt: & ab hac eruere Theologus ſuas concluſiones debet: quamquam primigenium etiam textum cum facilioris intelligentiæ, tum eorum qui Vulgatæ auctoritatem non admittunt, revincendorum cauſa adire, & expendere nullatenus prohibeatur.

VI. Quæst. iv. *Pervia ne omnibus eſt*

Digitized by Google

Scripturæ ſanctæ intelligentia? Resp. Lutherani, & Calviniſtæ omnibus, & ſingulis privatis, etiam ſemellis evidentem, & perſpicuam eſſe contendunt Scripturæ ſanctæ intelligentiam in iis quæ fidei dogmata, & morum præcepta ſpectant. Delirium hoc eſt cum omnium ſæculorum manifeſta experientia pugnans. Nonne quælibet ex innomeris chriſtianis ſectis pro ſe ſtare Scripturas ſanctas jactavit? Voluit enim Deus plura ex divinis Scripturis obſcura eſſe, & profunda, ut in eisdem ſcrutandis meditandiſque exerceret humana ingenia, hominumque reprimeret audaciam, & ſuperbiam, utque divinis Scripturis venerationem conciliaret, & majeſtatem. Hoc primo devitato extremo, alterum illorum declinandum eſt, qui obſcuritatis prætextu, divinarum Scripturarum ſtudium cum propriæ ſalutis diſpendio negligunt. Quamquam aliqua Scripturarum oracula obſcura ſint, tamen in iis quæ ad morum, & fidei regulas pertinent, communiter obviæ, ſunt & perſpicuæ Scripturæ divinæ. Nonne vel ipſi legum latores humani ſuas leges verbis perſpicuis, & luculenta phraſi exprimere ſatagunt, ut diſſidia interpretationum, quoad fieri poteſt, auferant? Nonne in hunc finem eruditiores, doctoreſque viros ſeligunt, qui leges ſcriptis conſignent tali oratione, & verborum delectu, quo intelligi vel ab ipſo populo, pro cujus regimine conduntur, queant? Porro hunc in finem ſuas leges Deus tulit, ut a fidelibus qui exequi illas debent, percipiantur. Cur Apoſtolus Paulus, cum ceteris ſacris Scriptoribus, ſuas Epiſtolas ſcripſit ad Romanos, ad Corinthios, ceteroſque populos, niſi ut illos inſtrueret? Ea ergo perſpicuitate ſcripſit, quæ opportuna erat populorum intelligentiæ, licet aliqua altiora ſint.

VII. Contrarietas interpretationum, & opinionum, frequenter, non Scripturarum obſcuritatem, ſed opinantium, & interpretum contrarias cupiditates affectuſque declarant, qui mentes in contraria ſenſa detorquent. Et ſane quam putas eſſe cauſam cur libri quos *ſpirituales* vocant, adeo inter ſeſe conſentiant? Percurre enim *Granatenſem*, *Taulerum*, *Scupoli*, *Kempis*, *Rodriguez*, ceteroſque omnes ſive Italos, ſive Gallos, ſive Hiſpanos, Germanoſque: eamdem omnino in omnibus doctrinam reperies: nullum in his libris diſſidium, pugna nulla: ſed eadem ſcita, eadem regulæ, præceptiones, adhortationes; eadem effata, præcepta, & conſilia. Ratio unica eſt, quod eorum auctores animo ab affectibus vacuo veritates exquiſierunt, & ferventi oratione earum cognitionem petierunt, & cæleſti quadam unctione eaſdem tradiderunt. Hinc tanta in illis conſenſio: quippe qui omnes doctrinam revera evangelicam explicant, omnes Evangelia ſincere, & ſemotis diſputationibus interpretantur. Quare eorum doctrina omnibus Chriſtianis accommodata eſt. Errant enim qui putant, quod illa inſerviat animabus dumtaxat illis quæ ad ſingularem ſublimemque perfectionem, & ſanctitatem aſpirant; Nunquid enim Evangelium omnes Chriſtianos non comprehendit, non obſtringit? Cum igitur evangelica ſit ejuſmodi librorum doctrina, omnes quadantenus obligat. Et quidem Chriſtiani omnes ex præcepto graviſſimo inhiare evangelicæ perfectioni debere, infra fuſius exponam.

VIII. At vero unde Caſuiſtarum voluminum tanta ſæpe diſſidia, pugnæ, & diſputationes interminatæ? Quia iſtorum plurimi, miſſa Scripturarum doctrina, humanam rationem affectuum diverſorum caligine obſcuratam conſulunt. Non quid Evangelia; ſed quid anteriores Caſuiſtæ doceant, plerumque ſcrutantur. Hæc eſt vera cauſa, cur libri iſti litibus, tricis, pugnis, diſtinctiunculis variis ſcateant, doceantque non morate vivere, ſed acute cavillari. Excipio ſemper illos qui reipſa doctrinam evangelicam docent.

IX. Quæst. v. *Qua via tenenda, ut germanum Scripturæ ſanctæ ſenſum aſſequamur?* Resp. Profunda animi demiſſio, ferventes preces, & divini luminis petitiones præcedere Scripturarum lectionem debent. Abjicienda præjudicia ſunt, & anticipationes, ſolaque Dei gloria præ oculis habenda, ſpreto mundi plauſu, omnique humano abſciſſo reſpectu. Non enim minus depravat Scripturæ ſinceritatem interpretatio falſa, quam ſtilus, ſeu calamus, quo quis verba aut detrahit, aut addit divinis Scripturis, inquit *lib. de Præſcript. cap.* 17. Tertullianus. *Tantum veritati, divinæque Scripturæ obſtrepit adulter ſenſus, quantum corruptor ſtilus.* Oppones hæreticos quidem eſſe Scripturæ ſanctæ corruptores, ſecus Catholicos. Hæretici, reſpondeo, ſunt obſtinati Scripturarum depravatores, quod Eccleſiæ catholicæ definitiones contemnunt; Catholici autem ſuas interpretationes definitioni Eccleſiæ ſubjiciunt. Ceterum & iſti falli ſinguli in privatis interpretationibus queunt. In tanta opinionum contrarietate in genere morum plus una vera eſſe nequit. Plures contra-

tias

rias interpretationes Eccleſia tolerat. At tolerantia hæc minime impedit quominus adulteratio ſit adulteratio, & falſitas ſit falſitas. An qui falluntur, falſeque interpretantur, immunes a crimine vel negligentiæ, vel occultiſſimæ ſuperbiæ ſint, Deo ſoli compertum eſt. Quando dubitationes occurrunt, conſulendi Eccleſiæ Patres, & Conciliorum, & Romanæ Eccleſiæ definitiones, & Epiſcopi, quos Deus poſuit regere Eccleſiam ſuam.

X. S. Paulus 2. *Cor. cap.* 2. inquit: *Non ſimus ſicut plurimi adulterantes verbum Dei, ſed ex ſinceritate*. Non pauci, ſed *plurimi*, vel ipſo Apoſtolorum tempore verbum Dei adulterabant. Si tum *plurimi*, hodie ne *pauci* erunt? In hunc locum *lect.* 3. hæc habet S. Thomas. *Adulterantes verbum Dei, ideſt prædicantes vel propter quæſtum, vel propter favorem laudis .... Si ergo finis tuus eſt quæſtus; ſi intentio tua eſt favor; gloria propria adulteras verbum Dei*. Tum concionatores, tum Theologi qui ut ſuas præjudicatas ſententias promoveant, ut populorum plauſus captent, eminentiuſque fulgeant, divinas Scripturas diſtinctionum artificio ad ſe pertrahere ſtudent, adulteratores verbi Dei evadunt. Iſti judices, non factores legis dicuntur ab Apoſtolo Jacobo *cap.* 4. inquiente: *Si autem judicas legem, non es factor legis, ſed judex*. Nemo ſe judicem divinæ legis jactat, quamvis plurimi proprio judicio legem ſanctam ſubjiciant. Audiamus S. Auguſtinum, qui *lib. de vera Relig. cap.* 31. ſapienter diſtinguit hæc duo, cognoſcere, & judicare legem. *Æternam igitur legem mundis animis fas eſt cognoſcere, judicare non fas eſt. Hoc autem intereſt, quod ad cognoſcendum ſatis eſt, ut videamur ita eſſe aliquid, vel non ita; ad judicandum vero addimus aliquid, quo ſignificemus poſſe eſſe, & aliter: velut cum dicimus: ita eſſe debet, aut ita eſſe debuit, aut ita eſſe debebit, ut in ſuis operibus artifices faciunt; ſed multiformis humana delectatio eſt*. Pauci itaque ſunt qui mundis animis, qui humilitate, docilique animo prædití, & proprio amore ſpoliati agnoſcere Scripturarum veritatem ſtudeant: plurimi contra, qui propriis affectibus præeuntibus judicent legem. Toties enim judicant legem, inquit Auguſtinus, quoties perverſe decidunt, has opiniones eſſe, vel debere eſſe probabiles; hoc non eſſe, vel debere non eſſe peccatum: & ut has præconceptas opiniones confirment, Scripturarum teſtimonia aucupantur, eaque ad proprios ſenſus inflectunt. Præclariſſimus Jeſuita P. Michael Elizalde *lib.* 6. *q.* 14. §. 7. hanc theſim pro titulo paragrahi conſtituit. *Probabiliſtæ vero maxime omnium judices ſiunt, & leges omnes recte interpretandi Scripturas ſanctas diſrumpunt*. Teſtimonium hoc verum eſt, quod plurimis rationum momentis evincit ille, (*a*) confirmatque tum ratione, tum Patrum auctoritate. Quoniam via Scripturarum arcta eſt, & ſolius veritatis; via Probabiliſmi lata eſt, & ſpatioſa, cum ſit via tum falſitatis, tum veritatis, de quibus ait *hom.* 18. *in cap.* 7. *Matth.* S. Joannes Chryſoſtomus: *Voluntas eorum lex eſt ipſorum: & non ipſi ſub lege ſunt, ſed lex eſt ſub illis. Via autem vitæ eſt omnis juſtitia. Dicitur autem arcta eſſe, quia intra regulam veritatis, & diſciplinæ eſt incluſa*. Sola via veritatis, via Domini eſt: & ſoli qui hanc viam ambulant, beati a David vocantur. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini*. Pſalm. 118.

CAPUT III.

Neceſſitas ſumma, qua Theologi omnes, ſed præcipue qui Chriſtianorum conſcientias dirigunt, ad Scripturæ ſanctæ ſtudium obſtringuntur.

I. DEſunt mihi verba, quibus extremam propoſiti ſtudii neceſſitatem pro dignitate patefaciam. Si hanc unicam veritatem altius animo tuo imprimerem, animarum moderator, illamque tibi plene perſuaderem, fructum quem mihi in ſuſcepto labore propoſui, aſſequerer. Verba hominum mores non reformant, ſed ſola lex Domini convertit animas. Socrates, Plato, Ariſtoteles, Cicero, & innumeri alii optimas plerumque morum inſtitutiones tradidere; neminem tamen ad meliorem frugem revocarunt. Hinc collige, quem fructum parere apti ſint tot libri ſive veteres, ſive recentes, qui ſolis hominum opinationibus ſcatent. Ea eſt hominis indoles, & natura, ut nolit aliorum hominum judiciis faſces ſubmittere. Divina auctoritas illa eſt quæ hominum ingenia in ſui obſequium captivat, moreſque intra virtutis ſemitas coercet. Heinc eſt quod Theologia illa quæ ex Scripturis ſanctis ſuas non haurit concluſiones, non Theologia, ſed Batolo-

(*a*) *Vide Tom.* 1. *Ap. Lib.* 1. *diſp.* 2. *cap.* 4.

tologia vocanda merito eſt, inepta prorſus ad mores honeſtandos.

II. Divina ipſa Scriptura ſui meditationem præcipit ſexcentis in locis. *Deuter. c. 6.* hæc habentur: *Audi Iſrael, & obſerva, ut facias, quæ præcepit tibi Dominus, & bene ſit tibi .... Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Eruntque verba hæc quæ præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque conſurgens: & ligabis ea quaſi ſignum in manu tua: eruntque, & movebuntur ante oculos tuos: ſcribeſque ea in limine, & oſtiis domus tuæ ... Cave diligenter ne obliviſcaris Domini.*

III. Oro te obteſtorque, animarum moderator, ut in hoc divinum teſtimonium ſerias meditationes tuas paulifper intendas. Duo hic præſcribuntur: unum divini amoris exercitium; alterum divinæ legis ſtudium. Poterat divini amoris mandatum clarioribus verbis, & luculentiori phraſi exprimi? Dic ſodes, in mentem ne tuam venire poterat reperiendos fore Theologos qui tam graviſſimum mandatum ferme in nihilum redigere pertentaſſent? Et tamen, ut omnibus paret, plurimi primum hoc graviſſimumque præceptum vanis extenuare commentis ſtuduere. Nam alii præceptum iſtud nunquam per ſe in toto vitæ curſu; alii dumtaxat in mortis articulo; alii per accidens aliquando; alii ſemel intra quinquennium; & alii ſemel intra biennium obligare, & urgere cavillantur. Heinc collige. Si mandatum adeo luculentum, & tanta perſpicuitate expreſſum; mandatum quod eſt univerſæ legis baſis, & fundamentum, atque chriſtianæ legis vinculum, quod Chriſtus in ſuo Evangelio renovavit, & fortius impoſuit Chriſtianis: ſi, inquam, multi auctores cavillare, & eludere præceptum iſtud auſi ſunt, quibus commentis non obſcurabunt cetera præcepta quæ non adeo perſpicua ſunt, ſed ambigua, & veluti remotæ concluſiones? Quis Chriſtianorum, ſublatis Caſuiſtarum quorumdam præjudiciis, legens deſcriptam legem in diſcrimen adduceret ejuſdem continuam moraliter obligationem? Comprehendiſti nunc quam ſit neceſſaria divinæ legis meditatio, quoniam ſecundum hanc, non ſecundum Caſuiſtarum placita judicandus eris. Et eo gravius eſt onus, quo obſtringuntur Theologi; præſertim animarum curatores, & moderatores, ad operam Scripturarum ſtudio navandam, quo Chriſtiani idiotæ, linguæ latinæ ignari, nequeunt Scripturam ſanctam legere. Eccleſia ideo ſapienter iſtis hanc lectionem vetuit, ut Paſtores cæleſte divinumque hoc pabulum purum, & ab omni errore noxio defæcatum iiſdem porrigant. Nec eſt quod reponas omnes etiam Caſuiſtas Scripturis divinis ſtudere. Eſto. At ex eorum commentis in deſcriptam legem clare patet, eos præjudiciis, & anticipationibus onuſtos, atque in varias affectiones diſtractos, Scripturas ſanctas legere; ſi tamen reipſa legunt, & non potius quæ anteriores Caſuiſtæ docuerunt, tranſcribunt.

IV. Miſſis innumeris veteris Teſtamenti Scripturis, quæ lectionem, & ſeriam meditationem legis ſanctæ inculcant, aliqua novi Fœderis teſtimonia referam. Chriſtus Dominus redarguit Phariſæos, quod Scripturas ſanctas ignorent, *Matth. 22.* inquiens: *Reſpondens autem Jeſus ait illis: Erratis neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei.* Rurſus interrogatus a Phariſæis de alia quæſtione, illos non ad Caſuiſtas Judæos, & Rabbinos, ſed ad Scripturas remittit: *Scrutamini Scripturas: quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me.* Joan. 6. S. Paulus *ad Rom.* 15. indefeſſum Scripturarum ſtudium jubet: *Quæcumque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut per patientiam, & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.* Rurſus ad Timotheum ſcribens, primum ob oculos *cap.* 3. ponit mala, & calamitates futuri temporis, deinde, ut ſibi a tantis malis caveat, lectionem Scripturarum magnopere ei imperat. *Tu autem aſſecutus es meam doctrinam, inſtitutionem, propoſitum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam ..... Tu vero permane in iis quæ didiciſti, & credita ſunt tibi, ſciens a quo didiceris. Et quia ab infantia ſacras litteras noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem per fidem, quæ eſt in Chriſto Jeſu. Omnis Scriptura divinitus inſpirata utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus.* Verum quæ continuo ſubdit *cap.* 4. Apoſtolus, altius animo imprimenda ſunt, & ſerio meditanda. *Prædica verbum, inſta opportune, importune, argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina. Erit enim tempus cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros prurientes auribus: & a veritate quidem auditum avertent,*

Digitized by Google

tent, ad fabulas autem convertentur. Tu vero vigila, in omnibus labora: opus fac Evangeliſtæ, miniſterium tuum imple. Tempus adveniet, inquit Paulus, quo *ſanam doctrinam* non ſuſtinebunt. Quænam eſt doctrina *ſana?* Quæ ſola conſtat veritate, inquiunt Patres omnes. Corrumpitur doctrina admixtione falſitatis. Illa igitur doctrina certe corrupta eſt quæ uſum docet contrariarum opinionum, quarum ſi una vera eſt, altera falſa ſit oportet. Omnium ſuppliciorum tremendiſſimum, quod Deus minatur, eſt neglectus Scripturarum, earumque moleſta lectio, & faſtidioſa. Tempus jam adveniſſe videtur quod *cap.* 8. prædixit Amos. *Mittam famem in terram: non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Domini .... Circuibunt quærentes verbum Domini, & non invenient*. Subtrahit & lectionem, & intelligentiam Scripturarum Dominus illis qui aut easdem negligunt, aut arbitrariis commentis deludere ſtudent. Revolve innumeros plurium Caſuiſtarum libros, qui a Parochis, & Confeſſariis leguntur tamquam magiſtri in regimine animarum. Vix ullæ in iisdem divinæ Scripturæ adhortationes, rariſſimæ ex eisdem argumentationes. Si aliquod allegatur teſtimonium, illud frequenter ad laxas opiniones confirmandas detorquetur, ut patet in hoc textu: *Jugum meum ſuave eſt:* quo utuntur communiter Probabiliſtæ, ut chriſtianam Moralem humanis appetitionibus accommodent. Vix unus illorum germano in ſenſu exponit evangelicum oraculum, quod nempe jugum Chriſti ſuave eſt, quia jugum eſt divini amoris, quia caritatis unctione delibutum, quia lex chriſtiana lex amoris divini eſt. Amor autem divinus cum amore carnis, & mundi pugnat.

V. Concilia, & Patres omnes lectionem Scripturarum Sacerdotibus altius inculcant. Tridentinum *ſeſſ.* 5. *cap.* 1. jubet ut Epiſcopi, & Archiepiſcopi, & Primates, aut per ſe ipſos, ut ſunt divino jure, cum poſſint, obſtricti, aut per ſubſtitutum ſacram Scripturam populo interpretentur. Reditus conſtitui præſcribit, quibus alendi ſint viri huic muneri deſtinati. Deinde, multis prætermiſſis, ſubdit: *In Monaſteriis quoque Monachorum, ubi commode fieri queat, etiam lectio ſacræ Scripturæ habeatur .... In Conventibus vero aliorum, in quibus ſtudia commode vigere poſſunt, ſacræ Scripturæ lectio ſimiliter habeatur*. Concilium Toletanum IV. hæc ſtatuit, quæ habentur in *Decret. diſt.* 37. *cap.* 1. *Ignorantia mater cunctorum vitiorum maxime in Sacerdotibus Dei vitanda eſt, qui docendi officium in populis ſuſceperunt: Sacerdotes enim legere ſanctas Scripturas frequenter admonet Paulus Apoſtolus dicens ad Timotheum: Attende &c. Sciant igitur Sacerdotes Scripturas ſanctas, & canones, ut omne opus eorum in prædicatione conſiſtat*. Præcipua ergo, & fere unica occupatio Sacerdotum, & maxime Paſtorum, eſt ſanctæ Scripturæ ſtudium. Quid ſi Paſtores majorem vitæ partem in negotiis, in reditibus ſupputandis, in litibus dirimendis, in curis domeſticis, & œconomicis occuparent, & quibusdam Religioſis pabulum Scripturæ ſanctæ adminiſtrandum gregi ſibi, non aliis, commiſſo, demandarent? Iſti ſane non Paſtores, ſed mercenarii, & proprii miniſterii prævaricatores eſſent. Paſtores ex ſe ipſis paſcere gregem obſtricti ſunt: adbibere miniſtros, & adjutores queunt in iis quæ præſtare ipſi nequeunt. Falluntur ſummopere, & turpiter ſibi illudunt dum credunt aliorum ope ſuum implere miniſterium poſſe: Impendere iſti debent vires omnes, ſtudia, vigilias, curaſque proprio obeundo miniſterio: & cum ſoli nequeunt partes omnes explere, tum in adjutorium miniſtros accipiant. Rerum temporalium regimen aliis committant, ut Deo, & gregi cuſtodiendo, & formando vacare toti ipſi queant. Damnationis viam percurrunt Paſtores illi, qui ſpiritualia miniſtris committunt, ſibi rei terrenæ curis reſervatis.

VI. Quinam præcipui ſunt libri ſacri, quos legere, & meditari ſacri Paſtores, & animarum moderatores debent? Sunt libri *Pſalmorum*, *Proverbiorum*, *Eccleſiaſtes*, *Sapientiæ*, *Eccleſiaſtici*, & *Prophetarum* ex veteri Teſtamento. Uberior erit fructus quem ex novi teſtamenti lectione matura colliges. Quæſtiunculas, caſus, diſputationes ibi non oſtendes, quia ſancte vivere, non ſubtiliter diſputare Evangelia docent. Legumlatorum nemo controverſias, quæſtiunculas quas excogitare hominum ingenia valent, ſuis inſeruit legibus. Sancti Eccleſiæ Patres, qui ſunt Magiſtri noſtri, Juſtinus Martyr, Cyprianus, Athanaſius, Baſilius, Gregorius Nazianzenus, Chryſoſtomus, Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, Gregorius Magnus, aliique innumeri Scripturis ſanctis, diviniſque traditionibus morum quæſtiones definiere, populoſque ſibi commiſſos moderati ſunt. Altius animo inſculptum habebant iſti oraculum Chriſti Domini *Joan.* 14. inquientis:

tis: *Paraclytus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia.* In quem textum hæc *lect.* 6. ſcribit S. Thomas: *Ille vos docebis omnia: quia quæcunque homo doceat extra, niſi Spiritus ſanctus interius det intelligentiam, fruſtra laborat: quia niſi prius adſit cordi audientis, otioſus erit ſermo Doctoris.*

VII. Andio obſtrepentes plures, theoretica hæc eſſe, ſecus practica. Qui confeſſiones non audiunt, qui in cubiculo ſcribunt, & humanæ ſocietatis negotia non tractant, facillime regulas ſpecioſas evulgant, quæ practicæ executioni, & directioni nihil inſerviunt. *Bona & ſolida practica opus eſt.* Ediſſere nobis, nbinam in Scriptntis ſanctis doctrinæ reperiantur, quibus reſolvi queant ingentia illa quæſtionum volumina, quæ edidere Caramuel, Diana, Sanchez, Eſcobar, Caſtropalaus, Candidus, Zanardi, Sporer, Tamburinus, Gobatus, & ceteri Doctores recentes?

VIII. Reſpondeo, pancis Scripturæ ſanctæ oraculis elidi, & in nihilum redigi maximam quæſtionum partem quas luxuriantia ingenia ſuſcitarunt: de quibus hæc *ſer.* 143. *de temp.* ſcribit S. Auguſtinus. *Sunt iſta, fratres mei, magna magnorum deliramenta Doctorum.* Neque is ego ſum, qui improbem omnes controverſias quas novi Caſuiſtæ agitant; ſed dico, multas nullius eſſe momenti, & plures ſolis divinis Scripturis, traditionibus, & Patrum doctrina reſolvi poſſe. Et quia non pauci ad praxim appellant, parere illis volo. Controverſiæ quas novi Caſuiſtæ invexerunt adverſus primum caritatis erga Deum, & proximum mandatum, nonne ſolis verbis quibus Deus illud expreſſit, diluuntur? Innumeræ illæ quæſtiones qnas verſant de tactibus impndicis, de re uxoria, de ſodomia, aliiſque turpiſſimis actibus, de choreis, de comædiis, de promiſcua virorum, & mulierum converſatione, his ſolis divinis oraculis labefactantur. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Eccl. 3. *Averte faciem tuam a muliere compta.* Eccl. 10. *Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum .... Si manus tua ſcandalizat te, abſcinde eam &c.* Matth. 5. *Ab omni ſpecie mala abſtinete vos:* ad Teſſalon. 1. c. 5. Si hæc & ſexcenta alia ſimilia oracula divina, poſitis præjudiciis, & ſtudio detorquendi ejuſmodi mandata ad hominum deſideria, & appetitiones, conſultarentur, in fumum abirent inaniſſimæ illæ quæſtiunculæ, & diſtinctinncnlæ noſtra ætate ad obſcurandam evangelicam veritatem tanta contentione actitatæ. Diſputationes quas de homicidio, de duello honoris vindice, de mendacio materiali, de amphibologiis, de furtis, de compenſationibus, de fenore, aliiſque ſuſcitarunt auctores noviſſimi, quæque implent ingentia illa Caſuiſtarum volumina, luculentiſſimis divinæ Scripturæ teſtimoniis definiri poſſunt, ſi ſola evangelica veritas ſpectetur, & ſtudium illud hominibus placendi, humanique favoris aucnpandi penitus evellatur.

IX. Similiter Eccleſiæ mandata clara ſunt, & manifeſta, & ſanctorum hominum exempla patent omnibus. Lubet audire quæ *epiſ.* 119. ſcribit S. Auguſtinus. *Sed hoc nimis doleo, quia multa quæ in divinis libris ſaluberrime præcepta ſunt, minus curantur, & tam multis præſumptionibus ſic plena ſunt omnia, ut gravius corripiantur qui per octavas ſuas terram nudo pede tetigerit, quam qui mentem vino ſepelierit. Omnia itaque talia quæ neque ſanctarum Scripturarum auctoritatibus continentur, nec in Conciliis Epiſcoporum ſtatuta inveniuntur, nec conſuetudine univerſæ Eccleſiæ roborata ſunt, ſed diverſorum locorum diverſis moribus innumerabiliter variantur, ita ut vix, aut omnino numquam inveniri poſſent cauſæ quas in eis inſtituendis homines ſecuti ſunt, ubi facultas tribuitur, ſine ulla dubitatione reſecanda exiſtimo.* Præterea multa quæ ibidem S. Doctor ſcribit, & pauca exhibeo eorum quæ ſub epiſtolæ finem adjicit. *Et miror quia hoc te latet, quod non ſolum in aliis innumerabilibus rebus multa me lateant, ſed etiam in ipſis ſanctis Scripturis multo neſciam plura quam ſciam. Et ideo ſpem in nomine Chriſti non infructuoſam gero, quia non ſolum credidi Deo meo in illis duobus præceptis* TOTAM *Legem Prophetaſque pendere, ſed etiam expertus ſum, experiorque quotidie. Quandoquidem nullum mihi Sacramentum, aut aliquis ſermo admodum obſcurior de ſacris litteris aperitur, ubi non eadem præcepta reperiam. Finis præcepti eſt caritas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta: & plenitudo legis caritas. Itaque & tu Chriſtiane, ſive iſta, ſive alia, ſic lege, ſic diſce, ut memineris veriſſime dictum:* Scientia inflat, caritas ædificat. *Caritas autem non æmulatur, non inflat. Sic itaque adhibeatur ſcientia tanquam machina quædam, per quam ſtructura caritatis aſſurgat, quæ manet in æternum, etiam cum ſcientia deſtruetur.*

X. Non ſolum, inquit Auguſtinus, credidi Deo meo revelanti, ſed etiam quotidie expertus ſum, univerſam legem, & Prophe-

tas

Digitized by Google

tas in illis duobus caritatis præceptis contineri. Si Chriſtiani hæc duo mandata ſola ſerio meditarentur, deriderent, contemnerentque innumeras quorundam Caſuiſtarum quæſtiones, & vaniſſimas tricas. Tantum vero abeſt ut iſtorum plures ad hæc duo præcepta inſurgentes quæſtiones revocent, ut contra hæc duo mandata extenuent, vim obligationis coerceant, & limitent, ut delinire ceteras leges valeant.

CAPUT IV.

Chriſtianæ profeſſionis ſpiritum, & præcipuas ejuſdem regulas, & luculentiſſima principia callere imprimis Paſtores, & Chriſtianorum moderatores exacte debent.

I. CHriſtianæ profeſſionis ſpiritus terrenum hominem in cæleſtem transformat, ut 1. *Cor. c.* 15. inquit Apoſtolus Paulus. *Sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cæleſtis*. Imaginem terreni hominis exuit Chriſtianus in ipſa Baptiſmatis profeſſione, qua renuntiat ſatanæ, pompis, & operibus ejus. Hæc renuntiatio fidei profeſſionem antecedit, inquit *lib. 6. de Gubernat. Dei* Salvianus. *Quæ enim in Baptiſmo ſalutari prima Chriſtianorum confeſſio? Quæ ſcilicet, niſi ut renuntiare ſe Diabolo, ac pompis ejus, atque ſpectaculis, & operibus proteſtentur? ... Et quid plura? Credo inquit, in Deum Patrem omnipotentem, & in Jeſum Chriſtum Filium ejus. Ergo primum renuntiatur Diabolo, ut credatur Deo. Quia qui non renuntiat Diabolo, non credit Deo*. Genuinum & præciſum hujuſce profeſſionis ſenſum, cum de Baptiſmate ſermo erit, explicabo; palamque faciam, Paſtores frequenter peccare, propterea quod negligant patefacere juvenibus baptizatis iſtius profeſſionis ab eiſdem emiſſæ onera.

II. QUÆST. 1. *Quas ſervare regulas debent Paſtores animarum in ſanandis ægrotis?* RESP. Spirituales iſti medici primum omnium perſpectam habeant oportet infirmitatis gravitatem, ut dictum eſt; deinde quænam ſint ſanitatis regulæ, ſcire debent. Si corporum medici ignorent, quandonam ordinatus & rectus ſit arteriarum pulſus, quomodo infirmum a ſano diſtinguere valent? Quis ſit ergo Chriſtianus ſanus compertum eſſe debet animarum moderatoribus. Poro Chriſtiani illi ſani habentur qui Chriſto Jeſu conformes ſunt, ut S. Paulus *ad Rom.* 8. teſtatur. *Quos præſcivit, & prædeſtinavit conformes fieri imaginis Filii ſui, ut ſit ipſe primogenitus in multis fratribus*. Imaginem ergo vitæ Chriſti Jeſu quam in terris degit, ſiſtere ſibi ob oculos debent animarum medici, ut curare eaſdem, & ad firmam reſtituere ſanitatem valeant.

III. Hæc autem ſunt iſtius divinæ imaginis lineamenta, inquit *epiſt.* 1. *c.* 2. S. Petrus: *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis*. Imago hæc quoquo verſum ſanctitatis radios effundit, ſubdit 1. *Teſſal. c.* 4. Paulus Apoſtolus: *Hæc eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra*: & 2. Cor. c. 7. *Salutate omnes Sanctos*: & alibi: *Empti enim eſtis pretio magno: glorificate, & portate Deum in corpore veſtro*. Quin corpora noſtra membra eſſe Chriſti, iterum 1. *Cor.* 6. teſtatur: *Corpora veſtra membra ſunt Chriſti*. Et tandem Eph. 4. *Creſcamus in illo per omnia qui eſt caput Chriſtus*. At qui fieri poteſt ut chriſtianus homo ſimilis Deo evadat? paucis oſtendam.

IV. QUÆST. 11. *In quo potiſſimum ſitus eſt chriſtianæ perfectionis ſpiritus?* RESP. In caritate, & humilitate. De prima nunc, de poſteriore infra. Ignis divini amoris, conſumpto mundanorum carnaliumque affectuum bitumine cæleſtem flammam ſuccendit, atque ſimiles Deo, & univerſæ legis ſuæ cultores nos efficit, ut Chriſtus ipſe *Matth.* 22. docet: *Diliges Dominum Deum tuum &c. Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. In his duobus mandatis univerſa lex pendet & Prophetæ*. Quem amas, non lædis, non afficis injuriis; quæ illius ſunt, non furaris, ejuſdem nomen non blaſphemas, nec dolis, nec fraudibus illum circumvenis; quæ eidem placent, exequeris, lites eidem temere non intentas; ab iis abſtines quæ ei diſplicent. En quam verum ſit effatum Apoſtoli: *plenitudo legis dilectio*.

V. Hic eſt homo Dei octo beatitudinibus ornatus, inquit cap. 5. Evangeliſta Matthæus, qui Deum imitatur, ejuſque mandata frequentia implet. *Diligite inimicos veſtros, benefacite iis qui oderunt vos: orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos ... Vade prius reconciliari fratri tuo*. Hæc fieri mandat, non ut hominibus, ſed ut Deo placeamus. Evenire non poſſe admonet ut Deo, & mundo ſerviamus; alterutrum enim odio habeamus neceſſe eſt: a divitiis avide congregandis, & a rerum ſollicitudine temperandum nobis eſſe, frequenter Evangelia inculcant. *Attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus ... Nolite theſaurizare in terra ...*

Nemo

Nemo poteſt duobus dominis ſervire .... Ne ſollicitì ſitis ... Si dimiſeritis hominibus, dimittet & vobis Pater veſter. Legenda ſunt quæ idem *Matth. c.* 7. præſcribit, ubi a via lata coercendum pedem, & per viam arctam, anguſtamque ingrediendum, clamat: *Intrate per anguſtam portam: quia lata, & ſpatioſa porta eſt quæ ducit ad perditionem: & multi ſunt qui intrant per eam. Quam anguſta porta, & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam: & pauci ſunt qui inveniunt eam!* Per hanc anguſtam portam, & arctam viam ingreſſus eſt Chriſtus exemplar noſtrum in regnum cælorum & eandem ambulaverunt omnes ejuſdem veri diſcipuli, quos certo ſcimus Dei regnum ingreſſos eſſe. Promptos paratoſque nos eſſe vult ad omnium quæ in hoc mundo poſſidemus, abdicationem. *Qui non renuntiat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus*.

VI. S. Paulus Apoſtolus a Chriſto Jeſu edoctus perſonam quam ſuſtinere in hujus mundi theatro Chriſtiani debent, vividis depingit coloribus. Et primo nos in ſtadio currentibus ad conſequendum pallium 1. *Cor.* 9. comparati. *Omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet: & illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant*. Altius hanc meditare veritatem. Suos ſenſus coercent, omnes vires, & ſtudia in ſtadio currentes eo unice collineant, ut pallium aſſequantur. Nunquid curſores iſti, dum currunt, oculos divertunt ad ſpectandos ludos, comædias, choreas, ſpectacula, aliaque delirantis mundi præſtigia? Abſit. Nil prorſus aliud in mente animoque habent, niſi aſſecutionem coronæ, & quidem corruptibilis. Nos omnes in ſtadio currimus, ut incorruptibilem, infinitam, æternamque coronam obtineamus. Et tanta laboramus fatuitate, ut hac æterna corona ſpreta, veluti pueri ratione carentes, animum intendamus ad mundi auram captandam, ad vana ſpectacula, ad fabulas, ad ineptias? Ore jactamus, nos conſequi hanc coronam velle; ſed interim reipſa tempus, vitamque totam impendimus in ludis, in feminarum colloquiis, in conviviis, in ſolariis, quæ cum aſſecutione coronæ hoſtiliter pugnant. Si conſulas Caſuiſtarum quorundam volumina, levem, non mortiferam, hanc tibi pugnam referunt; teque & coronam aſſequi, & recenſitis mundi blandiriis, & deliciis frui poſſe, plures adfirmant variis diſtinctiunculis adjectis. Contra clamat 1. *Cor.* 7. Apoſtolus: *Hoc itaque dico, Fratres: tempus breve eſt: reliquum eſt ut & qui habent uxores, tanquam non habentes ſint; & qui flent, tanquam non flentes; & qui gaudent, tanquam non gaudentes; & qui emunt, tanquam non poſſidentes; & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi*. En tibi ſtatum hujus mortalis vitæ depictum. Sed fulgentiora ſuperſunt lineamenta. Quænam hæc? conflictare ſenſus, torquere carnem, coercere appetitiones, & quotidie exemplaris magiſtri noſtri Chriſti crucem deferre. *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam* QUOTIDIE, *& ſequatur me. Qui ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis, & concupiſcentiis*.

VII. Accedit quod omnes qui in hac lacrymarum valle Chriſti imaginem, & perſonam ſuſtinere velint, mundi odium, irriſiones, contemptiones, perſecutiones patienter, & animo conſtanti ferre debeant. Lamentabantur diſcipuli, quod mundus illos odio haberet. Repoſuit *Joan.* 15. Chriſtus Dominus: *Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuiſſetis mundus quod ſuum erat, diligeret: quia vero de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus*. Et rurſus ore Pauli intonat: *Si hominibus placerem, ſervus Chriſti non eſſem*: & iterum: *Omnes qui pie volunt vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem patientur*.

VIII. Hæc ſunt chriſtianæ profeſſionis ornamenta, definitiones, effata, axiomata, & principia, quæ ſemper & animo inſculpta, & in ore ſonantia habere animarum Paſtores debent. Hæc ipſi ſecum ſeria, & humili meditatione recogitent opus eſt, ut tamquam alimentum optime diſpoſitum & paratum porrigere cum profectu gregi ſuo queant.

IX. QUÆST. III. *Humilitas eſtne potiſſima chriſtianæ perfectionis virtus?* RESP. Unus ex præcipuis peccati originalis, quo homines inquinati, & vulnerati naſcuntur, effectibus ſuperbia eſt, cujus antidotum humilitas nuncupatur. Ethnicorum ſapientes & peccatum originale, & veram humilitatem ignorarunt. Præclariſſime poſt Patres S. Thomas 2. 2. *q.* 161. *a.* 5. *ad* 2. declarat ſublime excelſumque ædificium, quod Filius Dei excitavit, duobus potiſſimum conſtare, nempe humilitate, quæ fundamenti locum occupat, & caritate, quæ univerſi ædificii forma eſt, quæ valorem, pulchritudinem, firmitatem præbens, omnes fabricæ partes mirabili fœdere copu-

copulat, atque conſolidat. Hæc ſunt Angelici verba. *Sicut ordinata virtutum congregatio per quamdam ſimilitudinem ædificio comparatur; ita etiam illud quod eſt primum in acquiſitione virtutum, fundamento comparatur, quod primum in ædificio jacitur. Virtutes autem vere infunduntur a Deo. Unde primum in acquiſitione virtutum poteſt accipi dupliciter: uno modo per modum removentis prohibens; & ſic humilitas primum locum tenet, inquantum ſcilicet expellit ſuperbiam, cui Deus reſiſtit, & præbet hominem ſubditum, & patulum ad ſuſcipiendum influxum divinæ gratiæ, in quantum evacuat inflationem ſuperbiæ. Unde dicitur Jacobi 4. quod* Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam: *& ſecundum hoc humilitas dicitur ſpiritualis ædificii fundamentum*. Quamobrem ſicut nulla conſiſtere fabrica abſque fundamento poteſt, ita nulla reſulgere virtus ſine humilitate valet.

X. Quo magis eſt iſtius humilitatis antidotum neceſſarium ad expellendam ſuperbiam, eo eſt ejuſdem executio, & praxis difficilior. Niſi Dei Filius & verbo, & exemplo hanc docuiſſet virtutem, vix reſplenderet in hominibus ſuperbiæ veneno tumentibus, inflatis, ſuperciliosis. Exinanivit ſemetipſum Verbum divinum, formam induens ſervi, & peccatoris, ut homines ad tantæ virtutis ſtudium, & exercitium induceret. Sapienter *lib. de ſanct. Virg. c.* 45. exponit S. Auguſtinus hæc verba: *Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde*: quæ ſic interpretatur: *Ille cui omnia Pater tradidit, & quem nemo agnoſcit niſi Pater, & qui Patrem ſolus agnoſcit, & cui voluerit revelare, non dicit: Diſcite a me mundum fabricare, aut mortuos ſuſcitare; ſed*, quia mitis ſum, & humilis corde. *O doctrinam ſalutarem! O Magiſtrum, Dominumque mortalium, quibus mors poculo ſuperbiæ propinata, atque transfuſa eſt! Noluit docere quod ipſe non eſſet, noluit jubere quod ipſe non faceret.* Verum plurimis miſſis, quæ hic in humilitatis commendationem ſcribit, pauca ex iis quæ *epiſt.* 56. ad Dioſcorum habet, ob oculos revocabo. *Huic te*, inquit, *mi Dioſcore, ut tota pietate ſubdas velim, nec aliam tibi ad capeſſendam, & obtinendam veritatem viam munias, quam quæ munita eſt ab illo qui greſſuum noſtrorum, tanquam Deus, videt infirmitatem. Ea autem eſt prima humilitas, ſecunda humilitas, tertia humilitas; & quoties interrogeſ, toties hoc dicerem, non quod alia non ſint præcepta quæ dicantur, ſed niſi humilitas omnia quæcumque bene facimus, & præcedat, & comitetur, & conſecuta fuerit, & propoſita, quam intueamur, & oppoſita, cui adhæreamus, & impoſita, qua reprimamur, jam nobis de aliquo bono facto gaudentibus, totum extorquet de manu ſuperbia. Vitia quippe cetera in peccatis, ſuperbia vero etiam in recte factis timenda eſt, ne illa quæ laudabiliter facta ſunt, ipſius laudis cupiditate amittantur. Itaque ſicut Rethor ille nobiliſſimus, cum interrogatus eſſet, quid ei primum videretur in eloquentiæ præceptis obſervari oportere, pronuntiatione dicitur reſpondiſſe: cum quæreretur, quid ſecundo, eandem pronuntiationem: quid tertio, nihil aliud niſi pronuntiationem dixiſſe: ſi interrogares, & quoties interrogares de præceptis chriſtianæ Religionis, nihil aliud reſponderem niſi humilitatem, etſi forte alia dicere neceſſitas cogeret &c.*

§. UNICUS.

Consectarium meditandum.

I. DUo hactenus delibavi: infirmitatem, & mortifera humanæ naturæ vulnera, quod eſt primum; alterum, remedia ſanandæ naturæ opportuna. Vos nunc judices deſidero animarum paſtores. Nonne ſummopere neceſſaria eſt tum infirmitatis humanæ, tum remediorum, quibus curanda eſt, explorata notitia, & quidem in anteceſſum? Colloquamur nunc mutuo, poſitis præjudiciis. Quotus enim quiſque eſt qui hac inſtructione imbutus ad curandas animas accedat? Quis peccati originalis, ſuperbiæ, & quæ inde proficiſcuntur mala in primis exponit? Quis graviſſimi præcepti humilitatis, quæ eſt ſuperbiæ antidotum, vim, & neceſſitatem inculcat? Vix virtutis hujus, quæ baſis, & fundamentum eſt univerſi ædificii evangelici, mentionem faciunt plurimi, quorum libri pro regimine animarum manibus teruntur. Quis horum axiomata, & regulas ſanctitatis chriſtianæ, nempe quotidianam crucis delationem, carnis conflictationem, animum paratum ad ſuſtinendum mundi odium, perſecutiones, deriſiones, contumelias, calumnias, in medium producit, & clamat, hæc eſſe veluti præludia chriſtianæ vitæ, & caritatem formam illam quæ animat, & vivificat ſpiritum evangelicæ profeſſionis? Si medicus curaturus ægrotum accederet, quin perſpectas haberet ſanitatis regulas, & explorare curaret infirmi naturam, & morbi gravitatem, nonne manifeſtæ ſtultitiæ argueretur? Et tamen quot ſunt medici animarum, qui profeſſionis baptiſ-

Digitized by Google

ptiſmalis vim, qui regulas quas Chriſtus ipſemet pro vita chriſtiana inſtituenda præſcripſit, & nos indicavimus, compertas habeant, eaſque ſervandas peccatoribus imponant?

II. Cum mundani homines aſpiciunt Chriſtianos, Sacerdotes, Religioſoſque viros in luxuriæ, avaritiæ, gulæ, & ſimilia flagitia prolapſos, obmurmurant, ſtupent, admirantur: contra, eos qui ab his vitiis ſunt immunes, extollunt. Plurimos damnari ob luxuriam, & avaritiam Scriptura ſancta edocet. At pauci ſunt qui ad ſuperbiam, horum, aliorumque criminum radicem, animum intendant. Et tamen certum eſt homines majori ex parte propter occultiſſimum ſuperbiæ crimen æternum perire. Superbia Lucifer cum tertia Angelorum parte cecidit: ſuperbia corruit Adam humani generis caput. Morbus univerſum genus humanum inficiens ſuperbia eſt: hæc eſt febris prævalens, & dominans, omniumque morborum infeſtiſſima, quæ omnes humani cordis latebras, & receſſus penetrat: hæc eſt peſtifera lues, quæ ex inſidiis, & veluti per cuniculos animarum ſtragem parit. A carnalibus vitiis, quæ ſenſus hominum percellunt, & infamiam pariunt, ſin virtutis amore, ſaltem ignominiæ ſubeundæ formidine abſtinemus. Frequenter vitium vitio obtegimus, & ut mundi favorem, plauſum, exiſtimationem, & obſequium captemus, ſordida, & vilia peccata deteſtamur. At fulgidum eſt ſuperbiæ crimen, quod ſupremi Angeli, & primi hominis mentem faſcinavit. Vel ipſum bonorum operum meritum ſæpe vel ſurripit, vel arrodit, aut inſidias eidem ſtruit. Undique nos obſidet, & circumvenit, ut de ipſa gloriemur ſanctitate. Illo ipſo tempore quo humilitatis virtutem extollimus, & exaggeramus neceſſitatem, ſuperbia, ſplendida induta veſte, in Angelum lucis, ſeſe transformat, & intra nos machinatur, ſuſcitatque dulcis, & inſenſibilis complacentiæ auram. *Superbia*, inquit Auguſtinus, *bonis etiam operibus inſidiatur*. Plura, cum de ſuperbia, & humilitate ſermo erit, manifeſtabo.

III. Ex his quæ obiter delibavi, colligite animarum Paſtores, quam ſit verendum timendumque illo ipſo tempore quo nobis blandimur de caſtitate, de paupertate, de æquitate. Vaferrima philautia intra nos ſerpit, rodit, elationem excitat quin advertamus, tumenteſque efficit animos noſtros. Ad ſcopulos iſtos occultiſſimos animas allidimus nos ipſi Theologi Dei miniſtri, Confeſſarii, qui ut emineamus, & refulgeamus ſupra alios, ut mundanas poteſtates nobis conciliemus, placentia ſæpe loquimur, & opinationes fuco benignitatis novæ illitas, quæ carni & ſanguini indulgent, quæ divitum, & magnatum clientelas nobis comparant, pugnaciſſime defendimus.

IV. Omnes ergo libri illi qui præfatam evangelicam doctrinam, & regulas quas Chriſtus ipſe Servator noſter pro morbis noſtris curandis ſtatuit, negligunt, qui eaſdem non inculcant, qui definitionibus, diſtinctiunculis, quæſtiunculis, & diſputationibus hominum ingenio excogitatis ſcatent, inepti ſunt ad imbuendos in animarum regimine Paſtores. Vos ergo Chriſti Miniſtri, ſi aliorum ſalus & veſtra cordi eſt, primum omnium in Jeſu Chriſti Evangelia, in Epiſtolas Paulinas animum, vires, & ſtudia intendite. Niſi vobis explorata ſit Chriſti doctrina, quomodo humanarum opinionum falſitatem deprehendere valetis? Doctrina evangelica ſimplex eſt, quæ non cavillari, nec jurgari, nec diſputare, ſed humili docilique animo exequi divinam legem docet, cor inflammat, & divini amoris ignem ſuccendit, mundi, & rerum terrenarum contemptionem parit.

V. Quæ hactenus dicta ſunt, concionatoribus, viriſque myſticis inſerviunt, ſecus Theologiæ moralis cultoribus. Ita garriunt illi qui arte cavillandi præventi, novas & inauditas morum regulas invexere. Verum ut iſtos ad incitas reducam, quæro: quas ex Evangeliis hactenus delibavimus, vera ne ſunt, an falſa? Si falſa eſſe effutiunt, ipſi Chriſtiani non ſunt. Si vera: ergo hæc imprimis exponenda, inculcanda, urgendaque ſunt. Ergo libri illi qui præfatis præceptionibus vacui ſunt, qui ſolas hominum opiniunculas pro morum regulis conſtituunt, inepti ſunt ad curandas Chriſtianorum infirmitates. Omnium ſæculorum Patres ſanctiſſimi hanc quam deſcripſimus, methodum ſervarunt. Temetipſum conſule, lector optime. Nonne, dum recitata evangelica effata legis, & meditaris, te commotum experiris? Nonne plurium humanarum opinionum, quibus ſcatent non pauca caſuiſtica volumina, futilitatem ſentis? Tumet judex ſede. Quandonam ex lectione quorumdam Caſuiſtarum te inflammatum erga Deum; quandonam ad humilitatem colendam, ad divitias, hominum plauſus, gloriamque mundanam proculcandam; ad ferendam quotidie crucem, ad carnem, & appetitiones jejuniorum, & vigiliarum ſeveritate crucifigendas cum ſuis concupiſcentiis te animatum, & compulſum exper-

expertus es? Quandonam in ejuſmodi libris legiſti valide inculcari hujuſce evangelici oraculi obſervantiam: *Eſtote perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt?* De humilitatis præcepto, quod eſt, ut diximus, & dicendum continenter occurrit, primum chriſtiani ædificii fundamentum: de altero graviſſimo mandato inhiandi evangelicæ perfectioni in caritate ſitæ, aut nullus, aut aridus ſermo in non paucis caſuiſticis libris reperitur. Si itaque primæ, & potiſſimæ chriſtianæ profeſſionis, & reformandorum morum regulæ negliguntur; quid mirum, ſi Chriſtiani majori ex parte Sacramenta Chriſti profanant, vitamque vitiis perpetuis corruptam ducunt? Verum de hoc plura in loco. Tu interim animarum Paſtor ſemper ob oculos habe, quod Chriſtiani ſalvandi conformes eſſe debent divino exemplari Chriſto Jeſu. Hæc ſola certiſſima regula plura te docebit, quam plurium quorumdam auctorum volumina.

CAPUT V.

De paucitate electorum, & multitudine reproborum.

I. SI ii ſoli ſalvantur qui conformes ſunt Chriſto Domino, quique carnem cum ſuis concupiſcentiis crucifigunt, ad oculum patet, parvum eſſe iſtorum numerum. Noli ergo commoveri, ſi ex multis qui ad te accedunt, abſolutionem a peccatis implorantes, pauci ſint revera contriti, quoniam pauci electi ſunt.

II. Sermo eſt de Catholicis adultis. Innumerabilem eſſe electorum multitudinem omnes fatentur abſolute ſpectatam. Diſputatur de numero electorum in conſpectu reproborum. Hac facta comparatione, paucos illos, plurimos iſtos eſſe affirmant Scripturæ, & Patres omnes cum antiqui, tum nobis proximi.

III. Oracula Chriſti *Matth.* 7. luculenta ſunt. *Intrate per anguſtam portam: quia lata porta, & ſpatioſa via eſt quæ ducit ad perditionem; & multi ſunt qui intrant per eam.* Et continuo fere in admirationem actus exclamat: *Quam anguſta porta, & arcta via eſt quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui intrant per eam!* Quid poſtea? *Attendite a falſis prophetis*, nempe a falſis magiſtris, qui blanda, & placentia loquuntur, qui ſub benignitatis larva, Chriſti teſtimonium adulterant: nam in iſto eſſato fideles comprehendi infideles, & hæreticos perperam effutiunt nonnulli repugnante univerſa Patrum traditione.

IV. Confirmat Chriſtus Dominus hanc ſuam veritatem *Luc. cap.* 13. ubi interroganti, num pauci ſint qui ſalvantur, reſpondit: *Contendite intrare per anguſtam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* Quis non expaveſcit ad hæc verba, inquit S. Auguſtinus. *Quærent intrare, & non poterunt?* Quærunt mundani homines diſſolutionibus, & viæ ſpatioſæ addicti ſemel, bis, terque quotannis arctam caſtitatis, juſtitiæ, pœnitentiæ viam intrare, ſed fruſtra. Hodie confitentur, & poſt paucos dies relabuntur in viam ſpatioſam, & latam vitiorum. Hi omnes quærunt intrare, ſed revera non intrant. Sed parabolam quam ibidem protinus Evangeliſta ſubdit, luculentius explicat veritatem hanc: ſic enim perſequitur S. Lucas. *Cum intraverit Paterfamilias, & clauſerit oſtium, incipietis foris ſtare, & pulſare oſtium, dicentes: Domine aperi nobis: & reſpondens dicet vobis: Neſcio vos, unde ſitis? Tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti: & dicet vobis: Neſcio vos: diſcedite a me omnes operarii iniquitatis.*

V. Qui ſunt qui manducant, & bibunt ſanctiſſimum Corpus, & Sanguinem Domini, niſi Sacerdotes, & Chriſtiani? Non ergo ſermo eſt de infidelibus, & hæreticis, ſed de domeſticis catholicis, iniquitatis operariis. Altera *Matth.* 3. parabola huc recidit. *Ecce exiit qui ſeminat, ſeminare. Et dum ſeminat, quædam ceciderunt ſecus viam . . . alia autem ceciderunt in petroſa . . . . alia autem ceciderunt in ſpinas . . . alia autem in terram bonam . . . . Qui habet aures audiendi, audiat.* Semen eſt verbum Dei. Quarta dumtaxat pars cecidit in terram bonam, reliquæ tres ſecus viam, inter petras, & ſpinas. Explicatio hæc eſt ipſius Chriſti Domini *Luc.* 8. inquientis: *Semen eſt verbum Dei. Qui autem ſecus viam, hi ſunt qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes ſalvi fiant.* De ea hic fide ſermo eſt, non qua fideles evadimus, ſed qua ſalutem aſſequamur. Dum Concionatores, animarumque Moderatores dictas parabolas Chriſti fidelibus interpretantur, illiſque ſuadent ut abſtineant a choreis, a ludis, a comœdiis, aliiſque inanibus mundi præſtigiis, quot inveniunt credentes? quot iisdem fidem adhibent? Aut illos derident, ſibilant, & traducunt ut Rigoriſtas, Janſe-

Janſeniſtas, & phanaticos; aut illis contemptis adeunt Caſuiſtas benignos, a quibus blanda linimenta ſuſcipiant, & celerius per viam latam, & ſpatioſam currant. Sed reſcribamus alteram parabolæ partem. *Nam qui ſupra petram, qui cum audierint, cum gaudio ſuſcipiunt verbum: & hi radices non habent: quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod autem in ſpinas cecidit, hi ſunt qui audierunt, & a ſollicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur, & non referunt fructum. Quod autem in bonam terram, hi ſunt qui in corde bono, & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia:* Hactenus Chriſtus Dominus. Poterant ne luculentius deſcribi Chriſtiani, qui ſæpe accedentes tum ad conciones, tum ad ſacramenta, divitiarum ſpinis, vitæ præſentis ſollicitudinibus, & voluptatum præſtigiis ſeducti, verbum Dei ſterile reddunt? Nonne manifeſta experientia patet, hos plurimos eſſe, paucos vero *qui in corde bono, & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia?* Perpendenda apprime ſunt hæc ultima verba, quæ declarant ſatis haud eſſe abſtinere a vitiis, ut multi faciunt aut ob timorem, reſpectumque mundanum, aut ob naturalem indolem; ſed producendum inſuper eſſe fructum bonorum operum in patientia, & humilitate. Non ſolum reproba, & maledicta terra eſt quæ ſpinas, tribulos, & zizania germinat, verum etiam ea quæ frumentum ſparſo ſemini congruum non parit, ut alia parabola Chriſtus Dominus *Matth.* 25. evidentius exponit.

VI. Decem virgines, quarum quinque fatuæ erant, quæ dicta ſunt, clarius manifeſtant. Quinque reprobæ, non meretrices, non impudicæ, ſed virgines erant. Non accuſantur de meretricio, nec de furto, nec de negotiatione. Illarum crimen juxta S. Gregorium fuit elatio interior, & juxta Chryſoſtomum negligentia, & quædam avaritiæ ſpecies. Gratis a ſociis oleum volebant, & tum ſolum ad vendentes acceſſerunt, cum tempus emendi defuit. Quis nunc benigna probabilitate easdem a crimine non excuſaret, & inter electas non collocaret? In Chriſti tamen tribunali elatio, ſuperbia, omiſſio bonorum operum crimina ſunt, ob quæ fatuæ virgines, & fatui Chriſtiani reprobantur. Non minus tremenda eſt parabola alia *Luc.* 18. ubi Deus reprobos depingit his verbis: *Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut ceteri hominum, raptores, injuſti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Jejuno bis in ſabbato: decimas do omnium quæ poſſideo.* Non propriis viribus bona opera adſcribit, cum Deo gratias agat. Bona erant opera, ſi reipſa in ſe ſpectentur, quia mendacii non arguitur. Quod ergo ejusdem crimen? Occultiſſima philautia, elatio, & complacentia de ſuis bonis operibus, & contemptio aliorum hominum peccatorum. In libris plurium Caſuiſtarum vix hæc vitia reperiuntur; at in libris Evangeliorum hæc ſunt crimina ob quæ homines plurimi damnantur.

VII. Finem imponat his ſacris oraculis S. Paulus Apoſtolus, qui 1. *Cor. cap.* 9. inquit: *Omnes quidem currunt, ſed unus accipit bravium.* Deinde *cap.* 10. hæc adjicit: *Nolo enim vos ignorare, fratres, quoniam patres noſtri ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube, & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritalem manducaverunt, & omnes eumdem potum ſpiritalem biberunt (bibebant autem de ſpiritali conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus)* SED NON IN PLURIBUS EORUM BENEPLACITUM EST DEO: *nam proſtrati ſunt in deſerto. Hæc autem in figura facta ſunt* NOSTRI; *ut non ſimus concupiſcentes malorum, ſicut & illi concupierunt .... Neque fornicemur, ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt una die vigintitria millia: neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam eorum tentaverunt, & a ſerpentibus perierunt. Neque murmuraveritis, ſicut quidam eorum murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore. Hæc autem omnia in figura contingebant illis. Scripta ſunt autem ad* CORREPTIONEM NOSTRAM, *in quos fines ſæculorum devenerunt. Itaque qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat.*

VIII. Omnes baptizati fuere, omnes eandem eſcam comederunt, omnes eundem potum biberunt. *Sed non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo.* Garriet ne quis, de infidelibus Paulum loqui? Omnes catholici baptizati ſunt: omnes eandem ſacratiſſimam eſcam manducant, eundemque potum bibunt; omnes communiter eadem ſacramenta frequentant. *At non in pluribus eorum*, inquit Apoſtolus, *beneplacitum eſt Deo*, ut eorundem mores patefaciunt. Plura in hoc Pauli teſtimonium S. Thomas *lect.* 1. & 2. ſcribit. *Non in pluribus*, inquit, *eorum beneplacitum eſt Deo, in illis ſcilicet qui Deum offenderunt; ſed tantum in duobus, ſcilicet Caleb, & Joſue, quibus ſolis conceſſum eſt*

terram

ram promiſſionis obtinere .... Et notandum, od ſicut in bonis longe melius eſt quod ſiratur, quam ipſa figura, ut regnum cælo-m quam terra promiſſionis; ita in malis ıge pejus eſt quod figuratur, quam ipſa fira ſignificans. Secundum autem Auguſtinum a ſupplicia quæ ſuſtinuerunt, figura geben-· fuerunt, quæ omni pœna major eſt.

IX. Omnes Patres, cujuſcumque ſæculi ucitatem electorum in comparatione reprorum defendunt. Pauca delibabo. S. Auſtinus *in pſal.* 47. hæc ſcribit: *Nunc popuı Dei cenſentur omnes qui participant ſamenta ejus; ſed non omnes pertinent ad iſericordiam Dei. Omnes quippe ſacramenm Baptiſmi accipientes, Chriſtiani vocantur; d non omnes digne illo ſacramento vivunt. int enim quidam de quibus dicit Apoſtolus:* :abentes formam pietatis, virtutem autem ıus abnegantes: *tamen propter ipſam ſpeem pietatis in populo Dei nominantur, quoodo ad aream, quandiu triturantur, non ſoım granum ſed etiam palea pertinet, nunnid & ad horreum pertinebit?* (Evidens eſt ic de Catholicis Auguſtinum loqui.) *Nam y ſpinæ ipſæ non ad populum Dei pertient. Vis audire? Ita poſita eſt ipſa ſimilitu-'o.* Sicut lilium, *inquit*, inter medium ſpiiarum, ita proxima mea in medio filiarum. *Vunquid dixit in medio alienarum? Non, ſed n medio filiarum .... ſunt ergo filiæ malæ: y inter illas eſt lilium in medio ſpinarum. taque illi qui ſacramenta habent, & mores onos non habent, & Dei dicuntur, & non)ei, & ejus dicuntur, & alieni. Ejus proter ipſius ſacramentum, alieni propter prorium vitium. Ita filiæ, & alienæ. Filiæ ropter formam pietatis, alienæ propter amiſionem virtutis. Sit ibi lilium: ſuſcipiat miericordiam Dei: teneat radicem boni floris: on ſit ingratum pluviæ de cælo venienti: inratæ ſint ſpinæ: creſcant de imbribus: ad gnem creſcunt, non ad horreum .... jam hic ccurrit cuique cogitanti, & quid? Iſte popuus qui in medio populi Dei ſuſcipit miſeriordiam Dei, quantum numerum habet? Quam pauci ſunt? Vix inveniuntur aliqui. Illis ne contentus Deus erit? Et perdet tanum multitudinem? Dicunt hoc, qui tibi promittunt hoc quod a Deo promittente non aulierunt. Et vere ſi male vivamus, ſi mundi hujus deliciis perfruamur, ſi noſtris libidiniıus ſerviamus, perditurus eſt nos Deus. Quot nim ſunt illi qui videntur ſervare præcepta Dei? Vix invenitur unus, vel duo, vel pauiſſimi. Ipſos ſolos Deus liberaturus eſt, & ceteros damnaturus? Abſit, inquiunt. Cum venerit, & videbis tantam multitudinem ad ſiniſtram, miſerebitur, & dabit indulgentiam. Hoc ſane etiam* SERPENS *ille promiſit primo homini. Nam minatus erat Deus mortem, ſi guſtaret: ille autem: Abſit, inquit,* non morte moriemini. *Crediderunt ſerpenti, invenerunt verum eſſe quod minatus eſt Deus, falſum quod promiſerat Diabolus.* ITA ET NUNC *fratres, ponite vobis* ECCLESIAM *ante oculos ad inſtar ſimilitudinemque Paradiſi. Non ceſſat ſerpens ſuggerere quod* TUNC *ſuggeſſit. Sed caſus primi hominis ad experimentum cavendi debet nobis valere, non ad imitationem peccandi. Ideo ille cecidit, ut nos ſurgamus. Reſpondeamus talibus ſuggeſtionibus, quod reſpondit. Nam & ipſum per feminam tanquam per Evam tentavit, & vicit, in ſtercore victus in Paradiſo. Ergo non audiamus tales voces, nec putemus paucos eſſe juſtos. Multi ſunt, ſed inter plures latent. Non poſſumus etiam negare plures eſſe malos, & tam plures, ut inter eos boni prorſus non appareant, quomodo non apparent grana in area. Nam quiſquis aream videt, poteſt putare quod palea ſola ſit. Da hominem inexpertum, & putat inaniter fieri quod boves mittuntur, quod ibi homines ſub æſtu deſudant, ut conterant; ſed ibi eſt maſſa ventilatione purganda. Tunc procedit copia frumenti, quæ latebat in copia palearum.*

X. Qui opiniunculam cum laxiore Ethice natam de pluralitate electorum, & paucitate reproborum propugnare audent, Evangelio, Auguſtino, & univerſæ Patrum traditioni adverſantur. S. Auguſtinus de Catholicis in Eccleſiæ ſinu degentibus ſermonem habet. Iſtorum electos paucos, & reprobos plures eſſe docet. Eccleſiam cum area comparat, electos cum frumento, reprobos cum palea. Plura ſunt tritici grana, at paleæ ita ſuperant, ut vix grana appareant. Opponit ſibi divinæ miſericordiæ magnitudinem. *Suſcepimus, Deus, miſericordiam tuam in medio templi tui.* In hunc Davidicum textum ſuum ſermonem inſtituit, evincitque, infinitam eſſe Dei miſericordiam, ſed Chriſtianos majori ex parte eadem abuti. Illos qui electos multiplicant, non quod iſti vitam bene moratam ducant, ſed quod miſericordia Dei magna ſit, ſerpenti aſſimilat primis parentibus ſuadenti: *Non morte moriemini*. Crediderunt illi, & mortem oppetiere. Credunt plurimi ex Chriſtianis, Benigniſtis ingreſſum in Paradiſum ſpondentibus, & experiuntur damnationem, quam minatur Deus, & falſum

ſum eſſe quod ſpondent Benigniſtæ. Quemadmodum *tunc* accidit, *ita & nunc*, *fratres*, concludit Auguſtinus. Similia ſcribit Doctor S. *ſerm.* 18. *de verb. Domini cap.* 19. item *lib.* 10. *cont. Fauſtum cap.* 16. & rurſus *in pſal.* 25. *ſerm.* 32. *de verb. Dom. lib.* 1. *cont. Donat. c.* 2., & alibi. Auguſtini doctrinam defendunt ceteri Patres. S. Gregorius Nazianzen. *orat.* 33. S. Ambroſius *lib. de Noe c.* 2. S. Joan. Chryſoſt. *hom.* 11. *ad pop. Antioch.* S. Gregorius M. *hom.* 29. *in Evang.* S. Hieronymus ſive Auctor *Epiſt. ad Celant.* S. Thomas 1. *p. q.* 23. *a.* 7. Lege V. Cl.Ългginum in opere non ita pridem hac de re emiſſo (*a*).

XI. Inſiſtunt blandiloqui, & benigni homines, divinam miſericordiam exaggerantes, & Chriſtum Dominum mortuum pro omnibus eſſe, inclamantes. Quid heinc? Argutatio hæc aut nihil, aut neminem perire evincit. Aures obtundunt, Patres, dum parvum afferunt electorum numerum, univerſum genus humanum comprehendere. Qui talia blaterant, Patres non legerunt. Auguſtinus illorum commentum jam ſupra profligavit. Verum, ut illorum ora penitus obſtruam, iterum in medium veniat Auguſtinus, qui *pſal.* 73. hoc pacto increpat, atque redarguit hos Benigniſtas, qui conſuunt pulvillos ſub omni cubito manus. *Nondum erat exemplum caſus humani, quando dictum eſt Adam: Morte morieris, ſi tetigeris. Et venit de tranſverſo ſerpens, & dixit: Non morte morieris. Creditus eſt ſerpens, contemptus eſt Deus. Factum eſt vetitum; mortuus eſt homo. Nonne impletum eſt potius quod minatus eſt Deus, quam quod promiſerat inimicus? Sic eſt certe: agnoſcimus hoc: ideo omnes in morte jam vel experti enati ſumus. Non enim ceſſat & modo ſerpens inſuſurrare, & dicere:* NUNQUID VERE DAMNATURUS EST DEUS TANTAS TURBAS? LIBERATURUS EST PAUCOS? *Quid eſt aliud, quam facite contra præceptum, non morte moriemini? Sed quomodo* TUNC, *ſic &* NUNC. *Si feceris quod ſuggerit diabolus, & contempſeris quæ præcipit Deus, veniet judicii dies, & invenies verum quod minatus eſt Deus, & falſum quod pollicitus eſt diabolus. Exurge Domine, judica cauſam meam: mortuus es, & contemptus es.*

XII. Pauca rationum momenta delibabo. Via arcta eſt. Hanc calcant vel innocentes, vel pœnitentes. Rara innocentia, rara pœnitentia. Regnum cælorum vim patitur. Status violentus carni, & ſanguini paucorum eſt. Quæ enim difficilia ſunt, locum in paucioribus habent, ut compertum experientia eſt. Difficillima autem eſt regni æterni conſecutio. Ergo pauci illuc perveniunt. Electi Chriſto conformes ſint neceſſum eſt: *Quos præſcivit, & prædeſtinavit conformes fieri imaginis Filii ſui.* At pauci ſunt qui hanc conformitatem, & ſimilitudinem præferant. Quoniam, ut inquit Apoſtolus ad Philip. 2. *omnes quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ Jeſu Chriſti.*

XIII. Magnam quoque Sacerdotum partem æternum perire docent Patres. Chryſoſtomus *hom.* 3. *in Act. Apoſt.* inquit: *Non arbitror inter Sacerdotes multos eſſe qui ſalvi fiant, ſed multo plures eſſe qui pereunt.* Sanctus Hieronymus *epiſt. ad Damaſ.* hæc ſcribit: *Ecce mundus ubique fervet Sacerdotibus; & tamen ſunt rariſſimi Sacerdotes boni, quod e centum bonus reperiatur unus.* Rationum momenta pervia ſunt. Pauci ſacerdotio initiantur, Deo vocante, ſed plurimi lucri, & dignitatis ſpe lenocinante. Scriptura ſancta frequentius increpat, objurgatque Sacerdotes quam populum. Sacerdotes *cap.* 13. *Ezech.* Deus redarguit: *Deceperunt populum meum dicentes, Pax, & non eſt pax.* In Sacerdotes invehitur: *Væ qui conſuunt pulvillos ſub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis ad capiendas animas. Et cum caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum. Et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei, & fragmen panis, ut interficerent animas quæ non moriuntur.* Denique Chriſtus Dominus Doctores, Sacerdotes, & Theologos ſeveriſſime redarguit *Matth.* 15. inquiens: *Sinite illos: cæci ſunt, & duces cæcorum. Cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foveam cadunt.*

XIV. Si Religioſorum clauſtralium cœtum ſpectemus, fortaſſe non major electorum numerus apparet. Parabolæ de ſervo pigro, & oſcitante, de arbore ſterili fructus non edente, Religioſorum oſcitantiam, & damnationem præferunt. Clauſtra ſunt evangelicæ perfectionis gymnaſia, ſunt uberrimæ meſſis electæ vineæ, ſelectorum fructuum florida viridaria. Tu in Clauſtrales oculos intendito, ut colligere ipſe valeas, num floreant, an areſcant vineæ iſtæ. Bono animo eſto, ſi fervens perfectionis monaſticæ

ſtudium,

(*a*) *Vide Tom.* 1. *Appar. Lib.* 1. *Diſ.* 2. *c.* 7.

ſludium, ſi exactam a mundi illecebris ſeparationem, ſi ſplendidum evangelicæ paupertatis cultum deprehendas. Interim S. Bernardum *epiſt.* 254. audiamus: *Ubi ergo ſunt* [illegible]*ui dicere ſolent: Sufficit nobis, nolumus meores eſſe quam patres noſtri? O Monache,* [illegible]*on vis proficere? Non. Vis ergo deficere? neuaquam. Quid ergo? Sic mihi, inquis, viere volo, & manere quo perveni, nec pejor eri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis uod eſſe non poteſt. Quid enim ſtat in hoc eculo? Et certe de homine dictum eſt:* Fuit velut umbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet. *Ipſe denique hominis ſæculique uctor, quandiu in terris viſus eſt, & cum ominibus converſatus eſt, nunquid ſtetit? Et uidem, teſte Scriptura,* pertranſiit benefaciendo, & ſanando omnes. *Pertranſiit ergo* [illegible]*eut non infructuoſe, ita non remiſſe, non pire, non lento greſſu; ſed quemadmodum item e eo ſcriptum eſt:* Exultavit ut gigas ad urrendam viam. *Porro currentem non apprendit qui & ipſe pariter non currit. Et uid prodeſt Chriſtum ſequi, ſi non contingat onſequi? Ideo Paulus ajebat:* Sic currite ut omprehendatis. *Ibi tu, Chriſtiane, fige tui urſus, profectuſque metam, ubi Chriſtus poſuit ſuam.* Factus eſt, *inquit*, obediens uſque ad mortem. *Quantumlibet ergo cucurreris, ſi uſque ad mortem non perveneris, bravium non apprehendes. Bravium Chriſtus eſt. Quod ſi illo currente tu gradum ſiſtis, non Chriſto appropias, ſed te magis elongas: timendumque tibi eſt quod ait David:* Ecce qui elongant ſe a te, Domine, peribunt. *taque ſi proficere currere eſt: ubi proficere, bi & currere deſinis; ubi vero non currere, bi & deficere incipit. Hinc plane colligitur nia nolle proficere non niſi deficere eſt.* Hæc meditare, & continuo evaneſcent vanæ illæ, & ineptiſſimæ quorundam diſtinctiunculæ, & opiniunculæ ad excuſandas excuſationes in peccatis excogitatæ.

CAPUT VI.

Epiſcopi ſacris Ordinibus initiandos examinare potiſſimum debent ſuper Evangeliorum notitia.

UNum ex præcipuis Sacerdotum officiis eſt ſanctarum Scripturarum ſtudium, ut 2. *Paralip. c.* 19. divina ipſa Scriptura declarat: *In Jeruſalem quoque conſtituit Joſaphat Levitas, & Sacerdotes ... præcepitque eis dicens ... Ubicunque quæſtio eſt de lege, de mandato, de cæremoniis, de juſtificationibus, oſtendite eis, ut non peccent in Dominum.* Eccleſia ſtatuit ne ad ſacros Ordines clerici admittantur, niſi titulum, aut patrimonium, unde vivere poſſint, habeant. Quorſum hoc? Ut a ſæculi negotiis expediti, vacare impenſius divinæ Scripturæ ſtudio, rebuſque ſacris queant, ut *loc. cit. cap.* 31. Ipſa divina Scriptura præſcribit. *Præcepit etiam populo habitantium Jeruſalem, ut darent partes Sacerdotibus, & Levitis, ut poſſint vacare legi Domini.*

II. Quid plura? Epiſcopi antequam ad Sacerdotium Clericos promoveant, hanc pronuntiant orationem, Deumque precantur, *ut in lege tua die ac nocte meditantes, quod legerint, credant, quod crediderint, doceant.* Omnes artifices ſuper regulis propriæ artis examinantur. Profeſſio Sacerdotum adjunctum habet ſtudium Scripturæ ſanctæ: ergo periculum faciendum eſt, num verſati in hoc ſtudio ſint. Quomodo enim die noctuque meditari Scripturas ſanctas queunt, ſi eaſdem ignorent? Hac noſtra ætate urgentius obſtricti ſunt Sacerdotes divinarum Scripturarum ſtudio: quoniam cum vernaculæ verſiones interdictæ laicis ſint, Sacerdotum eſt explanare populo Scripturas divinas. Eodem quippe tempore quo Eccleſia abſtulit idiotis lectiones vulgares, decrevit ut Sacerdotes impenſius Scripturis ſanctis operam navarent, ut aptiores eſſent ad eaſdem interpretandas, & exponendas.

III. Nonnulli Sacerdotes, dum pro confeſſionibus excipiendis ſubire examen debent, volvunt, revolvunt ingentia volumina Dianæ, Bonacinæ, Tamburini, La Croix, Salmanticenſium: memoriæ mandare ſtudent farraginem caſuum, diſtinctionum, diſputationum. Tota mentis indagine ſcrutantur medullas recentes, & vetuſtas, alphabetaria, promptuaria, examina ordinandorum. Ecquid? Improbabis ne iſtorum ſtudium? Non improbo. Sed ajo, Sacerdotes animarumque Paſtores, & directores, prius divinas Scripturas callere, meditari, & altius menti commendare debere. Cedo. Nonne ad divinæ legis normam inſtituendi, formandique ſunt Chriſtianorum mores? Si leges iſtæ ignorantur, quomodo ad earundem amuſſim revocanda eſt Chriſtianorum vita?

IV. Præfati Caſuiſtæ, inquies, legem ſanctam, & divinas Scripturas interpretantur. Ita ne vero? vix in iiſdem aliquis recurrit divinus textus: & ſi quæ teſtimonia ſacra interdum allegantur, non raro diſtinctiunculis;

Digitized by Google

lis, arbitrariis interpretamentis, & æquo benignioribus opinionibus eluduntur. Porro ſi Sacerdotes ipſi legis evangelicæ præcepta, & regulas compertas non habent, qua via deprehendere valent, num præfati auctores recte, an ſecus eaſdem interpretentur? Approbati ſunt, reponis, ejuſmodi libri. Verum habet. Propterea ne ab erroribus immunes? Ex libris approbatis decerptæ ſunt damnatæ theſes. Quid quod ipſa Eccleſia decrevit, non ideo aliquam doctrinam eſſe veram, probatamque, propterea quod ſit alicujus approbati auctoris. Magnopere falluntur animarum Paſtores, ſi credant, auctoritate hujus, aut illius Caſuiſtæ excuſari poſſe, cum doctrinas divinis Scripturis adverſas doceant. An ignorant Sacerdotes ſupremum judicem Chriſtum Dominum judicaturum animas fore non ad Caſuiſtarum, ſed ad Evangeliorum tribunal?

V. Non omnium, repones, eſt Evangelia interpretari. Deinde, diſcere ne Parochi, Confeſſarii, & Theologi memoriter Evangelia debent? Opus haud eſt ut omnia memoriæ commendent; ſed ſatis eſt illos ſpiritum legis, & mandata perſpecta habere, & cum difficultates occurrunt, ſacros codices conſulere, & graviores adhibere interpretes, & imprimis SS. Eccleſiæ Patres. Spiſſa, & ingentia volumina Dianæ, Bonacinæ, Tamburini, Laymani, La-Croix, Salmanticenſium, Caſtropalai revolvunt Parochi, & Confeſſarii: controverſias, vitilitigationes, diſtinctiones, ſubdiſtinctiones, definitiones, diviſiones improbo labore memoriæ mandant. Facilius ſane addiſcuntur divinæ præceptiones quæ in codice ſancto novi Teſtamenti, Proverbiorum, Sapientiæ, Eccleſiaſtici continentur, quam interminatæ diſputationes dictorum voluminum. Quid quod iſtorum rixoſæ diſputationes implexæ non raro ſunt, obſcuræ, ambagibus plenæ, tricis, & cavillis circumſeptæ, quæ omne aliud ſæpe præter fervorem divini amoris, & evangelicæ perfectionis ſtudium excitant? Contra evangelicæ præceptiones ſplendidæ, perſpicuæ, faciles, & recte vivere, non futiliter tricari docent. Accedit quod Deus lumen ad intelligendas Scripturas ſanctas infundit illis qui humili, docilique corde ad eas meditandas accedunt. Divina illa documenta Proverbiorum, Eccleſiaſtici, parabolæ evangelicæ, ac Pauli aliorumque Apoſtolorum epiſtolæ, & ſinguli Scripturæ ſanctæ verſus plus illuminant, quam innumeræ hominum diſputationes. Hac ſanctarum Scripturarum notitia imbuti Sacerdotes legere quoque morales Theologos poſſunt, quia tunc diſcernere optime valent, num iſtorum opiniones, & ſententiæ conformes ſint evangelicæ doctrinæ.

VI. Quid? Tu ne audes improbare conſuetudinem a tot annis invectam examinandi Confeſſarios, & Parochos ſuper opinionibus quas Caſuiſtæ in utramque partem diſputant? Abſit ut conſuetudines quæ bonæ ſunt, improbare ipſe velim. Humili dumtaxat obſequio ſuggero quod mihi videtur optimum, & quidem neceſſarium. Sed hoc ipſum meum conſilium ſuperiorum, & ſapientum judicio ſubjicio. Si neglecto more qui nunc obtinet, nova introducenda conſuetudo eſſet, improbus ſubeundus labor foret, & magna perturbatio, & confuſio contingeret. Falſa hæc omnia ſunt. Nunquid ſanctarum Scripturarum lectio, & meditatio confuſionem parit? Immo hæc jurgia, & inteſtina diſſidia tollit, & loco diſputationum, legum obſervantiam inducit. Verum ut fortius urgeam argumentationem, iterum quæro: neceſſarium ne eſt Sacerdotibus, Paſtoribus, & animarum moderatoribus Scripturarum ſtudium, an ſecus? Si negas, Scripturas divinas inficiaris. Si adfirmas: ergo corrigenda conſuetudo, & Paſtorum, Confeſſariorumque peritia etiam in Scripturis ſanctis exploranda eſt. Sola iſtius ſubeundi examinis notitia urgeret omnes qui aut Sacerdotio initiari, aut animarum curam, aut onus excipiendi confeſſiones ſubire avent, ut vires omnes in Scripturarum ſtudium intenderent. Quis inficias iverit ſapientiores, moratioreſque evaſuros Sacerdotes, ſi bonam illius temporis partem quod terunt in legendis, & perdiſcendis libris Dianæ, Bonacinæ, Tamburini, La-Croix, Salmanticenſium, impenderent in libris ſanctis meditandis? Et ſi loco medullarum ſive antiquarum, ſive recentium epiſtolas Paulinas continenter verſarent?

VII. Et qua ratione, inquis, peragi hoc examen debet? Summa moderatione, & prudentia. Clerici interrogentur quot ſint veteris Teſtamenti libri, quot novi fœderis, quot epiſtolæ Pauli: illi ſuper aliqua Evangelii parabola, iſti ſuper epiſtola ad Timotheum. Sacerdotes interrogari debent, qui ſit evangelicæ legis ſpiritus, qualis chriſtianæ vitæ imago: num Chriſtiani præcepto urgeantur inhiandi evangelicæ perfectioni: quid ſignificent hæc verba: *Eſtote perfecti ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt*. Quid hæc alia: *Si oculus tuus &c. ſi manus tua ſcandalizat te, erue, abſcinde &c. Qui non renuntiaverit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipu-*

ſcipulus. *Mutuum date nihil inde ſperantes*. *Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam divitem intrare in Regnum cælorum.* Interrogentur quomodo SS. Auguſtinus, Chryſoſtomus, & alii Patres laudata, & ſimilia teſtimonia interpretentur: quoniam iſti ſunt magiſtri, & veri Scripturarum interpretes.

VIII. De iis vero quæ ſpectant inſtitutiones eccleſiaſticas, legendus eſt Catechiſmus Tridentinus, ſeu Romanus, & ſuper eodem, & Concilio Tridentino ſeverius examinandi ſunt. Quando tali doctrina inſtructi ſunt, legere valent etiam morales auctores præſertim de præcepris eccleſiaſticis, aliiſque, quæ cæremonias, & diſciplinam ſpectant.

Consectarium.

Ad te nunc, Christe Jesu, humilem orationem meam converto. Tremendiſſimam vindictam tuam ſuper filios hominum pavidus, & confuſus ſuſpicio. Spiritum ſoporis, & cæcitatis, quo correpti homines viam perditionis inambulant, tremens perhorreſco, quod ſciam hoc eſſe omnium ſuppliciorum funeſtiſſimum, quod a tot ſæculis prædixit *cap.* 8. Propheta Amos: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & mittam famem in terram, non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Domini.... Circuibunt quærentes verbum Domini, & non invenient*. Eo malorum nunc res devenit, ut plures nec quærant, nec inveniant verbum tuum, Domine. Quærunt verbum hominum in libris hominum; at non quærunt verbum Dei in libris Dei. Si ad nos Principes, Reges, Imperatores ſcriberent, & quidem familiari ſtilo, ſi præmia proponerent, ſi ad regia ſua palatia, ad ſua ſolia cum iiſdem regnaturos invitarent; qua diligentia, qua attentione ejuſmodi epiſtolæ a nobis legerentur? Et Scripturas tuas divinas, quæ epiſtolæ ſunt ad nos miſſæ, & nobis præſertim Sacerdotibus cuſtodiendæ, legendæ, explicandæque traditæ ſunt, negligimus, faſtidimus; immo his tejectis, glandibus, & quiſquiliis hominum delectamur? Teoebroſior eſt cæcitas, & funeſtior pœna, quam exprimi congrua oratione a me queat. Expergiſcimini, quæſo Sacerdotes Dei, animarumque Paſtores & moderatores, & in ſpiritu contritionis, & humilitatis verbum Dei quærite in libris Dei.

Caput VII.

De traditionibus.

I. Traditio generatim accepta, doctrina eſt quæ alteri ſive voce, ſive ſcripto communicatur, ut S. Paulus 2. *Theſſal.* 2. ait: *Tenete traditiones, quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram*. Preſſius accepta traditio eſt doctrina *viva voce* commuoicata. Si auctorem ſpectemus, divina una, humana altera. Si materiam, alia fidem, & mores, alia diſciplinam, ritus, & cæremonias comprehendit. Rurſus alia neceſſaria, alia libera: alia immutabilis, & perpetua, alia mutabilis, & temporaria: alia denique univerſalis, alia particularis.

II. Traditio divina, doctrina Dei eſt, non ſcripta, ſed a Deo majoribus noſtris revelata, & ſucceſſoribus de aore in aurem communicata. Hæc traditio vocari *Dominica* ſolet, quod a Chriſto Domino Apoſtolis, & ab his ſucceſſoribus communicata ſit. Ejuſmodi eſt traditio de numero Sacramentorum, de perpetua B. Mariæ Virginitate. Alia eſt *apoſtolica*, quam Apoſtoli dictante Spiritu ſancto acceperunt, & Eccleſiæ communicaront ſine ſcripto, ut docet Tridentinum *ſeſſ.* 4.

III. Divinas, & apoſtolicas traditiones cujuſcunque ſæculi hæretici fere omnes negarunt, ut liberius ſuos evulgare errores poſſent. Ultimæ ætatis hæretici Lutherani, & Calviniani præ ceteris in traditiones debacchati ſunt, utpote quæ illos jugulant. Catholici omnes docent præter verbum ſcriptum dari traditiones apoſtolico-divinas, idque evincunt & divinarum Scripturarum, & Patrum teſtimoniis. Divinæ Scripturæ obviæ ſunt. *Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi*. Deut. 3. Rurſus Eccleſ. c. 8. *Non te prætereat narratio ſeniorum, ipſi enim didicerunt a patribus ſuis*. S. Paolus *ad Theſſal. c.* 2. inquit: *Itaque fratres ſtate, & tenete traditiones, quas didiciſtis ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram*.

IV. In omni Eccleſiæ ſtatu obtinuerunt divinæ traditiones. Ab Adam uſque ad Moyſem nulla lex ſcripta. Unde ſancti Patriarchæ, Adam, Abel, Seth, Enos, Noe, Abraham, Iſaac, Jacob, & alii culrum Dei, ſacrificiorum ritus, & Religionis myſteria didicere? Unde de mundi creatione, de Meſſiæ adventu de remedio peccati originalis, de futuro ſtatu doctrinam hauſerunt? Ex verbo ſcripto? Nullum tunc erat. Ergo ex verbo

Digitized by Google

de ore in os, de aure in aurem tradito. Poſt moſaicam legem ſimiliter divinæ obtinuerunt traditiones, ut ex adductis teſtimoniis patet. An Judæi libros ſanctos in canone recenſitos divina traditione non crediderunt? Chriſtus Dominus ſola ſua voce inſtructos Apoſtolos per univerſum mundum prædicare ſuam divinam legem miſit. Plurium annorum ſpatio hanc novam legem promulgarunt ſine verbo ſcripto. Litteris conſignavit Matthæus ſuum Evangelium, cum ad gentes prædicaturus ire deſtinaverat, & poſt habitam ad Hebræos prædicationem. Ediſſerant nobis Lutherani, & Calviniſtæ, qua doctrina regebatur Eccleſia Chriſti, antequam Evangeliſtæ ſcriptis traderent Evangelia, & Paulus ſcriberet cum ceteris Apoſtolis ſuas epiſtolas? Non ſane doctrina ſcripta. Ergo doctrina tradita. (*a*) Patrum teſtimonia brevitatis gratia prætereo.

CAPUT VIII.

De Eccleſia.

I. Eccleſia vox greca eſt, quæ latine *convocationem* ſignificat; quæ ſub ſtatu gratiæ ſic deſcribi ſolet. *Eſt hominum ſocietas ad Chriſti fidem vocata, quæ interius vivificatur fide, ſpe, & caritate; exterius vero regitur ejuſdem chriſtianæ fidei profeſſione, Sacramentorum communione, divini verbi prædicatione a legitimis Paſtoribus ſub ſuo viſibili capite in terris Chriſti Vicario, & S. Petri ſucceſſore.* Eccleſia etiam ſumitur pro ipſa materiali domo Deo dicata, quo fideles conveniunt, de qua *Matth.* 21. inquit: *Domus mea domus orationis vocabitur.* Sed communiter accipitur pro ſocietate fidelium. Et hoc in ſenſu Paulus ad *Galat. c.* 1. loquitur: *Supra modum perſequebatur Eccleſiam Dei.*

II. Quemadmodum in corpore phyſico humano quædam membra anima vivificantur; quædam vero corpori hærent, anima tamen non informantur; ita contingit in morali Eccleſiæ corpore. Chriſtianorum alii, cum in externa ſacramentorum participatione, aliiſque ritibus, tum in fide, ſpe, & caritate communicant cum ſocietate, & anima vivificantur, ſuntque viva Eccleſiæ membra: alii extrinſecus tantum cum aliis fidelibus fidem profitentur, & Sacramenta frequentant. Iſti dicuntur de corpore Eccleſiæ, ſed extra ejuſdem animam ſunt. Eccleſiam comprehendere bonos, & malos patet ex *Matth. c.* 3. ubi illa comparatur cum area triticum, & paleam continente, & cum ſagena omne piſcium genus congregante. Quare turpiter errarunt Cathari, & Donatiſtæ, qui omnes culpa inquinatos ab Eccleſia excludebant.

III. Hæretici, ſchiſmatici, excommunicati ſunt extra Eccleſiam. Pueri ex hæreticis baptizati ſunt intra Eccleſiam uſque ad rationis uſum, quem cum fuerint aſſecuti, ſi crimінoſe hæreticorum ſynagogæ adhærent, hæretici extra Eccleſiam evadunt; ſi ab eadem recedunt, & in catholicæ Eccleſiæ ſinum ſe recipiunt, catholici, & membra veræ Eccleſiæ fiunt.

IV. Eccleſiæ dotes quatuor. *Una, ſancta, catholica, & apoſtolica.* Eſt una unitate corporis, quia fideles unum corpus morale, ſeu ſocietatem conſtant. Unum corpus: ergo unum caput. Eſt una unitate ſpiritus, qui univerſum corpus animat. Eſt una unitate *fidei, & doctrinæ*, unitate *ſpei*, unitate *caritatis*, unitate Domini inviſibilis Dei, & Jeſu Chriſti, & ejuſdem viſibilis Vicarii Romani Pontificis. Unitatem negare nec ipſi hæretici audent. Unum corpus, unum ſpiritum, unam fidem, unam ſpem, unum baptiſma, unam caritatem, unum caput ultro admittunt. Sed caput iſtud inviſibile dumtaxat eſſe, nempe Chriſtum Jeſum contendunt. At turpiter errant. Viſibile eſt Eccleſiæ corpus: ergo viſibile caput. Reipſa Chriſtus Dominus Petrum inſtituit Eccleſiæ ſuæ caput, & Petri ſucceſſores. Quemadmodum enim perpetuum voluit Eccleſiæ corpus, ſic & caput. Quam veritatem perennis Eccleſiæ traditio confirmat. (*b*)

V. Altera Eccleſiæ nota eſt *Sanctitas*, quod Deo ſit conſecrata, & ob ſanctitatem quæ in præcipuis ejuſdem membris refulget, & ob doctrinæ puritatem quam profitetur. *Catholica*, ſeu univerſalis triplici titulo nuncupatur. 1. ratione doctrinæ, quæ omnes errores excludit, & execratur. 2. ratione temporis, quia uſque ad finem mundi non interrupta ſerie durabit. 3. ratione loci. *Euntes in mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ*: Marc. 16. Nec requiritur ut eodem tempore ad omnia loca ſe extendat: quin Chriſtus ipſe prædixit Religionem ſuam de regno in regnum ob fidelium ſcelera tranſituram. Ab Oriente in Occidentem, & ab Occidente in alias mundi partes tranſmigravit.

VI. Plura adverſus hanc univerſalitatem obji-

(*a*) *Vid. Tom. I. App. Lib.* 1. *Diſſ.* 3. *c.* 2.

(*b*) *Vid. Tom. I. App. Lib.* 1. *Diſſ.* 3. *c.* 4.

Digitized by Google

objiciebant Donatiſtæ, exaggerabantque Arianæ hæreſis amplificationem. Donatiſtas imitati ſunt Lutherani, & Calviniani. Iſtorum omnium ora obturat S. Auguſtinas *de unit. Eccl. c.* 13. *&* 19. & rurſus *epiſt.* 103. Hæc ſola epiſtola conterit Lutheranorum, & Calviniſtarum audaciam. (*a*)

VII. *Apoſtolica* appellatur Eccleſia, tum quia a Chriſto per Apoſtolos fundata, & propagata eſt: tum quia in ea eſt Epiſcoporum perennis, & nunquam interrupta ſucceſſio ab Apoſtolis derivata: tum denique quia iſtorum miniſterio Apoſtolorum doctrina immaculata cuſtoditur.

VIII. Eccleſiam viſibilem eſſe fatetur vel ipſe Calvinus *lib.* 4. *Inſt. c.* §. 2., cui ſubſcribit Lutheranus Melanchthon *tit. de Eccl.* Diſcipuli Lutheri, & Calvini magiſtris dementiores, Catholicorum argumentis preſſi commenti ſunt Eccleſiam inviſibilem. Et revera inviſibilis & commentitia eſt illorum Eccleſia, non a Chriſto, non ab Apoſtolis, ſed a Luthero, a Calvino, a Zuinglio, aliiſque ejuſdem furfuris hominibus inſtituta. Idcirco illorum Eccleſiæ *Lutherana*, *Calviniana*, *Proteſtantica*, non Catholica, non Apoſtolica, non Chriſtiana nuncupatur. Adeo explorata ſunt divinæ Scripturæ teſtimonia, quæ viſibilem demonſtrat Eccleſiam, ut ſupervacaneum ſit illa tranſcribere.

IX. Spiritum ſanctum aſſiſtere Eccleſiæ ſuæ, ne in rebus fidei morumque erret, dogma eſt ineluctabile. Illud innumeri præclariſſimi Theologi Melchior Cano, Petrus Soto, Bellarminus, Boſſuetus, quibus accedunt Arnaldus, & Nicolius, omni argumentorum genere confirmarunt, penitus labefactatis Proteſtantium deliriis. Adeo luculenta eſt promiſſio, qua Chriſtus Dominus *Matth.* 28. teſtatur, ſe præſervaturum fore Eccleſiam ſuam ab omni errore, ut nulla eludi tergiverſatione valeat. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, docentes eos ſervare omnia quæcumque mandavi vobis. Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.*

X. Adeo invicta Catholicorum argumenta, quibus evincitur, Eccleſiam falli neſciam, & a Spiritu ſancto dirigi, ne erret, experti ſunt Calvini diſcipuli, & adeo inepta eſſe ſophiſmata olim ad hanc veritatem obſcurandam excogitata, ut novum chimæricum ſiſtema fabricare coacti ſint. Effutiunt cum miniſtro *Jurieù* Eccleſiam eſſe viſibilem, perpetuam indefectibilem, comprehendentem omnes ſectas ſchiſmaticas, & hæreticas, quæ admittunt *articulos fundamentales*; & hoc late explicat *Jurieù* in ſuo libro inſcripto *Verum Eccleſiæ ſiſtema*, ubi *pag.* 51. redarguit Auguſtinum, eumque deceptum blaterat, quod ab Eccleſia catholica excluſerit *communiones ſchiſmaticas, quæ fundamentum non deſtruunt*. Error iſte craſſiſſimus ſeipſo corruit. Semper enim Eccleſia catholica a ſuo ſinu præcidit communiones ſchiſmaticas, & hæreticas. Ediſſerat nobis Calviniſta miniſter, quis definivit hos articulos eſſe fundamentales, ſecus alios? Ubinam invenitur Eccleſia hæc, variis ſectis, quæ mutuo ſeſe cenſuris dilacerent, compoſita? Eccleſia hæc *Lutherana* eſt, & *Calviniana*, *Proteſtantica*, ſecus Catholica, & Apoſtolica. Scriptura divina, Patres, & Concilia ſemper ſectas ſchiſmaticas, & hæreticas a communione, & ab apoſtolica ſucceſſione, tanquam putrida membra reciderunt. Eccleſia anathema dixit in Origeniſtas, in Novatianos, in Donatiſtas, in Quartadecimanos, in Sabbatianos. Iſtorum errores erant ne fundamentales? nec ipſe Jurieù hoc aſſerere audebit. Ruit itaque ſeipſo ſuum novum ſiſtema, idcirco excogitatum, quod viderit, & cognoverit alia Lutheranæ, & Calvinianæ, & Proteſtanticæ ſynagogæ ſiſtemata prorſus inepta.

XI. *Sola divina Scriptura dirimi de Religione controverſiæ nequeunt, ſed neceſſaria eſt Eccleſiæ definitio.* Hæc eſt veritas fundamentalis, unde omnes controverſiæ hæreticos inter & Catholicos pendent. Fuſo calamo alibi (*b*) hanc controverſiam tractavi. Paucis nunc eam perſtringo. Scriptura duplicem habet ſenſum, litteralem unum, ſpiritualem alterum. *Littera occidit, & ſpiritus vivificat*, inquit Paulus Apoſtolus. Littera occidit Judæos, qui Scripturarum oracula de Chriſti adventu in ſenſu alieno explicarunt. Littera occidit omnes hæreticos. *Sabelliani* unam ſolam divinam perſonam admittebant, quam tribus nominibus Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum appellabant propter diverſa officia. *Ariani* Chriſtum Deo inferiorem eſſe abſolute blaſphemabant. *Manichæi* vetus Teſtamentum pugnare cum novo effutiebant. *Pelagiani* peccatum originale negabant. Omnes iſti, & plurimi alii hæretici littera occidente perierunt. Omnes iſti a ſe ſtare Scri-

(*a*) *Vid. T. I. App. Lib.* 1. *Diſſ.* 3. *c.* 4. *&* 5.

(*b*) *Vid. T. I. App. Lib.* 1. *Diſſ.* 3. *c.* 5.

ptur as ſanctas contendebant: & alii adverſus alios divinarum Scripturarum armis pugnabant.

XII. Non adeo miror Proteſtantes, Lutheranos, & Calviniſtas, diffidere a Catholicis in articulis de reali Chriſti præſentia, de juſtificatione, de imaginum cultu, de Sacrificio, aliiſque punctis: qui enim in ejuſmodi punctis diſcuriendis acumine, & eruditione præſtant, poſſunt errores ipſos quibuſdam colorare fucis. Verum in hac capitali controverſia, a qua ceteræ omnes pendent, ſe mentis ſanitate carere, & manifeſta fatuitate laborare produnt. Contendunt Lutherani, & Calviniſtæ ſolam Scripturam eſſe judicem controverſiarum; & eodem tempore acerrime diſputant de horum verborum ſenſu: *Hoc eſt corpus meum*. In ſenſu litterali hæc verba accipienda eſſe defendunt Lutherani, & Calviani in ſenſu ſpirituali. Prolatis his verbis vere, & realiter ſub ſactis ſymbolis exiſtere Chriſti corpus ſuſtinent Lutherani; contra Calviniani tantum in figura ibidem Chriſti corpus reperiri docent. Lutherani ibi reperiri realiter corpus Chriſti, extare ſubſtantiam panis, & Chriſti corpus in uſu tantum eſſe aſſerunt, negantque ibidem permanere uſu ſublato. Contra Catholici ſuſtinent, ipſam panis ſubſtantiam converti in Chriſti corpus, & hoc ſub ſacris ſymbolis permanere uſu etiam præciſo. Calviniani hæc omnia pernegant. Articulus iſte fundamentalis eſt, ut patet. Nam ſi ibi Chriſti corpus non exiſtit, idololatræ Catholici ſunt, quia panem adorant; ſi realiter extat, impii ſunt Calviniani, qui illud contemnunt. Si Scriptura ſancta ſeipſa, non ſecus ac Sol, ut inquit Calvinus, ſplendida, & perſpicua eſt, cæci ſunt Lutherani, & Calviniſtæ, qui a duobus ſæculis ſuper præfato verborum ſenſu diſputant, & lucem ſplendidiſſimam non vident. Si ſenſus in varias diſtrahi partes valet ab hominum ingeniis; ergo prorſus fatui in hac controverſia ſunt Lutherani, & Calviniani negantes neceſſitatem judicis, qui hanc controverſiam, & ſexcentas alias definiat. Ab Eccleſia chriſtiana condita ſemper hæreſes, & quidem plurimæ graſſatæ ſunt, & in dies graſſantur. Quælibet ſecta pro ſe Scripturas ſanctas jactat. Et nihilo ſecius Proteſtantes blaterare non pudet, haud requiri judicem qui has dirimat controverſias. Lege quæ ex Joanne Lokio adduxi *Tom. 1. App. lib. 1. diſſ. 3. c. 5. §. 4.*

XIII. Circulus vitioſus, quem objiciunt Proteſtantes, puerile crepitaculum eſt, & putidiſſimæ calumniæ fetus. Calumniantur Catholicos docere, Eccleſiam tribuere divinis Scripturis auctoritatem, &, ut ajunt, infallibilitatem; & ſimul Eccleſiam ab ipſis Scriptutis accipere auctoritatem. Catholici docent, Scripturam ſanctam a Deo ſuam habere auctoritatem, & infallibilitatem. Verum quia ob hominum ingenia vana, hæc divina Scriptura excipere varios ſenſus poteſt, Deus Eccleſiam inſtituit judicem, qui declaret, quis ſit germanus ſenſus a Deo intentus: qui ſenſus a Deo auctoritatem habet, & ab Eccleſia declarationem tantum, quod ſenſus talis a Deo ſit. Et ne in hoc Eccleſia erret, Deus ſuum auxilium promiſit. Et hanc promiſſionem ſuis divinis Scripturis conſignavit. Eccleſia ipſa ſubjecta divinis Scripturis eſt, & ſenſum, quem judicat a Deo intentum, amplecti tenetur. Ubinam hic vitioſi circuli umbra? Vide plura *loc. cit.*

CAPUT IX.

De Conciliis.

I. Communis Conciliorum deſcriptio hæc eſt: *Congregatio Prælatorum Eccleſiæ ad fidei, morumque controverſias finiendas a legitimo ſuperiore convocata*. Concilium aliud generale eſt, ad quod Epiſcopi univerſi catholici orbis accedunt, Romano Pontifice per ſe, vel per Legatos ſuos præſidente; nationale aliud, quo Epiſcopi regni, vel nationis conveniunt ſub Patriarchæ, aut Primatis moderamine. Provinciale coaleſcit ex Epiſcopis, quibus Archiepiſcopus, vel Metropolitanus præeſt. Concilium diœceſanum conſtat Presbyteris, ſeu Parochis unius diœceſis, Epiſcopo præſidente, qui ſolus jus habet ſuffragii; quamobrem non eſt Concilium proprie dictum.

II. Conciliorum origo a divino jure manat: nam in ipſo veteri Teſtamento Concilia Deus ordinavit, ut *cap. 11. Num.* habetur: *Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael* &c. & rurſus Deuter. c. 17. *Si difficile, & ambiguum apud te judicium eſſe perſpexeris... venies ad Sacerdotes* &c. Et Matth. c. 18. *Ubi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.*

III. Concilia generalia, quæ a Romano Pontifice nec congregata, nec confirmata ſunt, nulla firma auctoritate prædita ſunt, ut patet in Concilio Ariminenſi in cauſa Arii, & in Conciliabulo Epheſino in cauſa Dioſcori. Quæ vero Romani Pontificis auctoritate confirmata ſunt, & accedente Eccleſia

cleſiæ conſenſu recepta, juxta omnes Catholicos infallibilis ſunt auctoritatis in fidei, morumque controverſiis. Hæc Conciliorum infallibilitas non ab Epiſcoporum multitudine, ſed a Spiritus ſancti præſidio manat; quod præſidium, & afflatum Chriſtus ipſe in Scripturis ſanctis luculenter ſpondet. Concilia hæc non novos fidei articulos, aut novas morum veritates conſtituunt; ſed articulos, & veritates a Deo revelatas declarant, & ne in ejuſmodi definitionibus errent, Spiritus ſanctus aſſiſtit.

IV. Concilia nationalia, provincialia, diœceſana licet privilegio infallibilitatis præditæ non ſint, nihilominus tantæ ſunt auctoritatis, ut graviſſimæ temeritatis ſontes forent qui eorundem canonibus non acquieſcerent. Quamquam enim abſolute falli queant ejuſmodi Concilia, rariſſime tamen reipſa falluntur. Vix unum aut alterum, præter Carthaginenſe ſub S. Cypriano de repaptizandis hæreticis, occurrit quod in fidei morumque articulis erraverit. Quamobrem Synodus VII. generalis hæc de diœceſanis Synodis ſtatuit *act.* 3. in litteris ſynodicis Theodori Patriarchæ Hieroſolymitani. *Locales autem Synodos non averſamur, ſed magis amamus, amplectimur, & recipimus; earum etiam divinitus inſpiratas canonicas conſtitutiones, correctiones, & utiles earum legiſlationes ſumma obſervantia colimus.*

V. Heinc proficiſcitur Theologos debere has ſacras Synodos conſulere, earumque decreta magno obſequio ſuſcipere in iis quæ fidei, & morum regulas ſpectant. Quæ ad peculiarem nationum diſciplinam attinent, & cæremonias, ſerventur juxta probatas regionum, & nationum conſuetudines. Quamobrem quis deplorare ſatis valet non paucos Moraliſtas, qui dum ſibi opponi Synodorum decreta audiunt, continuo reponunt, Synodos eſſe aut nationales, aut provinciales, aut diœceſanas infallibilitatis privilegio deſtitutas? Quid quod univerſæ Eccleſiæ Gallicanæ in ſuis generalibus Comitiis congregatæ decreta novi Caſuiſtæ, aut Caſuiſtarum fautores quidam derident, & conviciis ſugillant? Neque nos defendimus, Synodos iſtas ab errandi periculo eſſe immunes, quemadmodum non fuerunt nec Auguſtinus, nec Chryſoſtomus, nec Thomas, nec quiſquam Eccleſiæ Doctorum. Idcirco ne parvi faciendi Patres ſunt? Præterea nunquid infallibilitatis dono præditi ſunt Caramuel, Bonacina, Machadus, Eſcobarius, Caſtropalaus, Tamburinus, Gobatus, La-Croixius, & ceteri Caſuiſtæ? Plures novæ benignitatis aſſertores faciunt cenſum quendam etiam non valde numeroſum Caſuiſtarum, quorum volumina & proſcriptis, & laxis opinionibus ſcatent, quam decreta Synodi aut diœceſanæ, aut provincialis, aut etiam nationalis. Recogitare iſti deberent Spiritum ſanctum Epiſcopos conſtituiſſe, non Caſuiſtas, regere Eccleſiam ſuam. Epiſcopi, & Parochi paſtores ſunt populi chriſtiani, ſecus Caſuiſtæ. Paſtorum voces audire oves debent. Synodis peculiari ratione aſſiſtit Spiritus ſanctus, utpote congregatis in fidelium utilitatem, & inſtructionem. Omnes Synodi a duobus ſæculis habitæ legantur: vix una occurret, quæ laxam aliquam opinionem contineat: omnes decreta ſaluberrima, & optimas chriſtianæ diſciplinæ regulas præferunt. Unde patet quam graviter hallucinentur Confeſſarii illi qui legentes Genetum, Pontaſium, Natalem Alexandrum, Merbeſium alioſque ſimiles qui morales controverſias Synodorum decretis reſolvunt, flocci faciunt, inquientes: Quid ad nos Synodi Gallicanæ, Hiſpanæ, Italicæ? Synodi non decidunt caſus practicos, non afferunt rationum momenta, non diſtinguunt *materialiter*, & *formaliter*, ut Moraliſtæ noſtri. His præſtigiis non pauci faſcinantur. Adeo invaluit mos rixandi, cavillandi, vitilitigandi, diſtinguendi, ſubdiſtinguendi in ſimpliciſſima & ſanctiſſima Morali evangelica tradenda, ut qui hac inveterata conſuetudine præventi ſunt, vix revocari ad meliorem frugem valeant. Nos tamen haud prætermittimus orare iſtos, enixeque obteſtari ut ſanctum Dei verbum in ſuo divino fonte legant: & ſi dubitationes occurrunt, ſacra Concilia, & ſanctos Patres pro legitima interpretatione adeant.

CAPUT X.

De ſummorum Pontificum, SS. Patrum, & Theologorum tum ſcholaſticorum, tum moraliſtarum auctoritate.

I. SUpremam Romanorum Pontificum auctoritatem in dirimendis morum, & fidei controverſiis ſapientes Theologi integris voluminibus illuſtrarunt. Catholici omnes eandem ſuſcipiunt & venerantur. In hoc compendio fuſius hoc argumentum illuſtrare brevitatis cauſa non eſt permiſſum.

II. Doctores, & Patres Eccleſiæ diſtinguendi ſunt a Doctoribus qui ſunt in Eccleſia. Probabiliſtæ, & Caſuiſtæ ſeſe mutuo Doctoris titulo appellant. Nihil in iſtorum libris

bris frequentius hac phraſi : *Ita Doctores , ita communiter Doctores* . Quinam Doctores iſti ? Caramuel , Diana , Gobat, Eſcobar , Tamburinus, La Cruz, Vera Cruz, Sporer, Candidus , La Croix , & ſexcenti ſimiles . Si iſti in aliqua univerſitate Doctoratus lauream acceperunt , ſicuti accipi facillime ſolet , Doctores in Eccleſia commorantes appellari poſſunt ; ſecus Doctores & Patres Eccleſiæ . Tres dotes requiruntur ut quis inter Eccleſiæ Patres , & Doctores recenſeatur . 1. Doctrina eminens . 2. ſanctitas inſignis . 3. Eccleſiæ teſtimonium . Sal terræ , & mundi lux Eccleſiæ Doctores *Matth. c. 5.* nuncupantur . *Vos eſtis ſal terræ . . . Vos eſtis lux mundi . . . ſic luceat lux veſtra coram hominibus , ut videant opera veſtra bona* . Sapientia tenebras diſſipat , menteſque illuminat ; morum ſanctitas ad virtutis ſtudium alios inflammat . Eccleſiæ teſtimonium & ſapientiam , & ſanctitatem adprobat.

III. Primi Eccleſiæ Patres , & ſimul divini ſcriptores eminent Evangeliſtæ, & Apoſtoli, ſuccedunt que diſcipuli Domini, qui omnes gradatim ſunt Patres Patrum , ut S. Auguſtinus explicans verſiculum *pſal.* 44. *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii* ; idest , inquit , *Patres miſſi ſunt Apoſtoli . Pro Apoſtolis nati ſunt tibi filii , conſtituti ſunt Epiſcopi* . Gradus epiſcopalis ſingularis prærogativa eſt , quæ conjuncta cum doctrina eminenti , & ſanctitate inſigni præſtantiorem conſtituit Eccleſiæ Patrem : ſiquidem Epiſcopatus eſt traditionis præcipuus canalis , per quem incorrupta Apoſtolorum doctrina ad nos pervenit.

IV. In ætates tres tribui Patres ſolent . Ætas prima tria prima ſæcula ; altera tria ſequentia comprehendit ; tertia ab initio ſeptimi uſque ad tertiumdecimum extenditur . Primæ ætatis Patres eo majore digni veneratione ſunt, quo propinquiores fuerunt primævæ apoſtolicarum traditionum origini , & fonti . Non ideo tamen ſecundæ ætatis Patres minori auctoritate præſtant , ſi doctrinæ uberioris , & heroicarum virtutum ſplendore copioſius Eccleſiam illuſtrarunt . Tertiæ ætatis Patres tametſi antiquitate , eruditione , & eloquentia inferiores anteceſſoribus ſint ; nihiloſecius cum eandem quam primi docuerint doctrinam , & interdum preſſius & enucleatius tradant , ſummo & ipſi in pretio habendi ſunt .

V. Latinorum Patrum præcipui ſunt *Cyprianus* , *Ambroſius* , *Hieronymus* , *Auguſtinus* , *Hilarius* , *Leo Magnus* , *Proſper* , *Fulgentius* , *Gregorius Magnus* . Græcorum celebriores ſunt *Ignatius* , *Juſtinus* , *Irenæus* , *Clemens* , *Baſilius* , *Athanaſius* , *Gregorius Nazianzenus* , *Gregorius Nyſſenus* , *Epiphanius* , *Chryſoſtomus* , *Cyrillus Hieroſolymitanus* , *Cyrillus Alexandrinus* , *Theodoretus* , *Damaſcenus* .

VI. *S. Bernardus* , *S. Thomas* , *S. Bonaventura* Doctores, & Patres Eccleſiæ ſunt ob eminentem ſcientiam , ſanctitatem inſignem , & Eccleſiæ teſtimonium . Antiquis Eccleſiæ Patribus non accenſentur Tertullianus, Origenes, Euſebius Cæſarienſis, Rufinus : quoniam licet eminens ſit illorum eruditio & ſcientia , illos tamen in ſuos Doctores non adoptavit Eccleſia . Magna nihilominus eſt eorundem auctoritas in iis in quibus ab Eccleſiæ doctrina non diſcrepant . Paucis perſtringam quæ de Patrum auctoritate communia ſunt .

VII. REGULA I. Plura in Theologia diſputantur quæ neque ad fidem , neque ad mores pertinent : atque adeo nec revelata , nec tradita ſunt . In ſimilibus quæſtiunculis nemo aſtringitur Patrum auctoritatem amplecti . REGULA II. In iis quæ ad fidem , & mores attinent , unanimis ſanctorum Patrum conſenſus ſententiam efficit certiſſimam , quam in diſcrimen adducere Catholicorum nemo poteſt. Quoniam ſi omnes ſancti Patres unanimi conſenſu in aliquem errorem inciderent, Eccleſia ipſa erraret, quod evenire non poſſe ſupra oſtenſum eſt : & hæc regula communis eſt , & auctoritate Concilii Tridentini firmata . REGULA III. Quando in iis quæ fidei ſunt, pauci SS. Patrum diſſident, id amplectendum eſt quod reliqui unanimi conſenſu docent . REGULA IV. Auctoritas unius aut alterius Doctoris Eccleſiæ tanto majori in pretio haberi debet , quanto clarius conſtat peculiari providentia datos eos a Deo eſſe in hac aut illa gravi controverſia ad defendendam doctrinam Eccleſiæ, præditoſque fuiſſe excellentiori ſanctitate . His dotibus inter antiquos refulget S. AUGUSTINUS, qui poſt S. Paulum a Deo datus eſt , ut doctrinam de gratia & prædeſtinatione contra Pelagianos , & Semipelagianos propugnaret : & ſinceritatem chriſtianæ linguæ adverſus mendacia , & reſtrictiones mentales aſſereret. Quid dicam de ſtupendo illo, & a ſæculis inaudito chriſtianæ fortitudinis portento, magno ATHANASIO, qui medio fere ſæculo adverſus Arianos impavide , ſtrenueque dimicavit ? AQUINATIS doctrinam clypeum & antidotum adverſus omnes hæreſes Pontifices jure appellant .

VIII.

Digitized by Google

VIII. De Theologia ſcholaſtica, & auctoritate Theologorum plura diſſerui *Tom. 1. Appar. lib. 1. Diſſ. 3. cap.* 12. & 13. Pauca nunc delibabo. Theologiæ ſcholaſticæ officium eſt doctrinam in Scripturis, in Conciliis, in Patribus diſperſam in unum colligere, in tractatus diſtribuere, & diſtributam via, & ratione, rectaque methodo explicare; fidei morumque dogmata rationum momentis firmare. Primus omnium diſperſam Theologiam in unum corpus collegit, digeſſitque S. Joannes Damaſcenus natione Græcus, qui vixit ſæculo VIII. S. Anſelmus in Occidente ſæculo XI. corpus Theologiæ ſcholaſticæ edidit. Damaſceni, & Anſelmi veſtigia preſſit ſæculo XII. Petrus Lombardus Epiſcopus Pariſienſis *Magiſter ſententiarum* nuncupatus, qui ex Scriptura ſancta, Conciliis, & Patribus potiſſimum ex S. Auguſtino, præcipuos Theologiæ tractatus edidit. Sæculo XIII. plures Theologi ſcholaſtici floruerunt, quos inter eminent Alexander de Ales, B. Albertus Magnus, S. Thomas Aquinas, S. Bonaventura, aliique non pauci.

IX. Concordi omnium ſcholaſticorum ſententiæ in rebus fidei & morum reſiſtere, ſi hæreſis non eſt, hæreſi proximum eſt, inquit Melchior Cano. Is ſubdit, multitudinem ſcholaſticorum obruere Theologum non debere. Spectanda tamen eſt Theologorum diverſitas: nam communi graviorum Theologorum doctrinæ obſiſtere temeritate non vacat. Adverſus vero Theologos qui neque ſanctitate, neque doctrina eminent, licet plurimi ſint, licitum cuique eſt pugnare, dummodo & ſolidæ rationes, & graviores Theologi, licet numero pauciores, ſuppetias ferant.

X. Sæculo XVI. labente & XVII. ineunte maximum detrimentum paſſa eſt Theologia ſcholaſtica. Idque ut perſpicias, ſcias oportet, unam eſſe chriſtianam Theologiam quæ hæc duo complectitur, *credenda*, & *agenda*. Varias excipit appellationes ex diverſo reſpectu. *Dogmatica* dicitur, & *Poſitiva* cum articulos fidei interpretatur: *Polemica*, cum ejuſmodi articulos ab hæreticorum verſutis commentis vindicat: *Scholaſtica*, cum via & ratione digerit, & ad certam ratiocinandi formam cuncta revocat: *Moralis* comprehendit cum *credenda*, tum *agenda*. Hæc fidei articulos explicat, & præcipuas hæreſes a quibus ſibi Chriſtiani caveant, breviter quidem ſobrieque indicat. Theologus moralis abſolutus eſſe nequit, niſi ſimul dogmaticus ſit, & polemicus, & ſcholaſticus. Ejuſmodi Theologus nunc pro tribunali ſedens judicia pronuntiat, non de ſtillicidio, non de agrorum terminis, ſed de æterna aut beatitudine, aut miſeria: modo magiſter & orator docet, ſuadet, increpat: modo contra hoſtes tum domeſticos, tum extraneos arma ſtringit. Theologus ſive dogmaticus, ſive polemicus in ſuis diſſertationibus ſemel conſtituto argumento inoffenſa via percurrit. Contra Theologus moralis continenter ſcopulos, ſyrtes, & obſtacula offendit: nunc una adverſatur circumſtantia, nunc altera: undique inſidiæ & fraudes. Quamobrem in Theologo morali præter ſcientiam & polemicam, & dogmaticam, & moralem, exquiſitum judicium, & acre ingenium, matura & cumulata prudentia, animi puritas, appetitionum moderamen, & terrenarum rerum contemptio requiruntur.

XI. Hæc porro nobiliſſima Theologorum natio, indicato tempore, tributa fuit in partes duas, in *Scholaſticorum*, & *Moraliſtarum*. Illi quaſi in eminentiori ſubſellio conſtituti ingenii acumen, diſputandique artem ſibi vindicantes, veluti de alta ſpecula *Moraliſtas* in infima ſtatione jacentes reſpectant, eoſque fere ut truncos & bordos deſpicantur. Veritas hæc facti eſt. In quolibet cœtu qui ingenii acumine præſtant, ad cathedras ſcholaſticorum moderandas deputantur, laureis, & gradibus inſigniuntur. Scientiæ vero morum excolendæ, confeſſionibus audiendis, concionibus habendis illi nonnunquam deſtinantur qui ſublimiori ſcholaſticæ ſcientiæ inepti ſunt. Quemadmodum autem Theologi ſcholaſtici plures eo majorem famam ſibi compararunt, quo ſubtiliores, futilioreſque quæſtiones excitavere; ita Theologi morales plurimi ſcholaſticorum gloriam æmulantes vaniſſimas ſubtilitates, & ineptiſſimas diſtinctiunculas in chriſtianam Theologiam intruſerunt, & congeriem male digeſtam, & arbitrarias deciſiones, veluti centones conſuerunt.

XII. Heinc evenit ut præclari Theologi ſæculi abuſibus præventi, non bene propriæ gloriæ ſuæque litteraturæ conſultum iri exiſtimarent, ſi ad illuſtrandam Theologiam, *Caſuiſticam* appellatam, ſtudium operamque conferrent. Hoc primum abſurdum aliud conſequutum eſt. Ad hanc quippe exornandam ſpartam non pauci acceſſerunt qui neque ingenio, neque eruditione, neque prudentia ſatis valebant. Quare mirandum haud eſt, ſi in dies deſpicatior, ſi ſqualidior jaceat ſcientiarum princeps; ſi tricis, ſi caprionibus, ſi vaniſſimis commentis ab evangelica ſimplicitate alienis ſcateat illa, redun-

Digitized by Google

dundetque. Hanc hodiedum *garula anus*, *hanc delirus ſenex*, *hanc ſophiſta verboſus*, *hanc univerſi præſumunt*, *lacerant*, *docent*, *antequam diſcant*, inquit S. Hieronymus de tractatoribus alterius ſimilis argumenti.

XIII. Quis lugere ſatis valeat, eo malorum chriſtianam diſciplinam pluribus in locis deveniſſe, ut ſupremum illud ſanctiſſimumque munus apoſtolicum divini verbi explicandi, animarumque regendarum viris minus experrectis, minus doctis, minus ingenio, eruditione, deſteritate, atque adeo prudentia inſtructis committatur; contra ad cathedras diſputandi, vitilitigandi, cavillandi in rebus nullius fere momenti evehantur viri perſpicaces, eruditi, acuti, & docti? Male profecto conſultum foret Reipublicæ chriſtianæ, ſi miniſteria excellentiora, ſublimiora, ſanctiora, quæ peregit Chriſtus ipſe, quæ Eccleſiæ Doctores tot ſæculis obiere, nunc viris minus peritis, minus doctis (quid, ſi minus ſanctis?) conſignarentur exercenda.

XIV. Auctoritas illorum qui neglectis Scripturis, Conciliis, & Patribus velut oves, & aves, inquiunt Navarrus, & Cardenas, poſt alios vadunt, non plus roboris habet quam rationum momenta quæ afferunt, ſi tamen afferant. Longus ille citationum cenſus nullius ponderis eſt, quando Scripturæ ſanctæ, Patrum, Conciliorum, graviorumque Theologorum teſtimonia deſunt.

XV. Juris canonici notitia neceſſaria Theologo eſt. Summopere autem utilis eſt hiſtoriæ eccleſiaſticæ, quæ Martyrum, & Confeſſorum acta præſertim narrat, peritia, & frequens lectio. Plus enim, ut communi circumſertur proverbio, exempla movent quam verba. Non parvo quoque adjumento hiſtoriam profanam eſſe Theologo, Melchior Cano fuſe docet. Uſus autem naturalis rationis non Theologo modo, verum etiam cuique homini ſanæ mentis neceſſarius eſt. In Theologia tamen ſervire divinæ auctoritati debet. In iis quippe quæ fidei & morum ſunt, plurimum obſcurata eſt humana ratio, & appetitionum tyrannide in errorem detorquetur, niſi interiori gratia adjuvetur, & exteriori lege dirigatur.

C A P U T XI.

Nonnullæ objectiones diluuntur, & monita quædam aſſignantur.

I. PAucis perſtrinxi quæ fuſius de locis theologicis Tom. 1. Appar. diſſerui. Non deerunt tamen qui vel hæc pauca ſint vellicaturi. Quid, inquient, vel in ipſum Theologiæ Compendium intruſa ſunt quæ ad conciones magis attinent, quam ad Theologiam moralem? Hæc enim preſſis interrogationibus & reſponſis conſtat: caſuum qui occurrunt, vel occurrere poſſunt, reſolutiones exhibet. Hoc quippe pacto Confeſſarii protinus inveniunt reſolutiones opportunas ſolvendis difficultatibus quibus, dum confeſſiones audiunt, torqueri ſolent. Iſti ſtilum oratorium, & concionatorium, ſalibuſque aſperſum faſtidiunt. Paucis inſtrui volunt, cum tempore careant, quo Scripturis, Patribus, vel ipſis libris theologicis fuſa oratione exaratis navare operam poſſint. Accedit quod nec divinæ Scripturæ, nec ſancti Eccleſiæ Patres contineant caſuum deciſiones, quæ extant in Caſuiſtis. Hæc ſunt præter propter objectiunculæ quæ obtrudi a non paucis ſolent. Ut recenſitas objectiones diſpellam, ſimulque Lectorem meum inſtruam, monita quædam dabo.

II. MONITUM I. Qui in corrigendis moribus, & refellendis pravis opinionibus improbant ſtilum vehementem, recedere videntur a divinarum Scripturarum inſtitutor. Divini enim Scriptores tum veteris, tum novi Fœderis, forti, valido, & pro tempore acri ſtilo inſectati ſunt opiniones pravas. Sic Deus Iſajam *cap.* 48. alloquitur: *Clama, ne ceſſes: quaſi tuba exalta vocem tuam.* Jeremiam urget cap. 2. *Vade, & clama in auribus Jeruſalem.* Luget divinus Vates *Thren. cap.* 2. quod falſi doctores benignitatis veneficio delinirent divinæ legis ſeveritatem. *Prophetæ tui viderunt tibi falſa, & ſtulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pænitentiam provocarent. Viderunt autem aſſumptiones falſas.* Pauca ex iis quæ in hunc textum ſcribit S. Hieronymus, ob oculos revoco. *Difficile*, inquit, *hoc maledicto carere quis poteſt, cum & malis frequenter adulemur propter* POTENTIAM, *& bonos deſpiciamus propter* INOPIAM. Altius Deus per Ezechielem *cap.* 3. objurgat benignos, & blandiloquos Doctores. *Quaſi vulpes in deſertis Prophetæ tui, Iſrael, erant: non oſtendiſtis ex adverſo, neque oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael.* Flagella minatur Doctoribus iſtis, qui blandis opiniunculis fovent populi flagitia. *Et erit manus meas ſuper Prophetas qui vident vana, & divinant mendacium .... eo quod deceperint populum meum .... Væ qui conſuunt pulvillos ſub omni cubito manus.* Qua orationis vi, quo acri, & vehementi

ſtilo

Digitized by Google

ſtilo non eſt invectus Chriſtus Dominus in Phariſæos hypocritas, Decalogi adulteratores Matth. cap. 15.? *Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ ... Væ vobis duces cæci... Stulti & cæci ... Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ ... Duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes. Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ, qui mundatis quod de foris eſt calicis .... Phariſæe cæce, munda prius quod intus eſt calicis .....ſerpentes, genimina viperarum .... generatio mala & adultera ... vos ex patre diabolo eſtis*. Chriſtus Dominus infinita manſuetudine, & clementia complexus eſt peccatores. In pſeudoprophetas, in magiſtros aſſentatores, & adulatores populorum tremendiſſima maledicta frequentiſſime contorſit. Fere ſemper adverſus iſtos illa terribilia *Væ*, *Væ*, *Væ*, tum in veteri, tum in novo Teſtamento Deus intonuit. Sanctus Paulus Apoſtolus Elymam ſubvertentem Proconſulem his verbis *Act.* 13. objurgavit: *O plene omni dolo, & omni fallacia, fili Diaboli, inimice omnis juſtitiæ, non deſinit ſubvertere vias Domini rectas. Et nunc ecce manus Domini ſuper te, & eris cæcus, & non videns Solem*. Rurſus idem Apoſtolus ad Galat. *cap.* 3. clamat: *O inſenſati Galatæ, quis vos faſcinavit non obedire veritati? Sic ſtulti eſtis, ut cum ſpiritu cæperitis, nunc carne conſummemini*.

III. Illud perpendendum, quod nunquam Deus reprehendit Prophetas & Doctores, quod nimia ſeveritate interpretari ſint ſuam legem: ſemel redarguit Phariſæos, quod neglecta divina lege, ſuis arbitrariis cæremoniis, devotiunculis, & precatiunculis populum gravarent. Illos ſemper objurgat, quod blandiantur, veliſicentur, & indulgeant populorum deſideriis. *Populus meus, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſſipant*: Iſa. cap. 3. Hinc colligunt Patres ſancti, nullum occurrere luculentius ſignum diſtinguendi, & cognoſcendi falſos Doctores, & conſcientiarum ineptos directores, quam ſermonum blandimenta, & opiniones ſenſibus, & auribus prurientes. *Singularis* (inquit Chryſoſtomus) *pſeudoprophetarum nota eſt, ſi ab omnibus hominibus benedicantur. Quoniam pſeudoprophetæ ſemper dulcia pollicentur*. Mitto aliorum Patrum teſtimonia, quæ hoc idem teſtantur.

IV. Monitum II. Qui opponunt, methodum noſtram concionatoriam potius eſſe quam theologicam, non ſatis tanguntur corruptelis in chriſtianam Theologiam invectis. Latior utique eſt, cultiorque oratorum, & concionatorum dictio; preſſior vero, atque exactior Theologorum ſtilus, re abſolute ſpectata. At diſtinguant cenſores noſtri oportet Theologum dogmaticum, polemicum, & theoreticum, qui ſola *credenda* proponit, & explanat, a Theologo morali, qui præter credenda, *agenda* potiſſimum imponit, perſuadetque. Iſtius Theologi eſt non docere modo, ſed reprehendere etiam, increpare, movere, urgere, licet parcius, ſobriuſque quam oratores. Verum ut qui dicere ſolent, exclamationibus non revinci hominum ingenia, nobis adverſari non pergant, ediſſerant nobis, cur Chriſtus Dominus tam frequenter parabolis, increpationibus, & perſuaſionibus ſuam legem aſperſit? Cur tam frequenter increpaverit, obteſtatuſque fuerit? Sciant non mentem dumtaxat ſubigendam eſſe in Theologia morali, ſed ſenſus quoque devincendos, coercendas appetitiones, crucifigendam carnem cum ſuis concupiſcentiis. Victoria hæc minime obtinetur ſolis argutationibus, & metaphyſicis ſpeculationibus; ſed artis ſtudio huic fini opportuniſſimo opus eſt. Operum, & quidem difficilium executio cum carne, & appetitu hoſtiliter pugnat. Ideo erigendæ vires ſunt, concitandus, inflammandus ſpiritus eſt, ut obſtacula removeantur. Hanc methodum obſervarunt Evangeliſtæ, Apoſtoli, & Patres omnes per decem & amplius ſæcula.

V. Lubet hæc omnia confirmare auctoritate P. Michaelis Elizaldæ doctiſſimi Jeſuitæ, qui multas paſſus adverſitates eſt, propterea quod corruptam Ethicem labefactare, & evangelicam morum doctrinam a novo opinandi modo, & pernicioſa benignitate purgare conatus eſt. „ Neque enim, (inquis „ ille p. 2. q. 6. §. 6. p. 188.) Apoſtolorum „ imprimis tempore, alia ipſi concionibus „ dabant; & alii deinde Theologi, ex quo- „ rum dictis eſſet vivendum, ſupererant: „ aut alia ipſi tanquam miniſtri ſermonum, „ & verbi Dei annuntiabant; & alia dein- „ de tanquam Theologi epiſtolis ſuis, aut „ verbo edocebant. Neque Martyrum tem- „ pore, nec *ætate Doctorum* fuit iſta ſacro- „ rum Oratorum, Theologorumque diviſio. „ ut alii quidem Theologi eſſent, & alii „ deinde verbi Dei annuntiatores, & alia, „ & alia utrique docerent: & Theologo- „ rum eſſet doctrinam tradere, Concionato- „ rum vero *neſcio quid aliud*: & hi qui- „ dem ex Scripturis, illi autem aliunde diſ- „ ferent, cauſaſque terminarent, atque ad „ hos ex illis appellaretur. Etenim, ut *lo-*

„ *quar*

„ *quar clare*, atque omnes, ſi velint, intelligant, nequaquam *Auguſtini*, *Chryſoſtomi*, *Ambroſii*, *Gregorii*, ac ſimiles viri Dei, ex alto quidem, & in templis dicebant; ſupererant autem dein alii quaſi Theologi, ad quos appellaretur: & quorum Theologia vita inſtitueretur. Nulli uſpiam hoc genus hominum erant. Neque rurſus illi ſummi viri quaſi unam facultatem, homilias ſuas, & conciones, ſermoneſque tradebant; ac deinde quaſi rem prorſus aliam morum diſciplinam, moralemque Theologiam, ex qua viveretur, conſignabant: ſed conciones, homiliæ, ſermones, & Theologia moralis, morum diſciplina, & hoc genus; alii vero prorſus alii, qui Theologi morales vocarentur: & opera etiam illa quæ de concionibus non ſunt, talia exiſtunt quæ ex concione dari poſſent, ejusdem plane naturæ, unicæ doctrinæ, ex eisdem libris compactæ, atque verbis Dei confertæ. At modo utraque illa facultas differt adeo, & diſtat, ut nullæ vix aliæ diſcrepent magis. Et concionatores nihil ſibi opus eſſe doctrina cenſere videntur, *& neſcio quid aliud agunt:* ac cum Theologia reliqua prætermittunt etiam, velut minime ſuam, primam ſecundæ, & ſecundam ſecundæ, quæ de vitiis, & virtutibus in genere, & in ſpecie tam copioſe inſtituunt. Quam plane inconſiderationem Auguſtinus *a cap. 16. lib. 4. de doctr. Chriſt.* repellit: & qui potens non eſt exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt, arguere, & falſi dicti convincere, *fallit in Eccleſia Dei Doctoris perſonam, & munus ſine doctrina neceſſaria ſuſcipit*. Utinam ergo conciones eas habeamus quæ in ſcholis quoque valeant: utinam Theologiam eam quæ in Templis etiam ædificet: utraque iſta facultas in unum conſpirans, ſeſe viciſſim juvet, ne altera diſſipet quæ altera plantavit, rigavitque. Certe prolixiorem digreſſionem claudam, atque citra metum dicam, vitam chriſtianam nuſquam vel in Templis, vel in foris addiſcendam, ubi omnium caput non ſit Jesus Chriſtus, & hic crucifixus. " Hunc continenter prædicabat cum ceteris Apoſtolis, & Doctoribus Apoſtolus Paulus.

VI. Monitum III. Poſtrema objectio, quod in divinis Scripturis non occurrant caſuum deciſiones, quæ extant in Caſuiſtis, omnium eſt ineptiſſima. Quare ſummopere admonere intereſt omnes animarum paſtores, & moderatores ut a graviſſima, & pernicioſiſſima hallucinatione ſibi caveant: alioquin, & ſeipſos, & gregem æternum perdent. Quænam hæc? Attentas præbete aures. Si quotidie caſuum volumina ederentur, & reſolverentur, ineptiſſima eſſent ad optimam & evangelicam Paſtorum, & Confeſſariorum inſtructionem. Siquidem poſita quacumque innumerabilium caſuum multiplicatione, ſemper circumſtantiæ ratione aut perſonarum, aut temporis, aut eventuum, aut aliorum accidentium, variant. Quare ejuſmodi caſuum centones male conſarcinati non aliud ſæpe pariunt quam mentis confuſionem, & legum neglectum.

VII. Quarumcumque artium profeſſores, ut recte exercere opera artis queant, principia, & certas regulas ejusdem artis apprime calleant opus eſt. Requiritur præterea ut eo ingenio, & prudentia artifices præſtent, ut ſciant pro operum diverſitate regulas applicare. Regulæ conſcientiarum, & morum ſunt divinæ Scripturæ, ſunt præcepta quæ Deus ſervanda præſcribit. Si hæc perſpecta habeant animarum moderatores, continuo apti ſunt ad miniſterium peragendum. Hæc eſt clavis cæleſtis januæ, hæc norma conſcientiarum. Rurſus itaque in memoriam revoco, inculco, urgeoque quod jam ſupra indicavi, & repetendum ſæpenumero eſt, licet nunquam ſatis, videlicet animarum paſtores, & moderatores imprimis ſcire debere quid ſit ſpiritus chriſtianæ vitæ, qui finis, quæ media tali fini comparando opportuna. Finis vitæ chriſtianæ eſt: *Eſtote perfecti ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt:* eſt conformatio vitæ noſtræ ad vitam Chriſti Jeſu. *Quos præſcivit, & prædeſtinavit conformes fieri imagini Filii ſui*. Via quæ iſthuc conducit, arcta, & anguſta eſt, quæ vim patitur. Media ſunt humilitas, tanquam univerſi ædificii baſis, & caritas, tanquam forma vivificans. Sunt jejunia, carnis conflictationes, ſenſuum moderamina, caſtitas, æquitas, juſtitia, animi candor, linguæ ſinceritas, pomparum, luxus, faſtus, ambitionis contemptio, & abdicatio. Clarius rem expono. Tres ſunt veluti viæ quæ ducunt homines ad perditionem. Concupiſcentia carnis, cupiditas divitiarum, ſuperbia vitæ. Amor carnalis extinguit amorem cæleſtem caritatis. Cupiditas divitiarum juſtitiæ violandæ viam aperit, cor humanum huic mundo agglutinat, ſeparatque a Deo. Superbia vitæ cum Deo dimicat, & primæ chriſtianæ profeſſionis fundamentum diruit.

VIII.

Digitized by Google

VIII. Da mihi Chriſtianum humilem, caſtum, juſtum, & caritate divina præditum; & ego eum Paradiſi poſſeſſorem futurum ſpondeo. Annuis & ipſe, nonne? Percuntor nunc abs te. Quis ſapientius, quis enucleatius ſervandæ caritatis regulas exponit quam S. Paulus inquiens: *Caritas patiens eſt, benigna eſt, non quærit quæ ſua ſunt?* &c. Quis doctius ipſo Chriſto Jeſu in ſuis Evangeliis & humilitatis excitandæ, & caſtitatis cuſtodiendæ præceptiones præſcribit? Quis divitiarum, luxus, pomparum, voluptatum contemptionem verbo, & exemplo efficacius docet? Cedo. Omnes Caſuiſtæ ſimul clarius ne, efficacius ne, eloquentius ne dictarum virtutum cultum, & exercitium, in [illegible] ſpiritus chriſtianæ vitæ ſitus eſt, docent? [illegible]deret te vel id ſuſpicari. Cur ergo lectionem ſanctorum Evangeliorum, in quibus, te ſatente, hæc ſapientius docentur, negligis, & in lectitandis Caſuiſtis tempus omne teris, & mentem torques?

IX. Aperi mihi arcanum iſtud. Non vales? Aperiam ego. Spiritus chriſtianæ ſanctitatis in Evangelio vividis coloribus depictus eſt. Virtutum præcepta clara, perſpicua, luculenta, ſimplicia: regulæ declinandi a vitiis, & excolendi atque cuſtodiendi virtutes evidentiſſimæ nulli ſubjacent tergiverſationi, aut effugio. Sermo autem iſte adeo clarus, & manifeſtus tibi *durus eſt*. Quid heinc? Ad Caſuiſtarum volumina accedis, ut ibi linimenta & blandimenta reperias, quibus rigorem divinæ legis evidentiſſimæ delinias, & temperes. Er reipſa in non paucis facultatem tibi conceſſam invenis guſtandi poculum voluptatis ſubimpudicæ, & caſtitatem cuſtodiendi: invenis poteſtatem celebrandi contractus fenebres, & ſervandi juſtitiam: mentiendi, & dicendi veritatem: calumniandi, & amandi proximum: ſerviendi Deo, & mundo, & componendi tenebras cum luce. Denique horum librorum lectione non obſervator legis, ſed cavillator, & judex evadis. Audi prudens judicium quod de ſimilibus libris protulit doctiſſimus, & probiſſimus Jeſuita P. Michael Elizalde 3. *p. lib.* 8. *qu.* 7. §. 2. *p.* 137. ubi hæc ſcribit: *Nuper percurri ſummam moralem multorum voluminum . . . quæſivi Chriſtum, & NON erat. Quæſivi ſummam Prophetarum, & legis, ſcilicet caritatem, dilectionem Dei & proximi; & NON erat. Quæſivi Evangelium, & NON erat. Quæſivi humilitatem, ſine qua ſalvatur nemo; & NON erat. Etſi Paulum, aliumve Apoſtolum, Sanctumve percurras, contraria omnino invenies, & referta cuncta Chriſto, caritate, humilitate, & ſanctitate. Ergo hæ doctrinæ nullum ſucceſſionis, nullum conſanguinitatis affinitatiſve gradum inter ſeſe habere videntur . . . . Evangelium ergo ſimplex eſt, & omni duplicitati repugnat, & habet* EST EST, NON NON. *Modernus contra Moraliſmus* DUPLEX EST, *&* BILINGUI *illa probabilitate utitur, & habet* EST, *ſimul &* NON; *cum ſua regula ſit probabilitas contrariarum, & contradictoriarum propoſitionum.*

X. Rurſus inſiſtis, contineri in Evangeliis regulas generales virtutum, ſecus peculiares, & practicas, ſicut in Caſuiſtis. Confeſſarii autem, & Paſtores communiter ignorant applicare regulas evangelicas univerſales caſibus practicis, & particularibus. Hoc præſtant Caſuiſtæ: idcirco iſtorum lectio neceſſaria magis eſt. Peregregie. Inepte ergo Chriſtus Jeſus ſuos docuit diſcipulos: Ignorantet Evangeliſtæ, Petrus, Paulus, Jacobus, ceterique ſcriptores divini informarunt Chriſtianos. Superflua ſunt Evangelia, utpote continentia regulas dumtaxat abſtractas, univerſales, & nimis ab executione remotas! O miſeri octo & amplius ſæculorum Chriſtiani, qui caſuiſticis libris caruere. Inſelices, & ignorantes SS. Eccleſiæ Patres, qui eo unice conatus, & ſtudia ſua contulere ut executionem, & obſervantiam ſuaderent, inculcarent, urgerent evangelicæ legis, rejectis diſputationibus, controverſiis, diſtinctiunculis, & caſuum centonibus, & opinationibus, quas poſtremæ ætatis Caſuiſtæ excogitarunt! Ceterum ultro concedo, quod plurimi Confeſſarii, & Paſtores ignorent applicare regulas evangelicas practicis caſibus, & reformandis moribus. Sed cur hoc? Quia, reſpondent Ven. Magiſter *Avila* & S. *Franciſcus Saleſius*, vix ex mille decem inveniuntur tanto muneri obeundo pares: quoniam pauci Deo vocante tantum onus ſuſcipiunt, ſed vel ambitione, vel cupiditate impellente. Sed iſti tum Evangelio, tum Patribus, tum Caſuiſtis abutuntur.

XI. Quid ergo, inquies, de tanta moralium voluminum multitudine agendum? Si quid ipſe ſentio tibi patefacerem, ingentem mihi crearem invidiam. Adeo inveterarunt præjudicatæ opiniones, ut veritatem manifeſtare haud valeamus, quin iram, & indignationem in nos concitemus illorum qui pro novo opinandi modo veluti pro aris, & focis dimicant, belligerantque. Sed divina providentia factum, diſpoſitumque eſt ut reſpon-

Digitized by Google

ſponſum jam fere a ſæculo præbuerit ſapientiſſimus Jeſuita P. Michael Elizalde *3. par. lib.* 8. *q.* 8. §. 8. *p.* 150. his verbis . „ Hæc „ ſit noſtra breviſſima , & æquiſſima ſane „ reſponſio : cum his ſcilicet libris id facien„ dum eſſe quod per ipſos , corumque au„ ctores cum SS. Patribus , Doctoribuſque „ Eccleſiæ factum eſt : quod item factum eſt „ cum Prophetis , cum Evangelio , cum A„ poſtolis : & ſicut hi omnes pene derelicti „ ſunt , tantiſper illi derelinquantur, & ad „ uſum praximque doctrina ſacra , ſancto„ rumque reſtituatur ; atque ſic eis vicem „ juſtiſſime rependimus.

„ Nimirum hoc loco offendi commoveri„ que jure , vel injuria multi poſſunt , jure „ non poſſunt . Jacuit diu AUGUSTINUS in „ foro conſcientiarum regendarum . Quis , „ quæſo , ab inſtitutis chriſtianis tam longe „ poſitus eſt qui non conſultius arbitretur „ ut tantundem ſaltem jaceat DIANA , & „ ad forum ejus loco redeat AUGUSTINUS ? „ Si vel AMBROSIUM , vel CARAMUELEM „ vivere oportet , quis non AMBROSIUM „ præhabeat ? Si populi vel ex CHRYSOSTO„ MO , & GREGORIO , vel ex TAMBURI„ NO , & ESCOBARIO regendi ſint ; ſi vita „ fidelibus ex alterutris inſtituenda : quis eos „ non præferat quos Doctores vitæ noſtræ „ Eccleſia ſancta mater , & magiſtra noſtra „ nobis porrexit ? *Hæc clara ſunt : nulli inju„ riam facimus ; & ſi perſecutionem propter ju„ ſtitiam patiemur , beati a Domino habebimur .*

„ Sed dicis , utroſque ſimul vivere , re„ gnareque poſſe . Reſpondeo. Primo oracu„ lo pontificio (Alex. VII.) ſæpius comme„ morato conſtat nobis , *quibus* (*N. B.*) *Sedes „ Apoſtolica in ſuo loco eſt* , irrepſiſſe modum „ de rebus conſcientiæ opinandi , omnino alie„ num a ſimplicitate evangelica , & doctri„ na SS. Patrum . Hic porro modus, & hæ „ opiniones *alicubi ſane ſunt* , *& in libris „ aliquibus ſunt* . Hi ergo libri cum Evan„ gelio, & doctrina Sanctorum ſimul vivere „ regnareque non poſſunt . *Si qui vero erunt* , „ *qui oracula pontificia pro ſe lata maximi „ faciant* , (N. B.) contra ſe vero nihili pen„ dant, hoc ſane bonum non eſt . Secundo „ ex conſtitutis hoc opere . . . . conſtat do„ ctrinam ſacram , & Sanctorum conciliari „ non poſſe cum opinionibus multorum , non „ modo in particularibus quibusdam , & qua„ ſi concluſionibus , ſed in ipſis quidem prin„ cipiis univerſalibus philoſophandi . Utrique „ ergo ſimul vivere , & regnare nequeunt . „ Tertio apertis multis libris Moraliſtarum „ notorie conſtat pene nullum uſum in eis „ eſſe doctrinæ ſacræ , & Sanctorum . Tan„ tumdem ergo cum ipſis tantiſper fiat . „ Quarto hi libri contrarietate, & contradi„ ctione pleni ſunt : ex quo proinde dimidia „ ſaltem pars falſa ſit : ſed nulla falſitas cum „ ſacra doctrina , & rara vel nulla cum do„ ctrina ſanctorum Patrum de fide , & mo„ ribus conciliari poteſt . Hi igitur libri , „ quandiu ſaltem falſa hæc omnia expungan„ tur, una cum doctrina Scripturarum, San„ ctorumque vivere non poſſunt .

„ Dices iterum , in libro Dei , & doctri„ na Sanctorum deeſſe doctrinam neceſſariam „ ſalutis ad regendos populos , dirigendas „ conſcientias . Verum oſtenſum eſt , hanc „ doctrinam nunquam magis quam fidem in „ Eccleſia defuiſſe ; *& monſtrum monſtrorum „ eſſe , ſi exiſtiment ſe nunc veniſſe ad dan„ dam ſcientiam ſalutis plebi ejus . Ad hoc „ quippe ille venit qui illuminat omnem ho„ minem venientem in hunc mundum* , qui „ Eccleſiam ædificavit firmamentum, & co„ lumnam veritatis, cuique depoſitum cu„ ſtodiendum credidit , quod haud dubie illa „ ſervavit . Non hic doctrina , ſed conſide„ ratione , & minimo ſaltem gradu humili„ tatis opus eſt . Illud itaque faciendum in„ cunctanter aſſerimus cum his libris quod „ cum libris ſanctis Dei , & Sanctorum „ per eos factum eſt , ut hi vivant , & „ regnent : & ad opinatores illud Apo„ ſtoli dicere poſſumus : *Jam ſine nobis re„ gnatis : utinam regnetis , ut & nos vobiſ„ cum regnemus* . Utinam , inquam , regne„ tis , qui ſcilicet una cum illis regnare poſ„ ſunt . Sin minus , ſi alterutri exulare de„ berent , quemque chriſtianum judicem com„ pello , quos judicet regnare oportere . “

XII. Quæ hic paucis perſtrinxit vir Dei , & ſervus, ſociuſque JESU CHRISTI , fuſo calamo evincit in ſuo opere auro cedroque digno . Exemplum ſubjiciam in confirmationem eorum quæ obiter dicta ſunt . Pater Thomas Tamburinus liberat a gravi culpa filios qui inconſultis parentibus nubunt etiam indignis . Ad divinas Scripturas, ad Patres Eccleſiæ oppoſitum docentes quid reſponſi præbet ? Audi illum *lib.* 5. *in Decalog. cap.* 2. §. 3. *n.* 6. ſic ſantem. *Si ſtatuit* EVARISTUS PAPA *ut pro nupta nequaquam habeatur puella quam pater ipſe non deſponſat : ſi* LEO *Pontifex, ſi* AMBROSIUS *ajunt*, *non eſſe virginalis pudoris maritum eligere , ſed judicium parentum expectandum : ſi in* SACRIS LITTERIS *parentibus tradidit hoc munus Sapien-*

pientiæ c. 7. Da filiam tuam viro prudenti : *ſi S.* PAULUS 1. *Cor.* 7. *expreſſe docet a parentibus tradendas eſſe filias nuptiis : ſi multa ſacrarum litterarum exempla quæ affert Bellarminus, id* MANIFESTE *demonſtrant :* quid tum agendum eſt ? Audi & expaveſce. RESPONDEO *cum* SANCHEZ , *hæc & ſimilia probare quidem eſſe valde honeſtum ejuſmodi conſilium a patre conquirere , diram peccati mortalis neceſſitatem non probare .*

XIII. Mirificam & prodigioſam ſane vim continent hæc tria verba, RESPONDEO CUM SANCHEZ , adverſus ſacras litteras, adverſus Paulum Apoſtolum, adverſus Evariſtum Papam , adverſus Leonem, Ambroſium, Bellarminum, ceteroſque . Ceſſat tamen admirationis ratio , ſi P. Sanchez ſiſtema conſideretur. Primum graviſſimumque primæ tabulæ mandatum de Deo amando in nihilum fere redegit , illud per ſe ad mortis articulum reſtringendo . Quid ergo mirandum , ſi primum ſecundæ tabulæ præceptum de honorandis parentibus ad merum honeſtatis conſilium revocet in re omnium graviſſima , qualis eſt de matrimonio ineundo ? In hujus operis decurſu centena afferam exempla , quibus non pauci Caſuiſtæ eludunt divinæ Scripturæ, & SS. Patrum doctrinam .

XIV. MONITUM IV. Ideo inculco, & omni ſtudio totoque virium conatu ſuadeo ſanctæ Scripturæ lectionem, & humilem meditationem , quia homines nolunt ſe aliorum hominum judiciis, & opinionibus ſubjicere . Heinc proficiſcitur interminata illa Caſuiſtarum voluminum multitudo : dum enim homines legunt ejuſmodi citationes : ita docent *Diana*, *Bonacina*, *Caramuel*, *Tamburinus* , *Sanchez* , *Vaſquez* , *Eſcobar*, *Zanardi Candidus* , *Leander*, *Gobat*, *La-Croix*, *Pichler*, *Sporer* &c. continuo inferunt : Si hi auctores ita docent ; alii opoſitum defendunt , imo in citatis Moraliſtis inveniunt citatos alios Caſuiſtas oppoſitum docentes . Et en Eticen chriſtianam ad Septiciſmum, & Pyrrhoniſmum redactam . Homines illi ſunt, inquiunt, ergo errori obnoxii . Heinc eſt quod tametſi Philoſophi pagani optima morum documenta docuerint , mores non reformarunt . Quoniam documenta illa ut ab hominibus data habebantur : & ceteri homines noluerunt iiſdem parere . Sola ſuprema Dei auctoritas hominum ingenia, & voluntates ſibi ſubmittit. Quando ego legens Scripturam ſanctam , recogito Deum eſſe qui ad me loquitur, Deum eſſe qui mihi præcipit , continuo tremens , & pavens miſſis argumentationibus & cavillationibus infero parendum eſſe , non diſputandum cum Deo . Dum poſt divinas Scripturas SS. Patrum volumina revolvo, ſimiliter ratiocinior : hi ſunt quos ſancta Mater Eccleſia mihi in Magiſtros dedit : iſtorum ergo interpretationes Scripturarum amplecti debeo : Iſtorum methodo inſiſtendum mihi eſt in chriſtiana Theologia exponenda . Hi autem toti ſunt in perſuadenda qua uberrima eloquentia, qua vividis figuris , qua invictis argumentationibus legis obſervantiam. Si hos ſequi obſtringor utpote mihi ab Eccleſia in Magiſtros datos ; ergo non omnino fidendum eſt illis auctoribus qui volumina implent triciis, diſputationibus, effugiis : qui omnia in diſcrimen adducunt , & vix unquam lectorum animos ad legis executionem inflammant . Adeo arida , tricoſa , & ſterilis eſt plurium iſtorum oratio, ut extinguat potius quam accendat chriſtianæ profeſſionis ſpiritum. Non dubito quin lectores omnes hunc ipſum experti ſint fructum. Abſit tamen ut improbem graviorum Theologorum lectionem, & præcipue dum leges eccleſiaſticæ explicandæ ſunt.

LIBER II.

APPARATUS AD THEOLOGIAM CHRISTIANAM DOGMATICO-MORALEM.

DISSERTATIO I.

De conſcientia.

CAPUT I.

De conſcientia , ejuſque partitione.

I. QUÆST. I. *Quid ſit conſcientia ?* RESP. Eſt dictamen rationis noſtræ ex principiis generalibus ſyndereſis concludens, quid hic & nunc , ſpectatis omnibus circumſtantiis , amplectendum ſit ut bonum , fugiendumque ut malum . Dicitur *dictamen* , ſeu judicium intellectus practici, non ſpeculativi : quia in contemplatione non ſiſtit, ſed ad operis executionem dirigit . Diſcrepat a *ſyndereſi*, quod hæc in primis illis dictatis veluti naturæ inſitis conſiſtat, quibus judicamus : *bonum eſt faciendum , malum fugiendum : quod tibi non vis fieri , alteri ne feceris :* & id genus ſimilia . Quare conſcientia non eſt habitus , neque potentia ; ſed actus , non voluntatis, ut Durandus contendit, ſed intellectus practici , ut dictum eſt.

II.

Digitized by Google

II. Quæst. ii. *Quotuplex ſit conſcientia?* Resp. Altera eſt antecedens, quæ operationem dirigit; altera conſequens, quæ de bono opere lætatur, de pravo angitur. Rurſus altera præcipit, altera conſulit: illa ex præcepto, hæc ex conſilio operationem præſcribit. Præterea ex parte objecti dividitur in veram, ſeu rectam & bonam; & in falſam, ſeu malam & non rectam. Ex parte aſſenſus tribuitur in certam, probabilem, dubiam, ſcrupuloſam, & erroneam.

III. Quæst. iii. *Peccat ne qui conſcientiam rectam non ſequitur?* Resp. Conſcientia vocatur recta per ordinem ad regulam rectam. Regula operationis duplex: altera remota, quæ eſt lex æterna; altera proxima, quæ eſt ratio intellectus practici. S. Thomas 1. 2. *q.* 19. *ar.* 5. cui ſubſcribunt communiter Theologi, docet, peccare eum qui refragatur conſcientiæ proponenti aliquid ſub præcepto imperatum. Id perſpicue conſtat ex Scriptura ſancta: *Omne quod non eſt ex fide,* (ideſt ex conſcientia,) *peccatum eſt*: ad Rom. 14. Si conſcientia quidquam proponit ut prohibitum ſub peccato mortali, peccat mortaliter qui eidem refragatur: peccatum erit veniale, ſi quod conſcientia proponit ut veniale, veniale eſt. Diſputant, peccet ne mortaliter qui reſiſtit conſcientiæ proponenti quidquam ut peccatum, quin definiat peccati gravitatem. Miſſis diſtinctiunculis, dico, graviter eum peccare qui operatur contra conſcientiam iſtam. Ratio evidens eſt. Qui deliberato animo exponit ſe manifeſto periculo peccandi mortaliter, peccat mortaliter, Scriptura ipſa teſtante: *Qui amat periculum, peribit in illo*. Huic periculo ſe exponit qui agit contra præfatam conſcientiam: ſiquidem in illa malitia abſolute propoſita æque continetur malitia gravis, ac levis. Ergo niſi prius debita diligentia deprehendatur malitiæ gravitas, aut levitas, periculum grave eſt delinquendi mortaliter.

IV. Quæst. iv. *Obſtringitur ne homo ſequi conſcientiam propriam ſive rectam, ſive errantem?* Resp. Adfirmant omnes. Eadem enim ratio quæ evincit debitum ſequendi conſcientiam rectam, probat quoque neminem poſſe operari contra conſcientiam errantem. Quoniam tam conſcientia recta, quam conſcientia errans proponit quid agendum ut a lege divina imperatum. Utraque præſcribit parendum eſſe divinæ legi. Qua de re lege S. Thom. 1. 2. *qu.* 19. *ar.* 5. *ad* 2. In conſcientia erronea duplex diſtingui judicium debet: alterum quo judicatur aliquid a Deo prohiberi quod non eſt prohibitum; alterum quo judicatur obediendum eſſe legi divinæ. Primum falſum, ſecundum verum eſt.

V. Quæst. v. *Peccatne qui non agit ſecundum conſcientiam vincibiliter erroneam?* Resp. Duobus modis conſcientia erronea eſſe poteſt. 1. Invincibiliter, quando error, omni adhibita diligentia, ſuperari nequit; & hoc in caſu conſcientia inculpata eſt. 2. Vincibiliter, quando error, diligentia adhibita, ſuperari poteſt. Utraque hæc conſcientia obligat, cum hoc diſcrimine quod conſcientia vincibilis deponi poteſt, & debet, invincibilis vero deponi nequit. Hæc autem duo, nempe debitum deponendi conſcientiam vincibiliter erroneam, & obligatio ſequendi minime repugnant, quia ex diverſis principiis manant. Primum ex principio oritur adhibendi diligentiam neceſſariam ad inveniendam veritatem, & ad expellendum errorem; alterum vero, nempe debitum ſequendi conſcientiam erroneam, oritur ex ipſius conſcientiæ dictamine, quo proponitur obligatio obediendi legi divinæ. Lege S. Thom. *q.* 17. *de verit. ar.* 4.

VI. Quæst. vi. *Quomodo ſe gerere debeat qui ex conſcientia erronea utrumque contradictionis extremum peccatum eſſe judicat?* Resp. Si conſcientia erronea vincibilis ſit, deponenda eſt. Niſi eam deponas, peccas, ſive eam ſequaris, ſive eidem contradicas, ut S. Thomas *qu.* 17. *de verit. ar.* 4. *ad* 8. docet. *Sicut in ſyllogiſticis, uno inconvenienti dato, neceſſe eſt alia ſequi; ita in moralibus, uno inconvenienti poſito, ex neceſſitate alia ſequuntur: ſicut ſuppoſito quod aliquis quærat inanem gloriam, ſive propter inanem gloriam faciat quod facere tenetur, ſive dimittat, ſemper peccabit: nec tamen eſt perplexus, quia poteſt intentionem malam dimittere.* Et ſimiliter ſuppoſito errore rationis, vel conſcientiæ, qui procedit ex ignorantia excuſante, neceſſe eſt quod ſequatur malum in voluntate: nec tamen eſt homo perplexus, quia poteſt ab errore recedere; cum ignorantia ſit vincibilis, & voluntaria.

VII. Quid ſi conſcientia erronea ſit invincibilis, & judicet utramque contradictionis partem, peccatum eſſe? Hanc hypotheſim vix probabilem reputo. Ea vero admiſſa, nullum peccatum patratur, quia nullum peccatum ſine libertate: ignorantia invincibilis aufert libertatem: ergo, poſitione facta quod conſcientia ſit invincibiliter erronea, dici nequit quod homo peccet, quamcumque ſequatur partem. Opponunt adverſarii, hominem

nem

Digitized by Google

nem etiam hac in hypotheſi liberum eſſe ad omittendum, vel efficiendum actum ſuum. eſt liber libertate phyſica, ſecus libertate morali. Ad peccandum autem, cum ſit in genere moris, neceſſaria eſt libertas moralis, quam omnes catholici contra Janſenium tolli per ignorantiam invincibilem fatentur. Paſtor aſſiſtens gregi in die feſto invincibiliter reputat ſe peccare, ſi ſacrum omittat, & ſimiliter peccare, ſi gregem deſerat luporum incurſionibus. Hic liber moraliter non eſt: idcirco quodcumque extremum eligat, non peccabit. Licet phyſice liber ſit ad eligendum alterutrum ex duobus his extremis, non eſt tamen liber moraliter: quia non eſt liber ad non agendum contra conſcientiam, cum in utroque extremo peccatum apprehendat.

VIII. Diſputare auctores ſolent, ſit ne gravius agere contra conſcientiam vincibiliter erroneam, vel eam ſequi. Sed regula aſſignari certa nequit. Interdum gravius eſt eam ſequi, interdum levius eſt contra eam agere. Abſolute tamen gravius eſt contra eam agere: quoniam qui contra agit, ſcienter peccat: qui eam ſequitur, peccat ex ignorantia: ignorantia autem, tametſi vincibilis, minuit peccati malitiam. Qui clauſus in carcere habet conſcientiam erroneam ſe peccare mortaliter, niſi ſacrum audiat, juxta communem ſententiam non peccat ob defectum libertatis: quoniam dictamen illud erroneum non eſt cauſa omiſſionis.

IX. QUÆST. VII. *Quomodo deponenda eſt conſcientia erronea, & quæ diligentia adhibenda?* RESP. Si conſcientia erronea temere, & imprudenter formata ſit, tunc ad libitum deponi poteſt; ſatiſque eſt advertere ad falſitatem judicii erronei, illudque deponere formando contrarium judicium ſuper honeſtate operationis. Si contra formata ſit conſcientia ex probabili ratione, tunc neceſſaria eſt ratio contraria probabilior, quæ vincat priorem falſam perſuaſionem. Diligentia ordinaria, ſecus extraordinaria, neceſſaria eſt ad deponendam conſcientiam vincibiliter errantem. Prior utitur mediis conſuetis, puta ſtudio, conſilio, precibus, operibus piis, quibus a Deo lumen neceſſarium imploratur. Poſterior adhibet media extraordinaria: puta poſt conſilium Doctorum propriæ civitatis, ad alias provincias quis pergit, ut doctiores conſulat. Diligentia adhibenda ex negotiorum magnitudine, & diverſitate colligi debet. In negotiis inſolitis, & extremi ſummique momenti, diligentia quoque inſolita, exacta, & ſumma adhiberi debet: contra in negotiis ordinariis ſufficit diligentia ordinaria, qua uti prudentes, & diligentes viri probi ſolent. Extrema vitanda ſunt negligentiæ, & diligentiæ extraordinariæ. Hæc quippe ſcrupulis, anxietate, & turbatione animum replet. Omiſſio diligentiæ ordinariæ, & exactæ, quam probi, & vigilantes viri adhibere ſolent, in negotiis gravis momenti grave peccatum eſt.

X. QUÆST. VIII. *Ex quibus indiciis colligi poteſt conſcientiam errantem eſſe vincibilem, aut invincibilem?* RESP. Prudenter præſumere potes invincibilem eſſe ignorantiam. 1. Si res ignorata ſit humani juris, vel poſitivi. 2. Si res ſit difficillima vel inter ipſos doctos. 3. Si nunquam præceſſit ſcrupulus ullus, dubitatio, vel aliqua confuſa notitia. 4. Si homo advertens ſe deceptum, & ex ignorantia violaſſe legem, dolet, triſtatur. 5. Si homo ſit probus, & integræ moratæque conſcientiæ. 6. Si falſo ſiſtemate, & pravo opinandi modo non ſit præventus. Ex his ſimilibuſque circumſtantiis, & ſignis colligere Confeſſarius poteſt ignorantiam, ſeu inadvertentiam fuiſſe invincibilem. Contra ſi res ſit juris naturalis, ſi aliqua præceſſit dubitatio, ſi homo delinquere ſolitus ſit, & conſcientiæ flagitiis implexæ: ſi facilis ſit in adoptandis opinionibus quæ libertati, & appetitionibus favent. Ceterum hæc deprehenſio difficilis eſt: ideo orandus cum Propheta David Deus: *Ignorantias meas ne memineris.*

CAPUT II.

De obligatione qua tenentur Confeſſarii illuminare pœnitentes invincibili conſcientia erronea laborantes. Laxæ opiniones refelluntur.

I. THeologi omnes docent, inſtruendos eſſe pœnitentes ignorantia vincibili laborantes. Diſputatur de ſola ignorantia invincibili. Diſtinguendum eſt præceptum fraternæ correctionis a præcepto inſtructionis faciendæ pœnitenti qui ſuſcipere Sacramentum pœnitentiæ debet. Illud, quando deeſt ſpes profectus, non urget; hoc vero obſtringit etiam ſublata emendationis ſpe, ob reverentiam debitam Sacramento. Docent quoque omnes, illuminandos eſſe pœnitentes qui laborant ignorantia Trinitatis, Incarnationis, Euchariſtiæ, doloris ſupernaturalis ad confeſſionem ſacramentalem neceſſarii.

II. Sanchez, Lugo, Tamburinus, Salmanticenſes, Spoter defendunt, Confeſſarios non obſtringi, immo non debere illuminare pœniten-

Digitized by Google

nitentes laborantes ignorantia invincibili myſteriorum quæ non ſunt neceſſaria neceſſitate medii, & aliarum veritatum juris ſive poſitivi, ſive naturalis.

III. Hæc ſententia falſa mihi videtur. Omnes Chriſtiani præcepto obſtringuntur graviſſimo addiſcendi veritates moribus noſtris formandis neceſſarias. Ergo Confeſſarii manifeſtare ejuſmodi veritates debent pœnitentibus qui eaſdem ignorant. Qua, quæſo, ratione diſſimulare harum veritatum manifeſtationem valent Confeſſarii? Forte quod imparatos ſuos pœnitentes prævideant ad eam ſuſcipiendam? Ergo pœnitentes iſti violatores præcepti addiſcendæ, & inveniendæ veritatis ſunt; adeoque imparati ſunt ad Sacramentum ſuſcipiendum. Perſpicue rem expono. Quemadmodum Confeſſarius in tribunali perſonam ſuſtinet judicis, ut abſolvat, aut liget; medici, ut vulnera curet; doctoris, ut illuminet, inſtruat, doceat: ſic pœnitentes ad hoc tribunal accedunt ut rei abſolvendi, ut infirmi curandi, ut ignorantes illuminandi, inſtruendi, & corrigendi. Si Confeſſarius eos prævideat ita indociles, & pravis cupiditatibus addictos, ut nullum ex veritatis manifeſtatione profectum ſperet; qua ratione præſumere illos valet diſpoſitos, paratoſque ad Sacramentum? Prævidet illos indociles, rebelles lumini, & in ſua ignorantia obſtinatos: & ſimul eoſdem judicabit pœnitentiæ Sacramento ſuſcipiendo dignos?

IV. Preſſius urgentur adverſarii. Docent illi omnes, pateſaciendam eſſe veritatem dum pœnitentes laborant conſcientia erronea vincibili: atqui dum pœnitentes imparati prævidentur, & rebelles ad veritatis manifeſtationem ſuſcipiendam, continuo illorum ignorantia, quæ hactenus invincibilis fuit, vincibilis, & craſſa evadit: ergo juxta vel ipſorum principia Confeſſarius graviter peccat, ſi veritatem non manifeſtet, & pœnitentes ſuſcipientes Sacramentum ſacrilegi ſunt. Probo minorem. Tunc ignorantia vincibilis eſt juxta omnes, quando Chriſtianis via patet addiſcendi veritatem ignoratam: in noſtro caſu hæc via patet: ergo ſi Chriſtiani renuunt diſcere a Confeſſario hanc veritatem, illorum ignorantia vincibilis, & craſſa evadit. Hæc omnia luculentiſſima ſunt. (a)

V. Laudati ſcriptores docent, non admonendos a Confeſſarii pœnitentes qui bona fide poſſident aliena, qui contractus uſurarios ineunt, qui pollutiones exercent fide bona, quoties prævidetur manifeſtatio veritatis nocitura, non profutura pœnitenti: immo aliqui addunt, inter quos Tamburinus, non eſſe manifeſtandam veritatem, etiamſi pœnitentes recte uſuri cognitione eſſent, quando remedium eſt difficillimum, & infamia, vel ſcandalum timeatur. Si moribundus, inquiunt, ignorat ſe magnam pecuniæ ſummam uſuris, & injuſtis contractibus cumulaſſe, & admonitus a Confeſſario, prævidetur non reſtituturus, tunc relinquendus eſt in ſua ignorantia. Hanc doctrinam apprime neceſſariam eſſe, ait Tamburinus, præſertim Confeſſariis *Principum & mercatorum*: at tanquam falſa reſpuenda eſt.

VI. Objiciunt 1. Quando manifeſtatio veritatis nocitura prævidetur, non profutura, nullus occurrit revelandæ veritatis finis juſtus: immo, inquiunt Salmanticenſes *tr. 20. c. 5. punct. 3. n. 27.* tunc Confeſſarii *venenum propinant dum medicinam applicare videntur.* Reſp. Chriſtus Dominus prævidit paucos ſuſcepturos legem ſuam, plurimoſque rebelles eidem fore, propereane ab ea promulganda abſtinuit? Nullus eſt revelandæ veritatis finis juſtus? An non finis juſtus Sacramentorum cuſtodia, ne profanentur ab indignis, & obcæcatis, qui aperire oculos lumini ultro ſe offerenti recuſant?

VII. Objiciunt 2. auctoritatem S. Auguſtini, quæ habetur *c. Si quis de pœnit. diſt. 7.* inquientis: *Si ſcirem non tibi prodeſſe, non te admonerem, non te terrerem.* Reſp. S. Auguſtinum loqui de correctione fraterna, inquiunt aliqui. Sed Doctor ſanctus ibi ſermonem habet de moribundo, cui ſuadet pœnitentiam. Et ſubdit ſe ignorare num profutura eidem ſit. Si enim ſciret non profuturam, eam non ſuaderet. Ignoranter ergo hæc auctoritas opponitur. (b)

VIII. Opponunt 3. Innocentius III. *c. Quia circa, de conſang. & affinit.* inquit: *Diſſimulare poteris ut remaneat in copula ſic contracta, cum ex ſeparatione, ſicut aſſeris, grave valeat ſcandalum imminere.* Reſp. Aliqui ajunt, Pontificem loqui de Epiſcopo, vel Parocho, ſecus de Confeſſario. Hac reſponſione relicta, vera exhibetur. Textus integer Pontificis *loc. cit.* hic eſt. *Porro de viro N. pro cujus diſpenſatione, indulgentia ſcilicet remanendi cum ea quæ ipſum quinto conſanguinitatis gradu contingit, a Sede apoſtolica obtinenda, falſa nobis cauſa fuerit allegata, proles videlicet; cum tamen ante diſpenſationem ob-*

ten-

(a) *Vid. Tom. 2. App. Diſſ. 1. cap. 4.* (b) *Vid. Tom. 2. App. Diſſ. 1. cap. 4.*

Digitized by Google

tentam, unica filia quam habebat, viam fuerit univerſæ carnis ingreſſa, prout tua conſultatio continebat, diſſimulare poteris ut remaneant in copula ſic contracta, cum ex ſeparatione (ſicut aſſeris) grave videas ſcandalum imminere. Evidens eſt Pontificem approbare diſpenſationem, quæ alioquin ob cauſam falſo expoſitam nulla erat, ut caveat ſcandalum, quod ex ſeparatione conjugum oriturum prævidebat. Vide quæ ibidem Gloſſa docet (*a*). Inepte Navarrus cavillatur ejuſmodi diſpenſationem, ut demonſtratum *loc. cit.* luculentiſſimis rationibus eſt. Quare tum Auguſtini, tum Innocentii teſtimonia laudati Caſuiſtæ perperam opponunt.

IX. Paucis rem perſtringo. Confeſſarii, ut abſolvere pœnitentes valeant, hoc judicium forment neceſſum eſt: videlicet quod ſincero corde, animoque contrito ad illud tribunal accedant: quod ſincere velint obſervare omnia legis mandata: quod parati ſint recipere inſtructionem omnium veritatum, quas divina lex ſciendas, ſervandaſque jubet. His ornatos diſpoſitionibus præſumant oportet Confeſſarii pœnitentes ſuos. Ergo nullo modo præſumere illos poſſunt adverſos, & rebelles ad ſuſcipiendam notitiam divinæ legis, & præceptorum, quorum ignorantia laborant. Quod ſi tales præſumunt, conſequitur neceſſario ut illos quoque indigniſſimos receptione Sacramentorum judicent. Vide plura *loc. citat.*

X. Berta bona fide nupſit. Illius matrimonium ob occultum impedimentum nullum eſt. Si admoneatur impedimenti, in proxima occaſione fornicandi conſtituitur. Si reddere debitum nolit, vel interficitur a marito, vel mutuæ inter parentes inimicitiæ, & infamiæ oriuntur.

XI. Non pauci caſus excogitant aut nunquam, aut rariſſime occurrentes, ut deciſionem aliquam extorqueant, quam caſibus poſtea paſſim evenientibus applicent. Confeſſarius pro tribunali ſedens, antequam Bertam abſolvat, monere illam debet. Conſtituetur, inquis, in occaſione proxima fornicandi, quia ſeparari nequit ſine ſcandalo. Occaſio hæc neceſſaria, non libera erit: & opportunis remediis obſervari continentia poteſt, uſque dum impetretur diſpenſatio. (*b*)

CAPUT III.

Opera ex conſcientia invincibiliter erronea peracta, licet careant malitia formali, nulla tamen prædita ſunt bonitate, aut merito.

I. Probabiliſtæ communiter omnes defendunt, præfata opera bona eſſe, & meritoria. P. La-Croix *lib. 1. q. 5. n. 14. & ſeq.* auctoritate Terilli deceptus citat pro hac ſententia S. Thomam; ſed hæc eſt apertiſſima falſitas. Quia S. Thomas hanc ſententiam validiſſime profligat, ut ex ejuſdem ſequenti doctrina conſtat. En ejus doctrina 1. 2. q. 19. a. 6. *Bonum*, inquit *cauſatur ex integra cauſa, malum autem ex ſingularibus defectibus. Et ideo ad hoc ut dicatur malum id in quod fertur voluntas, ſufficit ſive quod ſecundum ſuam naturam ſit malum, ſive quod apprehendatur ut malum. Sed ad hoc quod ſit bonum requiritur quod* UTROQUE *modo ſit bonum.* Quid luculentius? Quid quod communi fertur proverbio: *Bonum ex integra cauſa, malum ex quocumque defectu?*

II. Doctrina Angelici Doctoris illuſtratur. Voluntas recta eſſe nequit, niſi conformetur cum lege æterna Dei, quæ eſt fons univerſæ bonitatis. Hæc eſt prima regula, primum exemplar cujuſcunque voluntatis creatæ bonæ, & rectæ. Sed voluntas creata directa a ratione errante invincibiliter, quæ proponit mendacium, furtum, perjurium, & alia ſcelera ut bona, revocari in voluntatem divinam, ſuamque legem æternam nequit, niſi in Deum ſcelera refundere velimus.

III. Reſpondet P. Claudius La-Croix *l. 1. n. 24.* Voluntas mentiendi non revocatur in Deum, nec approbatur a Deo *per ſe concedo; per accidens nego.* Audiſtin'? Mendacium ergo a Deo approbatur *per accidens*. Deus confert præmium *per accidens* mentientibus. Ut clarius horrorem hujus doctrinæ percipias, in mentem revoca doctrinam invincibilis ignorantiæ juris naturalis, quam defendunt Probabiliſtæ: qui conſequenter potiori jure propugnant ignorantiam invincibilem juris poſitivi divini, & humani, & veræ Religionis. Quo certo facto poſito, voluntates infidelitatis, ethniciſmi, Mahumeriſmi, voluntates ſectatorum Arianiſmi, Neſtorianiſmi, Lutheraniſmi, Calviniſmi: hæ, inquam, volunta-

(*a*) *Vid. Tom. 2. App. Diſſ. 1. cap. 4. n. 28. & ſeq.*
(*b*) *Vid. Tom. 2. App. Diſſ. 1. cap. 4. num. 48.*

Digitized by Google

tes tot populorum invincibili ignorantia directæ, a Deo ſunt approbatæ *per accidens*. Quid plura? In Deum revocandus eſt Atheiſmus ipſe. Nam Deus ipſe ſecundum Molinam, Arriagam, & Platellium, peccati philoſophici propugnatores, ignorari invincibiliter poteſt. Secundum iſtos auctores dari pote? conſcientia invincibiliter erronea, quæ reputat licitam fornicationem, pollutionem, mendacium, & ſimilia flagitia. Ergo hæc horrenda ſcelera æterno præmio coronabuntur.

IV. Confirmantur hæc omnia. Nulla actio meritoria vitæ æternæ ſine divinæ gratiæ beneficio. Si fornicatio, ſi mollities, ſi mendacium, ſi alia ſimilia crimina ignorantia invincibili reputata honeſta, meritoria forent; jam gratia divina in hæc ſcelera influeret. Perhorreſcis hæc inaudiens? At evadere heinc Probabiliſtæ nequeunt. Aut fateantur neceſſum eſt, opera æterna gloria digna ſine gratia divina; & eſt hæreſis manifeſta: aut concedere coguntur gratia divina adjuvari hominem ad fornicandum, adulterandum, mentiendum, pejerandumque, quoties homo conſcientia invincibiliter erronea judicat bonum eſſe mentiri, fornicari, pejerare, adulterari, &c.

V. Reſpondet P. La Croix loc. cit. n. 29. *Omnis voluntas* (inquit) PERSE *bona, eſt a Deo auctore; concedo.* PER ACCIDENS *bona; nego.* Pluſquam egregie. *Voluntas per accidens bona non eſt a Deo?* Voluntas *per accidens bona* ſignificat quod voluntas bona eſt non abſolute, ſed ob ignorantiam invincibilem: iſte enim eſt ſignificatus ly *per accidens*. Ceterum hæc voluntas vere & realiter bona eſt: quoniam hæc bonitas meretur, ut adverſarii fatentur, præmium vitæ æternæ. Ergo datur bonitas moralis, & præmium vitæ æternæ, quod a Deo non eſt. Sed audi P. Carolum Caſnedi, qui *Tom.* 1. *Diſp.* 6. *ſec.* 1. §. 3. *n.* 25. *p.* 167. hæc ſcribit. *Quoties ignorantiæ moraliter invincibili prohibitionis, & malitiæ jungatur error invincibilis de honeſtate objecti, aut de præcepto actionis, toties opus ſub ea ignorantia, & errore elicitum, eſt honeſtum, & meritorium.* Et patentius ibidem *p.* 192. ſubdit: *Ita quoque nullum abſurdum, quod Chriſtus Dominus dicat: Veni, benedicte, accipere regnum, quia mentitus es, invincibiliter putans me in tali caſu præcepiſſe mendacium.* Nonne hæc vel ſolum propoſita quemdam horrorem ingerunt?

VI. Alio pacto urgentur adverſarii. Si error hac prodigioſa efficacitate polleret ut poſſet vitiis atque ſceleribus virtutis formam affingere, & meriti lauream circumducere; ejuſdem dignitatis eſſent opera honeſta veritatis lumine directa, ac opera flagitioſa errorum tenebris obtecta. Si erronea perſuaſio in operationem pravam reſunderet bonitatem, quemadmodum vera cognitio in opus honeſtum; ſuperflua foret illuminatio, ſuperfluæ conciones, adhortationeſque. Tandem nullum opus bonum eſt quod a prudentiæ virtute directum non ſit. Hoc autem inter conſcientiam & prudentiam diſcrimen eſt, quod conſcientia, cum virtus non ſit, modo vera, falſa eſt, modo recta, modo criminoſa. Contra prudentia, cum natura ſua virtus ſit intellectualis practica, aut vera eſt, aut prudentia non eſt; ſed larva, & ſpectrum prudentiæ. Prudentia hæc nunquam falli poteſt, tametſi fallantur interdum prudentes: nam ſi falleretur, ipſa virtus non eſſet.

VII. Opponunt 1. Qui errans exiſtimat pauperem fictum, eſſe verum pauperem, eique ſuccurrit, vere exercet actum miſericordiæ bonum, & meritorium. Ergo opus ex ignorantia invincibili proficiſcens bonum eſt. Petrus reputans hunc eſſe ſuum patrem, tenetur illum honorare; fideles Miſſam audientes tenentur adorare hoſtiam, quamvis conſecrata non eſſet. Hæc, & ſimilia exempla opponunt Probabiliſtæ, ut imperitis fucum faciant, cum tamen ſint nugæ Siculis vaniores.

VIII. Ut ſophiſma continuo deprehendas, diſtingue voluntatem ſuccurrendi pauperi a voluntate mentiendi, pejerandi &c. Quid judicii tamen profers in utramque? Nonne iſtud? Prima poteſt eſſe bona, ſecus ſecunda. Homo, ſive pauper ſit, ſive dives, nihil natura ſua ſecum deferr quod impediat eleemoſynæ bonitatem, & meritum. Quoniam & dives, & quicumque ob bonum finem petere eleemoſynam valet, & propter Chriſtum ſe pauperem efficere. Quemadmodum in objecto indifferenti, ita multo minus in eleemoſyna nulla eſt malitia quæ impediat actus bonitatem, & meritum. In mendacio e contrario, in perjurio, & in qualibet actione natura ſua prava, malitia intrinſecus reſidet, quæ hoſtiliter pugnat cum bonitate, & merito. Judicium autem in præfato caſu dirigens voluntatem eſt dictamen illud quod præſcribit ſuccurrendum eſſe pauperi; quod judicium verum eſt. Præterea actus beneficentiæ erga hominem, quicunque ille ſit, imperatus a caritate, ſemper bonus, & meritorius eſt: judicium vero, quo hic homo judicatur pauper, qui revera dives eſt, falſum eſt. At hoc judicium non dirigit voluntatem eleemoſynæ. Sicut in voluntate ſæpe ſunt

Digitized by Google

mala mixta bonis, non quod idem actus bonus ſit, & malus: id enim chimæricum eſt, ſed quia reperiuntur actus boni, & mali, invicem tamen diſparati: ita & in intellectu falſa immiſcentur veris; at nunquam judicium falſum dirigere voluntatem rectam, vel virtutis actum poteſt. Inſiſtunt argutantes. Materia eleemoſynæ paupertas eſt. Hac ſublata corruit virtus eleemoſynæ. Reſp. Falleris. Objectum eleemoſynæ eſt homo ſublevandus; ſeu eleemoſyna eo ſpectat ut homini ſuccurrat. Si homo hic vere pauper eſt, eleemoſyna omnino perfecta eſt. Si homo iſte fingit ſe pauperem, tum eleemoſyna caret hac prærogativa ſublevandi pauperem. Propterea ne deſinit eſſe actus bonus a caritate imperatus? Qui honorat patrem fictum, non exercet honorationem filialem, quia deficit objectum, nempe paternitas; at exercet actum bonum, nempe honorat proximum, & ſeniorem. Qui adorat hoſtiam non conſecratam, committit actum idololatriæ materialis, quæ non imputatur ad culpam ob ignorantiam invincibilem. Intentio autem adorandi Deum bona eſt, nec inficitur ab electione materialiter prava, ſola quippe malitia formalis inficit intentionis actum.

IX. Opponunt 2. Quando ratio mihi quidquam proponit ut præceptum, teneor illud exequi. Ratio mihi hoc in caſu proponit mentiendum, vel pejerandum ob proximi ſalutem. Ergo teneor hoc implere. Reſp. Vera hæc omnia ſunt, quando ratio, ſeu conſcientia eſt invincibiliter errans. At unde infertur ejuſmodi actus eſſe bonos? Actus iſti pravi reipſa ſunt; at non imputantur ad culpam ob invincibilem ignorantiam.

X. Inſiſtunt. Mendacium in hac hypotheſi non eſt bonum. Atqui neque malum eſt. Ergo eſt opus indifferens. Actus in individuo indifferentes non dantur: ergo aut mali, aut boni ſunt. Reſp. Mendancium illud, perjurium, furtum, & cetera opera natura ſua prava, ſemper mala ſunt, etiam dum repræſentantur ut bona; at ad culpam non imputantur, ut dictum eſt ſæpius, in hypotheſi quod ignorantia ſit invincibilis. Non dantur opera indifferentia in individuo quæ ex deliberata ratione manant; ſunt vero indifferentia quæ ex neceſſitate proficiſcuntur.

XI. Mitto plura alia ſopbiſmata, quia omnia inepta ſunt & vana. Legeſis T. 2 *App. Diſſ.* 1. *c.* 5. §. 2. *&c.* ubi omnes Terilli argutationes profligatas reperies.

XII. Quest. unic. *Quid ſit conſcientia perplexa?* Resp. Eſt judicium quo judicas te peccare, ſive hanc, ſive alteram partem eligas. Si ignorantia vincibilis ſit, peccas quamcumque partem elegeris: & ut peccatum evitetur, deponi judicium debet, cum ſit erroneum. Si autem ignorantia ſit invincibilis, & deponi judicium nequeat, tum eligendum quod minus malum videtur, & quod minus propriæ favet libertati, & appetitionibus. Verum hæc rara ſunt, & vix unquam eveniunt: idcirco latius diſcutienda non ſunt.

CAPUT IV.

De conſcientia dubitante.

I. Conſcientia dictamen practicum eſt: dictamen autem ſeu judicium in ſe dubium non eſt, cum dubitatio ſit judicii ſuſpenſio. Dicitur itaque conſcientia dubitans *objective*, ſeu *terminative*, quatenus circa ipſam rem dubiam habet homo varia judicia practica in utramque partem, quæ ſententiam ſuper eadem re ſuſpendunt.

II. Plures dividunt dubium in *poſitivum*, & *negativum*. Dubium *poſitivum* vocant quando pro utraque parte æquales dubitandi rationes occurrunt; *negativum* dum nulla ſe offert dubitandi ratio. Hæc diviſio chimærica eſt. Quando nulla occurrit dubitandi ratio, non dubium, ſed *neſcientia*, & ignorantia eſt, & vocatur. Neque enim ego dubito ſintne aſtra paria, vel imparia; ſed neſcio. Vana quoque eſt aliorum diviſio qua dicunt, dubium negativum verſari inter rationes leves, poſitivum inter rationes graves. Rationes leves non dubium, ſed ſcrupulum inducunt, vel ſuſpicionem; & ſpernendæ ſunt. Prudens nemo ex levibus indiciis ad dubitandum movetur, ſed illa contemnit.

III. Dubium itaque poſitivum, quod verum dubium eſt, de quo in præſens diſputatur, tunc eſt quando utrinque æqualia, aut fere æqualia rationum momenta intellectui ſeſe offerunt. Tunc enim mens æqualibus preſſa ponderibus ſuſpenſa, & anceps hæret, ſuumque retinet judicium. Dubium itaque proprie dictum ſuſpenſionem aſſenſus includit in utramque partem ob rationum æqualitatem.

IV. Quæst. 1. *Quotuplex ſit dubium?* Resp. Duplex, juris, & facti. Dubium *juris* eſt, cum quis dubitat de lege, de præcepto, de voto, ſeu de obligatione quacumque. Obligatio enim reſpectu illius rei ad quam obligat, legis rationem habet. Dubium *facti* tunc eſt cum dubitatur utrum aliquid ſit factum, puta utrum heri jejunaveris, audieris

Sacrum, recitaveris Breviarium. Eadem res poteſt eſſe materia dubii juris, & facti ſub ratione diverſa. Dividitur inſuper dubium in *ſpeculativum*, & *practicum*: illud honeſtatem actionis abſolute ſpectat, iſtud exercicium operis. Dubitas ſitne licitum pingere in die feſto, an hæc veſtis tua ſit. Hæc dubia ſpeculativa ſunt. His perſeverantibus dubitas utrum hic & nunc pingere tibi liceat hoc die feſto, & retinere veſtem quam poſſides. Hæc ſunt dubia practica. Dubitas incurreris ne cenſuram, aut irregularitatem. Hoc dubium ſpeculativum eſt. Hoc dubio perſiſtente dubitas utrum tibi nunc liceat celebrare. Dubium hoc practicum eſt.

V. QUÆST. II. *Utrum operari cum conſcientia dubia de peccato, peccatum ſit?* RESP. Affirmant omnes, te peccare. Dubitas licitus ne ſit contractus iſte; & dubitatione manente contractum celebras: certum eſt hoc in caſu te peccare. Quoniam uſque dum dubium non deponis de juſtitia, aut injuſtitia contractus, anceps intellectus manet; & ſi voluntas opus aggreditur, ita parata eſt ut illud exequi velit, ſive ſit, ſive non ſit contra legem Dei. Qui enim dubitans operatur, proximo periculo ſe exponit peccandi mortaliter, cum æque probabile ſit peccatum ac non peccatum.

IV. QUÆST. III. *Quid dicendum de diſcrimine quod a nonnullis conſtituitur inter dubium facti, & juris?* RESP. Pater Cardenas in *Criſ. Tr.* 1. *D.* 6. *c.* 6. *a.* 1. docet, in quæſtione facti paria teſtium momenta rem indeciſam relinquere; itaut judex nequeat in alterutram partem ſententiam ferre; oppoſitum vero in quæſtione juris evenire contendit. Priorem partem invictis rationum momentis evincit; & in confirmationem plura utriuſque & canonici, & civilis juris teſtimonia adducit. Verum hæc argumenta idem dicendum eſſe evincunt in quæſtione juris, ut fuſe probavi *Tom. II. App. Diſſ.* 1. *c.* 6. *§. unic.*

CAPUT V.

Exponuntur illæ duæ regulæ: Indubiis tutior pars eſt eligenda: In dubiis melior eſt conditio poſſidentis: *& quæ diligentia requiratur ad dubium deponendum.*

I. TUtius 1. ſumitur *comparate* ad oppoſitam partem tutam. Status religioſus tutior eſt laicali & matrimoniali; uterque tamen ſtatus, laicalis, & matrimonialis, tutus eſt. 2. *adverſative* ad partem non tutam, ſed dubiam: quo in ſenſu ſola pars tutior in dubiis tuta eſt: idcirco tutior præcipitur eligenda. Pars *tutior* dicitur per receſſum a peccato. Pars probabilior per conformitatem ad legem, & veritatem. Pars tutior in dubio poſitivo ſemper eſt eligenda, ut infra demonſtrabitur.

II. Altera regula eſt: *In dubio melior eſt conditio poſſidentis.* Hac regula abutuntur Probabiliſtæ. Hæc regula locum habet in materia juſtitiæ. Bona fide agrum poſſides, titulum poſſeſſionis, & dominii in controverſiam vocat adverſarius lite intentata. Jura omnino æqualia apparent poſt diligens examen. Tunc poſſeſſio tollit æqualitatem, & ager adjudicatur poſſeſſori. Hæc itaque ſecunda regula optime conciliatur cum prima: *In dubiis tutior pars eſt eligenda*. Siquidem illa pars quæ ultra juris æqualitatem affert etiam poſſeſſionem, tutior evadit. Hac ratione vera quoque eſt regula altera: *In dubiis tutius eſt favere reo.* Quoniam dum dubium verſatur inter reum & actorem, tutius eſt dubium reum abſolvere quam damnare. De duobus enim malis neceſſariis tutius eſt minus eligere. Minus autem malum eſt reum abſolvere quam innocentem damnare. Præfata regula extra juſtitiæ confinia locum non habet, ut infra demonſtrabimus contra Probabiliſtas, quos non pudet jactare poſſeſſionem libertatis adverſus ipſum Deum, ſeu ejus æternam legem.

III. Omnes adfirmant, diligentiam adhibendam eſſe in inveſtigatione veritatis neceſſaria ad dubium deponendum. Qualis vero diligentiæ gradus neceſſarius ſit, difficile eſt præſcribere; ſequentes tamen regulas prudentum judicio ſubmitto.

IV. REGULA I. Spectanda ſunt & materiæ gravitas, & conſectaria quæ inde manant. Conditio perſonæ dubitantis præ oculis habenda eſt. Si hæc ſcrupulis angatur, ſi ſit conſcientiæ bene moratæ, non parum deſervit ad judicium formandum de dubii depoſitione. Non omnes ad eundem diligentiæ gradum tenentur. Homo doctus conſulat aut doctiores, aut æquales. Non adſtringitur adire omnes, ſed quos in gravi negotio conſuleret. REGULA II. Chriſtiano ignaro ſat erit conſulere Parochum, vel Confeſſarium, quando nulla ſolida ratio occurrit de ejus probitate, & doctrina dubitandi. REGULA III. Spectanda eſt temporis circumſtantia. Nam interdum negotium moram non patitur: & tunc divino implorato auxilio quod pruden-

tia

Digitized by Google

tia ſuggerit, decernendum eſt. Regula iv. Requiritur animi ſinceritas, deſiderium, & ſtudium inquirendæ, & comparandæ veritatis. Tunc autem hanc adeſſe ſinceritatem, & comparandæ veritatis ſtudium præſumitur, cum non in proprium commodum, & utilitatem animo indulgendi propriis appetitionibus res quæruntur, ſed omnia in gloriam Dei, proximique ſalutem ordinantur. Contra illi ſincere veritatem non inquirunt qui opiniones propriæ libertati, & commodo faventes venantur, illoſque Doctores conſulere ſtudent quos blandiloquos & indulgentes cognoſcunt. Regula v. Ferventes, & humiles preces Deo, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, fundendæ ſunt. Clama, ne ceſſes: *Illumina tenebras meas. Da mihi intellectum, & vivam*. Qui ſincero humilique corde ad Patrem luminum accedit, lucem aſſequetur: quia ſicut non permittit ultra vires nos tentari, ita nec ſinit mentem noſtram obcæcari, quando ferventer ejuſdem lumen petimus & rogamus.

CAPUT VI.

De conſcientia ſcrupuloſa.

I. Conſcientiæ ſcrupuloſæ, ſeu ſcrupuli hæc eſt notio: *Eſt levis quædam ſuſpicio peccati cum nimia operandi anxietate*. Diſtinguitur ſcrupulus a dubio, quod iſtud in judicii ſuſpenſione ſitum ſit; ab opinione, quæ nititur gravi fundamento. Ultimæ particulæ *cum nimia anxietate operandi* conſtituunt verum ſcrupuloſi hominis characterem, qui continuis anguſtiis premitur.

II. Ex hac ſcrupuli finitione, quam ſit erronea vulgi opinio, patet. Mundani homines, & corruptelis addicti loco ſcrupuloſorum habent chriſtianos viros æternæ ſalutis ſtudioſos, & ſollicitos: qui ſumma vigilantia & peccata, & peccati pericula declinare ſtudent; qui illecebras inſanientis mundi, choreas, nempe, ludos, comœdias, & ſpectacula quæque deteſtantur, & graviſſimis præceptis humilitatis, & inhiandi evangelicæ perfectioni operam ſedulam navant. Verum cæci ſunt, qui præfatos Chriſtianos ſcrupuloſorum numero accenſent.

III. Plures aſſignari ſcrupulorum cauſæ ſolent. Primo naturæ diſpoſitio. Temperamentum quod frigido, & melancholico humore abundet, ad ſuſpiciones, & pavores declinat. Suſpicio tetro penicillo res depingit, & ſpectra fabricat; hæc phantaſiam accendunt, & timorem excitant. 2. Capitis infirmitas, & imaginativæ læſio, nimia corporis maceratio, & diuturnæ vigiliæ. Hæ cauſæ ut expellantur, medicorum arte opus eſt.

IV. Aliæ cauſæ aut a dæmone, aut a propriis vitiis oriuntur. 1. Dæmones permovent humores melancholicos & tetros, unde ſcrupuli manare ſolent. 2. Societas, & familiaritas cum ſcrupuloſis. 3. Ignorantia, quæ impedit diſtinctionem boni a malo. 4. Superbia, qua quis nimium proprio judicio fidit. 5. Deus etiam permittit interdum aliquas animas ſcrupulis vexari aut in criminum pœnitentiam, aut ad majorem perfectionem.

V. Duplex ſcrupuloſorum genus. Alterum eorum qui reipſa probi, & optime morati ſunt, & nimia anxietudine declinandi vel ipſam peccati umbram torquentur ſcrupulis. Alterum eorum qui ſcrupulos ſibi movent in rebus nullius momenti. Scrupulis ſe torqueri ajunt, quod mente diſtracta oraverint, quod temere de proximo judicium tulerint, quod internis ſuggeſtionibus prompte non reſtiterint. Ceterum nullum ſibi ſcrupulum movent, quod præceptum eleemoſynæ non impleverint, quod laute vivant, ſuiſque appetitionibus indulgere ſtudeant, quod debita ſuæ profeſſionis implere negligant: loco proverbii fertur, quod ſcrupuloſi ſunt goloſi, duræ cervicis, & commodorum amatores.

VI. Quæst. 1. *Quænam ſcrupulorum remedia?* Resp. Plura aſſignant auctores. P. Hermanus Buſembaum inter regulas quas pro ſcrupulis pellendis exhibet, unam aſſignat *cap.* 3. quæ illius *medulæ* dulcedinem patefacit, & eſt *n.* 4. poſita, hiſque verbis concepta apud P. La-Croix *p.* 51. assuefacere *ſe ad ſequendas ſententias mitiores, & minus etiam tutas*. Fill. n. 181. Tò *aſſuefacere* emphaſim præfert, & latiſſime divagatur per viam latam, & ſpatioſam. Non eſt opus perſuaſione ut homines aſſueſaciant ſe opinionibus mitioribus, & minus tutis. Natura quippe ſua proni ſunt ad mitiora, & laxiora, & minus tuta. Hanc regulam ut falſam & perniciofam rejicio.

VII. Regula 1. Scrupuloſi ingrediantur viam arctam & anguſtam quam Chriſtus perſcribit, & caveant a via lata, & ſpatioſa, quæ ducit ad perditionem: id enim non ad ſcrupulos fovendos, ſed potius abigendos peruti1e eſt. 2. Aſſueſiant humilitati, precibus, & pietatis operibus. 3. Exerceant ſe in virtutibus theologicis fidei, ſpei, & caritatis. 4. Sollicite caveant tum mortalia, tum venialia.

Digitized by Google

nialia. 5. Sanctorum vitam imitentur. 6. Seligant directorem doctum, & pium, & ſanæ doctrinæ aſſertorem. 7. Ejuſdem conſiliis pareant ad nutum, & ejuſdem deciſiones ſuſcipiant ut Dei. Acceptis ſemel regulis directionis, non debent importune directorem adire, & moleſtiſſimis interrogationibus vexare, & tædio ſummo afficere; ſed regularum quas acceperunt, beneficio abigere ſcrupulos, & ſpectra debent.

VIII. QUÆST. II. *Quomodo ſe gerere Confeſſarius cum ſcrupuloſis debeat?* RESP. 1. Denuntiet ſcrupuloſis ſe nolle eorundem regimen ſuſcipere, niſi exactam & cæcam obedientiam omnino ſpondeant. 2. Iisdem ſuadeat ſanitatem eorum in obedientia præſertim ſitam eſſe. 3. Scrupulorum cauſas exploret. 4. Si præterita vita vitiorum, & ſacrilegiorum plena cauſa ſit ſcrupulorum, confeſſionem generalem, methodumque tenendam in eadem facienda præſcribat. Hac peracta, ſevere iisdem vetet ne impoſterum de præteritis vitiis recogitent. Ad ſummum ter aut quater audiat aliquod præteritæ vitæ peccatum. Deinde oſtium elapſæ vitæ omnino claudat. 5. Exerceat eos in virtutum officiis. Diabolus verſutus & vafer eſt. Cum non poteſt animum ſcelerum repræſentatione recta aggredi, & ſubigere, conatur jugum Chriſti exaſperare, & virtutis viam ſpinis, & tribulis aſpergere: continuis ſpectris mentem replet, & cæli iter impervium, atque humanis viribus impar depingere conatur, ut animus tandem deſpesatione oppreſſus in vetera flagitia relabatur. Curet igitur Confeſſarius ſcrupuloſorum vires erigere, ſpem in divinam miſericordiam fovere; & præteritæ vitæ recordationem, quæ animum turbat, penitus ab eisdem aboleat.

IX. Sit benignus, & miſericors Confeſſarius in animando inflammandoque ſpiritu hominis ſcrupuloſi; ſeverus vero in admitrenda confeſſionum elapſæ vitæ repetitione. Manifeſtet quam gravia mala ſcrupuli pariant. 1. profeſſionem virtutis odioſam efficiunt. 2. deſperationem inducunt. 3. conſolationem, & gaudium moratæ vitæ impediunt. 4. animam afflictionibus replent: temporis jacturam in vanis cogitationibus, & innumera alia mala pariunt.

X. QUÆST. III. Licitum ne eſt contra ſcrupulos agere? RESP. Non licitum, ſed debitum eſt ſcrupulos contemnere, & iis ſpretis contra eosdem agere. Quando aliqui ſcrupuloſi dubitant aut de attentione neceſſaria in precibus recitandis, aut de omiſſione alicujus pſalmi, vel horæ, aliqui Caſuiſtæ ſuggerunt petendi juramentum a ſcrupuloſo: Jurares ne te omiſiſſe horam, non fuiſſe attentum, te conſenſiſſe tentationi &c.? Hanc juramenti petitionem ineptam, & vanam reputo. Aut ſcrupuloſus omnino contemnat ejusmodi ſuſpiciones; aut Confeſſarius jubeat ut flexis genibus repetat horas, pſalmos, quos omiſiſſe dubitat. Forte hæc vexatio intellectum dabit. Spectanda tamen eſt ſcrupuloſorum diverſitas. Commune, & generale remedium eſt hæc omnia contemnere, & urgere ſcrupuloſum ut impoſterum vigilantiorem, & devotiorem ſe habeat in ſuis obeundis officiis. Repetitio precum inepta eſt, & elapſa negligentia melius non deletur quam ſi magis attente, devote, & ferventer propria officia impleantur.

DISSERTATIO II.

De Probabiliſmo ejuſque conſectariis.

PRobabiliſmus per univerſam Theologiam excurrit. Fermentum eſt quod univerſam doctrinæ maſſam inficit. Utrum eam corrumpat, aut animabus utiliorem efficiat, in diſputationem vocatur. Imbecillitati meæ adeo evidens apparet Probabiliſmum univerſam morum doctrinam corrumpere, & omnes chriſtianæ doctrinæ regulas pervertere, & ab imis fundamentis ſuffodere, ut verba deſint quibus exprimere id pro dignitate valeam. Ne vero hanc meam ſinceram, & ingenuam ſcribendi rationem carpere ullo modo poſſint Probabiliſtæ, in eorundem memoriam revoco quod in *Præf. ad Reg. Mor.* §. 12. ſcribit doctiſſimus Jeſuita P. Ignatius de Camargo. *Nemo*, inquit, *jure reprehendat, quod diſputans in ſententiam benignam deduxerim ex ea ſequelas plurimas, quas affirmes, aut probet eſſe longe* HORRENDISSIMAS, *vel* HÆRETICAS, *aut blaſphemas* ...... *Alioquin argumentum ab abſurdo, quod ajunt, vel ab impoſſibili, quo nullum in Theologia, frequentius eſt, oportebit de medio tollere.* Subdit vero ibidem celeberrimus hic Jeſuita. *At video plures eſſe Probabiliſtas ſane* DELICATISSIMOS, *qui cum ipſi* AUDACISSIME *non modo de noſtra ſententia, verum etiam de* PATRONIS *ipſius quidvis loquantur, & ſcribant, benignam tamen. ſuam opinionem vel* LEVITER *tangi non ferunt.* At velint, nolint, ſuſtineant patienterque ferant neceſſum eſt ut nos pro modulo noſtro, omni humano reſpectu contempto, evangelicam morum

docti-

doctrinam a vanis commentis, & perniciofis opinionibus vindicemus.

CAPUT I.

Opiniones a S. Sede damnatæ in controverſia Probabiliſmi.

I. IN univerſo hoc opere primum omnium damnatas ab Eccleſia theſes ob oculos lectorum revocabo, ut in anteceſſum cavere ſibi ab errandi periculo queant. Sequentes autem in Probabiliſmi controverſia proſcripſit Romana Sedes ſub Alex. VII. & Ven. Innoc. XI. Pontifice O. M.

1. *Si liber ſit alicujus junioris, & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet rejectam eſſe a Sede Apoſtolica tanquam improbabilem*. 27. Alex. VII.

2. *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis ſacerdotalis, aut epiſcopalis*. 1. Innoc. XI.

3. *Probabiliter exiſtimo, judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minus probabilem*. 2. ejusdem.

4. *Generatim dum probabilitate ſive intrinſeca, ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus*. 3. ejusdem.

5. *Ab infidelitate excuſabitur infidelis, non credens ductus opinione minus probabili*. 4. ejusdem.

6. *Probabile eſt ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum caritatis erga Deum*. 6. ejusdem.

CAPUT II.

Quid, & quotuplex ſit opinio probabilis, probabilior, tuta, & tutior. Germanus ſenſus quæſtionis proponitur.

I. VEra opinionis probabilis finitio hæc eſt: *Aſſenſus intellectus ad unam partem cum formidine partis oppoſitæ propter motivum probabile*, ut S. Thomas cum ceteris Theologis docet 1. *p. q. 79. ar. 9. ad* 4. Probabile accipitur per ordinem ad veritatem. Quæ veritas, ſi rationibus evidentibus & certis menti pateat, tunc mens elicit aſſenſum certum & evidentem, habetque de ta-li veritate certitudinem omnis formidinis de oppoſita parte expertem. Si hæc veritas ſolis rationibus probabilibus ſe menti offert, tunc mens format aſſenſum opinativum, ſeu opinionem probabilem. Quare idem valet *probabilitas*, ac *veriſimilitudo*.

II. Una opinio *veriſimilior*, ſeu *probabilior* altera dicitur, quando occurrunt ſolidiora momenta pro illa quam pro hac. Quare probabilior eſt quæ magis accedit veritati. Opinio *minus probabilis* nuncupatur quæ minus accedit veritati, & ab eadem magis diſtat quam *probabilior*. Ante ortum Probabiliſmi ſola *opinio probabilior* pro opinione probabili habebatur. Nam opinio *minus probabilis* in conſpectu *probabilioris* antiquis omnibus probabilis non fuit, & reipſa non eſt, ut infra palam fiet. Utcumque tamen res ſe habeat, ab hoc diſcrimine noſtra ſententia non pendet.

III. Opinio probabilis dividitur in *ſpeculativam*, & *practicam*. Hæc partitio abſolute accepta vera eſt. Nam ſcientiæ aliæ *ſpeculativæ* ſunt, quæ in ſola ſpeculatione, & meditatione ſiſtunt; aliæ ad opus ſe extendunt, & dicuntur *practicæ*. Hac diſtinctione plures abutuntur, qui opinionem *ſpeculativæ* probabilem vocant quæ ſpectat actionem a ſuis peculiaribus circumſtantiis præciſam; & *practicam*, quæ conſiderat objectum, ſeu actionem ſuis circumſtantiis veſtitam. Hinc colligunt opinionem quæ erat probabilis *ſpeculative*, evadere practice improbabilem propter variationem circumſtantiarum. Hanc diviſionem hoc pacto explicatam merito impugnat P. Vaſquez *tom.* 1. *in* 1. 2. *diſp.* 62. *cap.* 4. & *diſp.* 65. *cap.* 1. Nam quando variantur circumſtantiæ in genere moris, opinio non remanet eadem, ſed altera evadit. Eadem enim opinio dicitur ſpeculativa, quatenus meditatur objectum cum omnibus ſuis circumſtantiis, & ſiſtit in ſola ſpeculatione; evadit autem practica, prout dirigit, & imperat executionem operis. A probabilitate quippe ſpeculativa oritur practica; ſeu ipſa probabilitas ſpeculativa extenſione fit practica abſque ullius circumſtantiæ variatione, & diverſitate.

IV. Rurſus opinio eſt probabilis ab *intrinſeco*, quæ nititur ſolido, & gravi fundamento rationis; & eſt probabilis ab *extrinſeco*, quando nititur auctoritate Theologorum. Hæc auctoritas non tam ex eorum numero quam ex eorum merito, doctrina, & ſanctitate metienda eſt. Præterea altera eſt opinio probabilis *objectiva*, quæ in ſe talis eſt, qua-

quatenus pro ſe habet gravia rationum momenta, ſive a ratione, ſive ab auctoritate arceſſita; & altera opinio probabilis *ſubjectiva* dicitur, quæ viro ſerio, & mature conſideranti rationes, & fundamenta ejuſdem illi talis apparet. Si hæ rationes revera ſolidæ, & graves ſint, tunc opinio eſt probabilis & *objective*, & *ſubjective*.

V. Tandem opinio alia tuta, alia tutior. Status laicalis, & matrimonialis tutus eſt: tutior eſt ſtatus religioſus: uterque tamen ſtatus tutus eſt. Et quia hoc exemplo utitur P. Medina 1. 2. *q.* 19. *ar.* 6. in explicatione probabilis, & probabilioris, idcirco excuſari a multis ſolet a *Probabiliſmo* recentiorum. Uſus igitur iſtius diſtinctionis locum habet tum ſolum cum ambæ ſententiæ certæ ſunt, ſed una remotior eſt a peccandi periculo etiam materialiter. Contritio caritate imperfecta formata ſufficit in omnium ſententia ad Sacramentum pœnitentiæ. Hæc ſententia tuta eſt. At ſi caritas perfecta ſit, tutior ſane ſententia evadit.

VI. Imperitorum plurimi confundunt ſententiam tutiorem cum probabiliore, & tutam cum minus probabili. Hinc *Probabilioriſtæ* vocantur ab imperito vulgo *Tutioriſtæ*, & *Rigoriſtæ*. Sed hæc putida calumnia eſt ex ignorantia, & quidem ſupina parta. Opinio ſtans pro lege *tutior* eſt, at non propterea *probabilior*. Quoniam opinio tutior dicitur quæ magis removet hominem a periculo peccandi. Si tamen interdum afferatur talem opinionem obſtringere hominem ad ejuſdem executionem, falſa, & improbabilis erit. Tutius ſane quis ſervabit caſtitatem, ſi nunquam mulieres aſpiciat, aut alloquatur, & tutius abſtinebit ab uſura, ſi nullos ineat contractus. At ſi obſtringere abſolute velis homines ut ab omnium mulierum colloquio, & ab omni contractu abſtineant, opinio penitus improbabilis, & falſa eſt. Opinio quippe tutior, & opinio probabilior a diverſis principiis manant: hæc a majori acceſſu ad veritatem, & a gravioribus rationum momentis; illa a majori receſſu a periculo peccandi.

VII. Ultimo dividitur probabilitas in probabilitatem *conſcientiæ*, & in probabilitatem *impunitatis*. Probabilitas conſcientiæ ea eſt de qua hactenus. Probabilitas impunitatis ea eſt qua gaudent libri editi cum approbatione Reviſorum ſeu Cenſorum: quæ probabilitas minime ſufficit ad formandam conſcientiam probabilem. Quare proſcripta eſt ab Alexandro VII. ſequens opinio: *Si liber ſit alicujus junioris & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet eſſe rejectam a Sede apoſtolica tamquam improbabilem*. Hinc patet quanta laborent ignorantia illi qui effutiunt: Liber approbatus eſt: ergo opinio ſua fruitur probabilitate. Hac ſola probabilitate *impunitatis* gaudent plures Ordinum Regularium conſtitutiones, quæ approbatæ ſunt *in forma communi*, ſecus *in forma ſpecifica*. Hac approbatione ritu ſolemni omnes ſententiæ, & leges in libro contentæ ſigillatim diſcutiuntur, & approbantur. An hac approbatione in forma *ſpecifica*, ut ajunt, aliquæ Ordinum conſtitutiones ſint approbatæ, me latet. Communiter approbatæ ſunt in *forma communi*; & tunc ſola gaudent probabilitate *impunitatis*. Quamobrem ſicut in aliis libris approbatis in forma communi, ſic & in his conſtitutionibus occurrere opiniones poſſunt improbabiles. Et tunc ineptæ allegantur approbationes pontificiæ, ut tales improbabiles opiniones proponantur ut probabiles probabilitate *conſcientiæ*, cum ſint dumtaxat probabiles probabilitate *impunitatis*.

STATUS QUÆSTIONIS *exponitur*.

VIII. Argumentum de quo diſputatio inſtituitur, & quod per univerſam Theologiam excurrit, ejuſmodi eſt. *Quis dubitat ſit ne aliqua actio mala moraliter, ſeu divina lege prohibita. Is agnoſcit in utramque partem Theologos graves, & pios invicem pugnare, ſibique contradicere. Omnibus mature expenſis tum a ratione, tum ab auctoritate probationibus, deprehendit, & judicat veroſimilius talem actionem eſſe vitioſam: videt fundamenta quæ evincunt malitiam, & prohibitionem actionis eſſe graviora, & ſuperare fundamenta opinionis oppoſitæ, quæ ſtat pro honeſtate ejuſdem actionis. Quæritur poſſit ne is, rejecta probabiliore, ſententiam amplecti minus probabilem, & præfatam actionem libere exequi.*

IX. Negant *Antiprobabiliſtæ*. Adfirmant e contrario *Probabiliſtæ*, atque defendunt, licitum eſſe uſum utriuſque opinionis, ita ut poſſit Chriſtianus quam maluerit eligere, Probabiliorem quidem ex conſilio majoris perfectionis, minus vero probabilem ex libertate electionis; cum nullum præceptum urget ad priorem.

CA-

CAPUT III.

Argumento evidenti, & ineluctabili evincitur, doctrinam de licito uſu opinionis minus probabilis in conſpectu probabilioris eſſe falſam & antievangelicam.

Prima Propositio.

I. Articulus fidei eſt Evangelium Chriſti continere ſolam & puram veritatem cum excluſione cujuſcumque falſitatis, atque hoc Evangelium eſſe regulam certam & tutam, quam pro noſtra conſcientia dirigenda Deus nobis aſſignavit.

Hæc prima propoſitio articulus fidei eſt, & extra cujuſcumque diſputationis, & cavillationis aleam conſtituta.

Secunda Propositio.

II. Probabiliſtæ docent licitum uſum utriuſque propoſitionis contradictoriæ, quarum una ſi vera eſt, altera falſa ſit neceſſum eſt. Utraque enim eſſe vera nequit, ut omnes fatentur.

Hæc ſecunda propoſitio eſt ipſe ſtatus quæſtionis. Eſt veritas facti luculentiſſima, quæ revocari in controverſiam a nemine poteſt, niſi quæſtionis ſtatus deſtruatur.

Tertia Propositio.

III. Ergo doctrina Probabiliſmi eſt antievangelica, cum doceat licitum uſum falſitatis, quæ in alterutra opinionum continetur, quæque hoſtiliter cum Evangelio pugnat. Conſequentia hæc legitima eſt, & neceſſario manat ex duabus primis propoſitionibus.

§. I.

Brevis explicatio primæ propoſitionis.

IV. Utique lex evangelica eſt regula extrinſeca & remota operationum moralium; & regula intima & proxima eſt mentis ratio, qua ipſa lex evangelica proponitur. At cum lex iſta ſit lex veritatis, uti de fide eſt, qui ſtatuunt regulam conſcientiæ eſſe falſitatem, ut *cognitam*, docent errorem antievangelicum. Quis hoc inficiabitur? Hoc docent Probabiliſtæ vi ſui ſiſtematis; quod evinco explicando ſecundam propoſitionem.

§. II.

Brevis explicatio ſecundæ propoſitionis.

V. Fateor certo nobis non conſtare, quænam ex duabus opinionibus vera ſit. Nam evenire, licet perraro, poteſt ut opinio quæ nobis probabilior videtur, falſa ſit, & minus probabilis, vera. Quid heinc? Illud ſane quod ſi poſt maturam diligentiam Antiprobabiliſta erret in eligenda falſitate veritatis loco, dignus excuſatione error ſit. Siquidem Antiprobabiliſta veritatem ut regulam certam, & evangelicam veneratur, & propugnat ſolam veritatem eſſe normam conſcientiæ noſtræ. Huic autem principio non contradicit, ſi ob ſuam imbecillitatem in ſeligenda ſententia quam veritati propinquiorem certo judicat, decipiatur.

VI. Probabiliſta e contrario loco ſiſtematis & principii conſtituit ſciens & volens, licitum eſſe uſum opinionum contradictoriarum, quarum ſi una vera eſt, altera falſa ſit oportet. Certo, & evidenter ſcit Probabiliſta, quemadmodum ſciunt omnes, alterutram contradictoriarum eſſe falſam. Ergo dum Probabiliſta loco principii conſtituit licitum uſum contradictoriarum opinionum, *dogmatice* errat: quia pro regula conſcientiæ ſtatuit falſitatem *cognitam*, quam ſcilicet in alterutra opinionum contradictoriarum contineri certo ſcit. Quamvis enim ignoret quænam ex duabus vera ſit; evidenter tamen ſcit, in alterutra contineri falſitatem. Ergo loco ſiſtematis conſtituendo licitum uſum utriuſque opinionis contradictoriæ, ſiſtematice docet licitum uſum falſitatis etiam *cognitæ*. Nihil autem hoſtilius pugnat cum evangelica veritate, quam falſitas. Dupliciter ergo errat Probabiliſta. Primo *dogmatice*, ut oſtenſum eſt, quia pro ſiſtemate conſtituit licitum uſum falſitatis *cognitæ* contentæ in alterutra contradictoriarum propoſitionum: ſecundo *moraliter*, contra prudentiam, & debitum invenendæ veritatis, dum opinionem minus probabilem, ſeu minus propinquam veritati, & magis vicinam falſitati, ſeligit in conſpectu veriſimilioris pro ſuæ conſcientiæ regula. Sed de hoc ſecundo infra. Nunc enim de ſolo errore, qui dogmaticus dici poteſt, ſermo eſt.

§. III.

Digitized by Google

§. III.

Probabiliſtæ ſimplex & perſpicuum reſponſum præbere huic demonſtrationi non poſſunt.

VII. Torquere ingenia ſua Probabiliſtæ, & diſtinctionum centones infarcire poſſunt; at nunquam ſimplex, & perſpicuum præfatæ demonſtrationi dabunt reſponſum. *Propoſitio prima* articulus fidei eſt, millies in Scripturis repetitus. *Lex tua veritas*. *Lex veritatis in ore ejus*: pſal. 118. *Omnia mandata tua veritas*. *Mandaſti juſtitiam teſtimonia tua, & veritatem tuam nimis*. Subdit Zacharias c. 8. *Veritatem tantum, & pacem diligite*. Deus veritatem cuſtodiendam tradidit populo tuo. *Gens juſta cuſtodiens veritatem*: inquit Iſaias c. 26. Populus Dei hanc veritatem manifeſtat, repetit c. 28. Iſaias. *Notam facies veritatem*. Et per hanc veritatis ſemitam Filii Dei ambulant. 3. Reg. 3. *Ambulantes in veritate*. Hanc elegit David pſal. 118. *Viam veritatis elegi*, minime viam probabilitatis. Hac veritate ſancti evadimus. *Sanctificati in veritate*. Iſti parati ſunt ad veritatem propugnandam, inquit Paulus 2.Cor. 13. *Non enim poſſumus aliquid adverſus veritatem, ſed pro veritate*. Hæc eſt ſanctitatis regula. *In ſanctitate veritatis*, ſubdit idem Paulus *Epheſ.* 4. In mundum Chriſtus venit ut hanc nos doceret veritatem, pergit Paulus 1. ad Timot. 2. *Qui vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*. Electos ſuos filios veritatis appellat, Jac. c. 1. *Genuit nos verbo veritatis*. Quoniam *Deus veritas eſt*. Veritas eſt quæ nos a peccato liberat, ſubditur Joan. c. 8. *Cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos*.

VIII. Privatio veritatis nota eſt reproborum, ut habetur 1. Mach. *Non eſt veritas in eis*. *Sunt* iſti, inquit 1. ad Timoth. 6. Paulus, *veritate privati*: additque 2. ad Theſſ. c. 2. *Non crediderunt veritati*: immo *a veritate auditum avertent*: 2. Tim. 4. *Avertentes ſe a veritate*: ad Tim. 1. *Reſiſtunt veritati*: 2. ad Tim. 2. Iſtius veritatis amore deſtituti ſunt: *Caritatem veritatis non receperunt*: 2.Theſſ. 2. *Non acquieſcunt veritati*: Rom. c. 2. *Veritatem non loquuntur*: Jer. c. 9. *Qui veritatem in injuſtitia detinent*: Baruch 4. atque opinionum pravitate in mendacium transformant: *Commutaverunt veritatem Dei in mendacium*: Rom. c. 1. Veritatis oblivio terram replevit, ait Iſai. c. 59. *Facta eſt veritas in oblivionem*. Ita eſt, clamat Oſeas c. 4. *Non eſt veritas in terra*. Hanc obſcurare & extenuare tentant homines: *Diminutæ ſunt veritates a filiis hominum*: pſal. 11. Quænam vero major diminutio veritatis, quam ſi rejiciatur quod magis accedit veritati, & eligatur quod plus diſtat a veritate, ſeu quod judicatur minus verum; cum Deus contra imperet? *Mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis*: pſal. 118. Tandem Deus *Eccli.* 37. hæc præcipit: *Ante omnia opera verbum* VERAX *præcedat te, & ante omnem actum conſilium ſtabile*, non *minus* verax, nec *minus* ſtabile.

IX. Hinc itaque conficitur argumentum. Articulus fidei eſt, evangelicam legem, quam pro conſcientiæ noſtræ regula certa, tuta, & indefectibili Chriſtus Jeſus nobis dedit, puram & ſolam veritatem continere, & omnem falſitatem rejicere, & deteſtari. Hæc, ut dixi, veritas fidei eſt. Probabiliſtæ defendunt, & quidem pugnaciſſime, licitum eſſe uſum contradictoriarum opinionum, in quarum alterutra contineri falſitatem antievangelicam, certo & evidenter ſciunt. Ergo Probabiliſtæ certo & evidenter docent falſitatem *cognitam* vi ſiſtematis eſſe regulam rectæ conſcientiæ. Ergo Probabiliſtæ propugnant doctrinam antievangelicam.

X. Secunda propoſitio eſt evidentiſſima, cum ſit argumentum diſputationi ſubjectum. Negant ne Probabiliſtæ licitum uſum opinionis probabilioris? Negant ne licitum uſum minus probabilis contrariæ de eadem prorſus actione, & reſpectu ejuſdem perſonæ? Utinam hoc negarent, quia repudiarent Probabiliſmum, & eumdem diris devoverent. Non tantum id haud negant; quin potius diſertiſſime affirmant, & omnium ore ita alloquitur Chriſtum P. Antonius CASNEDI *tom.* 2. in ipſa dedicatione operis. *Cum Magiſter veritatis ſit, adeo humanæ condeſcendis inſcitiæ, ut in* TUO *veritatis* TRIBUNALI ERROR *inculpatus ipſam* COÆQUET VERITATEM. *Eum enim non accuſas, ſed excuſas; non plectis, ſed* PRÆMIARIS, *ipſam tuam legem habendo pro non lege, & tuam non legem habendo pro lege, ſi lex ut non lex, & non lex ut lex invincibiliter ignoretur*.

XI. Hanc doctrinam, ut vidimus *ſupra cap.* 3. admittunt, & defendunt communiter omnes Probabiliſtæ. Ergo evidentiſſima eſt ſecunda demonſtrationis noſtræ propoſitio, videlicet Probabiliſtas docere licitum eſſe uſum falſitatis Probabiliſmi pallio indutæ: & hanc falſitatem, & errorem ipſum ignorantiæ nube obtectum ingredi Paradiſi januam, & æterno gloriæ præmio a Patre veritatis coro-

ronari. Hæc autem doctrina imbecillitati meæ, & ſalvo meliori judicio evidenter falſa, antievangelica, & ſcandali plena apparet.

XII. Lubet quæ dixi, ſenſibili exemplo confirmare. Sunt duo pocula vini, in quorum altero venenum latitat; at ignoro in quonam determinate reſideat. Si duobus hominibus ambo pocula bibenda traderem, homicidii ſane reus forem: quoniam ſcio certe in alterutra venenum mortale contineri. Sunt duæ opiniones contradictoriæ, in quarum altera continetur tranſgreſſio divinæ legis, adeoque reatus æternæ damnationis. Ignoras utique quænam determinate vera ſit; at certiſſime ſcis in alterutra contineri falſitatem. Ambas ſequendas proponis, Petro unam, Paulo alteram. Hæc propoſitio continet ſtatum quæſtionis, quam omnes Probabiliſtæ defendunt. Unum præ omnibus audiamus P. Paulum Laymanum, omnium Probabiliſtarum moderatiſſimum, qui *lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 5. hæc ſcribit: *Arbitror nihil a ratione alienum fore, ſi Doctor conſultus ſignificet conſulenti, opinionem a quibuſdam viris doctis tamquam probabilem defendi, quam proinde ſequi ipſi liceat. Quamvis idem* Doctor *ejuſmodi ſententiam ſpeculative* falsam certo sibi *perſuadeat, ut proinde ipſemet in praxi ſequi non poſſit. Cum enim conſulens in re dubia, jus habeat ſe conformandi opinioni quæ a* quibusdam *viris doctis defenditur, nihil obſtante quod aliqui alii contradicant, & ſpeculative ſententiam improbabilem judicent; hoc ipſum jus conſulenti Doctor indicare non prohibetur: atque hinc exiſtit quod vir doctus* diversis *ſecundum* oppositas sententias, opposita consilia *dare poſſit, ſervata tamen diſcretione, ac prudentia.* Paucis hic habes totum Probabiliſmi arcanum expoſitum. Tu judicas propoſitionem quæ tractat de peccato mortali, certo falsam ſpeculative, ideſt abſolute in ſe. Si falſam *certo* judicas, *certo* quoque judicas eſſe *antievangelicam*, atque adeo a Deo proſcriptam; cum omnis falſitas improbata a Deo ſit. Tibi eam ſequi non licet, inquit P. Laymanus; licet tamen tibi aliis eam ſuadere. Quid? Aliis ſuadere potes quod tibi non licet? Ubi ergo Chriſti oraculum: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne faciat?* ubi veritatis amor, quam ſequi præciperis, & alios edocere?

XIII. Ad ultimam nunc propoſitionem a me propoſitam devenio. *Vir doctus diverſis ſecundum oppoſitas ſententias oppoſita conſilia dare poteſt.* Vir doctus evidenter ſcit, ut diximus, & abſolute cognoſcit in alterutra ſententiarum contineri venenum falſitatis; utraſque tamen diverſis hominibus illas ſequendas præbet, & ſuadet. Ergo ſciens & volens veneno falſitatis unum conſulentium occidit. Falleris, inquiunt. Venenum falſitatis fuco Probabiliſmi illitum vim amittit occidendi. Ita ne vero? Quod falſitas ignorantia invincibili tecta innoxia evadat, & ipſe fateor. At quod falſitas evidenter cognita ſit vitioſa, nemo negare valet. P. Layman, & cum eo omnes ad unum Probabiliſtæ docent duo hæc paradoxa, mihi ſane monſtroſa. Primum, quod tu ſuadere queas ſententiam quam certe falſam in ſe cognoſcis. Alterum, quod tu ſecundum oppoſitas ſententias oppoſita conſilia diverſis hominibus præbere valeas; cum certiſſime ſcias in alterutra ſententia falſitatis venenum latitare. Uni enim illorum hominum doctrinam in ſe antievangelicam, qualis eſt omnis doctrina falſa, ſuades. Doctrina autem antievangelica non in cælum extollit, ſed ad infernum detrudit. Quis hinc evidentiſſime non colligit, Probabiliſmum hunc Evangelium Chriſti ad purum putumque Scepticiſmum, Pyrrhoniſmum, & Academiciſmum reducere?

CAPUT IV.

Summi Pontificis Alexandri VII. auctoritate evincitur ſiſtema probabiliſticum pugnare cum lege evangelica.

I. QUÆ hactenus dicta ſunt, ſatis ſuperque ſufficerent profligando, exterminandoque Probabiliſmo. Verum quo luculentior veritas eſt, eo plutibus indigent cavillationibus, effugiis, latebris, & ſophiſticis diſtinctionibus qui obſcurare, & oppugnare illam enituntur. Quamobrem & nos cogimur ſermonem protrahere, & quæ diximus, ſummorum Pontificum auctoritate confirmare.

II. Alexander VII. an. 1665. die 24. Septembris hoc evulgavit decretum. „ Sanctiſſimus D. N. audivit non ſine magno animi ſui mœrore *complures opiniones* chriſtianæ diſciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes partim antiquatas iterum ſuſcitari, partim noviter prodire; & ſummam illam *luxuriantium ingeniorum* licentiam in dies magis excreſcere, per quam in rebus ad conſcientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus *omnino*

„ *ab*

Digitized by Google

„ *ab evangelica ſimplicitate*, ſanctorumque Pa-
„ trum doctrioa; *&* QUEM *ſi pro recta re-*
„ *gula fideles in praxi ſequerentur, ingens eru-*
„ *ptura eſſet chriſtianæ vitæ corruptela*. Qua-
„ re oe ullo omquam tempore viam ſalutis,
„ quam ſuprema veritas Deus, cujus verba
„ in æternum permanent, arctam eſſe defi-
„ nivit, in animarum perniciem dilatari, ſeu
„ VERIUS PERVERTI contingeret: idem ſan-
„ ctiſſimus D. N. ut oves ſibi creditas ab EJUS-
„ MODI SPATIOSA LATAQUE, per quam itur
„ ad PERDITIONEM, VIA pro paſtorali ſolli-
„ citudine in rectam ſemitam evocaret, ea-
„ rumdem opinionum examen pluribus &c. "

III. Conſeratur hoc decretum cum demonſtratiooe antecedeoti, & contiouo apparebit Probabiliſmum non mioos cum evangelica doctrina pugnare quam teoebras cum luce. Tria perpendenda in decreto Alexandrino. Propoſitiones damnatæ, de quibus nunc diſputatio nulla. Alterum, *modus opinandi irrepſit* in morum Theologia, ſeo *in rebus ad conſcientiam pertinentibus*. Hunc modum intruſit ſumma *luxuriantium ingeniorum* licentia. Modus iſte opinandi ſeu *probabilizandi* alienus *omnino* eſt ab evangelica ſimplicitate, ideſt *a ſpiritu, & ſinceritate evangelicæ legis, ſanctorumque Patrum doctrina*. Quid heinc conſequitur? Si fideles, ſi paſtores, & animarum moderatores *hunc modum* ſeqoerentur, *ingens* in chriſtianam vitam *eruptura eſſet corruptela*. Tertium eſt, modum hunc probabiliſtice opinandi animas chriſtianas io viam latam, & ſpatioſam, quæ ducit ad perditionem, detrudere. Quare SS. Pontifex ut eaſdem in ſemitam ſalutis, quam arctam eſſe Deus definivit, revocaret, opiniones plures damoavit. Plantam probabiliſticam veneficam, ſeu ab evangelica lège, & Patrum doctrina alienam declaravit; fructus vero plores inde proficiſcentes reprobavit.

IV. Heioc luce meridiana clarius patet in hoc decreto Pontificem ſermonem habere, non de opinionibus dumtaxat particularibus (nam has opiniones ſigillatim damnat) ſed de ipſo probabiliſtico ſiſtemate. Modus opinandi irrepſit, qoem ſi pro REGULA ſequerentur fideles, in viam perditionis prolaberentur. *Regula* autem formandi conſcientiam eſt Probabiliſmus, ut late probat Terillus in ſuo *tract. de reg. mor.* Regula eſt, ipſis fatentibus Probabiliſtis, *benigna*. Pontifex vero declarat hanc regolam pugnare cum Evangelio, Patrumque doctrina. Ediſſeraot nobis Probabiliſtæ, quinam alius *modus*, quænam alia *regula* aliena ab Evangelio, & Patrum doctrina irrepſit in morum Theologiam, præter Probabiliſmum? Deſignent nobis alium modum, aliod ſiſtema, aliam regulam.

V. Hæc omnia in obvio decreti ſenſu evidentia ſunt. Accedit quod omnibus hiſtoricis fatentibus Probabiliſmus denuntiatus Pontifici ſummo fuit. Prætgrea *Stephanus* GRADIUS Vaticanæ Bibliothecæ Præfectus, & Alexandro VII. ſuppar, teſtatur tum in *voto* ſacræ Congreg. juſſu edito, tum in *diſputatione* anno 1670. Romæ edita adverſus *P. Honoratum Fabrum*, Pontificem illis verbis *modus opinandi* &c. notaſſe *Probabiliſmum*. Siquidem Pontifex acceptis tot epiſtolis adverſus Probabiliſmum ab Epiſcopis Galliarum, & Belgii, *ceperat* (inquit GRADIUS) *impetum egregius Dei relator, gravia omnino, ac ſevera in hac re tota* (de Probabiliſmo) *& malum, ut ajebat, in ſua fonte, & radice funditus exſcindendi, diſerta edita* CONSTITUTIONE... *Nec vero quidquam propius fuit quam ut id faceret: feciſſetque ſine dubio, niſi interveniſſet ejus conſilio Cardinalis* PALLAVICINUS, *cui accuratiorem deliberationem ea viſa res eſt poſtulare, quam ut celeriter, quod apparebat futurum, explicari poſſet; ac multo fore conſultius, ſi dilata tantiſper pleniori cenſura, ipſæ in præſentia opiniones nominatim configerentur, ut factum eſt... adjectaque præfatio, quæ licet ſub involucro verborum*, VERE *manifeſtum facit decernentis animum, ab hac philoſophandi de moribus ratione alienum, quam propterea, ut vides*, APPELLAVIT *modum opinandi contrarium evangelicæ ſimplicitati, ſanctorumque Patrum doctrinæ*.

VI. Alexandrum VII. his verbis (*modus opinandi* &c.) notaſſe Probabiliſmum teſtatur etiam univerſa Eccleſia Gallicana in Comitiis generalibus congregata anno 1700. his verbis: „ Nunc ut ad aliud fidei caput ve-
„ niamus, ad moralem ſcilicet Theologiam,
„ his poſtremis temporibus, prava ingenio-
„ rum licentia, ac ſubtilitate corruptam,
„ præmittenda putamus verba felicis mem.
„ Alexandri VII.... MODUS OPINANDI *ir-*
„ *repſit* &c. qua ſententia non modo erro-
„ res increviſſe queritur, *verum etiam, quod*
„ CAPUT *eſt, adnotari voluit*, IPSAM *rei tra-*
„ *ctandæ* RATIONEM eſſe introductam, un-
„ de videremus corruptelam morum oon mo-
„ do ſecuturam, verum etiam, facto veluti
„ impetu, irrupturam, quam vix cohibere
„ poſſemus.

„ Neque vero ſatis fuit ſanctiſſimo Pon-
„ tifici (perpendant hæc verba Probabiliſtæ):
„ novam hanc methodum *ludificandæ con-*

„ *ſcien*

Digitized by Google

„ *ſcientiæ, & involvendæ veritatis*, hoc eſt ipſum mali detexiſſe fontem, ſed exitialis doctrinæ rivulos inſectatus &c. "

VII. Tandem poſt multa hoc ſolemne edictum adverſus Probabiliſmum omnium laxitatum fontem edidit.

De opinionum probabilium usu.

„ Abſit vero ut probemus eorum errorem qui negant, licere ſequi vel inter probabiles probabiliſſimam. Sed ad rectum uſum probabilium has regulas a jure præſcriptas cognoſcimus.

„ Primum eſt ut in dubiis de ſalutis negotio, ubi æqualia utrimque animo ſe offerunt rationum momenta, ſequamur id quod tutius, ſive id quod eſt in eo *caſu* (N. B.) *unice tutum:* nec id *conſilii* (ut ajunt Probabiliſtæ) ſed PRÆCEPTI loco *habeamus*, dicente Scriptura: *Qui amat periculum, in illo peribit. Hæc eſt prima regula.*

„ *Altera*. Ut circa probabiles de chriſtiana doctrina ſententias ſequamur id quod *Viennenſe Concilium œcumenicum* circa infuſas tam parvulis, quam adultis in baptiſmate virtutes decrevit his verbis: *Nos hanc opinionem tamquam* PROBABILIOREM *& dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis conſonam, & concordem duximus eligendam.* Quod Concilii judicium eo magis ad dirigendos mores pertinere conſtat, quo magis ex ipſis fidelium ſanctitas, ac ſalus pendet &c.

„ Quod ergo in praxi *eam nobis liceat ſequi ſententiam quam nec* IPSI, UT PROBABILIOREM *eligendam judicemus*, HOC NOVUM, INAUDITUM, *hoc certis aut notis auctoribus poſtremo* (N. B.) *demum ſæculo proditum, & ab eiſdem pro morum regula poſitum*, repugnat huic effato Vincentii Lirinenſis &c.

„ *Hoc initium malorum eſſe, atque omnium antedictarum corruptelarum caput. Hoc in cenſuris Apologiæ Caſuiſtarum ab anteceſſoribus noſtris, viris fortibus, & religioſis cenſorie notatum.* " Vide Tom.2.App.l.3.diſ.2. "

CAPUT V.

Ven. Innocentii XI. Pontificis ſummi auctoritate Probabiliſmus evincitur improbatus.

I. DUO edidit decreta ſummus hic Pontifex, quibus Probabiliſmus evertitur: alterum 1679. ad univerſalem Eccleſiam directum; alterum 1680. ad Generalem Societatis Jeſu datum, in quo perſpicue declarat, ſe Probabiliſmum deteſtari. Vide *Tom.* 2. *App. l.* 3. *diſ.* 3. *c.* 2.

II. In priori decreto quatuor propoſitiones damnatæ ſunt, quæ ſunt veluti quatuor Probabiliſmi cardines. Paucis eaſdem expendam. 3. hæc eſt: *Generatim dum probabilitate ſive intrinſeca, ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.*

III. Reſpondent Probabiliſtæ, damnatam theſim eſſe ob illas duas particulas *generatim*, & *ſemper:* quia, inquiunt, judices, & Confeſſarii nequeunt uti opinione minus probabili. Reſponſio futilis. Quoniam Pontifex ſigillatim damnavit uſum opinionis minus probabilis in judicibus, & adminiſtratione Sacramentorum. Cavillantur alii *probabilitatem tenuem* non eſſe veram probabilitatem. Effugium vanum. Nam in theſi proſcripta dicitur: *Modo a probabilitatis finibus non exeatur.* Ergo uſus veræ probabilitatis damnatus eſt.

IV. Altera propoſitio damnata hæc eſt: *Probabiliter exiſtimo, judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.* Ante Probabiliſmi nativitatem Theologorum nemo, quod ſciam, hanc theſim docuit. Eſt legitimus Probabiliſmi fetus. Eam ante decretum Pontificis communiter Probabiliſtæ defendebant, ut teſtantur Salmanticenſes *tr.* 29. *c.* 1. *p.* 4. & P. Camargo ſeptuaginta circiter Probabiliſtas propugnaſſe teſtatur ante decretum, æque judicem poſſe uti opinione minus probabili, ac ceteros omnes. Ergo teſtimonio 70. Probabiliſtarum uſus opinionis minus probabilis non minus damnatus abſolute eſt reſpectu omnium quam reſpectu judicum. Et merito quidem id afferebant. Nam hoc eſt unicum Probabiliſmi fundamentum: *Qui probabiliter operatur, prudenter operatur. Ergo licite operatur.* Ergo hoc principium aut ubique, aut nullibi conſiſtit. Reponunt, eum prudenter operari qui opinionem *practice* probabilem, ſecus qui opinionem *ſpeculative* probabilem ſequitur. Opinio minus probabilis in tribunali *ſpeculative* tantum, non autem *practice* probabilis eſt. Cur? Quia probabilitas *practica* ſpectat licitum, aut illicitum; *ſpeculativa jura & leges meditatur.* Opinio quæ decidit cuinam fundi, feuda, & arva debeantur, non eſt practica? Lepidiſſimum commentum. Judex ergo adjudicans Petro fundum ſecundum opinionem *probabiliorem* judicat ſecundum opinionem *ſpeculative*, non *practice* probabilem?

V. Re-

V. Reſpondet Terillus, Probabiliſmi reflexi facile princeps, judicem obſtringi ſententiam dicere juxta id quod ſibi verius apparet, omni humano affectu excluſo. At cur & judices animatum id præſtare non tenentur? Nequaquam, reponit P. Terillus *de conſc. q. 24. n. 26. pag.* 476. his verbis. RESP. *Diſparitatem eſſe, quia Confeſſarius format dictamen ſuæ conſcientiæ* DEPENDENTER *a dictamine conſcientiæ* POENITENTIS. *Pœnitens enim non peccat, nec excuſatur a peccato per judicia Confeſſarii, ſed ſolum per propria judicia. Ergo Confeſſarius, qui judicare debet de peccato pœnitentis, reſpicere debet ad ſententiam quam pœnitens bona fide ſecutus eſt. Quæ etſi directe minus probabilis, excuſat pœnitentem a peccato, adeoque* DETERMINAT *Confeſſarium ad dicendum, quod illa, licet directe minus probabilis, bona fide eam ſequentem a peccato liberet. At judex ſuum judicium per judicium litigantium non regulat: alioquin in utriuſque favorem deberet ſententiam pronuntiare. Itaque judex ſuum judicium, ſuamque ſententiam regulat per ea quæ ſibi, non quæ aliis probabiliora videntur: ideoque ſequi debet quæ ipſe omnibus penſatis judicat eſſe probabiliora.*

VI. Conqueruntur Probabiliſtarum plures, cum nos elata voce clamamus hæc eſſe inaudita & portentoſa paradoxa. Sed humillime illos deprecor, enixeque rogo, ut, poſitis præjudiciis, expendere illi ſerio velint, num doctrina hæc conjungi non dico cum Evangelio, ſed cum ſenſu communi queat. Confeſſarius format dictamen ſuæ conſcientiæ *dependenter* a dictamine pœnitentis? Quis audire hæc valet? Confeſſarius ſedens in tribunali aut eſt, aut non eſt judex? Judicis perſonam agere quis negaverit? Ergo, qua judex, pendere non poteſt a judicio pœnitentis. Si a pœnitentium judicio penderent Confeſſarii, non a legibus Eccleſiæ, jureque divino, ſemper abſolvendi, & numquam ligandi pœnitentes eſſent. Nam Catholicorum nemo ad tribunal accedit qui non habeat dictamen, quo ſe abſolvendum eſſe judicet. Nam ſi indignos ſe abſolutione judicarent, ad illud profecto non accederent.

VII. Alteram diſparitatem inter judicem & Confeſſarium aſſignant communiter Probabiliſtæ. Ideo, inquiunt, nequit judex ſequi opinionem minus probabilem, quia ſi hæc falſa ſit, non evitatur malum quod inde evenit Cajo cauſa cadenti. Contra ſi opinio minus probabilis, quam ſequitur Theologus, ſit falſa, nullum conſequitur malum: violatio enim legis materialis tunc eſt: & aliunde Deus non patitur aliquod damnum. Sic docet *de conſc. qu. 24. num.* 53. Terillus. *Deus eſt incapax omnis damni, & ſolum dehonorari poteſt per offenſam. Omnis autem offenſa per bonam fidem operantis rationabiliter conſtitutam manifeſte vitatur. Atque homo in caſu objectionis non tenetur judicare in favorem Dei; licet judex teneatur pro parte probabiliore ſententiam ferre.* Terillum ſequuntur La-Croix, Viva, Segneri in ſuis epiſtolis, & ceteri Probabiliſtæ.

VIII. Cogor contra præſtitutæ brevitatis finem tranſcribere ipſa principalia Probabiliſtarum verba: quia lectores nullo modo crederent hæc paradoxa excogitari a Theologis potuiſſe. *Deus incapax eſt omnis damni.* Verum habet. Ergo non eſt adhibenda tanta diligentia ut ejus vitetur offenſa, quanta adhibenda eſt ut damna temporalia unius hominis declinentur? Quid, quæſo, chriſtianis auribus indignius? Hæc reſponſio, quo communior inter Probabiliſtas, eo ineptior eſt, & ſcandali plenior. Nam hac data, bibenda, ſicut aqua, iniquitas foret, quod nullum inde Deus damnum patitur. Quod quam ſit horrendum, nemo non videt. Refellitur reſponſum iſtud duplici ex capite. 1. Violatio legis, quantumvis materialis, grave malum in ſe eſt. Quod tibi ad culpam non imputetur, ut contendunt Probabiliſtæ, per accidens eſt, ob ignorantiam invincibilem, ſi tamen adſit: ceterum reapſe tranſgreſſio realis eſt divinæ legis. Hæc autem longe gravius damnum eſt quam malum illatum Cajo prædii privatione. Ergo ſi peccat judex, gravius peccat Theologus utens minori probabilitate. 2. Evidenter falluntur Probabiliſtæ inquientes, tranſgreſſionem hanc materialem eſſe in Theologo, ſecus in judice. Cedo. Cur formalis eſt legis tranſgreſſio in judice? Quia judex non adhibet omnem diligentiam, & induſtriam, ut vitet legis tranſgreſſionem. Bene & recte. At non eſt forſitan neceſſaria abſolute, & præciſa quacumque circumſtantia, omnis diligentia, & induſtria moraliter poſſibilis, ut vitetur offenſa Dei? Si minori probabilitate uteris, præfatam diligentiam non adhibes: quia non modo negligis, ſed poſitive repudias omnem probabilitatem tibi obviam. Ergo peccas, quemadmodum, apoſtolica Sede definiente, judex peccat. Ergo uſus opinionis minus probabilis æque criminoſum efficit Theologum quemque qui negligit vitare periculum divinæ offenſæ, ac judicem qui negligit declinare

peri-

periculum lædendi jus Caji. Quid hiſcis? Major requiritur in judice rerum temporalium diligentia inveniendæ veritatis quam in judice ſalutis æternæ? Hæc ne eſt prudentia Probabiliſmi, pluris facere detrimentum temporale quam æternæ ſalutis jacturam? Nonne monſtroſa prudentia eſt quæ in rebus minimis, quales terrenæ ſunt, diligentiam ſummam, & in rebus ſummis, quales ſunt æternæ, ſollicitudinem minorem exigit? Severus nimium Deus eſſet, ſi in controverſiis ſuper ſua lege dirimendis uſum imperaret majoris probabilitatis ſuis judicibus; ſeveri vero non ſunt, nec Rigoriſtæ, ſed benigni, Principes qui ſuis judicibus jubent ut in controverſiis de ſtillicidio, de tigno, de prædio amplectantur magis probabilem doctrinam? Univerſa Scriptura ſancta præcipit ut divinam legem ſcrutemur, & diligamus *ſuper aurum, & topazion*. Probabiliſtæ contra volunt ut legem civilem, quæ declarat jura contractuum, prædiorum, venditionum, pluſquam legem Dei diligamus, & ut majorem probabilitatem in his cauſis amplectamur. Hæc eſt benigna Theologia probabiliſtica. Quamvis veroſimilius tibi ſit actionem tuam legem Dei violare, Deum ipſum offendere; dummodo probabile ſit te non violaturum fore legem, prudenter, & ſancte agis, exercendo actionem quam probabilius judicas legem violare, & Deum contemnere. Contra injuſtus, ſceleratus judex civilis eſſet, ſi hanc regulam adhiberet.

IX. Ultima tandem diſparitas excogitata a Probabiliſtis hæc eſt. *Pactum* intercedit judices inter & Rempublicam, ut judicia ferantur ſecundum probabiliorem ſententiam. Hoc autem *pacto* non aſtringuntur Theologi, & Confeſſarii. At unde evincunt hoc pactum Probabiliſtæ? Reſpondet eorum princeps *q.* 24. *de Conſc. n.* 15. Terillus: *Hæc enim voluntas præſumpta, ex ipſa naturæ conſtitutione, æquivalet pacto, & habet vim* PACTI. Hoc pactum obtrudunt ceteri Probabiliſtæ, præſertim P. Paulus Segneri: obtrudunt, inquam, hoc pactum tamquam ultimam anchoram, cui alligant naufragantem Probabiliſmum.

X. Anchora hæc ſtraminea eſt, & chimærica. Pactum iſtud ſolis judicibus civilibus limitatum fictitium eſt. Ajo vero, *pactum* iſtud ab auctore naturæ omnibus hominibus inſitum eſſe. *Pactum* iſtud fructus eſt divini luminis ſignati ſuper vultum animarum omnium. Reſpublica civilis ſuos eligit judices. Reſpublica eccleſiaſtica ſuos eligit judices, Epiſcopos, Parochos, Confeſſarios, Theologos. Unde, quæſo, Probabiliſtæ habent, Rempublicam civilem, ſecus ſacram, inire *pactum* ut judicia ferantur ſecundum probabiliorem ſententiam? Unde tanti arcani ſcientia illis affulget? Quodnam fundamentum urget ut in laica, ſecus in ſacra Republica hoc pactum inſtituatur? Reſpublica quatenus ſacra & eccleſiaſtica, minoris ne facit veritatem, & juſtitiam, quam Reſpublica laica, & ethica? Primis Eccleſiæ ſæculis Epiſcopi, & Parochi judices eligebantur civilium cauſarum inter Chriſtianos. Idem hodiedum ſæpe evenit. Num judices iſti extra confeſſionem judicant ſecundum opiniones probabiliores; in ſacro vero tribunali ſecundum ſententias minus probabiles? Numquid litigantem quem in tribunali laico reſtitutioni obnoxium, aut fenoris reum judicarunt ſecundum probabiliorem opinionem, in ſacro pœnitentiæ foro a reſtitutione, a fenere, a ſimonia liberabunt? Si civiles Principatus, & Reſpublicæ electis judicibus onus imponunt amplectendi in controverſiis rerum temporalium majorem probabilitatem; Eccleſia catholica ſuos judices rerum æternarum ab iſto ne abſolvit onere, Si Reſpublica civilis eligit judices doctiores? & peritiores; numquid Eccleſia eligit minus doctos, minus peritos, minus probos? Scriptura ſancta *Exod. cap.* 18. clamat: *Provide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus ſit veritas:* non ait probabilitas. Item Eccl. cap. 7. *Væ vobis in æternum, & ultra, quia non eſt vobis veritas*.

CAPUT VI.

Aliis rationum momentis Probabiliſmus profligatur.

I. PRima & univerſalis morum regula extrinſeca eſt lex æterna Dei. Secunda regula proxima, & formalis intrinſeca eſt ratio, ſeu dictamen practicum noſtræ conſcientiæ, ut ſupra oſtenſum eſt. De hac prima propoſitione diſputatio nulla. Ut actio honeſta ſit, utrique legi conſona ſit oportet, ut perſpicue 1. 2. *q.* 21. *a.* 1. docet S. Thomas. *In his vero quæ aguntur per voluntatem, regula proxima eſt ratio humana, regula autem ſuprema eſt lex æterna. Quandocumque ergo actus humanus procedit in finem ſecundum ordinem rationis, & legis æternæ, tunc actus eſt rectus; quando autem ab hac rectitudine obliquatur, tunc dicitur peccatum. Manifeſtum eſt autem ex præmiſſis quod omnis actus voluntarius*

Digitized by Google

luntarius eſt malus per hoc quod recedit ab ordine rationis, & legis æternæ; & omnis actus bonus concordat rationi, & legi æternæ.

II. Lex æterna Dei eſt lex veritatis: *Lex tua veritas: omnia mandata tua veritas:* ſola veritas eſt unica regula conſcientiæ honeſtæ: ſola, inquam, veritas aut evidenter & certo, aut probabiliter & obſcure cognita. Dum falſitas ſub ratione veri nobis apparet, regula falſa eſt, & operatio non honeſta, ſed vitioſa eſt. Si falſitas invincibilis ſit, actio vitioſa non imputatur ad culpam; ſed numquam evadit bona & meritoria, ut ſupra oſtenſum eſt.

III. Tertium principium ineluctabile eſt in ipſis Scripturis ſanctis expreſſum, mandatum ſcilicet graviſſimum inquirendæ, & inveſtigandæ veritatis. Nihil frequentius in Scriptura hoc graviſſimo præcepto, quo omnes obſtringuntur addiſcere, & meditari legem. Dicitur Deut. 6. *Eruntque verba hæc quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis ſedens in domo, & ambulans in itinere.* David continenter orat, & ſpondet ſe legem inveſtigaturum. *Legem pone mihi, Domine, viam juſtificationum tuarum, & exquiram eam ſemper. Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam.* Matth. 28. *Docentes eos ſervare quæcumque mandavi vobis.* S. Paulus Epheſ. 4. *Nolite fieri imprudentes, ſed intelligentes quæ ſit voluntas Dei.* Ne multa, millies hoc graviſſimum præceptum addiſcendi, meditandi, ſcrutandi, non obliviſcendi legem veritatis nobis repetitur. Quibus poſitis tamquam certis ſic urgeo Probabiliſtas.

IV. Si veritatem legis evidenter tenes, nonne implere illam aſtringeris? Ajunt. Ergo idem dicas oportet, dum probabilius illam exiſtere judicas. Clara legis notitia implendæ legis debitum imponit, omnibus fatentibus. Ergo pro gradu notitiæ gradus erit obligationis. Ergo dum probabilius lex obligat, ſervandæ legis onus urget.

V. Qui operatur ſecundum minorem probabilitatem, repulſa majori, evidenter violat graviſſimum præceptum inveſtigandæ, addiſcendæ, & meditandæ legis. Qui enim operatur ſecundum opinionem minus probabilem, cognoſcit, exiſtimatque operationem ſuam magis eſſe contrariam quam conformem legi: cognoſcit ſe magis recedere quam accedere ad legem. Ergo ex animi ſinceritate legem non inquirit. Sincere ne, & animo deliberato theſaurum inquireres, ſi viam relinqueres quæ probabilius te adduceret ad inventionem ejusdem, & oppoſitam ſeligeres quæ minus te adduceret, & magis abduceret ab inventione?

VI. Si infirmus eligeret medicinam quam probabilius ſcit eſſe veneficam quam ſalubrem, immunis ne a peccato eſſet? Reſpondent, hæc exempla inepta eſſe: quoniam ſi medicina venefica ſit, mortem infert, nulla ſuffragante bona mentis intentione; opinio vero de honeſtate actionis, etiamſi falſa ſit, a mortali excuſat, beneficio ignorantiæ invincibilis. Infra oſtendam, hanc ignorantiam probabiliſticam invincibilem eſſe portentum ſummopere monſtroſum. Miſſa itaque chimærica diſparitate, quæ inter recenſita exempla & opinionem minus probabilem aſſignari a Caſuiſtis ſolet, ſic urgeo Probabiliſtas.

VII. Ediſſerant nobis Probabiliſtæ. Audent ne ipſi adfirmare hunc ægrotum ſincero, & efficaci animo ſuam cupere, & amare ſanitatem? Stultos ſe perhiberent, ſi id adfirmarent. Sed cur ægrotus iſte ſincero animo ſanitatem non amat, neque cupit? Quoniam repudiat medicinam quam probabilius judicat comparandæ ſanitati magis idoneam. Ergo eadem ratione Probabiliſtæ ſincero animo non quærunt obſervantiam legis Dei, ſi repudiata majore, minorem ſeligunt probabilitatem. Quidquid ergo ſit de diſcrimine inter medicinam & opinionem, modo urgemus Probabiliſtas ut reſpondeant, num ſincero & efficaci animo implere præceptum graviſſimum inveniendæ, & addiſcendæ veritatis ille ſtudeat qui in rebus obſcuris rejicit quod veriſimilius eſt, & amplectitur quod eſt minus veriſimile. Ex alio latere eosdem urgeo.

VIII. Qui ſuam operationem conformat ad regulam quam judicat magis diſtortam, & primæ regulæ oppoſitam, peccat. Ita ſe gerunt Probabiliſtæ. Iſti judicio ſuo directo judicant opinionem minus probabilem magis oppoſitam quam conformem primæ regulæ. Ergo illam magis diſtortam quam rectam judicant. Quod de judicio reflexo ſubdunt, puerilis cavillatio eſt. Nam judicium directum eſt objectum judicii reflexi. Si illud, etiam iſtud diſtortum eſt. Rurſus, qui legem æternam contemnit, peccat. Probabiliſtæ uſu opinionis minus probabilis æternam legem contemnunt. Ergo &c. Evinco. Qui pro viribus æternam legem non inveſtigat, eam negligit, reque ipſa contemnit. Probabiliſtæ ſequentes minorem probabilitatem, pro viribus æternam legem non inquirunt, cum repudient majorem probabilitatem, ſeu

majo-

Digitized by Google

majorem propinquitatem ad legem. Ergo eamdem negligunt, & contemnunt. Quo auſu adfirmare Probabiliſtæ queunt, ſe ſatis diligentiæ in inquirenda lege veritatis adhibere, ſi quod propinquius judicant veritati legis, rejiciunt, & data opera ſeligunt quod minus veritati accedere putant, immo quod magis a veritate recedere noſcunt? Tandem, objectum intellectus eſt verum. At intellectus nequit apprehendere objectum ut verum, quando rationes probabiles evincunt eſſe potius falſum.

CAPUT VII.

Expenduntur paradoxa Probabiliſtarum.

§. I.

Paradoxon primum : Melior eſt conditio poſſidentis.

I. IN dubio de honeſtate actionis *melior eſt conditio poſſidentis*. Lex tollit jus libertatis, inquiunt Probabiliſtæ. Cum de legis obligatione Theologi diſputant, lex dubia evadit: ergo auferre jus libertatis nequit. Quandoquidem *in dubio melior eſt conditio poſſidentis*.

II. Oſtenſum ſupra eſt, hanc regulam valere in materia dumtaxat juſtitiæ pro foro exteriori: nunc in quacumque materia eam admitto, ut evincam hanc ipſam regulam penitus labefactare Probabiliſmum. Ad tribunal itaque probabiliſticum ſe ſiſtunt voluntas æterna Dei, & voluntas humana. Utraque jura ſua exponit, quæ æqualia apparent, aut controverſa. Tribunal probabiliſticum cauſam definit in hominis favorem contra Deum, quia in pari cauſa melior eſt conditio poſſidentis. Ne terreare, inquit princeps Probabiliſtarum P. Terillus, inaudiens hominem Deo litem intentare, quia & Deus homini litem movet. Audi quæ tract. *de conſc. q.* 23. *n.* 48. *pag.* 426. ſcribit Terillus. *Reſpondeo, eamdem regulam æque favere Deo contra nos, ac nobis* CONTRA DEUM. *Favet nobis, quandiu ſumus in poſſeſſione libertatis; favet Deo, quandiu lex eſt in poſſeſſione. Unde ſi lex certo exiſtat, & dubium ſit an ſolverim dubium, æque teneor in illo dubio ad ſolvendum, ac ſi certo non ſolviſſem debitum. Cum ergo regula hæc favet Deo, quando poſſeſſio ſtat pro lege; ita favet nobis, quando poſſeſſio ſtat pro libertate, & dubium eſt de lege.*

III. Adeſt ergo titulus qui æque homini favet contra Deum, ac Deo contra hominem? Quidni? reponit Terillus. *Eadem regula* ÆQUE *favet Deo contra nos, ac nobis contra Deum*. De libertate non phyſica, ſed morali loquuntur Probabiliſtæ. Quando diſputatur, ſit ne uſurarius contractus, diſputatur, num ego liber ſim ad contractum celebrandum. Dum itaque diſputatur, licitus ne, an illicitus contractus ſit, diſputatur, num ego liber ſim, an ſecus ad contractum perficiendum. Ergo dum Probabiliſtæ allegant in rebus controverſis dictam regulam, *Melior eſt* &c. perridiculam committunt principii petitionem. Ut in tribunali hanc allegare regulam valeas, opus eſt poſſeſſionem fundi certam eſſe, alioquin fruſtra opponeretur. Quis porro Chriſtianorum certam libertatis poſſeſſionem oſtentare contra Deum poteſt, qua celebret contractum illum de quo in utramque partem Theologi diſputant? Nemo ſane. Dum enim diſputatur ſit ne fenebris contractus, diſputatur, ſit ne liber homo ad eumdem ineundum. Ergo controverſa eſt libertatis poſſeſſio, non certa reſpectu talis contractus.

IV. Liberum dominium hominis in ſuas actiones non ne ſubjectum eſt ſupremo Dei dominio? Ais. Ergo quoties dubitatur, conceſſerit ne Deus tale dominium in hunc aut illum contractum, aut opus, citata regula, *Melior eſt* &c. Deo, non homini favet. Quoniam poſſeſſio Dei certiſſima eſt, hominis vero dubia. Ergo ſi regula valet, Deo certo, ſupremo, abſolutoque poſſeſſori, non homini Deo ſubjecto & poſſeſſori dubio favet. Igitur jus poſſeſſionis, quod in rebus controverſis libertati humanæ adſcribunt Probabiliſtæ, falſum, atque omnino chimæricum eſt: lædit ſupremum dominium divinum, tremendæ majeſtati injuriam irrogat, ſubjectionem hominum ad Deum perturbat, hominem Deo æquat.

§. II.

Paradoxon ſecundum : Lex dubia non eſt lex.

V. De medio tollunt Probabiliſtæ omnes leges naturales, divinas, & humanas, de quibus in utramque partem Theologi diſputant. Etiam hoc paradoxon incredibile apparet, ideo reſcribenda ſunt eorum verba. P. Terillus *de reg. mor.* 1. *p. q.* 2. *n.* 45. *pag.* 19. hæc ſcribit: *Nulla lex obligat niſi ſufficienter promulgetur. At quoties adſunt rationes probabiliter fundantes partem minus tutam eſſe licitam,*

tam, lex præcipiens partem tutiorem, non eſt ſufficienter promulgata. Ergo illa lex neminem obligat, quandiu certo probabile eſt partem minus tutam non eſſe prohibitam. Terillum ſequuntur La-Croix, Viva, Paulus Segneri, & communiter Probabiliſtæ omnes.

VI. Nulla lex ſine promulgatione. Nullum peccatum, ne materiale quidem, ſine lege. Hæc duo certa ſunt apud omnes. Dum amplecteris opinionem ſive minus, ſive magis probabilem, peccas ſaltem *materialiter*, poſito quod opinio falſa ſit. Quæ culpa tibi non imputatur ob ignorantiam invincibilem, ut omnes Probabiliſtæ docent. At ſi lex ob probabilitatem majorem & minorem in utramque partem non eſſet lex, quia non eſſet promulgata, nullum eſſet nec materiale peccatum: quia, ut dixi, nullum ſine lege peccatum.

VII. Super eadem lege dantur duæ opiniones contrariæ probabiles, quarum altera affirmat, negat altera actionem eſſe licitam, ut omnes teſtantur Probabiliſtæ. Atqui ſi verum eſſet legem controverſam non eſſe ſufficienter promulgatam, atque adeo non eſſe legem, falſa eſſet prima propoſitio. Immo admiſſo hoc principio, quod lex probabiliter controverſa in utramque partem non eſſet lex, nulla daretur opinio probabilis. Nam opinio ſive affirmans, ſive negans actionem eſſe licitam, nulla extante lege, non probabilis, ſed falſa & chimærica eſſet, utpote de ſubjecto non ſupponente, ut dicitur. Ergo &c.

VIII. Mandat *Deut.* 17. Deus: *Si difficile, & ambiguum apud te judicium eſſe perſpexeris ..... ſurge .... venieſque ad Sacerdotes levitici generis .... & facies quod dixerint.* Si lex controverſa inter Doctores, non eſſet lex, & inane, & de re impoſſibili eſſet divinum mandatum. Et tamen hoc eſt principium quod altius exaggerant Probabiliſtæ. *Perchè legge dubbia non fu mai legge: quoniam lex dubia nunquam lex fuit:* inquit *epiſ.* 3. P. Paulus Segneri. Contra clamant omnes graves Theologi cum S. Thoma, qui 1. 2. *q.* 106. *ar.* 6. *ad* 2. definit: *ſi enim dubium ſit, debet vel ſecundum verba legis agere, vel ſuperiorem conſulere.*

IX. Datur opinio minus probabilis adverſus legem civilem, aut canonicam, quæ vetat contractum fenebrem, in conſpectu probabilioris. In hac poſitione lex eſt controverſa. Ergo dubia. Ergo nulla. Litigantes deferunt litem ad tribunal. Quid judex? Si ſententiam dicit in favorem partis defendentis opinionem probabiliorem, peccat, quia fenebrem contractum judicat vi legis quæ non extat in rerum natura juxta Probabiliſtas. Si judicat ſecundum minus probabilem, peccat, quia ex præcepto Eccleſiæ debet judicare ſecundum probabiliorem opinionem.

X. Aut Probabiliſtæ ajunt leges naturales, divinas, & humanas eſſe veras leges, & habere vim completam legum ante ſubditorum diſputationes, & controverſias; aut negant. Si ſecundum, turpiſſime errant, & ſe omnibus Theologis, & Juriſconſultis deridendos propinant. Si primum, eorum Probabiliſmus in ſumnum occidit.

XI. Vix in Decalogo eſt mandatum à diſputationibus immune. Admiſſo principio probabiliſtico, quod lex controverſa non ſit lex, univerſum fere Decalogum corruit. Nec eſt quod opponas, controverſias probabiliſticas, non legum exiſtentiam, ſed legum extenſionem ſpectare. Siquidem non minus turpiter aberrant, negando legum extenſionem, ut ex Scriptura ſancta *Deut.* 17. conſtat, ubi jubet ut conſulantur judices, ſit nec ne opus a lege vetitum. Sed, ut doctrinæ probabiliſticæ horrorem plenius teneas, audi Terillum de *conſc. q.* 23. *n.* 19. *pag.* 413. ſic fantem: „ Legislator humanus, ſi ſit prudens,
„ bene novit ſenſum ſuarum legum eſſe in
„ multis dubium, multoſque ſe doctiores pru-
„ denter exiſtimare talem expreſſionem ad
„ talia objecta non extendi. Unde manifeſta
„ præſumptio eſt, eum nolle ſub lege ſua
„ talia ſub obligatione comprehendere. Si
„ enim voluiſſet ea comprehendere, id ex-
„ preſſiſſet: ergo cenſendi ſunt pro non in-
„ cluſis in lege. Maxime vero id valet,
„ quia favores ſunt ampliandi, & odia re-
„ ſtringenda. *Idem valet de lege æterna, qua*
„ *Deus leges humanas corroborat .... immo*
„ *idem de* LEGE DIVINA, *quam Deus ipſe ſi-*
„ *gnis talibus promulgat, quorum ſenſum ho-*
„ *mines perfecte non intelligunt. Hinc enim*
„ *evidens præſumptio oritur, Deum nolle nos*
„ *ad ea obligare de quibus habemus motiva*
„ *prudentia ad exiſtimandum, ea ab ipſo non*
„ *fuiſſe per legem intenta. Deus enim, qui*
„ *omnia comprehendit, ſi* ALITER VOLUISSET,
„ IDIPSUM EXPRESSISSET, *cum hoc ipſum*
„ *æque facile ipſi fuiſſet ac oppoſitum.* AT
„ DEUS HOC NON EXPRESSIT. ERGO ET
„ SUB OBLIGATIONE CADERE NOLUIT.
„ *Hoc eſt totum quod intendimus, illudque*
„ *manifeſtiſſime ſequitur ex defectu promulga-*
„ *tionis ſufficientis.* " Deinde addit n. 25. pag. 416. *In his ergo tribuant ſibi legislatores,*

Digitized by Google

ſi ſua imperia aliquando violari videant, cum ſufficienter non explicarint voluntatem ſuam.

XII. Sufficienter legumlatores explicarunt voluntates ſuas, legeſque perſpicuæ ſunt; ſed cavillationes ſæpe illas obſcurant, & perturbant, immo de medio tollunt. Si leges probabiliter controverſæ in utramque partem, leges non ſunt, exulent ab orbe catholico tribunalia omnia. Admiſſa hac probabiliſtica doctrina, Chriſtiani maximam legum naturalium, divinarum, & civilium partem abolere continuo valent.* Accipiant libros Dianæ, Zanardi, Candidi, Tamburini, Eſcobarii, Gobat, La-Croix, Viva. Colligant elenchum numeroſiſſimum opinionum quæ de jure naturali, divino, & humano in utramque partem probabiliter diſputantur. Heinc hanc eruant concluſionem: *Jura controverſa jura non ſunt: lex dubia lex non eſt.* Ergo liberi ſumus ab omnibus legibus de quibus probabiliter diſputant in utramque partem Theologi. Hæc ſunt paradoxa quibus ſuſtentatur Probabiliſmus. Vide plura *Tom.* 2. *Appar. Lib.* 3. *Diſſ.* 8. *c.* 3.

CAPUT VIII.

Abſurda graviſſima quæ neceſſario conſequuntur Probabiliſmum.

I. BReviſſime perſtrinxi rationes quæ evincunt manifeſtam falſitatem Probabiliſmi. Illorum cavillationes, & inaudita, quæ excogitarunt, paradoxa, ut tenebras ſplendidiſſimæ veritati opponerent, indicavi. Nunc aliqua abſurda quæ novum opinandi modum conſequuntur, pateſaciam. Nonnulla præmittuntur.

§. I.

De ignorantia, ejuſque diviſione.

II. De fide eſt dari peccata ignorantiæ, ut *Levit.* 5. habetur: *Anima ſi peccaverit per ignorantiam ..... offeret arietem immaculatum.* Rurſus Joan. c. 16. *Venit hora ut omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo.* S. Paulus: *Blaſphemus fui, & perſecutor, & contumelioſus; ſed miſericordiam Dei conſecutus ſum, quia ignorans feci:* 1. ad Tim. 1. Mitto innumera alia Scripturæ ſanctæ teſtimonia. Hæreſiarcha *Pelagius* omnium primus errorem oppoſitum ſuſtinuit, quem damnavit Synodus Palæſtina.

III. Ignorantia eſt ſcientiæ privatio. Error eſt approbatio falſitatis. Ignorantia alia *juris*, quæ ignorat legem, vel præceptum: alia *facti*, quæ admittit legis cognitionem, ſed factum ignorat. Alia eſt *vincibilis*, ſeu voluntaria, conſequens, & culpabilis. Hæc diligentia, & ſtudio vinci poteſt, & ob negligentiam non vincitur. Alia *invincibilis*, quæ nullo ſtudio ſuperari poteſt. Hæc caret omni culpa. *Vincibilis* alia eſt *affectata*, quæ ſcientiam repellit. *Noluit intelligere, ut bene ageret.* Alia *craſſa & ſupina*, quæ nullam omnino diligentiam adhibet, ut ſciat ea quæ poteſt, & debet ſcire.

IV. Error *Janſenii* oppoſitus errori Pelagii eſt: Janſenius ipſam ignorantiam invincibilem, antecedentem, peccatum eſſe contendit, quem errorem proſcripſit Eccleſia.

§. II.

Datur ne ignorantia invincibilis cujuſcumque juris naturalis?

V. Difficillimam quæſtionem fuſo calamo tractavi *Tom.* 2. *App. Lib.* 2. *Diſ.* 2. *cap.* 3. Præſtituta compendii brevitas non ſinit ut rurſus eamdem ad incudem revocem: aliquas tantum animadverſiones ſubjiciam.

VI. Animadversio i. Plura ſunt Scripturæ oracula quæ ignorantiæ peccata hominibus improperant. *Eſt via quæ videtur homini recta, noviſſima autem ejus deducunt ad mortem:* Prov. 16. S. Jacobus *cap.* 1. inquit: *Si quis autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat; & dabitur ei. Poſtulet autem in fide nihil hæſitans. Qui autem hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui a vento movetur & circumfertur.*

VII. Animadversio ii. Antiqui Patres nulla facta diſtinctione juris naturalis in principia univerſalia, propinqua, & remotas concluſiones, negant juris naturalis invincibilem ignorantiam.

VIII. Animadversio iii. Præceptum inquirendæ veritatis luculentiſſimum eſt. Oracula Scripturarum quæ gratiam inveniendæ veritatis promittunt ſedulis inveſtigationibus, comperta ſunt, & frequentia. Relicti ſumus in hac tenebrarum valle, ut continuis precibus lumen veritatis imploremus. Gratiam Deus non denegat, niſi culpa in nobis præcedat.

IX. Animadversio iv. Ignorantia vincibilis frequentiſſima eſt, invincibilis rara. Dari ne poſſit in aliquo raro caſu ignorantia invincibilis alicujus remotæ concluſionis juris naturalis, non audeo definire. Quæ ra-

Digitized by Google

ro occurrunt, anxios nos tenere non debent. Adverſus ea quæ frequenter eveniunt, ut ſunt peccata ignorantiæ vincibilis, vigilandum inceſſanter eſt.

X. Animadversio v. Meditentur Theologi, & Confeſſarii qua vigilantia, quo ſtudio conentur aſſequi intelligentiam divinæ legis. Recogitent an cum David *pſal.* 1. dicere queant: *Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum .... Sed in lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte*. Primum omnium ergo in lege divina cognoſcenda, & ejuſdem ſpiritu comprehendendo, & deguſtando ſeſe occupent Sacerdotes Domini, ut diſcernere queant, quænam doctrina huic divinæ legi conformis ſit.

XI. Animadversio vi. Miſſa igitur controverſia utrum in aliquo perraro caſu dari poſſit ignorantia invincibilis juris naturalis, ſummopere perpendendum eſt, & exequendum quod *lib.* 22. *de Civit. Dei*. *c.* 23. ſcribit S. Auguſtinus. *Vigiliis continuis excubamus, ne opinio veriſimilis fallat, ne decipiat ſermo verſutus, ne ſe tenebræ alicujus erroris offundant, ne quod bonum eſt, malum; aut quod malum eſt, bonum eſſe credatur*. Paveamus & tremamus cum Paulo: *Nihil mihi conſcius ſum; ſed non in hoc juſtificatus ſum*.

XII. Animadversio vii. Turpiter errat, & falſum imponit lectoribus P. La Croix, qui *lib. de leg. n.* 726. narrat an. 1685. damnatam fuiſſe ſententiam omnium antiquorum, & recentiorum plurium, & quidem graviſſimorum Theologorum negantem ignorantiam invincibilem cujuſcumque juris naturalis. Vetitus quidem illo anno eſt liber in quo errores continebantur; at non omnia quæ in eo docentur, ſicut nec omnia quæ in Lutheri, & Calvini libris continentur, proſcripta ſunt.

§. III.

Paradoxon primum ignorantiæ probabiliſticæ, nullum nempe dari peccatum abſque actuali advertentia.

XIII. Communius Probabiliſtæ docent, nunquam peccari abſque actuali conſideratione clara vel obſcura malitiæ actionis. Hæc opinio, ut imbecillitati meæ videtur, eadem eſt ac error Pelagianorum negantium ignorantiæ peccata, ut teſtantur Hieronymus, & Auguſtinus, ceterique Patres. Nullum, inquiebant Pelagiani, ſine libertate crimen: nulla ſine cognitione libertas: ergo nullum ſine cognitione peccatum. Probabiliſtæ negant peccari ſine aliqua cognitione actuali malitiæ actionis poſſe: ergo eadem eſt & Pelagianorum, & Probabiliſtarum doctrina, quatenus ex vi ratiocinii apparet. Quod ſic evinco.

XIV. Catholica veritas eſt peccare homines peccata ignorantiæ. Admiſſa actuali advertentia evaneſcunt ignorantiæ tenebræ. Probabiliſtæ docent, neceſſariam eſſe actualem cognitionem, ſeu advertentiam ut ignorantia vincibilis ſit, & criminoſa. Ergo eadem eſt utriuſque partis doctrina. Cedo. Quid ignorantiæ adverſatur? Cognitio. Ergo fieri nequit ut ignoranter peccet qui ſcit, & conſiderat & quidem actualiter ſe peccare.

XV. Sublata actuali conſideratione nullum eſt peccatum? Dum ergo homines inconſiderate perjuria, blaſphemias, convicia, & maledicta in Deum, & homines evomunt, nullo modo peccant, quia actualiter non advertunt ſe peccare. Qui ira furoreque perciti ſanguinem effundunt humanum, qui concupiſcentiæ lenociniis obcæcati aliorum thalamos violant, qui virginum caſtitatem deturpant, nullius flagitii ſontes ſunt, quia paſſione abrepti minime reapſe advertunt ſe Deum offendere. Quid de hæreſum, & infidelitatis criminibus dicam? Tantum abeſt ut infideles plurimi exiſtimaverint ſe veram Religionem contemnere, ut potius judicarent ſe Deum ſacrificiis colere. Numquid Circumcelliones ſe peccare credebant, dum ſe præcipites e rupibus agebant? Numquid ſe peccare Neſtorius conſiderabat, dum Patriarchatu Conſtantinopolitano ſe abdicare potius quam ſuum ejurare errorem voluit?

XVI. Reſpondet nomine Probabiliſtarum P. La-Croix. *lib.* 5. *n.* 16. & *n.* 21. his verbis: *Quamvis ignorantia vel incogitantia ſit culpabilis, opus ex ea ſequens non habet malitiam ſpecialem, niſi* PRÆCISE *illius negligentiæ, vel neglectus in cognoſcenda, vel advertenda illa malitia*. En blandientis benignitatis ſuaviſſimum jugum. Infideles, Ariani, Iconoclaſtæ, Wiclephiſtæ, Huſſitæ, Lutherani, Calviniani, Sociniani ſuarum opinionum perverſitate obcæcati peccarunt quidem peccatum negligentiæ in addiſcenda catholica doctrina; ceterum dum furore abrepti Filium Dei creaturam effutiebant, imagines ſacras lacerabant, Chriſti corpus conculcabant, cœnobia Monachorum ſolo æquabant, virgines Deo dicatas polluebant, hæc & alia ſcelera *non habent ſpecialem malitiam,*

niſi

niſi PRÆCISE *illius negligentiæ, vel negle-ctus in addiſcenda, vel advertenda malitia.* Nullus dubito quin lectores perhorreſcant hæc inaudientes.

XVII. Sophiſma Pelagianorum, quod hodie obtrudunt, a libertate arceſſitum, futile eſt, & inane. Nihil quippe frequentius a Patribus, & Theologis, quam duplex voluntarium, & liberum: aliud directum, aliud indirectum. Liberum directum requirit cognitionem & advertentiam actualem & formalem. Liberum indirectum poſtulat cognitionem, & advertentiam implicitam, virtualem, indirectam, ſeu in cauſa. Hæc obvia ſunt vel ipſis tyronibus.

§. IV.

Alterum paradoxum ignorantiæ probabiliſticæ peccatum philoſophicum.

XVIII. Peccatum philoſophicum ab Eccleſia damnatum ejuſmodi eſt: *Peccatum philoſophicum, ſeu morale eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum vero, & mortale eſt transgreſſio liberæ divinæ legis. Philoſophicum, quantumvis grave, in illo qui vel Deum ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.*

XIX. Qua ratione hic damnatus error ſeparari poſſit a deſcripta ignorantia, ſane non percipio, nec ullus præjudiciis non præventus percipiet. Hac enim admiſſa hypotheſi, quod ſublata actuali advertentia, nunquam peccetur, neque offendatur Deus, neceſſario conſequitur peccatum philoſophicum. In hac quippe hypotheſi fornicantes, adulterantes, mentientes, pejerantes, quin actu advertant ſe peccare, peccata patrabunt philoſophica, non theologica. Idque confirmare lubet auctoritate inclytæ Soc. Jeſu Theologi P. Ignatii de Camargo *lib. 2. contr. 4. a. 6. n.* 530. inquientis: *Hic eſt* IGNORANTISMUS, *ideſt doctrina de ignorantiæ peccatis apud recentes Probabiliſtas, Probabiliſmi neſcias an parens, an alumnus, an filius, an comes, an germanus frater.* Ignorantiſmus, Probabiliſmus, & Philoſophiſmus ita mutuo connexi ſunt, ut vix definire valeas quis ſit parens, & qui filii. Vide *Tom. II. Ap. Lib. 2. Diſſ. 2. c. 4.*

§. V.

Paradoxon tertium ignorantiæ probabiliſticæ ſummopere mirificum, & univerſæ antiquitati inauditum.

XX. Hoc paradoxon ceteris præſtat. Docent Probabiliſtæ, ignorantiam eſſe invincibilem, quoties opinio minus probabilis in conſpectu probabilioris eſt falſa: quo nihil in univerſa Theologia, & Philoſophia monſtroſius excogitari, & proferri poſſe videtur.

XXI. Ignorantia invincibilis ea eſt, ut vel ipſa vox præſefert, quæ vinci & ſuperari nequit. Sola dubitatio rei quæ ignoratur, vincibilem, & criminoſam ignorantiam efficit. Cum dubitas, utrum actio talis prava ſit, omnibus fatentibus, peccas, quia periculo peccandi te exponis. Et cum judicas probabilius eſſe actionem malitia ſordeſcere, & hanc probabiliorem opinionem repudias, & oppoſitam minus probabilem ſeligis, ſi hæc falſa ſit, ignorantia tua invincibilis erit? Splendidius lumen refugis, eidem claudis oculos, ut opinionem minus probabilem, quæ tuæ favet libertati, & adverſatur legi, ſeligas: & hoc in caſu error tuus erit inſuperabilis? Quis, amabo te, ſenſu communi præditus tantum defendere paradoxon valet? Hoc eſt autem paradoxon quod omnes propugnant Probabiliſtæ. Sed communi ſenſui hoc repugnat. Invincibile enim dicitur quod vinci & ſuperari nequit. Qua autem fronte aſſerunt Probabiliſtæ ſuperari, & vinci hunc errorem non poſſe, illo ipſo tempore quo oculos avertunt majori lumini refulgenti, quo nolunt intelligere, ut bene agant, & veritati ſaltem proximius accedant.

CAPUT IX.

Auctoritate Theologorum Probabiliſmus improbatur.

I. PRobabiliſtæ prolixum Caſuiſtarum cenſum pro ſe allegant; ſed pauciſſimis exceptis, nullius ſunt auctoritatis. Nolo verbis meis fidem adhibeas, ſed audi Probabiliſtarum facile principem P. Antonium Terillum, qui in *Prolog. ad tract. de conſc.* hæc ſcribit: „ INNUMERABILES ſunt qui a 30. „ annis ſummis caſuum, rerum moralium tra-„ ctatibus bibliothecas impleverunt. Quid „ autem facerent ut ad famam, quam au-„ cupabantur, pervenirent?... Ad nova pro-„ menda animoſiores effecti in *opiniones la-*

xiores oculos animumqoe conjecerunt, *gnari eas præ omnibus* rudiori legentium *vulgo mirum placituras*. Verum ne propter apertam *ab unanimi antiquorum opinione* defectionem temeritatis arguerentur, cœperunt rationes aliquas excogitare, quibus & ſuum a majoribus receſſum honeſtarent, & apud imperitum vulgus de ſuæ ſeotentiæ veritate plauſum aliquem obtinerent.... Vidi ego ex his recentioribus oonnullos viros, *ceteroqnin egregios*, qui, cum in rebus ſummi momenti ad Dei legem, & conſcientiæ obligationem pertinentibus ab *unanimi* omnium ſententia ad intolerabilem opinandi laxitatem declinaſſent, aliud tamen, quo moverentur, quam argumentum a ſimili ductum, non habebant. *Vidi, & exhorrui*. Quis enim non horreret Dei præceptum ab omnibus prius agnitum, ſolidiſque argumentis comprobatum, tam frivolo argumento a legis divinæ, & eccleſiaſticæ tabulis *non minus impudenter, quam imprudenter eradi*? Neque hic ſtetit *quorundam audacia*. Plurimi enim etſi doctrina longe inferiores ſimilem quoque agendi modum ſibi licitum exiſtimantes ex *laxis reſolutionibus ad alias laxiores* iter ſibi, rectius dixerim *& ſibi & aliis præcipitium aperuerunt* ..... Unde factum eſt ut quaſcumque opiniones, expreſſe ab Eccleſia non condemnatas, apud quemcumque reperiſſent, eas pro vere probabilibus & ipſi haberent, & aliis pro regula ad conſcientiæ tranquillitatem opportuna tradereot: immo INCREDIBILE NON EST EOS SUBTILI SATANÆ INSINUATIONE DECEPTOS ſub humanitatis cujuſdam lenocinio, *mutuique honoris ſpecie*, quibuſvis aliorum dictis probabilitatem ideo attribuiſse, ut quam ipſi prærogativam prioribus ultro dediſſent, eam ipſis poſteriores non inviderent. Hac arte doloſus inimicus, poſtquam doctiores, qui & ſibi invigilare, & aliis proſpicere debuerant, prægustato *plauſu amplioris famæ per laxarum opinionum evulgationem ſibi certo acquirendæ facinaſſet, per eos nimis incautos in campo moralis Theologiæ optimo ſeverarum opinionum tritico abunde ſato, deteſtanda laxitatis zizania ſuperſeminavit, & abiit* &c.

II. Unum & alterum expendo. *Innumerabiles* Doctores Caſuiſtæ laxis opinionibus libros repleverunt. Immo non defuerunt qui *Satanæ inſinuatione decepti* prægustato plauſu amplioris famæ deteſtanda *laxitatis zizania* in campo moralis Theologiæ ſuperſeminarunt. Hi omnes Terillo ipſo teſte ſunt Probabiliſtæ, ut oſtendi *Tom.* 2. *App. lib.* 3. *diſp.* 4. *c.* 7. Si ego hoc Terilliaoo ſtilo carperem Caſuiſtas, clamoribus cælum replerent. Abſit tamen a me hæc ſcribendi ratio a P. Terillo benigniſſimo Probabiliſta adhibita. Num pia intentione, an dæmonis inſinuatione, & prægustato amplioris famæ plauſu incenſi (ut Terillus ait) ſcripſerint, Deus ſolus judex eſt. In ſolas ego laxas doctrinas calamum acuo; officio erga auctores ſervato. Alterom quod perpendendum occurrit, eſt quod *innumerabiles* iſti laxitatum auctores, omnes illi qui dæmonis & propriæ ambitionis ſuggeſtione evangelicam doctrinam teſte *P. Terillo* deturparunt, ſunt Probabiliſtæ. Omnes qoippe iſtos P. Terillus laudat in Probabiliſmi patrocinium, ut fuſe demonſtravi *Tom.* 2. *App. lib.* 3. *diſp.* 4. *c.* 7. adeoque eorum auctoritas aut nihili, aut parvi pendenda eſt. His delibatis, auctores, qui deteſtantur Probabiliſmum, ex plurimis paucos recenſeo.

THEOLOGI DOMINICANI ANTIPROBABILISTÆ
poſt natum Probabiliſmum.

III. Ven. Seraphinus a Porrecta, Julius Mercorus, Petrus Paſſarinus, Petrus Labat, Vincentius Contenſonius, Joan. Baptiſta Gonettus, Vincentius Baronius, Ludovicus Bancellus, Seraphinus Picinardus, Jacobus a S. Dominico, Majolus, Natalis ab Alexandro, Franciſcus Sanchez, Franciſcus Texeda, Martinus Wigandt, Joan. Martinez de Prado, Thomas Lucionius, Marius Diana, Joannes Conradus, Ludovicus Minutulus, Petrus Martyr Petrucci, Dominicus de Marinis, Cardinalis Capiſucchi, Cardinalis Gotti, Antonius Irribaren, Obliverius Richeceur, Marcellus Marona, Joſephus Bono, Hyacinthus Amat de Graveſoo, Antonius Bordonius, Ildephonſus a S. Thoma, Norbertus del Becque, Franciſcus Vanrat, Vincentius Ferrerius, Hyacinthus Serry, Vincentius Boſius, Thomas Milante, Joſeph Auguſtinus Orſi Sac. Palat. Magiſter, Joan. Baptiſta Molinari. Ne multa, omnes univerſi O. P. Theologi Probabiliſmo bellum implacabile indicunt.

THEOLOGI BENEDICTINI ANTIPROBABILISTÆ.

IV. Cardinalis de Aguire, Cardinalis Sfondrati, Gabriel Gerberon, Joannes Mabillon, Abbas Gardius, Facundus Torres, Anſelmus Gomez, Baptiſta Larditus, Petit-Didier. Verbo dicam, univerſi Benedictini Ordinis Theologi

Digitized by Google

logi præclari Probabiliſmo non ſecus ac Moliniſmo adverſantur.

Theologi Franciſcani Antiprobabiliſtæ.

V. Antonius Cordubenſis, Joannes Trovamala, Cardinalis Laurea, Philippus Faber, Antonius Mateucci, Bartholomæus Durant, Franciſcus Henno, Cyrillus Rubeus, Bernardinus Ciaffoni, Bonaventura Recanati, Paulus a Lugduno, Cajetanus a Bergomo, Palbuncius Donadoni, Cardinalis Caſinus.

Theologi Auguſtiniani Antiprobabiliſtæ.

VI. Lambertus Le Drou, Ignatius Lacerda, Henricus Noris Cardinalis, Franciſcus Farvacque, Chriſtianus Lupus, Joan. Schervierzerus, Bartholomæus Riccius, Fredericus Gavardi, Leonardus Vanroy, Nicolaus Girchen, Aurelius Piette, Joannes Libente, Fulgentius Belleli, Antonius Guerrerus, Joannes Laurentius Berti.

Theologi Carmelitæ, Trinitarii, et Minimi Antiprobabiliſtæ.

VII. Ex Carmelitis Carolus ab Aſſumptione, Henricus a S. Ignatio, Marinarius Brocardus, Criſtophorus a S. Joſeph, qui contra Probabiliſmum laudat S. Matrem Thereſiam, & S. Joannem a Cruce.

VIII. Ex Trinitariis Michael a S. Joſeph librum edidit inſcriptum *Eſtudio de la Verdad* an. 1715.

IX Ex Minimis Maignanus, & ſapientiſſimus Palanco, qui integro tomo in folio Probabiliſmum labefactavit.

Theologi Jeſuitæ Antiprobabiliſtæ.

X. P. Claudius La-Croix *lib.* 1. *num.* 169. ſcribit *Auctores fere* OMNES e Societate Jeſu Probabiliſmum defendere. Similia docent Terillus, Caſnedi, Fibus, & alii: iſti ſunt qui inclytæ Societatis ſplendori tenebras offundunt, & detrimentum inferunt magnum. Alii Theologi Jeſuitæ calumniatorum loco habent qui præſtantiſſimæ Societati Probabiliſmum affingunt. *P. Stephanus de Campos* librum edidit inſcriptum *Quæſtio Facti*, quo a nota defendendi Probabiliſmum ut proprium Societatem liberat. Idem præſtitere *Fabri*, *Daniel*, *Moya*, *Gonzalez*, *Camargo*. Si Probabiliſmus eſſet doctrina benigna ſolvendis animabus opportuna, cur hi Theologi calumniatorum loco haberent qui Probabiliſmum Societati adſcribunt?

XI. Sapientiores Theologi Jeſuitæ Probabiliſmum labefactarunt; & imprimis tres Cardinales *Bellarminus*, *Toletus*, *Pallavicinus*. P. Criſtophorus *Rasler* Jeſuita *diſp.* 3. *qu.* 9. *art.* 2. *n.* 499. de Bellarmino ſcribit: *Contrarius quippe eſt benigniori in hac quæſtione ſententiæ, ſtatque pro rigidiore. Merito tamen dubitari poteſt, an non & ipſe* DEFLEXERIT *in nimium rigorem*. Dubitari ergo poteſt num Bellarminus *Rigoriſta* ſit? P. Jacobus Sanvitale abſolute *Tutioriſtam* aſſerit Bellarminum.

XII. Alii celebriores Theologi Jeſuitæ qui Probabiliſmum profligarunt, ſunt Ferdinandus Rebellus, Paulus Comitolus, Mutius Viteleſchi, Andreas Blanchus, Ludovicus Scildere, Michael Elizalde, Tyrſus Gonzalez, Thomas Murieſſa, Ægidius Eſtrix, Edmundus Simoner, Adamus Ehrentreich, Gilbertus, Gabriel Antoine.

XIII. P. La-Croix *lib.* 1. *n.* 327. hæc ſcribit: *Comitolus Theologiam non docuit, unde & minoris auctoritatis eſt, nec docuit Philaletus, a ſuperioribus prohibitus ſuum, aut Societ. nomen libro ſuo præfigere*. Unus Comitolus, ſive elegantiam ſcribendi, ſive doctrinam, & eruditionem ſpectes, prævalet ſexcentis Probabiliſtis. Nec Ambroſius, nec Chryſoſtomus, nec Auguſtinus Theologiam ſive ſcholaſticam, ſive caſuiſticam docuere. Quid inde?

XIV. Conſtitutiones Societ. Jeſu Probabiliſmum improbant *p.* 4. *cap.* 5. *n.* 4. his verbis: *Sequantur in quavis facultate ſecuriorem, & magis approbatam doctrinam, & eos auctores qui eam docent*. Ergo qui docent opiniones minus probabiles, huic conſtitutioni adverſantur.

XV. Ordo Carmelitarum *p.* 2. *c.* 15. §. 7. *conſt.* hæc ſanxit: *Prælector caſuum conſcientiæ dubia diſſolvat, & omnes opiniones in tutiorem partem incumbens ſemper ſequatur*.

XVI. Cardinalis Laurea *in* 3. *diſp.* 12. narrat, Religionem ſeraphicam probabiliores opiniones complecti. In *Directorio* trium Ordinum Franciſcanorum Romæ edito an. 1688. hæc habentur: *Omnibus noſtri Ordinis, ac aliis ſub noſtra directione ſeu obedientia degentibus perſonis in Domino ſuademus, ac mandamus ut doctrinas tutiores, ac probabiliores ſemper doceant, & amplectantur*.

XVII. Ordo Prædicatorum in Comitiis generalibus an. 1656. Probabiliſmum exterminavit: & Alexander VII. hujuſce Ordinis Theologos animavit ut adverſus hanc doctrinam calamum acuerent, teſtibus hiſtoricis tum domeſticis, tum extraneis, præſertim Elizalde, & Cardinali Aguire inquiente:

Sed

Sed laudandus eſt maxime inter Regulares Clariſſimus *Ordo S. Dominici, qui hortatu laudati Alex. VII. vexillum extulit adverſus Moralem laxam per doctiſſimos alumnos ſuos Joannem Martinez de Prado, Julium Mercorum, Vincentium Baronium, Vincentium Contenſonium, Piccinardum, Gonetum, alioſque ſimiles ampliſſimo fructu*. Ne multa, nec unum reperire licet Scriptorem in univerſo Prædicatorum Ordine Theologum qui Probabiliſmum in præſens non deteſtetur.

ALII THEOLOGI NON REGULARES ANTIPROBABILISTÆ.

XVIII. Fagnanus, Joannes Andreas, Fortunatus Garzia, Antonius de Butrio, Abbas Alexander, Baldus, Merenda, Epiſcopus Petrocoricenſis, Genet, Armandus, Bordonius, La Verdure, Bondort, Caballurius, Merbeſius, Stejartius, Huigens, Florentius, Coque, Habert, Chartas, Pontas, Sinnichius, Le Hermenier, Pontaſius, Vanvianen, Huygens, Neeſſen, Ballerinus, aliique plurimi.

XIX. Univerſa Eccleſia Gallicana Probabiliſmum damnavit. Integri Ordines eumdem eliminarunt. Lutherani & Calviniani exprobrant, tametſi injuria ſumma, Catholicis, ut alibi pateſeci, *Probabiliſmum* tamquam corruptiſſimam doctrinam. Legantur Heineccius, Pphaffius, Budæus, Juiejeu, Le Placette, & communiter alii. Catholicorum vero univerſæ Europæ eruditiſſimi, doctiſſimi, & antiquæ Eccleſiæ diſciplinæ, Patrumque, & Evangeliorum doctrinæ callentiſſimi viri commentum probabiliſticum improbant, & profligant. Quare tum rationum, tum auctoritatum momentis Probabiliſmus confoſſus jacet.

CAPUT X.

Licitum eſt amplecti opinionem evidenter probabiliorem pro libertate, relicta minus probabili tutiore pro lege.

I. HÆC vox *tutior* ſignificare poteſt majorem ſecuritatem a periculo peccandi etiam *materialiter*: & hoc in ſenſu non ſemper tenemur ad tutiora. Rurſus iſte terminus *tutior* ſignificare poteſt ſecuritatem a falſitate: & hoc in ſenſu opinio probabilior eſt etiam tutior. Sola veritas eſt legitima regula conſcientiæ honeſtæ: & ideo opinio quæ magis accedit veritati, probabilior, & tutior eſt. Opinio quæ magis removet a periculo peccandi, tutior utique eſt; at ſi dixeris ſemper urgere præceptum amplectendi talem opinionem, tum hæc ſententia falſa eſt. Tutior eſt religioſus ſtatus quam laicalis, quia magis removet hominem a peccandi occaſione; at ſi dixeris, obſtringi chriſtianos ad hunc ſtatum ſuſcipiendum, hæc opinio tutior falſa eſt.

II. Porro ut licitum ſit amplecti opinionem probabiliorem, relicta minus probabili tutiore, requiritur ut hæc major probabilitas ſit notabilis, & nitatur rationum momentis quæ valde præſtent rationibus opinionis minus probabilis tutioris. His delibatis evincitur propoſita ſententia.

III. Licitum eſt exequi id quod omnibus ſerio expenſis apparet prudenter verum, & honeſtum. At dum ſententia adfirmans talem actionem eſſe honeſtam, mihi poſt adhibitam omnem diligentiam neceſſariam, veroſimilior oppoſita ex rationibus graviter præponderantibus apparet, prudenter judico talem actionem eſſe honeſtam, & veram talem opinionem. Licet enim ob imbecillitatem mentis humanæ interdum falſa veroſimiliora appareant, communiter tamen & plerumque quod probabilius eſt, verum eſt. In noſtro caſu oppoſita opinio eſt minus probabilis, & quidem valde: ergo judicare prudenter nequeo eſſe veram. Veritas autem eſt, ut dixi, conſcientiæ rectæ regula.

IV. Confirmatur auctoritate Alexandri VIII. damnantis hanc theſim: *Non licet ſequi opinionem vel inter probabiles probabiliſſimam*. Senſus obvius damnatæ theſis eſt quod non licet ſequi opinionem minus tutam, tametſi probabiliſſimam. Ergo licitum eſt ſequi opinionem minus tutam, dummodo valde probabilior ſit oppoſita tutiore minus probabili. Lege *Tom. 2. App. lib. 3. diſp. 10. c. 1.*

CAPUT XI.

Adhortatio ad Confeſſarios.

I. MUltis opus non eſt, o Chriſti miniſtri, ut receſſum a Probabiliſmi regno vobis ſuadeam, in quo non Deus, ut Epiſcopus *Palanco* vir non doctrina modo, ſed morum ſanctitate etiam celeberrimus ait, regnat, ſed hominum inventiones, & vanæ eorumdem cogitationes. Chriſtus autem Magiſter veſter *Matth. 15.* clamat: *Sine cauſa colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum*. Doctrinæ autem hominum, non Dei ſunt, quas hactenus refellere ſtudui.

II. Serio quæſo perpendite ſecuritatem, & tran-

& tranquillitatem quam vobis Probabiliſtæ ſpondent, illo ipſo tempore quo lucem ſplendidiorem repellitis, vi reflexionis humanæ, quam homines excogitarunt. Contra clamant Scripturæ divinæ. Audite Paulum 1. Cor. 4. *Nihil mihi conſcius ſum; ſed non in hoc juſtificatus ſum.* Repoſuiſſent ne Apoſtolo Probabiliſtæ, ut formaret ſibi ſyllogiſmum reflexum, quo excuteret timorem ſuum? At ſubdit continuo Paulus: *Qui autem judicat me, Dominus eſt.* Judicat autem non ſecundum doctrinas *reflexas*, quas excogitarunt homines, ſed ſecundum legem ſuam æternam, immutabilem, & veram. Quare hortatur Paulus ad Phil. c. 2. *ut cum metu & tremore ſalutem veſtram operemini.* Hunc ſanctum timorem & pavorem continenter ſuadent, & jubent Scripturæ divinæ. *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore:* Pſal. 2. *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me:* Pſal. 18.

III. Quibus autem auſcultandum? Divinis Scripturis, an Probabiliſtis? Scripturæ clamant: *Eſt via quæ videtur homini recta, noviſſima autem illius deducunt ad mortem.* Probabiliſmus contra contendit rectum evadere quod diſtortum & erroneum apparet, unius *reflexæ* propoſitionis ope. Sed quid ultra protraho manifeſtiſſimam oppoſitionem inter Scripturas ſanctas, & probabiliſtica axiomata? Vos ipſi, Chriſti miniſtri, jam advertitis, nihil eſſe æternæ ſalutis negotio perficiendo tam infeſtum quam eſt ſecuritas invecta ab hoc novo opinandi modo, qui *errorem* ipſum ſubtilium reflexionum artificio, & ignorantiæ tenebris obtectum, veritati coæquat. Sed Eccleſiaſt. *c. 2.* inquit: *Error & tenebræ peccatoribus concreata ſunt:* & David adjicit: *Dominus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt:* Pſal. 93.

IV. Illud autem animis veſtris altius infixum hæreat, o Dei miniſtri, quod S. Paulus vobis commendat: *Prædica verbum, inſta opportune, importune: argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina:* 2. ad Tim. 4. Verbum, non hominum, ſed Dei prædicandum vobis eſt, non e ſuggeſtu tantum, ſed ex ipſo potiſſimum pœnitentiæ tribunali. Duplicem doctrinam, alteram pro cathedra, alteram pro tribunali ſolvendi, & ligandi excogitarunt Scribæ & Phariſæi. Una eſt & quidem ſimplex Chriſti doctrina, quam, addit S. Paulus, homines ſuſtinere refugiunt, quia inimicam carni, & appetitionibus: idcirco eam cavillationibus, paradoxis, commentis inauditis corrumpere ſatagunt. *Erit enim tempus cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros prurientes auribus; & a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.*

V. Illa doctrina corrupta eſt, inquit cum omnibus Patribus S. Thomas in hunc locum, *quæ habet admixtam falſitatem.* Probabiliſmus habet admixtam falſitatem, cum defendat licitum uſum contrariarum de eadem actione opinionum. Num fabulæ ſint quæ hactenus refellimus, vos ipſi judicate. Doctrinæ quas confutavi, pruriunt auribus, indulgent deſideriis hominum, favent libertati humanæ contra legem Dei. Quid clarius expectatis? Quam opponere excuſationem poteſtis, ſi decipi vos ſinatis? Immo ut omnem ad effugium rimam occluderet Apoſtolus, prædixit hanc doctrinæ corruptionem, has fabulas, hos magiſtros prurientes auribus futuros eſſe in diebus noviſſimis. *Hoc autem ſcito, quod in noviſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa.* Hominum iſtorum dotes deſcribit, ut cavere poſſimus. *Erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi .... habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes .... qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis deſideriis, ſemper diſcentes, & numquam ad ſcientiam veritatis pervenientes.* Semper confitentur, ſemper aut frequenter manducant Chriſti corpus: adſunt concionibus & ſermonibus; frequentia & familiaria alloquia cum Dei miniſtris habent: numquam tamen pompas, luxum, & ambitionem ſæculi dimittunt; ſed peccatorum ſarcinis onuſtæ, & variis deſideriis inflatæ veritatis ſcientiam refugiunt, & rejiciunt.

VI. Hoc autem ſcitote vos minime poſſe hanc divinæ veritatis doctrinam annuntiare, & exerte inculcare opportune, & importune, quin improperia, deriſiones, & perſecutiones, & quidem graves ſuſtineatis. Quoniam addit ibidem *c. 3.* Paulus: *Omnes qui pie volunt vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem patientur.*

THEOLOGIA CHRISTIANA DOGMATICO-MORALIS.

LIBER III.

IN PRIMUM DECALOGI MANDATUM.

ſeu de fide, ſpe, & caritate, quibus Deus colitur.

DISSERTATIO I.

De fide, & ſpe.

CAPUT I.

Recenſentur propoſitiones damnatæ ab Eccleſia in materia fidei.

1. *AB infidelitate excuſabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabili.*

2. *Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale & ſecundum ſe.*

3. *Satis eſt actum fidei ſemel in vita elicere.*

4. *Si a poteſtate publica quis interrogetur; fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei glorioſum conſulo; tacere, ut peccaminoſum per ſe non damno.*

5. *Voluntas non poteſt facere ut aſſenſus fidei in ſe ipſo ſit magis firmus quam mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellentium.*

6. *Hinc poteſt quis prudenter repudiare aſſenſum quem habet ſupernaturalem.*

7. *Aſſenſus fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolum probabili revelationis; immo cum formidine qua quis formidet ne non ſit locutus Deus.*

8. *Nonniſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicita remuneratoris.*

9. *Fides late dicta ex teſtimonio creaturarum, ſimilive motivo ad juſtificationem ſufficit.*

10. *Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantia myſteriorum fidei, & etiam ſi per negligentiam, etiam culpabilem, neſciat myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis, & incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti.*

11. *Sufficit illa myſteria ſemel crediḍiſſe.*

12. Duas alias propoſitiones proſcripſit in hac materia Clerus Gallicanus an. 1730. Prima hæc eſt: *Religio chriſtiana eſt evidenter credibilis: nam evidens eſt prudentem eſſe quiſquis eam amplexatur: non evidenter vera, nam aut obſcure docet, aut quæ docet, obſcura ſunt. Immo qui ajunt, Religionem chriſtianam eſſe evidenter veram, fateantur neceſſe eſt falſam evidenter eſſe. Infer hinc evidens non eſſe. 1. Quod exiſtat nunc in terris aliqua vera Religio. Unde enim habes non omnem carnem corrupiſſe viam ſuam? 2. Quod omnium quæ in terra ſunt, veriſimillima ſit chriſtiana. An enim omnes terras peragraſti, aut peragratas ab aliis eſſe noſti? 3. Quod ab Apoſtolis, & dæmonibus manifeſtata fuerit Divinitas Chriſti: id enim ſi doces, docere te oportet, Chriſtum manifeſte Deum eſſe. 4. Quod afflante Deo fuſa ſint Prophetarum oracula; quid enim mihi opponas, vel ſi negem illa fuiſſe vera vaticinia, vel affirmem conjecturas? 5. Quod vera fuerint quæ a Chriſto edita fuiſſe commemorantur miracula; quamquam negare hæc nemo prudenter poteſt.*

Cenſura quam Clerus Gallicanus tulit in propoſitionem præfatam, hæc eſt: *Doctrina hac propoſitione contenta, impia eſt, blaſphema, erronea, & inimicis chriſtianæ religionis favet.*

13. Altera hæc eſt: *Evidens non eſt evidentia morali proprie dicta, & phyſica Religionem chriſtianam veram eſſe.*

Cenſura: *Hæc propoſitio, doctrinam ſuperiori propoſitioni conſentaneam continens, temeraria eſt, & in errorem inducens.*

14. *Infidelitas pure negativa in his quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt.* Damnata fuit a Pio V. & Gregorio VIII.

15. *Nihil credendum eſt quod excedat noſtri intellectus virtutem.* Concilium Rhemenſe hanc Petri Abaelardi propoſitionem damnavit an. 1148.

16. *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides: & etiamſi videantur credere, non eſt fides divina, ſed humana.* Similis eſt 51. Paſchaſii Queſnelli.

Digitized by Google

CAPUT II.

Cenſus propoſitionum quae videntur laxae, ex Caſuiſtis decerptarum.

I. „ ET quidem in praxi exiſtimo, nom- „ quam, aut rariſſime denegandam „ abſolutiônem ob doctrinæ chriſtianæ igno- „ rantiam: quia ruſtici ignorantes non ha- „ bent commode Doctorem, ET Confeſſor „ poteſt illos inſtruere: NEC ipſi majorem „ addiſcendi capacitatem habent. IMMO (ut „ n. 23. dicemus) *hæc perfecta inſtructio non* „ *eſt neceſſaria* ad eos abſolvendos. “ Thomas Sanchez *lib.* 2. *Sum. c.* 3. *n.* 21.

Perpendant nunc religioſi cenſores, quam immerito mendum typographicum *nec* loco *&* carpſerint, cum doctrina reipſa laxa ſit. Illud enim *&* continuo retractatur a P. Sanchez, & ſubſtitnit: IMMO *hæc perfecta inſtructio* NON *eſt neceſſaria*.

II. „ Dum infidelis ſibi perſuaſum habet „ ſuam ſectam eſſe probabilem, quamvis „ contraria ſit probabilior, teneretur utique „ in articulo mortis conſtitutus veram fi- „ dem, quam probabiliorem judicat, am- „ plecti, utpote qui in eo articulo eſt con- „ ſtitutus in quo de extrema ſalute agitur, „ ac proinde partem quam tutiorem, & pro- „ babiliorem judicat, amplecti tenetur; at „ extra eum articulum non teoetur, quod „ adhuc prudenter exiſtimet ſe poſſe in ſua „ ſecta perſeverare, tempuſque rei melius „ examioandæ ſuperſit. Adde, myſteria fi- „ dei tam ſublimia eſſe, ac chriſtianos mo- „ res adeo carnis & ſanguinis legibus repu- „ gnare, ut non quævis major probabilitas „ ſufficiens reputetur ad inducendam creden- „ di obligatiooem. “ Thomas Sanchez *lib.* 11. *Decal. c.* 1. *n.* 6. Moya *par.* 11. *ad tr.* 6. *App. diſp.* 5. *qu.* 2. Hæc doctrina Pyrrhoniſmum invehit in Religionis negotium.

III. „ Eo aſſenſu ſemel habito, præce- „ ptum hoc affirmativum fidei *per ſe dire-* „ *cte amplius* non obligat: quia ex una par- „ te nullum poteſt aſſignari tempus certum „ & determinatum neque Chriſti, neque Ec- „ cleſiæ lege, quo per ſe directe obliget „ præceptum fidei quo ad actum internum... „ ideo Chriſtus Dominus prudenter creditur „ non voluiſſe imponere præceptum per ſe „ diſtinctum fidei. “ Patritius Sporer *tr.* 2. *in Decal. c.* 2. *ſect.* 3. §. 3.

IV. „ Puto per ſe & directe numquam ob- „ ligari fideles ad credenda myſteria nec im- „ plicite, nec explicite ex vi neceſſitatis præ- „ ceptis fidei. “ Tamburinus *lib.* 2. *in Decal. c.* 1. §. 1. *n.* 9.

V. „ An obliget *per ſe* præceptum fidei „ ad actu credendum ſemel in ſingulis an- „ nis? ... Probabilius certo reſpondeo, non „ obligare: qnia non eſt unde talis obliga- „ tio colligatur. “ Leander a SS. Sacram. *tr.* 2. *de fide diſp.* 2. *qu.* 37.

VI. „ Probabilius reſpondeo, hoc divinum „ præceptum *nullo modo obligare per ſe*, aut „ ex vi ipſius præcepti ad eliciendos actus fi- „ dei in articulo mortis: quia nec ratio, nec „ textus aliquis cogit ad oppoſitum aſſeren- „ dum. “ Idem Leander *tr.* 2. *in Decal. c.* 2. *ſect.* 3. §. 3. *n.* 19. & alii.

VII. „ Immo exiſtimo ſatis probabile, „ ex magna cauſa, v. g. ad evitandam mor- „ tem, victoriam ab hoſtibus reportandam, „ poſſe chriſtianos uti veſte inſtituta ad pro- „ fitendam falſam ſectam, v. g. veſte ſacer- „ dotali Turcarum, vexillo ubi depictus ſit „ Mahometus. “ Antonius a Spiritu ſancto *tr.* 1. *diſp.* 1. *ſect.* 6. *n.* 26. *pag.* 4.

VIII. „ Ruſtici, aliique homines ſimpli- „ ciores in Germania, qui hæretici haben- „ tur, & tamen pertinaces non ſunt, poſſunt „ abſolvi a ſuis Parochis. Ratio eſt, quia „ non ſunt hæretici formales, habentque fi- „ dem catholicam in baptiſmo acceptam, „ quæ non perditur niſi errando pertinaci- „ ter. “ Buſembau apud *La-Croix lib.* 2. *c.* 4. *dub.* 3 *n.* 5.

IX. „ Etiam facta promulgatione Evan- „ gelii non eſt neceſſaria neceſſitate medii „ notitia explicita Trinitatis, aut myſterii „ Incarnationis, ſed ſolum præcepti: atque „ adeo contingere alicui poteſt ſalus, quin „ explicite cognoſcat Filium Dei incarna- „ tum fuiſſe, & pro nobis paſſum. “ Caſtropalaus *Tom.* 1. *tract.* 4. *diſp.* 1. *punct.* 9. *num.* 7.

X. „ Dubius in fide dubio voluntario, „ ſed mere ſuſpenſivo, hæreticus non eſt. “ Torrecilla *Tom.* 1. *Sum. tract.* 3. *diſp.* 1. *c.* 1. *ſect.* 10. *n.* 144.

XI. „ Ut quis tamquam hæreticus habea- „ tur in foro interno, opus eſt ut cogno- „ ſcat, & advertat in opinione ſua proce- „ dere contra quod definitum eſt ab Eccle- „ ſia, ejus auctoritatem contemnens. “ Torrecilla *Tom.* 1. *Sum. tr.* 3. *diſp.* 1. *c.* 1.

Digitized by Google

CAPUT III.

De fide, & ejus diviſione.

I. QUÆST. I. *Quid ſit fides?* RESP. Fides theologica ab aliis virtutibus diſtincta deſcribitur ab Apoſtolo ad *Hebr.* 11. his verbis: *Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, argumentum non apparentium*. Communis inter Theologos notio hæc eſt: *Fides eſt habitus infuſus, quo firmiter aſſentimur veritatibus a Deo revelatis, & ab Eccleſia propoſitis*. Fides itaque theologica divinæ auctoritati nititur: quæ revelatio nobis per divinas Scripturas conſtat propoſitione Eccleſiæ accedente.

II. QUÆST. II. *Quotuplex ſit fides?* RESP. Dividitur fides in actualem, & habitualem. *Actualis* eſt aſſenſus ſupernaturalis firmus & certus omnem excludens dubitationem, datus rebus a Deo revelatis propter auctoritatem ejusdem divinæ revelationis. *Habitualis* eſt virtus infuſa, quæ nos habiles permanenter reddit ad eliciendos actus fidei cum auxilio gratiæ actualis. Rurſus tribuitur in *formatam* ſeu vivam, quæ gratia habituali, & caritate alitur, quæque per dilectionem operatur, editque fructus vita æterna dignos; & in *informem*, ſeu mortuam, quæ gratia habituali, & caritate caret. Illa in juſtis, hæc in peccatoribus reperitur. Tandem fides alia eſt *explicita*, qua articulus a Deo revelatus expreſſe creditur; alia *implicita* qua creditur articulus in altero revelato. Credis myſterium reſurrectionis, & in eodem implicite credis juſtorum reſurrectionem.

III. QUÆST. III. *Quodnam ſit, & quotuplex objectum fidei?* RESP. Objectum fidei eſt quod menti credendum proponitur. Duplex eſt. Aliud *materiale*, quod etiam appellatur *formale quod*, & ſunt res omnes quæ creduntur, quarum Deus eſt objectum primarium, & cetera omnia ſunt objectum ſecundarium. Aliud eſt objectum *formale quo*, ſeu ratio, cur credimus; & eſt prima veritas obſcure revelans. Hæc formalis ratio, ſeu divina veritas revelans, quæ nos ad credendum inducit, poſtulat tanquam conditionem neceſſariam Eccleſiæ propoſitionem. Altera conditio eſt firmitudo aſſenſus. Tertia eſt obſcuritas. Triplex fidei actus diſtingui ſolet, nempe credere Deo revelanti, credere Deum tanquam veritatem revelatam, & credere in Deum, quatenus in ipſum tendimus tanquam in ultimum finem.

IV. QUÆST. IV. *Fiducia qua quis certo credit ſibi eſſe peccata remiſſa, eſt ne fides theologica ad ſalutem neceſſaria?* RESP. Adfirmant Proteſtantes Lutherani, & Calviniani, quorum errorem damnavit Tridentinum Concilium *ſeſſ. 6. cap. 9.* Fides enim theologica eſt aſſenſus præſtitus articulis a Deo revelatis, ut dictum eſt. Fiducia vero de divina miſericordia, qua ſibi quiſque promiſſiones divinas de peccatorum remiſſione applicat, eſt actus ſpei, ad juſtificationem neceſſarius, minime vero juſtificationem efficiens, ut Lutherani fabulantur.

V. QUÆST. V. *Quæ ab Eccleſia credenda proponuntur ut a Deo revelata, ſunt ne evidenter credibilia?* RESP. Aliud evidenter verum, aliud evidenter credibile. Veritas evidens ſe ipſa mentis offertur. Illud dicitur evidenter credibile quod argumenta luculenta, & gravia proponunt tanquam dignum cui aſſenſus præbeatur. Articuli fidei ſunt evidenter credibiles, inquit *pſal. 92.* Regius Propheta: *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis*. Perſtringuntur iſtius evidentis credibilitatis argumenta.

VI. 1. Prophetarum vaticinia. 2. Fidei propagatio per univerſum orbem, non armorum ſtrepitu, non divitiarum copia, non eloquentiæ lenociniis, non voluptatum illecebris; ſed duodecim piſcatorum imperitia, paupertate, & humilitate. 3. Religionis chriſtianæ ſanctitas. 4. Immenſa miraculorum multitudo. 5. Martyrum innumera copia. 6. Teſtium dignitas omni exceptione majorum. Hæc & alia credibilitatis argumenta, quæ explicui *Tom. 1. in Decalog. lib. 1. Diſſ. 1. cap. 5.* exponere Parochi populo debent, ut rationabile ſit ejusdem obſequium. Hæc quippe credibilitatis argumenta mentem præparant ad firmiorem fidei aſſenſum.

VII. QUÆST. VI. *Pia voluntatis affectio præcedere ne fidem debet?* RESP. Affirmatur, ut fides prudens ſit, argumenta is qui credit habeat oportet quæ evincant digna creditu eſſe ea quibus præbere aſſenſum debet. At quia hæc credibilitatis argumenta rei credendæ obſcuritatem non tollunt, idcirco intellectus aſſentiri fidei objecto nequit, niſi interno voluntatis motu adjuvetur. Objectum enim obſcurum flectere mentem nequit. Hunc objecti defectum ſupplere pia voluntatis affectio debet.

VIII. QUÆST. VII. *Quinam ſunt homines apti ad fidem theologicam?* RESP. Sunt homines viatores. Quare neque in damnatis, neque in dæmonibus fides reperitur, cum

ſint

Digitized by Google

ſint omni ſupernaturali dono privati. Credunt utique, & contremiſcunt, ſed fide naturali, non theologica. Neque in beatis fides reperitur, quia quæ crediderunt, vident. In animabus vero purgatorii remanet fides, quia quæ credunt, nondum vident, ſicut in eiſdem ſpes perſeverat. Peccatores non infideles retinent fidem, tametſi languidam, & ut dicitur, mortuam. In hæreticis vero nulla fides: dum enim unum articulum negant, rationem formalem credendi, nempe divinam revelationem ab Eccleſia propoſitam, rejiciunt. Aſſerunt utique ſe credere propter revelationem; ſed hæc divina revelatio ab ipſis ſingulis, non ab Eccleſia proponitur.

CAPUT IV.

De neceſſitate credendorum.

I. Quæst. I. *Utrum neceſſaria fides ſit ad ſalutem?* Resp. Duplex neceſſitas: una *medii*, altera *præcepti*. Illud eſt neceſſarium neceſſitate medii, ſine quo ſalus haberi nequit, etiamſi ejuſdem omiſſio culpa careret. Sic infantes decedentes ſine baptiſmo, non conſequuntur gloriam æternam, etiamſi omiſſio baptiſmatis inculpata iiſdem ſit. Illud vero eſt neceſſarium neceſſitate præcepti, cujus inculpata omiſſio non impedit aſſecutionem finis, culpabilis vero neglectus impedit. Quod eſt neceſſarium neceſſitate medii, eſt ſimul neceſſarium neceſſitate præcepti; ſed non e contrario. Præcepti neceſſitas adultos dumtaxat ligat. Neceſſitas medii duplex. Alia ſemper in re, ut neceſſitas gratiæ habitualis, fidei, ſpei, & caritatis; alia in voto, ut neceſſitas baptiſmatis reſpectu adultorum, qui gratia habituali ornati cum ſolo voto baptiſmatis ſalutem aſſequi queunt.

II. Fidem neceſſariam eſſe neceſſitate medii tum in parvulis, tum in adultis, nemo in diſputationem vocat. De fide actuali ſermo nunc eſt.

III. Omnibus adultis ratione præditis neceſſaria eſt neceſſitate medii fides interna actualis explicita & ſupernaturalis tum ad juſtificationem, tum ad gloriam. Quare adulti ratione utentes, & in infantia baptizati nequeunt ſine fide actuali ſalutem æternam aſſequi.

IV. Quæst. II. *Quinam articuli credendi ſunt neceſſitate medii?* Resp. Omni tempore omnibus neceſſaria ſemper fuit fides explicita. Dei auctoris ſupernaturalis, & remuneratoris neceſſitate medii, ut docet *ad Hebr.* II. S. Paulus. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.*

V. Poſt lapſum humani generis in peccatum, tum ſub lege naturæ, tum ſub lege Moyſis fides actualis in Chriſtum Redemptorem ſaltem implicita, omnibus adultis neceſſaria ſemper fuit neceſſitate medii, ut communiter Theologi docent.

VI. Adultis omnibus poſt promulgationem Evangelii, neceſſaria eſt explicita fides Trinitatis, & incarnationis neceſſitate medii ad æternam ſalutem conſequendam. Veritas hæc expreſſe traditur in Evangelio. S. Matthæus cap. 28. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* S. Joannes cap. 16. *Prædicate Evangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur.* Opinio contraria quam defendit P. *Sporer*, qui pro eadem citat Laymam, Tanerum, alioſque juniores, falſa eſt, & luculentis Dei teſtimoniis adverſa.

VII. Salmanticenſes *tr.* 21. *cap.* 2. *pun.* 2. *n.* 18. Roncaglia *tr.* 6. *c.* 2. *q.* 3. aliique Caſuiſtæ defendunt, contingere *per accidens* poſſe ut aliquis fide Chriſti tantum implicita juſtificetur. Quoniam, inquiunt, evenire poteſt ut cathecumeno proponatur Deus ut auctor, & finis ſupernaturalis, nulla expreſſa mentione facta Chriſti, & Trinitatis. Verum habet. Sed contingere etiam poteſt, quod neque mentio fiat Dei auctoris ſupernaturalis. Quid inde? Arbitraria & penitus commentitia eſt diſtinctio data *per ſe*, & *per accidens* in hac cauſa. Divinæ enim Scripturæ apertæ ſunt. Experientia quam adducunt Salmanticenſes, nimis lepida eſt, cum juſtificatio impii experientiæ noſtræ limites tranſiliat. Inepte pro hac opinione allegatur S. Thomas.

VIII. Quæst. III. *Ignoranti myſteria Incarnationis, & Trinitatis neganda ne abſolutio eſt?* Resp. Sententia affirmans communis eſt, & contraria penitus falſa. Quare merito damnata eſt hæc theſis ab Innoc. XI. *Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis labores ignorantia myſteriorum fidei, & etiamſi per negligentiam culpabilem neſciat myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis & Incarnationis D. N. Jeſu Chriſti.* P. Viva in hanc theſim *com. n.* 7. diſtinguit abſolutionem licitam ab invalida, & plu-

& plura ibi involvit quæ meo judicio falſa ſunt. Quamobrem adulti qui hac ignorantia obducti ſacramenta frequentarunt, repetere Confeſſiones, utpote nullas, debent.

IX. QUÆST. IV. *Quænam ſunt fidei capita quæ vi præcepti credere adulti obſtringuntur?* RESP. Omnes adulti ratione præditi ſcire & credere tenentur explicite omnes articulos contentos in Symbolo. Nam Symbolum iſtud ſummam continet chriſtianæ profeſſionis, inquit *lib. de fid. & Symb. cap.* 1. S. Auguſtinus. *Eſt autem fides catholica in Symbolo nota fidelibus, memoriæ mandata, quantum res paſſa eſt, brevitate ſermonis, ut incipientibus, atque lactentibus, eis qui in Chriſto renati ſunt, nondum Scripturarum divinarum diligentiſſima, & ſpirituali tractatione, atque cognitione roboratis, paucis verbis credendum conſtituetur.* Omnes itaque adulti præfata Symboli myſteria memoria tenere debent, ita ut de iiſdem interrogati reſpondere ſciant. Debent igitur credere & ſcire expreſſe, Deum eſſe unum, omnipotentem, creatorem univerſi, omnium viſibilium, & inviſibilium, ſalvatorem generis humani, omnis ſanctitatis & gratiarum datorem, qui peccata dimittit, gloriæ largitorem: & hunc Deum unicum eſſe, trinum in perſonis tribus diſtinctis, quarum una non eſt alia, & omnes tres unum ſunt.

X. De articulis qui humanitatem Chriſti ſpectant, ſcire & credere omnes debent quod ſecunda perſona, nempe Filius Dei factus homo ſit, qui appellatur Chriſtus, eſtque Deus-homo. Non requiritur ut expreſſe ſciant unionem naturæ humanæ cum divina factam eſſe in perſona, & alias difficultates &c. Scire quoque & credere debent quod Chriſtus conceptus ſit virtute Spiritus ſancti, & ex Virgine Maria natus: item quod paſſus, & mortuus ſit: nec requiritur explicita fides paſſionis ſub *Pontio Pilato*. Tenentur pariter credere quod deſcenderit ad inferos ſecundum animam: quod tertia die reſurrexerit a mortuis: & tandem quod aſcenderit in cælum ad Patris dexteram; & venturus ſit judicare vivos & mortuos in extrema judicii die. Communio inſuper ſanctorum expreſſe credenda eſt, quamvis articulum diſtinctum non conſtituat a novo, qui eſt: *Credo ſanctam Eccleſiam catholicam*. Et hujus articuli expreſſa fides ſummopere neceſſaria eſt. Vix autem credere poſſunt Eccleſiam eſſe unum cœtum, unum corpus unitate doctrinæ, & ſacramentorum ſub uno capite inviſibili Chriſto, & viſibili Romano Pontifice, ejusdem Chriſti Vicario in terris congregatum, niſi ſimul percipiant, fideles, qui ſunt ipſius myſtici corporis membra, invicem juvari, & bona ſpiritualia omnia eſſe communia, quorum ſinguli participant.

XI. Implicite vero credere fideles debent ea omnia quæ Deus in Scripturis ſanctis, & in verbo tradito revelavit, & quæ Eccleſia catholica credenda proponit.

CAPUT V.

Quænam ſcire fideles debeant eorum quæ mores inſtituunt, & Chriſtianorum vitam conformant ad exemplar Magiſtri noſtri Chriſti Jeſu.

I. SOlliciti, & diligentes communiter & Theologi, & Catechiſtæ, & Parochi, & Confeſſarii ſunt in explicandis fidei articulis qui mentem illuminant, & in mente fere ſiſtunt. Fideles quoque facile ejuſmodi articulos memoriæ commendant, cum iſti grave incommodum carni, & appetitionibus non inferant. Contra & miniſtri in morum doctrina explicanda, & fideles in addiſcenda negligentia quandoque laborant. Religio chriſtiana, ut *Lib.* 1. dictum, & dicendum ſæpius eſt, duobus conſtat, credendis nempe, & agendis, quæ mutuo adjuvantur, & ſeparata vita cæleſti deſtituuntur.

II. Si fides ſine operibus mortua eſt, inſtructio quoque fidei abſque inſtructione morum languida ſimiliter eſt, & mortua. Accedit quod præcepta morum, cum hoſtiliter inimica ſint carni, ſanguini, & appetitionibus, difficile addiſcuntur, & difficilius animo imprimuntur. Idcirco majori diligentia, & ferventiori ſtudio evangelici gregis miniſtri imbuere, & docere fideles debent divina, & eccleſiaſtica præcepta.

III. Primum quod baptizandus ſpondet, eſt: *Abrenuntio Satanæ, & omnibus pompis, & operibus ejus.* Hæc renuntiatio præcedit fidei profeſſionem, tanquam præambulum, ut dicitur, neceſſarium. Cum infantes baptizati adulti fiunt, & ad Catechiſmum, ſeu doctrinam chriſtianam addiſcendam accedunt, Catechiſtæ primum omnium explicare exactiſſime aſtringuntur ſenſa legitima hujuſce ſponſionis, & renuntiationis. Docere illos debent, quid ſignificent ejuſmodi *pompæ*, & *opera*, quibus nuntium remiſerunt. *Pompæ* iſtæ ſunt indumenta vana, immodeſta: ſunt luxus, faſtus, comœdiæ, ſpectacula theatralia, quæ diabolus excogitavit ad ſeducendos homi-

Digitized by Google

homines. *Opera* iſta ſunt ea omnia quæ referri in gloriam Dei nequeunt.

IV. Poſt explicationem iſtius renuntiationis, quid ſit *vita chriſtiana* exponendum eſt. Hæc autem eſt imago vitæ Chriſti Jeſu, cujus præcipua lineamenta ſunt humilitas, caritas, juſtitia, caſtitas. Harum virtutum ſpecimen delineandum illis eſt, explicandumque, vi profeſſionis baptiſmalis fideles conſecraſſe tum animam, tum corpus Deo: corpus ipſum, ut Paulus ait, templum eſt Spiritus ſancti, adeoque caſtum, pudicum, intaminatumque cuſtodiendum. Ediſſerant Catechiſtæ Chriſtianos conſtitutos unice in hoc mundo eſſe tanquam milites, qui continenter pugnare neceſſario debent adverſus mundum, carnem, & diabolum. Sicuti tres iſti hoſtes diu noctuque evigilant ut æternum animas perdant; ſic Chriſtiani excubias agere aſtringuntur, ut ſeductionem evitent, ut victoriam aſſequantur. Altius inculcent aſſequi Regnum cælorum illos non poſſe ſine perpetuo conflictu adverſus tres indicatos hoſtes, & omnes qui pie vivere volunt in Chriſto Jeſu, perſecutionem pati debere, ſicut Chriſtus Magiſter noſter paſſus eſt uſque ad mortem.

V. Hæ ſunt præceptiones veluti generales, & alia plura, quæ *Lib.* I. recenſita ſunt, diſtincte, & perſpicue explicanda, & continenter repetenda: quia, ut in duro marmore difficile effigies inſculpitur, ſic difficillime hæc axiomata contraria appetitionibus hominum eorum animis inhæreſcunt. Hodie addiſcuntur, & cras evaneſcunt. Et tamen niſi his præceptionibus purgati, & informati animi ſint, difficile ipſa myſteria fide viva creduntur. Reſipiſcant ergo Chriſti miniſtri, intelligantque ſe graviſſime proprium miniſterium prodere, niſi juvenes & puellas adultas exacte doceant doctrinam, qua inſtituenda ad exemplum Chriſti, & Sanctorum ſit chriſtiana vita. Præmiſſa hac generali inſtructione, quæ eſt veluti baſis & fundamentum chriſtiani ædificii, explicandæ ſunt regulæ & præcepta quæ Chriſtus præſcripſit veluti media ad hunc finem comparandum.

VI. QUÆST. I. *Quænam ſunt præcepta & media quæ Deus jubet pro formandis moribus, quæ ſcire Chriſtiani aſtringuntur?* RESP. Sunt decem Decalogi mandata: de quibus ſingulis ſermo erit. Miniſtri Dei diligentes & ferventes ſint in explicandis his duobus mandatis: *Diliges Dominum Deum tuum .... & proximum tuum ſicut te ipſum.* Scire ergo fideles decem Decalogi mandata debent, & Sacramenta ſeptem. Baptiſmi, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ notitia præſertim neceſſaria eſt, quod tria hæc Sacramenta omnibus adultis neceſſaria ſint. Aliorum tamen quatuor ignorantia innoxia non eſt, cum numerus iſte ſeptenarius prærogativa ſit Eccleſiæ catholicæ. Sciant autem oportet horum Sacramentorum dignitatem, & efficaciam ad animas purgandas, & ſanctitate ornandas: & præterea diſpoſitiones quæ ad eorumdem dignam ſuſceptionem præcedere in ſuſcipientibus debent, alioquin fruſtranea eſſet eorum ſcientia: ideo enim noſci debent, ut animabus proſint.

VII. Præceptum orandi grave eſt. Oratio autem quam nobis Chriſtus impoſuit, eſt dominicalis. Sic enim *Matt.* 6. inquit: *Sic ergo vos orabitis: Pater noſter* &c. & ſancta Mater Eccleſia ait: *Præceptis ſalutaribus moniti, & divina inſtitutione formati audemus dicere: Pater* &c. Hanc Chriſti orationem ſapienter interpretatur Catechiſmus Tridentinus: ideo Parochi hanc interpretationem lingua vernacula explicare fidelibus debent. Neceſſaria inſuper eſt notitia præceptorum S. matris Eccleſiæ, & ſalutationis angelicæ. Diligenter ergo Parochi curent ut adulti pueri diſcant Decalogum, orationem dominicam, ſymbolum, & etiam ſalutationem angelicam.

VIII. Illud addendum, quemquam ſcire debere, præter fidei articulos, & morum præcepta omnibus communia, illa quoque præcepta, & obligationes quæ afficiunt proprium ſtatum, & officium, ſeu dignitatem, & profeſſionem, ut divinæ Scripturæ, Patres, & Theologi docent cum S. Thoma 1. 2. *q.* 76. *a.* 2. inquiente: *Omnes tenentur ſcire communiter ea quæ ſunt fidei, & univerſalia juris præcepta. Singuli autem ea quæ ad eorum ſtatum, vel officium ſpectant.* Heinc uxorati ſciant neceſſum eſt ea quæ ſuum ſtatum ſpectant: iſtorum eſt docere filios, famulos, & domeſticos, ſi ſint patres-familias.

IX. Eccleſiaſtici omnes vi proprii ſtatus ad majorem quam laici cognitionem aſtricti ſunt. Eccleſiaſticorum vero alii clerici ſunt, alii Sacerdotes, alii Parochi, Epiſcopi &c. Parochorum, & Confeſſariorum ſcientia refulgere ſingulariter debet. Siquidem jure naturali, & divino cæleſtis doctrinæ pabulo alere gregem paſtores debent. Iſti adeo exacte callere doctrinam fidei, & morum tenentur, ut eam aptare rudis populi captui queant. Iſtorum enim eſt panem frangere parvulis, & nutricem imitari, quæ panem in lac tranſmutat, ut cibus congruus infantibus evadat. Prælati, Epiſcopi, Pontifices ſummi ad amplio-

Digitized by Google

pliorent cæleſtium .... arcanorum ſcientiam aſtricti ſunt.

X. QUÆST. II. *Excuſari ne fideles aliqui rudes poſſint ob ingenii hebetudinem a notitia quorundam articulorum?* RESP. Fuerunt aliqui qui docuerunt, ſalvari aliquos rudes poſſe, tametſi nihil ſigillatim credant, dummodo implicite credant quidquid credendum proponit S. Mater Eccleſia. Sed hæc opinio penitus falſa eſt. Alii dicunt, ſat eſſe ſi unum aliquem articulum explicite rudes iſti credant. Sed hæc quoque opinatio improbabilis, & falſa eſt. Quare dicendum eſt, nullam in iſtis, dummodo compotes rationis ſint, dari poſſe ignorantiam invincibilem articulorum quorum fides neceſſaria eſt neceſſitate medii. Articulorum vero quorum fides neceſſaria eſt neceſſitate præcepti, an occurrere ignorantia invincibilis in aliquo raro caſu poſſit, nec negare, nec affirmare certe audeo. Forte adfirmans ſententia probabilis eſt. Facultas percipiendi veritates fidei non ex ſolis humanis viribus, ſed potiſſimum repetenda eſt ex gratia Dei, qui *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

XI. QUÆST. III. *Satisfaciunt ne fidei præcepto fideles qui Symbolum, decem Decalogi præcepta, orationem dominicam, & angelicam ſalutationem latine diſcunt, quando ſunt linguæ latinæ prorſus ignari?* RESP. Hæc omnia vi præcepti eccleſiaſtici diuturna conſoetudine firmati memoriter fideles ſcire ſaltem quantum ad ſubſtantiam, ut dicitur, debent, ut dictum eſt. Si nihil prorſus intelligerent eorum quæ memoriter didicerunt, quid iiſdem prodeſſet notitia? Verborum iſti, non veritatum cognitionem haberent, & perinde eſſet ac ſi cognitione carerent.

XII. Præceptum ſciendi articulos fidei in Symbolo contentos, & præcepta Decalogi, divinum eſt. Eccleſiaſticum vero eſt illud quo jubetur ut hæc omnia memoriæ conſignentur, & memoriter recitentur.

XIII. QUÆST. IV. *Quandonam fideles elicere actus internos fidei aſtringuntur?* RESP. Duplicem obligationem Theologi diſtinguunt, unam *per ſe*, aliam *per accidens*. Prima ex ipſo præcepto, præciſo quocumque alio reſpectu, manat. Secunda oritur ex altero præcepto, quod impleri nequit abſque fidei actu; ut ſi elicere actum caritatis velis, fides præquiritur: neque enim diligere Deum potes, niſi illum credas. Per ſe igitur obligantur pueri, comparato rationis lumine, elicere actum fidei, ſicut etiam juxta graviores Theologos, & præſertim S. Thomam tenentur Deum diligere amore caritatis. De alio tempore quo adulti aſtringuntur elicere fidei actus, diſputant Caſuiſtæ, & Probabiliſmi beneficio, olim maxime, ab hac obligatione eximebant fideles. Quare Innoc. XI. damnavit hanc propoſitionem: *Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale, & ſecundum ſe.* Hanc etiam alteram damnavit: *Satis eſt actum fidei ſemel in vita elicere.* Similis eſt altera damnata ab eodem Pontifice: *Sufficit illa myſteria ſemel credidiſſe.* Heinc apparet præceptum fidei per ſe obligare, & quod non ſufficiat ſemel in vita, aut infra quinquennium actum fidei elicere. Caſuiſtæ qui ſcripſerunt poſt damnatas propoſitiones, diſputant, num ſatis ſit ſemel infra biennium, alii infra annum actum fidei elicere. Diſputationes iſtæ non fovent, ſed debilitant fidei exercitium, &, ut mihi videtur, etiam vanæ ſunt. Chriſtiani juſti, non ſemel, ſed pluries in diem fidei actus eliciunt. Nam quotidie Symbolum recitant, aliaſque preces fundunt, quæ vix ac ne vix quidem abſque fidei exercitio peragi valent. Peccatores quoque chriſtiani, niſi ſint ſceleratiſſimi, ſymbolum, & alias preces recitant, Eccleſias frequentant, Miſſam audiunt, ſacrum Chriſti Corpus adorant. Quare pauci fideles reperiuntur qui frequenter actus fidei non edant. Vix Chriſtianum reputarem qui infra annum ſemel tantum actum fidei eliceret. Hanc actuum frequentiam definire non audeo, ſed quiſque meliori quo valet modo præceptum impleat. Vita Chriſtianorum vita fidei, ſpei, & caritatis eſt. Vita corporea quotidiano indiget alimento: & vita ſpiritualis & divina ſemel tantum in anno actus pariet? *Juſtus ex fide vivit.* Si vivit, frequenter vitæ officia peragit. Dum Sacramenta ſuſcipiuntur, actus fidei neceſſarii ſunt. Tempore mortis per ſe urget præceptum, non ſolum quia tum dæmon ſuos aggreſſus redintegrat: *cui reſiſtite fortes in fide*, inquit S. Petrus *ep. 1. c.* 5. verum etiam quia illo potiſſimum tempore perhibere profeſſionis ſuæ teſtimonium Chriſtiani obſtringuntur. Et ut paucis omnia complectar, cum Chriſtianorum vita militia ſit ſuper terram, S. Paulus hortatur omnes ut *ſumentes ſcutum fidei* ſtrenue adverſus poteſtates tenebrarum pugnent, ſi revera aſſequi bravium avent.

Digitized by Google

CAPUT VI.

De præcepto divino, & eccleſiaſtico confitendi doctrinam chriſtianam tum fidei, tum morum.

I. QUÆST. I. *Datur ne præceptum confitendi exterius fidem chriſtianam?* RESP. Adfirmant omnes. Hoc divinum præceptum duplex eſt, adfirmans, & negans. Nunc de primo ſermo eſt. Exterior fidei manifeſtatio fieri poteſt verbis, ſignis, nutibus, geſtibus, & actionibus ex peculiari inſtitutione, aut communi acceptione fidem exprimentibus.

II. Præceptum divinum fidei exterius confitendæ frequenter inculcat Chriſtus *Matt. c.* 10. inquiens: *Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*. Urget præceptum iſtud 1. cum populo periculum inſtat deſciſcendi a fide, vel in eadem vacillandi. 2. cum is indiget in ea confirmari. 3. quando cogimur alios Religionem catholicam docere. 4. quando ex ſilentio noſtro ſuſpicio oritur, aut oriri poteſt nos a fide recedere. In his & ſimilibus caſibus urget præceptum exterioris confeſſionis.

III. QUÆST. II. *Qui interrogatur de fide catholica, peccat ne, ſi taceat?* RESP. Diſtinguere Theologi ſolent interrogatione factam a poteſtate publica, ab interrogatione facta a poteſtate privata. Convenit penes omnes peccare contra præceptum fidei confitendæ Chriſtianos qui interrogati de rebus fidei a publica poteſtate ſedente pro tribunali, ſilent, palamque fidem profiteri omittunt. Quare damnata jure eſt ſequens theſis: *Si a poteſtate publica quis interrogetur; fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei glorioſum, conſulo; tacere ut peccaminoſum per ſe non damno*. Si interrogatio fiat a perſona privata, tum ſpectandæ ſunt circumſtantiæ perſonarum, temporis, & loci. Si enim circumſtantes ex ſilentio periculum ſubirent, ſi Dei honor detrimentum pateretur, tunc præceptum confeſſionis urgeret, etiamſi interrogatio facta a perſona privata eſſet. Tenentur quoque reſpondere fideles ſuperiori catholico interroganti de fide. Quod verum habet, etiamſi princeps laicus ſit: quia licet ad iſtos non attineat interrogare de rebus fidei, accidere tamen poteſt quod eorum ſit ſcire, utrum proprii ſubditi ſint Catholici. Dum Catholicus videt ſacras imagines conculcari, profiteri fidem ſuam aſtringitur, ut quoad fieri poteſt, injuriam Deo, & ſacris imaginibus irrogatam propulſet.

IV. QUÆST. III. *Licitum ne eſt aliquando tyrannum fugere, ut coactio ad fidem confitendam evitetur?* RESP. Negavit Tertullianus in libro *de fuga in perſecutione*; ejuſque errorem amplexi ſunt Montaniſtæ. Errorem Tertulliani confutarunt Patres manifeſtis Evangelii teſtimoniis. S. Matth. *cap.* 10. inquit: *Cum vos perſecuti fuerint in civitate iſta, fugite in aliam*: & rurſus c. 15. *Qui in Judæa ſunt, fugiant ad montes*.

V. Epiſcopi, Parochi, aliique Paſtores fugere licite poſſunt, & interdum debent cum tyranni in ipſos ſæviunt, & alii miniſtri adſunt qui miniſtrare ſpiritualia ſubſidia queant gregi, ut exemplo invictiſſimi Athanaſii conſtat; docetque Angelicus *lect.* 3. in Joannem. Contra, quando nulli miniſtri adſunt, & oves gravi premuntur neceſſitate, & ſunt in gravi periculo fidei amittendæ, tunc fugere Paſtores nequeunt, ſed vitam exponere pro gregis ſalute debent, ut *c.* 10. Joannes ait: *Nam bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis. Mercenarius autem . . . . . dimittit oves, & fugit*. Qui non ſunt Paſtores, titulo caritatis, non juſtitiæ tenentur urgente graviſſima neceſſitate fratribus ſuccurrere.

VI. QUÆST. IV. *Qui curam animarum habent, tenenturne fidei profeſſionem palam edere?* RESP. Adfirmant omnes, idque decrevit Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 24. *cap.* 12. Decretum Tridentinum confirmavit, & amplificavit Pius IV. in ſuo *motu proprio* cujus initium eſt *Injunctum nobis*. Et rurſus S. Pius V. in ſua conſtitutione quæ incipit *In ſacroſancta* &c. jubet ut omnes Doctores, Magiſtri, Regentes, Lectores, Concionatores &c. fidei profeſſionem emittant. Et hæc decreta ſub gravi culpa obligant, ut communis ſententia docet. Beneficiarii curam animarum habentes tenentur intra bimeſtre a die pacificæ poſſeſſionis fidei profeſſionem emittere in manibus Epiſcopi, aut ejus Vicarii, alioquin non faciunt fructus ſuos, & ad reſtitutionem tenentur, ut communior & probabilior docet ſententia. Vide *Tom.* 1. *in Decal. lib.* 1. *diſ.* 1. *c.* 13. Præfatis conſtitutionibus ſubjecti ſunt etiam Patriarchæ, Primates, Archiepiſcopi, & Epiſcopi.

VII. QUÆST. V. *Negaret ne fidem qui negaret ſe eſſe Chriſtianum?* RESP. Adfirmat *tract.* 103. in Joannem S. Auguſtinus. Qui enim

Digitized by Google

enim ſe Chriſtianum negat, ipſum Chriſtum pernegat. Idem dicendum de eo qui negaret ſe eſſe *Papiſtam*, *Pontificium*, *Romanenſem*, quando interrogatio fieret ab hæreticis religionis cauſa. Similiter fidem negaret qui interrogatus, utrum Turca ſit, an Lutheranus, adfirmaret, dummodo finis interrogantis eſſet, ut religionem reſpondentis compertam haberet; ſecus ſi interrogatio alio ſpectaret. Qui negaret ſe eſſe Clericum, Sacerdotem, Religioſum, non negaret fidem; reus tamen mendacii eſſet, quidquid contra afferant quidam Probabiliſtæ. Non eſt licitum vitandæ mortis cauſa adolere thus Idolo, eidemque genua flectere, vel alia religionis ſigna exhibere, quamvis interius fides illibata ſervetur. Quando enim ſuapte natura actiones externæ religionem redolent, numquam exerceri licite valent ad teſtandam venerationem erga Idolum. Exemplum Naaman Syri, quod opponi ſolet, vanum eſt, ut ſuo loco palam fiet. Non eſt licitus uſus cæremoniarum, quæ ſunt falſæ religionis veluti teſſeræ, ſapiuntque ſuperſtitionem.

VIII. Non licet Chriſtianis infidelium veſtibus per ſe inſtitutis ad falſæ ſectæ proteſtationem uti, quidquid in oppoſitum afferat Azorius cum quibuſdam aliis. Quamquam enim veſtes abſolute ad corporis ornatum inſtitutæ ſint, & ſub hoc aſpectu licitus ſit earum uſus; tamen cum determinatæ ſunt ad falſam ſectam profitendam, tunc nullo modo uſurpari licite queunt. Vide *Tom. I. in Decal. lib. I. diſ. I. c.* 14. Licitus eſt ingreſſus juſtis de cauſis in templa hæreticorum, in ſynagogas Judæorum, & infidelium: quoniam talis ingreſſus in communi hominum exiſtimatione non reputatur religionis officium, ſeu proteſtatio. Si tamen Princeps hæreticus juberet ut Catholici propriæ ditioni ſubjecti ingrederentur hæreticorum templa religionis cauſa, mortem potius oppetere Catholici deberent, quam ſimili parere decreto. Urgente extrema neceſſitate licitum eſt hæreticorum templa adire ad baptiſmum ſuſcipiendum.

IX. Licitum quoque eſt comedere idolothyta, ſeu cibos conſecratos Idolis, dummodo ſuperſtitionis ſuſpicio, ſcandalum, & falſæ ſectæ cultus abſit, ut ex S. Paulo I. *Cor.* 10. colligitur. *Omne quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam*. Catholici tranſeuntes per regiones hæreticorum nequeunt diebus vetitis carnes comedere, ſublata neceſſitate. Servanda enim ubique ſunt Eccleſiæ præcepta. Ad mortem tamen vitandam, aliudve grave incommodum licitus eſt carnium eſus. Si tamen in contemptum religionis comeſtura carnis præciperetur, ſubeunda potius mors eſſet quam in contemptionem propriæ veræ religionis cibos vetitos comedere.

X. QUÆST. VI. *Peccant ne contra præceptum confitendæ fidei qui erubeſcunt publicam confeſſionem doctrinæ quæ mores regit?* RESP. Religio chriſtiana, ut dixi alias, credendis, agendiſque veluti duobus cardinibus vertitur indivulſis. Utraque ergo pars & credendorum, & agendorum publice confitenda eſt. Primis Eccleſiæ ſæculis credenda perſequebantur ethnici tyranni, ſed agenda venerabantur. Contra ultimis Eccleſiæ temporibus agenda infectantur nonnulli ipſius chriſtianæ Religionis profeſſores. *Qui me erubuerit* (inquit Chriſtus Luc. 9.) *& ſermones meos, hunc Filius hominis erubeſcet* &c. Chriſtus non ait, qui erubuerit confiteri Divinitatem, Trinitatem, Deum Creatorem, & alia ſplendida arcana, quæ mentem dumtaxat illuſtrant; ſed ait, *qui* ME *erubuerit:* id eſt me hominem humilem, opprobriis, contumeliis, deriſionibus laceſſitum, crucifixum, mortuumque: ſubdit: qui erubuerit *ſermones meos*. Qui ſunt Chriſti ſermones? Sunt morum præcepta, quæ carnem crucifigunt, appetitiones coercent, animum inflatum deprimunt, pœnitentiam jubent, illecebras, tripudia, mundi pompas, luxum, libidinem, divitiarum amorem prohibent. *Qui me erubuerit coram hominibus*. Non ſufficit hæc omnia corde confiteri, ſed ea *coram hominibus* manifeſtanda, & defendenda ſunt. Non ſat eſt profiteri credenda utcumque, ſed pura, & illibata, ut illa Chriſtus revelavit, propugnanda ſunt. Eadem ratione non ſufficit quamcumque Moralem profiteri; ſed neceſſaria eſt confeſſio publica Moralis chriſtianæ, quæ per arctam, & anguſtam viam ducit, quæ ſeparat homines a mundi pompis, ſpectaculis, comædiis, aliiſque illecebris. Neceſſaria eſt profeſſio Moralis puræ, & immaculatæ, quæ ſimplex eſt, & ingenua, quæ cavillationes, & bilingues diſtinctiones deteſtatur.

XI QUÆST. VII. *Licet ne aliquando falſam ſimulare religionem verbis, aut factis?* RESP. Ex iis quæ dicta ſunt, patet numquam hoc licitum eſſe. Adverſus quaſcumque ſimulationes conſtitutionem edidit

Be-

Benedictus XIV. inſertam *Tom. I. ſui Bullarii n.* 89. cujus initium eſt *Inter omnigenas*. Ex qua pauca excerpo, & infra ſubjicio. (*a*)

CAPUT VII.

De infidelitate, ejuſque variis ſpeciebus virtuti fidei oppoſitis.

I. Triplex infidelitas. *Negativa*, quæ eſt mera carentia, ut ſic dicatur, fidei in eo qui nullo modo fidem audivit. Hæc peccatum non eſt, ſed peccati pœna. Quare damnata hæc theſis eſt: *Infidelitas pure negativa, in quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt*. Altera infidelitas eſt *privativa*. Hæc poſitive reſiſtit fidei prædicationi, recuſatque fidem ſuſcipere. Tertia eſt infidelitas *poſitiva contraria* in eo qui non modo fidei lumini, & prædicationi oculos claudit, verum etiam errores veræ fidei contrarios obfirmate defendit. Hæc infidelitas *contraria* triplex eſt. Paganiſmus, Judaiſmus, Hæreticiſmus. Dicitur autem *Paganiſmus* error voluntarius reſiſtens fidei nondum ſuſceptæ. Ad Paganiſmum reducitur Atheiſmus, Deiſmus, & Mahumetiſmus. Ju-

(*a*) „ I. Ordientes itaque a negotiis fidei, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, omnibus & ſingulis iſtius Regni Fidelibus, qui Eccleſiæ catholicæ communionem retinere cupiunt, diſtricte præcipimus, & jubemus ut caveant, ne ad occultandam, quum licitum & neceſſe eſt aliquando, chriſtianæ Religionis profeſſionem, aliqua faciant, aut admittant, contra evangelica præcepta, & inſtituta; præſertim vero, quæ proteſtationem includunt mahumeticæ ſectæ; ideoque ſi circumciſionem ſuſceperint, ſciant quod Chriſtus ipſis, Apoſtolo atteſtante, nihil proderit. Nomina Turcica, quorum nec memores eſſe deberent, per labia ſua aſſumere: abominanda infidelium templa, quæ Moſcheas vocant, frequentare: eccleſiaſticorum jejuniorum dies carnium eſu profanare, & hæc eo fine, ut Mahumetani credantur, prorſus devitent. Hæc enim omnia, etſi fides Chriſti in corde teneatur, fieri nequeunt, ſine Mahumetis errorum ſimulatione, ſinceritati chriſtianæ contraria, quæ mendacium in re graviſſima continet, & virtualem fidei negationem, maxima cum Dei injuria, proximique ſcandalo includit.

„ II. Multo vero magis quum a publica poteſtate interrogantur, illicitum ſibi eſſe ſciant mahumeticæ ſectæ ſe addictos profiteri; ſed illud noverint eſſe tempus quo eos oportet, ſumentes ſcutum fidei, non ſolum corde credere ad juſtitiam, ſed etiam ore Chriſtum confiteri ad ſalutem: alioquin ſi eum coram hominibus negare auſi fuerint, & ipſe negabit eos coram Patre ſuo.

III. „ Impius pariter, & illicitus eſt illorum Serviæ Chriſtianorum abuſus qui, ex hac vita migraturi, cadavera ſua Turcarum ſepulturis mandari cum iſtorum aſſiſtentia, & mahumeticis adhibitis ritibus permittunt, aut jubent. Etenim ſi Chriſtum in vita erubeſcere minime debent, quanto minus, quum ejuſdem tremendo judicio ſiſtendi ſunt; ne & ipſe eoſdem coram æterno ſuo Patre erubeſcat.

„ IV. Munus itaque Epiſcoporum, Parochorum, & Miſſionariorum erit, ſerio Chriſtianos illos qui ſupradicta, cum ingenti fidei injuria, nefarie præſumunt, docere, & admonere, quod fruſtra ſibi de chriſtianæ legis cuſtodia, & zelo, deque filiorum in eadem educatione blandiantur: quoniam vel in uno iſtorum deficientes, facti ſunt omnium rei. Itaque ipſis aperte denuntient, quod quiſquis metu cujuslibet poteſtatis, vel temporalium amittendorum formidine, fidem ſuam prodit, iram Dei ſuper ſe provocat, ſeque, niſi reſipiſcat, ab omni ſalutis ſpe extraneum reddit: quoniam magis timet hominem quam Deum, & momentanea retinere quam æterna acquirere mavult. Si qui autem obſtinati in hujuſmodi via impiorum pergere velint, incapaces erunt Sacramentorum in vita, & ſi impœnitentes deceſſerint, ſuffragiorum poſt mortem; ad quæ nullus Eccleſiæ miniſter illos admittere præſumat; alioquin a proprio Epiſcopo canonicis pœnis, ad præſcriptum etiam ſupradicti Albani Concilii, plectendus erit.

„ V. Arcendæ pariter a ſacramentis Eccleſiæ ſunt illæ mulieres quæ nuptiarum nomine in Turcarum contubernium admiſſæ, celantes chriſtianæ Religionis profeſſionem, ibi vitam agunt ab omni Religionis exercitio remotam; eiſque a Paſtoribus denuntiandum eſt, ne ſalutis æternæ fiduciam collocent in ea fide, quam ſine operibus mortuam, in corde tantum utiliter conſervare poſſe ſibi perſuadent. “

Judaiſmus eſt error contra fidem ſuſceptam in figura. *Hæreticiſmus* eſt error cum pertinacia reſiſtens fidei in manifeſtatione veritatis ſuſceptæ.

II. QUÆST. I. *Tolerari ne infideles licite queunt inter Catholicos?* RESP. Abſolute, & præciſo omni reſpectu hæc tolerantia illicita videtur. Spes majoris boni, communis utilitatis, & majoris mali vitandi inducere Principes poteſt ut in ſuis ditionibus infideles tolerent, ſi nullum fidei præjudicium inferant. Hæreticorum tolerantia majorem poſtulat cauſam.

III. QUÆST. II. *Poteſt ne Eccleſia aut ſe ipſa immediate, aut Principum ope infideles non ſubditos ad fidem ſuſcipiendam cogere?* RESP. Negat communis ſententia cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 10. *art.* 8. & eruitur ex D. Paulo 1. *Cor.* 5. ajente: *Quid mihi de his qui foris ſunt, judicare?* Quare infideles non ſubditos neque ad audiendam Evangelii prædicationem compellere Eccleſia poteſt: quia ſi nequit eoſdem cogere ad fidem ſuſcipiendam, neque poteſt illos compellere ad eam audiendam. Si vero de Judæis ſubditis ſermo ſit, poteſt illos compellere ad audiendum Evangelium, quia de Judæis peculiaris ratio viget. Hi enim in figura, & in promiſſionibus veteris legis, quam profitentur, Evangelium ſuſceperunt. Et uſus Eccleſiæ Romanæ compellentis Judæos Romæ degentes ad audiendum Evangelium, ſententiam noſtram confirmat. Neque heinc ſequitur coactio ad fidem: quia licet auditio Evangelii præparet ad fidem, nullo tamen modo cogit. Auditores enim omnino liberi remanent. Infideles vero omnes, ſive ſubditos, ſive non ſubditos, qui prædicationem Evangelii impediunt, compeſcere Eccleſia valet. Prædicatores tamen non armis, aut militibus, ſed patientia, humilitate, manſuetudine, pœnitentia, pace, & tranquillitate ornati annuntiare Chriſti Evangelium debent. Nequit vero Eccleſia privare Principes infideles ſibi non ſubditos dominio quo potiuntur in ſubditos, ſervoſque chriſtianos, ut ex ipſo Evangelio habetur Matth. 22. *Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo*. Idemque docet S. Petrus *epiſt.* 1. *c.* 2. Infideles vero in catholicis regnis juriſdictionis in Catholicos capaces non ſunt. Quare non eſt permittendum ut Judæi habeant ſervos, & ancillas chriſtianas, ut conſtat ex cap. *Cum Judæi*, 2. de Judæis.

CAPUT VIII.

De communicatione fidelium cum infidelibus.

I. DUplex communicatio. Altera religioſa, civilis altera. Prima vetita eſt. Quare omnis communicatio in precibus, ritibus, ſacrificiis, aliiſque Religionis exercitiis peccatum eſt contra fidem. Civilis abſolute licita eſt, niſi occurrat periculum ſubverſionis.

II. Heinc non licet Chriſtianis vendere ea quæ eorum ſacrificiis, & vanæ religionis ritibus inſerviunt. Quare peccarent Chriſtiani qui Judæis fabricarent ſynagogas, & ceteris infidelibus templa, idola, altaria, veſtes ſacerdotales, delubra, & cetera id genus. Alia vero quæ adiaphora ſunt, quibus male vel bene uti infideles valent, vendi licite poſſunt.

III. Decem ſunt caſus in quibus Eccleſiæ decreto prohibita eſt Chriſtianis communicatio cum infidelibus. 1. Cohabitatio. 2. Interventus ad eorum convivia. 3. Eorum azymis veſci. 4. Cum iiſdem balneum ingredi. 5. Medicinas ab illis accipere. 6. Illorum medicis uti. 7. Judæorum filios a Chriſtianis nutriri. 8. Famulatum illis exhibere. 9. Servitutis jugo ſe illis ſubdere. 10. Illos legatarios inſtituere.

IV. Ad primum caſum quod attinet, ea habitatio prohibetur quæ veram familiaritatem præſefert. Servos habere Judæos, & Saracenos vetitum Chriſtianis abſolute non eſt ad opera laborioſa, eoſdem tamen domi retinere non expedit ob familiaritatis ſpeciem. Acceſſus ad Judæorum convivia vetitus eſt, quod Judæi cibos diſcernant, & plures ut immundos reſpuant. Azyma manducare ritu Judaico interdictum eſt, ſecus neceſſitate impellente. Ingreſſus in balneum ex condicto vetitus eſt, ſecus ſi caſu fortuito id eveniat. In quinto & ſexto caſu prohibetur accerſiri Medicos Judæos ad Chriſtianorum curam, neceſſitate urgente ſublata. Quod dicitur de Medico, idem de Chirurgo Judæo dicendum eſt. Lactare Judæorum filios ſive in domibus Judæorum, ſive in domibus propriis, feminis chriſtianis prohibitum abſolute eſt: quoniam utrobique familiaritas intervenit. De famulatu in octavo, & nono caſu dictum jam eſt. Terras tamen Judæorum colere non prodit famulatus rationem. Quare coloni, & alii opifices non comprehenduntur ſub hac prohibi-

hibitione. Inſtitutio Judæorum in heredes, vel legatarios vetita eſt, ſive legatum, aut hereditas relinquatur univerſitatibus, ſive collegiis, ſive perſonis. In gravi tamen neceſſitate conſtitutis poteſt aliquid legari titulo eleemoſynæ. Catecbumeni exempti ſunt ab hac lege, quia pro Catholicis habentur.

CAPUT IX.

De hæreſi, & apoſtaſia a fide, & pœnis in hæreticos latis.

I. HÆreſis eſt *error intellectus voluntarius, & pertinax contra aliquam veritatem fidei catholicæ, in eo qui fidem recepit*. Dicitur *error intellectus*, quia fides in intellectu reſidet, atque adeo in intellectu quoque error eidem contrarius reperiri debet. *Voluntarius*, quia ſine libertate peccatum nullum. *Pertinax*, quia cum hæreſis electionem ſignificet, requirit obſtinatam in errore deliberationem. Ut quis pertinax dicatur, oportet ut ſciens & advertens aliquem errorem deliberate teneat contra definitionem Eccleſiæ catholicæ. Quare ſicut ad veram fidem requiritur conditio Eccleſiæ proponentis, ita ad veram hæreſim exigitur ejuſdem Eccleſiæ contemptiu. Non requiritur tamen ut quis directe contemnere Eccleſiam velit, ſed ſat eſt quod ſciat ſe tenere errorem contra Eccleſiæ definitionem. Pertinacia hæc accipitur pro deliberata electione voluntatis, ſive ex infirmitate, ſive ex furoris impetu oriatur: nec neceſſaria eſt mora, ſed temporis momento crimen hæreſis, ſicut & alia crimina, patrare quis poteſt. *In eo qui fidem recepit*. Error in eo qui fidem catholicam non recepit, infidelem, paganum, judæum, ſecus hæreticum conſtituere valet.

II. Duplex hæreſis, alia *formalis*, alia *materialis*. Formalis illa eſt quam nunc definivi. *Materialis* eſt, cum quis aliquid contra fidem credit, aut profert, ignorans illud ad fidem pertinere. Si ignorantia ſit invincibilis, hæreſis materialis eſt ſine culpa; ſi vincibilis, cum culpa; dummodo tamen error non ſit affectatus ob finem liberius obloquendi, & vivendi, aut contradicendi Eccleſiæ auctoritati: quoniam tunc eſt hæreſis formalis. Hæreſis quoque materialis eſt, cum quis exterius errorem pronuntiat contra fidem, abſque interno conſenſu. Rurſus dividitur hæreſis in *mentalem*, ſeu *mere internam*, atque in *internam* ſimul, & *externam*. Illa intra mentem & animum ſiſtit, & nullo exteriori ſigno manifeſtatur. Quando vero exterius prodit, tunc eſt interna ſimul & externa. Rurſus hæreſis formalis interna ſimul, & externa dividitur in eam quæ eſt *manifeſta per ſe*, quæ etiam *publica* dici ſolet, quæque non modo ſignis, verbiſque prolata eſt, ſed etiam coram pluribus audientibus; & in eam quæ eſt *occulta per accidens*, quæ etiam *privata* appellatur, quæque licet verbis, & ſignis exterius prolata ſit, id tamen evenit nemine audiente, aut vidente. Denique alia eſt *affirmativa*, dum quis errorem contra fidem mente conceptum verbo, ſignove palam profitetur coram omnibus: & alia *negativa*, cum quis de hæreſi juridice convictus, hæreſim ſuam fateri pertinaciter recuſat.

III. QUÆST. I. *Utrum dubius in fide hæreticus habendus ſit?* RESP. Diſputant in utramque partem Theologi; ſed diſſidium de voce potius eſt quam de re. Convenit penes omnes dubium ex infirmitate ortum hæreſim non ſapere, neque hæreticum conſtituere. De ſolo dubio pertinaci quæſtio eſt. Si dubium juxta metaphyſicæ leges ſpectetur, juxta quas intellectus ſuſpenſus manens & anceps, nullum aſſenſum, vel diſſenſum elicit, tunc non eſſe ſic dubitantem hæreticum certum eſt. Verum quia in praxi contingere vix ac ne vix quidem poteſt aliquem pertinaciter dubitare quin aliquod judicium reflexum ferat, quo judicet res fidei dubias eſſe; idcirco in praxi hæretici communiter ſunt qui pertinaci animo de rebus fidei dubitant. Heinc ortum eſt commune axioma: *Dubius in fide infidelis eſt*. Qui dubitant ob difficultates quæ in fidei articulis inſurgunt, atque harum difficultatum pondere preſſi imperant ſuſpenſionem aſsenſus, peccant adverſus fidem: quoniam dum deliberate aſſenſum cohibent, eo ipſo, ſin explicite, reipſa tamen approbant difficultatum momenta contra fidem, contemnunt definitionem Eccleſiæ, quam ſciunt talem articulum definiiſſe, & proprio judicio res fidei metiri audent. Si vero ideo intellectum ab articulorum fidei contemplatione abſtrahunt, ut defatigationem declinent, & laborem, & a periculo dubitandi ſe ſubducant, nullo modo peccant. Qui his anguſtiis ſe exagitatum ſentit, actus fidei eliciat, & a conflictu deſiſtat. Spectanda ſemper eſt dubitantis indoles, & ſtatus. Si qui dubitat, ſcrupulis angatur, dubitationes flocci faciat, & alio mentem divertat. Qui deliberate dubitat ob difficultates quæ

Digitized by Google

ſibi occurrunt, paratus corrigi, non ob auctoritatem Eccleſiæ, ſed ob rationes, quibus fiat ſatis ſuis difficnltatibus, tanquam hæreticus habendus eſt. Quoniam is nec Deo, nec Eccleſiæ definienti talem articulum a Deo eſſe, fidem adhibet; ſed unice proprio cerebro fidit.

IV. QUÆST. II. *Quid ſit apoſtaſia?* RESP. Apoſtaſia eſt receſſio hominis baptizati a tota fide, ut ait S. Thomas 2. 2. *q.* 12. *ar.* I. Apoſtata differt ab hæretico. Hic enim unam aliquam veritatem evangelicam ſciens, & pervicax denegat, plures alias admittit, & Chriſtum, atque ejus Religionem ſe profiteri jactat; apoſtata vero Chriſto, & ejns univerſæ Religioni nuntium remittit, ut patet in Juliano Apoſtata. Apoſtatæ quoque vocantur qui ab aliquo, quem profeſſi ſunt, ordine recedunt. At iſti eo ipſo a chriſtiana Religione non deſciſcunt.

V. QUÆST. III. *Quænam ſunt pœnæ in hæreticos latæ?* RESP. Duo ſunt pœnarum genera. Primum pœnarum genus ſpirituale eſt, nempe excommunicatio, irregularitas, privatio poteſtatis ſpiritualis in illis qui ſacris ſunt addicti. Quarta pœna eſt privatio dignitatum, & beneficiorum, ac inhabilitas ad ea impoſterum obtinenda. Quinta eſt privatio ſepulturæ.

VI. Quatuor ſunt pœnæ temporales. Prima eſt bonorum omnium confiſcatio. Altera eſt infamia, qna hæretici indigni quocumque honore, & dignitate evadunt. Tertia eſt pœna carceris. Ultima eſt capitis damnatio.

VII. QUÆST. IV. *Quinam ſubjacent pœnis latis in hæreticos?* RESP. Hæreticus qui hæreſim mere internam concepit, recenſitis pœnis non ſubjacet, quia, ut commune fert axioma, Eccleſia non judicat de internis. Similiter hæreticus mere externus ab his pœnis immunis eſt, qnia hic non eſt verus hæreticus. Excommunicatio autem lata eſt in hæreticos veros. Hoc autem in foro interiori intelligitur: nam ſi hæreticus externus ad tribunal deferatur, judices illum ut hæreſeon ſontem judicant. Quidlibet ergo Confeſſarius abſolvere eum poteſt qui ant mere internus, aut mere externus hæreticus eſt. Qui vero hæreticus eſt tum internus, tum externus, licet occultiſſimus, qui in proprio cubiculo, nemine præſente, hæreſim mente conceptam pronuntiat, excommunicationi obnoxius eſt, nec valet a quolibet Confeſſario abſolvi. Tum autem externa hæreſis eſt quando verba vel ſigna expreſſe, & complete conceptam hæreſim produnt; ita ut adſtantes vere concipere hæreſim poſſent. Si actio externa levis ſit, non ſufficit ad hæreſim manifeſtandam. Similiter verba æquivoca non ſufficiunt in foro exteriori ad conſtituendam hæreſim vere externam: hæreticus internus non fit externus, ſi dormiens in ſomno pronuntiet conceptam hæreſim.

VIII. QUÆST. V. *Lata ne excommunicatio eſt in credentes, fautores, receptatores, & defenſores hæreticorum?* RESP. Illi dicuntur *credentes* qui erroribus hæreticorum fidem adhibent, & ſi hanc fidem ſignis, & verbis prodant, ſubiacent excommunicationi latæ in hæreticos. Illi dicuntur hæreticorum fautores, receptatores, & defenſores qui in eorumdem errores conſpirant, aut opem ferunt ne comprehendantur a judicibus, aut in propaganda hæreſi auxilium porrigunt: idque & *omiſſione*, ut ſi quis interrogatus a judicibus revelare hæreticum recuſaret, ſi conſignatum propriæ cuſtodiæ, illum cuſtodire negligeret: & *commiſſione* dum quis verbis laudat, aut auxilio juvat hæreticum, ut effugiat. Receptatores & defenſores appellantur qui fugientem hæreticum, aut ſe occultantem hoſpitio recipiunt in propria domo, ditione, aut regno.

IX. QUÆST. VI. *Permiſſum ne Catholicis eſt diſputare cum hæreticis?* RESP. Laicis, tametſi doctis, vetitum eſt ſive publice, ſive privatim cum hæreticis de rebus fidei diſputationem inire. Contendunt aliqui, laicos doctos non comprehendi in cap. *Quicumque* §. *inhibemus* de hæreticis in 6. quia, inquiunt, dum laici docti ſunt, ceſſat finis legis. Contraria ſententia mihi probabilior eſt. Si lex ſolos indoctos ſpectaret, fruſtranea eſſet, quia lege naturali indocti interdicti ſunt, diſputare. Occurrere tamen caſus poſſunt in quibus laici valeant, immo & debeant, ſi, reipſa docti ſint, cum hæreticis diſputationem ſuſcipere. Nam ſi hæretici concionibus, aut diſputationibus tentarent Catholicos pervertere; & apti Clerici deeſſent; tum deberent in arenam deſcendere, & Catholicos defendere. Sub hoc decreto comprehenduntur etiam Religioſi laici, cum ſit eadem legis ratio.

CAPUT X.

De libris prohibitis.

I. LIbrorum prohibitio antiqua eſt, & habetur in Act. cap. 19. *Multi autem ex*

eis

Digitized by Google

eis qui fuerant curioſa ſectati, *contulerunt libros*, *& combuſſerunt coram omnibus*. Concilium Nicænum Arii libros comburi juſſit, ut narrat Socrates *lib. 1. cap. 6.*

II. Duplici ratione hæreticorum libri prohibentur, tum ut malum ſeductionis impediatur, tum ut hæretici confundantur. Libri hæretici proſcripti ſunt in *Bulla Cœnæ*. Sub hac prohibitione non comprehenduntur libri Judæorum, & Mahometanorum, vel Ethnicorum. Hæc prohibitio annexam habet excommunicationis pœnam quatuor occurrentibus conditionibus. 1. Ut libri ſint hæreticorum. 2. ut hæreſim doceant, aut de Religione tractent. 3. ut ſcienter legantur, retineantur, vel imprimantur. 4. ut abſque auctoritate ſummi Pontificis id fiat. Illi libri de Religione tractant qui exponunt Scripturam ſacram, & Theologiam; qui res Monachorum, Clericorum, Sanctorum cultum, & ritus interpretantur; ſecus qui res philoſophicas, hiſtoricas, aliaſque inferiores artes verſant.

III. Qui legit librum auctoris catholici in quo eſſent deſcripti errores hæreticorum, pœnis *Bullæ* non ſubjacet, quia liber non hæretici, ſed catholici eſt. Idem dicendum de legente librum auctoris catholici in quo eſſent ob ignorantiam aliquæ hæreſes ſcriptæ. Nec refert quod libri hæreticorum ſint calamo exarati, aut typis editi. Qui legit concionem, orationem, epiſtolam, diſputationem hæretici continentem hæreſim, ſubjacet Bullæ pœnis, quidquid in oppoſitum doceat Sanchez. Quare non eſt admittenda opinio P. Sporer, qui cum Sanchez, Layman, & aliis docet, non incurrere excommunicationem illum qui legeret ſcripturam hæretici minorem decem foliis. Datur tamen parvitas materiæ in hac lectione. Quænam hæc? Azorius unum, vel alterum verſiculum aſſignat; Suarez duas aut tres lineas; Sanchez folii paginam; Fagundez paginam cum dimidia aſſignat; & quiſque pro arbitrio loquitur. Deſignari certa regula nequit. Deliberata lectio culpa veniali non caret. Quare unica & tuta via eſt omnino abſtinere ab hac lectione. Spectandæ tamen ſunt circumſtantiæ perſonæ legentis, rei quæ legitur, & alia ejusmodi, ut definiri culpæ gravitas poſſit.

IV. Qui legit librum hæretici qui nullo modo de Religione tractat, non ſubjacet pœnis latis in *Bulla Cœnæ*. Libri tamen Hæreſiarcharum, Lutheri, Calvini, aliorumque omnes in quacumque materia vetiti ſunt.

V. Ut quis pœnas in Bulla contentas incurrat, oportet ut *ſcienter* legat, ſeu requiritur notitia juris, & facti: ſcire nempe debet & lectionem libri hæretici eſſe vetitam, & librum quem legit, eſſe hæreticum. Eiſdem pœnis ſubjacet qui librum hæreticum alteri legendum tradit, ut legentem audiat. Qui vero caſu fortuito alium legentem audit, non ſubjacet pœnis in Bulla contentis, ſed peccare plus, & minus poteſt pro diverſitate circumſtantiarum. Theologus, Concionator, Confeſſarius urgente gravi neceſſitate legere libros hæreticorum valent, ut vel hæreticos confundant, vel Catholicos confirment. Raro tamen hoc accidit.

VI. Qui licentiam aut a ſummo Pontifice, aut a Congregatione S. Officii obtinuere legendi libros hæreticos, ſi periculum ſeductionis patiantur, ſentiantque mentem gravibus concuti tentationibus, peccant mortaliter ejusmodi libros legentes. Quoniam a debito vitandæ occaſionis graviter allicientis liberare nulla pontificia licentia poteſt. Qui vero nullam tentationem patiuntur, graviter non peccant, etiamſi ex ſola curioſitate legant. Non modo graviter peccant qui abſque legitima facultate legunt libros hæreticos, & excommunicationem reſervatam incurrunt, ſed etiam qui eosdem retinent quacumque ex cauſa, ſive ad pompam & ornatum, ſive ut bibliothecas impleant.

VII. Impreſſores librorum hæreticorum peccant mortaliter, & excommunicationem contrahunt, ſicut omnes illi qui typographis manus adjutrices porrigunt, qui librum imprimendum tradunt, qui attramenta, vel caracteres exhibent: quia omnes influunt in impreſſionem, & hæreticis favent.

VIII. In Indice Tridentino, & Romano præter libros Hæreſiarcharum prohibiti ſunt plures libri Catholicorum. Illi *primæ*, iſti *ſecundæ claſſis* nuncupantur. Prohibiti ſunt Catholicorum libri qui errores continent doctrinæ fidei, aut morum infeſtos, aut ſuſpicionem erroris ingerunt, piaſque aures offendunt, aut ſcandalum præbent, vel opiniones laxas continent. Iſtius claſſis libri aliquando prohibentur *donec corrigantur*. Quod tunc accidit, quando in libro abſolute ſana doctrina continetur, ſed aliqua propoſitio, quæ capitalis non eſt, calamo auctoris excidit præter intentionem, aut ex mentis ſubreptione, vel ob ignorantiam. Ejusmodi libri prohibentur ſub peccato mortali, & excommunicatione non reſervata.

IX. Plura alia ſunt librorum genera in

præfa-

Digitized by Google

præſatu Indice prohibita. Primu omnes libri tractantes magiam. Secondo libri de aſtrologia. Tertio omnes libri obſcæni ſunt ipſo jure prohibiti, nec pro iſtorum lectione facultas ſeu licentia ſuffragatur: ſunt enim natura ſua peſtiferi. Denique in quarta regula Indicis Romani vetita eſt lectio Bibliorum ſacrorum in lingua vernacula abſque ſuperiorum licentia. Liber proſcriptus in una lingua, proſcriptus eſt in quacumque alia, niſi diſcrimen contingat, & correctio facta ſit.

CAPUT XI.

Virtutis ſpei theologicæ notio, objectum, ſubjectum, præceptum, & tempus quo urget obligatio.

I. QUÆST. I. *Quid ſit ſpes theologica?* RESP. Eſt *virtus ſupernaturalis, qua voluntas humana ſperat æternam beatitudinem Dei auxilio obtinendam*. Dicitur *virtus ſupernaturalis*, quia vel accipitur pro habitu, qui a Deo infunditur, vel ſumitur pro actu, qui vi divinæ gratiæ elicitur. Aliæ particulæ diſtinguunt ſpem ab aliis virtutibus theologicis: proprium quippe ſpei eſt Deum attingere prout eſt beatitudo noſtra æterna, quam propriis viribus aſſequi non valemus: idcirco additur *Dei auxilio obtinendam*.

II. Objectum ſpei duplex, materiale, & formale. Illud eſt Deus poſſidendus, & dicitur objectum materiale primarium. Iſtud, ſeu formale eſt Deus ipſe ut omnipotens, ſeu omnipotentia auxiliatrix. Objectum ſecundarium ſunt auxilia divina, bona opera gratiarum vi parta: item bona temporalia, quatenus illarum uſus per gratiam bonus ad æternam beatitudinem viam ſternit. Fundamenta itaque ſpei chriſtianæ ſunt Dei omnipotentia, ejuſdem miſericordia, & immenſa Chriſti Domini merita. Frequenter itaque repetendum nobis eſt ex imo cordis noſtri: *Ego autem in miſericordia tua ſperavi:* pſ. 12. *Deus meus adjutor meus, & ſperabo in eum:* pſ. 17. illudque ante oculos habendum: *Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis:* Gen. 10. Macte igitur animo *in ſpem vitæ æternæ, quam promiſit, qui non mentitur, Deus:* ad Tit. 3.

III. Subjectum ſpei non ſunt neque beati, neque damnati, neque hæretici. De beatis, damnatiſque nullum diffidium. In hæreticis ſicut non eſt fides theologica, ita neque ſpes. In ſolis itaque Catholicis, aut degentibus in via, aut commorantibus in Purgatorio reperitur ſpes theologica. Licet enim ſecuræ illæ animæ ſint præmii obtinendi, abſens tamen præmium eſt.

IV. QUÆST. II. *Datur ne ſpei præceptum?* RESP. Affirmant omnes, & perſpicue illud Scripturæ ſanctæ imponunt. *Sperate in Domino*. Immo, ut ſubdit Propheta, vita fidelium vita ſpei eſt. *Quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me:* pſ. 4. Quid enim eſt vita, ſeu potius peregrinatio noſtra, niſi via ad Patriam? Illuc vota noſtra conſpirare omnia debent. Hanc veritatem definivit Tridentinum *ſeſſ.* 6. *cap.* 6. & Alexander VII. damnavit ſequentem theſim: *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actus fidei, ſpei, & caritatis ex vi præceptorum ad eas virtutes pertinentium*. Obligat hoc præceptum, cum primum refulget rationis lumen, & quidem per ſe, ſicut & cum exeundum de hoc mundo eſt. Urget denique per ſe præceptum iſtud ad frequentandos hujuſce virtutis actus. Plures docent, nullum eſſe tempus determinatum in quo ejuſmodi præceptum urgeat. Qua ratione aſſeri a viris chriſtianis tantum paradoxon poſſit, ſane non percipio. Vix chriſtiani recitare ſincere orationem dominicalem valent, quin eliciant actus ſpei. *Per accidens* urget præceptum iſtud quoties gravis tentatio animum pulſat contra ſpem; cum Sacramentum Pœnitentiæ peragendum eſt; quando urgent præcepta caritatis, & orationis &c.

V. Spem comitatur timor, qui eſt fuga mali ardui, quod vitari facile nequit. Dividitur in filialem, initialem, ſervilem, & mundanum, qui turpis eſt. Servilis eſt bonus, quem Deus *Matth.* 10. ſuadet. *Timete eum qui poteſt corpus, & animam perdere in gehennam*. Timor iſte a Spiritu ſancto eſt, non tamen eſt donum Spiritus ſancti. Timor vero filialis & caſtus donum eſt Spiritus ſancti, ſicut & timor initialis, qui non diſtinguitur a primo niſi tanquam imperfectum a perfecto.

VI. QUÆST. III. *Daturne timoris præceptum?* RESP. Affirmant omnes. Patet ex Scriptura ſancta. *Deut. cap.* 10. inquit Deus: *Et nunc, Iſrael, quid Dominus tuus petit a te, niſi ut timeas Dominum tuum?* Et David pſ. 33. *Timete Dominum omnes ſancti ejus*. Præceptum iſtud peculiare eſt.

VII. QUÆST. IV. *Quænam ſunt vitia ſpei oppoſita?* RESP. Sunt deſperatio, & præſumptio. Deſperatio deſcribitur, quod ſit voluntas efficax abjiciendi ſalutem æternam ex divina miſericordia conſequendam. Graviſſimum

Digitized by Google

num peccatum eſt : male quippe ſentit de divina miſericordia.

VIII. Præſumptio eſt perverſa, ſeu inordinata confidentia in divinam miſericordiam. Grave peccatum eſt, & in illud frequentius quam in deſperationem incidunt peccatores, qui confidunt gloriam æternam ſe aſſecuturos ſine jejuniis, ſine carnis conflictatione, & abſque laborioſis operibus. Quare Chriſtiani illi qui vitam ducunt in ludis, in conviviis, in ſolatiis, in promiſcuis virorum & mulierum converſationibus, non ſperant in Deum, ſed Deum tentant; & quamvis non peccent peccatum præſumptionis proprie dictæ, quæ conjuncta cum hæreſi eſt, ſunt tamen in continuo peccato incuriæ propriæ ſalutis æternæ. Perſeverant in peccatis ex nimia fiducia in divinam miſericordiam. Hæc ſola craſſa negligentia, hæc ſtupida torpedo, & indolentia in graviſſimo æternæ ſalutis negotio, grave peccatum eſt. Diuturna perſeverantia in peccatis ex ſpe divinæ miſericordiæ ſupplicium eſt divinæ vindictæ, quæ ſpargit pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates.

DISSERTATIO II.

De caritate erga Deum.

ULtimum inter virtutes theologicas locum occupat caritas, quia earumdem finis, & meta eſt. Hæc eſt vinculum chriſtianæ perfectionis, ſine qua nihil proſunt cetera, & cum qua omnia proſunt ad vitam æternam. Sed quod lugeri ſatis non poteſt, non pauci Caſuiſtæ hanc præ ceteris virtutibus, ſuis laxis opinionibus quaſi extinguere, & ejuſdem exercitium ad nihilum fere redigere pertentarunt, ut ex ſequentibus theſibus palam fiet.

CAPUT I.

Cenſus propoſitionum proſcriptarum.

I. Alexander VII. quinque ſupra quadraginta propoſitiones proſcripſit, quarum prima ejuſmodi eſt. *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum fidei, ſpei, & caritatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

II. Innocentius XI. ex ſexaginta propoſitionibus quas proſcripſit, tres ad hanc materiam ſpectantes damnavit, ſuntque ſequentes.

5. *An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.*

6. *Probabile eſt ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum caritatis erga Deum.*

7. *Tunc ſolum obligat quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam qua juſtificari poſſimus.*

III. Alexander VIII. an. 1690. una ſupra triginta damnavit propoſitiones, quarum ſunt inter alias ſequentes in ordine.

9. *Revera peccat qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, & diſconvenientiam cum natura ſine ullo ad Deum offenſum reſpectu.*

10. *Intentio qua quis deteſtatur malum, & proſequitur bonum, mere ut cæleſtem obtineat gloriam, non eſt recta, nec Deo placens.*

2. *Omne quod non eſt ex fide chriſtiana ſupernaturali quæ per dilectionem operatur, peccatum eſt.*

13. *Quiſquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, caritate ſi caruerit, vitio non caret, quoties licet intuitu beatitudinis operatur.*

16. *Attritio quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur ſine dilectione Dei propter ſe, non eſt bonus motus ſupernaturalis.*

CAPUT II.

Inventarium propoſitionum quæ laxæ videntur.

I. P. Thomas Tamburinus *Lib. II. in Decal. cap. I. num. 9.* de fide ſcribens, doctrinam præmittit qua omnium trium theologicarum virtutum præcepta in nihilum redigit. *Puto* (inquit) *per ſe, & directe nunquam obligari fideles ad credenda prædicta myſteria nec implicite, nec explicite ex vi neceſſitatis præcepti fidei .... Ratio prioris dicti eſt, quia, ut diximus .... nunquam præceptum aliquod obligat, niſi ſit determinatum. Cum enim non poſſit niſi ut determinatum exire in executionem, non cenſetur practice eſſe completum.*

Num. 10. ultra progreditur ad deſtruendum ſpeciale præceptum caritatis. *Confirmatur primo noſtra ſententia ex Azorio, qui docet, caritatis præceptum tunc ſolum obligare quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam qua juſtificari poſſimus: quia hoc præceptum non videtur obligare, niſi ut medium juſtificationis, vel ut diſpoſitio ad illam. Hæc ex illo. Ex quibus colligo ſimili-*

Digitized by Google

militer dici poſſe de actu fidei, & conſequenter de actu ſpei, ut cum de ſpe infra c. 2. §. 1. & cum de caritate agam, huc me remittens rurſus innuam infra c. 3. §. 2. n. 2.

II. Videndum nunc eſt quid de caritatis præcepto ſcribat loco a ſe citato. Refert *n.* 1. varia Doctorum placita his verbis. *Laborant Doctores in aſſignando tempore quo debet fidelis ex obligatione actum poſitivum amoris elicere circa Deum; variaque tempora, ut varia ſunt ingenia hominum, aſſignant. Primum tempus, quod aliqui aſſignant, eſt initium uſus rationis. Secundum finis vitæ. Tertium tota vita indeterminate ſumpta, ut ſaltem ſemel in ea ametur Deus. Quartum omnes dies feſtivi in quibus debemus Deo ſpecialiter vacare. Quintum tempus, quo adultus ſuſcipit baptiſmum. Sextum tempus quo quis ſuſcipit Eucharistiam. Septimum, quando forte ſumitur martyrium. Octavum, quando a Deo magnum accipis beneficium. Nonum, quando audis aliquem contra Deum blaſphemantem. Decimum, quando gravi urgeris tentatione, præſertim odii Dei, cum periculo conſenſus, niſi ad Deum per amorem te convertas.*

2. *Mihi placet doctrina Azorii, qui docet, hoc præceptum caritatis impoſitum fuiſſe ob juſtificationem impii: ſolum igitur tunc obligare, quando impius, quia Sacramentum Pœnitentiæ non eſt in promptu, non habet aliam viam qua ſe juſtificet, niſi eliciat actum contritionis, quæ ſemper aliquo tandem modo actum amoris Dei ſuper omnia dilecti involvit. Conſequenter igitur, & indirecte, ratione ſuæ juſtificationis, ad actum caritatis fideles obligantur. Vide ſupra c. 1. §. 1. n.* 50. *ubi idem loquendi modus mihi placuit de præcepto actus fidei, & ſpei: nam per ibidem dicta & confirmabitur hæc Azorii doctrina, & impugnari poterunt tempora modo aſſignata num. præcedente.*

3. *Confirmatur: quia licet communis ſententia doceat, dari præceptum ſpeciale de amando Deo in illis verbis*, Diliges Dominum Deum tuum, *& alibi; tamen non ignobiles Doctores docent, hoc præceptum non eſſe ſpeciale, & ſpeciali tempore implendum, ſed generale imbibitum in omnibus præceptis; ſicut ſecundum præceptum de dilectione proximi non eſt ſpeciale, ſed in Decalogi præceptis contentum: nam propterea dicitur:* In his duobus præceptis, *ideſt dilectione Dei, & proximi,* univerſa lex pendet, & Prophetæ: *&* qui habet præcepta mea, & ſervat ea, ille eſt qui diligit me: *&* plenitudo legis dilectio. *Si enim qui ſervat præcepta, diligit, quiſque diligit, ſervat; jam unum ex his continetur in alio, & conſequenter præceptum caritatis indirecte ſolum, & ratione alterius obligabit.*

4. *Probabilis ergo, & tutiſſima ſententia eſt illorum qui negant, fideles initio uſus rationis (ſic Caſtrop. cum Azor. Valent. Sanch. Suar. Coninch. ab eod. cit.) & fine vitæ (ſic idem ibi n. 9. cum Azor. & Sanch. ab eodem cit.) obligari ad ſe convertendos ad Deum, illum amando: ponere enim hujuſmodi obligationem, quæ certe ſolido fundamento non innititur, nihil aliud eſt niſi ſcrupulos ingerere, non quidem indoctis, quia hi ad eam obligationem minus advertunt, ſed doctioribus &c.*

III. Patritins Sporer *tract.* 11. *in* 1. *præcept. Decal. c.* 5. *n.* 31. ſui P. Tamburini, & Auctorum quos Tamburinus allegat, opinionem de more tranſcribit, ac fuſius eam explicat, & quatenus fieri poteſt, propugnat. „ Probabilis mihi (inquit) hactenus
„ ſemper viſa fuit ſententia, præceptum il-
„ lud numquam obligare *per ſe*, quoad a-
„ ctum explicitum amoris Dei ſuper omnia;
„ ſed ei ſatisfieri per voluntariam obſervan-
„ tiam præceptorum, & excluſionem omnis
„ peccati propter Deum, uti docent multi,
„ & graves Doctores apud Tamburinum.
„ Ratio eſt, quia ex una parte volens pro-
„ pter Deum obſervare omnia præcepta e-
„ jus, & pro nulla re ipſum peccando of-
„ fendere, vere diligit Deum ſuper omnia,
„ ſaltem implicite, & virtualiter, & ex to-
„ to corde negative . . . Ex altera autem
„ parte non eſt aſtruenda obligatio alicujus
„ præcepti, & quidem gravis ſub mortali,
„ abſque certo fundamento. Nullum autem
„ certum & urgens adferri poteſt fundamen-
„ tum, quod præceptum dilectionis obliget
„ aliquando *per ſe* ad actum formalem, &
„ explicitum amoris Dei, ut patebit expen-
„ dendo fundamenta communiter allata.

„ Unum & præcipuum fundamentum eſt
„ ipſum magnum mandatum, & præceptum
„ affirmativum caritatis: *Diliges Dominum*
„ *Deum tuum ex toto corde tuo:* quod ſane
„ debet obligare aliquando ad actum ſuum
„ proprium, ne fruſtra ſit. Agnoſcimus, &
„ veneramur diviniſſimum mandatum, ejuſ-
„ que exercitium, & frequentiſſimum nobis
„ in omnibus optamus. *Nulla tamen ratio,*
„ *vel auctoritas convincit illud eſſe præceptum*
„ *ſpeciale, & ſpeciali aliquo tempore per ſe*
„ *obligatione implendum;* quin cum DD. re-
„ latis probabiliſſime dici poſſit, eſſe præce-
„ ptum generale imbibitum in omnibus præ-

„ ce-

„ ceptis, ut proinde illi abunde ſatisfiat a-
„ ctibus amoris Dei implicitis, contentis in
„ obſervatione voluntaria præceptorum pro-
„ pter Deum, ut dictum eſt.

„ 2. Eadem prorſus ratione etiam alte-
„ rum præceptum caritatis, *Diliges proxi-*
„ *mum tuum ſicut te ipſum*, non eſt ſpe-
„ ciale, *ſpeciali aliquo tempore per ſe obli-*
„ *gatorie implendum per aliquem actum in-*
„ *ternum* elicitum amoris erga proximum
„ (quando enim hoc?) ſed eſt præceptum
„ generale imbibitum in omnibus præceptis
„ Dei erga proximum: eique abundanter
„ ſatisfit, dum quis vult ſervare præcepta
„ Dei erga proximum, & data occaſione de
„ facto ſervat abſtinendo ab omni odio, of-
„ fenſa, & injuria, & dum opus eſt, exhi-
„ bendo opera externa caritatis.

3. „ Aliud novum urgentius fundamen-
„ tum exhibet propoſitio omnino prima in-
„ ter prohibitas, ac damnatas ſub Alexan-
„ dro VII. anno 1665. ita ſonans: *Homo*
„ *nullo umquam vitæ ſuæ tempore tenetur*
„ *elicere actum fidei, ſpei, & caritatis ex*
„ *vi præceptorum divinorum ad eas virtutes*
„ *pertinentium*. Sic propoſitio damnata. Ve-
„ rum nulla hic fit mentio de actu forma-
„ li explicito amoris Dei ſuper omnia; &
„ omnino ſufficere videtur, præceptum ca-
„ ritatis ſæpe obligare per ſe, ſaltem qua-
„ tenus eſt negativum, ut in caſibus ſupra
„ poſitis, *etſi numquam obliget ut affirmati-*
„ *vum* .... Ergo minus damnata cenſeri
„ debet noſtra ſententia.

„ 4. Sed ecce noviſſime anno 1679. fun-
„ damentum urgentiſſimum, meo judicio,
„ poſuit Innocentius XI. Inter complures
„ propoſitiones damnatas, tamquam ſcanda-
„ loſas, & in praxi pernicioſas etiam has
„ tres ordine repoſuit. *An peccet mortaliter*
„ *qui actum* &c. .... Hic ego do victas
„ manus ob reverentiam, & obedientiam
„ ſacræ Sedis apoſtolicæ.

IV. P. Caſtropalaus tr. 6. diſp. 1. punct. 4. num. 9. *Quinto aſſerunt alii, inſtante periculo mortis, etiamſi peccati mortalis conſcius non ſis, immo etiamſi illius conſcius ſacramentaliter confitearis, te obligatum eſſe Deum ſuper omnia diligere ... Fateor hanc obligationem eſſe ſatis probabilem, & in praxi ſemper conſulendam; at non eſt omnino certa, ſi peccati mortalis conſcius non es: nam illam rejiciunt Azor. Sanch.* Per caritatem, inquit Angelicus, aſſequimur ultimum finem, Deoque conjungimur. Inſtante ſeparationis momento ab hoc mundo, & conjunctionis cum Deo, non jubemur actum elicere amoris, qui medium eſt quo reapſe Deo copulemur?

V. Idem loc. cit. num. 9. *Septimo alii dicunt, obligare hoc præceptum primo, cum martyrium ſubeundum, vel aliud egregium difficileque opus aggrediendum eſt: quia expedit tunc firmare animum Dei obſequio. Sed ego convenientiam agnoſcam, obligationem improbo.* Chriſtianus ergo, tyranno mortem minante, ac morte ipſa imminente, actum caritatis, qua & Deum, & tyrannum amet, atque ſe ipſum confirmet roboretque ad ſubeundum agonem, immaneque ſupplicium, edere non aſtringitur? Conveniens id erit, neceſſarium non erit?

VI. Idem loc. cit. num. 10. *Hac ergo obligatione exiſtimo quemlibet adultum teneri non ſingulis annis, ut placuit Petro de Ledeſma, quia hoc eſt nimis durum, & nullo firmo fundamento nititur; ſed aliquoties in vita ... Reputarem autem dilationem trium annorum eſſe gravem.* Nimis durum eſt ſuavibus amicitiæ amplexibus ſingulis annis Deum parentem, proviſorem, conſervatorem, redemptorem, benefactorem noſtrum amare?

CAPUT III.

Caritatis theologicæ notio, objectum, prærogativæ, & præceptum.

I. QUÆST. 1 *Quid ſit caritas, ejuſque objectum?* RESP. Caritas accepta pro habitu definitur: *Eſt virtus divinitus infuſa, qua Deus propter ſe, & proximus propter Deum diligitur*. Caritas Deum amat, ut eſt Deus, ſive propter ſuam bonitatem, ac perfectionem. In ea particula *proximus* comprehenduntur omnes creaturæ rationales æternæ gloriæ capaces.

II. Objectum materiale ſeu *quod* primarium caritatis eſt Deus; ſecundarium eſt proximus propter Deum. Objectum formale caritatis eſt infinita Dei bonitas propter ſe amabilis. Hac ratione caritas diſtinguitur a duabus aliis virtutibus theologicis.

III. Prima caritatis prærogativa eſt amicitia Deum inter & homines. *Jam non dicam vos ſervos, ſed amicos:* Joan. 15. Hæc amicitia reciprocam benevolentiam includit, & mutuam bonorum communionem, ut ſubdit idem Evangeliſta c. 14. *Qui diligit me, diligetur a Patre meo, & ego diligam eum*. Filius Dei humanam naturam ſibi copulavit, & ad Divinitatis faſtigium evexit, ut cujuſdam æqualitatis ſpeciem adumbraret.

Secunda prærogativa caritatis eſt quod ſit animæ vita, ſicut corporis vita anima eſt, inquit Auguſtinus. *Tertia* prærogativa caritatis eſt quod ſit donum a Deo infuſum nullis noſtris meritis antecedentibus, nullaque noſtra naturali capacitate ſpectata. *Quarta* prærogativa eſt valor quem caritas ceteris omnibus operibus tribuit. Habent utique ceteræ virtutes ex proprio objecto ſuam honeſtatem, & bonitatem; verum ut præmii corona redimitæ evadant, veſte nuptiali caritatis ornatæ ſint neceſſum eſt. *Quinta* prærogativa caritatis eſt quod ſit virtus omnium excellentiſſima, ut inquit 1. *Cor.* 13. S. Paulus. *Major autem horum eſt caritas.*

IV. Caritatis actualis officia, & actus ſunt benevolentia, affectus unionis, complacentia de perfectionibus divinis, amor infinitæ bonitatis, deſiderium ejuſdem gloriæ; velle Deo bona tum intima, quæ ſunt omnes infinitæ perfectiones, tum extrinſeca ſita in manifeſtatione divinarum perfectionum, nempe quod Deus colatur, adoretur, laudetur, & ametur ab omnibus creaturis.

V. QUÆST. II. *Urget ne præceptum amandi Deum?* RESP. Hoc eſt omnium mandatorum maximum, & primum, inquit *c.* 22. Evangeliſta Matthæus. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt maximum & primum mandatum.* Conferas velim hæc Chriſti verba cum opinionibus quas ex Tamburino, Sancio, Sporer ſupra retuli *c.* 2. & cum theſibus proſcriptis, quas aliqui recentes Probabiliſtæ docuerunt: & inde collige, quæ adhibenda fides ſit ſimilibus auctoribus in ceteris morum controverſiis obſcuris, & implexis, ſi in explicando graviſſimo, & primo mandato tam luculenter a Chriſto Domino expreſſo, in tam laxas opiniones lapſi ſunt.

VI. S. Thomas 2. 2. *qu.* 44. *art.* 1. pluribus rationum momentis evincit hoc ſpeciale præceptum. Qua enim ratione caritas virtus ſpecialis eſt, eadem præceptum imperans ejuſdem actus peculiare eſt. *Eſt autem* (inquit Angelicus) *aliquid debitum dupliciter: uno modo* PER SE; *alio modo propter aliud. Per ſe quidem debitum eſt in unoquoque negotio id quod eſt finis, quia habet rationem per ſe boni. Propter aliud autem eſt debitum id quod ordinatur ad finem . . . Finis autem ſpiritualis vitæ eſt ut homo uniatur Deo, quod fit per caritatem: & ad hoc ordinantur ſicut ad finem omnia quæ pertinent ad ſpiritualem vitam . . . . In quolibet autem genere id quod eſt per ſe, potius eſt eo quod eſt propter aliud: & ideo maximum præceptum eſt de caritate.*

VII. S. Auguſtinus *lib.* 1. *de mor. Eccl. c.* 11. explicans hoc mandatum inquit: *Si igitur diligentibus Deum omnia procedunt in bonum; & ſummum bonum, quod etiam optimum dicitur, non modo diligendum eſſe* NEMO AMBIGIT, *ſed ita diligendum ut nihil amplius diligere debeamus; idque ſignificatur, & exprimitur quod dictum eſt:* Ex tota anima, & ex toto corde, & ex tota mente; *quis, quæſo, dubitaverit, his omnibus conſtitutis, & firmiſſime creditis, nihil nobis aliud eſſe optimum, ad quod adipiſcendum, poſtpoſitis ceteris, feſtinare oporteat, quam Deum? Item ſi nulla res ab ejus caritate nos ſeparat; quid eſſe non ſolum melius, ſed etiam certius hoc bono poteſt? Sed ſingula breviter attendamus. Nemo nos inde ſeparat minando mortem: idipſum enim quo diligimus Deum, mori non poteſt, niſi dum non diligit Deum, quod nihil eſt aliud quam ei quidquam in diligendo, atque ſequendo præponere. Nemo inde ſeparat pollicendo vitam: nemo enim ab ipſo fonte ſeparat pollicendo aquam* &c.

VIII. Itaque mandatum illud ſpeciale eſt, quod per ſe amoris actum imperat. Falſa ergo quorumdam opinio, qua aſſerebant mandatum iſtud generale eſſe in aliis præceptis incluſum. Quare merito Alexander VII. proſcripſit ſequentem theſim anno 1690. *Bonitas objectiva conſiſtit in convenientia objecti cum natura rationali; formalis vero in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc ſufficit ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative. Hinc homo non tenetur amare* NEQUE IN PRINCIPIO, NEQUE IN DECURSU VITÆ SUÆ MORALIS.

IX. QUÆST. III. *Amor quem præceptum hoc imperat, debetne eſſe appretiativus, vel etiam intenſivus?* RESP. Duplicem diſtinguunt Theologi amorem caritatis: *appretiativum* unum, *intenſivum* alterum: quæ diſtinctio non valde antiqua eſt. Amore *appretiativo* Deum proſequimur, cum Deum omnibus rebus præferimus, & cum tali amore flagrantes, mala omnia pati, & ſuſtinere, & bona quæcumque amittere parati ſumus, ne Deum offendamus. Amor *intenſivus* addit fervorem vehementiorem, conatum intenſiorem, & ſenſibilem etiam quaſi teneritudinem majorem, & minorem. Convenit penes omnes, præceptum iſtud non jubere amorem intenſivum hoc modo explicatum, ſeu prout intenſio ultra præceptorum obſervantiam impel-

pellit animum ad opera conſilii exequenda, & ad ſublimiorem perfectionis viam percurrendam, & quæ in mutuis amplexibus delicias conſtituit. Præcipitur autem amor appretiativus, quo Deum præeligimus, & præferimus omnibus aliis bonis; & hoc modo diligimus Deum ex toto corde, ex tota anima: quoniam ſolus Deus dominatur in corde noſtro, & ſibi omnes affectus noſtros ſubjicit. Amor iſte cum pugnet adverſus amorem carnalem, & terrenam cupiditatem, non eſt ſejunctus ab aliquo fervore, intenſione, & conatu. Hæc tamen caritas augetur, & ejus fervor magis accenditur. Idcirco tres caritatis ſtatus cum Auguſtino, & Thoma diſtinguunt Theologi, nempe *incipientium*, *proficientium*, & *perfectorum*. Caritas incipiens hominem Deo ſubjicit, concupiſcentiam, cupiditates, & appetitiones coercet, peccata omnia inſectatur, & omnia amoris cæleſtis impedimenta removet. Caritas proficiens altius aſſurgit, flammas ſurſum extollit, grandia conatur, & tota in pietatis, & virtutum exercitia incumbit: non modo ſervare legem exacte ſtudet, ſed conſilia etiam evangelicæ perfectionis exequi contendit. Caritas perfecta quaſi triumphans de proſtratis hoſtibus Deo fruitur, & tranquilla deliciis cæleſtibus affluit. Verum magis experientia, & exercitio divini amoris, quam calamo hæc omnia exprimuntur.

X. Deſiderium deliberatum perpetuo manendi in hac vita a peccato mortali non excuſant auctores plures: quam ſententiam veram judico, quando animo deliberato revera quis cuperet perpetuo commorari in hoc mundo, quia is præponeret hujus vitæ ſtatum Deo, atque adeo præceptum amandi Deum ſuper omnia violaret. Nec eſt quod reponas, hunc non præferre hanc vitam Deo, ſed ſolum deſiderare ne hac vita privetur, & ne in infernum incidat: directe ergo cupit æternas pœnas declinare. Non, inquam, hoc oppones. Via ſiquidem declinandi infernum non eſt vitæ iſtius perpetuitas, ſed fuga peccati, & virtutum exercitium. Qui permanere in hac vita perpetuo vellent, reipſa, quamvis id non exprimant, peccatorum voluptatibus frui cuperent, & una infernum vitare. Deſiderium iſtud perennitatis hujuſce vitæ ex perverſo carnalium voluptatum amore proficiſcitur; idcirco malum, & vitioſum eſt, atque caritati infeſtum.

CAPUT IV.

Tempora deſignantur in quibus hoc præceptum amandi Deum urget.

I. QUÆST. I. *Obligat ne præceptum iſtud aliquo determinato tempore?* RESP. Negarunt nonnulli, qui contendebant præceptum hoc non eſſe ſpeciale; ſed opinio hæc jam proſcripta ab Eccleſia eſt.

II. QUÆST. II. *Satis ne eſt ſemel in vita actum amoris Dei elicere?* RESP. Opinionem adfirmantem proſcripſit Ven. Innocentius XI. in hac theſi: *An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus*. Hæc opinio deteſtationem potius quam confutationem meretur. Præceptum maximum & primum, & tanta verborum ſeveritate, & emphaſi a Deo impoſitum; præceptum quod eſt vitæ chriſtianæ anima, qua Deo unice vere vivimus, ſemel tantum exercendi actus vitales debitum imponit?

III. QUÆST. III. *Obligat ne hoc præceptum ſingulis dumtaxat quinquenniis?* RESP. Opinionem adfirmantem propugnarunt olim aliqui; ſed hanc quoque damnavit Ven. Innocent. XI. *Probabile eſt ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum caritatis erga Deum*.

IV. QUÆST. IV. *Obligat ne præceptum iſtud per ſe in primo uſus rationis inſtanti?* RESP. Adfirmant cum S. Thoma communiter graviores Theologi. Quandoquidem aliquo determinato vitæ tempore hoc præceptum per ſe obligat, ut definivit Eccleſia, ad amandum Deum: ergo hæc obligatio potiſſimum urget in primo uſus rationis inſtanti moraliter accepto. Lux quippe rationis aperit puero ingreſſum in hunc mundum, oſtenditque viam quæ ducit ad portum. Tum igitur deliberare de ſe ipſo debet, & ultimum ſibi præſtituere finem. Finis hic ultimus Deus eſt: ergo amandus, præeligenduſque eſt. Et ſane dum prima illa rationis lux affulget, aliquid agere juvenis aſtringitur. Quid vero aptius, meliuſque agere valet quam ſuum Creatorem, Redemptorem, & æternæ ſuæ felicitatis divinum Parentem ſalutare, diligere, & ejuſdem amplexus anhelare? Nullum itaque tempus opportunius amandi Deum deſignari poteſt quam intervallum illud in quo deliberandum eſt de via arripienda, & de ultimo fine ſeligendo. Hoc autem eſt tempus illud in quo uſus acquiritur rationis. V. Op-

V. Oppoſitam opinionem communiter defendunt Probabiliſtæ, & inter plura quæ obtrudunt ſophiſmata unum eſt, quod onus nimis grave imponitur pueris; Chriſtus autem dicit: *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve*: Matth. 11. Tunc autem ſuave jugum eſſe contendunt cum humanis appetitionibus, & libertati accommodatur. Quoties aliquod divinum mandatum onus imponit concupiſcentiæ, cupiditati, & ceteris illecebris infeſtum, toties regerunt dictum oraculum: *Jugum meum ſuave eſt* &c.

VI. Auctores iſti falſo in ſenſu præfato oraculo abutuntur. Omnes ad unum Patres teſtantur jugum Chriſti ſuave eſſe, quia eſt jugum amoris, caritatis, amicitiæ, & benevolentiæ. Dura eſt carnis conflictatio, tolerantia perſecutionum, concupiſcentiæ & cupiditatis crucifixio, caſtitatis cuſtodia, & plurima alia quæ Evangelium jubet. Duriſſima, & aſperrima hæc ſunt, nedum dura, & aſpera. Verum dulcia, & ſuavia tum ſolum evadunt omnia cum divina caritas, cum cæleſtis amor unctionem, ſuavitatem, & delicias divinæ amicitiæ effundit. Si mulierculararum affectus dulcia, & ſuavia reddunt ſuis amatoribus graviſſima incommoda quæ hi ſuſtinent, ut eiſdem placeant, qua ſuavitate, quibus deliciis non replebit Deus amantes ſuos? Benigni Caſuiſtæ duriſſimum, & aſperrimum efficiunt jugum Chriſti, a quo frequens caritatis, quæ ſola aſperitatem & duritiem tollit, exercitium auferunt. Omnia divinæ legis mandata carni & ſanguini infeſta, inimica, & oneroſa ſunt. Caritatem, amicitiam, benevolentiam adde, & omnia dulceſcunt amantibus. Hæc eſt omnium Patrum doctrina.

VII. Paucos ex multis S. Auguſtini textus adduco. In pſal. 47. *Quidquid enim difficile eſt in præceptis, leve eſt amanti. Nec ob aliud recte intelligitur dictum Matth. XI. 30.* Onus meum leve eſt, *niſi quia dat Spiritum ſanctum, per quem diffunditur caritas in cordibus veſtris*. Fuſius loquitur ſerm. 66. cap. 1. *Durum videtur, & grave quod Dominus imperavit, ut ſi quis eum vult ſequi, abneget ſeipſum. Sed nec eſt durum, nec eſt grave quod ille imperat, qui adjuvat ut fiat quod imperat. Nam & illud verum eſt quod ei dicitur in pſal.* 16. Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodivi vias duras: *& illud verum eſt quod ipſe dixit Matth. XI. v.* 30. Jugum meum lene eſt, & onus meum leve. *Quidquid enim durum eſt in præceptis, ut ſit lene, caritas facit. Novimus quanta ipſe amor faciat ..... quanta homines perpeſſi ſunt; quanta indigna, & intolerabilia pertulerunt ut pervenirent ad id quod amaverunt*. Item lib. de natur. & grat. contra Pelagianos cap. 69. *Valde autem bona ſunt præcepta, ſi legitime his utamur. Eo quippe ipſo quo firmiſſime creditur, Deum juſtum, & bonum impoſſibilia non potuiſſe præcipere; hinc admonemur & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus. Omnia quippe fiunt facilia caritati, cui Chriſti ſarcina levis eſt: aut ea una eſt ſarcina ipſa quæ levis eſt, ſecundum hoc quod dictum eſt* 1. *Joan.* 5. *ver.* 3. Et præcepta ejus gravia non ſunt. *Et quod dicitur in Deuteronomio* 30. .... Prope te eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo.... *Converſus ergo quiſque, ſicut ibi præcipitur, ad Dominum Deum tuum ex toto corde ſuo, & ex tota anima ſua, mandatum Dei non habet grave. Quomodo eſt enim grave, cum ſit dilectionis mandatum? Aut enim quiſque non diligit, & ideo grave eſt; aut diligit, & grave eſſe non poteſt. Diligis autem, ſi, quod illic admonetur, Iſrael converſus fuerit ad Dominum Deum ſuum ex toto corde ſuo, & ex tota anima tua*. Mandatum, *inquit*, novum do vobis, ut vos invicem diligatis: *Joan.* 13. *&:* Qui diligit proximum, legem implevit: *&:* Plenitudo legis caritas. *Secundum hoc & illud dictum eſt*: *Si ambularent ſemitas bonas inveniſſent utique ſemitas juſtitiæ lenes. Quomodo ergo dicitur:* Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodivi vias duras? *pſal.* 16. *niſi quia utrumque verum eſt. Duræ ſunt timori, leves amori*.

VIII. Hactenus oſtenſum eſt 1. caritatis præceptum ſpeciale eſſe, & actum expreſſum amoris imponere; 2. pluries in vita obligare; 3. intra quinquennium illud per ſe urgere. Alia nunc tempora deſignanda ſunt quibus hoc urget mandatum.

IX. QUÆST. V. *Frequenter ne ad actus amoris Dei obligat caritatis præceptum?* RESP. Si verba quibus Deus præcipit amorem hunc, ſpectentur, temeraria apparet propoſita quæſtio. Non frequentiam modo, verum etiam moralem continuationem divini amoris jubet divinum mandatum adeo perſpicue, ut nec revocari in diſputationem poſſit. Legantur verba *Deuter.* 6. Joan. 6. inquit Chriſtus: *Manete in dilectione mea*. Quæ verba conſtantem perſeverantiam in divina dilectione produnt. Clarius hoc exprimit *epiſ.* 1. *c.* 4. S. Petrus: *Ante omnia autem mutuam in vobiſmetipſis caritatem continuam habentes, quia caritas operit multitudinem peccatorum*. Et pro-

profecto Chriſtiani vi propriæ profeſſionis vitam vivere chriſtianam aſtringuntur. Quid eſt hæc vita chriſtiana, niſi conjunctio animæ cum Deo, quemadmodum vita corporalis eſt in unione animæ cum corpore?

X. QUÆST. VI. *An ſatis ſit ſemel in anno actus caritatis elicere?* RESP. Has ſimileſque quæſtiones, Patribus omnibus ignotas, dum propoſitas ab ultimæ ætatis Theologis lego, non levi perſundor admiratione. Hæc quippe quæſtio ſimillima huic mihi videtur: *Utrum homo vivens ſemel in anno actus vitæ edere aſtringatur?* vel *an ſatis ſit ut ſemel in anno actus vitæ eliciat?* Nou ne perridicula quæſtio eſſet? Magis vero ridicula quæſtio foret, ſi de homine mortuo diſputatio inſtitueretur.

XI. Propoſita igitur quæſtio aut eſt de homine juſto, aut de homine peccatore. Si de homine juſto, nimis vana apparet. Nam homo juſtus vitam vivit divinam: ergo moraliter continuat caritatis officia. Nullum enim opus deliberate volitum eſt in homine juſto, quod non ſit aut meritorium, aut demeritorium, ut in 2. *diſt.* 40. *q.* 1. *a.* 5. docet Angelicus: *Nullus actus a voluntate deliberate progrediens poteſt eſſe qui non ſit bonus, vel malus, non tantum ſecundum Theologum, ſed etiam ſecundum moralem Philoſophum. Et voluntarius non poteſt eſſe aliquis actus a deliberata voluntate procedens in habente gratiam qui non ſit meritorius. Sed in non habente gratiam poteſt eſſe aliquis actus deliberatus qui nec ſit meritorius, nec demeritorius.* Et paulo infra: *Sed tamen actus bonitate civili perfectus, non eſt ſuſceptibilis efficaciæ meriti, niſi in eo qui gratiam habet: & ideo in eo qui caret gratia, indifferens eſt ad meritum, & demeritum; ſed in illo qui gratiam habet, oportet vel meritorium, vel demeritorium eſſe: quia ſicut malus erit demeritorius, ſic & bonus erit meritorius. Quia cum caritas imperet omnibus virtutibus, ſicut voluntas omnibus potentiis, oportet ut quidquid ordinatur in finem alicujus virtutis, ordinetur in finem caritatis. Et cum omnis actus bonus ordinetur in finem caritatis, in finem caritatis ordinatus remanebit; & ita meritorius erit. Et ſic comedere, & bibere ſervato modo temperantiæ, & ludere ad recreationem ſervato modo eutrapeliæ, quæ medium tenet in ludis, ut dicitur* II. *Ethicorum, meritorium erit in eo qui caritatem habet, per quam Deum ultimum finem vitæ ſuæ conſtituit.* Hoc idem docet pluribus aliis in locis. Quæſt. XI. de malo art. 5. ad 11. *Ad hoc quod aliquis ſit actus meritorius in habente caritatem, non requiritur quod actu referatur in Deum; ſed ſufficit quod actu referatur in aliquem finem convenientem, qui habitu referatur in Deum. Sicut ſi aliquis volens peregrinari propter Deum, emat equum, nihil actu de Deo cogitans, ſed ſolum de via quam jam in Deum ordinaverat; hoc eſt etiam meritorium. Sed conſtat quod ille qui habet caritatem, ſe & omnia ſua ordinavit in Deum, cui inhæret ut ultimo fini. Ergo quidquid ordinaverit vel ad ſe, vel ad quodcumque aliud ſui, meritorie agit, etiamſi actu de Deo non cogitet; niſi impediatur per aliquam inordinationem actus, qui non ſit referibilis in Deum. Hoc autem non poteſt eſſe, niſi ſit peccatum ſaltem veniale. Ergo omnis actus habentis caritatem vel eſt meritorius, vel eſt peccatum.* Eadem habet quæſt. XIV. ar. 5. *Dicendum, quod in habente caritatem non poteſt eſſe aliquis actus virtutis, niſi caritate formatus: aut enim actus ille erit in debitum finem ordinatus; & hoc non poteſt eſſe niſi per caritatem in habente caritatem: aut non eſt ordinatus in debitum finem; & ſic non erit actus virtutis.*

XII. Actus caritatis eſt amor efficax ultimi finis, nempe Dei: ergo omnia dirigit in Deum, & potiſſimum ipſum hominem juſtum, ejuſque voluntatem, & arbitrium. Hoc eſt enim Deum diligere toto corde, tota anima, & tota mente, nempe totam animæ hoſtiam Deo offerre. Si integram plantam donat: ergo & fructus, nempe omnes actus, & officia, qui ab eadem voluntate proficiſcuntur. Diſputant Theologi quamdiu actus ille caritatis, quo juſtus ſe, ſuaque omnia in Deum dirigit, duret in impreſſione relicta in voluntate, ceteriſque virtutibus? *Salmanticenſes* reſpondent durare per totam vitam, niſi retractetur. Eſto. At cito retractabitur, niſi frequenti actuum repetitione foveatur. Ex hac negligentia ſæpe erumpendi in hos amoris actus proficiſcuntur frequentiſſimi juſtorum relapſus in peccata. Quis dixerit fervere inter duos homines præſentes amicitiæ amorem, ſi ſemel in anno amoris officia mutuo ederent?

XIII. Accedit quod caritatis amor in anima juſta perpetuo carnalium appetitionum tumultum patitur. Continenter dæmon ſpectra immittit, & præſtigia depingit, libidinem accendit, ut hunc amorem cæleſtem extinguat. Comparare non immerito poſſumus ignem divini amoris, qui in juſti voluntate ardet in hoc corruptæ naturæ ſtatu, cum ignis calore qui calefactæ aquæ hæret. Aqua

calefacta cito frigeſcit, ob continuum conflictum, quo frigus aquæ pugnat adverſus calorem ſibi inimicum; & niſi calor iſte in aqua receptus continuis flammis corroboretur, in nativam aqua recidit frigiditatem. Eadem ratione proportione ſervata, calor amoris divini in voluntate juſti ardens, paulatim tepeſcit, vireſque in continua pugna adverſus impuriſſimas concupiſcentiæ flammas, & mundi, dæmoniſque lenocinia & præſtigia, amittit, & penitus frigeſcit, niſi opportuno alimento inſtauretur, niſi frequenti actuum æſtu inflammetur.

XIV. Heinc compertum exploratumque eſt, vanam eſſe quæſtionem illam, utrum ſemel in anno elicere actum amoris fideles debeant, aut ſingulis Dominicis. Si enim ſermo de juſtis ſit, iſti cum vitam vivant divinam, ſingulis diebus caritatis officia peragunt. Et ſi ſemel tantum, non dico in annum, vel in menſem, ſed in hebdomadam actum amoris elicuerint paulatim tepidi, poſtea frigidi, & tandem peccatores evadent. Quid? Inter tot tempeſtatum fluctus, adverſus tot tentationum impetus victores evadent, niſi fervens ſit & æſtuans divinus amor? Ad primum hoſtis aſpectum, ad primum ſeducentis mulierculæ illicium corruent, niſi in cæleſti amicitia fortes, & robuſti fuerint. Si de peccatoribus ſermo ſit, iſti implere divinum præceptum nequeunt, niſi Deo reconcilientur, & culpis obolitis, in gratiam ſeſe reſtituant. Peccant vero iſti, de die in diem ſuam converſionem diu differendo. Quæſtio ergo de peccatoribus non eſt, ſed de juſtis. Porro ſi dicámus juſtos pluries in hebdomada, aut menſe debere actus caritatis elicere, quidquam ne oneris, & rigoris imponimus præter id quod reipſa in praxi juſti peragunt? Quis namque juſtorum vel per unicum diem negliget ſuum ſalutare amantiſſimum Deum, & recitare precationem dominicam, quam pronuntiare ſincero corde nequit, quin Deum Patrem ſuum amet? Si vero id negligant juſti, in peccata & quidem graviſſima facile relabentur. Hortandi ergo urgendique fideles ſunt ut continenter Deum ardenti amore proſequantur, ſecus diſputandum num ſemel in anno, in menſe, in hebdomada exercere hunc amorem debeant. Diſputationes iſtæ ex hominum cerebro proficiſcuntur, non ex Scripturis ſanctis, quæ continuatum perennemque amorem imperant.

XV. QUÆST. VII. *Utrum ex præcepto caritatis omnes aſtringantur dirigere opera ſua in Deum?* RESP. Diſputatio eſt de directione virtuali, non actuali. Quod præceptum caritatis imperet hanc directionem omnium operum in Deum ultimum finem, conſtat ex ejusdem præcepti verbis. *Diliges Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.* Si totum cor, totam animam Deus poſtulat, eodem jure omnes ejusdem partus, fructus, & opera requirit, ut interpretatur 1. 2. q. 100. ar. 10. S. Thomas. *Sub præcepto caritatis continetur ut diligatur Deus ex toto corde, ad quod pertinet ut omnia referantur in Deum.* Præceptum iſtud luculentius exprimit 1. Cor. 10. S. Paulus. *Sive ergo manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Rurſus cap. 14. ſubdit: *Omnia veſtra in caritate fiant.* Huic doctrinæ ſubſcribunt omnes Patres, quorum teſtimonia dedi *Tom. 1. in Dec. lib. 1. diſ. 4. c. 12.*

XVI. In errorem extremum lapſi ſunt Bajus, & Janſenius. Hanc propoſitionem, quæ eſt 25. Bajus docuit: *Infidelium opera ſunt peccata: & Philoſophorum virtutes ſunt vitia.* Defendit Bajus omnia opera referenda eſſe in Deum vi caritatis theologicæ, & proprie dictæ, quæ ſane in infidelibus non reperitur. Heinc intulit omnia infidelium opera eſſe peccata: quem errorem omnes Catholici damnant. Catholicorum Theologi non pauci, præſertim Cardinalis Noriſius, Franciſcus Maceuo, Vincentius Contenſonius, pluresque alii, docent, ſine fide theologica, & caritate proprie dicta reperiri poſſe opera bona moralia; ſecus vero ſine auxilio actuali, ſpeciali, ſeu caritate generatim, & communiter dicta. Docent, opera aliqua infidelium eſſe bona & honeſta ex officio, & objecto: at quoties vi auxilii ſpecialis divini non referuntur in Deum, peccatum omiſſionis contingit, quod non inficit operationem, dummodo operans ſiſtat in honeſtate operationis ſuapte natura bonæ, eamque non detorqueat in pravum finem; quia tunc opus eſſe pravum omnes fatentur. Paucis rem habe. Omnes fatentur opera infidelium plerumque eſſe peccata, quia illa in praxi communiter referunt in finem pravum. Omnes ſimiliter fatentur interdum infideles aliqua bona moralia operari aut vi ſpecialis auxilii, ut contendunt plures, aut viribus naturæ cum auxilio generali, ut alii communius propugnant. Auctores prioris ſententiæ docent præceptum referendi omnia opera in Deum vel actu, vel virtualiter obligare ſolum ſub veniali. Totum ergo diſſidium huc recidit, num infideles aliquando perpetrent

pecca-

peccatum veniale omiſſionis, propterea quod negligant referre opus in Deum.

XVII. Quæ cum ita ſe habeant, quis ſatis mirari nonnullos Theologos poteſt, qui adverſus priorem opinionem, quam tota Auguſtinienſium ſchola, aliique graviſſimi Theologi defendunt, tam impotenti impetu abripiuntur? Opinio ex una parte levioris momenti eſt: ex altera ſua fruitur magna probabilitate. Nihiloſecius non verentur nonnulli Theologi benignioris Ethices patroni hæreſis notam inurere dictæ opinioni, & in hæreſis ſuſpicionem adducere ejuſdem auctores.

CAPUT V.

Conſectaria, quæ theologicarum virtutum exercitia, & officia ſuadent.

I. HUc conferre Paſtores, & Confeſſarii ſua ſtudia debent, ut altius fidelium animis theologicarum virtutum imagines imprimant, & in earumdem praxi eosdem exerceant. Idque ut facilius præſtent, ſub finem tractatus ejusmodi trium virtutum, pauca in hunc finem perſtringere conſtitui, ad SS. Patrum Eccleſiæ methodum ſin in totum, ſaltem in partem accedere cupiens. Omnes namque Patres nullibi de morum doctrina tantummodo diſputare docent, ſed præſertim incumbunt in perſuadenda ejuſdem obſervantia.

§. I.

Qua ratione fidei excellentia, & exercitium ſuadendum.

II. Expergiſcimini ergo viri Dei, animarum Paſtores, & Confeſſarii, & pro eo quo ardetis zelo, gregem veſtrum in perpetuo fidei exercitio inſtruite. Fides Chriſti vera & perfecta lumen in mente, amor in corde eſt. Ut in mente ſplendeat fidei lumen, oleum, quo lux illa fovetur & alitur, in cordis lampade ardeat oportet. Sol terræ vaporibus obtenebratur, & fidei lux hebeſcit, dum ex corrupto corde impuræ exhalationes erumpunt. Vitia recta fidem non adoriuntur, ſed viam parant ad impietatem. Docete ergo fideles ut corda, & animas a vitiis purgent, ſi illuſtrari mentes ſuas vivæ fidei ſplendore cupiunt. Si verborum apparatu, ſi eloquentiæ vi, ſi diſputationum efficacitate hæreticorum mentes in fidei obſequium ſubigere non valent, vitæ innocentia, virtutum ac operum ſanctitate illorum emollire obſtinationem, & propria humilitate eorumdem devincire ſupercilium ſtudeant.

III. Inculcandum vero illis altius eſt ut Filium Dei hominem factum, & hominum improperiis, irriſionibus, & maledictis ſubjectum præ oculis habeant: ut ſtantes, ambulantes, laborantes frequenter meditentur Crucem, & in eadem pendentem Dei Filium, qui ideo mori voluit, ut animas noſtras a dæmonis ſervitute redimeret, & ad æternam felicitatem perduceret. Crux hæc fax eſt, hæc lucerna, quam manu mentis tenere debent, ut in hac tenebrarum valle dirigere iter ad cæleſtem Jeruſalem queant.

IV. Incredibilem fidei excellentiam, & infinitam Dei miſericordiam, quæ tantum beneficium nobis impertiit, vivide repræſentare ſtudeant: & hoc vel ſimili pacto illos alloquantur. Soporem aliquantiſper excutite Chriſtiani, & recogitate fidem veſtram annulum pretioſiſſimum eſſe, quo animarum veſtrarum ſponſalia cum Deo obſignanda ſunt. Fides veſtra ſecretiora Dei arcana reſervat vobis, nunc ſub nube communicata, at ſuo tempore pulſa nube & diſſipatis tenebris, videnda in ſeipſis, quod ultimum eſt intimæ amicitiæ argumentum. Fidem hanc Chriſti morte partam, Martyrum ſanguine adultam, miraculorum teſtimoniis confirmatam, Doctorum ſapientia defenſam vobis Deus ſola ſua clementia motus impertiit. Mente percurrite tot mundi plagas, tot regna, provincias, imperia, & nationes, infidelitatis, & hæreſis tenebrarum caligine obductas. Recogitate tot inter millia millium delectos vos eſſe in gentem ſanctam, in regale ſacerdotium, in filios & ſponſos deificæ Trinitatis. Verum recordamini ſimul regna, imperia, nationeſque illas, quæ nunc infidelitatis & hæreſis tremenda ſupplicia luunt, olim, non ſecus ac nunc vos, fidei lumine perfuſas fuiſſe. Reſpicite ad latera veſtra fidei & religionis ſublatæ formidandam ſtragem. Qui quondam fratres veſtri, Dei filii, & Paradiſi heredes erant, nunc eorum ſucceſſores veſtri hoſtes, divinæ vindictæ mancipia, dæmonum præcones, religionis proditores evaſere. Æquata ſunt ſolo templa, diruta altaria, antiquata ſacrificia; & ſcelera, ſchiſmata, hæreſes, impietas vexillum explicant ubi olim ſanctior refulgebat, & dominabatur fides Chriſti. Quid eſt quod præ millium millibus animas veſtras fidei ſuæ annulo obſignaverit Deus? quod ab univerſali naufragio ſervatas in ſuæ religionis arca repoſue-

Digitized by Google

poſuerit ? quod tanta prædilectione easdem complexus ſit ? Hanc religionis viciſſitudinem, & revolutionem, qua Deus furorem iræ ſuæ in ipſa miſericordiæ vaſa, & bonitatem in victimas vindictæ exercet, dum recogitabat Apoſtolus Paulus, perterrefactus, & tremebundus exclamabat : *O altitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei ! quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus !* Mentem ergo in tantum arcanum defigite, ut hinc colligatis immenſas divinæ miſericordiæ divitias ſuper vos effuſas.

V. Poſt explicatam tanti doni celſitudinem, & majeſtatem inſtruite illos ut frequenter in dies ſingulos præſertim mane, meridie, & veſpere actus fidei repetant. Crucifixi imago nunquam a mente recedat, recogitantes ad ejusdem exemplum conformandos mores eſſe, & vitam. *Quos præſcivit, & prædeſtinavit conformes fieri imaginis Filii ſui.* Hic clavum tundant ſacri Paſtores: profeſſionis in baptiſmate emiſſæ ſignificarus exponant, doceant illos, ideo Crucis ſigno frontes obſignari ſuas, & ſacro chriſmate ungi, ut coram univerſo mundo, etiam cum vitæ diſpendio, ſi opus eſſet, Chriſti Religionem intrepide confiteantur. Solliciti Paſtores ſint & diligentes, & eo præcipue collineent vota ſua, ut hanc Chriſti, & Sanctorum imitationem ſuadeant fidelibus ſuis. Hanc morum doctrinam altius exaggerent & commendent.

§. II.

Spei chriſtianæ exercendæ rationes.

VI. *Quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me :* inquiebat ſanctus Propheta David *pſal.* 4. Spes in ardua, difficilia, & ſublimia tendit. Serio recogitate, quæ obſtacula aggreditur amplificandi imperia, & triumphandi de hoſtibus fiducia. Nihili pendet theſauros exhaurire, & patrimonia prodigere; Nihili facit uxorum lacrymas, filiorum ſortem: læto animo ſuſtinet diras tempeſtates, temporum vices, & adverſantis fortunæ ictus, ut gloriam bello partam aſſequatur. Quæ non ſuſcipit incommoda, & moleſtias fugacium mercium acquirendarum fiducia ? quæ maria, quas diſſitas regiones non peragrat, quos fluctus, & quas tempeſtates non ſuſtinet ? Si ſpes hæc terrena tam dura, tam aſpera, tam tetrica decoquit, ut vana & inania comparet; qua animi fortitudine ſpes theologica aggredi obſtacula debet, quæ ingreſſum remorantur in cæleſtem Patriam ? Qua pectoris fortitudine, carnis luctam, ſenſuum lenocinia, ſirenum muliercularum præſtigia, & faſcinia, mundi fraudes, hoſtium dolos, dæmonis inſidias repellere cogitur ? Omnia iſta ſtrenue ſuperarent homines, ſi certi forent ſe poſt victoriam aſſecuturos principatum aliquem, regnum, aut imperium. Fides autem quam profitentur, revelat illis æternum regnum, imperium infinitum poſſidendum poſt breviſſimum iſtius vitæ curſum. Spes chriſtiana poſſeſſionem ſibi certam ſpondet, dummodo ea impleantur quæ Religio credenda & agenda præſcribit.

VII. Erigite animum o viri chriſtiani, vires exerite atque conatus, ut Deum aſſequamini. Spes chriſtiana fortitudine nititur, qua hoſtes profligat, impedimenta repellit, & difficultates omnes ſuperat. Perverſa ſpes eſt quæ impunitatem ſpondet in peccatis, quin a peccatis removeat. Radix perverſæ ſpei eſt defectus timoris. Spes chriſtiana inter fortitudinem & timorem ambulat. Timor a periculis removet, audaciam deprimit, & divinæ juſtitiæ ſeveritatem repræſentat. *In timore Domini fiducia fortitudinis*, inquit Salamon. Timor avertit animum ne libere pericula ſubeat. Fortitudo animum erigit, ut pericula quæ vitare non valet, impavide propulſet.

VIII. At cuinam in mentem venire poteſt ut rationibus opus ſit ad ſuadendum Chriſtianis timorem ſpei ſocium ? Circumſtant undique verſum pericula. Pericula in terris, inquit Apoſtolus, pericula in mari, pericula in magiſtris & directoribus, pericula in falſis fratribus: pericula in nobis ipſis, in cordibus, in ſenſibus, in cogitationibus noſtris: & nos inſenſati in deliciis, & voluptatibus ducimus dies noſtros ? Unde quæſo tanta dementia ? Perpendite, Chriſtiani, vos in carcere hujus mundi conſtitutos eſſe. Recogitate juventutis & virilis ætatis delicta. Omnes in hoc exilio conſtituti ſumus ſententiam aut æternæ mortis, aut æternæ vitæ expectantes. Hinc corona gloriæ, hinc gladius æterni ſupplicii impendet capiti noſtro. Fidet oculos erigamus, ut coronam operibus bonis appenſam, & ſupplicium operibus pravis deſtinatum meditemur. Decurrunt tempora, fluunt dies, horæ, & momenta elabuntur : momentum inſtat, imminetque aut coronam aſſequendi æternam, aut cervicem ſupponendi æterno tremendoque ſupplicio. Et nos non concutimur, non trepidamus, non expaveſcimus ?

IX.

Digitized by Google

IX. Evangelicus Paſtor, ut animas ſibi creditas in ſpe exerceat, immenſitatem mercedis, & præmii aſſequendi, omnipotentiam, & infinitam miſericordiam paratam auxilia & gratiam conferre, quibus præmium obtineatur, palam faciat. Illas doceat frequenter repetere iſtius fiduciæ actus quotidie, quemadmodum exules, & peregrini continenter patriam anhelant, ut facile eosdem frequentare actus queant, dum irruunt adverſantis fortunæ, & calamitatum fluctus.

§. III.

Caritatis exercendæ regulæ.

X. Fides theologica repræſentat Dei bonitatem, clementiam, miſericordiam, & beneficia infinita creationis, & redemptionis nobis jam collata, & præmia æterna conferenda, quæ ſpes aſſequi cupit. Niſi ferreum, & ſaxeum ſit cor humanum, continere ſe vix poteſt quin Deum adeo bonum, clementem, benefactorem, & liberaliſſimum largitorem amore proſequatur. Duo ſunt amores, inquit Auguſtinus *lib.* 11. *de Gen. ad litt. cap.* 15. quorum alter ſanctus, alter immundus. Amor caritatis cives efficit Jeruſalem, amor iniquitatis ſervos conſtituit Babylonis. Pugnant invicem amores iſti, & alter pellit alterum.

XI. Amandum Deum eſſe agnoſco, inquis, ſed quomodo diligendus ſit, ignoro. Verius dixiſſes, verbis exprimere modum quo Deum diligis, te neſcire. Amor motus eſt, quo voluntas in bonum cognitum fertur, aut illud deſiderando, aut de eodem gaudendo, aut in eodem complacendo, eidemque bona deſiderando. Si Deum amas, quia te creavit, redemit, conſervat, protegit, alit, uno verbo quia tibi beneficus eſt, amor appellatur caſtæ concupiſcentiæ. Si illius amore flagras, quia bonus, quia dignus eſt ut omnes ejus amore ardeant, ut illi bonum velint, ut ejuſdem laudes pangant, ipſumque colant, amor eſt caritatis & amicitiæ. Amor concupiſcentiæ caſtæ imperfectior eſt, & naturæ noſtræ intimior, ideo ab eodem initium capitur, deinde altior fit aſcenſus. Quid eſt quod te ad amorem hominis accendit? Beneficia, reponis, quæ mihi contulit, & ejuſdem in me prior effuſus amor: & tandem ejuſdem juſtitiæ, æquitatis, bonitatis, ſinceritatis dotes, & plures aliæ prærogativæ. Excita in mente tua lumen fidei chriſtianæ, quæ cum beneficia infinita tibi a Deo collata, tum bonitatem, æquitatem, majeſtatem, clementiam, miſericordiam, ſapientiam, benignitatem, & innumeras alias dotes tibi vivide ante oculos proponat. Caritatem fides præcedit. Quo ſplendidius eſt fidei lumen, eo ardentior eſt amoris flamma. Cum fuerit mens fidei luce perfuſa, & voluntas ſpei robore erecta, continuo accenditur amoris flamma, quam vix comprimere animas præfatis duabus virtutibus ornata, & excitata poteſt.

XII. Fuerunt qui, ut puriſſimam iſtius amoris flammam accenderent, docuerunt, amandum eſſe Deum, præciſa quacumque ſpe eumdem poſſidendi. Dei poſſidendi fiduciam mercenarium efficere amorem contendebant. Quare ut amorem hunc purum redderent, ab omni conſequendi præmii deſiderio vacuum volebant. Sed doctrinam hanc improbavit Innocentius XII. Deus noſter eſt merces noſtra, beatitudo noſtra. *Diliges Dominum Deum tuum.* Homines ſine Deo nihil ſunt. Sui deſtructionem appeterent homines, quoties ſeparare ſe a Deo vellent. Ille impurus & mercenarius amor eſt qui alia præter Deum amat ſine relatione ad Deum. Purus vero perfectuſque amor eſt qui Deum amat, quia bonus eſt. Deum nobis volumus, quia ipſe ſe coronam & mercedem noſtram conſtituit. Ille nos ſuos filios, ſuos heredes delegit. *Si filii, & heredes;* ſi heredes, & poſſeſſores. Amamus Deum ut ſummum bonum noſtrum. Duo ſunt reſpectus diſtincti; at unus alterum non excludit, ſed unus alteri ſubjicitur. Anima caritatis igne ſuccenſa modo ſub una, modo ſub altera relatione Deum diligit, & tandem ſe, & omnia ſua in Deum refert, & ibi quieſcit veluti in ſuæ æternæ felicitatis centro.

XIII. Paſtores animarum, & Dei miniſtri omnes, ſi gregem evangelicum a vitiis purgare, & in virtutis ſemita continere velint, in his theologicis virtutibus illum exerceant. Poſt auditam ſacramentalem confeſſionem inter opera ſatisfactoria, quæ imponere pœnitentibus debent, præſcribant harum trium virtutum penſum Deo offerendum. Ignorant, inquies, harum virtutum officia exercere. Ignorant? Non ſunt ergo chriſtiani. Non ſunt ergo abſolutionis capaces, cum harum virtutum exercitium præcedere & comitari ſacramentum debeat. Quis ergo adeo rudis, qui nequeat meditari flexis genibus Filium Dei hominem factum, & crucifixum? Inſtruite illos, ut mentem defigant in hac cruce, in hac Chriſti paſſione, recogitantes Chriſtum Dominum hanc mor-

Digitized by Google

mortem obiiſſe ob hominum amorem, ob eorum redemptionem, & ut eos ad æternam felicitatem perduceret. Inſtruite ut recitent ſymbolum ſingulos articulos parumper recogitando, & meditando. Monete illos ut precationem dominicam recitent implorantes a Deo hanc vivam fidem, invictam ſpem, & ardentem amorem. Harum virtutum exercitatio eſt fundamentum, & anima religionis chriſtianæ. Ceteræ devotiones ornatus ſunt, & veluti adjecti flores: at ſi baſes & fundamenta ædificii chriſtiani deſint, omnia in fumum occidunt. Sed præcipue inculcent, illos in Deum credere, ſperare, & diligere qui mores, & vitam ad Jeſu Chriſti exemplar conformant.

DISSERTATIO III.

De caritate erga proximum.

CAPUT I.

Recenſentur propoſitiones damnatæ adverſus caritatem proximi.

SI nonnulli graviter extenuarunt, & fere de medio ſuſtulerunt præceptum caritatis erga Deum, mirum non eſt quod laxas opiniones evulgarint adverſus caritatem qua proximum diligere aſtringimur. Propoſitiones ab Innocentio XI. proſcriptæ in hac materia ſunt ſequentes.

10. *Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.*

11. *Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.*

12. *Vix in ſæcularibus invenies, etiam in Regibus, ſuperfluum ſtatui; & ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatui.*

13. *Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & deſiderare, non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.*

14. *Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis hereditas.*

15. *Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis a ſe in ebrietate patrato, propter ingentes divitias inde ex hereditate conſecutas.*

CAPUT II.

Propoſitiones laxæ Caſuiſtarum.

I. MArcus Vidal in *arca de præcepto caritatis inquiſ.* 1. *pag.* 25. *n.* 56. & *ſeqq.* „ Licet DD. communiter aſſerant, injuria affectum aliquando teneri particularia dilectionis ſigna inimico exhibere, tum ob evitandum ſcandalum, tum etiam quando ex tali ſigno exhibendo ſperaretur probabiliter ſalus ſpiritualis inimici: quia ſi fratrem errantem corripere debemus, ſi ſpes adeſt illius emendationis, ut illum Domino lucremur; ergo ut inimicum Deo, & nobis reconciliemus, jure cogimur ad eum v. g. ſalutandum, ſi quidem ſpes probabilis adeſt lucrandi illum ſalutatione noſtra.

„ 57. *Nihilominus ego ipſe neutrum admitto, neque concedo.* Primo quoad ſcandalum grave, quod his temporibus fere numquam intervenit, cum quaſi apud omnes in praxi habetur non ſalutare inimicum, neque cum illo loqui &c.

„ 58. Quo vero ad ſecundum dico: ſicut ego ipſe . . . . . non teneor ſub mortali providere ſaluti ſpirituali proximi, citra extremam ejus neceſſitatem, cum meo gravi damno temporali . . . . . *ita neque etiam teneor cedere honori meo, & famæ*, quæ ſunt bona ſuperioris ordinis quam ſunt temporalia, ſub mortali, ut proximi ſpirituali vitæ provideam extra neceſſitatem extremam . . . ſed ſi quis teneretur exhibere inimico ſigna dilectionis ſpecialia, quando his ſignis ſperaretur ejus ſalus ſpiritualis, etiam teneretur cedere honori ſuo & famæ citra extremam neceſſitatem. “

Auctor iſte duo imponit chriſtianæ Religionis cultoribus: alterum quod effutit, quaſi in omnibus obtinere morem denegandi ſalutationem inimicis; alterum quod fiat honoris & famæ jactura dum his officiis inimicos amplectimur, ut illorum æternam ſalutem lucremur.

II. Tamburinus *lib.* 5. *in Decal. c.* 1. §. 3. *n.* 29. „ An filius poſſit mortem patris optare, vel de illa gaudere, non ut malum patris (hoc enim eſſet odium execrandum) ſed ut ipſe filius paterna hereditate fruatur? An mater poſſit deſiderare mortem filiæ, ne illam alere, vel dotare cogatur? An poſſit ſubditus mortem cu-

„ pere

Digitized by Google

„ pere ſui Prælati, ut prælaturæ ipſe ſuc-
„ cedat, vel ut ab eo Prælato ſibi infenſo
„ liberetur? . . . . Si ſolum deſideres, vel
„ cum gaudio excipias ejuſmodi effectus,
„ hereditatem, moleſtiæ carentiam, præla-
„ turam . . . licite hæc optas, vel ample-
„ cteris: quia non gaudes de alterins ma-
„ lo, ſed de proprio bono . . . . Si deſide-
„ res ſnb conditione, facilis item eſt reſpon-
„ ſio, licite poſſe. Denique ſi abſoluto de-
„ ſiderio deſideres in hunc modum: cupio
„ mortem patris, non ut malum patris eſt,
„ ſed ut bonum meum, ſeu ut cauſam bo-
„ ni mei, nimirum quia ex illius morte ego
„ ejus hereditatem adhibo; vel ſic: utinam
„ moriatur mea filia, nam ſic ſexcentas ſol-
„ licitudines excutiam &c. ſi, inqnam ſic
„ deſideras, major eſt reſolvendi difficultas:
„ quia tunc eligis velle male illis, quam-
„ vis ut cauſam tui commodi; quod non
„ videtur culpa vacare, & ita quidem pu-
„ tat Bonacina . . . Nihilominus Caſtropa-
„ lans docet contrariam opinionem *ſatis pro-*
„ *babilem*. "

III. Ferdinandus de Caſtropalao *tract.* 6. *diſp.* 4. *punct.* 1. *n.* 11. „ Nihilominus cre-
„ do, ſi cum debita moderatione facias, te
„ poſſe abſque peccato mortali de vita ali-
„ cujus triſtari, & de illius morte naturali
„ gaudere, illamque inefficaci affectu pete-
„ re, & deſiderare, non quidem ex diſpli-
„ centia perſonæ, ſed ob aliquod tempora-
„ le emolumentum inde ſecutum. Sic edo-
„ cere videtur Emanuel Sa verb. *Caritas* n.
„ 8. ubi abſolute docet te poſſe proximo o-
„ ptare malum corporale ad ſalutem ani-
„ mæ, & mortem ob Reipublicæ bonum,
„ & hoſti tibi alioquin valde nocivo mor-
„ tem, non odio, ſed ad vitandum damnum
„ tuum, item de morte ejus gaudere ob bo-
„ num inde ſecutum. Azor. 1. *part. lib.* 3.
„ *cap.* 12. *qu.* 2. & Bonacina *diſp.* 3. *qu.* 4.
„ *punct. ult. num.* 7. affirmant licere matri
„ mortem filiarum optare, eo quod ob de-
„ formitatem, vel inopiam non poſſit eas
„ juxta ſuum deſiderium nuptui tradere:
„ & idem eſſe dicunt, ſi ob illarum cau-
„ ſam male tractaretur a marito, poſſet il-
„ larum mortem optare, ut ab illo damno
„ liberaretur. "

IV. Joannes Sanchez *diſp.* 2. *ſelect. n.* 9.
„ Hinc infertur, licere ſibi, vel proximo
„ optare mortem ob vitandam moleſtam in-
„ firmitatem, mendicitatem, vitam pœna-
„ lem a marito feminæ inflictam, & alia
„ hujus generis, dummodo deſideretur mors
„ ut a Deo infligenda, non ab homine in-
„ juſte, vel a dæmone. Non enim digna
„ eſt ſalus tanto dolore, & mors prolonga-
„ ta dicitur vita miſeriis repleta. "

V. Marcus Vidal *in arca de caritatis præcepto, inquiſ.* 1. *n.* 85. „ Animadvertendum
„ tamen, hoc præceptum adimpleri per hoc
„ quod nullum malum proximo inferatur:
„ & ideo non eſt præceptum obligans ad
„ habendum actum internum de dilectione
„ erga proximum, *cum per ſe non pateat*
„ *proximo, ſicut Deo*. "

VI. Idem *ibi n.* 88. „ Colligitur ſecundo,
„ viventes ſimul in aliquo collegio, vel in
„ aliqua religione poſſe abſque labe culpæ
„ mortalis denegare ſimul ſigna particularia
„ amoris, nempe ſalutationem, allocutio-
„ nem, & his ſimilia. "

VII. Idem *inquiſ.* 11. *n.* 46. „ Quinta con-
„ cluſio. Licitum eſt, ſervato tamen ordine
„ & forma, optare alteri malum temporale
„ ob honeſtum finem conſequendi aliquod
„ bonum temporale. "

VIII. Idem *n.* 65. „ Colligitur quarto,
„ poſſe licite alteri imprecari malum tem-
„ porale ex motivo tantum propriæ, vel a-
„ lienæ utilitatis, ut eſt optare alicui infir-
„ mitatem, ne ludo omnia diſſipet, aut
„ mortem ob vitandam inopiam, vel mole-
„ ſtam infirmitatem, aut vitam pœnalem,
„ & hujuſmodi. "

IX. Idem *n.* 66. „ Colligitur quinto, poſ-
„ ſe licite optare mortem alicujus, & de il-
„ la gaudere ob hereditatem habendam....
„ Nam objectum hujus actus non eſt ma-
„ lum, ſed eſt commodum ex morte conſe-
„ quens, quod eſt bonum, & conforme re-
„ ctæ rationi, ut ſupponitur. *Unde mors ipſa*
„ *conducens* ut medium ad tale commodum,
„ & ſequens ex cauſis naturalibus, erit quid
„ bonum. "

CAPUT III.

De præcepto divino quo jubemur actu interno caritatis proximum diligere.

I. NOmine proximi intelliguntur omnes creaturæ rationales æternæ beatitudinis capaces, ſive infideles homines ſint, ſive juſti, ſive injuſti, ſive amici, ſive inimici, ſive prædeſtinati, ſive reprobi. Dæmones, & creaturæ irrationales non comprehenduntur abſolute ſub proximo diligendo, ſed ſolum creaturas irrationales diligere poſſumus, quatenus volumus eas permanere ad gloriam

 Dei,

Dei, & utilitatem hominum, ut docet 2. 2. *q.* 25. *art.* 2. S. Thomas.

II. QUÆST. I. *Datur ne præceptum diligendi proximum?* RESP. Adfirmant omnes. *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum:* Matth. 22. & Joan. 12. *Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem*. Hanc dilectionem mutuam eſſe ſplendidiſſimum chriſtianæ profeſſionis caracterem, ſubdit ibidem Chriſtus Dominus. *In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem*. Et S. Petrus epiſt. I. cap. 4. *Ante omnia mutuam in vobiſmetipſis caritatem continuam habentes, quia caritas operit multitudinem peccatorum*. S. Paulus ad Galat. c. 5. *Omnis lex in uno ſermone impletur: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum*. De fide ergo eſt dari præceptum diligendi proximum. Præceptum hoc naturale eſt, quatenus amorem naturalem imperat; ſupernaturale vero prout proximum diligere jubemur, non modo ſecundum quod eſt nobis in natura cognatus, vicinus, aliiſque titulis, verum etiam prout homo eſt a Deo redemptus, & æternæ beatitudinis capax.

III. QUÆST. II. *Præceptum iſtud obligat ne ut peculiaribus internis actibus proximum diligamus?* RESP. Negarunt non pauci; ſed illorum doctrina damnata eſt ab Innoc. XI. in his duabus theſibus: *Non tenemur proximum diligere actu interno*. 2. *Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos*. Opera exteriora mortua ad vitam æternam ſunt, niſi caritate vivificentur. *Si caritatem non habuero, nihil mihi prodeſt*. Ergo ſublata interiore caritate, opera exteriora liberalitatis, beneficentiæ erga proximum inepta ſunt ad implendum præceptum illud divinum quo jubemur proximum diligere.

IV. QUÆST. III. *Actus quo diligere proximum jubemur, debetne eſſe diſtinctus ab actu amoris quo Deum diligimus?* RESP. Negant aliqui benignioris ingenii auctores; ſed iſtorum opinio falſa eſt. Quoniam duo ſunt præcepta diſtincta, quorum alterum Dei, alterum proximi amorem jubet. Duobus ergo diſtinctis actibus duo præcepta implenda ſunt! Utique. Divina bonitas eſt ratio *ſub qua* proximus diligitur: & non eſt ratio *quæ* diligatur. Deus objectum primarium eſt caritatis, & proximus ſecundum. Qui Deum ex toto corde diligit ſuper omnia virtualiter diligit proximum. At hoc non ſufficit. Immo damnata eſt doctrina in hac theſi contenta: *Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali*.

V. QUÆST. IV. *Obligat ne per ſe hoc præceptum ad proximi dilectionem?* RESP. Si ſermo ſit de proximo in communi, certum eſt quemlibet teneri *per ſe* proximum diligere actu formali, præciſa quacumque circumſtantia. Contra. ſi proximus in particulari ſpectetur, convenit inter Theologos, amandum eum eſſe vi præcepti, neceſſitate tantum urgente.

VI. *Per accidens* urget præceptum iſtud, dum gravis tentatio odii animum pulſat, & amor oppoſitus judicatur remedium opportunum ad expellendum odium. Secundo dum aſtringimur proximo periclitanti ſuccurrere, aut quacumque gravi neceſſitate preſſo ſive in ſpiritualibus, ſive in temporalibus opem ferre, tum actu interno diligere proximum aſtringimur: quia lex caritatis ſine actibus internis non impletur. Tertio dum gravis injuria ſive in bonis famæ, ſive in bonis animæ, vel corporis proximo infertur, ob quam graviſſime turbatur, & affligitur. Quarto dum proximus in extrema neceſſitate poſitus noſtro eget conſilio, auxilio ſpirituali, vel temporali.

VII. Animum paratum habere debemus ad diligendum proximum in particulari, ſi neceſſitas occurreret. Quæ animi promptitudo in hoc eſt ſita, ut animus noſter caritate ardeat in communi. Hæc caritas neminem excludit ab iſta communitate. Si autem ſcire cupis, num ardeat caritas in corde tuo erga proximum in communi, vide num occaſione data vel acceptæ injuriæ, vel illatæ promptus ſis ad dilectionem. A fructibus enim planta dignoſcitur.

VIII. QUÆST. V. *Quomodo diligere debet proximum ſicut te ipſum!* RESP. Hanc particulam *ſicut teipſum* exponit 2. 2. *q.* 44. *a.* 7. S. Thomas. *Modus autem dilectionis tangitur cum dicitur*, ſicut te ipſum: *quod non eſt intelligendum quantum ad hoc quod aliquis proximum ſibi æqualiter diligat, ſed ſimiliter ſibi. Et hoc tripliciter. Primo quidem ex parte finis, ut ſcilicet aliquis diligat proximum propter Deum, ſicut ſe ipſum propter Deum diligere debet; ut ſic ſit dilectio proximi ſancta. Secundo ex parte regulæ dilectionis, ut ſcilicet aliquis non condeſcendat proximo in aliquo malo, ſed ſolum in bonis; ſicut & ſuæ voluntati ſatisfacere debet homo, ſolum in bonis, ut ſic ſit dilectio proximi juſta. Tertio ex parte rationis dilectionis, ut ſcilicet non diligat aliquis proximum propter propriam utilitatem, vel delectationem, ſed ea ratione quod velit proximo bonum ſicut vult bonum ſibi ipſi; ut ſic dilectio proximi ſit vera.*

IX.

Digitized by Google

IX. Aliquæ regulæ præſcribuntur proximi diligendi. 1. Amandus eſt proximus amore affectivo, & effectivo, qui ſcilicet ex corde, & conſcientia non ficta proficiſcens pro viribus, & circumſtantiis proximo opem fert. 2. Fraternæ dilectionis caracteres exponit 1.*Cor.* 13. S. Paulus. *Caritas patiens eſt, benigna eſt: caritas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati: omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet*. Deus eſt qui voce Pauli loquitur. Hæc ſerio meditare lector, & doctor, ut caritatis executor evadas. In his verbis tota Theologia comprehenditur. *Benigna* eſt caritas in fratrum converſione, eorumque curanda ſalute. *Patiens* in perferendis proximi defectibus. *Non æmulatur* neque aperte, neque occulte, & per cuniculos, ſive proximi merita ſilendo, ſive ejus virtutibus detrahendo, & nubeculas offundendo. *Non agit perperam* fraudes eidem intentando, aut impedimenta injiciendo. *Non inflatur* ob quaſcumque dotes ſive animi, ſive corporis, ſive divitias, ſive nobilitatem, ſive ſcientiam. *Non eſt ambitioſa*, ut in proximum arroganter dominetur, & emineat. *Non quærit quæ ſua ſunt*, ut proximo egenti ſuccurrat, ut ejuſdem levet neceſſitatem. *Non irritatur* injuriis laceſſita, ut vindictam ſumat, aut quidquam mali rependat. *Non cogitat malum*, ſed omnia in bonam partem interpretatur, ſalva tamen veritate: idcirco ſubditur: *Non gaudet ſuper iniquitate:* ſed peccata deteſtatur, & deflet, indolentiam, & funeſtam negligentiam improbat, contra eamdem vocem extollit, quia *congaudet veritati*. Hanc veritatem omnibus præfert. *Omnia ſuffert* ut vitam aſſequatur æternam. *Omnia credit* propter auctoritatem Dei revelantis, & Eccleſiæ proponentis. *Omnia ſuſtinet*, ut Deo placeat, ejuſdem legem ſervet, felicitatem æternam aſſequatur. Subdit *c.* 5. *ad Gal.* S. Paulus: *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti*. Hæc pauca luculentius te inſtruunt ſerio recogitata, quam plura quorumdam volumina. Dictata enim a Deo ſunt, & ex his tota lex pendet, & prophetæ.

X. QUÆST. VI. *Quis ordo in caritate ſervandus?* RESP. Unicuique diligibili ſuus tribuendus locus eſt: ſi ſuperioris ſubſellii ſit, ſuperior locus; ſi inferioris, inferior concedendus in corde eſt. Menſura dilectionis amantis eſt bonitas perſonæ amatæ. Duplex ordo: alter amandi, alter ſubveniendi. Ordo amandi ex perſonæ dignitate & bonitate: ordo ſubveniendi ex egeſtate proximi ope noſtra indigentis manat. Uterque ordo ſubveniendi ex egeſtate proximi ope noſtra indigentis manat. Uterque ordo ſub præcepto cadit, inquit 2. 2. q. 44. a. 8. S. Thomas. *Ordo autem caritatis pertinet ad ipſam rationem virtutis, cum accipiatur ſecundum proportionem dilectionis ad diligibile. Unde manifeſtum eſt quod ordo caritatis debet cadere ſub præcepto*.

XI. Quiſque ſicut ſe ipſum, proximum diligere debet, ut ex ipſo evangelico textu patet. *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum*. Amor itaque erga temetipſum regula eſt & menſura amoris in proximum. *Qui ſibi nequam eſt, cui alii bonus erit?* inquit *Eccli. c.* 14. Propinquior enim ſibi homo eſt quam ceteri omnes. Nequit ignis externam comburere materiam, niſi prius in ſe ardeat. Si vita propria, & vita proximi abſolute ſpectentur, præferenda eſt propria; ſi vita proximi utilior ſit ad Dei gloriam, exponi propria valet, ex motivo virtutis, periculo mortis, ut ſalvetur vita proximi. Idem dicendum, ſi vitam tuam exponeres ad ſervandam vitam patris, domini, intimi amici, inſignis benefactoris in teſtimonium chriſtianæ gratitudinis. Pro fama tamen, honore, aliiſque bonis proximi non licet vitam propriam exponere, quia ejuſmodi bona inferioris, vita autem ſuperioris ordinis eſt.

XII. Extremæ neceſſitati ſpirituali proximi aſtringimur ſuccurrere cum vitæ, bonorumque temporalium jactura. Extrema ſpiritualis neceſſitas ea eſt in qua proximus æternum damnatur, niſi illi opem feras. Hanc doctrinam docet *epiſ.* 1. *c.* 3. S. Joannes. *Sicut Chriſtus animam ſuam poſuit pro nobis, & nos debemus pro fratribus animam ponere*. Heinc tenemur baptizare puerum cum vitæ periculo inter peſte infectos derelictum. Si tamen vita tua bono communi Eccleſiæ, vel Reipublicæ neceſſaria ſit, tum ſalus communis ex caritatis ordine præferenda eſt ſaluti unius privati. Similiter ſi tu mortalis peccati reus eſſes, & difficilis tibi contritio foret, aut de ea dubitares, tum ſalus tua præferenda eſt ſaluti proximi.

XIII. Damnatus ut fame pereat nequit reſpuere cibum clam oblatum: nec ſi id judex præciperet, parendum eſſet, quia horrendum & inhumanum præceptum foret. Neque negligere defenſionem vitæ tuæ aſtringeris, ne ſequatur alterius occiſio. Orandus tamen Deus eſt ne permittat in ſimiles anguſtias incide-

re,

Digitized by Google

re, quia leges inculpatæ tutelæ ſervare difficillimum exiſtimo. Obſtetrices, quæ invalide pueros baptizarunt, tenentur cum mortis periculo crimen manifeſtare, quidquid in oppoſitum dicat P. Layman.

XIV. Mater gravida ad partum impotens non tenetur pati ſectionem mortiferam ventris, ut clauſus in ventre puer baptizetur, quia non ſunt facienda mala ut eveniant bona. Hanc ſententiam docet *in* IV. *diſt.* 6. *q.* 2. *a.* 1. *ad* 4. S. Thomas. *Ideo homo debet potius dimittere perire infantem quam ipſe pereat, homicidii crimen in matre committens.* Subſcribunt Angelico graviores Theologi. Neque hoc opponitur priori ſententiæ, qua dictum eſt, puerum baptizandum cum mortis periculo: quia puero in ventre matris extanti nullum jus ineſt ad baptiſmum, ſicuti ineſt puero in lucem edito. Ut ſpirituali ſaluti proximi conſolas, non aſtringeris, immo non debes, probabili periculo peccandi te exponere, neque licet velle privationem gratiæ etiam ad tempus ob aliorum ſalutem.

XV. QUÆST. VII. *Qui ſunt in dilectione præferendi?* RESP. Primum omnium præferendi ſunt pater, & mater; deinde uxores, & filii. Uxores præferendæ parentibus ſunt ſolum quantum ad habitationem, & amorem teneriorem. Fratres anteponendi ſunt ceteris conſanguineis: & iſtorum illi præferri debent qui ſunt propinquiores. Conſanguinei anteponi affinibus debent, fideles infidelibus, amici inimicis, benefactores non benefactoribus, ſpirituales benefactores temporalibus benefactoribus, concives extraneis. Tum autem urget ſolum iſtius prælationis præceptum, quando urget extrema neceſſitas ſuccurrendi alterutri proximorum. Hinc extraneo in extrema neceſſitate conſtituto prius ſuccurrendum eſt quam patri qui tali neceſſitate non laborat. Communitati gravi neceſſitate ſpirituali laboranti ſuccurrere etiam cum vitæ periculo debes, quia in tali communitate ſemper aliquis reperitur in extrema neceſſitate conſtitutus.

CAPUT IV.

De inimicorum dilectione.

I. QUÆST. I. *In lege veteri urgebat ne præceptum diligendi inimicos?* RESP. Affirmat S. Thomas *in* III. *diſt.* 31. *q.* 1. *a.* 1. & ante S. Thomam S. Auguſtinus *lib.* 18. contra Fauſtum *c.* 24. Quare nimis inconſiderate Maldonatus effutit, ſequentem interpretationem Angelici ex hæreticorum officina prodiiſſe. Inquit ergo Angelicus: *In veteri lege etiam homines tenebantur ad dilectionem inimicorum, ſicut patet per auctoritatem. Unde quod dicitur:* Odio habebis inimicum tuum: *non ex lege ſumptum, quia nuſquam hoc in litterâ invenitur; ſed eſt additum ex prava interpretatione Judæorum, qui ex eo quod præcipiebatur dilectio proximi, concludebant, quod inimici erant odiendi.* Ipſa naturæ lex, necdum divina poſitiva hanc mutuam dilectionem imperat.

II. Hoc præceptum luculentius expoſuit Chriſtus Dominus in Evangelio inquiens: *Ego autem dico vobis: diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos, ut ſitis filii Patris veſtri qui in cælis eſt:* Matth. 5. Hæ ſunt rationes iſtius amoris. Neceſſitas ſocietatis, quæ conſiſtere ſine amore mutuo nequit. Auctoritas Dei ſupremi Domini, Benefactoris, Creatoris, Conſervatoris, Redemptoris, Patris, & Magiſtri præcipientis. Præmium remiſſionis culparum, filiationis divinæ, hereditatis æternæ.

III. Amandi inimici ſunt amore tum affectivo, tum effectivo. *Benefacite iis qui oderunt vos.* Duplex præceptum eſt: negans prohibet odium, & vindictam, quod ſemper & pro ſemper urget; affirmans jubet interiorem dilectionem, & exteriorem beneficentiam. Amor inimicorum includitur in amore univerſali quo diligere proximum propter Deum aſtringimur. Ab hoc quippe univerſali amore non licet excludere inimicum. Deinde neceſſaria eſt animi promptitudo ad diligendum inimicum in particulari, gravi urgente neceſſitate.

IV. QUÆST. II. *Quænam benevolentiæ ſigna inimicis exhibenda?* RESP. Duplicis generis. Alia generalia, quæ omnibus exhibentur, & hæc vi præcepti ſemper debentur. Alia ſpecialia, quæ non ſemper, ſed aliquando dumtaxat cadunt ſub præcepto. Salutare inimicum obvium, ubi viget mos ſalutationis, ſub præcepto cadit. Quare ſi ante inimicitias, & diſſidia intercedebat ſalutatio, poſt rixam, vel inimicitias communia benevolentiæ ſigna perſeverare debent. Et quamquam alicubi ſalutatio, & allocutio non ſint communia benevolentiæ ſigna, ejuſmodi tamen ſunt inter amicos, cognatos, & conſanguineos, ſodales ſocioſque ejuſdem cœtus, collegii, & communitatis. Et tunc ſi inimicitia exoritur, dicta communia ſigna ſuſpendenda non ſunt. Non ſunt tamen continuo

gra-

gravis culpæ damnandi qui hæc ſigna omittunt; ſed circumſtantiæ ſpectandæ ſunt, præſertim ſi inde ſcandalum oriatur, & ſi omiſſio ſignorum ex interno odio proficiſcatur. Sæpe enim ſalutatio, & alia benevolentiæ ſigna omittuntur non odii cauſa, ſed ob quamdam aut verecundiam, aut animi vilitatem. Interdum neuter ea animi fortitudine pollet, ut primus eſſe velit ad ejuſmodi ſigna exhibenda. Hæc ſigna ſub præcepto cadunt quando opportuna ſunt ad placandum inimicum, & animos odio æſtuantes reconciliandos. Salutantem reſalutare debitum eſt, quod negligi abſque gravi culpa animo deliberato nequit. Quiſque propriæ ſalutis cupidus in his præſtandis ſignis liberalis eſſe debet. Nunquam licita eſt, odii cauſa, omiſſio ſalutationis, & alloquii. Omitti vero poſſe a ſuperiore punitionis cauſa, Theologi communiter docent, ejuſmodi ſigna quando talis omiſſio judicatur opportuna ad inimici emendationem, vel quando delictum publicum eſt, & valde enorme in ſignum deteſtationis. Patres, ſuperiores, domini in punitionem domeſticorum delinquentium ſuſpendere hæc ſigna jure valent, dummodo odium abſit. Plures quoque circumſtantiæ excuſant a gravi culpa omiſſionem ejuſmodi ſignorum, puta inadvertentia, brevitas temporis, materiæ parvitas, doloris gravitas, & id genus ſimilia. Heinc excuſant nobilem matronam, ſi occiſorem mariti ſalutantem non reſalutat ob doloris acerbitatem. Circumſtantiæ tamen ſpectandæ ſunt.

V. QUÆST. III. *Offenſori petenti pacem tenetur ne offenſus ſigna dilectionis exhibere?* RESP. Vir chriſtianus nequit denegare ſigna dilectionis offenſori veniam petenti, ſigna, inquam, communia; ſpecialia autem benevolentiæ ſigna ſicut nemo tenetur exhibere vel illis qui inimici non ſunt, multo minus ea debet inimicis. Spectandæ tamen circumſtantiæ ſunt ſcandali vitandi, vel ſalutis ſpiritualis comparandæ, vel odii deponendi: nam ſi hæc benevolentiæ teſtimonia congrua media eſſent ad fratris animam lucrandam, tum exhibenda forent.

VI. Qui aliquem injuſte læſit, titulo juſtitiæ aſtringitur veniam petere, & ſatisfactionem exhibere offenſo. Modus tamen ſervandus eſt. Quando accidit rixa, & diſſidium inter duos æquales, qui prior læſit, prior petere veniam, & ſigna reconciliationis offerre debet. Si ſunt diſparis conditionis, prudentia opus eſt. Interdum differri reconciliatio poteſt, quando nempe offenſus ex nimio dolore perculſus, prævidetur minus aptus ad veniam impertiendam. Interdum etiam differenda reconciliatio eſt, donec furor deferveat: interdum tandem ſollicitanda, ſpectata perſonarum & circumſtantiarum diverſitate.

VII. QUÆST. IV. *Aſtringetur ne offenſus non ſolum odium deponere, ſed etiam ſatisfactionem remittere, & compenſationem?* RESP. Odium continuo deponendum, immo antequam accendatur, comprimendum. Damnum vero temporaneum ab offenſore illatum non tenetur offenſus abſque compenſatione remittere. Res tamen periculi plena eſt. Sub juſtæ recompenſationis titulo ſæpe appetitus vindictæ latitat. Abſolute conſultius eſt omnia remittere. Occurrere tamen caſus poſſunt in quibus condonare ſatisfactionem minime expediat; ut ſi offenſus pauper ſit, & detrimentum grave patiatur; ſi ſit membrum communitatis, vel familiæ, cujus temporalia damna reparari nequeant, niſi reus ſatisfaciat; ſi offenſor ſit communitati infeſtus. Si offenſor congruam ſatisfactionem ſponte exhibet, nequit eam offenſus rejicere, ut illam coram judice exigat, ut contendunt non pauci: quoniam reparata injuria, & compenſato damno ab ipſo offenſore, omni juſtitiæ ſatisfactum plene eſt. Ergo dum offenſus ad tribunal appellat, non reparari jus læſum quærit, ſed vindictæ & odio indulgere.

VIII. QUÆST. V. *Licitum ne eſt de malo proximi gaudere ob bonum quod inde nobis obvenit?* RESP. Adfirmant Caſtropalaus, Tamburinus, Moya, & alii, quorum ſententia damnata eſt ab Eccleſia. P. Viva in commentariis in theſim 13. Innoc. XI. æquo, ut mihi videtur, laxius extenuat proſcriptionem damnationis. Lege *Tom. I. in Dec. Lib. I. Diſ.* 5. *c.* 8. *n.* 6. Nunquam ergo licet neque gaudere, neque optare malum proximo, & multo minus ſibi. Quare falſa eſt Joannis La-Crux, & Tamburini doctrina, qua docent, poſſe ſibi quemquam optare mortem, ut hujus vitæ ærumnas declinet. Peccatoribus vero licitum eſt aliquod male temporale appetere, ut a peccatis reſipiſcant, ut docet S. Thomas *in* III. *diſt.* 30. *a.* 1. *ad* 4. Quam doctrinam confirmant Scripturæ ſanctæ. *Erubeſcant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei: convertantur, & erubeſcant valde velociter*. Pſal. 6. Cavendum tamen eſt ne odium latitet, & ſub prætextu converſionis peccatorum, vindicta foveatur.

CA-

Digitized by Google

CAPUT V.

De eleemoſyna corporali.

I. QUÆST. I. *Quid ſit eleemoſyna?* RESP. Eſt opus quo datur aliquid indigenti ex compaſſione propter Deum; ſeu eſt alienæ miſeriæ ſublevatio propter Deum. Actus iſte elicitur a virtute miſericordiæ, & imperatur a caritate, ut docet 2. 2. *q.* 32. *a.*1. S. Thomas. Duplex in eleemoſyna reſpectus: alter ad Deum, alter ad proximum. Quatenus Deum reſpicit, ad juſtitiam legalem pertinet, quia Deus in omnes divitias quas hominibus concedit, tributum imponit pauperibus ſolvendum. Secundum quod proximi miſeriam ſublevandam ſpectat, opus miſericordiæ eſt, imperatum, & directum a caritate, ut dictum eſt. Quod enim Latinis *miſericordia*, Græcis *eleemosyna* eſt.

II. Septem autem ſunt miſericordiæ corporalis officia. 1. viſitare infirmos, & carcere detentos. 2. potare ſitientes. 3. paſcere eſurientes. 4. redimere captivos. 5. veſtire nudos. 6. peregrinos hoſpitio ſuſcipere. 7. ſepelire mortuos: quæ omnia hoc verſu clauduntur:

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

III. Septem quoque ſunt ſpiritualis miſericordiæ officia, nempe 1. conſilium dubitantibus præbere. 2. ignorantes docere. 3. corrigere delinquentes. 4. conſolari afflictos. 5. remittere offenſam. 6. ferre patienter injurias illatas, & defectus proximi. 7. pro omnibus orare: quæ omnia hoc alio verſu comprehenduntur:

Conſule, carpe, doce, ſolare, remitte, fer, ora.

Hæc omnia fuſius docet 2. 2. *q.* 32. *a.* 2. S. Thomas, & nos infra exponemus.

IV. QUÆST. II. *An jure naturali & divino eleemoſyna imperetur?* RESP. Affirmatur. Pauper, & dives duo ſunt contraria, ſed duo maxime neceſſaria. Si omnes iiſdem affluerent divitiis, aut omnes egerent, nulla inter eos neceſſitudo, nulla ſocietas: nemo alterius ope egeret, nec alteri alter ſubjectus foret: nemo ſervus, nemo dominus: caritatis & miſericordiæ exercendæ occaſio deeſſet, & egeſtatis, paupertatiſque patientia abeſſet. Quamobrem alii divites, alii pauperes ſint oportet, ut omnes valido, perpetuoque amoris nexu devincti vivant. Qui igitur hunc ordinem abrumpunt, procul dubio naturæ legem infringunt. Niſi hic ordo inſtitutus eſſet, improvidus pauperum pater Deus eſſet, & in filios divites nimis prodigus; quod blaſphemiam redolet. Patres pauperum inſtituti a Deo divites ſunt, & injuſtitiæ, ac perfidiæ fontes evadunt, dum pauperes illis a Deo commiſſos neceſſario præſidio defraudant.

V. Eleemoſynam tributum eſſe jure divino impoſitum, ut pauperibus ſolvatur, Scripturæ ſanctæ evincunt. 1. *ad Tim. c.* 6. S. Paulus inquit: *Divitibus hujus ſæculi præcipe ..... facile tribuere.* Chriſtus Dominus Matth. 25. *Diſcedite a me maledicti* &c. *eſurivi enim, & non dediſtis mihi potum; hoſpes eram, & non collegiſtis me.*

VI. Multis privilegiis eleemoſynam Deus ornavit. *Beatus qui intelligit ſuper egenum, & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus:* Pſ. 40. *Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis:* Prov. 19. *Conclude eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit:* Eccli. 29. Si pauper ingratus erit, ipſa eleemoſyna pro te clamabit ad Deum. *Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum: forſitan ignoſcet tibi Deus;* Daniel. 4.

CAPUT VI.

Selecta Patrum teſtimonia, quibus ad eleemoſynam divites urgentur, & iſtorum excuſationes vanæ refelluntur.

I. COncupiſcentia carnis, & cupiditas divitiarum ſunt duo frequentiſſimi, & funeſtiſſimi ſcopuli, ad quos divites præſertim allidunt animas ſuas. Aut enim divitias a Deo conceſſas, penſione gravatas erogandi quod ſupereſt in pauperes, prodigunt in concupiſcentia ſaturanda, & libidine explenda, in ſaginandis ſcortis, luxuque & pompis fovendis: aut eas in ſcrinio retinent, & accumulant, ut avaritiæ inſatiabili indulgeant. Quare quemadmodum Scripturæ ſanctæ, & Patres; ita & Paſtores, atque Confeſſarii omni argumentorum genere, & eloquentiæ vi urgere divites debent ut hoc graviſſimum præceptum impleant. Hinc vitio mihi vertendum minime eſt, ſi vel in hoc compendio veritatem ſummi momenti latius inculcavero.

II. S. Baſilius homil. 6. ex variis: *Eleemoſyna, & fides ne te deſerant. Item frange eſurienti panem tuum. Sed horrea multitudine fructuum gravata dirumpebantur; cor autem ejus*

ejus parcum, ac tenax minime exſaturatum eſt .... Quid faciam? *inquit* ..... *Agnoſce, o homo, eum qui dedis* .... *qua gratia tam multis ſis prælatus. Dei optimi miniſter es, tuorum diſpenſator conſervorum. Ne putes omnia ventri tuo præparari, quæ in manibus habes, ut aliena exiſtimo: parvo te exhilarabunt tempore, deinde diffluentia præteribunt; quorum ratio abs te acriter exigetur* .... *Plane imprudenti uteris conſilio*. Quid faciam? *Parata tibi reſponſio fuerat: eſurientium animas explebo, aperiam horrea, & omnes vocabo indigos, imitabor Joſeph* &c. Et paulo infra: *Imitare, o homo, vel terram: ut illa, fructus proferto, ut ne illa conſpiciaris eſſe deterior, quæ inanimis eſt. Sane illa non in ſuum uſum, aut commodum, ſed in tuum miniſtrare contendit* ..... Pulchram deinde ſimilitudinem adjicit. *Putei continuo exhauſti & copioſiore, & pulchriore admodum fluunt aqua, dimiſſi vero, & quieti facile putent: ſic & opes conditæ quieſcenteſque, inutiles; motæ autem, & translatæ publicum commodum, & fructum pariunt* ..... *Dixeris: Cui facio injuriam, ſi mea retineo? Quæ illa, dic mihi, tua? Unde accepta hæc ad traducendam præſentem hanc vitam invexiſti?* ..... *Nonne nudus ex utero matris exiviſti, nuduſque rurſus reverteris ad humum?* .... *Cur tu dives es, ille pauper? Profecto non ob aliam cauſam, niſi ut tu benignitatis, ac fidelis adminiſtrationis mercedem accipiat* .... *Eſurientis eſt panis, quem tu retines; nudi eſt veſtis, quam in arca cuſtodis; diſcalceati calceus, qui apud te marceſcit; egentis argentum, quod tu terræ infoſſum poſſides*. Item *homil.* VII. contra divites avaros ſermonem habens de illo adoleſcente qui audiens a Chriſto Domino Matth. 19. *Vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus*, triſtis abiit, hæc ſcribit Baſilius: *Mihi eveniſſe huic adoleſcenti, vel propinquis ipſius videtur quod illi ſolet evenire qui iter facit civitatis alicujus ſpectaculi videndi ſtudio, properatque uſque ad mœnia: ibi reperto diverſorio requieſcit, modicumque quod reſtat viæ, ob pigritiam atque deſidiam ire detrectat, ſimul & toleratum itineris laborem inanem reddens, & ſpectaculo bonorum quæ videre poterat in urbe, excludens. Sic & hujuſcemodi ſunt homines, qui cetera quidem mandata obſervant, ad bonorum vero ſuorum erogationem claudicant. Vidi ego multos jejunantes, orantes, præteritorum pœnitentia ſuſpirantes, omnem denique ſine ſumptu pietatem oſtendentes, egentibus vero ne obolum quidem præbentes. Quid his cetera virtutum diligentia prodeſt? Non propterea regnum Dei conſequentur. Idcirco, inquit Dominus*, difficilius eſt divitem intrare in regnum cælorum quam camelus per foramen acus .... *Quid miſer judici reſpondebis? Parietes veſtis, hominem non veſtis? Equos phaleris ornas, fratrem tuum laceris amictum pannis aſpernaris? Frumentum retinendo perdis, eſurientes non reſpicis?*

III. D. Joannes Chryſoſtomus præ ceteris Patribus debitum, vim, meritum, & mercedem eleemoſynarum diſertiſſime exponit, & amplificat. *Homil.* 35. *in Gen.* hæc habet. *Pecuniarum abundantiam in animarum ſalutem expendamus, ſuperfluaque indigentibus inſumamus. Quare enim, dic mihi, permittis filium aurum & argentum prodigere, quæ oportebat in pauperum ventres evacuare, reponendo in tutum promptuarium, ut tempore quo maxime opus habes eorum adjutorio, conſolationem invenias: & qui a te hic paſti ſunt, alibi fiduciæ fores tibi aperiant, & accipiant te in æterna ſua tabernacula? Veſtes quoque non ſinamus a vermibus rodi, & abſque uſu in arculis putreſcere, cum tot ſint qui indigent, & obambulant nudi. Sed veneremur, honoremque demus nudo Chriſto potius quam tineis; & induamus eum qui propter noſtram ſalutem nudus obambulare vult, ut cum ipſum induerimus, audiamus in die illa:* Nudus eram, & veſtiſtis me. *Num oneroſa ſunt præcepta? Ea quæ pereunt, inquit, quæ a vermibus arroduntur, quæ abſque uſu, & fructu conſumuntur, hæc diſpenſa, ut tibi fiant utilia, & ut detrimenti damnum effugias, & ut ex ipſis lucrum maximum tibi pares.*

IV. Idem *homil.* VII. in Lucam: *Rapina eſt, pauperibus non impertiri de ſuis facultatibus. Ac fortaſſis mirum vobis eſſe videtur quod dico. Verum ne miremini, teſtimonium vobis ex divinis Scripturis proferam. Itaque Dominus Judæos accuſans per Prophetam dicit: Produxit terram proventum ſuum, & non intuliſtis decimas; ſed rapina pauperis eſt in domibus veſtris. Quoniam, inquit, oblationes ſolitas non dediſtis; rapuiſtis ea quæ ſunt pauperis. Hoc autem dicit declarans, quod res pauperum poſſident, etiamſi paternæ hereditates obvenerint.*

V. Idem *hom.* IV. in Gen. *Videamus quantam abundantiæ vim poſſideat larga eleemoſyna, ut cum didiceris lucrum quod inde naſcitur, alacriter eam facias. Forte enim tanta ejus poteſtas eſt ut non ſolum peccata purgare, ſed & mortem fugare valeat. Et quis, dicet aliquis, eleemoſynam faciens ſuperior*

morte

morte effectus eſt ? Sane omnes vidimus ſub mortis poteſtatem veniſſe. Ne turberis, dilecte; ſed diſce, quomodo eleemoſyna vis & mortis vicit tyrannidem. Tabitha veſtiebat viduas, & alios ſumptus eis præbebat. Factum eſt autem ut infirmata moreretur: Sed quæ ab illa curabantur, & quas veſtiebat, ſtabant circa Apoſtolum, & oſtendebant ei veſtes quas faciebat illis Dorcas, atque ad miſerationem Apoſtolum provocabant: qui genibus flexis orans dixit: Tabitha ſurge. *Illa autem aperuit oculos ſuos, & viſo Petro reſedit: & dans ei manum, erexit eam, & accerſitis ſanctis viduis aſſignavit eam vivam. Vidiſti, quanta retributio beneficentiæ in viduas etiam in præſenti vita?*

VI. S. Auguſtinus *lib. 1. homil.* de exhortatione ad eleemoſynas faciendas *homil. XIX.* hæc inculcat: *Lectio iſta, fratres, quam modo audivimus de ſancto Evangelio, ad eleemoſynas faciendas nos hortatur, & ſic hortatur, ut in judicio ſuo Dominus has ſolas factas imputet dextris, has ſolas non factas imputet ſiniſtris: non quo cetera facta hominum vel bona, vel mala non veniant in judicium: ſcriptum eſt enim, omnia ventura ad judicium: & tamen non elegit Dominus noſter Jeſus Chriſtus, prænuntians nobis judicium ſuum futurum, unde nos admoneret, niſi ſolas eleemoſynas. Numquid dextris non erit dicendum, quia caſte vixiſtis, quia res alienas non rapuiſtis, quia fidem meam uſque ad ſanguinem confeſſi eſtis? Omnia enim facta iſta bona neceſſe eſt honorari in judicio Jeſu Chriſti. Rurſus putatis non eſſe dicendum ſiniſtris, quia fuiſtis impudici, quia fornicati eſtis, quia res alienas rapuiſtis, quia ſuperbia veſtra, & malis moribus nomen meum blaſphemari feciſtis? Et cetera quæque enumerat; tacet autem Dominus noſter prænuntians nobis judicium ſuum, omnia cetera recta facta juſtorum, & ſolas eleemoſynas commemorare dignatus eſt. Tacuit omnia mala inimicorum, & ſolam ſterilitatem eleemoſynæ increpandam eſſe judicavit, non niſi ad nos commonendos. Quare hoc? Quia omnia crimina eleemoſynis redimuntur. Ideo illam laudavit fecunditatem, iſtam culpavit, & damnavit ariditatem. Sed auditis, omnia malefacta eleemoſynis redimi. Nolite ſic intelligere, ut intelligunt quidam perverſe. Eleemoſynæ enim poſſunt tibi prodeſſe ad delenda peccata præterita, ſi mores mutaveris. Si autem in eiſdem malis perſeveraveris, eleemoſynis tuis non corrumpes judicium Dei.* Item ſerm. 42. de tempor. *Certe videtis quod in lectione evangelica nihil aliud Dominus nominaverit de univerſis virtutibus, niſi ſolam eleemoſynam quæ cum caritate operatur. De vanis tacuit, vindicem tantummodo nominavit, ita dicens:* Venite benedicti, percipite regnum. Eſurivi enim &c. Item expoſit. in Pſal. 49. *Nolite vobis condere theſauros in terra, ubi tinea, & rubigo exterminant, & ubi fures effodiunt, & furantur; ſed theſaurizate vobis theſauros in cælo. Venite cum muneribus, date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis. Venite cum muneribus ad eum qui dicit:* „ Miſericor„ diam volo magis quam ſacrificium. " Item ſerm. 62. de temp. *Pro eo tamen quod non poteſt jejunare, amplius debet erogare pauperibus, ut peccata quæ non poteſt jejunando curare, poſſit eleemoſynas dando redimere. Bonum eſt jejunare, fratres; ſed melius eſt eleemoſynam dare. Si poſſibilitas non fuerit jejunandi, eleemoſyna ſufficit tibi ſine jejunio; jejunium vero ſine eleemoſyna omnino non ſufficit.*

VII. Tremenda ſunt Patrum teſtimonia, ſed tremendiſſima ſunt Chriſti oracula, & minæ. *Væ vobis divitibus: væ vobis, quia habetis conſolationem veſtram: væ vobis, quia lugebitis, & flebitis. Quam difficile* (Chriſtus eſt qui exclamat, non Rigoriſta, nec Janſeniſta) *qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt! Facilius eſt enim camelum per foramen acus tranſire quam divitem intrare in regnum Dei. Ite maledicti in ignem æternum: eſurivi enim, & non dediſtis &c.* Quis non tremit, quis non expaveſcit ad hæc formidanda Chriſti oracula?

VIII. Excuſant ſe divites ſuperfluis divitiis carere. Quem prætextum hoc pacto profligat *in pſal.* 147. S. Auguſtinus. *Multa autem ſuperflua habemus, ſi non niſi neceſſaria teneamus. Nam ſi inania quæramus, nihil ſufficit. Fratres, quærite quod ſufficit operi Dei, non quod ſufficit cupiditati veſtræ. Cupiditas veſtra non eſt opus Dei ...... Quærite quæ ſufficiant, & videbitis quam pauca ſint. Viduæ ſuffecerunt duo minuti nummi ad faciendam miſericordiam, ſuffecerunt duo nummi ad emendum regnum Dei ..... Quære quantum tibi dederit, & ex eo tolle quod ſufficit. Cetera quæ ſuperflua jacent, aliorum ſunt neceſſaria. Superflua divitum neceſſaria ſunt pauperum. Res alienæ poſſidentur, cum ſuperflua poſſidentur.* Superfluum, quod ſe habere divites pernegant, ubi repoſitum habeant, oſtendit D. Joannes Chryſoſtomus *homil.* XI. in epiſt. Pauli ad Rom. *Rapinæ, atque avaritiæ incumbis, non paupertate preſſus,*

Digitized by Google

ſus, non ſuum te ad id impellente; ſed quo equi tui frenum, domus tectum, columnarum capita copioſe inaurentur. Hoc ipſum vero quantam gehennam meretur, cum tu fratrem tuum, qui videlicet bonorum arcanorum tecum particeps effectus, atque eo uſque a Domino honoratus eſt ſuo, in infinitas calamitates præcipitem agis, ut lapides, & domus tuæ pavimentum, ut animantium ratione carentium corpora exornet? Te ne tam ſollicitum alendi canes curam gerere, hominem autem, ſeu verius dicam Chriſtum ipſum, propter canem ad ſummam famem adigi? Quid hac confuſione peſtilentius? Quid hac iniquitate letalius? Quot tandem ignei fluvii ad hujuſmodi animam depaſcendam ſatis eſſe poſſunt? En qui ad Dei ſimilitudinem expreſſus eſt, pannoſus, indecoruſque jacet per tuam inhumanitatem; muli autem uxorem tuam portantes, tum autem pelles, & ligna, quibus tectum illud texitur, multo auro ſplendeſcunt; ac ſi ſedile, ac ſcabellum conficiendum eſt, ubique aurum, ubique argentum. Chriſti autem membrum, is propter quem Deus de cælo ad nos deſcendit, ſanguinemque pretioſum effudit, avaritia tua ne neceſſarium quidem cibum habet? Et lectuli quidem argento undique cincti, undique ornati ſunt; ſanctorum vero corpora vel neceſſaria operculo carent; ac tibi minoris fit ipſe Chriſtus quam muli, quam lectus, quam ſedile, quam ſcabellum.

IX. Alter divitum prætextus eſt commentitia quædam voluntas largiendi pauperibus mortis tempore. Quam illuſionem ſic *homil.* VII. contra divites explodit S. Baſilius. *Sed, inquis, ego quidem bonis, dum vixero, frui volo; poſt mortem vero in teſtamento heredes facultatum mearum, ac dominos pauperes adſcribam. Heu miſer! Tunc benignus, ac liberalis hominibus eris, cum amplius inter homines non ages? Cum te cadaver aſpiciam, tunc fratris amantem appellabo? Scilicet magna dignus eris liberalitatis laude, magnus tibi honor debebitur, aut gratia, ſi in ſepulcro jacens, & in terram converſus, magnificus ac ſumptuoſus apparebis. Dic, cujus mercedem temporis potiſſimum expoſces, vitæ ne, an mortis? Nam ſi tempore quod ad promerendum datur, in voluptatibus abſumpto, pauperes nequaquam reſpexiſti, mortuus cujusnam actionis, aut operis mercedem petiturus es? ..... Atramento, & tabulis pulchra opera, & commendanda gerere ſtudes? Quis exitus tui tempus nunciabit? Quis de mortis genere ſponſor? Quot videmus repentino, ac vi, caſuque extingui, qui præ doloris, & ſpiritus anguſtia nec vocem quidem emittere potuerunt? Quot etiam febris a ſenſu alienos fecit? Quid igitur tempus expectas, in quo ſæpe rationis tuæ compos non eris? Enimvero nox profunda, morbus gravis, nullus circa adjutor: immo qui hereditati inſidiatur, paratus aderit, omnia tantum quæ ad ejus faciant uſum, adhortans, ac tua irritare conſilia quærens .... Quod ſi nihilominus contigerit ut & verbo & ſcripto, res tuæ palam mandentur, una tantum tranſpoſita littera, unum non probe appoſitum ſignum, totam ſententiam mutare, ac irritum facere valebit. Duo item, aut tres improbi teſtes totam hereditatem in alios convertent.*

X. Tertia divitum excuſatio eſt amor in filios, in quorum commoda theſaurizare ſibi licitum eſſe credunt. Quod inane commentum ita *Lib. de decem cordis cap. 12.* improbat S. Auguſtinus. *Noli ſub imagine pietatis augere pecuniam. Filiis, inquis, meis ſervo. Magna excuſatio, filiis meis ſervo. Videamus. Servat tibi pater tuus; ſervas tu filiis tuis; filii tui filiis ſuis, & ſic per omnes; & nullus facturus eſt præcepta Dei. Quare non illi potius impendis omnia qui te fecit ex nihilo? Qui te fecit, ille te paſcit, & ex his quæ fecit, ipſe paſcit & filios tuos. Neque enim melius committis filio tuo patrimonium tuum quam Creatori tuo. Et mentiuntur quidem homines. Mala eſt, inquiunt, avaritia. Palliare ſe volunt nomine pietatis, & dealbare, ut quaſi propter filios videantur ſervare homines quod propter avaritiam ſervant. Nam ut noveritis quia ſic plerumque contingit, dicitur de quodam: Quare non facis eleemoſynam? Quia ſervit filiis ſuis. Contingit ut amittat unum. Si propter filios ſervabat, mittat poſt illum partem ſuam. Quare illam tenet ſacculo, & illam relinquit ab animo? Redde illi quod ſuum eſt, redde quod illi ſervabas. Mortuus eſt, inquit. Sed præceſſit ad Deum: pars ipſius debetur pauperibus: illi debetur ad quem perrexis, Chriſto debetur, ad ipſum enim perrexis: & ille dixit:* Qui uni ex minimis meis fecit, mihi fecit; & qui uni ex minimis iſtis non fecit, mihi non fecit. *Sed quid dicis? Servo fratribus ipſius. Si viveret ille, non erat cum ſuis fratribus diviſurus? O fides mortua! Mortuus eſt enim filius tuus. Quidquid dicas, mortuo debes quod vivo ſervabas. Mortuus eſt filius meus; ſed tamen partem filii mei ſervo fratribus ipſius. Si credis quia mortuus eſt; ſi pro illo Chriſtus mortuus non eſt, mortuus ipſe eſt. Si autem in te fides eſt, vivit filius tuus. Vivit prorſus; non deceſſit, ſed præceſſit. Qua fronte ventu-*

tus

Digitized by Google

rus et ad filium tuum qui præceſſit, cui præcedenti non mittis partem ſuam in cælum? An non poteſt mitti in cælum? Poteſt prorſus. Audi ipſum Dominum dicentem: Theſaurizate vobis theſauros in cælo. *Si ergo ille theſaurus melius eſt cuſtoditus in cælo, numquid tunc mittendus eſt filio tuo quando ſi miſſus fuerit, non peribit? Tenetur hic, ubi poteſt perire; non mittitur illuc, ubi Chriſtus eſt cuſtos? ...... Videtis, fratres, quia mendacium eſt: fratres mei, mendacium eſt: avari ſunt homines ..... Quanta donatis venatoribus, quanta turpibus perſonis, quanta donatis eis qui vos occidunt?*

XI. Quarta divitum illuſio eſt nimia cogitatio de craſtino: quam deceptionem *ſermon. 43. de diverſ.* refutat S. Auguſtinus. *Avaritia dicit, Conſule in poſterum, homini fortaſſis victuro nec in craſtinum. Sed ecce vivat quantum putat avaritia; non quantum oſtendit, non quantum docet, non quantum fidit, ſed quantum putat, vixerit, ſenuerit, finierit: adhuc ſenex, incurvut, baculo innixus, lucrum quærit, & audit avaritiam dicentem: Conſule in poſterum. In quod poſterum? Jam expirans loquitur: Propter filios tuos, inquit. Utinam vel illos ſenes habeamus non avaros, qui non habent filios. Etiam ipſis, etiam talibus, etiam iniquitatem ſuam nulla pietatis imagine excuſantibus, non ceſſat avaritia dicere: Conſule in poſterum.* D. Hieronymus epiſ. 139. *Nihil ita decipit humanum genus, quam quod, dum ignorant ſpatia vitæ longæ, longiorem ſibi ſæculi hujus poſſeſſionem repromittant. Unde & illud egregie dictum eſt, nullum tam ſenem eſſe, & ſic decrepitæ ætatis, ut non adhuc uno plus anno vivere ſuſpicetur.*

XII. Opponere divites ultimo ſolent pauperum verſutiam, fraudes, dolos, quibus vulnera, & infirmitates effingunt. Hanc divitum crudelitatem his verbis profligat S. Joannes Chryſoſtomus hom. 37. ad populum. *Etenim ſi ſimulat ex inopia, & neceſſitate, ſimulat propter crudelitatem tuam, & inhumanitatem, hujuſmodi perſonatum ſimulationibus egentem, quæ nulla commovetur miſericordia. Itaque ſimulatio illius tuæ eſt inhumanitatis præco. Cum enim rogans, & ſupplex, & miſerabilibus verbis, & anxius, & lacrymans toto die circumeundo mendicans, ne neceſſarium quidem victum comparat, fortaſſe hanc artem invenit, quæ non tantum illi, quantum ſibi affert ignominiam, & culpam. Nam ſi facile moveremur, nunquam ſane ille ejuſmodi ſuſtinere eligeret. Et quid nuditatem, & tremorem memoro? Dicam quod longe horribilius eſt, quod nonnulli ſuos cæcare filios ætatis florem agentes coacti ſunt ...... Siquidem cum ſenſu viſus fruentes, & nudis circummendicantes, neque ætate, neque calamitate, inhumanos, atque immiſericordes moverent, tantis malis aliam addiderunt calamitatem, & quidem majorem: & ut famem lenirent, levius fore arbitrati ſunt hoc communi lumine, & ſolaribus radiis, omni humano generi conceſſis, privari, quam perpetuo cum fame pugnare, & miſerrima morte perire.... Alii quidem ſine calceis incedunt, alii capiti acutos clavos infigunt, alii per ipſum gelu nudo corpore mendicantes petunt, alii etiam his graviora ferentes, miſerabile de ſe præbent ſpectaculum ..... Quomodo autem dicis:* Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam: *cum tu non ſecundum magnam miſericordiam miſereatis, fortaſſe neque ſecundum parvam?*

CAPUT VII.

De tempore quo eleemoſynæ præceptum urget. Variæ quæſtiones reſolvuntur.

I. EGeſtatis tempore eleemoſynæ præceptum urget. Triplicem neceſſitatis gradum Theologi diſtinguunt, extremæ, gravis, communis. *Extrema* eſt, cum pauper in proximo, vel probabili vitæ periculo verſatur: non eſt expectanda ultima penuria, quia tunc forſitan egens non excipit auxilium. Ad neceſſitatem extremam attinet periculum perpetui carceris, mutilationis, & incurabilis morbi. *Gravis* egeſtas eſt, cum grave damnum imminet homini in honore, in vita, ſtatu, aut re domeſtica. *Communis* eſt qua premuntur pauperes oſtiatim ſtipem emendicantes. Triplici neceſſitati tria opponuntur bonorum genera. Bona alia neceſſaria ſunt alendæ vitæ noſtræ, & eorum quorum nobis cura incumbit. Alia ſtatum, & conditionem ſpectant, quatenus abſque ejuſmodi bonis nequit homo propriæ conditionis, nobilitatis, & dignitatis gradum ſuſtinere. Hæc bona duplicis ſunt generis. Quædam ita neceſſaria ſunt ut ſine iiſdem quiſque a ſuo ſtatu excideret; quædam ad decentiam, & decorem attinent. Poſtrema tandem bona ſuperflua ſunt vel vitæ, vel ſtatui, vel utrique ſimul.

II. QUÆST. I. *Extrema neceſſitate laboranti aſtringuntur ne divites ſuccurrere non modo ex ſuperfluis, ſed etiam ex neceſſariis ſtatui?*

RESP.

Resp. Extrema neceſſitate laborantibus ſuccurrendum vi præcepti eſſe adfirmant omnes ex ſuperfluis ſtatui. Communis quoque ſententia & vera eſt, cum aliquo detrimento proprii ſtatus levandam eſſe pauperis neceſſitatem. Non requiritur ut nobilis plebejus evadat ut pauperibus ſuccurrat. Quoniam nunquam tanta divitiarum copia requiritur ad levandam extremam indigentiam pauperis, quæ non adeo frequens eſt, ut divites & nobiles debeant pauperes evadere. Aliqua tamen ſtatus diminutio neceſſaria eſt. Adſtringuntur divites extrema urgente penuria, famulorum, & equitum multitudinem, pomparum ſplendorem, & conviviorum lautitias, aliosque ſumptus, quos impendere ad decorem, & ornatum proprii gradus conſueſcunt, reſtringere. Chriſtiana prudentia opus eſt. Grave ſtatus detrimentum vix unquam occurrit, ut pauperes ab extrema miſeria leventur.

III. Quæst. ii. *Tenentur ne divites captivos apud Turcas, aliosque infideles redimere?* Resp. Regula præciſa deſignari vix poteſt. Captivitas ſuapte natura extremam neceſſitatem ſecum non affert. Grave tamen malum eſt, ad quod tollendum plus & minus divites adſtringuntur. Si captivitati adjunctum ſit grave malum fortuitum, ut periculum amittendæ vitæ, vel fidei, ſi captivus utilis Reipublicæ ſit, tum gravior incumbit divitibus obligatio. Spectandæ circumſtantiæ ſunt, & caritas chriſtiana conſulenda.

IV. Ex neceſſariis propriæ vitæ non adſtringuntur divites ſuccurrere pauperibus extrema penuria laborantibus: quia in pari neceſſitate ordo caritatis poſtulat ut quiſque ſemetipſum præferat extraneo. Quid ſi homo extrema preſſus egeſtate ſit maxime utilis Reipublicæ? Hac de re prolixe Cicero diſputat; ſed raro hoc contingit ut homo extreme indigens adeo utilis reputetur Reipublicæ, ut pro ejuſdem conſervatione innocentis vita immolari debeat.

V. Quæst. iii. *Dives qui extrema penuria laboranti mutuo dat pecuniam, ſatisfacit ne præcepto eleemoſynæ?* Resp. Sententia negans communis eſt, & vera, quia præceptum eleemoſynæ diſtinctum eſt a præcepto mutuo dandi: & in extrema neceſſitate omnia ſunt communia jure naturæ. Si tamen qui extrema premitur neceſſitate in hoc loco, alibi bona haberet, tum non eſſet abſolute pauper, & ideo impleretur præceptum, ſi mutuo a tali miſeria liberaretur. Si abſolute papper extrema prematur egeſtate, & divites recuſent opem ferre, tum poteſt aliena ſurripere, ut ſibi conſulat, & evadat extremam penuriam.

VI. Quæst. iv. *Licitum ne divitibus eſt retinere ſuperflua ſtatui præſenti, ut ad altiora aſcendant?* Resp. Ut quæſtio difficilis & implexa diſſolvatur, pauca præmittenda ſunt. Divites reperiuntur qui ſuperflua habent, alioquin fruſtraneum eſſet præceptum: *Quod ſupereſt, date eleemoſynam:* Luc. c. 11. Statuum quoque permutatio licita eſt. Nam hic eſt divinæ providentiæ ordo, ut qui hac ætate divites ſunt, futura in paupertatem decidant. Non igitur divites ſemper divites, nec pauperes ſemper pauperes, nec artifices ſemper artifices, nec mercatores ſemper mercatores, nec nobiles ſemper nobiles, ſed perpetua viciſſitudine, & mutatione nec divites, nec pauperes, nec artifices &c. unquam deerunt. Quapropter licitum eſt, debita moderatione ſervata, altiorem ſtatum appetere.

VII. Illud nunc diſcutiendum, quomodo & divites ſuperflua diſtribuere pauperibus debeant, ſimulque ſtatum altiorem appetere licite queant. Pecuniarum accumulatio ex ſola libidine & ambitione occupandi altiorem gradum illicita eſt, & malitiæ pleniſſima. Ipſa quoque graduum appetitio, nullo præſtituto limite, nullaque propriæ virtutis conſideratione habita, illicita eſt, & ſcelerum ſcaturigo. Ut itaque aſcenſus iſte honeſtus ſit & licitus, finem honeſtum habere debet. Paucis rem comprehendo. Si divites omittant eleemoſynam, & liberalitatem in pauperes, ut accumulent, & ad altiorem ſtatum aſcendant, peccant adverſus præceptum eleemoſynæ. Divites autem, quorum viſcera ſuper pauperum calamitate vehementer afficiuntur, iiſdem ſuppetias ferunt: qui non modo extremam, & gravem miſeriam, ſed communem etiam levare, & auferre ſtudent: qui in congregandis divitiis modum ſibi præſtituunt, rationemque ſervant, juſtitiam, & ceteras virtutes excolere ſtudent: iſti ad altiora aſcendere licite ſolent, quia ob virtutum cultum, & eleemoſynarum liberalitatem *centuplum* a Domino recipiunt in hoc mundo, & vitam æternam in alio.

VIII. Jure Eccleſia damnavit ſequentem theſim, quam docuerunt nonnulli: *Vix in ſecularibus invenies, etiam in Regibus, ſuperfluum ſtatui.* Hæc doctrina antievangelica eſt, quia ſi in divitibus vix ſuperfluum reperitur, vix eleemoſynæ præceptum a Chriſto impoſitum locum habet, & in ſumum occi-

occidit. Tria divitum genera diſtinguo. Alii ſunt qui ampla prodigunt patrimonia in luxum, pompas, vanoſque ſumptus, quin pauperum recordentur. Iſti præceptum eleemoſynæ graviſſime violant. Alii ſunt divites nobiles, qui non cauſa aſcendendi ad altiorem ſtatum, ſed ſolius avaritiæ ardore theſauros congregant, neglecta eleemoſyna. Tertii tandem ſunt inferioris conditionis, qui multas divitias ſuperfluas poſſident, ſed omnia in craſtinum congregant, ut ad altiorem ſtatum aſcendant. Divites tum ſecundæ, tum tertiæ claſſis ſimiles ſunt diviti evangelico, qui *Luc.* 12. dicebat: *Deſtruam horrea mea, & majora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata ſunt mihi: & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos: requieſce, comede, bibe, epulare.* Chriſtus reſpondit: *Stulte, hac nocte animam tuam repetent a te. Quæ autem paraſti, cujus erunt?*

IX. Lubet iſthuc tranſcribere S. Baſilii Magni eloquentiſſimam & acerrimam redargutionem in divites iſtos ex homil. in hunc text. *O verba ſtultiſſima! o dementiam ſingularem! Nam ſi* PORCINAM *habuiſſes animam, quid aliud ipſi anuntiare potuiſſes? Ita ne pecuinus tu, ita bonorum animæ ignarus, eam ut excepteſ carnalibus epulis, & quæcumque alvi ſeceſſus recipit, animæ deſtines? .... Audi te dignam appellationem, quam tibi nullus hominum, ſed ipſe Dominus indidit:* Stulte, hac nocte animam tuam abs te repetent. *Superat æternam pœnam irriſio ſtultitiæ. Qui namque paulo poſt arripiendus e vita, & ad ſupplicium adducendus, quale init tacitus conſilium?* Deſtruam horrea mea, & majora faciam. *Iſti ego ſane dicerem: Benefacis: nam iniquitatis horrea procul dubio digna ſunt ut diruantur. Everte miſer tuis ipſe manibus quod male ædificaſti. Solve horrea, unde nullus unquam ſolamen conſecutus eſt. A fundamentis eradica avaritiæ cuſtodem, dirue tectum, everte muros, oſtende Soli frumentum quod cariem, ſitumque contraxit. Educ diutius illigatas haſce divitias: produc in publicum triumphum tenebris obſita domicilia mammonæ.* Deſtruam horrea mea, & majora faciam. *Ubi vero & iſta frumento adimpleveris, quid, quæſo, amplius cogitabis? An rurſus deſtrues, & rurſus ædificabis? Quid ſtultius quam laboribus nunquam finiendis ſe conficere, ac ſummo cum ſtudio ædificare, nec minore cura eadem demoliri? Habes, ſi vis, apothecas, ventres pauperum. Theſauriza tibi theſauros in cælo .... Longa tibi vitæ tempora præfixiſti. Vide ne te illud tempus quod certo, ac præſtituto termino accelerare ſolet, forte corripiat. Et profecto vitam ſibi hoc modo confidentius polliceri, non bonitatis, ſed malitiæ eſt indicium.*

X. Plura alia congerit S. Pater in ſimiles divites, deinde paulo infra divitis orationem refert his verbis: *Dixeris: cui facio injuriam, ſi mea retineo conſervoque?* Audi reſponſionem Baſilii: *Quæ illa, dic mihi, tua? Unde accepta hæc ad traducendam præſentem hanc vitam inveχiſti? Perinde enim facis ac ſi quis in theatro locum ſpectandi mox ut antevertit aliis arripere, ceteros abarceat ingreſſu, ſuo unius uſui id adjudicans quod ad omnium communem uſum proponitur. Tales & divites exiſtunt. Communia namque cum priores obtinuerint, propria faciunt occupando. Nam ſi tantum quiſque uſurparet, quantum ad propriæ neceſſitatis ſolatium faceret, ſuperfluumque egenti tribueret; nemo profecto eſſet dives, nemo item pauper. Nonne nudus ex utero matris excidiſti, nuduſque iterum reverteris ad humum? Hæc tibi bona præſentia unde? Si a caſu dixeris, impius es, eum non agnoſcens qui te condidit; neque ei qui dedit, rependens gratiam. Quod ſi ex Deo te illa habere fateris, dic mihi, quam ob rem hæc ſortitus es? Non enim injuſtus eſt Deus, qui ea quæ ſunt ad victum, inæqualiter nobis diviſerit. Cur tu dives es, ille pauper? Profecto non ob aliam cauſam, niſi ut tu benignitatis, ac fidelis adminiſtrationis mercedem accipias; ille vero patientiæ maximis præmiis honoretur. Tu vero inſatiabilis avaritiæ lacertis omnia circumplexus, & tot homines illis privans, neminem te lædere putas? Quis, quæſo, eſt avarus? Ille qui eo quod ſatis eſſe debet, non eſt contentus. Quis vero peculator? Ille qui ad ſe unum transfert quæ ſingulorum ſunt. Tu ergo non avarus, tu non peculator; cum ea quæ ad diſpenſandum, diſtribuendumque receperis, tibi propria facis? Num qui veſtem diripuerit, ſpoliator nominabitur; qui autem nudum non texerit, modo poſſit, alterius cujuſdam nominis appellatione dignus erit?*

XI. QUÆST. V. *In communi neceſſitate ſubveniendum ne pauperibus eſt ex ſuperfluis?* RESP. Ut paucis convellam laxas quorumdam opinationes, doctrinam S. Thomæ tranſcribo. Docet ille in IV. diſt. 15. q. 2. ar. 1. q. 4. *Dare eleemoſynam de ſuperfluo, cadit in præcepto; ſimiliter dare eleemoſynam ei qui eſt in extrema neceſſitate.* Hanc doctrinam ediſſerit 2. 2. *q.* 118. *art.* 4. *ad* 2. ubi explicans ſententiam Baſilii, inquit: *Baſilius loquitur*

in

Digitized by Google

in illo caſu in quo aliquis tenetur ex debito legali bona ſua pauperibus erogare, vel propter periculum neceſſitatis, vel etiam propter ſuperfluitatem habitorum. Item q. 87. art. 1. ad 4. *Tertiæ vero decimæ, quas cum pauperibus comedere debebant, in nova lege augentur, per hoc quod Dominus non ſolum decimam partem, ſed etiam omnia ſuperflua pauperibus jubet exhiberi, ſecundum illud Luc.* 11. *Quod ſupereſt date eleemoſynam*. Tandem quodl. 8. q. 16. ar. 12. *Suppoſito enim quod aliquis habeat de ſuperfluo & reſpectu individui, & reſpectu perſonæ, quod tenetur pauperibus erogare; aut videt in paupere petente evidentia ſigna extremiæ neceſſitatis, aut non. Si videt, certum eſt quod tenetur dare, & peccat non dando. In hoc enim caſu loquitur Ambroſius*: Paſce fame morientem: ſi non paveris, occidiſti. *Si vero non appareant, tunc non tenetur dare pauperi petenti: quia quamvis teneatur dare ſuperfluum pauperibus, non tamen omnibus dare, nec huic dare, ſed tenetur diſtribuere ſecundum quod ſibi viſum fuerit opportunum; nec tenetur inquirere, quia hoc eſſet nimis grave quod de omnibus pauperibus inquireret*.

XII. Duo principia conſtituit Angelicus unde præceptum eleemoſynæ proficiſcitur. Alterum eſt extrema, vel gravis neceſſitas. Alterum ſuperfluitas bonorum tum naturæ, tum ſtatui. Præceptum ergo urget & ratione ſuperfluitatis, & ratione neceſſitatis extremæ, vel gravis & urgentis. Quando occurrit extrema, vel gravis neceſſitas, tum danda eſt eleemoſyna huic determinato pauperi egenti. Quando divitibus non occurrunt pauperes tali neceſſitate preſſi, tum illi diſtribuere ſuperflua naturæ, & ſtatui in uſus pios, prout ſibi bene in Domino viſum fuerit, debent.

XIII. Heinc infert Angelicus, teneri divites ſuperflua & naturæ, & ſtatui erogare in pauperes communi neceſſitate preſſos. Plures adduxi rationes *T.* 2. *in Decal. Diſſ.* 6. *cap.* 13. Satis nunc ſit indicare bonorum, quæ primum communia erant, partitionem jure gentium invectam eſſe. Quorſum? Numquid in Reipublicæ detrimentum, perturbationem, & humanæ ſocietatis confuſionem? Abſit. Porro qualis confuſio, qualis recti ordinis perverſio foret, ſi pauperum cœtui ſublata eſſet bonorum partitio, divitibuſque conceſſa, ut avaritiæ, aut pompis, illecebris, & vitiis indulgerent? Gentium jus, ſeu humani generis conſenſus in bonorum partitione æquiſſimus fuit, ſolumque pro fine habuit hominum commodum, & tranquillitatem. Atqui ſi egentes homines continenter cum fame, & ſiti luctari deberent, & divites ſuperfluis abundare, & ad libitum ſuperflua prodigere; qua ratione ab injuſtitiæ labe purgari hujuſmodi partitio poſſet?

XIV. Opponit P. Diana cum pluribus aliis Probabiliſtis, heinc ſequi, omnes divites, eorumque Confeſſarios damnari. Reſpondeo, eos divites damnari, niſi reſipiſcant, qui præceptum eleemoſynæ non implent, & eos Confeſſarios qui abſolvunt divites indignos, & violatores legis naturalis, & divinæ. Plura paradoxa laxitatis plena docet cum nonnullis aliis P. Diana, quæ profligavi *loc. cit. cap.* 21. Sed audiant omnes qui Dianæ doctrinam propugnant, reſponſum quod *tract.* 2. *de eleem. cap.* 6. præbet Cardidinalis Cajetanus. *Quod ſi mihi illud objeceris; quod ſcilicet divitum confeſſiones audiri non poſſent, & Confeſſores damnationem incurrerent; audi Dominum Jeſum Chriſtum in Evangelio divitibus dicentem: Facilius eſt camelum tranſire per foramen acus, quam divitem intrare in Regnum cælorum. Confeſſoribus autem: Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foveam cadunt*. Frequentiſſime mollioris Ethices patroni pro abſurdo obtrudunt quod Chriſtus Jeſus ſeveriſſime minatur. Chriſtus exclamat: *Quam difficile qui pecunias habent, in Regnum Dei intrabunt*! Et P. Diana cum ceteris hoc divinum oraculum pro abſurdo opponit? Facile damnarentur divites, & Confeſſarii, inquiunt iſti novi Doctores, ſi ſuperflua naturæ, & ſtatui diſtribuere pauperibus deberent. Sed reipſa facile damnari divites Chriſtus aſſerit. Ergo vi evidentis ratiocinii falſa eſt iſtorum Caſuiſtarum opinio.

XV. Non modo ex ſuperfluis, verum etiam ex neceſſariis ad ſtatus decentiam & decorem tenentur divites ſuccurrere pauperibus gravi neceſſitate oppreſſis, ut communior & mihi vera ſententia docet. Lege *Tom.* 2. *in Decal. Diſſ.* 6. *c.* 12.

XVI. QUÆST. VI. *Licitum ne pauperi eſt in gravi conſtituto neceſſitate furari ea quæ ſibi neceſſaria ſunt?* RESP. Opinionem adfirmantem docuerunt Vaſquez, Lugo, Caſtropalaus, Diana, & alii, quos citat Cardenas, qui eos ſecutus eſt; ſed poſtea hanc ipſe opinionem retractavit *Diſſ.* 23. *c.* 1. *a.* 3. *n.* 34. & merito: quia eam damnavit Ven. Innocent. XI. *Permiſſum eſt furari non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi*. Beni-

Digitized by Google

gni Caſuiſtæ non pauci nunc plus juſto favent pauperum rapacitati, nunc laxius indulgent divitum avaritiæ.

CAPUT VIII.

Qui facere eleemoſynas, de quibus bonis, & quibus pauperibus aſtringuntur?

I. QUÆST. I. *Quinam erogare eleemoſynas poſſunt, & debent?* RESP. Omnes qui abſoluto rerum ſuarum dominio potiuntur. Quare ſervi, mancipia, cum rerum jure careant, quæ in eleemoſynam erogent, non habent; ſecus dicendum, ſi peculium poſſiderent: adimere etiam valent eorum quæ ſunt in propriam ſuſtentationem determinate data, & in pauperes diſtribuere. Minores, pupilli, & prodigi parvas tantum facere eleemoſynas; tutores, & curatores eas facere eleemoſynas debent quas erogare aſtringerentur domini.

II. QUÆST. II. *Filii-familias, & uxores facere ne eleemoſynas queunt?* RESP. Filii-familias ex iis bonis quorum dominium eſt penes parentes, nequeunt eleemoſynas facere; neque bonorum quæ adventitia dicuntur, quorum uſusfructus eſt penes parentes. Poſſunt vero ex bonis caſtrenſibus, & debent pauperibus ſuccurrere: item ex iis bonis quæ a parentibus accipiunt ad honeſtam recreationem, & dum parentum negotia agunt, poſſunt moderatas eleemoſynas facere, quia conſentientes parentes præſumuntur. Immo parentes debent aliquas pecunias filiis tradere diſtribuendas pauperibus, ut aſſueſcant præceptum implere.

III. Uxores de bonis maritorum abſolute eleemoſynas facere nequeunt. Conſuetudine tamen obtinente, & chriſtianis maritis conſentientibus poſſunt uxores congruas moderataſque eleemoſynas facere. Item ad avertendum aliquod temporale, vel ſpirituale damnum poſſunt eleemoſynas erogare, præſertim ſi mariti negligentes ſint in præcepto implendo. Rurſus extreme indigenti, etiam invitis maritis, poſſunt & debent uxores ſuccurrere. De bonis vero propriis donatione, hereditate aliove juſto titulo obtentis, quæque paraphernalia vocantur, tenentur uxores eleemoſynas congruas facere.

IV. QUÆST. III. *Tenentur ne Regulares eleemoſynas facere?* RESP. Si ſermo ſit de Regularibus privatis, planum eſt nullas iſtos erogare eleemoſynas poſſe, cum omni dominio careant. Extrema neceſſitate urgente, etiam invitis Prælatis, ſuccurrere pauperibus debent. In aliis eventibus licentia Prælati neceſſaria eſt. Cœnobia vero Religioſorum ad eleemoſynas aſtringuntur, cum bonis abundant.

V. QUÆST. IV. *Quibus pauperibus eroganda eleemoſyna eſt?* RESP. Pauperes alii neceſſarii, alii voluntarii. Utriſque ſubveniendum eſt. In pari cauſa illis pauperibus ſubveniendum potius eſt qui majori pietate, & ſanctitate fulgent. Pauperes qui ſimulant miſeriam, & egeſtatem, ut eleemoſynas extorqueant, peccant, & ad reſtitutionem tenentur. Qui revera pauperes ſunt, & majorem qua premuntur, miſeriam effingunt, peccant, quia mendacia ſive in verbis, ſive in factis, ſemper ſunt vitioſa: ad reſtitutionem tamen non tenentur, cum reipſa pauperes ſint. Quamobrem graviter peccant Concionatores, qui confictas neceſſitates exaggerant auditoribus, ut uberiores eleemoſynas extorqueant. Eleemoſynæ ficta paupertate collectæ pauperibus ſunt reſtituendæ.

CAPUT IX.

Monitum ad Confeſſarios.

I. CUM Chriſti oracula, & omnium Patrum, graviorumque Theologorum doctrinam recogito, totis artubus ſuper divitum ſalute contremiſco: nec quorundam benigna lenocinia dolorem, pavoremque liniunt. Extrema utique vitanda ſunt. Cavendum ne Chriſti jugum plus juſto gravetur in hac cauſa, quod difficile evenit. Cavendum ne plus juſto relaxemus, quod ex proſcriptis opinionibus, & aliis æquo benignioribus facillime contingere compertum eſt. Divitum ergo Confeſſarii Evangelium Chriſti Jeſu, & SS. Patrum doctrinam præ oculis habeant.

II. Cavere Confeſſarii debent ne divitibus adulentur. Chriſti doctrinam ſuper eorum difficili ſalute altius inculcent. Caveant ne timor alienandi a ſe divites, illiſque diſplicendi, efficiat ut evangelicæ doctrinæ ſeveritatem nimia dulcedine deliniant, temperentque. Regula certa, & præciſa deſignari nequit ſive ſuper altiore ſtatu comparando, ſive ſuper patrimonio augendo intra ſphæram ejuſdem ſtatus. Bonorum quoque ſuperfluitas non eſt aliquo individuo puncto conſtituta. Plura in futurum ſervare divites valent ad dotandas filias, ad providendum liberis, ad onera civitatis, vel Reipublicæ ſuſtinenda, & alia incommoda, quæ evenire probabiliter ſolent, reparanda. At ſub his titulis avara

ra cupiditas, ambitio, & proprius amor plurima effingit, quæ præceptum graviſſimum in nihilum redigunt.

III. Illud eſt certum ſuperfluis divites abundare, omnibus eorum oneribus, ſive præſentibus, ſive futuris penſatis. Vana ergo, & mendax eſt plurium divitum excuſatio dicentium, ſe ſuperfluis carere. In iſtos Confeſſarii intorqueant quæ *orat.* I. S. Gregorius Nazianzenus ſcribit. *Qui molliter & delicate vivere inſtituerunt, neceſſario ad excogitandos magnificos ædificiorum apparatus alliciuntur. In his conſtruendis, & exornandis maxima vis pecuniarum profunditur. Ad hæc cætus hominum libenter convocant, & invitant, ſplendidam, & variam ſupellectilem ſtudioſe comparant, innumerabilia poculorum genera, ſcurras, mimos, cytharistas, cantores, cantatrices, ſaltatores, ſaltatrices, totum denique petulantiæ ludum. Atque dum hæc intus geruntur, aſſident ad veſtibuli fores innumerabiles laceri, partim gravibus ulceribus pleni, partim oculis orbati, partim pedibus mutili, conclamant, nec tamen exaudiuntur. Si Deus hæc aſpicit, ut profecto aſpicit, quem exitum fore cogitatis, o pauperum inimici? An neſcitis horum cauſa in ſacro Evangelio poni, & commemorari exempla omnia horrenda, & terribilia?*

IV. In quantitate eleemoſynæ diſtribuendæ difinienda aqua hæret. Omnia ſuperflua diſtribuenda Chriſtus jubet, & Patres inculcant. Sed hæc ſuperflua cum nullo certo concludantur limite, non ſubjacent certæ & præciſæ menſuræ. Theologorum aliqui aſſignant decimam redituum ſive ex latifundiis, ſive ex induſtria obvenientium, partem. Alii arctiorem, alii ampliorem menſuram præſcribunt.

V. Adrianus Relandus *de Religione Mohammedica* a pag. 99. narrat, Turcas *aurum, argentum, triticum, hordeum, dactylos, uvas paſſas, camelos, boves, & oves, & plantas* certa eleemoſynæ penſione gravare in annos ſingulos, multis adjectis conditionibus. Quæ penſio fere ad quinque in centum accedit. Quod ideo in tranſcurſu adnoto, ne divites chriſtiani in eroganda eleemoſyna difficiles ſe præbeant. Cum vero præciſam menſuram deſignare ipſe nequeam, reſcribam quæ Doctores ſancti ſuggerunt.

V. S. Thomas de Villanova *conc.* 2. *de S. Mart.* hoc præbet reſponſum. *Audi Joannem.* Qui habet duas tunicas, det unam non habenti; & qui habet eſcas, ſimiliter faciat. *Dices forſitan: Dare medietatem multum eſt. Sunt mihi uxor, & familia, quam nutriam. His omnibus medietas reliqua non ſufficeret. Ad quod ego: Erant hæc omnia Zachæo; ſed approbante Domino medietatem bonorum ſuorum pauperibus erogavit. Ob, inquies, Zachæus publicanus erat: quid mirum, ſi dedit omnia qui prius rapuerat? Da igitur omne quod ſupereſt. Sed dices: Si quidem filii non accreſcerent, non ego quoque hereditatem & patrimonium meum augerem; ſed accedentibus filiis patrimonium quoque augere neceſſe eſt. Bene ſit ita: computa hæc omnia: da quod ſupereſt. Dices: libenter accepto: ſi omnia computo, multa deſunt. Vere ita eſt: cupiditati tuæ deficiunt multa, & deeſſent etiam, ſi totum orbem ſolus ſine ſocio poſſideres. Nolo ergo ad ratiocinium te adducere. Fac ſicut filio ſuo conſulit Tobias* IV. Quomodo potueris, ita eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue; ſi exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri ſtude. *Non improbo, ſi certam portionem pecuniæ ad arbitrium boni viri juxta tuos reditus quotannis pauperibus erogandam ſignaveris.* Cum igitur certa & præciſa eleemoſynarum quantitas præſcribi nequeat, ea ſaltem dicamus quæ proximius accedere ad evangelicam doctrinam videntur Et primo certum eſt divites illos eleemoſynæ præceptum non ſervare qui ex amplis divitiis quaſdam viles reliquias, paucoſque obulos pauperibus impertiunt, nullo habito ad divitiarum copiam reſpectu: qui lautius canes quam pauperes alunt: qui in luxum, pompas, convivia, ludos, aliaque oblectamenta larga manu pecunias effundunt, modice vero pauperibus ſubveniunt. Regula igitur ſancti Tobiæ præ oculis habenda. Qui multa poſſidet, multa eroget, & quorum exigua ſunt patrimonia, exigua ſint pauperum ſubſidia, quæ deſiderio plura tradendi, ſi ſuppeterent, impertiantur. Chriſtum in pauperibus ſpectent divites; ſe tamquam fratres pauperum reputent; non menſæ divitiarumque viles quiſquilias, ſed juſtam portionem illis diſtribuant. Præter ergo menſæ micas, illoſque obulos qui mendiciis occurrentibus diſtribui ſolent, certam quamdam ſuorum redituum portionem aſſignent divites, majorem minoremve, juxta divitiarum redundantiam, pauperibus quotannis impertiendam.

VII. Filiorum numerum, filiarumque dotem opponere divites ſolent. Quibus Auguſtinus hoc præbet reſponſum ſer. de diver. 43. *Fac locum Chriſto cum filiis tuis, accedat familiæ Dominus tuus, accedat ad prolem Creator tuus, accedat ad numerum filiorum tuorum* ſrater

frater tuus ..... Duos filios habes, tertium illum computa: tres habes, quartus numeretur Chriſtus: quintum habes, ſextus dicatur: decem habes, undecimus ſit. Nolo amplius dicere. Unius filii tui ſerva locum Domino tuo. Quod enim dabis Domino tuo, & tibi proderit, & filiis tuis. Quod autem male ſervas filiis tuis, & tibi oberit, & filiis. Dabis autem portionem unam, quam unius filii deputaſti.

CAPUT X.

De correctione fraterna.

I. Correctio fraterna deſcribitur a S. Thoma 2. 2. *q.* 33. *a.* 1. quod ſit ſpiritualis eleemoſyna a caritate manans, qua quis ſecreta admonitione malum proximi, quatenus illi noxium eſt, removere ſtudet. Correctio duplex. Fraterna, quam deſcripſi, & judicialis, quæ actus juſtitiæ eſt, bonumque juſtitiæ ſpectat. Correctio hæc ab illis ſolis præſtari valet qui poteſtate publica præditi ſunt.

II. Quæst. i. *Divinum ne eſt correctionis fraternæ præceptum?* Resp. Adfirmant omnes. Inquit enim Matth. c. 18. *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum.* Præceptum hoc obſtringit tum fideles, tum infideles, quia divinum & naturale eſt, incluſum in his verbis: *Quod tibi vis fieri, alteri feceris.*

III. Plures conditiones S. Thomas 2.2.*q.*33. *a.*2. recenſet, quæ revocari poſſunt ad quatuor, ut mandatum hoc obſtringat. 1. eſt gravis peccati notitia. 2. ut ſpes habeatur emendationis. 3. ut ſit perſonæ, & temporis opportunitas. 4. ut præſtari commode queat.

IV. Notitia peccati requiſita moraliter certa eſſe debet, nec dubia ſufficit, aut leviter probabilis, niſi periculum gravis damni immineret, aut cum peccatum in proximi detrimentum vergeret, eſſetque emendationis ſpes: tunc enim ſola probabilis dubitatio ſufficeret ad delinquentis correctionem faciendam.

V. Peccatum correctioni obnoxium mortale eſt, ſecus veniale; niſi venialia proximum periculum annexum habeant prolabendi in mortalia: tum enim obligare præceptum exiſtimo. Si peccata venialia ſint habitualia non ex infirmitate, ſed ex malitia, præceptum obligat ſub levi culpa.

VI. Superiores laici liberi ſunt a corrigendis venialibus culpis ſubditorum, quoniam iſtorum eſt tranquillitatem & pacem Reipublicæ, & communitatis cuſtodire: peccata autem venialia hanc pacem non turbant. Illa iſti peccata mortalia corrigere potiſſimum debent quæ ſunt proximo pernicioſa. Superiores vero eccleſiaſtici, & præſertim Regulares aſtringuntur peccata venialia deliberata, & quæ ex malitia proficiſcuntur, corrigere: quia hæc perfectionis, ad quam incumbere Regulares tenentur ſpeciali titulo, curſum intercipiunt. Immo obligati ſunt, & quidem graviter corrigere frequentes conſtitutionum proprii Ordinis tranſgreſſiones, quæ grave Ordini detrimentum inferunt, & diſponunt ad diſciplinæ regularis diſſolutionem.

VII. Peccata præterita nondum emendata fraternæ correctioni obnoxia ſunt, quidquid in oppoſitum dicant nonnulli: quoniam flagitium non modo patrandum, ſed patratum, correctionis materia eſt; inquit enim evangelicus textus: *Si peccaverit* (non ſi peccabit) *in te frater tuus, corripe eum.*

VIII. Quæst. ii. *Peccata ex ignorantia commiſſa, ſunt ne vi præcepti corrigenda?* Resp. Adfirmant omnes, ſi ignorantia ſit vincibilis. De ignorantia invincibili diſſidium inter Theologos eſt. At communior & mihi vera ſententia eſt tum præſertim urgere præceptum, cum proximus duplici miſeria laborat, & quod peccatum, licet materiale patravit, & quod tenebrarum caligine obductus peccatum ignoret. Urget ergo magnopere tunc præceptum proximum illuminandi. Si ignorantia invincibilis ſit juris tantum eccleſiaſtici, etiam tunc urget præceptum: præſertim ſi jus iſtud univerſam ſpectet Eccleſiam, ut eſt illud quod præcipit quadrageſimam, quatuor tempora, abſtinentiam a carnibus die veneris, & id genus ſimilia. Horum quippe ignorantia grave malum eſt, a quo eripiendus eſt proximus correctionis fraternæ beneficio.

IX. Quæst. iii. *Quæ ſunt perſonæ quibus onus incumbit correctionis?* Resp. Omnes ſunt huic præcepto obnoxii, ut ſupra dictum eſt. At de quibuſdam, & præſertim de peccatoribus diſputatur inter Theologos. Expediens eſt ut correctores ſint juſti; immo id requirere Scriptura ſancta videtur: inquit enim *c.* 7. S. Matthæus: *Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc ejicies feſtucam de oculo fratris tui*: item *c.* 4. S. Lucas: *Medice cura te ipſum*: & Rom. c. 2. S. Paulus: *In quo alium judicas, teipſum condemnas.* Quæ omnia in corripiente deſiderant a crimine munditiem, atque adeo humilitatem, manſuetudinem, prudentiam, aliaſque virtutes quæ in juſtis ſplendent. Peccatores ut plu-

plurimum odio, ſuperbia, faſtuque perciti [illegible] criminum objurgarores fiunt.

X. Reſpondeo tamen, peccatores a præcepto correctionis immunes non eſſe, ſed eodem devictos, *ut 2. 2. q. 33. a. 5.* docet S. Thomas. *Correctio delinquentis pertinet ad aliquem, inquantum in eo viget judicium rationis: & ſecundum hoc poteſt ſibi competere in ſubditis delictum arguere. Sed tamen per peccatum præcedens impedimentum quoddam affetur correctioni propter tria. Primo quidem quia ex peccato præcedenti indignus redditur ut alium corrigat; & præcipue ſi majus peccatum commiſit, unde non eſt dignus ut alium corrigat de minori peccato ...... Secundo redditur indebita correctio propter ſcandalum quod ſequitur ex corrictione, ſi peccatum corripientis ſit manifeſtum: quia videtur quod ille qui corrigit, non corrigat ex caritate, ſed magis ad oſtentationem ...... Tertio modo propter ſuperbiam corripientis, inquantum ſcilicet aliquis propria peccata parvipendens, ſe ipſum proximo præfert in corde ſuo, peccata ejus auſtera ſeveritate dijudicans, ac ſi ipſe eſſet juſtus ..... Ex his ergo patet quod ſi peccator cum humilitate corripiat delinquentem, non peccat, nec ſibi novam condemnationem acquirit; licet per hoc vel in conſcientia fratris, vel ſaltem ſua pro peccato præterito condemnabilem ſe eſſe oſtendat.*

XI. Peccatorum eſt, antequam alios corripiant, propria deteſtari crimina, & magna animi humilitare aliena vitia increpare. Interdum peccarores naturali prudentia, & bono ſenſu prædìti plus energiæ, perſuaſionis, & efficaciæ habent ad excitandum peccati odium, quam juſtorum nonnulli, naturæ donis deſtituti, & nimium moleſti. Peccatores ergo ſicuti ad eleemoſynam corporalem, ita ad ſpiritualem aſtricti ſunt. Probabilius eſt ipſos Prælatos eccleſiaſticos peccaro inquinatos non peccare correctionem judicialem exercendo. Peccant tamen, & quidem gravirer dum non ſe emendant, & in ſtatu opportuno correctioni faciendæ non ſe conſtituunt. Aut enim a præſectura ſe abdicare debent, aut ſuos componere mores, & impedimenta removere quæ obſunt rectæ & utili adminiſtrationi propriæ præſecturæ.

XII. QUÆST. IV. *Concionatores gravi culpa polluti peccant ne mortaliter verbum Dei e publico ſuggeſtu prædicantes?* RESP. Adfirmant Cajeranus, Navarrus, Paludanus, Sylveſter, & alii. Non audeo huic ſententiæ ſubſcribere: quia cum de peccaro mortali agitur, periculoſe definitur, niſi veritas expreſſe pateat. Porro ſi miniſterii qualitas abſolute ſpectetur, non videtur rantam requirere ſanctitatem, ut Concionator morrifera culpa macularus nequeat illud obire quin ſacrilegium, ſeu mortale crimen perpetret. Hoc tamen tremens & hærens dico, quoniam miniſterium apoſtolicum eſt, & ſublime. Quare ad praxim quod attinet, ſi Concionator ex infirmitate lapſus in aliquod crimen ſit, & ex neceſſitate conciones habere debeat, non crederem, illum graviter peccare. Ceterum Concionatores illi qui flagitiorum pleni apoſtolico miniſterio ſunguntur, profanationem gravem patrare, ſterile, quantum per ipſos ſtat, verbum Dei efficere mihi probabilius apparet. Nec eſt quod opponas, ſceleſtos Concionatores interdum inveteratos peccatores ad meliorem frugem revocare: quoniam iniquorum Concionatorum opera Deum uti poſſe ad peccantium converſionem, neminem latet. Propterea ne Concionatores ſceleſti non deturpant ſuum miniſterium? Propterea ne exempti a lege ſunt eluendi propria crimina, ut impedimenta removeant ſui officii, & ut aptos ſeſe reddant ad ſancta ſancte tractanda? Concionatores publica corrigere peccata debent, tametſi nullum fere fructum ſperarent, quod raro præſumi poteſt, dum coram multitudine redargutio fit. Contemptio enim correctionis, argumentum eſt reprobationis. Quomodo autem præſumi prudenter poteſt omnes auditores reprobos eſſe? Tunc ſolum omittere Concionatores licite valent correctionem, quando ex ea prævident prudenter majus fururum malum.

XIII. QUÆST. V. *Obſtringuntur ne ſubditi ſuperiores corrigere?* RESP. Graviſſimam & ſummi momenti quæſtionem diſcutiendam propono. Omnes ad unum Theologi adfirmantem ſententiam propugnant, licet eam obiter tractent, cum tamen digna ſit diſcuſſione ſevera. Si diſplicendi timor, ſi rei mundanæ ſpes, ſi proprius amor ſæpe in cauſa ſunt, cur fraternę correctionis pręceptum negligatur, potiori jure hęc, & alia longe plura nos ab ejuſdem obſervatione removent, cum ſuperiores noſtri, ſub quorum virga vivimus, corrigendi ſunt.

XIV. S. Auguſtinus *Lib. 1. cap. 9. de Civit. Dei* animadvertit, vel ipſos viros ſanctos plerumque iſtius præcepti obſervationem negligere, inquiens: *Plerumque enim ab eis docendis, admonendis, aliquando etiam objurgandis, & corripiendis male diſſimulatur: vel cum laboris piget, vel cum eorum os coram verecundamur offendere: vel cum inimicitias devi-*

devitamus, ne impediant & noceant (*N. B.*) *in iſtis temporalibus rebus, ſive quas adipiſci adhuc appetit noſtra cupiditas, ſive quas amittere formidat infirmitas; ita ut quamvis bonis vita malorum diſpliceat, & ideo cum eis non incidant in illam damnationem, quæ poſt hanc vitam talibus præparatur; tamen quia propterea peccatis eorum damnabilius pareunt, dum eos in ſuis licet levibus, & venialibus metuunt, jure cum eis temporalibus flagellantur, quamvis in æternum minime puniantur ..... Illud eſt culpabile quod ii qui diſſimiliter vivunt, & a malorum factis abhorrent, parcunt tamen peccatis alienis, quæ dedocere, & objurgare deberent, dum eorum offenſiones cavent, ne ſibi noceant* (*N. B.*) *in his rebus, quibus licet boni, atque innocentes utuntur; ſed cupidius, quam oportebat eos qui in hoc mundo peregrinantur, & ſpem ſupernæ Patriæ præ ſe gerunt. Omittitur correptio,* ſubdit ibi paulo poſt, *quia delectat lingua blandiens, & humanus dies, & reformidatur vulgi judicium, & carnis excruciatio, vel peremptio, hoc eſt propter quædam cupiditatis vincula, non propter officia caritatis.* Tandem caput concludit improperans tum ſuperioribus, tum ſubditis neglectæ correctionis crimen. *Qua in re non utique parem, ſed longe graviorem habent cauſam quibus per Prophetam dicitur:* „ Ille quidem in ſuo peccato morietur, ſanguinem „ autem ejus de manu ſpeculatoris requi- „ ram. " *Ad hoc enim ſpeculatores, hoc eſt populorum præpoſiti conſtituti ſunt in Eccleſiis, ut non parcant objurgando peccata. Nec ideo tamen ab hujuſmodi culpa penitus alienus eſt qui licet præpoſitus non ſit, in eis tamen quibus vitæ hujus neceſſitate conjungitur, multa monenda, vel arguenda novit, & negligit, devitans eorum offenſiones, propter illa quibus in hac vita, non indebitis utitur, ſed pluſquam debuit delectatur.* Tandem *Lib.* 10. *cap.* 29. animadvertit, ſuperbos omnes correctionem contemnere. *An forte corrigi pudet? Et hoc vitium non niſi ſuperborum eſt.*

XV. S. Thomas 2. 2. *q.* 33. *a.* 4. rationem aſſignat. Correctio, inquit, eſt actus caritatis. Ergo ad eos omnes quos caritate proſequi debemus, ſe extendit. Superiores autem ferventiori caritate diligendi, qui quanto in loco ſublimiori ſplendent, tanto in periculo majori verſantur, inquit S. Auguſtinus. Ergo præ ceteris ſpirituali correctionis eleemoſyna indigent. Si omnes manſuetudine, & humilitate, ſuperiores potiſſimum ſumma reverentia, & animi demiſſione corrigi debent, ut inquit ibidem S. Thomas. Pauci ſuperiores corriguntur, quia pauci ea humilitatis argumenta perhibent, unde præſumere, & ſperare ſubditi queant emendationis fructum. Pauci ſubditi correctionis præceptum implent, quia pauci timoris, & ſpei expertes reperiuntur, pauci a culpis ita immunes, ut redargui a ſuperioribus nequeant. Recogitent ſuperiores, ſe de omnibus peccatis per ſubditos commiſſis ob eorum negligentiam in corrigendo, rationem Deo redditurος. Verſent animo ſubditi, ſe minime liberos eſſe a corrigendis in ſpiritu humilitatis ſuis ſuperioribus, ſi ſpes profectus aſfulgeat: quod præceptum illos præſertim urget qui ſuperiores adjuvant ex officio in ſubditorum regimine.

XVI. QUÆST. VI. *Qui ſunt ſuperiores qui peculiari jure obſtringuntur ad correctionem?* RESP. Prælati ſubditos, parentes filios, domini famulos, mariti uxores, tutores pupillos, Parochi populum ſuum, Confeſſarii pœnitentes, curatores minores corrigere peculiari jure aſtringuntur. Iſti non modo caritatis titulo, ut ceteri omnes, verum etiam juſtitiæ lege aſtringuntur corrigere inferiores. Superiores enim præter communis præcepti vinculum officii ligamine devincti ſunt. Duplicem autem correctionem peragere Prælati debent, alteram judicialem, alteram fraternam.

XVII. QUÆST. VII. *Quæ ſpes profectus concipi debet ut fraternæ correctionis præceptum obliget?* RESP. Quatuor eſſe conditiones quæ præcedere correctionem fraternam debent, jam ſupra indicatum eſt. De earumdem nunc intelligentia breviter diſſerendum. De correctione non judiciali, quæ fieri etiam ſine profectus ſpe debet, ſed fraterna nunc ſermo eſt. Hujuſce correctionis finis eſt delinquentis emendatio. Si iſtius emendationis ſpes deſit, præceptum non obligat ut 2. 2. *q.* 33. *ar.* 6. docet Angelicus. *Alia vero eſt correctio fraterna, cujus finis eſt emendatio delinquentis, non habens coactionem, ſed ſimplicem admonitionem. Et ideo ubi probabiliter æſtimatur quod peccator admonitionem non recipiat, ſed ad pejora labatur, eſt ab hujuſmodi correctione deſiſtendum: quia ea quæ ſunt ad finem, debent regulari ſecundum quod exigit ratio finis.*

XVIII. Convenit penes omnes non requiri ſpem certam, ſed ſufficere probabilem. Frequenter homines violant correctionis præceptum, quia deſperant de emendationis profectu. Mentitur iniquitas ſibi. Modo homines dicunt bene judicandum de omnibus, omniumque ſperandam eſſe ſalutem. Modo, cum implere correctionis præceptum debeant, teme-

Digitized by Google

temere de omnibus judicant, ajuntque, ſe non obſtringi tali præcepto, quia nulla profectus ſpes teſulget. Non advertunt iſti, ſuperbos, reprobosque ſe judicare illos quos correctionem contempturos fore concipiunt. Rara eſt delinquentium emendatio, non tam ob illorum malitiam, quam ob corrigentium defectum. Non inficior plures eſſe peccatores pervicaces, obſtinatoſque qui nolunt intelligere ut bene agant. Sed verum etiam eſt deeſſe correctores, qui aut præceptum implere velint, aut ſint caritate, prudentia, manſuetudine, veroque zelo prædıti. Ad me quod attinet, plures inveni qui correctionem ſuſceperint quam qui contempſerint. Si prima correctio non prodeſt, repetenda toties eſt, quoties concipitur ſpes emendationis. Ictus repetiti ſæpe duritiem frangunt. Quando dubitatur correctionem plus mali quam boni parituram fore, abſtinendum ab eadem eſt. Si vero dubitatur non de majori malo, ſed ſolum de profectu, facienda correctio eſt. In ludo ſi non dubitas de jactura, ſed ſolum de lucro, aleam jacis. In extrema neceſſitate facienda correctio eſt, quamvis dubites nocitura ne ſit, an profutura.

XIX. QUÆST. VIII. *Differri ne correctio debet, ut tempore opportuno peragatur?* RESP. Altera conditio quæ comitari correctionem debet, eſt temporis opportunitas. Accelerari, vel differri correctio debet, prout expenſis circumſtantiis judicatur correctio hoc aut illo tempore magis profutura. Non liberamur a correctionis præcepto, propterea quod ab aliis faciendam prævidemus. Quoniam præceptum omnes & ſingulos obſtringit. *Et mandavit illis, unicuique de proximo ſuo:* Eccli. 17.

XX. QUÆST. IX. *Quis ordo in correctione ſervandus?* RESP. Præſcriptus hic ordo eſt *cap.* 19. Evangeliſtæ Matthæi: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ. Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus.*

XXI. Tria ſervanda præcipiuntur. 1. ut ſecreto correctio fiat. 2. ut ſi inutilis ſit correctio, teſtes adhibeantur. 3. ut ſuperiori delictum deferatur, quando præfata duo non proſunt. Hic ordo non conſilii, ſed præcepti eſt, ut communiter Theologi cum S. Thoma 2. 2. *q.* 33. *ar.* 7. docent. Oſtendit enim Angelicus ordinem hunc eſſe legi naturæ conſentaneum. Nam ordo iſte primum ſalutem æternam, deinde famam proximi ſpectat. Servandus autem ordo eſt meliori modo. Non advocentur teſtes, ſi privata & ſecreta correctio prodeſt: ſi teſtis unus ſufficiat, non advocentur duo. In ordine iſto ſervando ſpectanda ſunt criminum genera. Si peccatum publicum eſt, aut damnum proximo inferens, publice arguendum eſt, ut 1. *ad Timoth.* 5. S. Paulus docet. *Peccantem coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant.* Deferri etiam tunc ad ſuperioremdebet.

XXII. QUÆST. X. *Obligat ne ſervandi ordinis præceptum, cum exiſtimatur ſecurius Prælatum correcturum fore delinquentem?* RESP. Diſputant in utramque partem Theologi. Nonnulli deferendum ad ſuperiorem ut patrem, crimen defendunt, cum prævidetur melius ab eodem correctio facienda.

XXIII. Probabilior mihi ſententia eſt ſervandum eſſe communiter ordinem hunc: quia præceptum ordinis ſervandi & naturale eſt, & divinum: & quia raro contingit, ſpectatis omnibus, melius fieri per Prælatum quam per privatam perſonam. Adverſarii concedunt bene fieri per hominem privatum correctionem poſſe, ideoque ajunt, *melius* fieri per Prælatum. Peccator infamatur certe apud Prælatum, dum eidem crimen revelatur peccantis. Porro hæc diffamatio conturbat delinquentem, eumque ad fructum correptionis ineptum reddit. Si comparetur hæc major Prælati aptitudo cum turbatione corrigendi, hæc illam communiter ſuperat. Efficacitas correctionis plurimum pendet a diſpoſitione illius qui ſuſcipere correctionem debet. Quis autem eſt qui non aveat corripi potius a fratre ſuo peccati conſcio, quam a Prælato, qui delictum ignorat? Duo gravamina ſubit corrigendus. Unum quod ſuum peccatum notum dumtaxat homini privato, manifeſtetur alteri. Secundum, quod hæc manifeſtatio fiat Prælato, cujus gratia communiter pluris ſit quam multorum particularium. Ergo communiter deſiderant homines corrigi potius a privatis fratribus quam a Prælatis. Ergo communiter aptiores ſunt privati quam Prælati ut patres ad corrigendum, propterea quod efficacitas correctionis pendeat a majori diſpoſitione corrigendorum: iſti autem, ut dixi, libentius privatorum quam Prælatorum correctionem ſuſcipiunt. Quare Chriſtus Dominus abſolute, & abſque limitatione ordinem hunc ſervandum præſcripſit.

XXIV.

XXIV. Seutentiam noſtram luculenter S. Thomas 2. 2. *q.* 33. *ar.* 7. *ad* 5. docet. *Dicendum, quod Prælato non eſt obediendum contra præceptum Domini, ſecundum illud Act.* v. Obedire oportet Deo magis quam hominibus. *Et ideo quando Prælatus præcipit ut ſibi dicatur, quod quis ſciverit corrigendum, intelligendum eſt præceptum ſane, ſalvo ordine correctionis fraternæ; ſive præceptum fiat communiter ad omnes, ſive ad aliquem ſpecialiter. Sed ſi Prælatus expreſſe præciperet contra hunc ordinem a Domino inſtitutum, & ipſe peccaret præcipiens, & ei obediens, quaſi contra præceptum Domini agens. Unde non eſſet ei obediendum: quia Prælatus non eſt judex occultorum, ſed ſolus Deus. Unde non habet poteſtatem præcipiendi aliquid ſuper occultis, niſi in quantum per aliqua indicia manifeſtantur, puta per infamiam, vel per aliquas ſuſpiciones: in quibus caſibus poteſt Prælatus præcipere eodem modo, ſicut & judex ſæcularis, vel eccleſiaſticus poteſt exigere juramentum de veritate dicenda.*

XXVI. Si neque Prælato præcipienti delationem criminis occulti, prætermiſſo ſecretæ correctionis ordine, obediendum eſt, judice S. Thoma, qua ratione homo privatus ſponte prætermittere hunc ordinem valet? Præceptum iſtius ordinis divinum eſt, idcirco niſi evidens & manifeſta neceſſitas oſtendat melius per Prælatum exequendam fore correctionem, ſemper ſervandus ordo eſt. Raro autem, immo rariſſime melius fit per Prælatum correctio iſthæc ob rationes quas ſupra delibavi: ideo implendum præceptum eſt. Quod opponunt ex *quodlib.* 11. *a.* 13. S. Thomæ, nullius momenti eſt. Nam concedimus & nos admiſſo caſu in quo Prælatus efficacius corrigeret quam privatus, prætermitti ordinem poſſe; ſed repetimus hoc perraro contingere, privatoſque homines facillime ſibi illudere, & effingere hanc majorem efficacitatem pro arbitrio.

XXVI. QUÆST. XI. *Quæ peccata deferri ad ſuperiorem neglecto correctionis ordine debent?* RESP. Peccata nota, & publica deferri ad Prælatum ut judicem debent. Peccata nota dicuntur aut *notorietate juris*, cum in tribunal delata ſunt, aut *notorietate facti*, quando factum nempe contingit coram pluribus. Si peccatum patratum ſit coram duobus, aut tribus teſtibus, non poteſt dici publicum. Probari utique in judicio, & fieri publicum poteſt; ſed antequam ad tribunal deferatur, publicum non eſt: ideo præmitti correctio debet, ſi ſpes adſit emendationis, dummodo peccatum non ſit in damnum tertii. Luctandus enim frater eſt cum minori ejusdem detrimento.

XXVII. Peccata publica deferenda ad judicem ſunt, ut præcipit 1. *ad Timoth. c.* 5. S. Paulus: *Peccantem coram omnibus argue, ut ceteri timorem habeant.* Qui publice peccat, in bonum commune delinquit. Si tamen quis ex fortuito impetu publice peccaret, & probabiliſſima emendationis ſpes adeſſet, tunc corrigendus ſecreto eſſet, ſublato ſcandalo. Tunc autem ex fortuito impetu peccare quis præſumitur, cum in publica exiſtimatione eſt homo probus, & ex aliquo inopinato eventu labitur in aliquod peccatum, quod non vergit in damnum tertii, nec communitatis. Semper enim præ oculis habendum eſt præceptum ordinis a Chriſto præſcripti.

XXVIII. Delicta hæreſis, proditionis civitatis, & ſimilia denuntianda ſunt ſuperiori ut judici. Oppoſita opinio damnata eſt ab Alex. VII. in hac theſi: *Quamvis tibi conſtet Petrum eſſe hæreticum, non teneris denuntiare, ſi probare non poſſis.* Quamvis crimen hæreſis occultum ſit, denuntiandum eſt judici, non ut puniat delinquentem, ſed ut caveat bono publico, ut 2. 2. *qu.* 33. *art.* 7. S. Thomas docet. *Quædam enim peccata occulta ſunt quæ ſunt in nocumentum proximorum vel corporale, vel ſpirituale; puta ſi aliquis occulte tractet quomodo civitas tradatur hoſtibus, vel ſi hæreticus privatim homines a fide avertat. Et quia ille qui in occulto peccat, non ſolum in ſe peccat, ſed etiam in alios, oportet ſtatim procedere ad denuntiationem, ut hujusmodi nocumentum impediatur.* Accedit præceptum Alex. VII. qui in ſua Bulla data an. 1660. cujus hoc eſt initium *Licet alias*, jubet ut crimen hæreſis tametſi occultæ deferatur ad ſanctæ Inquiſitionis Tribunal. De hæreſis itaque denuntiandæ ſuperiori obligatione adeſt præceptum eccleſiaſticum. De manifeſtando proditionis crimine nullum extat præceptum Eccleſiæ. Quare ſi certa emendationis argumenta occurrerent, præmitti poſſet correctio ſecreta. Verum raro occurrunt emendationis argumenta ſolida eorum criminum quæ vergunt in damnum aut communitatis, aut in detrimentum tertii: idcirco peccata hæc deferri communiter ad ſuperiorem debent, ut innocentes præſerventur. Interdum ſatis eſt innocentes moneri ut ab inſidiis ſibi caveant, non manifeſtato reo, quando circumſtantiæ id permittunt.

XXX. De culpis carnalibus, quæ committi a

ti a Religioſis queunt, Theologi diſputant, num neglecto fraternæ correctionis ordine, deferri ejusmodi crimina ad ſuperiorem debeant. Certa, & gener alis regula deſignari nequit. Quando concipi probabilis emendationis ſpes valet, ſemper eſt obſervandum præceptum divinum. In cauſa ancipiti ſtandum pro præcepto eſt. Qui ſpiritu caritatis ſuccenſi obedire Chriſto, & proximi famam ſervare ſtudent, ſecuriorem amplectuntur partem.

XXXI. Vellem ego ut Chriſtiani, & Religioſi animoſiores eſſent in objurgandis peccatis publicis, in redarguenda modeſte quidem, & reverenter ſuperiorum illorum funeſta indolentia, qui graſſari crimina permittunt. In deferendis ad ſuperiorem occultis fratrum culpis ſæpe æmulatio, invidentia, & occultum odium habere locum poſſunt. Raro vero peccatur in admonendis ſuperioribus illis qui palam & coram omnibus regiminis officia implere negligunt. Ab hac enim correctionem omnes humani reſpectus, & politicæ rationes abducunt: quoniam communiter ſubditi omnes aut ſperare, aut timere aliquid a ſuperioribus valent. Quomodo præſumi ſpiritus evangelicæ caritatis poteſt, ſi occulta privatorum crimina ad ſuperiorem deferantur, ſuperiorum vero publicæ diſſimulationes, indolentiæ, & negligentiæ, unde innumera mala, ruina, & deſolatio communitatis proficiſcuntur, ſilentio tegantur?

DISSERTATIO IV.

De vitiis caritati oppoſitis, & præſertim de ſcandalo.

CAPUT I.

Recenſentur primo propoſitiones damnatæ, deinde quæ laxæ videntur.

I. INnocentius XI. damnavit ſequentes theſes.

13. *Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, vel de illius morte gaudere; illam inefficaci affectu petere, & deſiderare, non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.*

14. *Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis hereditas.*

51. *Famulus qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem ſubſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.*

II. „ Coninchius credit ob nullum metum „ licere pingere idolum, veſtem ſacerdotalem facere ad petitionem infidelis ....At „ credo graviſſimo metu excuſari poſſe, ſi „ a te non expoſtulentur fieri in contemptum religionis, neque ſcandalum adſit te „ iſta contemnere. Nam fabricatio idoli, & „ concubinæ pictura intrinſece mala non eſt, „ ſed ſæpe honeſtari poteſt. “ Caſtropalaus *tract. 6. diſp. 6. punct. 12. n. 7. pag.* 434.

III. „ De ſculptura, aut pictura idoli eſt „ dubium: & quidem ea eſt licita, quando „ nec quæritur, nec timetur idololatria; „ cum autem timetur, dico peccaturum contra religionem qui eam præbet abſque urgentiſſimo damno. Probatur tum ex lege caritatis, tum quia omnis virtus obligat ut vitentur omnes occaſiones eam violandi. Si autem non poſſum ego non præbere *idolum* abſque gravi damno proportionato, non pecco in eo dando. “ Hurtado de Mendoza *in* 2. 2. *diſ.* 66. *ſect.* 6. §. 181. apud Dianam *coord. Tom.* 7. *tract.* 5. *reſ.* 64.

IV. P. Antoninus Diana *Tom.* 7. *coord. reſ.* 9. *num.* 6. a ſcandali peccato liberat mulieres ſuperfluum, maximumque adhibentes ornatum. „ Sed ego (inquit) puto non peccare, etiamſi eſſet ſuperfluus, & maximus „ ornatus, dummodo ſit ſecundum morem „ patriæ. “ Mos ergo patriæ prævalet Evangelio talem ſuperfluitatem prohibenti?

V. Muliebres fucos, vultuum, atque capitum exquiſitos ornatus mediam habere naturam tum ab honeſtate, tum a malitia ſecretam, ſcribit Leſſius *lib.* 4. *de juſtit. cap.* 4. *dub.* 14. *n.* 114. „ Denique pingere faciem, „ eique varios colores inducere non eſt per „ ſe malum, ſed indifferens. “ At divinæ Scripturæ clamant adverſus ejusmodi ornamenta, & lenocinia. Reſpondet: „ Scripturæ illæ vel continent exhortationem, cum „ nullum verbum præceptivum habeant ...... „ vel certe propter ædificationem ethnicorum „ expediebat illo tempore præcipi. “ *loc. cit. num.* 114.

VII. Caramuel in ſua Theologia prætertintentionali *Tom.* 11. *præcep.* 6. *qu.* 8. *cap.* 2. *caſ.* 2. ſequentes ſcribit concluſiones. „ *Prima*. Poſſunt famuli tuta conſcientia me- „ retri-

Digitized by Google

„ retricis, aut pellicis menſæ miniſtrare cibos, non ſolum communes, ſed & calidos, & provocantes ad venerem condire, & lectum privatum ſternere. “ *Nu.* 297. laudat pro ſua opinione Azorium, & Dianam, & addit: „ Conſulto non ſolum cibos communes dixi, quia ſcio eſſe omnino majorem difficultatem, ſi eſſent tales qui excitarent venerem: tunc enim juxta aliquos Theologos deberent famuli a tali ſervitio deſiſtere, ne in venerem illicitam cooperarentur indirecte. *At prudentiores credimus, etiam tales cibos poſſe ſine culpa condiri*. “ Licitum ergo venerem incitare? cibos eam accendentes coquere? & prudentior tamen haberi Caramuel vult hæc docendo? Sed audi rationem quam affert. *Tales cibi poſſunt ſine culpa comedi etiam a prævidente pollutionem futuram, modo conſenſum non præbere paratus ſit: ergo poterunt cibi condiri, & miniſtrari*. Hæc ſufficiat indicaſſe, ut deteſtentur.

„ *Secunda*. Poſſunt lectum domino, & amaſiæ ſternere citra culpam venialem, conſono Azorio, & Diana allegat. “

„ *Tertia*. Non eſt peccatum mortale domino & pellici, alias rem habituris, aut lectum *procurare hoſpitio*, aut parare meliorem ſolito, aut floribus fulcire. “

„ *Quarta*. Non eſt peccatum conducere pellicem in domum ſui domini, tametſi eam peccaturam prævideas. “

VIII. P. Thomas Tamburinus *lib.* v. *in Decal. cap.* 1. §. 4. „ An ſi amicus meus velit ut ego feram munuſcula, & ſimilia, turpis ſcilicet amoris incitamenta, quæ ipſe mittit ad ſuam concubinam, poſſim ego ſine peccato deferre? Reſponſio fuit abſolute negativa: quia ex una parte hæc actio, licet alias indifferens, eſt conjuncta cum peccato amici, ejuſque concubinæ; & ex alia parte non adeſt cauſa excuſans, ducta ex famulatu (*hoc enim famulis concedit*) vel alio detrimento, ut ſupponimus. *Nec enim, ſi adeſt quidam modicus rubor, videtur eſſe regulariter tanti momenti, ut ſatis excuſet. Fateor tamen; ſi tibi magni eſſet ejuſmodi amicitia, ac vere timeres eam amittere, excuſari te poſſe: quia tum notabilis detrimenti juſtus metus accedit*. “

Idem *num.* 30. „ Qui ex officio lecticas humeris portant, vel rhedas agunt, poſſunt ne licite pretio conducti puellam ad laſcivum adoleſcentem adducere? Reſp. Ajo non poſſe. Id nec excuſat ratio famulatus: hi enim famuli, ſeu ſubditi non ſunt: nec amiſſio lucri, quia hoc eſt ſatis exiguum. *Habeo tamen unum apud Navarrum, ex quo aliquid benignius colligi probabiliter poteſt*. Ex his, inquit ille, videtur colligi ratio defendendi multos a peccato, ſaltem mortifero; modo, ut in caſu propoſito, non placeat eis peccatum, & faciant obſequia prædicta ob aliquem bonum finem, puta eo quod exhibeant ea quæ ſunt officii ſui, vel ob juſtam mercedem. Licet enim hæc officia, & obſequia ſint valde conjuncta cum peccato; non tamen ſunt ſecundum ſe, & ſuapte natura peccata: & ideo ſejungi poſſunt a peccato per finem diverſum, & ſejunctum. Hæc ille. “ Nota illud, *officii, vel ob mercedem*.

IX. P. Antoninus Diana *Tom.* 7. *coord. tract.* 5. *reſol.* 48. „ An ex aliqua juſta cauſa licitum ſit commodare cubiculum alicui petenti ad fornicandum; vel locare domum meretrici, etiamſi ob loci circumſtantiam aliquis peccatum admitteret; vel ſi meretrix domum illam conducens plurimum feminis honeſtis vicinis noceret? De hoc caſu olim interrogatus fui: nam quidam vir nobiliſſimus inſtanter ab amico domum ejus ad meretricandum petebat. At ſi hoc illi denegaſſet, in graviſſimum damnum incidebat. Conſuluit an peccaret hoc faciendo. Et reſpondi *negative*: quia abſque detrimento proprio proportionato hoc denegare minime poterat: & commodare cubiculum ex objecto non eſt intrinſece malum, ſed indifferens; & ex ſola prava abutentis intentione ad malum ordinatur. Ergo &c. Et ita hanc ſententiam docet in terminis noviſſime Merolla. “

„ Hinc *a fortiori* infertur contra Navarrum cap. 17. licitum eſſe, ex juſta tamen cauſa, locare domum meretrici; etiamſi ob loci circumſtantiam aliquis peccatum admitteret, quod minime perpetraret, eo loco ſibi non conceſſo; ut ratione ſitus &c. vel ſi meretrix domum illam conducens, plurimum feminis honeſtis vicinis noceret. “

Idem Diana *reſol.* 50. „ An ſit licitum donare judicis concubinæ, ut intercedat apud illum, quia ipſa pergeret ad colloquendum judicem, & eſt mortale ratione ſcandali, cum exponat ſe vehementiſſimo periculo peccandi? Negative reſpondet noviſſime Sanchez ..... *ſed ego non minus probabilem affirmativam ſententiam eſſe exiſtimo*, ſi negotium grave ſit, videaſque judicem non tibi eſſe propitium, ſperes an-

„ tem

„ tem interceſſione concubinæ gratum fore: „ neque alia via appareat, qua poſſis illum ad ſervandum tuum jus inflectere: „ quia non petis aliquid quod ipſa licite præſtare non poſſit. Nam licet illa interceſſione judex, vel concubina foveant amorem turpem, hoc tu non intendis, neque „ ullius nocumenti es cauſa. Hæc omnia „ docet Caſtropalaus *T.* 1. *tract.* 6. *punct.* 15. „ *num.* 2."

Idem *reſol.* 42. „ Adduxi Franciſcum Merolam *in diſp. theolog. moral. Tom.* 1. *diſput.* 2. ubi ſic ait. Ex his colligitur, quid „ dicendum ſit de aurigis deferentibus meretricem ab uno loco ad alium, quum ſciunt „ illam illuc petere ad peccandum. Hi enim „ regulariter excuſantur a peccato: *quia adeſt cauſa non amittendi lucrum* quod ex eo „ miniſterio comparant. *Ita ille, & ego.* "

X. P. Patritius Sporerius *tract.* 5. *in* 5. *præcept. Decal. cap.* 1. *ſect.* 3. *num.* 92. „ Peccant „ ſine dubio mortaliter regulariter loquendo „ pictores pingentes valde turpia, & obſcæna: & multo magis hiſtriones ejuſmodi „ valde turpia repræſentantes . . . . . Dico autem *regulariter loquendo*: nam in caſu raro, ſi tanta eſſet pictoris, vel hiſtrionis „ neceſſitas, ut eo lucro indigeret ad victum, „ veſtitum, vel *ejuſmodi quid neceſſarium*, „ ſemel aut iterum licere, *donec alia victus ratio occurrat*, permittunt aliqui DD. cum „ Tamburino, dummodo abſit periculum mortale impuræ delectationis venereæ." Hæc opinio eſt pluſquam laxa, ut ſuo loco dicetur. Secundum enim iſtos Theologos *regulariter loquendo* ſcandalum *valde turpe, & obſcænum* non eſt licitum. Ceterum ſi victus, aut veſtitus, vel quid ejuſmodi urgeat, tum ſcandalum valde turpe honeſtum erit, *donec alia victus ratio occurerat*.

CAPUT II.

Quid ſit odium Dei, & proximi. De diſcordia, contentione, ſchiſmate, & ſeditione.

I. ODium Dei duplex: alterum quod in omni peccato includitur; alterum peculiare, quod deſcribitur *averſio a Deo, qua voluntas Deum deteſtatur, prout peccata prohibet, pænaſque infligit*. Hoc Dei odium omnium ſcelerum graviſſimum eſt, cum opponatur præſtantiſſimæ caritatis virtuti ſecundum primariam ejuſdem actum, nempe dilectionis divinæ. Suo genere mortale eſt, nec parvitatem materiæ excipit, ſed ſolum veniale evadere poteſt ex imperfecta deliberatione.

II. Odium proximi eſt expreſſa malevolentia, qua illi malum optamus. Eſt genere ſuo mortiferum; fieri tamen veniale poteſt tum materiæ parvitate, tum imperfecta deliberatione; ut ſi leve malum proximo optas, aut ſi imperfecta deliberatione illud eidem cupias.

III. Licitum eſt abominari peccatorem, ut peccatorem, juxta illud Prov. 29. *Abominantur juſti virum impium*. Tunc enim odio habetur peccatum, non homo. Nunquam enim licet optare malum homini, quatenus ejus malum eſt, neque affectu inefficaci: neque licet de ejuſdem bono triſtari, vel de malo illius gaudere, ut patet ex recenſita capite ſuperiori theſi proſcripta ab Innoc. XI.

IV. Quamvis nunquam licitum ſit velcupere, vel lætari de proximi malo, licet tamen affectu inefficaci aliquod malum temporale alteri optare, & de illo gaudere, quatenus malum hoc temporale conducit ad ejuſdem bonum ſpirituale, puta ut a peccato deſiſtat, ut ad meliorem frugem revocetur, ut in 3. *diſt.* 30. *a.* 1. *ad* 4. S. Thomas docet. *Quia caritas ordinem habet, & plus debet diligere quiſque ſe quam alium, & propinquos quam extraneos, & amicos quam inimicos, & bonum commune multorum quam bonum privatum unius; poteſt aliquis ſalva caritate optare malum temporale alicui, & gaudere, ſi contingat, non inquantum eſt malum illius, ſed inquantum eſt impedimentum malorum alterius quem plus tenetur diligere, vel communitatis, aut Eccleſiæ. Similiter de malo temporali ejus, ſecundum quod per malum pœnæ impeditur frequenter malum culpæ*. Heinc licitum eſt optare victoriam in bello juſto, excidium Turcarum ob commune bonum Eccleſiæ, vel Principatus: licet optare malefactori pœnam infligendam a judice, ut deſiſtat ab infligendo malo communitati, vel proximo. Summa tamen vigilantia opus eſt in ejuſmodi deſideriis, quantumvis inefficacibus, ne ſub communis boni ſpecie latitet vindictæ privatæ cupido. Similiter nunquam licet optare ſibi, aut aliis minus malum ad declinandum majus. Quamobrem graviter peccant qui ſibi mortem deliberate cupiunt ad evitandas alias moleſtias.

V.

Digitized by Google

V. QUÆST. I. *Eſt ne peccatum proximo male dicere?* RESP. Qui deliberato animo grave malum proximo imprecatur peccat mortaliter. Mulierculæ, vileſque homines frequenter in has erumpunt imprecationes, & ut ſe excuſent, iræ impetum allegant, quaſi ira peccatum non eſſet. Quod interdum prævenire ira rationem queat, verum habet; verum frequentur ex prava conſuetudine, & ex gravi negligentia cohibendi iram prorumpunt feminæ, & homines in ejuſmodi maledicta. Sæpe dicunt, deferveſcente ira, ſibi diſplicare quod talia maledicta intorſerint; ſed hoc non eſt indicium ipſos non peccaſſe: Quoniam effuſa ira mens deprehendit malum quod patravit, ideo tunc diſplicet. Parochi ergo, & Confeſſarii inſtruant ejuſmodi homines, illiſque oſtendant neceſſitatem frenandi efferatam iræ belluam: quoniam eorum frequentia maledicta manant ex prava conſuetudine iraſcendi; Hæc autem iniqua aſſuefactio eoſdem non excuſat, ſed accuſat. Ut deprehendere Confeſſarii queant graviter ne, an leviter deliquerint, expendant omnes circumſtantias, animi deliberationem, ſcandalum, mali optati gravitatem, & cetera ejuſmodi.

IV. QUÆST. II. *Quid ſit diſcordia?* RESP. Eſt diſſenſio voluntatum a bono divino, & proximi, in quo convenire debent. Opponitur concordiæ, quæ corda, & voluntates unit. Genere ſuo peccatum mortale eſt. Deus enim *Prov.* 6. deteſtatur eum *qui ſeminat inter fratres diſcordias*. Requiritur tamen ut quis ſcienter diſſentiat a bono Dei, vel proximi, *ut* 2. 2. *q.* 37. *a.* 1. docet S. Thomas. Quare diſcordia non eſt quando unus exiſtimat fide bona hoc ad Dei honorem, & proximi utilitatem attinere, & alius ſecus judicat. Hoc enim contingit frequenter inter ipſos ſanctiores viros.

VII. QUÆST. III. *Quid ſit contentio?* RESP. Eſt verborum altercatio ad impugnandam veritatem; ſeu eſt *impugnatio veritatis cum confidentia clamoris*, ut inquit 2.2. *q.*38. *a.* 1. Angelicus, ubi opportune ait: *Si autem contentio dicitur impugnatio falſitatis cum debito modo acrimoniæ, ſic contentio eſt laudabilis*. Acrimonia nunquam in perſonas, ſed in ſolos errores debita parſimonia effundenda eſt. Acrimonia hæc eſt veluti obſonium, quod magna prudentia, & moderatione adhibendum eſt, præſertim in vocalibus diſputionibus. Quando enim homines mutuis diſputant verbis, ſi immoderato vocum clamore perſtrepant, ſi ſe ſalibus mutuo perfricant, facile in criminoſam contentionem deſinit diſputatio, quia perſonæ præſentes ſunt. Dum antem ſcripto errores refelluntur, ſæpe auctores errorum aut defuncti, aut abſentes ſunt; idcirco contentionis culpabilis periculum non eſt. Heinc eſt quod mitiſſimi Patres, ut Auguſtinus, Bernardus, aliique, ſtilo ſalibus aſperſo ſæpe uſi ſunt. Tædet quippe lectorem frigidæ lectionis: ejuſdem contra palatum acuit ſcriptum acrimoniæ moderatæ pipere delibatum.

VIII. QUÆST. IV. *Quod ſit ſchiſma?* RESP. Eſt deliberata ab unitate Eccleſiæ ſeparatio. Separatur autem quis ab Eccleſia, dum aut communicare cum ejuſdem membris, aut debitam præſtare obedientiam Romano Pontifici illius viſibili capiti refugit. Non omnis inobediens eſt ſchiſmaticus, quia deeſſe poteſt pertinacia. Omnis autem ſchiſmaticus eſt inobediens: ſicut omnis hæreticus eſt ſchiſmaticus, non autem contra. Vix tamen in praxi hæc duo crimina, ſchiſma, & hæreſis, ſejunguntur, ut 2. 2. *q.* 39. *a.* 1. *ad* 3. S. Thomas docet.

IX. QUÆST. V. *Quid ſit ſeditio?* RESP. Eſt bellum aggreſſivum unius partis Reipublicæ contra aliam partem, vel contra proprium Principem. Peccatum mortale ex genere ſuo eſt, quia adverſatur graviter paci, & unitati, atque communi bono. De bello & duello agam in explicatione quinti præcepti.

CAPUT III.

De Scandalo.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex ſit ſcandalum?* RESP. Eſt dictum, vel factum minus rectum præbens occaſionem minæ ſpiritualis. Sub nomine dicti, vel facti omiſſio quoque comprehenditur. Graviſſima quippe ſcandala ingerunt qui in re gravi negligunt partes explere ſuas. Quæ heinc jacturæ, & ſpiritualis ruinæ, incredibiles, & irreparabiles! Dicitur *minus rectum*, ut intelligamus non modo malum, verum etiam ſpeciem mali ſcandalum parere poſſe. *Præbens occaſionem ruinæ*. Non requiritur eſt ruina reipſa ſequatur, ſed ſat eſt occaſionem præberi ſpiritualis ruinæ, ſive ſequatur, ſive non.

II. Scandalum duplex, activum, & paſſivum. Activum eſt illud quod deſcripſi, quodque committi tripliciter poteſt. 1. Directe & formaliter, cum quis expreſſe ſpiritualem proximi ruinam intendit; hocque dæmonum ſcandalum appellatur. 2. Directe, ſed non formali-

maliter, dum quis alium ad peccandum inducit, non quod malitiam intendat, ſed ſuam explere volens appetitionem. 3. Indirecte, quando prævidetur, aut prævideri poteſt ex tali occaſione proximum acceptururum occaſionem ruinæ ſpiritualis.

III. Scandalum paſſivum eſt ipſa ruina ſpiritualis illius qui ſcandalum patitur, accepta occaſione ex dicto, vel facto alterius. Scandalum paſſivum cum activo ſæpe conjungitur, ut cum quis dat, alter accipit peccandi occaſionem. Interdum activum ſine paſſivo eſt, ut cum quis præbet occaſionem peccandi, alter vero tali occaſione contempta, conſtans in virtute perſiſtit. Scandalum paſſivum ſine activo eſt, quando quis ex occaſione innocenti anſam peccandi arripit, vel ex ignorantia, & infirmitate, & vocatur ſcandalum *puſillorum*; vel ex malitia, & dicitur ſcandalum *phariſaicum*.

IV. Ad ſcandalum in *dicto* ſitum revocantur cantilenæ, impudica colloquia verborum lenociniis, metaphoris, & allegoriis valde ſignificantibus tecta, verba contumelioſa, irridentia, ſeu quocumque modo injuſte irritantia: item libri obſcæni, vulgo *Romanzi*, Poetæ impudici, & ſimiles, qui hodiedum vel ipſarum mulierculatum manibus teruntur. Picturæ laſcivæ, & innumera alia facta quæ proximo occaſionem præbent ſpiritualis ruinæ, ad *facti* ſcandalum revocantur. Non requiritur ut peccans expreſſam intentionem habeat inducendi proximum ad peccandum; ſed ſat eſt ut actionem ponat, aut dictum proferat quod ſuapte natura ad peccandum inducat. Hoc autem ſcandalum indirectum, & interpretativum nuncupatur.

V. QUÆST. II. *Utrum ſcandalum ſit ſpeciale peccatum?* RESP. Adfirmant omnes eſſe peccatum peculiare diſtinctum ab ipſo opere malo, & oppoſitum caritati. Quare in confeſſione exprimenda eſt hæc duplex malitia, altera contra caritatem, altera contra virtutem cui opponitur factum, aut dictum pravum quod ſcandalum generat. Idque ex Scriptura ſancta paret. *Væ mundo a ſcandalis: neceſſe eſt enim ut veniant ſcandala; verumtamen væ homini illi per quem ſcandalum venit. Qui autem ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis qui in me credunt, expedit ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Matth. 18. Illa particula *væ* enormem ſcandali malitiam præfert. In altera particula, *væ mundo a ſcandalis*, Evangeliſta ſcandalorum multitudinem indicat. Maxima quippe Chriſtianorum pars ſcandalorum cauſa damnatur. Mutuo ſe ſe homines, non ſecus ac leproſi, malitia inficiunt, & ad peccandum alliciunt. Quoquoverſum graſſatur, & ubique ſerpit ſcandalorum contagium. Blaſphemiarum, & juramentorum clamoſitate terra reſonat, & æther. Impudicitiæ virus verbis, veſtitu, factiſque ſe ſe effundit in oculos, in aures, ac intimos pervadit ſenſus. Inundant quoquoverſum ſimoniæ, calumniarum, detractionum, oppreſſionum ſcelera, & ſanæ doctrinæ perſecutiones, atque laxarum opinionum ſenſibus lenocinantium lues.

VI. QUÆST. III. *Quam grave ſit declinandi ſcandali debitum?* RESP. Graviſſimam obligationem, ſummamque vigilantiam adhibendam in ſcandalo vitando exprimit Chriſtus Dominus *Matth. cap.* 5. his verbis: *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te:* & rurſus *Marc.* 9. ſubdit: *Si ſcandalizaverit te manus tua, abſcinde illam. Bonum eſt tibi debilem introire in vitam quam duas manus habentem ire in gehennam.* Quid fortius, quid vehementius proferri a Chriſto poterat, ut exprimatur graviſſimum vitandi ſcandali debitum? Heinc collige quam adverſentur doctrinæ Chriſti opiniones quorumdam qui variis diſtinctiunculis, & inepris commentis ſcandali remoti, & proximi frequenter Chriſtianos fovent & obfirmant in peccandi occaſionibus.

VII. QUÆST. IV. *Reticenda ne eſt veritas vitæ, ut ſcandalum vitetur?* RESP. Triplicem veritatem diſtinguit Angelicus 2. 2. *qu.* 43. *art.* 7. *ad* 3. vitæ, doctrinæ, & juſtitiæ. *In veritate vitæ, doctrinæ, & juſtitiæ non ſolum comprehenditur id quod eſt de neceſſitate ſalutis, ſed etiam id per quod perfectius pervenitur ad ſalutem.* De his tribus ſermo erit: nunc vitæ veritas explicatur, quæ ſita eſt in humanarum actionum ad Chriſti vitam, ſuamque divinam legem conformitate. Hæc divina lex altera adfirmans, altera negans eſt; Numquam violare licet præceptum juris naturalis negativi propter ſcandalum vitandum. Præceptum juris adfirmantis dimitti interdum poteſt ob ſcandalum vitandum. Hac ratione omittitur præceptum correctionis fraternæ, cum prævidetur, fratrem pejorem evaſurum fore, quia tunc præceptum non urget. Nunquam omittenda ſunt opera bona ob ſcandalum phariſaicum. Opera neceſſaria omnino ad ſalutem nunquam negligi queunt ob quodcumque ſcandalum etiam puſillorum. Opera vero bona ſine quibus aſſequi æternam ſalutem poſſumus, occultari,

vel

vel differri interdum poſſunt, & debent, ut ſcandalum puſillorum vitetur, donec iſti inſtruantur.

VIII. QUÆST. V. *Eſt ne doctrinæ veritas reticenda, ut ſcandalum vitetur?* RESP. Doctrinæ veritas aut voce, aut ſcripto prædicanda eſt, præſertim cum ex opinionum falſitate detrimentum imminet morum integritati. Præceptum confitendæ veritatis, & ſpiritualis eleemoſynæ tunc urget. Quare graviter peccant Concionatores, Theologi, & Confeſſarii, qui vel vano timore correpti, vel captandæ popularis auræ ſpe allecti, vel ob mundi favorem conſequendum, evangelicæ doctrinæ veritatem aut occultant, aut pigmentis, & lenociniis noxiæ benignitatis eamdem tempori & genio accommodant. In hos Chriſtus invehitur: *Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc Filius hominis erubeſcet, cum venerit in majeſtate ſua.* Luc. c. 9 Non inficior prudentia opus eſſe, & dexteritate, atque interdum differenda, aut prætermittenda quædam ob varias circumſtantias, dummodo id fiat caritate impellente, non cupiditate ſeducente.

IX. QUÆST. VI. *Dimittenda ne eſt juſtitiæ veritas propter ſcandalum vitandum?* RESP. Juſtitiæ veritas eas humanas actiones dirigit quæ proximum noſtrum ſpectant, & quæ jura cuique ſua reddunt. Prælati, ſuperiores non raro altioris gradus, & dignitatis delinquentes corrigere negligunt ob futuri mali, & ſcandali timorem. Sed plerumque ſcandalum ipſum commentitium eſt. Frequenter populi ſcandalum graviſſimum patiuntur, quod videant minutos delinquentes vel ob levia crimina ſevere plexos, & contra graviorum ſceleium ſontes impunitos & indemnes a quacumque pœna, quia ſunt alicujus gradus, & dignitatis.

X. QUÆST. VII. *Sunt ne temporalia propter ſcandalum dimittenda?* RESP. Vel ſermo eſt de bonis alienis cuſtodiæ noſtræ commiſſis, aut de bonis propriis, ut ſapienter 2. 2. *q.* 43. *ar.* 8. Angelicus docet, reſolvitque, bona aliena quorum nos cuſtodes ſumus, vel adminiſtratores, non eſſe propter ſcandala dimittenda. Contra bona quorum nos domini ſumus, ſunt interdum propter ſcandalum puſillorum vitandum negligenda, aut alia via ſcandalum auferendum.

XI. QUÆST. VIII. *Opera ſpiritualia ſunt ne propter ſcandalum aut occultanda, aut differenda?* RESP. Opera quæ omnino ad ſalutem ſunt neceſſaria, nunquam ob quodcumque ſcandalum ſunt omittenda. Opera vero conſilii, ut *puſillorum* ſcandalum vitetur, occultari interdum, & differri debent, niſi tamen inde majora ſequantur mala. Quamobrem dum evangelicæ doctrinæ prædicatio multorum ſaluti neceſſaria eſt, diſſimulari, vel negligi licite nequit, etiamſi inde aliqui puſilli ſcandalum patiantur. Scandalum autem *pharifaicum* contemnendum eſt.

XII. QUÆST. IX. *Quid de ſcandalo Naamani Syri dicendum?* RESP. Fuſo calamo quæſtionem hanc tractavi *Tom.* 2. *in Decal. Diſſ.* 9. *cap.* 7. Paucis nunc illam perſtringo. Textus ſanctus hic eſt: *Non enim faciet ultra ſervus tuus holocauſtum, aut victimam diis alienis. Hoc autem ſolum eſt de quo depreceris Dominum pro ſervo tuo, quando ingreditur dominus meus templum Remon, & illo innitente ſuper manum meam, ſi adoravero in templo, adorante eo in eodem loco, ut ignoſcat mihi Dominus ſervo tuo pro hac re. Qui dicit ei: Vade in pace.* Naaman ſpondet ſe nunquam in poſterum ſacrificaturum diis alienis. Verum quia adhuc erat regiæ addictus ſervituti, verebatur ne comitari Regem templum ingredientem deberet, illi ante idolum procumbenti manum porrigere, & cum illo procumbere, ſicut antea ſolebat. Hoc factum timebat; ignorabat tamen, num id evenire deberet. Quemadmodum qui in occaſione proxima neceſſaria verſantur, timent futurum lapſum, licet vere contriti ſint. Neque enim dixit Naaman *cum adoravero*, ſed *ſi adoravero*. Cum Eliſæus ſuum proſelytum ſcrupulis, & angoribus agitatum ſpectaret, reſpondit: *Vade in pace;* ac ſi dixiſſet: Macte animo: nil tale eveniet. Eſto robuſtus. Deus in cujus poteſtate ſunt Regum corda, non permittet ut Regi procumbenti ante idolum inſervias. Confide in Domino, *vade in pace*. Sic nos ipſi ſolari, & animare pœnitentes ab aliqua conſuetudine prava converſos, & verentes relapſum ad aſpectum amaſiæ, vel alterius occaſionis occurſum, ſolemus. *Nolite timere: in Domino confidite, ipſe qui incepit, perficiet opus ſuum.*

XIII. QUÆST. X. *Licitum ne eſt idola, & thus ethnicis vendere, fana, & ſynagogas conſtruere, & cetera ejuſmodi, quorum malus prævidetur. uſus?* RESP. Adfirmant plures, poſſe artificem graviſſimo metu perculſum infideli petenti idolum conſtruere. Hæc opinio falſa eſt. Conſtructio idoli, & ædificatio ſynagogæ, aut fani, opera ſunt natura ſua mala ſpectatis omnibus circumſtantiis, cum nullum alium uſum præter cultum ſuper-

perſtitione pollutum habeant. Nullo itaque metu etiam amittendæ vitæ purgari a crimine valent. Similiter vetita eſt venditio idoli illi qui non ad domus ornatum, ſed idolatriæ exercendæ cauſa illud emit. Peccant ſimiliter qui ethnicis thus, Judæis agnum vendunt, dum certo, aut probabiliter prævidetur ejuſmodi merces in ſuperſtitioſum uſum adhibendas fore. Quæ hac de re docent plures, adverſantur omnium antiquorum Patrum doctrinæ.

XIV. QUÆST. XI. *Graviter ne peccant Chriſtiani qui in Turcarum triremibus remigant adverſus Chriſtianos?* RESP. Diſputant in utramque partem Theologi. Adfirmantem ſententiam probabiliorem judico, vero in ſenſu explicatam. Diſtinguenda ſunt diverſa remigandi tempora. Primum cum exploratum captivis Chriſtianis eſt in pugna committenda victores Chriſtianos futuros adverſus Turcas. Secundum cum bellum eſt injuſtum, imminetque Chriſtianis libertatis, bonorum, ac vitæ jactura. Tertium cum Chriſtianis imminet dumtaxat bonorum externorum jactura, remigibus vero captivis vitæ amiſſio, aut membrorum mutilatio. In primo, & tertio caſu licite remigare captivos Chriſtianos poſſe adfirmant omnes. De ſecundo caſu Theologi diſputant: & ſententia quæ gravis culpæ reos captivos remigantes adverſus innocentes Chriſtianos damnat, mihi probabilior eſt. Quoniam nullo jure permiſſum eſt ſuppetias ferre alteri adverſus innocentes, quos lædere crimen eſt. Peccant autem Turcæ bello injuſto Chriſtianos occidentes: peccant ergo & Chriſtiani auxilium Turcis præbentes in hac injuſta actione. Nec video qua ratione oppoſita opinio non contineatur in damnatione Innocentii XI. Si nequeunt famuli heros ſuos cymba pergentes ad conſtuprandas virgines adjuvare remigando, aut aſcendentes per feneſtras ad fornicandum, ad occidendum ſcalam tenere, vel humeris eos ſuſtinere: qua ratione poſſunt captivi Chriſtiani ſua remigatione Turcarum claſſem impellere ad Chriſtianorum perniciem? Remigatio indifferens eſt abſolute ſpectata, ſicut tenere ſcalam, & humeris alium ſuſtinere; at ſpectatis circumſtantiis noxia eſt, ut innumeris patet exemplis.

XV. QUÆST. XII. *Licitum ne eſt pecunias mutuo accipere a feneratore parato ad fenera?* RESP. Reſpondet 2. 2. q. 78. ar. 4. S. Thomas his verbis. *Inducere hominem ad peccandum nullo modo licet; uti tamen peccato alterius ad bonum, licitum eſt: quia & Deus utitur omnibus peccatis ad aliquod bonum, ut dicitur in Enchiridio cap. XI. Et ideo Auguſtinus Publicolæ quærenti, utrum liceret uti juramento ejus qui per falſos deos jurat .... reſpondet, quod qui utitur fide illius qui per falſos deos jurat, non ad malum, ſed ad bonum, non peccato illius ſe ſociat, quo per dæmonia juravit, ſed pacto ejus bono, quo fidem ſervavit. Si tamen eum induceret ad jurandum per falſos deos, peccaret. Ita etiam in propoſito dicendum eſt, quod nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum ſub uſuris; licet tamen ab eo qui hoc paratus eſt facere, & uſuras exercet, mutuum accipere ſub uſuris, propter aliquod bonum, quod eſt ſubventio ſuæ neceſſitatis, vel alterius.* Homo neceſſitate preſſus rem bonam, nempe mutuum petit: quod is nolit abſque fenore exercere ſua culpa eſt, quæ in eo ſiſtit, quæque actionem exteriorem accipientis non inficit. Remigatio a captivis Chriſtianis peracta adverſus innocentes Chriſtianos, noxia eſt, quia ſpectat objectum exterius malum, nempe inſontium Chtiſtianorum ruinam: aſcenſus per feneſtras ad ſtuprandam virginem malus eſt, quia objectum pravum eſt. Mutuatio autem pecuniæ objectum bonum reſpicit, nempe indigentis proximi levamen. Heinc ſublata neceſſitate, petere pecuniam etiam a feneratore parato, peccatum eſt, ut probabilior ſententia docet. Urgente, contra, gravi neceſſitate, licitum eſt mutuum petere a quocumque etiam non parato ad fenora exercenda, tametſi pecuniam is credere nolit abſque uſura.

XVI. Mercator nequit pecunias fenebres petere ad augendam, amplificandamque negotiationem; licite vero eaſdem petere valet, premente neceſſitate gravi, a qua ſublevetur, ut ſe & familiam ſuam ſuſtentet. Neque licet deponere pecunias apud feneratorem, dum deponens prævidet eumdem illas pecunias diſtracturum fore ad fenerandum mutuatione uſuraria. Similiter non licet vinum dare tabernario, dum certo prævidetur quod illud venditurus ſit aqua mixtum. Si vinum alteri vendere nequeas ſine gravi incommodo, te poſſe illud vendere præfato tabernario, docent Sanchez, & Caſtropalaus. At in praxi vix occurrit ut venditor nequeat impedire ejuſmodi injuſtas venditiones: quia tales tabernarios judici, vel communitati manifeſtare poteſt. Ceterum ſi urgente neceſſitate preſſus non poſſes aliis vinum vendere, tunc jure tuo uti poſſes, & permittere venditiones injuſtas.

XVII. QUÆST. XIII. *Licitum ne eſt ſuadere illi qui certo peccaturus eſt, levius, ut o-*

mittat gravius crimen? RESP. Negat probabilior, & mihi vera ſententia: quoniam numquam licet conſulere malum, quantumvis minimum. Rogari delinquens poteſt, ut deſiſtat a gravi ſcelere, permittendo minus, & leve; at hoc ſuaderi nullo modo poteſt. Quare non licet ſuadere parato ad furandum pauperi, ut furto ſurripiat pecuniam a divite, quidquid in oppoſitum dicant Molina, & Sanchez, ob rationem datam: quia nunquam permiſſum eſt conſulere malum. Furtum autem divitis malum eſt, licet gravius ſit furtum factum pauperi.

XVIII. QUÆST. XIV. *Licitum ne eſt invitare ad cœnam eum qui ſolvere jejunium paratus eſt?* RESP. Negat communis ſententia, quia invitatur ad actionem quæ attenta lege prohibente, & ſpectatis circumſtantiis nequit a malitia ſeparari. Peccatum autem eſt quempiam invitare ad actionem quæ omnibus inſpectis objective noxia eſt. Quare nec famuli dominis, nec caupones hoſpitibus carnes miniſtrare licite poſſunt jejunii tempore, nec bene pranſis ſubminiſtrare cœnam valent, dum ſciunt non eſſe aut diſpenſatione, aut neceſſitate exemptos a jejunio. In dubio favendum reo eſt, & præſumendum legitime diſpenſatos eſſe.

XIX. Caupones excuſantur vinum vendentes militibus ad ebrietatem abutentibus, cum denegare nequeunt ſine vel vitæ, vel bonorum jactura: quia non tenentur cum tanto diſcrimine impedire peccata aliena. Hoc gravi periculo ſublato, nequeunt caupones vinum vendere illis quos inebriandos prævident. Frequenter peccant venditores iſti, quoniam lucri cauſa vinum diſtrahere cupiunt. Parochus peccatori occulto publice petenti Euchariſtiam ſubminiſtrare tenetur, ut ſcandalum publicum evitetur.

CAPUT IV.

De vano mulierum ornatu.

I. GRaviſſimam quæſtionem diſcutiendam aggredior, cujus notitia apprime Confeſſariis & Concionatoribus neceſſaria eſt. Paucis quoad fieri poteſt eam perſtringam.

II. QUÆST. I. *Ornare ne mulieres ſe licite valent?* RESP. S. Paulus 1. *ad Tim.* 2. inquit: *Mulieres in habitu ornato, cum verecundia, & ſobrietate ornantes ſe*. S. Thomas 2. 2. *q.* 169. *ar.* 2. *ad* 4. perſpicue hac de re diſſerit. *Mulieres licite ſe poſſunt ornare, vel ut conſervent decentiam ſui ſtatus, vel aliquid ſuperaddere, ut placeant viris*. Indumenta inſtituta ſunt non modo ad verecunda tegenda, naturamque conſervandam, tuendamque a frigore & æſtu, ſed etiam ad gradus diſtinguendos, & ſexus. Quare viri nobiles, & magiſtratus cultioribus præ aliis utuntur veſtibus. Mulieres quoque nobiliores elegantius quam plebejæ ornare ſe licite valent, vel ut maritis placeant, vel ut nuptias ineant.

III. QUÆST. II. *Immoderatus mulierum ornatus improbatur ne a Scriptura ſancta?* RESP. Vehementes & acerrimæ ſunt Prophetarum declamationes adverſus ſuperfluum, & inverecundum mulierum ornatum. Iſaias *cap.* 3. hæc habet: *Et dixit Dominus: Pro eo quod elevatæ ſunt filiæ Sion, & ambulaverunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, ambulabant pedibus ſuis, & compoſito gradu incedebant; decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & diſcriminalia, & periſcelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inaures, & anulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & ſpecula, & ſindones, & vittas, & theriſtra. Et erit pro ſuavi odore fetor, & pro zona funiculus, & pro criſpante crine calvitium, & pro faſcia pectorali cilicium.*

IV. S. Petrus *cap.* 3. his verbis muliebrem ornatum coercet. *Quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus*. S. Paulus 1. *ad Tim.* 2. inquit: *Non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa, ſed quod decet mulieres promittentes pietatem*. Plurima alia Scripturarum oracula contra vanas mulierum pompas prætereo.

V. QUÆST. III. *SS. Patres deteſtantur ne muliebres pompas?* RESP. Integros libros ediderunt Tertullianus, Cyprianus, Chryſoſtomus, Auguſtinus, Hieronymus, ceterique Patres contra mulierum ornamenta. Numquid SS. Patres adeo vehementer invecti eſſent in muliebres pompas, niſi criminoſæ illæ eſſent? Tertullianus *lib. de cult. fem. cap.* 11. inquit: *Propter ipſum etiam conventum, & mutuum videre, ac videri pompa in publicum proferuntur, ut aut luxuria negotietur, aut gloria inſoleſcat*. S. Cyprianus *lib. de diſcipl. & hab. virg.* clamat: *Si te ſumptuoſius ornas, & per publicum notabiliter incedas, oculos in te juventutis illicias, ſuſpiria adoleſcentum*

poſt

poſt te trahas, concupiſcendi libidinem nutrias, ſuſpirandi fomenta ſuccendas, ut, etſi ipſa non pereat, alios tamen perdas, & velut gladium te, & venenum videntibus præbeas, excuſari non potes, quaſi mente caſta ſis, & pudica. Brevitatis gratia mitto aliorum Patrum teſtimonia.

VI. QUÆST. IV. *Peccant ne mulieres fucis, & ſtibio vultum adulterantes?* RESP. Affirmant omnes. Tertullianus *loc. cit. cap.* 5. acriter iovehitur adverſus tantam corruptelam. *In illum etiam delinquunt, quod cutem medicaminibus ungunt, genas rubore maculant, oculos fuligine colliniunt. Diſplicet illis nimirum plaſtica Dei. In ipſis redarguunt, & reprehendunt artificem omnium. Reprehendunt enim cum emendant, cum adjiciunt, utique ab adverſario artifice ſumentes additamenta iſta, ideſt diabolo ...... Video quaſdam & capillum croco vertere. Pudet eas etiam nationis ſuæ, quod non Germanæ, aut Galliæ ſint procreatæ: ita patriam capillo transferunt.* Etiam Tertulliani tempore mulieres Gallæ ceteris luxu, vanitate, fucis, ſtibiis, & ceruſſa præibant.

VII. Cyprianus *lib. de hab. virg.* ſimilia habet. *Dicit Deus: Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram. Et audet-quiſquam mutare, & convertere quod Deus fecit? Manus Deo inferunt, quando id quod ille formavit, reformare, & transfigurare contendunt, neſcientes quod opus Dei eſt omne quod naſcitur; diaboli quodcumque mutatur.*

VIII. Miſſis Ambróſii, Hieronymi, Auguſtini teſtimoniis, S. Thomas 2. 2. *qu.* 169. *ar.* 2. *ad* 2. hæc docet: *Mulierum fucatio..... non poteſt eſſe ſine peccato .... Non ſemper tamen talis fucatio eſt cum peccato mortali; ſed ſolum quando fit propter laſciviam, vel in Dei contemptum.* S. Beroardinus Senenſis cum Alexandro Alenſi *tom.* 1. *ſerm.* 47. *a.* 1. hæc ſcribit. *Mulieres ſe minio linientes, aut adulterinos crines portantes propter tria mortaliter peccant .... Quærit enim Alexander de Ales in 4. diſt. de Euch. Sacram. Utrum fucatæ, aut adulterinos crines ſeu vivorum, ſeu mortuorum ad ornatum ſibi uſurpantes debeant accedere ad ſacram Communionem? Et reſpondet, quod tales mortaliter peccant, & indignas ſe efficiunt ſacra Communione. Et hoc eſſe dicit maxime propter tria quæ inde ſequuntur. Primo offenſio Dei, ſecundo offenſio proximi, tertio offenſio ſui.* Hæc pauca delibaſſe ſufficiat ex plurimis quæ afferre ex Patribus debuiſſem.

IX. QUÆST. V. *Quid hoc de argumento doceant nonnulli?* RESP. P. Diana *tom.* 7. *coord. reſ.* 9. *n.* 6. de ornatu mulierum hæc ſcribit: *Sed ego puto non peccare, etiamſi eſſet ſuperfluus, & maximus, dummodo ſit ſecundum morem patriæ.* Patriæ ergo conſuetudo derogare Scripturis ſanctis, omnium Patrum doctrinæ, & ipſi naturæ, quæ a ſuperfluis abhorret, poteſt.

X. P. Leſſius ad Scripturarum, & Patrum teſtimonia *lib.* 4. *cap.* 4. *dub.* 14. *n.* 114. reſpondet. *Scripturæ illæ vel continent exhortationem, cum nullum verbum præceptivum habeant: vel ſi continent præceptum, agitur de illis quæ ſe ornabant ut aliis placerent, ut notat D. Thomas in Gloſſ. vel certe propter ædificationem ethnicorum expediebat illo* TEMPORE PRÆCIPI. Admiſſa hæc methodo interpretandi Scripturas, iſtæ io fumum occidunt. Expediebat *illo tempore* præcipi honeſtum & pudicum mulierum ornatum, ſecus noſtro? Quidni & ad alia plura divioæ Scripturæ oracula ſimile venuſtum præberi reſpoſum poterit? Temporaneæ ergo ſunt divinæ præceptiones? Exhortationes ſuot, non præcepta? Clamat in oppoſitum univerſa Patrum traditio. Verum commentum iſtud adeo vanum eſt ut ſeipſo corruat.

XI. QUÆST. VI. *Quandonam mulierum ornatus cenſendus ſit ſuperfluus, & mortiferus?* RESP. Ex variis capitibus mortiferus eſſe poteſt mulierum ornatus. 1. Ex nimio affectu oſtentandi pulchritudinem. 2. ex pravo fine placendi, & accendendi libidinis ignem. 3. ex effectibus. Non ſolvuntur debita, non erogantur eleemoſynæ, defraudantur artificum mercedes, patrimooia prodiguntur. Mulieres vano ornamento addictæ frequentiſſime caſtitatem proſtituunt, & ſub ſplendidiſſimo veſtium apparatu putidiſſima ſcorta occultantur. Nam communiter homines familiarum reditus non ignorant: heinc conſpicientes uxores tot pompis onuſtas inferunt easdem meretricio ſibi acquirere, unde pomparum ſplendore refulgeant.

XII. Certa & præciſa regula deſignari nequit, quandonam ſuperfluus mulierum ornatus ſit peccatum mortale. Illud tamen certum eſt frequentiſſime mulieres peccare mortaliter in hoc genere, maxime tempore noſtro ob continuas feminarum & virorum converſationes. Eo enim hujusmodi feminæ ſtudia ſua conferunt, ut his in congreſſibus refulgeant, & ſingulæ præſtare ceteris ſtudent in peregrinis veſtium formis. Malitia iſtius ornatus, non tam ex ſuperfluo pretio & valo-

Digitized by Google

re veſtium, quam ex vana, & immodeſta ornamenti forma colligenda eſt. Veſtitus enim pretioſus eſſe poteſt, elegans, magnique pretii; & ſimul pudicus, & verecundus, ut contingere in nobili matrona, & principe femina poteſt. Verum communiter harum feminarum veſtitus vanus, immodeſtus, & impudicus eſt, quique evincit feminas iſtas effrontes, ſuperbas, & expudoratas eſſe: feminæ iſtæ ſunt concupiſcentiæ flabella, pudoris, & caſtitatis profligatrices, & civitatum ſcandala, atque perpetuum murmurationum argumentum.

XIII. Cajetanus in hac materia nimium laxavit habenas, & laxam doctrinam docet. Benigniores plures ultra progreſſi ſunt. Negligenda eſt, præſertim in hac materia, iſtorum lectio, & divinarum Scripturarum, atque SS. Patrum doctrina præ oculis habenda eſt. An Scripturæ, an Patres tam vehementer adverſus has feminarum illecebras, & lenocinia invecti eſſent, ſi ornatus earumdem indifferens, vel leviter noxius eſſet?

XIV. Opportuniſſima eſt argumentatio Dionyſii Carthuſiani, qui *Tom. 1. opuſ. art. 14.* hæc ſcribit: *Sancti Patres, & glorioſi, illuminatiſſimique Doctores contra ornatum ſuperfluum & exquiſitum, curioſum ſuperfluumque veſtitum tam rigoroſe non ſcriberent, niſi in eis mortalem culpam exiſtere judicaſſent. Venialia quippe peccata talem reprehenſionem, & condemnationem non promerentur. Hinc quidam Nobilis ſcribit in ſuo tractatu: Mulieres inaniter ornantes plus ſibi nocent quam aliis: quia mortaliter peccant, etiamſi non alliciant alios ..... Præterea ſi mulier nec appetat virum, nec appeti cupiat, indiſcrete tamen, & inordinate ornatum ſuum, pulchritudinemque oſtendat; laqueum aliis injiciendo, mortaliter peccat, quemadmodum in Eccleſiaſtico ſcriptum eſt:* Qui laqueum alteri ponit, peribit in illo: & qui fodit foveam, incidet in eam .... *Denique Apoſtolus jubet:* Mulier debet habere velamen ſuper caput ſuum propter Angelos, *ideſt Sacerdotes, & Clericos, ſpiritualeſque viros, ne cadant per eam. Præcedenti quoque articulo ex verbis ſanctorum Cypriani Hieronymi, Chryſoſtomi, atque Ambroſii eſt probatum, quod mulieres & virgines ſe ita ornantes, & oſtendentes præbent viris, & juvenibus peccandi fomenta, incitamenta libidinis, & veluti gladium, ac venenum intuentibus ſe exponunt. Inſuper Hieronymus ait: Nitor, ornatus, & ſpecies mulieris ignis eſt juvenum, fomenta libidinum, impudicæ mentis indicium. Quomodo poteſt ſua peccata deflere quæ cutem nudat, & ſulcos in faciem ducit? Ornatus iſte non decor Dei, ſed velamen eſt antichriſti. Qua fiducia vultus ad cælum erigit, quos Conditor non agnoſcit?*

XV. B. Henricus *Suſo* O. P. evangelicæ pœnitentiæ prodigium, ac divinæ Sapientiæ lumine magnopere illuſtratus, in ſuo Tractatu quem inſcripſit *Colloquia ſpiritualia* JESUM *inter* & F. HENRICUM SUSONEM. *cap.* 10. hæc docet. „ Sed inſuper recogita,
„ quo ſint prolapſæ mulieres, & quam a
„ femineo ſexu his temporibus timor, ac
„ honor Dei contemnatur, atque peſſumdetur.
„ Quippe tot in mundo reperiuntur mulieres quæ pudore omni exutæ, præ viris
„ ipſis impudicæ ſunt, & effrontes. Mulieres honeſtas, pias, ac religioſas non alloquor;
„ ſed illas quæ mundo deditæ, verbis,
„ factis, veſtibus, moribuſque tempus terunt,
„ corda & ſenſus hominum amoribus
„ immolant, pluſque viris quam Deo placere
„ ſtudent. Hæ ſunt latronum ſpeluncæ,
„ voragineſque infernales. Illarum flagitia
„ Deus diſſimulat, magnaque illas patientia
„ ſuſtinet abſque ullo profectu. Ipſæ interim
„ honeſtæ, morataæque matronæ haberi volunt;
„ & tamen fætidius Deo olent quam
„ publica ſcorta. Quoniam hæc ſæpius ſaltem
„ tremunt, atque in timore, & tremore
„ vitam agunt, ſuæque ſalutis angore
„ percelluntur. Verum illæ fronte fracta,
„ magnaque perditionis viam ſecuræ obambulant,
„ atque impotenti, & tacita inhoneſtate
„ captæ, in tremenda Dei, ſuarumque
„ animarum cæcitate ducunt dies ſuos.
„ Quare cariores dæmonibus ſunt quam meretrices.
„ Quippe ſuperbis indutæ veſtibus
„ prodeuntes, geſtu, inceſſu, verbis, oculis
„ ſemper impudicæ, & inhoneſtæ plus incitant,
„ & movent homines ad venerem
„ quam feminæ proſtitutæ. Qua ratione plures
„ illarum quam iſtarum lenocinio animas
„ lucrantur diaboli. Credas mihi velim,
„ centum letalia crimina animo in dies ſingulos
„ ab his pepetrari: nec propterea vel
„ unum dignoſcunt; ſed pudicas, beneque
„ moratas ſeſe reputant. Et tamen quot
„ juvenes, quot viri illarum pulchritudine,
„ ac tam liberæ impudicitiæ proſpectu
„ obcæcati deliberato animo eaſdem concupiſcunt;
„ quod ſæpius accidit, etiamſi aſſequi
„ illas nequeant. Quapropter omnium
„ iſtorum conſenſionum, ac letalium criminum
„ reæ ſunt, & participes feminæ iſtæ.
„ Quoniam laſciva veſte, inceſſu impudenti,
„ oculiſque impudicis peccandi occaſionem

„ nem videntibus præbent, & anſam eaſdem „ percupiendi. Quin, ſi homo has mulieres „ vanas in plateis, & in templis ſpectans, „ ita ad libidinem accendatur, ut ignem ex- „ tincturus proſtibula petat, omnibus his fla- „ gitiis obnoxiæ ſunt miſellæ iſtæ; quamvis „ credere hoc, neque intelligere velint. Sci- „ to morte inſtante, dæmonem in illarum „ mentis oculos ſuperbiarum, delectationum, „ indignarumque vanitatum, & aliorum ſce- „ lerum, quæ nunquam agnoverunt, ſpectra „ ingerere, ut ſecurius in deſperationem, & „ æternæ mortis abyſſum illas detrudat. Nec „ earum ſaluti proſunt paſchalia ſacramenta, „ nec ſacra viatica, eo quod in vita ſacra- „ menta ſuſcipiunt animo perſeverandi in lu- „ xus, pomparum, pravarumque conſuetudi- „ num abuſu. Nec in mortis extremo pec- „ catorum quæ propria malitia ignorant, re- „ cordantur. Idcirco me in corde ſordido, „ putridoque recipiunt; meliuſque illis foret „ centum millia dæmoniorum quam Deum „ vivum tremendumque in pectus mortali cri- „ mine pollutum admittere. SED VÆ CON- „ FESSARIIS, *qui has miſeras, infeliciſſimaſ- „ que mulieres illuminare negligunt*. “

XVI. Audiſtis, o Confeſſarii, ſanctarum Scripturarum, Patrum, & graviorum Theologorum teſtimonia. Faceſſant ergo diſtinctiunculæ, quibus nonnulli mundum ſociare cum Evangelio contendunt. Pompis renuntiarunt in profeſſione Baptiſmatis Chriſtiani. Quænam ſunt pompæ iſtæ? Non ſane aliæ niſi quæ mundanam redolent vanitatem, quæ hominum corda emolliunt, quæ concupiſcentiam accendunt. Cedo. Si mulieres chriſtianæ promiſiſſent Satanæ, & mundo ſe pompas exquiſitiores ſectaturas fore: ſi ſpopondiſſent toto ſtudio, & omni virium conatu ſe operam navaturas luxui, faſtui, ambitioni, & vanitati, an inſanire impotentius poſſent? An mulieres mahometanæ, paganæ, lutheranæ, vaniores, ambitioſiores, & effrenatiores feminis catholicis? Quid ergo in Baptiſmate Chriſto promiſerunt? Quænam eſt profeſſionis renuntiandi pompis, & operibus Satanæ obligatio? Quiſnam ſignificatus? Væ væ Confeſſariis, qui vanas iſtas, & theatrales matronulas, expudoratas, atque profligati chriſtiani pudoris feminas ad Chriſti ſacramenta admittunt.

XVII. QUÆST. VII. *Peccant ne mortaliter feminæ nudato pectore incedentes?* RESP. Plures recentiores innoxiam a gravi culpa defendunt hanc uberum nuditatem, ſi ſit ſecundum morem patriæ. Hanc opinionem falſam, improbabilem, & laxam exiſtimo. Patriæ mos merum commentum eſt. Quid? Mos Patriæ honeſtabit corruptelam ſcandali pleniſſimam, atque a divinis Scripturis, a Patribus, & a Theologis improbatam? Si divinæ Scripturæ, & Patres omnes velati mulieris caput jubent; ſi intortos & cincinnatos crines damnant: quæ zeli jacula non intorquerent in hanc putidiſſimam conſuetudinem? Tantæ impudentiæ non meminerunt Patres, quia illorum tempore adeo procaces, & effrenatæ feminæ non erant. Continuo ac apparuit impudiciſſimus abuſus, eumdem execrati ſunt omnes viri Dei.

XVIII. Paucis rem perſtringo. Ille muliebris ornatus jure naturali, & divino vetitus aſſeritur qui libidinis illicium eſt, & procacitatis argumentum. At nuda ubera ad venerem viros provocant: ergo vetita eſt earumdem exerta oſtenſio. Nec refert quod vaferrime, & impudice feminæ faſciolis nigellis, & translucidis mammillas ornent: quia non occultant, neque operiunt, ſed his præſtigiis magis irritant, & alliciunt ad contemplationem. Velamina illa ſunt diabolica irritamenta, quæ efficacius accendunt curioſitatem. Nec blateres, invecta conſuetudine, mamillas iſtas nudatas vim amittere alliciendi, & accendendi libidinem, quia quæ familiaria ſunt minus movent. Deliria quippe hæc ſunt, & inſanientium ſpectra. Epulæ lautæ familiares, & quotidianæ numquid vim amiſerunt irritandi famelicos? Appetitiones humanæ uſu non coercentur, ſed roborantur, & ſaginantur. Sola abſtinentia, & a periculis, & irritamentis ſubſtractio concupiſcentiam in ſervitutem redigit. Mos itaque, vel conſuetudo quæ obtruditur, abuſus eſt deteſtabilis, & profligatæ honeſtatis, & impudicitiæ monumentum. Denegent ergo Confeſſarii mulierculis iſtis quæ per publicas vias proſtitutionis, & ſcortationis vexilla explicant, abſolutionem.

XIX. QUÆST. VIII. *Peccant ne feminæ, quæ ſe conſpiciendas præbent viris a quibus ſe turpiter amandas prævident?* RESP. Si mulier nulla juſta cauſa neceſſitatis, vel utilitatis ducta, domo egrediatur, prævideatque ſe turpiter ab hoc aut illo viro amandam fore, graviter peccat juxta communem Theologorum ſententiam. Nec voluntas exercendæ libertatis ratio juſta eſt quæ a culpa eam liberet. Libertas quippe humana caritatis legibus ſubjecta eſt. Caritas autem jubet, ut ſpiritualis proximi jactura vitetur, præſertim cum id præſtari abſque gravi de-

Digitized by Google

trimento poteſt. Nec loco notabilis detrimenti haberi impedimentum breve propriæ libertatis valet. Alia ergo ratio præter exercitium propriæ libertatis aſſignari debet, ut licite hoc in caſu egrediatur. Legitima autem cauſa egreſſus eſſet neceſſitas eundi ad Eccleſiam, inviſendi infirmos, tractandi propria negotia.

XX. Diſtinguendum eſt tamen ſcandalum puſillorum a ſcandalo phariſaico. Ut illud evitet mulier, quando prævidet ſe turpiter amandam ab hoc determinato viro, debet pro aliqua vice vel omittere ſacrum, vel aliam adire Eccleſiam, vel differre auditionem Sacri: quoniam præceptum vitandi ſcandali prævalet præcepto audiendi Sacri. Verum in praxi raro hoc contingit, quia raro ſcandalum puſillorum, qui vel ex ignorantia, vel ex mera imbecillitate peccent, contingit. Peccant enim communiter ex malitia, atque adeo ſcandalum eſt *phariſaicum*, quod juxta omnes contemnendum eſt, quando vitari nequit ſine ordinis perturbatione. Puella, & mulier formoſa prævidet ſe ab aliquibus in tali convivio turpiter amandam, quia ſcit illuc interventuros fore aliquos impudicos viros libidine æſtuantes: ſi abſque gravi incommodo abſtinere tali convivio poteſt, tenetur ſe continere, quia præceptum caritatis urget, ut vitetur periculum peccati mortalis perpetrandi a proximo, dum id præſtari poteſt abſque notabili detrimento. Lege plura *Tom.* II. *in Decal. Diſſ.* IX. *c.* 10.

XXI. QUÆST. IX. *Peccant ne mortaliter mulieres quæ pullitulos ſuos ſibi inſervire permittunt, & illorum familiari colloquio fruuntur, dum ex pluribus indiciis probabiliter colligunt illos erga ſe veneris amore flagrare?* RESP. Adfirmant omnes, mulieres iſtas letaliter peccare, quamvis ipſæ alienæ omnino ſint a quacumque libidine, quia cooperantur aliorum peccato, & ſcandalum præbent. Quare mulieres, & matronulæ ætatis noſtræ, quæ venuſtulos, & bellulos ſuos clientes, & veneris candidatos quotidie ad familiaria colloquia excipiunt, ad latera aſſidentes habent, eorumque fruuntur ſervitute in inceſſu, aſcenſu, & diſcenſu: mulieres, inquam, iſtæ, in data hypotheſi, ſunt in continuo peccato mortali. Aut reſipiſcant igitur, aut ſacramentis vale dicant, ne quoties ſic recipiunt, ſacrilegia multiplicent. Confeſſarii vero ſecum putent, abſolutionum quas fictis pœnitentibus impertiti fuerint, duram æterno Judici reddendam eſſe rationem.

XXII. QUÆST. X. *Licitum ne nautis, & aurigis heros deferre in domum concubinæ, vel concubinam in domum heri?* RESP. P. Diana *Tom.* 7. *coord. tract.* 5. *reſol.* 42. frequenter contingere hunc caſum teſtatur, & cum Merola adfirmantem opinionem defendit. Hæc opinio falſa mihi eſt, & contenta in theſi 51. proſcripta ab Innocentio XI. de *famulis* adjuvantibus herum ſuum aſcendentem per feneſtram ad fornicandum: quæ theſis ſupra reſcripta eſt. Niſi hoc officium nautæ, & aurigæ præſtent, lucrum amittunt, inquit Diana. Næ ægregia ratio! Quando nautæ, & aurigæ evidenter ſciunt hanc eſſe concubinam, & herum exercere concubinatum, adjuvant herum, & influunt in fornicationes natura ſua malas. Sporer *tract.* 5. *in Decal. cap.* 1. *ſec.* 3. *n.* 99. has actiones eſſe licitas cum Diana, Tamburino, Caſtropalao, aliiſque contendit. Sed auctores iſti falluntur: quia licet actiones iſtæ præciſæ a circumſtantiis indifferentes ſint, in caſu tamen expoſito turpes reipſa ſunt, ut patet ex eadem theſi damnata de famulis qui adjuvant herum ad fornicandum.

XXIV. QUÆST. XI. *Poſſunt ne deferri litteræ amatoriæ ad amaſiam amici?* RESP. Negat abſolute P. Tamburinus *lib.* 5. *in Decal. c.* 1. §. 4. *n.* 20. ſubdit vero continuo: *Fateor tamen, ſi tibi magni eſſes hujuſmodi amicitia, ac vere timeres eam amittere, excuſari te poſſe: quia tunc notabilis nocumenti metus accedit.* Hæc doctrina mihi falſa eſt, ſicut alia quam ibidem auctor docet, de his qui ex officio humeris deferunt, quos probabiliter a peccato mortali excuſat, dum puellam conducunt ad laſcivum adoleſcentem, dummodo non placeat illis peccatum, & faciant obſequia prædicta ob bonum finem, puta ob juſtam mercedem. Addit Tamburinus: *Si hi vectores, ſeu bajuli, adeo ſint religioſi, ut nolint ſe, ſuaſque operas locare in ejuſmodi vectationibus, facile in ſuo lucro notabiliter lædentur.* Ut mea minima præfert opinio, doctrina hæc ſcandalum ingerit. Peccat maritus dum uxori occaſionem peccandi præbet, ut eam deprehendat in adulterio; licet permittere poſſit adulterium quod impedire nequit, ut uxor deprehenſa in actuali delicto reſipiſcat. Vetitum quoque eſt deferre litteras amatorias turpia continentes, aut librum provocantem ad duellum, quidquid in contrarium effutiant nonnulli: quia tales participes fient peccatorum.

XXV. QUÆST. XII. *Licitum ne eſt meretricibus inſervire, eas ad domum amaſii comitari, januam amaſio aperire, lectum ſternere?* RESP.

Resp. Layman, Tamburinus, Sporer, Caramuel, aliique Probabiliſtæ laxam, & aliqui laxiſſimam doctrinam hoc de argumento docent. Pauca verba ex Caramuele tranſcribo. *Poſſunt famuli tuta conſcientia meretricis, aut pellicis menſæ miniſtrare, cibos non ſolum communes, ſed & calidos, & provocantes ad venerem condire, & lectum privatum ſternere..... Non eſſet peccatum mortale domino, & pellici alias rem habituris aut lectum procurare hoſpitio, aut parare meliorem ſolito, aut floribus fulcire. Ratio eſt, quia aliud eſt fornicari, aliud majorem in ipſa fornicatione habere delectationem in genere luxuriæ.* Lege Tom. 2. *in Decal. Diſſ. 9. c. 12.* ubi laxa theoremata quorumdam auctorum invenies.

XXVI. Ad quæſtionem reſpondeo, non modo non poſſe famulos, & ancillas licite aperire januam amaſio ingredienti ad fornicandum cum ſua pellice, neque eam adducere in domum heri, aut facem præferre, illam comitari, ſternere lectum; ſed dico, nullo modo licitum eſſe famulari, vel inſervire meretrici. Serio expende verba propoſitionis damnatæ, & præſertim illa, *aut quid ſimile cooperando;* & inde colliges oppoſitam oppinionem plurium eſſe proſcriptam. Quid quod ipſa Scriptura ſancta hunc famulatum vetat, & execratur? *Recedite a tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum:* Num. 16. Rurſus Iſajas *c. 3.* clamat: *Recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere, exite de medio ejus:* & Jerem. c. 48. *Fugite, & ſalvate animas veſtras.* Unde ſic arguo.

XXVII. Malorum conſortium declinandum Deus jubet. Dicant nobis qui famulatum meretricibus exhibitum licitum docent, an ſit conſortium meretricio pejus, & ſocietas ſceleſtior? Reponunt, ancillas famulari meretricibus, non quatenus meretricibus, ſed quatenus mulieribus: eiſdem inſervire non in meretricio, ſed in rebus indifferentibus, ut ſunt cibos coquere, domum verrere, lectum parare, & id genus cetera. Eſto. At dum hæc ancillæ præſtant, numquid non habitant in domo Babylonis, in tabernaculis impiorum, in domibus ſcortorum, unde recedendum eſſe Scripturæ ſanctæ imperant? Navarrus, inquit noviſſimus quidam ſcriptor, benignius loquitur, & *quidem forte*, ſubdit, *in aliquibus circumſtantiis poterit inveniri excuſatio.* Hic ſcriptor frequenter dubitans, & verecundus pernicioſam animabus benignitatem inſinuat. In nulla circumſtantia ancillæ chriſtianæ famulari meretricibus licite poſſunt: quoniam & divinæ Scripturæ, & lex naturalis jubet ut ab iniquorum conſortio & ſocietate fugiamus. Idem dicendum de famulis qui inſerviunt publicis uſurariis, quos laudatus ſcriptor excuſat, dum numerant pecunias dandas, cum timent ejectionem a ſervitio, & difficultatem inveniendi alium herum. Famuli iſti nequeunt licite publicis uſurariis in fenebri nundinatione inſervire. Idcirco dimittere continuo famulatum debent, & alia via vitam ſuſtentare.

XXVIII. Quæst. xiii. *Licitum ne eſt locare domum meretricibus?* Resp. Affirmant communiter Probabiliſtæ Sanchez, Azorius, Diana, Vaſquez, Caſtropalaus, Tamburinus, Salmanticenſes, Sporer, & alii. Noviſſimus quidam ſcriptor eamdem opinionem defendit, quando domus ſit in loco civitatis non multum frequentato, & valde expoſito, & alioquin locator gravaretur, quia tenuis fortunæ, niſi domum locaret: quoniam domus non conceditur ad peccandum, ſed ad habitandum. Hæc ſunt lenocinia, quibus animæ venenum obtegitur. Etiam Benigniſtæ, qui defendebant theſim proſcriptam ab Innocentio XI. dicebant, famulos tenere ſcalam, & adjuvare herum non ad fornicandum, ſed ad aſcendendum. Citati auctores, ut veritatem obſcurent, ſophiſtice loquuntur. Quis inficiatur licitam eſſe locationem domus ad habitandum? Diſputatur nunc utrum licitum ſit locare domum meretrici, quæ in præfata domo lupanar aperire, & corporis ſui proſtitutione quæſtum facere intendit. Hoc autem illicitum, & vitioſum aſſerimus. Permittunt Principes meretrices. Quid inde? Si illicita eſt locatio domus meretricibus facta, ſicut permiſſio Principis non purgat a crimine meretricium, ita neque domus locationem; niſi forte in remotioribus locis jam ab ipſo Principe pro ſolis meretricibus ſpecialiter deputatis.

XXIX. Quod dictum de meretricibus eſt, idem de feneratoribus publicis, & de lenonibus dicendum, atque de illis qui veſtes, lectiſternia, & totius cubiculi ornamenta meretricibus locant, ut optimis veſtibus indutæ, & eleganti ornatu ſplendidæ ditiores excipere ſcortatores valeant. Quid? An non licet meretricem veſtire, & lectulum, in quo dormiat, præbere? Licet ſane. Sed aliud eſt induere pauperem, aliud fulgida locare ornamenta ad meretricandum. Primum officium eſt caritatis, alterum nundinatio iniquitatis.

Digitized by Google

XXX. QUÆST. XIV. *Licitum ne eſt commodare alicui cubiculum ad fornicandum?* RESP. P. Diana *reſol.* 48. adfirmantem opinionem defendit his verbis: *Vir nobiliſſimus iuſtanter ab amico domum ejus ad meretricandum petebat; & , ſi hoc illi denegaſſet, in graviſſimum damnum incidebat. Conſuluit, an peccaret hoc faciendo? & reſpondi negative. Quia commodare cubiculum ex objecto non eſt intrinſece malum.* Commodare cubiculum, non modo ex objecto non eſt malum, ſed bonum. Commodare vero ad fornicandum ſcelus eſt flagitioſiſſimum. Non minus laxa eſt opinio quam idem P. Diana defendit, allegatque pro ea Caſtropalaum, inquiens, licitum eſſe donare judicis concubinæ, ut apud eumdem intercedat.

XXXI. QUÆST. XV. *Pingens concubinæ imaginem dandam amaſio, perpetrat ne peccatum ſcandali?* RESP. P. Sporer *trac.* 5. *c.* 1. *ſec.* 3. *n.* 93. citans Tamburinum, Dianam, alioſque Probabiliſtas docet, poſſe pictorem concubinæ imaginem pingere amaſio graviſſima urgente neceſſitate, puta metu mortis, mutilationis, & alterius ſimilis mali. Hanc opinionem defendunt etiam Salmanticenſes, qui citant Azorium, Sanchez, Caſtropalaum, Bonacinam, & alios. Et loquuntur eo in ſenſu in quo pictor ſcit ſe pingere concubinæ imaginem illius amaſio, quem probabiliter prævidet abuſurum eadem fore ad venerem ſibi accendendam. Hæc opinio ſua manifeſta laxitate ſeipſam deſtruit, quin egeat confutatione.

XXXII. QUÆST. XVI. *Licite ne pictores imagines turpes depingunt?* RESP. Abſolute negant omnes. P. Sporer *loc. cit. n.* 92. refert Tamburinum cum aliis junioribus docentem poſſe licite pictorem pingere *valde turpia, & obſcæna ſemel aut iterum*; ſi tanta eſſet pictoris neceſſitas ut eo lucro indigeret ad victum, veſtitum, & aliud hujuſmodi. Hæc opinio falſa eſt, & ſcandali plena. Licitum ergo erit ſecundum iſtos peccare *ſemel aut iterum* ad victum, & veſtitum comparandum? Quod quam ſit abſurdum, nemo non videt. Regulæ præciſæ definiendi, quæ ſit pictura obſcæna, deſignari nequeunt. Puellæ venuſtæ imago vultu, mamillis, pectore vividis coloribus expreſſis ſuapte natura ad venerem incitat, tametſi pudenda obtecta ſint. Quæ nuditas licita eſt in feminis, viriſque dum vivunt, eadem præter propter eſt in eorumdem imaginibus. Prudentia chriſtiana opus eſt.

XXXIII. QUÆST. XVII. *Quid de illis dicendum, qui obſcænas imagines palam in domibus expoſitas tenent?* RESP. P. Diana Tom. 7. *tract.* 5. *reſ.* 63. adfirmat quidem iſtos peccare mortaliter, niſi, inquit, illas retineant ornatus cauſa, & aliquo velo tectas. Quem præſerre ornatum valent, ſi tectæ ſint, & occultatæ? Imagines laſcivæ idola ſunt veneris, & dæmonum ſimulacra. Scimiam Chriſti agere diabolus pertentat. Religio chriſtiana ſacras invexit picturas, ut fideles excitaret ad pietatem, & ad heroica geſta Sanctorum imitanda. Diabolus, ut mundanos homines impotentius ad libidinem accenderet, laſcivas Veneris, Didonis, Cleopatræ imagines excogitavit. Quodnam tanti ſcandali remedium? Unicum. Aut pennicillo abolere totum quod obſcænitatem redolet, aut tales imagines comburere. Hoc eſt unicum remedium. Minime ſatis eſt velo eaſdem tegere, & occluſas intra clauſum cubiculum ſervare; ſed comburendæ omnino ſunt, aut pennicillo delendum totum quod obſcænum eſt. Nec vendi, aut diſtrahi queunt, ſicuti vendi, aut donari nequeunt merces peſte infectæ. Qui has obſcænas imagines ſervant, rejici omnino a ſacramentis debent, donec hæc ſcandala ſuſtulerint, & alias ſacras imagines ſubſtituerint, ut præterita ſcandala, quoad poſſunt, compenſent.

XXXIV. QUÆST. XVIII. *Licitum ne eſt petere ſolutionem maleficii a malefico, vel ſaga?* RESP. Adfirmant aliqui, dummodo abſque maleficio auferri poſſit; etiamſi prævideas maleficum ope dæmonis probabiliter uſurum. Hæc opinio mihi falſa eſt. Dum enim prævides, maleficum probabiliter arte dæmonis uſurum, influis in ejuſdem peccatum, & ejuſdem iniquitati aſſentiris. Debes ergo a malefico ſolutionem maleficii petere cum expreſſa proteſtatione, quod fiat abſque dæmonis ope.

XXXV. QUÆST. XIX. *Quid de frequentatione comœdiarum, & promiſcua virorum, & mulierum converſatione dicendum?* RESP. Hujus quæſtionis reſolutionem dabo in ſextum Decalogi mandatum. Adverſus ſpectacula theatralia diſſertationes duas publici juris feci, adjecta tertia de Presbyteris perſonatis. Theatra publica, quæ hodie communiter, aut ſaltem ſæpiſſime repreſentantur, obſcæna ſunt, & turpia: idcirco peccant qui illa frequentant. De peſtifera mulierum, & virorum converſatione *loc. cit.* dicam, & Confeſſariorum, qui tales mulierculas, & barbatulos ad ſacramenta admittunt, inſcitiam, & negligentiam explicabo.

XXXVI. QUÆST. XX. *Quid agere illi debent, qui falſa doctrina, aut fraude alios in peccatum impulerunt, aut a bono, ab ingreſſu*

in Religionem retraxerunt? Resp. Tenentur, quoad fieri poteſt, damnum compenſare: & primo falſam doctrinam retractare, & a peccato ſubducere: quia iſti qni dolo, fraude, vel falſa doctrina in peccatum alios impellunt, peccant non contra caritatem modo, verum etiam contra juſtitiam. Qui abſqne fraude, vel falſa doctrina alios ad peccandum ſeduxit ſolo malo exemplo, tum peccat dnmtaxat contra caritatem: qnia ſcienter, & libere, licet pravo exemplo allecti, peccato conſenſerunt iſti. Qui ab ingreſſu in Religionem alios retrahit ſine pravo, ſcandalum perpetrat, quod reparare tenetur. Nullum vero peccatum committit, ſi a Religione retrahat eo fine ut conſulat æternæ alterius ſalnti. Qui ſcienter, & ob humanas rariones impediunt candidatos, ne Religiones, in quibus viget ſpiritus evangelicæ perfectionis, ingrediantur, peccant contra caritatem, ſi ſolis ſuaſionibus, & precibus, quæ libertatem non auferunt, ntantur. Nam ſi vim & fraudes adhibeant, peccant etiam contra juſtitiam. Quo in caſu diligentiam omnem adhibere deberent, qua damnum illatum tum ingredi volenti, tum Religioni repararent.

DISSERTATIO V.

De Religione.

CAPUT I.

Natura, & actus Religionis, quam præſcribit primum Decalogi mandatum.

I. Duo præcipit primum Decalogi mandatum. Prout adfirmans eſt, Dei cultum præſcribit. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies:* Matth. 4. Quatenus negans eſt, vetat exhiberi cultum diis alienis. *Non habebis deos alienos coram me: nec facies tibi ſculptile, non adorabis ea, neque coles:* Exod. 20.

II. Quæst. i. *Quid ſit Religio?* Resp. Communis finitio Religionis hæc eſt: *Religio virtus eſt quæ debitum cultum Deo exhibet tanquam primo omnium principio.* S. Thomas 2. 2. *q.* 81. *a.* 1. etymologiam Religionis arceſſit a relegendo ea quæ ſunt divini cultus, quia hujuſmodi ſunt frequenter in corde revolvenda. Religio virtus eſt non theologica, quia Deum proxime non ſpectat; ſed moralis, & quidem inter has virtutes princeps, cujus objectum cultus eſt Deo exhibendus, ut Angelicus 2. 2. *q.* 81. *ar.* 5. docet.

III. Quæst. ii. *Quot ſunt Religionis actus?* Resp. Duo ſunt Religionis actuum genera: alterum interiorum, ut *devotio*, & *oratio*; alterum exteriorum, qui in tres claſſes dividuntur. Alii corpus ipſum Deo ſubjiciunt, ut *adoratio*; alii res exteriores Deo immolant, ut *ſacrificia*, *oblationes*, *decimæ*, *primitiæ*, ceteraque id genus, quæ uno *oblationis* nomine comprehendi ſolent; poſtremi ſunt ii quibus in divini honoris proteſtationem aliquid adhibetur, ut ſunt *juramenta*, quibus nomen Dei invocatur, *vota*, qnibus aliquid Deo promittitur. De his omnibus agendum eſt.

IV. Quæst. iii. *Quid ſit devotio?* Resp. Hanc finitionem 2. 2. *q.* 82. *ar.* 1. tradit S. Thomas: *Voluntas quædam prompte tradendi ſe ad ea quæ pertinent ad Dei famulatum.* Voluntas in finitione poſita non poteſtatem, ſed actum exprimit. Ceteræ particulæ peculiarem devotionis naturam produnt. Hæc quippe promptitudo, quæ animum conſtituit expeditum in divino ſervitio, & celerem in executione eorum quæ in Dei honorem cedunt, eſt ſingularis devotionis teſſera.

V. Quæst. iv. *Quinam ſint devotionis effectus?* Resp. Sunt cordis lætitia, interior animi ſuavitas, guſtus, & delectatio. Neceſſe tamen haud eſt ut ſemper devotio hos pariat effectus, cum pluries pii ſanctique viri his omnibus non raro priventur, nec propterea minus fervidi, & expediti ſunt in Religionis officiis. Maturior devotionis fructus eſt exacta mandatorum obſervantia, quæ frequenter recenſitos effectus edit.

VI. Duplex devotionis cauſa. Prima & princeps Deus eſt, qui ubi vult ſpirat, uberioremque effundit gratiarum copiam. Altera eſt interior meditatio divinæ bonitatis, clementiæ, aliorumque divinæ naturæ attributorum, & ſimul noſtræ egeſtatis, & infirmitatis. Priorem meditationem lætitia, hilaritas, & gaudium conſequuntur. Poſteriorem humilitas, animi demiſſio, vanitatis, & ſuperbiæ contemptio. De tempore quo præceptum devotionis urgeat, mox dicam.

CAPUT II.

De oratione, ejuſque neceſſitate.

I. Alter Religionis actus oratio eſt, quam ſic 2. 2. *q.* 83. *a.* 1. definit ex Damaſceno S. Thomas: *Oratio eſt petitio decentium a Deo.* Locum generis *petitio* tenet: altera particula indicat decentia eſſe in oratione petenda: ultima particula *a Deo* orationem actum

actum Religionis conſtituit. A Deo enim petenda dona ſunt tum naturalia, tum ſupernaturalia. Hac petitione confitemur Deum omnium rerum principium, ejuſdem excellentiam reveremur, eidem ſubjicimur, & noſtræ egeſtatis præſidia ab eodem imploramus. Oratio actus eſt intellectus, quamvis Religio in voluntate reſideat.

II. Oratio altera interior, ſeu mentalis; altera exterior, ſeu vocalis. Utramque commendat Scriptura ſancta. De priori inquit *pſal.* 38. regius Propheta: *In meditatione mea exardeſcet ignis.* Hæc oratio ſita haudquaquam eſt in quodam mentali otio, ſeu in ſola ſuſpenſione intellectus, & in paſſiva quadam inertia, ut contendebant Quietiſtæ; ſed in actibus intellectus, & voluntatis, quibus divina attributa, bonitatem, clementiam, juſtitiam, & beneficia infinita quæ nobis confert Deus, ferventi ſtudio recolimus, & quibus noſtram infirmitatem, egeſtatem, & paupertatem perpendimus: in actibus amoris, deſiderii, fiduciæ, aliiſque piis affectibus, quibus cæleſtia concupiſcimus, tota reſplendet. Altera oratio *vocalis* eſt, quæ mente, & verbis perficitur. De hac loquitur *Hebr.* 13. S. Paulus: *Per ipſam offeramus hoſtiam laudis Deo, ideſt fructum labiorum confitentium nomini ejus.* Quamvis verba neceſſaria abſolute non ſint, cum Deum nihil lateat, ſciatque infirmitatem noſtram; nihilominus neceſſaria ſunt hæc exteriora ſigna: tum quia homo mente, & corpore conſtat; & ſecundum utramque partem Deo ſe ſubjicere debet, illique inſervire: tum quia non anima modo, verum etiam corpus divinis eget auxiliis: tum denique quia hæc exteriora verba interiores affectus excitant, pioſque animi motus facilius accendunt, & fovent, & proximum ad devotionem alliciunt.

III. QUÆST. I. *Eſt ne oratio neceſſaria neceſſitate medii?* RESP. Adfirmat S. Thomas 2. 2. *q.* 83. *a.* 2. *&* 4. & in 4. *diſt.* 15. *q.* 4. *a.* 1. cui ſubſcribunt graviores Theologi. Hanc doctrinam hauſit Angelicus ex Gennadio, qui *lib. de eccl. dogm. c.* 56. inquit: *Nullum credimus ad ſalutem niſi Deo invitante venire; nullum invitatum ſalutem ſuam niſi Deo auxiliante operari; nullum niſi orantem auxilium promereri.* Tandem ſententiam noſtram confirmat *ſeſſ.* 6. *c.* 11. Concilium Tridentinum inquiens: *Deus impoſſibilia non jubet; ſed jubendo monet & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, & adjuvat ut poſſis.*

IV. Hæc neceſſitas ab humanæ quoque naturæ infirmitate arceſſitur. Tanta ſiquidem eſt humanorum appetituum adverſus rationem rebellio, & colluctatio tanta, ut ſine gratia vix pugnare, nedum vincere poſſimus. Hic porro eſt a divina providentia inſtitutus ordo, ut gratia hæc non impertiatur, niſi præviis precibus flagitetur. Quod Deus poſſit non petentibus dare dona ſua, quis eſt qui revocare hoc in controverſiam queat? At in præſentiarum nobis ſermo eſt de orationis neceſſitate, ſpectato divinæ providentiæ ordine. Nonne ipſius naturæ inſtinctus & mendicum ad eleemoſynæ petitionem, & infirmum ad implorandam a medico medicinam excitat? Conjunctio tandem Deum inter & hominem, mutuumque commercium evincit. Si enim Deus ignavis, & mutis dona ſua diſtribueret, vix divini Benefactoris recordarentur homines ad terrena propenſi. Quare magnopere refulget Dei miſericordia in hoc ipſo impoſito onere petendi ſua dona, cum eo ſpectet onus iſtud ut Deo homines ſtrictiore vinculo perpetuoque ligamine, atque mutua conjunctione ſint devincti.

V. Deus Paulum non orantem, ſed perſequentem Chriſtum prævenit. Quid inde? Primas illuſtrationes, primamque gratiam prævenientem, & excitantem abſque precibus Deum elargiri ultro fatemur. Sed neceſſitatem orationis defendimus ad obtinendam ſecundam gratiam, ad perſeverandum in eadem, & ad gloriam obtinendam.

VI. QUÆST. II. *Datur ne orandi præceptum?* RESP. Adfirmant omnes, illudque perſpicue Scripturæ ſanctæ manifeſtant. *Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem:* Matth. 17. & S. Lucas c. 18. *Oportet ſemper orare, & non deficere:* & S. Paulus: *Sine intermiſſione orate:* ad Gal. 5. & iterum ad Timot. 1. cap. 2. *Volo viros orare in omni loco .... ſimiliter & mulieres.* Quod præceptum 2. 2. *qu.* 83. *ar.* 3. *ad* 2. ſic explicat S. Thomas. *Non ſolum petere, quæ deſideramus, ſed etiam recte aliquid deſiderare ſub præcepto cadit: ſed deſiderare quidem cadit ſub præcepto caritatis, petere autem ſub præcepto Religionis: quod quidem ponitur Matth. 7. Petite, & accipietis.* Ratio ex iis quæ dicta ſunt, patet. Oratio neceſſaria eſt neceſſitate medii, ut dictum eſt: ergo potiori jure neceſſaria neceſſitate præcepti.

VII. QUÆST. III. *Quo tempore determinato urgeat orationis præceptum?* RESP. Omnes Patres continenter juxta Scripturæ divinæ oracula orandum ſuadent. Caſuiſtæ recentes non pauci ſuis diſtinctiunculis fere de medio tollunt orandi præceptum. Diſtinguunt

iſti

Digitized by Google

iſti obligationem *per ſe*, & obligationem *per accidens ; directe*, & *indirecte*. Et ne imponere illis videar, audiamus Tamburinum benigniorum Caſuiſtarum facile principem, qui *l. 2. in Dec. cap. 4. §. 2. n. 4.* hæc ſcribit. *Ego hic ſentio, quod ſup. cap. 1. §. 1. num. 8. dixi de præcepto fidei, ſpei, & caritatis: non dari ſcilicet certum tempus, & determinatum, in quo directe obligat ; ſed eſſe illud, in quo obligat indirecte, quando ſcilicet urget neceſſitas alicujus boni acquirendi, vel mali, vel tentationis avertendæ, quæ acquirere, vel avertere ſine Dei auxilio non poſſe tunc animadvertimus*. Doctrina hujus auctoris de fide, ſpe, & caritate, ad quam hanc de orationis præcepto ſuam ſententiam revocat, proſcripta eſt, niſi me omnia fallunt, ab Alexandro VII. in 1. theſi: *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum fidei* &c. & ab Innocentio XI. in 6. theſi: *Probabile eſt ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum caritatis erga Deum*. Eandem eſſe orationis, & dictorum præceptorum obligationem, Tamburinus ipſe fatetur. Proſcripta eſt prior ſententia: ergo & ſecunda. Ex hac Tamburini doctrina conſequitur neceſſario exemptos Chriſtianos *per ſe* eſſe a præcepto Religionis colendi Deum. Actus enim primarius Religionis oratio eſt. Si abſolute, *directe*, & *per ſe* Chriſtiani non aſtringuntur Deum invocare, eique pro acceptis beneficiis gratias agere, compertum eſt Religionem in nihilum per ſe, & directe occidere: ſublato quippe actu primario Religionis, deficiar Religio ipſa neceſſum eſt.

VIII. Miſſa itaque Tamburini, & aliorum ſimilium laxa doctrina, omnes Patres, & graviores Theologi adfirmant, per ſe obligare orationis præceptum. Diviſi recentiores Theologi ſunt in deſignando tempore in quo præceptum hoc urgeat. Plures defendunt, ut Salmanticenſes, & alii ſemel tantum in anno obligare. Hanc opionem rejicio ut evidenter falſam. Alii docent obligare ſemel ſingulis menſibus, quam opinionem ut aſperam & duram Salmanticenſes, & alii improbant. Sed etiam in hac cenſura turpiter falluntur.

IX. His opinionibus miſſis, ſervanda eſt divinarum Scripturarum doctrina, quæ orandum ſine intermiſſione jubet. Numquid ſine intermiſſione orat qui ſemel tantum vel in annum, vel in menſem precatur? Continenter igitur orandum eſt non phyſice, ſed moraliter. Hæc moralis continuatio conſiſtit, ſi frequenter oremus. Quanta autem & qualis freqnentia requiratur, ut moraliter continua oratio ſit, definiri præciſe nequit. Quæ certa ſunt præmitto.

X. Singulis diebus dominicis orandi præceptum urgere mihi certum eſt. Præceptum enim ſanctificandi ſabbatum, & nunc diem Dominicum divinum eſt. Sanctificari ſine oratione nequit. Ergo qua oratione colere diem dominicum debemus, eadem aſtringimur tali die orare, cum ſine elevatioue mentis in Deum, ſeu oratione ſervari præceptum nequeat. Eo ne feſtorum inſtitutio pertinet ut otio diffluant, & ſolatiis vanis, atque recreationibus operam navent Chriſtiani? Duplici itaque præcepto aſtricti ſunt Chriſtiani orandi Deum: altero naturali, divinoque; altero eccleſiaſtico, vi cujus feſtis diebus, dum Miſſæ ſacrificio aſſiſtunt, Sacerdotum precibus addere ſuas debent, ut in 4. *diſt.* 15. *qu.* 4. *art.* 1. *q.* 3. S. Thomas docet. *Oratio cadit ſub præcepto & determinate, & indeterminate. Determinate quidem ad aliquas orationes ex præcepto tenentur illi qui ex officio ſunt medii inter Deum & populum conſtituti, ſicut miniſtri Eccleſiæ: unde ex officio eis incumbit preces ad Deum in perſona Eccleſiæ fundere: & ideo ex ſtatuto Eccleſiæ tenentur ad horas canonicas dicendas. Sed indeterminate quilibet ad orationem tenetur ex hoc ipſo quod tenetur ad bona ſpiritualia ſibi procuranda, quæ nonniſi divinitus dantur: unde alio modo procurari non poſſunt, niſi ut ab ipſo petantur: & etiam ex hoc ipſo quod caritatis præcepto tenetur proximum ſicut ſeipſum diligere, tenetur ei in neceſſitate beneficus eſſe, non ſolum per corporales eleemoſynas, ſed etiam per ſpirituales: quarum una eſt oratio, ut prius dictum eſt. Sed omnibus etiam qui Eccleſiæ miniſterio non funguntur, videtur ab Eccleſia determinatum tempus orandi ſtatutum eſſe, cum ex canonum ſtatuto teneantur diebus feſtis divinis officiis intereſſe, ut miniſtris pro populo orantibus ſuam intentionem conforment*.

XI. Obtrudent Rigoriſmi ſpectrum nonnulli. Sed ut illorum ora obſtruam, quæro. Quid quæſo oneris Chriſtianis imponimus, quod reipſa Chriſtiani vel ipſi peccatores, nedum bene morati, non præſtent? Quis Chriſtianorum ſolo naturæ lumine illuſtratus vitio non ſibi verteret, ſi die dominico, ſi integra hebdomada Deo nullas preces funderet? Quid quod vel ipſi peccatores in ſacramentali confeſſione ſe accuſant, ut frequenter ipſe andivi, de omiſſis conſuetis in diem precibus, culpaque reos ſe reputant, dum quotidie non recitant orationem dominicam,

nicam, & ſymbolum apoſtolicum? Chriſtiani optimis inſtructi moribus ſingulis diebus, non ſemel, ſed ut minus bis in die Deum orant. Chriſtiani mendici, ſuperbi, ægroti, ac ſtupidi, qui ſingulis diebus Deum non recordantur, neque auxilia, quibus tentationum continuos fluctus declinent, implorant, in continuo vitiorum cœno volutantur, & frequenter præceptum orandi violant. Quis enim ſuperbiæ, ſtultitiæ, & cæcitatis non arguet, ſi extrema neceſſitate preſſi aperire labia nolint, quibus pharmaca, & ſubſidia propriæ infirmitati levandæ neceſſaria poſtulent?

XII. Hinc colligas, nihil ſeveritatis doctrinam hanc continere, ſed Scripturas ſanctas ſincere, & in obvio ſenſu interpretari. Sine intermiſſione orandum Deus jubet. Hæc orationis continuatio non phyſica, ſed moralis eſt, ut dixi, nempe congruo tempore. Præceptum iſtud adfirmans parvitatem materiæ excipit. Quare nullis ſe torquere ſcrupulis Chriſtiani debent, num graviter deliquerint contra orandi præceptum; ſed corrigere ſuam negligentiam ſatagant, & orandi fervorem ſuccendere. Neque Confeſſarii debent, ſi quos tepidos invenerint, negligenteſque in orando, protinus gravis culpæ damnare; ſed illos inſtruant ut frequenter orent, ut bis ſaltem in die, mane nempe, & ſero, mentem in Deum elevent. Omnia Chriſti præcepta ſuaviſſima ſunt illis qui eadem obſervant, qui jugum legis reipſa ſuſtinent. Aſperum vero, durumque jugum eſt illis dumtaxat qui portare illud nolunt, & beſtiarum more mancipia ſunt flagitiorum.

III. QUÆST. IV. *Peccat ne contra Religionis virtutem qui gravi tentatione pulſatus Deum orare negligit?* RESP. Graviſſimam quis patitur tentationem ex. gr. contra caſtitatem. Implorare divinum auxilium negligit, & tentationi aſſentitur. Duo ne hic crimina perpetrat, alterum contra caſtitatem, alterum contra Religionis virtutem? Negant Leſſius, Villalobosius, Prado, Salmanticenſes, aliique. Adfirmant contra cum S. Thoma graviores Theologi. Hæc ſententia mihi probabilior eſt, & vera. Nam præceptum orandi *per ſe* obligat pluries ſaltem in annum; & juxta ipſos adverſarios urget per accidens tentationis graviſſimæ tempore. Ergo violatur, dum oratio negligitur in tali eventu. Ergo iſte Chriſtianus duo peccata committit, unum contra caſtitatem, alterum contra Religionis virtutem. Præceptum Deum orandi tentationis gravis, vel graviſſimæ tempore, non eo ſolummodo ſpectat, ut tentatio ſuperetur, verum etiam ut debitus cultus Deo offeratur. Ideo enim talis a divina providentia conſtitutus ordo videtur, ut tribulationum tempeſtates, & tentationum fluctus nos cogant ad Deum confugere, eumque colere, & interpellare in adjutorium, & præſidium noſtrum. An gravis culpæ crudelitatis contra ſemetipſum non argueretur pauper qui extrema preſſus miſeria omitteret implorare eleemoſynam ab eo qui paratus eſt eamdem erogare? Et gravis culpæ reus non erit qui æternum periturus a Deo paratiſſimo ad ſuccurrendum præſidium neceſſarium petere recuſat? Dominus quippe dicit: *Petite, & accipietis*. Quid peccata multiplicas? inquies. Immo ne peccata multiplicentur, præceptum applicandi remedia quibus peccata impediuntur, urgeo. Ideo enim in peccata frequenter labuntur homines, quia adhibere remedia non peccandi recuſant: quia ferventer gratiam, qua tentationum victores evadant, petere negligunt. Sine peculiari Dei gratia vincere graviſſimas tentationes non valemus: ergo præceptum orandi æquale eſt præcepto vincendi tentationes. Illi peccata multiplicant qui orationis præceptum extenuant, qui remedia contra peccata a divino Medico conſtituta de medio tollunt, qui frequentem orandi obligationem pernegant. Moneant ergo Confeſſarii ſuos pœnitentes, ideo illos frequenter in flagitia labi, quia orare ſincere Deum negligunt, quia tempus quod orationi conſecrare deberent, terunt prodiguntque in otioſis colloquiis, in vanis ſolatiis. Vita namque Chriſtianorum vita orationis eſt, & perpetui commercii, & negotiationis cum Deo, a quo arma, & præſidia adverſus diabolum, carnem, & mundum petenda ſunt.

CAPUT III.

De orationis conditionibus. Num ſolus Deus orandus? Sint ne Sancti invocandi? & pro quibus orandum?

I. QUÆST. I. *Quæ, & quot ſint orationis conditiones?* RESP. 1. orationis conditio eſt quod ſit a voluntate deliberata. Hæc deliberatio vel expreſſa, vel virtualis eſſe debet. Si Pſalterium legeres ut ſtuderes, non orares. Si Breviarium accipis animo perſolvendi Deo debitum penſum, quamvis expreſſa formali intentione careas, virtualis adeſt, & ſufficit. 2. conditio eſt attentio, quæ pariter aut expreſſa, aut virtualis,

Digitized by Google

tualis ſit oportet. Triplicem diſtinguunt Theologi attentionem, primam ad verba, alteram ad ſenſum, tertiam ad Deum. Harum quælibet ſufficit. 3. conditio eſt pietas, quæ eo ſpectat, ut pia, honeſta, decentia, atque propter bonum finem a Deo dona petantur. 4. eſt humilitas, qua precator demiſſo animo ſe divinæ ſiſtat Majeſtati, cui ſuam extremam paupertatem manifeſtat. *Ego vero egenus, & pauper ſum: Deus adjuva me:* inquit *pſal. 69.* regius Propheta. 5. eſt fervor quo Deo preces fundimus. Tepida enim, & frigida oratio nulla eſt. Divites ipſi languidas dedignantur pauperum preces tanquam indicia animi, qui parvi pendit quod petit, parumque exaudiri curat. 6. conditio eſt fides, qua firmiter credimus nos aſſecuturos fore quod petimus. *Quidquid orantes petitis, credite quia accipietis.* Item ſpes, ſeu fiducia, quæ fidem comitatur. 7. eſt perſeverantia, quam pluries Evangeliſtæ inculcant, & præſertim *Lucæ 9.* parabola, ſeu exemplo amici, qui media nocte ab amico tres panes petiit, quique ſui amicitiæ titulo, ſaltem propter importunitatem illos obtinuit.

II. QUÆST. II. *Quinam ſint orationis effectus?* RESP. Tres, meritum, ſatisfactio, & impetratio, Meritum ei debetur, quatenus ex caritate, media Religione, proficiſcitur. Satisfactio quodlibet opus meritorium comitatur. Impetratio rei quam petimus, proprius eſt orationis fructus. Hæc quoque oratio ut impetrans, a gratia ſuam efficacitatem habet, ut Angelicus 2. 2. *q.* 83. *ar.* 15. docet. *Efficaciam autem habet ex gratia Dei, quem oramus, qui nos etiam ad orandum inducit.* Quatuor conditiones neceſſariæ ſunt ad impetrationem, nempe 1. quod pro ſe præcipue orans petat, 2. quod neceſſaria ad ſalutem, 3. quod pie, 4. quod perſeveranter petat. Orationes peccatorum Deus audit, non ex juſtitia, ſed ex miſericordia, ut ait idem Angelicus ibi *art.* 16.

III. QUÆST. III. *Utrum ſolus Deus orandus ſit?* RESP. Adfirmat S. Thomas 2. 2. *qu.* 83. *art.* 4. ſolum Deum orandum eſſe, & quidem ut trinum, hoc in ſenſu, quatenus ſolus Deus eſt auctor gratiæ, gloriæ, ac omnium rerum præpotens effector, & conſervator. Oratio enim eſt Religionis actus. Religio autem ſolum Deum ſpectat ceu finem; cui cultum exhibet.

IV. QUÆST. IV. *Invocandi ne Sancti ſunt?* RESP. Sancti invocandi non ſunt ut auctores divinorum beneficiorum, aut gratiæ, vel gloriæ. Nihil ſub hac ratione ab iis petendum, ut Catholici omnes docent. Sancti vero invocandi ſunt ut pro nobis apud Deum orent, & intercedant. Iſte eſt omnium Catholicorum ſenſus, quidquid fabulentur & calumnientur Calviniſtæ, & reliqui Proteſtantes. Quare dum aliquando in ſimilia verba erumpimus, *S. Petre ſalva me*, non aliud intelligimus, niſi ut interceſſione ſalutem a Deo nobis intercedat. Similiter dum Virginem ſanctiſſimam alloquimur, *Maria tu nos ab hoſte protege*, ut meram deprecatricem & mediatricem invocamus. Immo in hoc interceſſorum genere Chriſtus Dominus primus, & princeps, advocatus, & interceſſor noſter eſt, qui ſolus Deo mundum reconciliavit, ſoluſque dignam, & ſuperabundantem oblationem pro peccatis noſtris Deo obtulit. Dum itaque Sanctos invocamus, rogamus ut per JESU CHRISTI merita apud Deum pro nobis intercedant: petimuſque ut ipſi id orent quod nos oramus: ſed quia ipſi propinquiores Deo, magiſque digni ſint, idcirco ad eorum patrocinium confugimus, & interceſſionem.

V. Concilium Tridentinnm *ſeſſ.* 25. definivit, pie & utiliter ſanctos ſive Angelos, ſive homines invocari. Diſputant vero Theologi ſit ne Catholicis hæc invocatio vi alicujus præcepti impoſita. Quam quæſtionem *tom.* 2. *in Decal. l.* 2. *Diſſ.* 1. *cap.* 8. fuſe tractavi, eamque ibi legere poteris.

VI. QUÆST. V. *Orandum ne eſt pro omnibus viatoribus, etiam pro animabus in Purgatorio detentis?* RESP. Adfirmant Catholici omnes. De his qui in terris degunt, nec hæretici in diſcrimen id vocant. Inquit enim S. Jacobus cap. 5. *Orate pro invicem, ut ſalvemini*: & S. Paulus in 1. *ad Timoth.* 2. ſubdit: *Obſecro primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus.* Orandum itaque pro omnibus, ſive amici ſint, ſive inimici, ſive fideles, ſive infideles, ſive juſti, ſive peccatores. Sicut Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, ita & nos pro omnibus orare debemus. Pro peccatoribus orandum ut convertantur, & pro juſtis ut perſeverent, & proficiant, inquit 2. 2. *q.* 83. *a.* 7. S. Thomas.

VII. A precibus noſtris excluduntur Beati, qui ſunt in termino, ſicut & damnati, qui ſimiliter ſunt in damnationis termino; ubi nulla ſpes ſalutis adeſt.

VIII. Pro animabus Purgatorii orandum docent omnes Catholici adverſus Lutheranos & Calvinianos; idque ex *lib.* 2. *Mach. c.* 12. per-

perſpicue erunt. Judas enim Machabæus *duodecim millia drachmas argenti miſit Jeroſolymam offerri pro peccatis mortuorum ſacrificium, bene & religioſe de reſurrectione cogitans*. Ut ab hoc argumento ſeſe expediant Lutherani, negant librum hunc divinis accenſendum eſſe. At Eccleſia catholica Dei ſpiritu ducta divinum eſſe librum hunc definivit. Ratione quoque doctrina catholica confirmatur. Eccleſia ſive militans, ſive triumphans unum corpus conſtituit, cujus caput Chriſtus eſt. Ergo omnia membra communicare invicem, & cum capite debent. Si itaque animæ Purgatorii Eccleſiæ membra ſunt, conſequitur ut viventes juvare eaſdem animas debeant, quemadmodum unius corporis membrum adjuvat alia membra. Accedit perpetua, & univerſalis Eccleſiæ conſuetudo.

IX. Quæst. vi. *Certo ne ſuffragia proſunt Purgatorii animabus, quibus applicantur?* Resp. Quemadmodum ex divina lege habetur quod hæc ſuffragia defunctis proſint, ita ex divina voluntate pendet ut plus vel minus huic aut illi defuncto opem ferant. Illud eſt certum quod ſuffragia pro mortuis oblata alicujus defuncti pœnas aut in totum, aut in partem tollant, quia ſic Deus diſpoſuit. Ceterum quod huic vel illi animæ ſuffragia hæc opem ferant, quod totam aut partem pœnæ auferant, totum ex divina voluntate pendet.

X. Quæst. vii. *Utrum peccatores orare debeant, & exaudiantur a Deo?* Resp. Peccatores qui in publicis miniſteriis nomine Eccleſiæ orant, compertum eſt ad preces recitandas obſtringi, & aliquid impetrare a Deo iis pro quibus orant. Certum quoque eſt peccatores privatos orare debere. Ad impetrationem quod attinet, docet S. Thomas 2. 2. *q.* 83. *a.* 16. quod ſi peccator quidquam a Deo petit ſecundum deſiderium peccati, nunquam exauditur ex miſericordia, ſed interdum ad vindictam. Quamobrem dicebat David pſal. 45. *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus*. Contra peccatores qui peccata ſua deteſtantur, pioque deſiderio afficiuntur, plerumque quod implorant, impetrant. Sic exauditi fuere Manaſſe, Publicanus, mulier peccatrix, latro, & innumeri alii. Nec officit peccatores gratia ſanctificante deſtitutos eſſe: quoniam hinc tantum infertur eorum orationem non eſſe meritoriam, non autem quod non ſit impetratoria, ut indicatum ſupra eſt. Dum in Scriptura interdum dicitur, Deum non audire peccatores, intelligitur de peccatoribus quatenus peccatores ſunt, & peccatum diligunt, ſecus de peccatoribus qui ſua deteſtantur peccata.

XI. Denique Angelos, Sanctoſque in cælo regnantes orare pro nobis poſſe, & quod reipſa orent, certum eſt. Orant & petendo quæ nobis profutura vident, & preces noſtras Deo offerendo. Omnes viatores ſive juſti, ſive peccatores orare valent, & debent. Omnes enim mendici ſumus, & extrema penuria laborantes: ideo omnes implorare a divino Patre noſtro neceſſaria quotidiana ſubſidia neceſſum eſt.

DISSERTATIO VI.

De Horis canonicis.

CAPUT I.

Recenſentur propoſitiones damnatæ.

In die Palmarum recitans officium paſchale ſatisfacit præcepto*. Alexander VII. propoſ. 34.

Unico officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto pro die præſenti, & craſtino. Idem propoſ. 35.

Reſtitutio a Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam judicis, eo quod ſit pœna. 20.

Habens capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium eccleſiaſticum, ſi ſtudio litterarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi officium per alium recitet. 21.

Reſtitutio fructuum ob omiſſionem horarum ſuppleri poteſt per quaſcumque eleemoſynas, quas antea Beneficiarius de fructibus ſui beneficii fecerit. 33.

Qui non poteſt recitare Matutinum, & Laudes, poteſt autem reliquas horas, ad nihil tenetur: quia pars major trahit ad ſe minorem. 54. Innocentius XI.

CAPUT II.

Propoſitiones laxæ quorumdam auctorum.

I. P. Thomas Tamburinus *lib.* 2. *in Decal. cap.* III. §. 7. *verb.* Beneficiarius *num.* 1. & 2. „ Dicemus infra Lib II. „ Beneficiarium tenue beneficium poſſidentem non obligari ex probabili ſententia ad „ horas canonicas perſolvendas. Quid ergo „ erit,

Digitized by Google

„ erit, ſi quando, omnibus expenſis, ambi-
„ gatur utrum beneficium ſit tenue nec ne? „ Reſp. Puto probabile cum Vaſquez obligari, & item probabile non obligari cum Caramuele. Quare alteram ex his ſententiis, „ quam tibi libet, ampleсti licet. "

II. Idem Tamburinus *Lib.* 11. *meth. celebr. Miſs. cap.* VI. *num.* 5. „ Itaque qui dum „ Miſſam ex præcepto audit, vel officium „ divinum perſolvit, quæſtionem philoſophicam ſecum mente voluntarie obvolveret, „ vel ſua negotia cogitaret, modo externam „ attentionem haberet, quia ſcilicet non poneret diſtractiones externas ejus generis „ quas diximus num. 1. ex probabili dicta opinione præceptum ſatis adimpleret. "

III. P. Georgius Gobat *tract.* 5. *num.* 821. „ Probabilius multo eſt eſſentiam orationis „ conſiſtere cum perpetuis diſtractionibus, „ ſeu evagationibus mentis. Ita Cardinalis „ de Lugo ex inſtituto. Tamburinus Lib. IV. „ in Decal. cap. 2. §. 1. "

IV. Joannes Caramuel in *Theol. Fundam. num.* 442. „ Homo ſum, temetipſo fragilior, „ præditus acri, & igneo ingenio. Uno momento cælos verſo, altero ad ſubterranea „ deſcendo. Nulla in Oratorio movetur muſca quæ mihi non ſit impedimento. Attendere lectioni deſidero, & quoad poſſum attendo; ſed diſtractiones non evito. „ Involuntarias millies, interdum etiam voluntarias; & nihilominus nullo crucior „ ſcrupulo, nullo dubio angor: quia prudenter ſuppono, me ad actionem internam non teneri: eam habere bonum eſſe, & ea carere nequidem eſſe levem culpam: me ad lectionem tantum, & attentionem externam obligari: ne legiſſe „ totum quod Rubricæ jubent, ita certo „ ſcio, ut poſſim jurare: ergo me ne venialiter quidem peccaviſſe in hac materia „ certo ſcio, *& ita certo, ut poſſim jurare.* "

V. Leander de SS. Sacram. *tract.* 8. *diſp.* 5. *quæſt.* 37. „ Reſpondeo ſecundo etiam *probabilius*, quod etiam Concionator quotidianus, qui ſolum voluntarie, aut etiam ex „ mercede concionatur quotidie in Quadrageſima, excuſetur ab horis quotidianis dicendis, ſi *commode* illas recitare non poſſit. Et certe ſi hæc noſtra ſententia non „ eſſet probabilis, & in praxi tuta, væ væ „ Prædicatoribus quadrageſimalibus: ve millies illis. "

VI. Idem Leander *loc. cit. q.* 45. „ Optime poteſt quis ſe exercere, & occupare „ in contemplatione divinorum, etiamſi ex „ illa ita in extaſim rapiatur, ut poſtea minime recitare queat, vel quia raptus eſt „ per totum diem, vel quia ex illo manet „ ita fatigatus, ac defeſſus, quod *facile* non „ valeat. "

VII. Gobat *tract.* 5. *diſp.* 11. *num.* 842. „ Probabilius eſt non teneri ad reſtitutionem „ ullam qui cum voluntariis, & perpetuis „ diſtractionibus recitavit horas omnes. "

CAPUT III.

De horarum canonicarum numero, & finitione.

I. Quæst. i. *Quot ſunt horæ canonicæ?* Resp. Octo aliqui eſſe contendunt, quia diſtinguunt Laudes a Matutinis; ſed communis ſententia ad ſeptem eas reſtringit; ſuntque Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperæ, & Completorium. Hujuſce ſeptenarii numeri congruæ aſſignantur rationes. David *pſal.* 118. inquit: *Septies in die laudem dixi tibi*. Item ſeptem ſunt Spiritus ſancti dona, & ſeptem ſunt orationis dominicæ petitiones, ſeptem ſunt peccata mortalia, ſeptem dæmonia, & ſeptem nequitiæ, ſeptem tubæ quarum ſonitu Jerichuntina civitas corruit, ſeptem candelabra Eccleſiæ, quæ adumbrant ſeptem horas canonicas. Plures aliæ figuræ afferri ſolent, quæ aliquo modo indicare videntur ejuſmodi ſeptem horas canonicas.

II. Quæst. ii. *Quænam ſit horarum canonicarum notio?* Resp. Divinum officium eſt certa ratio publice laudandi Deum mente ſimul, & voce, auctoritate Prælatum Eccleſiæ inſtituta. Dicitur *certa ratio*, quia præſcripta ab Eccleſia eſt deſignatis pſalmis, hymnis, & precibus. Additur *publice*, quoniam divinum officium publice totius Eccleſiæ nomine in bonum commune perſolvitur a publicis miniſtris. Additur *laudandi, precandique Deum*, quod prodit ſoli Deo perſolvendum eſſe divinum officium, quoniam in omni officio ſive de Sanctis, ſive de tempore, ſive pro mortuis Deus laudatur. Ultimæ particulæ declarant mente ſimul, & voce recitandum divinum officium eſſe, quia hanc formam Eccleſia in pluribus Conciliis præſcripſit.

IV. Quæst. iv. *Quænam ſunt partes majores, & minores divini officii, & quo tempore olim celebratæ fuere?* Resp. Majores partes ſunt Nocturni, Laudes, Prima, Tertia, Sex-

Sexta, Nona, Veſperæ, Completorium. Minores pſalmi, hymni, lectiones, cantica, antiphonæ, reſponſoria, capitula, collectæ. Ad tempus quod attinet, olim apud Judæos ſecabatur tempus in duodecim horas nocturnas, totidemque diurnas. Nocturnæ horæ in quatuor vigilias, quarum prima incipiebat ab occaſu Solis, & deſinebat hora tertia noctis: ſecunda a tertia ad ſextam deſinebat: tertia a ſexta in nonam fluebat: quarta tandem, quæ proprie dicebatur matutina, a nona incipiebat, & terminabatur in duodecimam. Harum vigiliarum meminerunt Evangeliſtæ. Quatuor nocturnis vigiliis correſpondent quatuor diei horæ, nempe tertia, ſexta, nona, & veſpertina.

V. QUÆST. V. *Eſtne peccatum ſeparare Matutinum a Laudibus?* RESP. Nullum peccatum includit ſeparatio hæc, ſed licita prorſus eſt: quoniam ex primæva inſtitutione ſemper licuit hæc ſeparatio, nullaque occurrit ratio cur id non liceat extra chorum præſertim. Immo ſatius eſt, ſi qui ſub initium noctis ſeu ad veſperam nocturnas horas recitant, dimittant Laudum recitationem ad diluculum ſequentis auroræ, ut hymni opportuno tempore juxta eorum ſenſum recitentur. Methodus tamen in ejuſdem ſeparatione ſervanda eſt, nempe ſub finem nocturnorum recitanda collecta eſt.

VI. QUÆST. VI. *Vetuſta ne eſt conſuetudo recitandi horas canonicas in choro?* RESP. Nomine chori eccleſiaſtici intelligitur cœtus Religioſorum qui una conveniunt ad fundendas Deo preces juxta præſcriptam formam ab Eccleſia. Hanc precandi rationem ab ipſis Apoſtolis traxiſſe originem certum eſt, rei ſubſtantia ſpectata. De primis Chriſtianis *Act.* 1. legitur: *Erant perſeverantes unanimiter in oratione.*

VII. Waldenſes, Wicleffiſtæ, aliique recentiores hæretici in hunc Eccleſiæ ritum debacchati ſunt, cantumque eccleſiaſticum carpſere. Verum iſtorum ora obſtruunt Scripturæ ſanctæ. Nam Moyſis tempore conſuetudo obtinebat canendi ſacra cantica. Pſalmi Davidici in cithara & cantu recitabantur. Chryſoſtomus *homil.* 83. *in Matth.* de Chriſto Domino inquit: *Hymnum cecinit, ut & nos ſimiliter faciamus.* Iſidorus, Baſilius, ceterique Patres cantus hujuſce utilitatem deſcribunt.

VIII. QUÆST. VII. *Adhibenda ne ſunt inſtrumenta muſicalia in cantu eccleſiaſtico?* RESP. S. Thomas 2. 2. *q.* 91. *ar.* 2. *ad* 4. reſpondet his verbis: *Sicut Philoſophus dicit in* 8. *Politic. neque fiſtulas ad diſciplinam eſt adducendum, neque aliquod aliud artificiale organum, puta citharam, & ſi quid tale alterum eſt; ſed quæcumque faciunt auditores bonos. Hujuſmodi enim muſica inſtrumenta magis animum movent ad delectationem, quam per ea formetur interius bona diſpoſitio. In veteri autem Teſtamento uſus erat talium inſtrumentorum: tum quia populus erat magis durus, & carnalis: unde erat per hujuſmodi inſtrumenta provocandus, ſicut & per promiſſiones terrenas: tum etiam quia hujuſmodi inſtrumenta corporalia aliquid figurabant.* Cajetanus animadvertit in commentariis in hunc locum, tempore S. Thomæ organorum uſum non obtinuiſſe in Eccleſia, ſicut nec Eccleſia Romana coram ſummo Pontifice organis utebatur. Hæc autem adjicit Cajetanus: *Et ſi rationem in littera allatam ex* 8. *Politic. attentius meditati fuerimus, apparebit quod in eccleſiaſtico officio, ad quod ſuſcipiendæ divinæ interioris diſciplinæ gratia convenimus, juxta illud*, Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo oſtendam ſalutare Dei, *non ſunt admittenda inſtrumenta muſica. Tantoque magis excludenda ſunt, quanto divina diſciplina interior excellentior eſt omnibus diſciplinis humanis hujuſmodi inſtrumenta repellentibus. Et licet per ſe loquendo hoc verum ſit, poteſt tamen per accidens tolerari jam extenſa conſuetudo organorum propter nimiam elongationem hominum a divino cultu, ut vel ſic allecti divinis interſint.*

IX. Conſuetudo nunc univerſe invecta licitum reddit organorum uſum, & cantum muſicalem, dummodo cantus iſte talis ſit quo auditores præter vocis ſonitum, percipere divinas laudes queant, quæ recitantur. P. Suarez docet ſolum harmonicum concentum plus devotionis interdum excitare quam pſalmos ipſos, & hymnos. *Hæc ſenſibilia*, inquit, *magis nos movent*. Magis utique ſenſus movent, pluſque carnalis voluptatis afferunt. Ceterum quod efficacius mentem, animumque in Deum excitent inſtrumenta muſicalia, quam pſalmi Deo afflante dictati, mihi falſum videtur. Nec omnia muſicalia inſtrumenta probare audeo. Plura prohibuit BENEDICTUS XIV. feliciter regnans. Quid ſi homines evirati, & theatralem profeſſionem exercentes a theatris ad canendum in Eccleſias tranſirent? quid ſi divinos pſalmos, hymnoſque theatrali more, geſtu, & modulatione canerent? quid? Improbare ne audebis talem conſuetudinem? An eam probabo? Abſit. Lugebo potius amaris lacrymis,

Digitized by Google

mis quod abrogare nequeo. Audi quæ in hanc rem ſcribit Cajetanus in *Sum.* v. Organum. *Nec excuſantur ex eo quod ſonus abſtrabit ab omni materia, & quælibet melodia ſoni poteſt ad ſacra verba applicari: tum quia ſecundum rei veritatem iſti ſoni fiunt ut accommodati ad delectationem auditorum, qui non noverunt illos niſi ut ſonos illorum verborum profanorum, aut turpium; cujus ſignum audientes ex illo ſono excitantur ad illa profana, ſeu turpia, ut experientia teſtatur; ita quod non eſt locus inficiationis: tum quia cantus etiam abſtrabit ab omni materia; & tamen Eccleſia interdixit profanos cantus in Eccleſia, ut cantus theatrales, ut patet diſt.* XCII. *cap.* Cantantes. *Memento hic apoſtolicæ ſententiæ:* Nolite errare: Deus non irridetur, aut fallitur. *Involvuntur autem eodem crimine non ſolum pulſantes, ſed qui conducunt, & conſentiunt pulſantibus hec, ut impleantur Scripturæ: Gloriati ſunt qui oderunt te in medio ſolemnitatis tuæ.*

X. Quoties plus mali quam boni in exercitio cujuſque artis evenit, hanc artem auferendam eſſe docent Plato, S. Thomas, & ipſe communis ſenſus. Audiamus S. Auguſtinum, qui *lib.* x. *Confeſs. cap.* 33. hæc ſcribit. *Voluptates aurium tenacius me implicaverant, & ſubjugaverant. Sed reſolviſti, & liberaſti me. Nunc in ſonis, quos animant eloquia tua, cum ſuavi, & artificioſa voce cantantur, fateor, aliquantulum acquieſco, non quidem ut hæream, ſed ut ſurgam, cum volo ..... Sed delectatio carnis meæ, cui mentem enervandam non oportet dari, ſæpe me fallit, dum rationem ſenſus non ita comitatur, ut patienter ſit poſterior; ſed tantum quia propter illam meruis admitti, etiam præcurrere, ac ducere conatur. Ita in his pecco non ſentiens, ſed poſtea ſentio. Aliquando autem hanc ipſam fallaciam immoderatius cavens, erro nimia ſeveritate, ſed valde interdum, ut melos omne cantilenarum ſuavium, quibus Davidicum Pſalterium frequentatur, ab auribus meis removeri velim, atque ipſius Eccleſiæ: tutiuſque mihi videtur quod de Alexandrino Epiſcopo Athanaſio ſæpe mihi dictum commemini, qui tam modico flexu vocis faciebat ſonare lectorem Pſalmi, ut pronuntianti vicinior eſſet quam canenti. Verumtamen cum reminiſcor lacrymas meas, quas fudi ad cantu Eccleſiæ tuæ in primordiis recuperatæ fidei meæ, & nunc, cum moveor non cantu, ſed rebus quæ cantantur, cum liquida voce, & convenientiſſima modulatione cantantur, magnam inſtituti hujus utilitatem rurſus agnoſco. Ita fluctuo inter periculum voluptatis, & experimentum ſalubritatis, magiſque adducor, non quidem irretractabilem ſententiam proferens, cantandi conſuetudinem approbare in Eccleſia, ut per oblectamenta aurium infirmior animus in affectum pietatis aſſurgat. Tamen cum mihi accidit ut me amplius cantus quam res quæ canitur, moveat, pœnaliter me peccare confiteor; & tunc mallem non audire cantantem.*

XI. Reſpondet P. Suarez *lib.* 4. *c.* 8. *n.* 2. peccatum quod in ſe recognoſcebat Auguſtinus, fuiſſe vel pœnale, vel veniale. Eſto utrumque. Quid inde? Semper conſiſtit Auguſtini doctrina, nempe cantum illum qui ſua immoderata harmonia, & vocis inflexione impedit perceptionem ſenſus verborum, & divinarum laudum, illicitum eſſe. Lege plura *Tom.* 2. *in Decal. lib.* 2. *diſp.* 2. *cap.* 4.

XII. Patres, Concilia, gravioreſque Theologi improbant, & deteſtantur theatrali cantu ab eviratis hominibus celebrari divinas laudes. Muſicales concentus, quibus hodie majores ſolemnitates celebrari ſolent, an totidem ſint templorum profanationes, & divini cultus concolcationes, cceteri judicent. Illuc conveniunt homines, & vaniſſimæ feminæ mundi & diaboli faſciniis & præſtigiis comptæ, ut videant, & videantur, & non minorem præferunt impudentiam quam ſi in theatro ſederent. Quis pravum abuſum, & ſacrilegam corruptelam a crimine purgabit?

XIII. Servandus ergo eſt cantus eccleſiaſticus gravis, & ſimplex, organorumque uſus Eccleſiæ conſuetudine probatus; ſed modus & ratio adhibeatur. Regula generalis præſcribi nequit. Qui præſunt Eccleſiis, & choris, rationem Deo reddituri ſunt, niſi pro viribus impediant eorum profanatiooem.

CAPUT IV.

De obligatione recitandi horas canonicas in choro, & de tempore, ordine, & loco quibus recitari debent.

I. NOmine chori non ſolum iotelligitur locus materialis in quo divinæ cantantur laudes, ſed etiam, immo potiſſimum conventus Religioſorum qui ejuſmodi horas cantant. Hi quippe præcepto aſtringuntur ad canendas in choro horas canonicas, quod præceptum a oemine Theologorum negatur, obligatque omnes cathedrales, collegiatas, & Regularium Eccleſias.

II. QUÆST. I. *Tenentur ne omnes Eccleſiæ cathedrales, collegiatæ, parochiales, & regulares ſub gravi culpa recitare in choro horas canonicas?* RESP. Rigore juris ſpectato omnes tenentur. Attenta vero conſuetudine, quæ præceptum temperavit, aliquæ diebus dumtaxat dominicis, aut feſtis huic oneri ſubjacent: aliæ omnino exemptæ ſunt, ut communiter Theologi docent, & uſus patefacit.

III. Regularium ordines qui chorum frequentant, tenentur ſub gravi culpa horas canonicas in choro recitare. Quæ obligatio fundatur in jure communi, cui nunquam derogatum eſt. Præceptum hoc ſpectat totam communitatem, cujus caput prælatus eſt, qui vi ſui officii tenetur ſub gravi culpa efficere ut divinæ laudes in choro celebrentur. Diſpenſare cum ſuis ſubditis valet, prout bono communi expedire videbitur.

IV. QUÆST. II. *Quot Religioſi requiruntur ut præceptum recitandi horas canonicas in choro impleatur?* RESP. Tamburinus cum aliis ait probabile eſſe communitatem excuſari a choro, ſi conſtet ſolum ex quatuor, vel quinque. Hæc opinio falſa eſt, & laxa. Quatuor Religioſos, nedum quinque, ſufficere ad implendum chori præceptum, docet communis opinio. Aliqui docent ſufficere tres, ut ad chorum teneantur pro aliquo tempore non longo. Nimis enim oneroſum eſt tres, aut quatuor diuturno tempore chori jugum ſolos ſuſtinere. Quare hoc in caſu Religioſi iſti deberent prælatum urgere, ut numerum augeret.

V. QUÆST. III. *Novitii ſoli valent ne chori præceptum implere?* RESP. Affirmant Salmanticenſes, Pellizarius, Tamburinus, & alii: quia, inquiunt, in favorabilibus Novitii, quamvis nondum profeſſi, gaudent privilegiis profeſſorum. Hæc opinio mihi non videtur vera. Quoniam præceptum iſtud afficit communitatem Religioſorum. Novitii ante profeſſionem non ſunt pars communitatis, nec præcepto aſtringuntur recitare officium. Si igitur adſint profeſſi in cœnobio, iſtorum aliqui ſaltem adeſſe choro debent.

VI. QUÆST. IV. *Quo tempore recitandæ ſunt horæ canonicæ in choro?* RESP. In Clement. *de celebr. Miſſ.* præcipitur ut *horæ canonicæ in Eccleſiis debitis horis devote perſolvantur*. Congrua tempora, quibus, jure antiquo ſpectato, celebrari horæ canonicæ debent, ſunt hæc. Matutinum circiter mediam noctem, ut colligitur ex *cap. I. de celebr. Miſſ.* quod tempus ſemper deſignarunt antiqui Patres Athanaſius, Baſilius, aliique, indicatumque a Davide eſt: *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi*. Conſuetudo hæc temporis tractu variata eſt. Singulæ Eccleſiæ ſuam ſervent probatam conſuetudinem.

VII. In quatuor Regularium Mendicantium Ordinibus pervetuſta conſuetudo obtinuit recitandi Matutinum circa mediam noctem. Tempus iſtud non modo congruit Regularium ſtatui, qui eſt pœnitentiæ, & perfectionis, verum etiam affert commodum incumbendi in litterarum ſtudia, eo quod plus temporis ſupereſt iisdem vacandi. Hoc temporis punctum moderatur univerſas alias diſciplinæ regularis horas. Religioſi, qui ſurgere ad Matutinum debent, hora debita ire dormitum coguntur, & ſic ſuperflua colloquia impediuntur.

VIII. QUÆST. V. *Eſtne gravis obligatio recitandi divinas laudes ſtatis diffinitiſque horis?* RESP. Negant Cajetanus, Bonacina, Layman, Diana, Caramuel, & alii, quia circumſtantia temporis extranea eſt divino officio. Oppoſita ſententia, quam defendunt Navarrus, Suarez, Soto, Tamburinus, Caſtropalaus, & alii, probabilior eſt. Tempus iſtud individuum non eſt, ſed latitudinem admittit. Prælatus ex legitima cauſa anticipare, vel poſtponere poteſt harum horarum recitationem. Parvitas quoque materiæ datur tum reſpectu temporis, tum reſpectu unius vel alterius horæ. His conſtitutis, prælatus qui abſque legitima cauſa, & ex mero arbitrio, vel negligentia notabiliter prævenirет, aut deferret divini officii recitationem, graviter peccaret. Quoniam non modo ſacri canones divinum officium recitandum in choro præcipiunt, verum etiam ſtatis horis, & temporibus. Utique temporis circumſtantia extranea eſt recitationi officii, ſed præſcripta circumſtantia iſta eſt a ſacris canonibus.

IX. Ordinis recitandi horas canonicas perturbatio, ſi urgenti cauſa contingat, culpa vacat; ſi abſque cauſa, & ex arbitrio fiat, in choro tamen, gravis culpa eſt, ut citati Theologi defendunt.

X. Locus recitandi horas canonicas eſt Eccleſia, ſeu chorus, qui eſt Eccleſiæ pars, Salmanticenſes defendunt graviter peccare eos qui in Sacriſtia, aut Capitulo celebrant divinum officium. Verum ſi Sacriſtia contigua Eccleſiæ ſit, & conſuetudo obtineat, ut reipſa alicubi obtinet, ut mihi videtur, nulla culpa contingit. Qui ad chorum, incepto officio, accedunt, tenentur ſupplere officii partem ante eorumdem acceſſum recitatam. Si

Qui

qui choro inſerviunt omitterent notabilem officii partem, puta unum aut alterum pſalmum, deberent illam ſupplere. Chorus ſubmiſſa voce recitare verſus illos debet qui organo pulſantur.

XI. QUÆST. VI. *Eſtne peccatum grave omittere in choro officium defunctorum, & officium parvum B. Virginis?* RESP. S. Pius V. declaravit, illos qui Romanum Breviarium recitant, haud peccare mortaliter, ſi præfata officia in choro omittant, ut patet ex Bulla ſub initium Breviarii præmiſſa. Eos vero qui alium ritum a Breviario Romano ſervant, Pontifex non eximit ab obligatione, qua obſtringuntur aut vi conſtitutionum, aut vi conſuetudinis. Præceptum recitandi prædicta officia afficit communitatem, & chorum, ſecus privatos, niſi ſit peculiaris lex id præcipiens, ut eſt in ordine Prædicatorum, in quo Capitulum generale ſub Magiſtro Cloche celebratum Bononiæ declaravit ſingulos extra chorum aſtringi ad hoc officium B. Virginis recitandum. Die ſecunda Novembris omnes ſub gravi culpa tenentur recitare officium defunctorum. Hoc autem officium recitari non poteſt in feſto omnium Sanctorum poſt Veſperas in choro, niſi præſente Epiſcopo, vel ſuffragante conſuetudine propter populi concurſum; ſed Matutinum cum Laudibus recitandum eſt die 2. Novembris, ut Rubricæ, & Decreta *Sac. Congreg.* declarant. *Privata* autem *officii defunctorum recitatio pro generali illorum commemoratione abſolvi licite poteſt poſt veſpertinas horas feſti omnium Sanctorum*, ut reſpondit Sac. Rituum Congr. 4. Septembr. 1745. in Ratiſpon. Qui ritum Romanum ſequuntur, tenentur recitare Litanias die S. Marci, & tribus diebus Rogationum, ut tenet communior, & probabilior ſententia.

XII. Recitantes in choro divinum officium una pars chori attente audire alteram debet, quia quiſque integrum officium recitare tenetur: qui autem mediam officii partem nec pronuntiat, nec audit, nullo modo recitat. Si una chori pars ita confuſe, & ſubmiſſa voce ofcium recitaret, ut ab altera audiri non poſſet, tum non impleretur præceptum. Quoniam tunc nulla eſſet inter has duas partes communicatio. Aſtringitur quælibet pars ita clare, & diſtincte ſuos verſus recitare, ut ab altera chori parte audiri poſſit. Nihil autem refert quod unus & alter ita ſubmiſſa voce pronuntiet, ut audiri ab altera parte nequeat, dummodo clare, & diſtincte pronuntiet. Quoniam ſat eſt ut integra pars audiatur ab altera parte, quamvis ſinguli non audiant ſingulos.

XIII. QUÆST. VII. *Quem ritum ſervare tenentur recitantes Breviarium?* RESP. Omnes tum ſæculares, tum regulares Eccleſiaſtici perſolvere divinas laudes debent juxta formam Breviarii Romani juſſu Pii V. editi, iis dumtaxat exceptis qui peculiari privilegio fruuntur. Eccleſiæ Mediolanenſis, & Laodicenſis, & aliæ peculiarem ritum habent, ſicuti & Ordines Benedictinus, & Dominicanus. Qui mutarent hunc ritum, graviter peccarent, neceſſitate ſublata. Qui enim careret Breviario Romano, & haberet in manibus Breviarium Dominicanum, aut contra, hoc uti deberet. Præceptum autem recitandi officium prævalet præcepto recitandi juxta hunc aut illum ritum. Et quamvis unicum eſſet præceptum, ſervanda eſt pars præcipua, qualis eſt recitatio laudum divinarum: quidquid in oppoſitum dicant Salmanticenſes cum aliis nonnullis. Falſam quoque reputo alteram opinionem Salmanticenſium, qui docent Religioſos privatos alicujus Ordinis puta Dominicani, vel Benedictini, qui proprium Breviarium habent, poſſe uti Breviario Romano. Poſſunt utique Ordines renuntiare proprio privilegio; at uſquedum privilegium obtinet, & ritus in communi ſervatur, omnes & ſinguli ſervare talem ritum debent, etiam dum Romæ degunt. Alioquin magna confuſio, & deformitas ſuccederet. Quare nec Benedictini uti Breviario Dominicanorum, nec contra poſſunt. Religioſus factus Epiſcopus uti Breviario debet ſuæ Eccleſiæ, cujus caput eſt, relicto proprii Ordinis ritu. Epiſcopus plurium Eccleſiarum, quæ diverſis utuntur Breviariis, illius Eccleſiæ ritum ſervare debet in qua reſidet. Lege S. Thomam *Quodlib.* 1. *a.* 13. ubi plura diſtinguit. Nequit aliquis ante tempus recitare Breviarium cum ſocio habente privilegium illud ſic recitandi, aut brevius ſolito, quia privilegium unius non extenditur ad alium, quidquid in oppoſitum dicat Leander cum aliis. Clericus nulli Eccleſiæ addictus, & patrimonio ſacris initiatus nequit eligere Breviarium, ſed Romano uti tenetur ex præcepto S. Pii V. Nec Epiſcopus diſpenſare cum Clericis valet ut diverſum a proprio ritum amplectantur. Peccarent quoque qui alterarent ritum Breviarii Romani, & illi qui in Latina Eccleſia lingua Græca, vel Hebræa, aut vernacula officium perſolverent, quia violarent ritum præſcriptum a S. Pio V.

Digitized by Google

CAPUT V.

De illis qui privatim recitare horas canonicas aſtringuntur.

I. QUÆST. I. *Clerici in minoribus conſtituti aſtringuntur ne horas canonicas, vel aliquas preces recitare?* RESP. Negant communiter omnes, clericos iſtos teneri ſive ad horas canonicas, ſive ad alias preces, niſi in aliqua Eccleſia conſuetudo obtineret quæ clericos aſtringeret, ob eleemoſynas perceptas, ad recitandum officium Beatæ Virginis. Nec Epiſcopi abſolute cogere clericos valent ad aliquod precationum penſum. Quoniam clerici ſubjecti Epiſcopis ſunt in iis quæ proprium ſtatum ſpectant, ſecus in iis quæ præter eorum ſtatum ſunt.

II. Clerici qui ſacris initiati ſunt, tenentur divinum officium perſolvere, ſaltem vi generalis conſuetudinis graviter obligantis. Immo etiam ſi metu injuſte incuſſo ſacros ordines ſuſcepiſſent, ad hoc onus tenerentur, quia metus extrinſecus incuſſus non aufert voluntarium. Potiori jure obſtricti eſſent, ſi metus juſte incuſſus fuiſſet.

III. Subdiaconus qui ordinem ſuſcipit, & clericus qui vel beneficium recipit, vel profeſſionem emittit, eo die quo ſacris initiatur, vel profeſſionem, vel beneficium accipit, tenetur recitare eam officii partem quæ ſupereſt recitanda; quidquid in oppoſitum nimis laxe fabuletur quiſpiam. Epiſcopus ex gravi cauſa diſpenſare privatos clericos valet a recitatione officii, ſicut ab aliis præceptis. Initiandi ſacris ordinibus, aut beneficium ſuſcepturi paratum habere Breviarium, modumque recitandi illud ſcire debent: alioquin periculo præcepti violandi ſeſe exponerent.

IV. QUÆST. II. *An Religioſi nondum in ſacris conſtituti, & Moniales emiſſa profeſſione teneantur ſub gravi culpa horas privatim extra chorum recitare?* RESP. Novitios ante profeſſionem exemptos ab hoc onere eſſe docet communis, & vera ſententia. Bordonius, Caramuel, Marchant, Leſſius, Martinus a S. Joſeph, quos citat Diana, negant Religioſos profeſſos ante ſuſceptionem ſacrorum Ordinum teneri ſub gravi culpa ad perſolvendas horas canonicas. Sed hæc opinio falſa eſt: quoniam Regulares omnes, & Moniales chorum profitentes poſt emiſſam profeſſionem vi perennis conſuetudinis, & vi propriarum conſtitutionum aſtringuntur privatim extra chorum perſolvere divinas laudes.

V. Opponunt auctores citati conſuetudinem invectam ab iis qui poteſtate carent eam introducendi, nullius eſſe roboris. Conſuetudo autem recitandi officii invecta eſt a Monialibus, & juvenibus, qui nulla potiuntur facultate ad eam invehendam. Ergo nulla eſt. Nugæ iſtæ ſunt. Quoniam conſuetudo hæc ab auctoritate SS. Patrum, & a ſacrorum ordinum Patriarchis manat. Quare Religioſus profeſſus choriſta nondum ſacris initiatus, diſpenſatus ut extra clauſtrum maneat, tenetur recitare horas canonicas. Religioſus fugitivus profeſſus ante ordinum ſacrorum ſuſceptionem tenetur horas canonicas perſolvere. Idem dicendum de Religioſis choriſtis judicis ſententia e Monaſterio ejectis. Quid de Religioſis ad triremes damnatis, & ſacris initiatis? Affirmant plures Theologi eos ad horas canonicas perſolvendas aſtrictos eſſe. Verum mihi probabilior ſententia eſt hos infelices, ſive ſint, ſive non, ſacris initiati, exemptos ab hoc onere eſſe, tum ob continua impedimenta, tum quia dum Pontifex eos tanto ſupplicio ſubjicit, videtur eoſdem tacite diſpenſare ab onere, ne religioſus ſtatus opprobrio exponatur.

VI. Privilegium indicavi *Tom. 2. Theol. Chriſt. lib. 2. diſs. 2. cap. 7. §. 2. n. 18. q. 7. pag.* 404. conceſſum Benedictinis profeſſis, quo eximuntur ab horis canonicis recitandis donec fuerint ſacris initiati. Sed nunc deprehendi privilegium iſtud haud ſatis authenticum eſſe. Quare retracto quod *loc. cit.* ſcripſi de hoc privilegio.

CAPUT VI.

De obligatione recitandi horas canonicas, qua aſtringuntur Beneficiarii.

I. QUÆST. I. *Qui habet beneficium ſive ſimplex, ſive curatum, aſtringitur ne ſub gravi culpa horas canonicas recitare?* RESP. Beneficia eccleſiaſtica ſunt Epiſcopatus, Canonicatus, Plebanatus, Rectoria, Præpoſitura, Dignitas, Præſtimonia, Capellania Epiſcopi auctoritate erecta. Hos beneficiarios omnes teneri ad divinum officium perſolvendum, definitum eſt in Concilio Lateranenſi ſub Leone X. *ſeſſ. 9.* 5. *Statuimus:* & jure, quia qui libere aliquod beneficium ſuſcipit, ſubire ejuſdem onera debet: ſed beneficium confertur cum onere recitandi horas canonicas: ergo perſolvere eaſdem aſtringitur. Qua-

re

re Beneficiarius omittens divinum officium, ſi ſit ſacris initiatus, duplex perpetrat crimen, alterum contra religionem, alterum contra juſtitiam. Si metu coactus beneficium ſuſcipit, & fructus percipiat, aſtringitur recitare horas canonicas; ſi percipere fructus nolit, liber ab officio recitando evadit.

II. Qui habet beneficium redactum in commendam, donec alteri detur, aut manuale, ſeu regulare, tenetur recitare officium: quia beneficium iſtud eſt, & ejuſdem fructus percipit. Nihil enim officit quod ad nutum revocari queat. Tamdiu enim durat onus, quamdiu durat commodum. Si cui detur beneficium, ut pulſet organa, recitare officium debet. Si ſolum conferantur fructus beneficii in mercedem, tunc nullum eſt recitandi officii debitum.

III. Quæst. ii. *Qui percipit præſtimonia, tenetur ne ad canonicas horas?* Resp. Negant nonnulli; ſed probabilior, & communior opinio adfirmat, quod hæc præſtimonia ſunt portiones ex reditibus beneficii deductæ, atque adeo vera beneficia, ut S. Pius V. *motu proprio* declaravit. Si inter beneficia reputantur, beneficii oneribus ſubjacent. Similiter qui capellaniam obtinuerunt auctoritate Epiſcopi erectam, & ab eodem collatam, tenentur canonicas horas perſolvere. Si vero neque erecta ſit ab Epiſcopo, neque ab eo conferatur, qui illam habet, liber eſt ab onere officii perſolvendi. Si vero ex inſtitutione non ſit collativa, & poſtea conferatur ſemel vel bis ab Epiſcopo, non evadit collativa, atque adeo obtinens non eſt recitationi horarum ſubjectus. Contra ſi frequenter illam Prælati conferrent, tempore nempe congruo ad præſcriptionem, tunc illam retinentes tenerentur ad horas canonicas, quia per hanc frequentem collationem induit rationem beneficii eccleſiaſtici.

IV. Qui ante legitimam ætatem obtinet ex diſpenſatione Pontificis capellaniam collativam, tenetur recitare horas canonicas; Miſſas vero per alios celebrare debet.

V. Quæst. iii. *Penſionarii tenentur ne canonicas horas recitare?* Resp. Si penſio ſit omnino laicalis, & conferatur titulo mercedis ob ſervitium præſtitum Eccleſiæ, nulla eſt recitandi officii obligatio; contra ſi conferatur Clerico ut Clerico, & neceſſarius ſit in recipiente aliquis ordo, ſeu tonſura, tunc recipiens tenetur non ad horas canonicas, ſed ad officium parvum B. Virginis, quia ſic decrevit S. Pius V. ſub onere reſtituendi fructus penſionis. Exemptus vero eſt ab officio parvo B. Virginis recitando ille in cujus capite reſervata penſio eſt ad alterius commodum: quia ille ſolus ſubire pondus recitandi officii debet qui commodo fruitur.

VI. Qui titulo clericali penſionem obtinuit, ſi poſtea matrimonium contrahat, tenetur recitare officium B. Virginis, eo quod penſio eccleſiaſtica ſit, quæque titulum clericalem in recipiente requirit: idemque dicendum de eo qui poſt initum matrimonium titulo clericali penſionem obtinet. Qui totam penſionem reſignat, ad nihil tenetur: ſi partem tantum penſionis reſignet, obnoxius remanet recitandi officii oneri. Clericus beneficiarius, ſi obtineat penſionem, non tenetur recitare officium Marianum, cum horas canonicas recitet. Mens enim S. Pii V. eſt ut alterutrum officium recitetur, ſecus utrumque.

VII. Quæst. iv. *Epiſcopi, & Cardinales aſtringuntur ne ad recitandas canonicas horas?* Resp. De Epiſcopis nullum eſt diſſidium, ſed omnes adfirmant illos obſtringi. De Cardinalibus anceps hæret P. Diana, ſuumque ſuſpendit judicium. Verum Theologi omnes adfirmant, Cardinales obſtrictos eſſe ad divinum officium perſolvendum, cum Cardinalatus ſit maximum & eminens beneficium. Si omnes Beneficiarii oneri recitandi officii obnoxii ſunt, ſtrictiori jure devincti ſunt Cardinales, onuſque iſtud ſubeunt eo die quo birettum rubrum accipiunt.

VIII. Quæst. v. *Coadjutores beneficiorum tenentur ne ad horas canonicas?* Resp. Coadjutoria non eſt beneficium, etiam dum aſſignatur aliqua congrua, quia beneficium remanet apud proprietarium, nec in duobus eſſe poteſt. Si vero coadjutoribus aſſignentur aliqui fructus non in ſtipendium, ſed per modum penſionis, tunc ſicut ceteri penſionarii tenentur recitare officium parvum B. Virginis. Si Parocho abſenti, vel infirmo detur coadjutor, ut vices ejuſdem gerat, tum aſtringitur omnia Parochi munia obire. Tandem ſi coadjutores expreſſe ſeſe obligaverint, & in pactum deduxerint cum proprietario, Pontifice diſpenſante, tunc ad horas canonicas tenentur.

IX. Quæst. vi. *Qui habet beneficium ſine fructibus, tenetur ne ad horas canonicas?* Resp. Si culpa ſua careat fructibus, tenetur, quia ex ſua iniquitate colligere fructum non debet. Si beneficium quocumque fructu careat, etiam tum teneri ad horas canonicas defendunt Medina, Paludanus, Turrecremata: quia ſponte acceptans beneficium fructibus deſtitutum, etiam onera ejuſdem ſponte & libe-

Digitized by Google

libere ſuſcipit. Alii negant. Ego dicerem Beneficiario: *aut dimitte beneficium, aut recita officium.*

X. Si Beneficiarius contra juris ordinem non reſidet, aſtringitur ad horas canonicas. Si vero, ſervato juris ordine, ex juſta cauſa non reſideat, etiam tum eum obſtringi ad horas canonicas docent Paludanus, Soto, Turrecremata, Ledeſma, Navarrus, Corduba. Negat vero Leander. Si cauſa abſentiæ ſit in bonum commune Eccleſiæ, forte tunc poſſet dici exemptus. Ceterum ſi abeſt ob ſuum peculiare commodum etiamſi honeſtum, puta ſtudiorum cauſa, ut evadat Doctor, Magiſter, tum aſtringitur recitare horas canonicas. Neque opponas ſtudium, & ſcientiarum acquiſitionem in Eccleſiæ decorem, & commodum cedere: quoniam effugia hæc vana ſunt. In ſolo caſu defendendæ Eccleſiæ, aut tuendi ejuſdem jura, diſputari poſſet, num Beneficiarius eſſet exemptus. Et etiam tum ſi poſſet horas canonicas recitare, non video rationem ſolidam, cur non debeat. Si Beneficiarius renuntiat fructus amicis, vel conſanguineis, dubio procul obnoxius eſt recitationi divini officii. Similiter Beneficiarius qui ob excommunicationem non percipit fructus, aſtringitur recitare divinum officium. Qui vero injuſte beneficium obtinet, ut per ſimoniam, aut quia eſt excommunicatus, irregularis, vel legitima deſtitutus ætate, non tenetur recitare horas canonicas; ſed debet dimittere beneficium, & reſtituere fructus. Qui vero obtento legitime beneficio, eodem ſententia judicis per annum aut longius intervallum privatur, aſtringitur toto illo tempore perſolvere canonicas horas: quoniam ex ſua culpa colligere commodum non debet.

XI. Qui beneficium tenue acceptat, obligationi recitandi horas canonicas obnoxius eſt, ut communis & vera ſententia docet. Siquidem onus iſtud non ex redditibus, ſed ex beneficio oritur. Ergo qui vult beneficium, vult eo ipſo onera beneficii. Si diſplicet onus, dimittat beneficium.

XII. Beneficiarius qui capta beneficii poſſeſſione impeditur pro aliquo tempore a fructuum perceptione, obligatur ad horas canonicas recitandas. Qui enim pro aliquo tempore privatur fructuum perceptione, & probabiliter ſperat ſe eoſdem ſuo tempore percepturum, habet beneficium, & jus percipiendi fructus. Aſtringuntur canonicas recitare preces Beneficiarii illi quorum primi anni fructus ex ſtatuto Eccleſiæ, aut conſuetudine diſtribuuntur inter antiquiores: tum quia voluntarie huic oneri ſe ſubjiciunt, tum quia jus habent fructus percipiendi. Hanc tamen conſuetudinem ut pravam improbarunt Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 24. *c.* 14. & S. Pius V. conſt. *Dudum* anno 1570. Quando vero per vim & fraudem Beneficiarius impeditur a fructuum perceptione ſine ſpe eoſdem percipiendi, exemptus eſt ab onere divini officii, & dimittere beneficium poteſt. Si tamen impedimentum non eſſet perpetuum, neque ad tempus valde longum, & Beneficiarius retinere beneficium vellet, tum obligarus eſſet ad horas canonicas: quia & beneficium poſſidet & ſpem habet fructus percipiendi.

XIII. Beneficiarius qui poſt collatum beneficium, lite ſibi intentata impeditur a capienda poſſeſſione beneficii, non tenetur ad horas canonicas. Quoniam onus recitandi horas canonicas non ex ſola collatione, ſed ex tranquilla poſſeſſione beneficii oritur. Ex collatione jus naſcitur, ſed mutilum, & imperfectum; perficitur autem poſſeſſione. Ex hoc abſoluto titulo onus horarum canonicarum conſurgit. Quando igitur beneficiarius nullo modo eſt in cauſa cur a poſſeſſione impediatur, ſed lite intentata reipſa impeditur ne beneficium poſſideat, exemptus ab onere eſt, donec poſſeſſionem aſſequatur. Uſquedum enim poſſeſſio eſt ſub lite, beneficium una cum fructibus contingens eſt: & ex re contingenti debitum certum manare nequit.

XIV. Si contra Beneficiarius aſſecutus ſit beneficii poſſeſſionem, & fructuum adminiſtrationem, & poſtea lite impetatur, tunc tenetur ad horas canonicas: quia tunc fruitur titulo, poſſeſſione, & adminiſtratione beneficii. Et hæc eſt ſententia communis.

XV. Quæst. vii. *Qui dubius eſt de tenuitate beneficii, tenetur ne ſolvere horarum canonicarum penſum?* Resp. Negant Probabiliſtarum plures. P. Tamburinus *lib.* 1. *in Dec. c.* 3. §. 7. *v. Beneficiarius* hæc ſcribit. „ Dicemus infra, Beneficiarium tenue beneficium poſſidentem non obligari *ex probabili ſententia* ad horas canonicas perſolvendas. Quid ergo erit, ſi quando omnibus expenſis ambigatur, utrum beneficium ſit tenue, nec ne? Reſpondeo, puro *probabile obligari, & item probabile non obligari. Quare alteram ex his ſententiis quam tibi libet, amplecti licet.* " Intereſt vel in hoc ipſo Compendio ob oculos lectorum ponere *Probabiliſmi* ſuaviſſimos fructus. *Alteram ex ſententiis, quam tibi libet, amplecti licet.* Si una eſt vera, altera falſa ſit neceſſum eſt.

Licet

Licet ergo tibi *falſitatis* venenum pro ingenio ſuaviſſime ſorbillare. Sed lacrymis potius hæc lugenda ſunt quam deridenda propinare. Heinc colligat lector quam verum ſit quod ſupra dixi, nempe Probabiliſmum eſſe, ſalvo meliori judicio, antievangelicum: quia pro ſiſtemate conſtituit licitum eſſe uſum falſitatis, quæ in alterutra contrariarum propoſitionum reperiatur neceſſum eſt. Tamburini doctrinam ſequitur Probabiliſta benigniſſimus Leander. Qui habet duo beneficia, quorum quodlibet ita exile eſt ut non ſufficiat, ſufficiunt tamen ambo ad honeſtam ſuſtentationem, tenetur ad horas canonicas, ut omnes adfirmant. Qui vero plura pinguia beneficia habent, non duo, ſed unicum officium divinum perſolvere aſtringuntur. Si tamen plura beneficia injuſte poſſideat Beneficiarius, tunc plures Theologi docent, hunc debere plura divina officia recitare. Dicerem ego talem Beneficiarium debere unum beneficium retinere, & cetera dimittere. Si Beneficiarius ſit Sacerdos, habeatque plura beneficia, perpetrat ne plura peccata, ſi officium omittat? Adfirmant non pauci Theologi. Verum probabilius mihi eſt, unum ſolum peccatum patrare contra juſtitiam, alterum contra Religionem.

CAPUT VII.

De reſtitutione Beneficiariorum ob omiſſionem divini officii.

I. QUÆST. I. *Peccat ne mortaliter cum onere reſtitutionis Beneficiarius qui primis ſex menſibus divinum officium omittit?* RESP. Qui poſt elapſos ſex menſes horas canonicas omittit, ſecundum omnes, fructus reſtituere tenetur correſpondentes omiſſionibus illorum dierum quibus omiſſum officium eſt, vel in totum, vel in partem pro rata portione. Si Matutinum cum Laudibus omiſſum eſt, dimidia pars fructuum illius diei; ſi omnes aliæ horæ, altera dimidia pars; & pro ſingulis horis ſexta pars, & pro integro officio omiſſo omnes fructus illius diei reſtituendi ſunt, ut S. Pius V. declaravit. Quod intelligendum eſt de omiſſione culpabili, legitimo impedimento ceſſante.

II. De omiſſione intra ſex primos menſes Soto, Suarez, Medina, Graffius, aliique plures defendunt Beneficiarium peccare mortaliter, & ad reſtitutionem teneri. Contra Navarrus, Toletus, Leſſius, Caſtropalaus, Salmanticenſes, & alii concedunt quidem hunc Beneficiarium peccare mortaliter, negant vero teneri ad reſtitutionem. Quoniam, inquiunt, Concilium Lateranenſe, & S. Pius V. definiunt peccare quidem mortaliter qui intra ſex primos menſes officium omittit, ſed nullam faciunt reſtitutionis mentionem. Olim in hanc ſecundam ſententiam ultro me propenſum patefeci. Ibidem tamen animadverti, reſtitutionem fructuum ex commutatrice juſtitia proficiſci. Jus enim eccleſiaſticum declarat id ad quod jus divinum obſtringit Beneficiarios, qui omittentes obite propria munia, in Deum peccant, & in populum chriſtianum. Quamvis Concilium, & S. Pius V. non meminerint reſtitutionis ſex priorum menſium, non propterea heinc inferri evidenter poteſt, exemptos eſſe Beneficiarios omittentes officium infra hoc intervallum ab onere reſtitutionis, quæ ex jure divino oritur. Quare cum ambigua res ſit, tutior pars eligenda eſt, & cum priore ſententia dicendum, Beneficiarium hunc reſtitutioni obnoxium eſſe. Quid enim præſumendum de Beneficiario iſto, qui vel ipſa beneficii ſui exordia flagitiis profanat? Sicut iſte gravius peccat, ita ſeverius puniendus eſt, & reſtitutionis pœna plectendus.

III. QUÆST. II. *Beneficiarius qui elapſis ſex menſibus omittit recitare officium abſque culpa, tenetur ne ad reſtitutionem?* RESP. In rebus corporalibus non ſolum ex injuſta acceptione, ſed potiſſimum ex re accepta reſtitutionis oritur obligatio. Verum in reſtitutione orta ex jure ſpirituali hic titulus locum non habet. Quamobrem qui abſque culpa omittit officium, a reſtitutione liber eſt. Et hoc colligitur ex ipſa S. Pii V. conſtitutione, in qua obligatur Beneficiarius ad reſtitutionem qui *legitimo ceſſante impedimento non dixerit* &c.

IV. Docent nonnulli, Beneficiarium qui uno aut altero die omitteret officium, non teneri ad reſtitutionem; immo iſtorum aliqui dilatant omiſſionem ad octo dies. Sed hæc opinio omni caret probabilitate, cum ſit evidenter contraria conſtitutioni S. Pii V. dicentis: *Qui omnes horas canonicas* UNO, *vel pluribus diebus intermiſerit*. Beneficiarius qui unam integram horam intermittit, tenetur ad reſtitutionem, ut ex citata conſtitutione piana conſtat. Immo qui notabilem horæ partem negligeret, cum mortaliter peccaret, & horam non recitaret, deberet reſtituere fructus correſpondentes illi integræ horæ.

V. QUÆST. III. *Beneficiarius qui partem levem in ſinguli horis omitteret, eſſet ne re-*

I 4 *ſtitu-*

ſtitutioni obnoxius ? RESP. Negant Salmanticenſes, licet leves iſtæ omiſſiones ſimul acceptæ efficerent peccatum grave. Sed hæc opinio mihi falſa eſt. Quotius Beneficiarios omittit talem officii partem quæ ſufficiat ad peccatum mortale, toties obligatur reſtituere partem correſpondentem omiſſioni.

VI. QUÆST. IV. *Qui hodie omittit officium, & cras duplex officium recitat, tenetur ne ad reſtitutionem ?* RESP. Negant Salmanticenſes, & alii. Quia, inquiunt, ficut Capellanus hodie Miſſam omittens, ſatisfacit, ſi poſtea duas celebret; ita ſi poſtea recitet officium omiſſum. Peccavit utique Beneficiarius, inquiunt, contra præceptum quotidianæ recitationis, ſecus contra præceptum reſtitutionis, cum omiſſum officium altero officio compenſet. Hæc opinio mihi falſa eſt: quoniam Eccleſia jubet fructuum reſtitutionem, declaravitque omittentem hodie officium *non facere fructus ſuos*. Si ſuos non facit fructus, eoſdem reſtituere aſtringitur. Qui *groſſam* canonicatus, ut vocant, ſeu certos reditus acquiſivit, ſi officium omittat, tenetur ad reſtitutionem, quidquid in oppoſitum dicant Salmanticenſes. Quia licet Canonicus acquirat, & jure poſſideat reditus; hæc tamen acquiſitio, & poſſeſſio gravata eſt reſtitutionis onere, ſi omittatur recitatio officii. Siquidem quod fructus iſti percipiantur ſive ante, ſive poſt recitationem, perinde eſt. Semper enim gravati ſunt recitandi officii debito fructus iſti. Ergo cum officii debitum non ſolvitur, facienda reſtitutio eſt.

VII. QUÆST. V. *Præfata reſtitutio facienda ne eſt ante judicis ſententiam ?* RESP. Affirmant communiter Theologi etiam benigniores. Ratio eſt evidens. Qui omittunt officium, non faciunt fructus ſuos, ut lex Eccleſiæ definivit. Nemo autem retinere jure valet quod ſuum non eſt. Quamobrem merito Alexander VII. proſcripſit ſequentem theſim: *Reſtitutio a Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam judicis, eo quod ſit pœna*. Obſtringuntur itaque illico Beneficiarii iſti reſtituere fructus injuſte perceptos.

VIII. QUÆST. VI. *Beneficiarius abſque ulla attentione recitans officium, tenetur ne reſtituere ?* RESP. Negant nonnulli. Verum probabilior eſt oppoſita ſententia, atque communior. Qui enim data opera animo diſtracto recitat canonicas horas, non implet recitationis præceptum, quemadmodum non impletur præceptum annuæ confeſſionis per confeſſionem ſacrilegam: ergo urget præceptum reſtitutionis perinde ac ſi omiſſum officium eſſet. Qui vero peccato mortali inquinati attento animo recitant, implent præceptum, & nihil reſtituere tenentur.

IX. QUÆST. VII. *Beneficiarius curatus omittens horas canonicas, tenetur ne reſtituere omnes beneficii fructus, an ſolum fructus correſpondentes recitationi omiſſæ ?* RESP. Benignioris Ethices patroni plures defendunt, reſtituendam eſſe dumtaxat partem fructuum correſpondentem horis omiſſis. Sed affirmantem ſententiam graviores Theologi defendunt, nixi conſtitutioni pianæ inquienti: *Qui horas omnes canonicas uno, vel pluribus diebus intermiſerit, amittat* OMNES BENEFICII, *vel beneficiorum fructus, qui illi vel illis diebus correſpondent*. Ponamus hypotheſim, voluiſſe nempe S. Pium V. declarare Beneficiarium debere reſtituere omnes beneficii fructus, poterat ne clarioribus verbis uti? Omnes ergo beneficii, vel beneficiorum fructus reſtituere iſti tenentur, tam recitationi, quam aliis miniſteriis correſpondentes. Accedit quod nimium arbitraria eſſet juxta oppoſitæ ſententiæ auctores reſtitutio, ſi in arbitrio cujuſque Parochi, & Beneficiarii conſtituta eſſet. Si enim quilibet Beneficiarius ſecernere deberet, & eos retinere qui reſpondent aliis miſteriis, ceteros vero reſtituere; reſtitutio correſpondens recitationi omiſſæ vix occurreret, & in nihil occideret. Quare omnibus æqua lance libratis hæc ſecunda opinio probabilior eſt.

X. QUÆST. VIII. *Qui unum officium pro alio recitat, tenetur ne ad reſtitutionem ?* RESP. Qui unum officium pro altero voluntarie recitat, puta de Sancto cum fit de feria, non implet præceptum, quia præceptum iſtud implendum eſt juxta formam præſcriptam ab Eccleſia. Porro qui præceptum non implet, reſtitutioni obnoxius eſt. Oppoſita opinio includitur meo facile judicio in propoſitione damnata, qua dicebatur unum officium pro alio valere.

XI. QUÆST. IX. *Cuinam reſtitutio fieri debet, fabricæ, an pauperibus ?* RESP. Reſponſio patet ex conſtitutione piana præcipiente Beneficiarios debere hos fructus injuſte perceptos vel *in fabricam ipſorum beneficiorum, vel in pauperum eleemoſynas erogare*. In libertate itaque eſt Beneficiarii omittentis officium, fructus injuſte perceptos vel fabricæ, vel pauperibus reſtituere. Nomine fabricæ veniunt vel domus, agri, reditus beneficii, vel Eccleſia ipſa inſtauranda; non vero templa alterius beneficii. De pauperibus nihil decer-

Digitized by Google

decernit conſtitutio. Ratio tamen naturalis dictat ut pauperes loci præferantur pauperibus extraneis. Spectandæ tamen ſunt circumſtantiæ majoris paupertatis. Si Beneficiarius qui reſtituere debet, revera pauper ſit, ſibi ut pauperi, fide bona, partem aliquam fructuum poteſt applicare. In hoc tamen negotio conſulere Beneficiarius debet virum pium, & prudentem, quia avara cupiditas omnibus inſita facile effingit paupertatem ubi non eſt. Debet quoque Beneficiarius partem dumtaxat, pro majori, vel minori paupertate, fructuum ſibi ut revera pauperi applicare, non ut ditior, vel commodior evadat, ſed tantum ut ſuæ paupertati ſuccurrat: alioqnin ſe ipſum decipit. Falſa mihi eſt ſententia eorum qui docent poſſe Beneficiarum hunc applicare fructus reſtituendos ad ſorores, ad fratres, ad matrem, non ſolum ſi ſint mendici, ſed etiam ſi neceſſariis ad decentiam perſonæ, vel ſtatus careant. Hac doctrina admiſſa vix dabitur caſus in quo aut fabricæ beneficiorum, aut pauperes aliquid percipiant: decentia enim matris, ſororum, & fratrum vix confinia admittunt. Docent inſuper Theologi, ejuſmodi fructus erogari poſſe in ſuffragium mortuorum. Ego dico erogandos eſſe fructus pauperibus hac conditione, ut iſti preces pro animabus Purgatorii fundant. Hoc pacto ſecurius lex ſervatur.

XII. Diſputant nonnulli num Beneficiarius poſſit retinere fructus ſibi a pauperibus donatos, antequam iiſdem tales fructus contulerit? Promiſit Beneficiarius fructus reſtituendos huic aut illi pauperi: antequam fructus pauperes accipiant, eoſdem Beneficiario donant. Si donatio fiat ante fructuum traditionem, non audent licitam aſſerere retentionem; ſi vero fiat poſt traditionem fructuum, tum validam aliqui aſſerunt. Hæ ſunt quæſtiones antiqnis Patribus incognitæ. Si pauperes revera tales ſunt, quomodo donare valent ſubſidium quo ipſi indigent? Quæſtio hæc futilis eſt.

XIII. QUÆST. X. *Fructuum reſtitutio ſuppleri ne poteſt eleemoſynis factis a Beneficiario antequam omitteret preces canonicas?* RESP. Adfirmat Leander, & pro hac ſua opinione citat Suarez, Pellizarium, Paſqualigum, Laymanum, Buſembaum. Hæc opinio continetur in hac theſi damnata ab Alex. VII. *Reſtitutio fructuum ob omiſſionem horarum ſuppleri poteſt per quaſcumque eleemoſynas quas Beneficiarius de fructibus ſui beneficii fecerit.* P. Viva in commentariis in hanc propoſitionem *n. 9.* defendere nititur P. Suarez doctrinam a theſi proſcipta. Quam felici eventu id præſtet, aliorum eſto judicium. Plura ibidem docet P. Viva quæ mihi laxa videntur, quia de medio tollunt conſtitutionis Lateranenſis, & S. Pii V. præceptum. Lege *Tom. 2. in Decal. lib. 2. cap. 8. q. 16. n. 29.* Beneficiarius qui nullo habito reſpectu ad reſtitutionis ſuæ debitum eleemoſynas elargitur, liberaliter donat. Liberali autem & gratuita donatione non ſolvitur id quod ex juſtitia debetur.

XIV. QUÆST. XI. *Penſionarius tenetur ne fructus penſionis reſtituere pro rata, ſi officium recitare omittat?* RESP. Adfirmant omnes. Si Beneficiarius prætermittat ſolvere penſionem, debet penſionarius illum urgere ut ſolvat, non ut fructus iſtos ſibi retineat, cum officium omittit, ſed ut creditoribus, nempe pauperibus, vel beneficii fabricæ eroget. Nec Beneficiarius negare abſolute valet penſionario non recitanti ſolutionem penſionis: quoniam Beneficiarius debitor, non judex eſt.

CAPUT VIII.

De attentione, intentione, voce, tempore, & loco ſervando in recitandis canonicis horis.

I. QUÆST. I. *Quæ attentio requiratur ad recitationem divini officii?* RESP. Duplex attentio, exterior, & interior. Exterior præſcripta eſt cap. *Dolentes*. De interiore Theologi in utramque partem diſputant. Negant Diana, Machadus, Tamburinus, Coninchus, Cardinalis de Lugo, Gobat, & alii multi, quos citat P. La-Croix. Adfirmantem ſententiam defendunt Cajetanus, Navarrus, Vaſquez, Valentia, Suarez, Genet, Van-Roy, Henricus a S. Ignatio, Natalis ab Alexandro, Antoine, & alii plurimi.

II. Salmanticenſes referunt utramque ſententiam, contenduntque Theologos utriuſque ſententiæ idem ſentire. Triplicem diſtinguunt attentionem: 1. qua quis attendit ad verba; 2. meditatur verborum ſenſum; 3. Deum ſpectat; & eſt omnium perfectiſſima, quia mentem Deo conjungit. Unam ex his tribus ſufficere fatentur omnes. Loco principii conſtituunt Theologi iſti, diſtractionem voluntariam non opponi attentioni verborum, quæ attentio ſufficit ad debitam recitationem. Sola quippe voluntas, qua quis deliberat ſe expreſſe nolle attendere ad verba, retractat priorem attentionem. Contendunt

dunt mentem humanam poſſe ſimul ad diverſa diſparata attendere, & ideo per voluntarias diſtractiones non interrumpi priorem attentionem. Eo ſolum in caſu ajunt interrumpi, & retractari priorem attentionem ad verba, cum quis dicit intra ſe, Nolo attendere; vel per actus exteriores fabulandi, ſcribendi, legendi &c. reipſa attentionem virtualem interrumpat.

III. Hæc doctrina, qua aſſeritur per voluntarias diſtractiones non interrumpi attentionem virtualem, quam ipſi admittunt, mihi falſa eſt. Qui enim animo deliberato aliorſum mentem diſtrahit, quamcumque attentionem & formalem, & virtualem interrumpit. Vaniſſimum commentum eſt, quod loco principii conſtituunt adverſarii, nempe humanam mentem poſſe eodem tempore ſimul & deliberate contraria & diſparata meditari. Et quoniam experientiam nobis opponunt, ad hanc cauſam revoco. Applica ſerio & deliberato animo mentem ad aliquam quæſtionem, aut negotium, dum pſalmos recitas, & continuo experieris linguam balbutire, mentem vim pati, oculos revolvi, & temetipſum aſtantibus veluti alio abreptum præberi. Quando diſtractiones patimur involuntarias, intellectus noſter occultiſſima inclinatione, & naturali quodam pondere in illa rapitur objecta in quæ magis propendet, & cum nullus tunc pugnet actus contrarius, ideo lingua verba abſque impedimento pronuntiat. Meditetur quæſtiones, negotiumque diſparatum, continuo vel exterius in vultu apparet interna pugna. Evidens igitur, & ipſa experientia compertum, non poſſe hominem eodem momento deliberato animo contraria meditari.

IV. Ex his infertur, Salmanticenſium ſententiam falſam, & laxam eſſe; illam nihilominus tranſcripſit, & ſuæ *Medullæ recenti* inſeruit eorumdem Salmanticenſium Compilator noviſſimus.

V. Ad propoſitam quæſtionem itaque reſpondeo, dari præceptum recitandi horas canonicas cum attentione interna. Quod præceptum duo includit: propoſitum attendendi, & quod hoc propoſitum non revocetur vel contrario actu, vel voluntaria diſtractione, vel actione externa quæ natura ſua alio mentem rapiat. Hanc ſententiam defendunt communiter graviores Theologi. Iſtorum plures contendunt, hanc interiorem intentionem ab Eccleſia præceptam eſſe. Valeat nec ne Eccleſia actus interiores præcipere, ab hoc nunc ſuperſedeo: illud mihi veroſimilius videtur quod in hac materia non præceperit ſaltem directe hanc interiorem attentionem: aliunde quam ab humano præcepto poſitivo hæc obligatio recitandi attente & devote divinum officium proficiſcitur. Dico itaque lege naturali, & divina hanc intentionem præſcriptam eſſe. Et hoc ex Scripturis ſanctis eruitur. S. Paulus 1. *Cor.* 14. inquit: *Qui loquitur lingua, oret, ut interpretetur. Nam ſi orem lingua, ſpiritus meus orat; mens autem mea ſine fructu eſt. Quid ergo eſt? Orabo ſpiritu, orabo & mente; pſallam ſpiritu, pſallam & mente.* Chriſtus Dominus *Matth.* 15. increpat Phariſæos. *Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Iſaias dicens: Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longe eſt a me.* Rurſus Joannes cap. 4. *Veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu, & veritate: nam & Pater tales quærit.* Patrum teſtimonia, ne ſim longus, prætereo.

VI. Rationum momenta obvia ſunt. Oratio eſt actus virtutis Religionis: quilibet autem virtutis actus debitis peragi circumſtantiis debet. Potiſſima autem circumſtantia quæ comitari orationem debet, attentio eſt. Virtus Religionis, cujus actus oratio eſt, Deum ſpectat tamquam finem, cui cultum ſuum offert. Cultus iſte ſeu adoratio Deo exhibita fieri in ſpiritu, & veritate debet: alioquin ſi ſolo corpore fieret, hypocriſis, & larva adorationis eſſet. Quid quod ipſa oratio definitur *mentis elevatio in Deum, & petitio eorum quibus indigemus?* Hæc autem præſtari abſque mentis elevatione nequeunt. Accedit quod ſecundum omnes neceſſaria eſt intentio ſaltem virtualis orandi. Hæc virtualis intentio conſiſtere abſque ſaltem virtuali attentione nequit. Tum quippe definit etiam virtualiter conſiſtere, cum homo ſciens & advertens ſe de aliis cogitare, & non attendere ad id quod pronuntiat, negligit ad ſe mentem revocare. Hoc enim in ſtatu reipſa vult non orare, ſed more meruli, & pſittaci, vel picæ verborum ſonitum edere, non humano modo Deum honorare.

VII. Attentionem virtualem ad precum verba ſufficere dictum eſt. Hæc virtualis attentio, quæ fructus eſt primi propoſiti, quo conſtituimus nos applicare animum velle ad ea quæ oraturi ſumus, tamdiu perſeverat, quamdiu deliberata electione non retractatur. Hæc autem retractatio duobus modis fieri poteſt. Primo ſi ſolvens horarum penſum, alio in negotio occuperis, quod natura ſua adverſetur attentæ orationi, ut ſi pingas, ſcribas, legas, quidve ſimile agas. Si enim

brevi

Digitized by Google

brevi tempore te induas, laves, aliqua objecta aſpicias, præceptum attente orandi non violas, dummodo hæc obiter peragas. Secundo retractatur prior intentio attendendi, dum quis orans advertit ſe ad alia diſtractum eſſe, nec coercet animum ſuum, ſed voluntarie perſiſtit in diſtractione. Nec requiritur ut dicat, *nolo attendere*, ut contendunt Salmanticenſes; ſed ſat eſt ut re ipſa advertens & volens diſtractus perſeveret.

VIII. Plura adverſarii congerere ſolent, ut evincant orationem ſine attentione conſiſtere, & voluntarias diſtractiones non obſtare quin impleatur præceptum orandi. Verum hæc omnia fuſe labefactavi *Tom. 2. in Decal. lib. 2. diſſ. 2. c. 9.* §. 1. Eadem nunc brevitatis ſtudio prætereo. Adeo enim laxa ſunt, ut lector ſolo lumine naturali perfuſus eadem deteſtetur. Audi quæ ſcribit *tract. 5. num.* 821. P. Gobat. „ *Probabilius multo* eſt „ eſſentiam orationis vocalis conſiſtere cum „ perpetuis voluntariis diſtractionibus, ſeu „ evagationibus mentis. Ita Cardinalis de „ Lugo ex inſtituto. Tamburinus *lib.* 4. *in* „ *Decal. cap.* 2. §. 1. Cotonius, atque omnes, „ qui concedentes recitationem Breviarii imperari ab Eccleſia per modum orationis, „ excuſant a mortali *foventes perpetuas di-* „ *ſtractiones.*" Num. 842. ſubjungit: „ Probabilius eſt non teneri ad ullam reſtitutio- „ nem qui *cum voluntariis, & perpetuis di-* „ *ſtractionibus* recitavit horas omnes, aut „ unam, modo integre, & cum intentione „ orandi." Plurima alia prætereo. Sufficit identidem fructus Probabiliſmi indicare, ut lectores cautiores fiant in his libris legendis. Quis enim non commoveatur, dum talia legit paradoxa? His laxis opinionibus, quæ non ut probabiles modo, verum etiam ut probabiliores evulgantur, imbuti tot miſeri Sacerdotes & Breviarium, & Miſſam non celebrant, ſed blaterant, & muſſitant.

IX. QUÆST. II. *Sufficit ne ad adimplendum præceptum attentio habitualis?* RESP. Negant omnes qui defendunt neceſſitatem internæ attentionis. Quando in S. Thoma legis ſatis eſſe attentionem habitualem, ſcias velim nomine attentionis habitualis eum intelligere virtualem, ut in plurimis teſtimoniis liquet.

X. QUÆST. III. *Satis ne eſt ad implendum præceptum, meditari myſteria paſſionis Chriſti, aut Sanctorum, vel B. Virginis acta?* RESP. Adfirmat communior, & probabilior ſententia. Ex tribus quippe attentionibus, ad verba, ad ſenſum, ad Deum, hæc tertia eſt omnium perfectiſſima, ut dictum eſt alias. Porro cum quis meditatur paſſionis Chriſti myſteria, vel Sanctorum acta, quæ relationem ad Deum exprimunt, mentem ad Deum elevatam habet.

XI. QUÆST. IV. *Peccant ne Chriſtiani qui animo diſtracto preces recitant?* RESP. Quando præceptum orationis urget, ut urget diebus feſtis, tum ex præcepto neceſſaria attentio eſt. Quare rejicienda eſt, ut enormiter laxa, quorumdam doctrina qua ſtatuitur, non teneri fideles audientes Miſſam die feſto attentionem adhibere. Hac admiſſa doctrina, Chriſtiani, veluti animalia ſolum corpus, ſecus animam Deo ſubjiciunt. Niſi tempore quo præceptum urget aſſiſtendi incruento Sacrificio, Chriſtiani elevent in Deum mentem, quando id præſtabunt? Et niſi Deum, & Chriſti myſteria meditentur, quid diſcriminis eos inter & bruta? In ceteris precibus, quas ex devotione fideles recitant, diſtractiones non excedunt culpam venialem. Omitti ſine culpa oratio poteſt; at recitari mente diſtracta ſine culpa aliqua nequit. Non teneris alloqui Pontificem ſummum; at poſito quod alloqui eum velis, ea ſervare debes quæ pontificiæ Majeſtati congruunt. Oratio ſine attentione ſimulacrum orationis eſt. Levis tamen eſt culpa hæc, præſertim quod raro diſtractio ſit omnino deliberata. Qui enim ex devotione orant, omittunt orationem, cum ad alia attendere cupiunt.

XII. QUÆST. V. *Quæ ſunt actiones externæ quæ in recitante horas canonicas attentionem interiorem impediunt?* RESP. Exteriorem devotionem directe præcipit cap. *Dolentes* ut dictum eſt. Quare omnes adfirmant abſtinendum ab actionibus externis, dum divinum officium recitatur. Difficultas eſt deſignare actiones illas quæ attentionem interiorem impediunt. Omnes adfirmant, ſcribere, pingere, aliud legere, vel audire, pugnare cum interiore attentione. Qui officii partem recitant dum ſe induunt, aut lavant, præcepto attentionis ſatisfaciunt. Communior quippe opinio, & probabilior docet ejuſmodi actiones non pugnare cum attentione interna. Sunt enim ejuſmodi opera adeo facilia, & familiaria ut nullam præter habitualem aſſuetudinem requirant attentionem. Intellige tamen de veſtitu familiari & conſueto. Nam ſi ſermo eſſet de ornatu exquiſito & eleganti, nullo modo impleretur præceptum. Nihil nunc dico de ornatu vano, & de artificioſa pomparum diſpoſitione: quia certum eſt hæc omnia pugnare cum elevatione mentis in Deum in ora-

Digitized by Google

oratione recitanda neceſſaria. Loquimnr ergo de Chriſtianis, & Religioſis, qui e lecto ſurgentes ſignant ſe ſigno crucis, & induentes ſe preces recitant. Ipſe Rubricæ Miſſalis Romani præſcribunt quaſdam preces recitaodas a Sacerdotibus dum manos lavaot, & ſacras veſtes induunt.

XIII. QUÆST. VI. *Licitum ne eſt inter manuum labores preces recitare?* RESP. Omnia munda mundis, & ſanctis ſancta. Si Chriſtiani ex devotioois fervore labores ſuos manuales, & corporales Deo offerant, Deumque precentur, hymnos ſacros canant, quis pium hunc morem improbabit? Si vero clerici, & Religioſi ſingulari ritu dicati, qui tempore abundant quo Deo vacare queanr, laudes divinas defatigationibus corporalibus immiſcerent, neceſſitate ſublata, proculdubio peccarent, & proprio ſtatni a terrenis curis ſegregato injoriam afferrent. Circnmſtantiæ ergo, & principia ſpectanda ſunt, unde orationes iſte manant.

XIV. QUÆST. VII. *Satisfacit ne præcepto recitandi horas canonicas qui ſimul Miſſam de præcepto audit?* RESP. Adfirmat communior opinio. Nihil quippe peculiare habet auditio Miſſæ qood cum divini officii recitatione pugnet. Ambo vero præcepta eodem conſpirant, & eumdem finem ſpectant, nempe Dei cultum. Nonne ſi Miſſa audiatur ex devotione, recitari divinum officium ex præcepto impoſitum valet? Auditio ergo Miſſæ non pugnat cum recitatione Officii. Conſultius tamen eſt diverſo tempore diſtincta implere præcepta.

XV. QUÆST. VIII. *Quid de eo dicendum qui in choro ſomno vexatur?* RESP. Certum eſt illum oon ſatisfacere qui per notabilem officii partem dormiret. Qui in choro ſomno vexatnr, recitat tameo omnes verſiculos, & ſomnum excntere conatur, licet aliqnem verſiculnm per ſubreptionem omitteret, noo eſſet obligandus ad repetendnm officium. Eſſet eoim pondus nimis grave talis repetitio, & occaſionem pareret abſtinendi a choro. Qui extra chorum ſomno vexatur, in tempus magis opportnnum differat recitationem. Qui ſomno obnoxii ſunt, & differnnt recitationem divini officii prope mediam noctem cnm prævifione in præterita experientia fundata ſuccumbendi ſomno, letaliter peccant, ut communiter Theologi docent.

XVI. QUÆST. IX. *Neceſſaria ne intentio eſt recitandi horas canonicas?* RESP. Adfirmant omnes. Duplex intentio: altera formalis, & expreſſa, dum quis hunc elicit actum: volo implere præceptum recitandi canonicas horas: altera implicita & virtualis, quæ continetnr in ipſa deliberata voluntate exeqnendi opus præceptum. Omnes adfirmaot ſufficere virtualem, & implicitam intentionem. Hæc autem habetur eo ipſo quod accipias Breviarium ad recitandas dictas horas. Quare rejicienda eſt illorum opinio qui dicunt non debere repetere officinm illum qui inciperet recitare officinm divinnm cnm expreſſo animo oon ſatisfaciendi. Qui enim recitat officinm cum expreſſa voluntate non ſatisfaciendi, revera noo ſatisfacit; ſicnt ſi debes centom aureos Paulo, & alios centum eidem dones, cum expreſſa volnntate non ſolvendi debitum, nnmquid debitum ſolveres? Idem dicendum in caſu noſtro.

XVII. QUÆST. X. *Satis ne ſit ſola mente, abſque exteriore voce, canonicas horas recitare: & an Regulares fruantur privilegio recitandi officium divinum mentaliter, dum privatim extra chorum illud perſolvunt?* RESP. Voce recitandum eſſe divinnm officiom docent omnes, & hoc in plnribus Conciliis, & cap. *Dolentes* præceptum eſt. Aliqui tamen citati a Leaodro defendunt, ſpectato jnre communi, probabile eſſe ſola mente recitari horas canonicas poſſe. Quam opinionem non rejicit Leander, immo dolet quod a P. Suarez declaretnr improbabilis: quæ ramen opinio non improbabilis modo, verum etiam falſa penitus eſt, & perridicula.

XVIII. Ad Regulares quod attinet, reſpondet ipſe Leander, probabilius eſſe iſtos frui privilegio recitandi mentaliter Breviarium: & pro hac opinione citat Tamburinum, Hurtadum, Joannem de Crnz.

XIX. Salmanticenſes *tract.* 16. *cap.* 3. *p.* 8. *num.* 51. hanc opinionem probabiliorem, nedum probabilem, reputant, referuntqne privilegium Leonis X. confirmatumque ajunt a S. Pio V. & conclndnnt Regulares poſſe reipſa vi iſtius privilegii mentalitet officium perſolvere.

XX. Hæc opinio falſa eſt mihi, commentitio privilegio nixa. Dixi privilegium iſtud commentitium eſſe in ſenſu allegato ab auctoribus citatis. Quoniam, ut Pejerinus ipſe, qui refert hoc privileginm, teſtatur, Pontifex concedit dumtaxat ut fratres ſcrupuloſi valeant aliqua quæ ſecreto in choro recitantut mentaliter recitare, adjecta condition e, ſi majorem experiantur devotionem. Vide *Tom.* 2. *in Decal. lib.* 2. *diſs.* 2. *cap.* 9. §. 5. ubi plura alia privilegia relata a Salmanticenſibus refelluntur.

XXI.

XXI. QUÆST. XI. *Peccat ne letaliter qui unicam ex minimis horis omittit?* RESP. Negant plures, quorum opinio ſalſa mihi eſt, & contrariam docent communiter Theologi. Diſputant aliqui, num peccarent mortaliter qui omitterent aut dimidiam, aut tertiam horæ, puta Sextæ, aut Nonæ, partem: & quiſque pro arbitrio adfirmat, & negat. Quæſtiunculæ iſtæ ſuperfluæ ſunt. Quis enim, niſi amens ſit, recitabit dimidiam horæ canonicæ, puta Primæ, vel Nonæ, & aliam dimidiam, vel tertiam partem omittet? Caramuel defendit non peccare mortaliter eum qui unum nocturnum omittit in Matutino cum Laudibus. Hanc opinionem ut manifeſte falſam improbant communiter Theologi. Unius quippe nocturni omiſſio gravis eſt. Leander, Sanchez, Diana docent non peccare mortaliter eum qui in Matutinis feriæ, aut ſimplicis officii alicujus Sancti omitteret voluntarie tres lectiones cum tribus reſponſoriis, quia hæc eſt materia parva. Franciſcus Pellizarius defendit non peccare graviter qui omitteret Veſperas Sabbati ſancti. Omnes iſtas opiniones Theologi graviores rejiciunt ut falſas.

XXII. QUÆST. XII. *Peccant ne mortaliter qui brevius, loco longioris, officium recitant?* RESP. Caramuel, Antonius a Spiritu ſancto, Leander, Vaſquez, Azorius, Salmanticenſes, & alii defendunt, non peccare mortaliter illos qui ſine cauſa, & ex ſola cupiditate ſeſe celerius expediendi, permutant divinum officium ad libitum, ſeliguntque brevius loco longioris, puta de ſancto cum ſit de feria, vel de Dominica.

XXIII. Recenſita opinio ſalſa eſt, & niſi me fallunt omnia, continetur in hac damnata theſi ab Alex. VII. *In die Palmarum recitans officium paſchale ſatisfacit præcepto.* Non ſolum urget præceptum recitandi divinum officium, ſed etiam præceptum adeſt illud recitandi juxta formam ab Eccleſia præſcriptam. Reponunt laudati juniores, S. Pium V. non impoſuiſſe præceptum, ſed exhortationem tantum præſcripſiſſe; vel præceptum eſſe in re levi. Levis ne res dicenda eſt quæ ritum recitandi divinas laudes moderatur? Præceptum eſt, & quidem in re gravi.

XXIV. Damnares ne culpæ gravis eum qui bona fide recitavit officium exiſtimans revera illud eſſe talis diei officium, ſi nollet illud repetere? Non auderem aſſerere hunc nolentem repetere aliud ejusdem diei officium reum eſſe peccati mortalis. Ego tamen repeterem. Qui ex errore omittunt officium duplex, & ſupra, debent primo die vacuo illud recitare, ſi privatim recitant extra chorum; ſecus qui recitant in choro. In praxi quiſque videat quid ordini congruat, quid a confuſione magis diſtet. Qui hodie recitat divinum officium ex errore recitandum craſtina die, debet craſtina die illud recitare, quia error privatus non debet pervertere ordinem præſcriptum ab Eccleſia. Qui omittit totum officium, unicum non plura peccata committit.

XXV. QUÆST. XIII. *Quæ continuatio, & ordo ſervari debent in recitandis canonicis horis?* RESP. Salmanticenſes defendunt, nunquam graviter peccare eum qui intra naturalem diem recitat divinum officium, etiamſi maxima contingat interruptio, etiamſi interruptio fiat in medio unius pſalmi, unius lectionis. Mane incipis recitare unum pſalmum, in pſalmi medietate, vel lectionis, negotium ſuſcipis; ad meridiem, vel ad veſperas reſumis medietatem alteram pſalmi, vel lectionis: ſi abſque cauſa id facis, peccas venialiter, nunquam vero mortaliter, inquiunt laudati Patres, & pro hac opinione citant Leandrum, Bonacinam, Leſſium, Dianam, Laymanum, & alios. Hæc opinio mihi non probatur, quia tollit orationis continuitatem, & maximam redolet deformitatem. Quare graviores Theologi hanc adeo enormem interruptionem gravis culpæ damnant. Verum in praxi vix hæc contingunt. Quis enim pſalmum, quem mane recitavit, conjunget cum pſalmo ſub Solis occaſu recitando, aut medietatem unius lectionis recitatæ mane, cum altera medietate ſero recitanda? Levis interruptio abſque cauſa venialis, cum cauſa nulla culpa eſt.

XXVI. Ordo autem ſervandus eſt ut primo Matutinum & Laudes, deinde Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperæ, & Completorium recitentur. Hunc ordinem non cadere ſub præcepto, docet communis ſententia; ita ut qui recitaret Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Veſperas, Completorium ante Matutinum non peccaret mortaliter, ſed tantum venialiter, ablata juſta cauſa. Si enim juſta cauſa adſit, nulla patratur culpa. Qui tamen ex conſuetudine hunc perturbaret ordinem, vix excuſari poſſet a contemptu ordinis præſcripti ab Eccleſia. Quare non probo opinionem Salmanticenſium inquientium, nunquam ordinis iſtius perturbationem pertingere ad culpam mortalem. Nunquam contingit culpa mortalis, quia vix

ac

ac ne vix quidem in praxi occurrit hæc habitualis perturbatio. Quis enim adeo ſtupidus eſt ut velit ſine cauſa ex conſuetudine hunc ordinem pervertere? In choro hæc perturbatio nimis eſſet deformis, & ſcandalum ingereret: & ſi frequenter hoc fieret, non excuſarem a gravi culpa.

XXVII. QUÆST. XIV. *Quo tempore recitandæ ſunt horæ canonicæ?* RESP. Singulis diebus recitandum eſt totum officium. Dies incipit ex conſuetudine poſt horam veſperarum diei antecedentis pro recitando Matutino cum Laudibus diei ſubſequentis. Tempus autem recitandi Primam, & ceteras horas initium ducit a puncto mediæ noctis antecedentis diei, & deſinit in puncto mediæ noctis diei ſequentis. Aliqui defendunt licitum recitare poſt horam veſpertinam, ſicut Matutinum cum Laudibus, ita ceteras omnes horas diei ſequentis. Sed hæc opinio falſa videtur, quia ex laudabili conſuetudine Matutinum tantum cum Laudibus citata hora licite recitatur. Ceteræ autem horæ recitari debent ſequenti die. Qui nimium aut anticipat, aut poſtponit abſque cauſa horas canonicas, venialiter peccat; minus tamen malum eſt anticipare quam poſtponere. Juſta cauſa anticipandi eſt publica lectio, concio, ſtudium, periculum ſupervenientis occupationis, labor manuum, & cetera id genus: & tunc nulla culpa patratur, ne venialis quidem.

XXVIII. Leander cum aliis junioribus docet, implere præceptum qui paulo ante mediam noctem diei ſequentis incipit recitare, & deinde perſequitur perſolvere totum officium diei præcedentis; ſed hæc opinio manifeſte falſa mihi eſt. Officium enim eſt penſum diei. Qui autem paulo ante mediam noctem diei ſequentis incipit recitare, maximam officii partem recitat elapſo jam die. Ergo diurnum præceptum non implet. Caramuel docet hanc opinionem: *Unico officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto pro die præſenti, & craſtino:* quam theſim damnavit Alexander VII.

XXIX. QUÆST. XV. *Qui celebrat Miſſam ante recitatum Matutinum peccat ne mortaliter?* RESP. Affirmantem opinionem defendunt Gabriel, S. Antoninus, Ledeſma, Tabiena, Navarrus, Zanardus. His accedit P. Antoine. Sententia negans mihi probabilior eſt, & vera. Nam præceptum Miſſæ, & præceptum officii duo ſunt diſparata præcepta. Non peccat mortaliter qui ordinem horarum pervertit; & tamen major eſt ordo inter horas canonicas ipſas, quam ſit inter officium divinum & Miſſam. Tandem non celebrata Miſſa abſque culpa recitatur Breviarium. Ergo Miſſam inter & Breviarium talis connexio non eſt ut mortaliter peccet qui hunc ordinem pervertit.

XXX. Conſuetudo, quam adverſarii opponunt, non obligat ſub gravi. Utique Rubricæ præſcribunt recitandum Matutinum ante Miſſam. At non propterea infertur violationem hujus ordinis eſſe letalem. Omnes Rubricæ conjunctim acceptæ, quæ formam ritus præſcribunt, obligant utique ſub gravi; minime tamen diviſim acceptæ ſingulæ. Numquid aliæ Rubricæ ſive Breviarii, ſive Miſſalis, totidem ſunt præcepta quæ ſub letali obligent? Nequaquam. Perturbatio ergo hujus aut illius Rubricæ diviſim venialis, ſecus mortalis, culpa eſt. Major deformitas eſſet, ſi ante Matutinum Miſſa choralis celebraretur. Si tamen ſcandalum abſit, neque hic mortale crimen agnoſco. Cavendum tamen a conſuetudine tranſgrediendi leges quaſcumque, etiam illas quæ politiam, & pios ritus ſpectant: quia continuata violatio contemptionem præfert. Non ſunt humana præcepta multiplicanda, immo quoad fieri jure poteſt coercenda præſertim a Superioribus. At neque fovenda eſt tepidorum deſidia, & negligentia.

XXXI. Privatæ recitationi quicumque locus opportunus eſt, dicente Pſalmiſta: *In omni loco dominationis ejus benedic anima mea Domino*. Seligendus tamen locus eſt a rumore, & ſtrepitu diſſitus, ut occaſio diſtractionum vitetur. Locus publicæ recitationi deſtinatus eſt Eccleſia, ſeu chorus, vel Sacriſtia Eccleſiæ conjuncta.

CAPUT IX.

De cauſis excuſantibus a recitandis horis canonicis.

I. PLures ſunt cauſæ excuſantes ab officio recitando, ut impotentia, infirmitas, repentina & continua occupatio gravis, idque genus ſimilia. Plures has cauſas plus æquo amplificarunt.

II. QUÆST. I. *Qui ſolus nequit, cum ſocio vero poteſt, tenetur ne ſocium adhibere ut perſolvere horas queat?* RESP. Quæſtio intelligitur cum haberi ſocius commode poteſt. Nam ſi opus eſſet ſoluto pretio ſocium perquirere, veroſimilius eſt neminem cum tanto onere obligari. Optime id ageret, ſi recitans

Digitized by Google

citans dives eſſet: adjuvaret quippe pauperem clericum, & ambo Deum laudarent. Laymanus, Filliucius, Leſſius, Villalobośius, & alii diſtinguunt. Si ſanus adhibebas ſocium, adhibere quoque eumdem debes, dum incommodo oculorum, aliove impedimento labores; ſecus ſi ſanus ſine ſocio recitabas. Leander, Joannes Sanchez, Diana abſolute negant adhibendum ſocium eſſe. Vera ſententia adfirmat. Quia præceptum Eccleſiæ meliori quo fieri modo poteſt, implendum eſt. Ergo qui ſocium habere commode poteſt, adhibere eumdem debet. Cæcus non aſtringitur memoriæ officium mandare, ut recitare illud queat. Si vero cæcus, aut alii Breviario carentes memoriter officium teneant, recitare illud tenentur. Heinc ſi officium de communi cæci vel alii impedimento ligati memoriter ſciant, cum obtinet officium de feria, aut proprium alicujus Sancti, illud recitare debent. Iſti tamen ut anguſtias declinent, commutationem in officium B. Virginis a Superiore implorare ſolent. Cæcus habens præbendam aſſiſtere choro aſtringitur, & ibidem recitare horas quoad poteſt.

III. Qui Breviario caret citra culpam, excuſatur a recitatione; ſi tamen memoriter horas ſciat, eaſdem recitare debet. Qui propria culpa Breviario ſe privat, ut impotens fiat ad penſum horarum ſolvendum, non ſolum peccat graviter ea actione qua Breviario ſe ſpoliavit, ſed peccat quamdiu in prava deliberatione perſiſtit non recitandi. Continuo vero ac voluntatem mutat, & pœnitet prioris actionis, tunc peccare deſinit, & a recitatione excuſatur, eo quod impotens ſit ad recitandum. Qui beneficium obtinuit antequam ſciret officium recitare, peccavit obtinendo, & ſedulo addiſcere modum officii recitandi aſtringitur.

IV. QUÆST. II. *Quæ infirmitas excuſat a recitandis horis?* RESP. Regula certa & præciſa deſignari nequit. Præcepta Eccleſiæ, ſicut & evangelica, præcepta ſunt caritatis, quatenus omnia caritatem promovent: quare non obligant cum propriæ ſanitatis gravi detrimento. Ægrotus decumbens benigne tractandus eſt. Qui pluribus diebus febrim paſſus eſt, congruo temporis intervallo ab officio eximitur. Aliqui nimis laxe hoc de argumento loquuntur. Docent non peccare eos qui fabulas legunt, vel hiſtorias, vel confabulantur cum amicis, etiamſi omittant officium, dum laborant febri quartana: quia, inquiunt, fabularum lectio, confabulationes cum amicis animum recreant, recitatio officii affligit ſpiritum. Ad tollendas dubitationes, & perplexitates a Superiore petenda diſpenſatio eſt.

V. QUÆST. III. *Quæ occupatio eximit ab officio recitando?* RESP. Occupatio quæ differri nequit, quæque in bonum ſpirituale proximi cedit, eximit ab horis canonicis. Leander excuſat ab officio dicendo eos qui habituri ſunt publicam lectionem ad cathedram, aut lauream aquirendam. Hæc opinio abſolute falſa eſt mihi. Accidere aliquando exemptionis caſum poſſe non inficior; at perquam raro id evenit. Laxiora docet Leander de Concionatoribus quotidianis tempore Quadrageſimæ, quos omnes, etiam illos qui non ex obedientia, ſed voluntarie, & ex mercede concionantur, eximit ab officio divino recitando. Audi ejuſdem verba. *Reſpondeo etiam probabilius, quod etiam Concionator quotidianus, qui ſolum voluntarie, aut ex mercede concionatur quotidie in Quadrageſima, excuſatur ab horis quotidianis dicendis, ſi commode illas recitare non poſſit..... Et certe ſi hæc noſtra ſententia non eſt probabilis, ac in praxi tuta; væ, væ Prædicatoribus quadrageſimalibus, væ millies illis.* Hactenus Leander inter Probabiliſtas benigniſſimus. Verum væ, & millies væ Caſuiſtis illis qui talia ſcribere audent. *Qui voluntarie & ex mercede concionatur quotidie*, exemptus a recitandis canonicis horis eſt? Quis audire hæc abſque ſcandalo valet? Si præceptum orationis frequentiſſime urget, quandonam fortius obligat quam cum miniſterium apoſtolicum exercetur? Et alias etiam per id tempus perſolvi poſſe hoc debitum piorum omnium Concionatorum experientia contraria evincit.

VI. Opera pia voluntarie ſuſcepta abſque urgente neceſſitate non excuſant ab officio. Qui prævidet futurum impedimentum, tenetur anticipare officium, quidquid in oppoſitum dicant aliqui.

VII. QUÆST. IV. *Qui non poteſt majorem, tenetur ne recitare minorem officii partem?* RESP. Leander a SS. Sacram. *tract.* 8 *diſp.* 5. *q.* 52. opinionem negantem non modo probabilem, ſed probabiliorem eſſe defendit. Eamdem defendit P. Thomas Tamburinus *lib.* 2. *in Decal. c.* 5. §. 8. *n.* 3. & citat pro eadem Azorium, Caſtropalaum, Sanchez, Filliucium, & multos alios allegat Leander. Opinio hæc damnata fuit ab Innocentio XI. Illius falſitas manifeſta eſt. Officium enim divinum totum quoddam morale eſt, ſeptem conſtans partibus, quarum quælibet totum

quod-

quoddam peculiare conſtituit. Quælibet enim ex ſeptem horis integram perfectamque orationem perficit. Qui non poteſt ſolvere integrum debitum, puta centum, poteſt vero ſolvere viginti, nunquid ſolvere viginti non tenetur? *Major pars*, inquiunt, *trahit ad ſe minorem: acceſſorium ſequitur principale*. Inepte morum deciſionibus ejuſmodi axiomata accommodantur. Quando res indivîduæ ſunt, acceſſorium ſequitur principale, ſecus quando dividi & ſeparari valent. Aliud axioma locum habet in calculis, quorum major pars rem definit, ſecus in aliis dividuis materiis, ut ex propoſitione damnata conſtat.

VIII. Qui non poteſt mediam partem officii recitare, poteſt vero alteram, ad hanc tenetur, quidquid dicant Leander, Caſtropalaus, Diana, & alii. Qui caret Breviario, habet vero diurnum, tenetur pſalmos Matutini recitare, quamvis pro opinione negante Leander *q.* 60. citet Pellizarium, Tamburinum, Fillincium, Dianam, & alios.

IX. Quæst. v. *Quis diſpenſare ab officio recitando valet?* Resp. Summus Pontifex, utpote ſupremus legum cuſtos, & juris eccleſiaſtici conditor diſpenſare ex juſta cauſa in univerſa Eccleſia valet. Epiſcopi quoque in propria diœceſi diſpenſare non in perpetuum, ſed pro circumſtantiarum varietate, juſta occurrente cauſa, poſſunt. Similiter Prælati regulares diſpenſare ad tempus cum ſuis Religioſis valent juſta urgente cauſa.

CAPUT X.

De obligatione Canonicorum frequentandi chorum, ut quotidianas diſtributiones lucrentur: & de cauſis excuſantibus eos a chori frequentia.

I. Quæst. i. *Peccat ne letaliter Canonicus, ſive Præbendatus, qui legitima ſublata cauſa a choro abeſt?* Resp. Affirmant communiter Theologi, idque colligunt ex *Concil. Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 12. Arctiori enim vinculo iſti quam Regulares choro addicti ſunt. Quare Tamburinus non excuſat a choro Canonicos, ſi duo tantum eſſent, ſicuti excuſat Regulares. Peccant quoque Canonici abſentes a choro animo cedendi diſtributiones debitas tempore quo abſunt, quia præbendati non ſolum frequentare chorum aſtringuntur ob diſtributiones tamquam mercede conducti, ſed in primis ob primariam beneficii inſtitutionem. Et hanc ſententiam defendunt graviores Theologi Suarez, Vaſquez, Salmanticenſes, atque Leander. An vero mortaliter peccet Canonicus qui ultra ſuæ vacationis tempus ſemel aut bis, vel unico die ſine juſta cauſa a choro abeſt, definire non audeo: quia abſque evidenti ratione quæſtiones de peccato mortali dirimendæ non ſunt.

II. Quæst. ii. *Tenentur ne Canonici pſallere, & cantare in choro, ita ut non ſatisfaciant ſola præſentia, vel ſubmiſſa voce privatim recitantes?* Resp. Non tenentur Canonici canere cantu quem figuratum vocant, ſed aſtringuntur pſallere, & cantare juxta conſuetum propriæ Eccleſiæ ritum.

III. Salmanticenſes docent conſuetudine invecta maxime in Hiſpania Canonicos, ſeu Beneficiarios non aſtringi per ſe in choro canere, vel pſallere; ſed ſuo muneri ſatisfacere, & diſtributiones lucrari aſſiſtendo, onere cantandi relicto miniſtris, & capellanis. Allegant etiam Suarez, ſed falſo.

IV. Hæc opinio falſa mihi eſt, & improbata non modo a gravioribus Theologis, verum etiam a pluribus Conciliis. S. Carolus Borromæus 2. *p. tit.* 38. Concilium Burdigalenſe an. 1583. Concilium Turonenſe eodem anno, Concilium Mediolanenſe IV. *p.* 2. *cap.* 13. Concilium Baſileenſe *ſeſſ.* 21. Concilium provinciale Florentinum anno 1573. jubent ut Canonici & Præbendati pſallant in choro juxta ritum præſcriptum ab Eccleſia. Non ergo ſola præſentia ſatisfaciunt Canonici, ſed vocali pſalmodia, & cantu. Canunt, inquies, per manſionarios, & capellanos. At onus frequentandi chorum, & perſolvendi divinum officium Canonicos primum tangit, & afficit. Sicuti per alios illorum reſidentia, & præſentia ſuppleri nequit, ita neque debitum recitandi in choro officium ſimul clara, & elata voce.

V. Confirmat ſententiam noſtram ſummus Pontifex Benedictus XIV. qui in ſua conſt. *Cum ſemper*, quæ extat in Bullario *Tom.* 1. *n.* 103. *pag.* 366. hæc §. 24. præſcribit. „ Equidem ſcio in aliquibus metropoli-„ tanis, & cathedralibus Eccleſiis iotet Ca-„ nonicos eam opinionem invaluiſſe, ut ſe „ munus ſuum ſatis implere contendant, dum „ choro præſentes aſſiſtunt, licet ipſi ſibi ſi-„ lentium imperent, neque pſallentibus Be-„ neficiatis, aut manſionariis in cantu ſe ad-„ jungant. In hujuſce vero opinionis confir-„ mationem adduci ab iiſdem ſolent invete-„ ratæ conſuetudines, ſtatuta peculiaria, aut „ etiam prætenſa Eccleſiarum ſuarum privi-„ legia. At quum Synodus Tridentina *ſeſſ.* „ XXIV. *cap.* XII. loquens de Dignitatibus, & „ Ca-

Digitized by Google

„ Canonicis, qui choro intereſſe debent,
„ unum ex eorum officiis eſſe dicat, *in cho-*
„ *ro ad pſallendum inſtituto, hymnis, & can-*
„ *ticis Dei nomen reverenter, diſtincte, devo-*
„ *teque laudare*; quumque pauca omnino ſint
„ Capitula in quibus eo modo a Canonicis
„ in choro aſſiſtitur, ideoque receptæ in
„ univerſa Eccleſia diſciplinæ paucos illos
„ adverſari dignoſcatur; quum inſuper opi-
„ nio illa nunquam in Congregatione Conci-
„ lii Tridentini interpretationi præpoſita,
„ examinata ſit, quin ſtatim exploſa fuerit,
„ & improbata; quamvis præſumptis con-
„ ſuetudinibus, aliiſque fundamentis, & ra-
„ tionibus innixa perhiberetur, Canonicis
„ etiam Eccleſiarum patriarchalium hujus no-
„ ſtræ urbis ſuper hoc inſtantibus; quum de-
„ nique idem judicium prolatum reperiatur
„ a pluribus Conciliis provincialibus, ab hac
„ etiam apoſtolica Sede approbatis & confir-
„ matis; nihil jam teliquum eſſe videtur,
„ quominus pauciores univerſorum legi ſe ac-
„ commodent. Equidem minime nobis com-
„ pertum eſt, quo peculiari titulo ſuffulti
„ perſuaſum habeant unius vel alterius Ec-
„ cleſiæ Canonici ſe muneri ſuo ſatisfacere
„ per ſimplicem in choro aſſiſtentiam abſque
„ divinæ pſalmodiæ cantu.

„ Verum, niſi illis præſto ſit apoſtolicum,
„ non præſumptum, vel abrogatum, ſed le-
„ gitimum ac vigens privilegium, ſive in-
„ dultum: jure ac merito verendum eſt ne
„ iſti, dum ita ſe gerunt, præbendarum, ac
„ diſtributionum fructus minime ſuos faciant,
„ & conſequenter ne ad eorum reſtitutionem
„ teneantur. Quapropter veſtrum erit, ve-
„ nerabiles Fratres, hæc omnia illis aperire,
„ ut neque nobis, neque vobis apud divinum
„ Judicem fraudi ſit, ſi in hujuſmodi re,
„ quæ tanti eſt momenti, utpote quæ ad
„ ipſius Dei cultum proxime ſpectat, abuſus
„ & corruptelas, quas arguendo & increpan-
„ do evellere debebamus, diſſimulatione, ac
„ ſilentio noſtro foviſſe, & confirmaſſe inve-
„ niamur &c. Datum Romæ apud S. Ma-
„ riam Majorem die XIX. Auguſti 1744.
„ Pontificatus noſtri anno quinto.

VI. Projectæ, ac deſperatæ conſcientiæ forent Canonici illi qui in tanta luce cæcutientes, & tam luculentis documentis aures occludentes in depravata corruptela perſiſterent. Oppoſitæ conſuetudinis larvam explodit Pontifex ſummus Concilii Tridentini allegata auctoritate. Addit ſacram Congregationem Concilii Romæ erectam putidam conſuetudinem hanc toties improbaſſe, quoties eidem fuit propoſita. Quo ſe nunc recipient Canonici & Præbendati?

VII. Pontifex, inquiunt, rem non definit. Concludit enim: *Jure ac merito verendum eſt, ne iſti, dum ita ſe gerunt, præbendarum, ac diſtributionum fructus minime ſuos faciant*. Verendum, inquit, Pontifex, non definiendum. An denuo definiendum quod toties a pluribus Conciliis definitum Pontifex declarat? An non declarat Pontifex, & Concilii Congregationem, & plura Concilia Provincialia a S. Sede confirmata laxam opinionem, & pravam corruptelam improbaſſe? Sola ne Vaticana fulmina deprimunt pervicácium cervices? Niſi hæc tela jugulum petant, rationibus tametſi luculentiſſimis haudquaquam acquieſcunt nonnulli, qui verba cavillantur, non ſpiritum apoſtolicarum conſtitutionum ſerio, ac docili animo meditantur.

VIII. Rurſus ergo audiant BENEDICTUM XIV. qui in altero ſuo diplomate dato ad Patriarcham Danielem Delphinum Aquilejenſem, cujus initium eſt, *Dilecte Fili ..... Præclara decora*, confirmat quæ dixit in laudata conſtitutione, & omnem ad effugium rimam occludit. „ Porro nolumus
„ inter tot tantaque privilegia eidem Capi-
„ tulo, & Canonicis conceſſa, numerandum
„ eſſe illud quod, quemadmodum Tibi,
„ æque ac Nobis notum eſt, antiqua tradi-
„ tione contra ſacrorum canonum ſanctio-
„ nes, ac noſtram præſertim conſtitutionem,
„ cujus initium eſt, *Cum ſuper oblatas*, in-
„ vectum ab ipſis Canonicis, non modo con-
„ tenditur, ſed etiam ſervatur, intereſſendi
„ dumtaxat choro, & cum ceteris Manſiona-
„ riis, Capellanis, Acolytis, & Clericis ca-
„ nentibus, pſallentibuſve adſiſtendi, nun-
„ quam vero cum iiſdem canendi, pſallen-
„ dive; etſi nonnullos eorumdem eſſe acce-
„ pimus qui aliter ſentientes a conſcientiæ
„ angoribus agitantur ex eo quod ea propter
„ ſe non feciſſe fructus ſuos exiſtiment. Ita-
„ que a Te, dilecte Fili noſter, poſcimus
„ & flagitamus, ut non ſolum hujuſmodi
„ ABUSUM, ET CORRUPTELAM ab eccleſia-
„ ſtica diſciplina abſonam, & canonicis or-
„ dinationibus, ac *noſtræ quoque conſtitutioni*
„ *contrariam* penitus evellere, & eradicare
„ adnitaris; verum etiam ipſos ſuaviter, for-
„ titerque admoneas, & horteris ut impoſte-
„ rum ea qua decet, ac *tenentur*, reveren-
„ tia choro interſint, adſiſtantque, nec non
„ pari pietate, attentione, ac vigilantia *o-*
„ *mnino canere*, vel pſallere cum ceteris ſtu-
„ deant, & contendant. Deinde iiſdem edi-

„ cas, & notum ſacias, Nos, quemadmo-
„ dum per haſce noſtras in ſorma Brevis lit-
„ teras Tibi declaramus, & injungimus, de-
„ cernere, atque ſtatuere, ſicut *in eadem*
„ *conſtitutione noſtra* innuimus, ipſos, ſuoſque
„ ſucceſſores Canonicos, choro quidem inter-
„ eſſentes, adſiſtenteſque, minime vero ca-
„ nentes, pſallenteſve, NULLO PACTO *ex*
„ *præbendis, & diſtributionibus facere fru-*
„ *ctus ſuos, atque adeo* RESTITUTIONI ob-
„ noxios eſſe, ac fore. Verum cum iis qni
„ hac ſuper re conſcientiæ ſtimnlis acti ad
„ Te confugiunt, benigne indulgentes, Tibi
„ ſacultatem tribuimus, & impertimur, ut
„ ſive per Te ipſum, ſive per alios a Te
„ deputandos, unuſquiſque Canonicus, qui
„ ſe in canendo, pſallendove in choro cum
„ aliis deſeciſſe animadverterit (dummodo
„ promittat ſe deinceps omnino curaturum
„ ut in choro & præſens aſſiſtat, & cum aliis
„ canat, pſallatve) abſolutionem a culpa,
„ & ab omnibus ſructibus indebite perceptis
„ diſpenſationem obtinere poſſit, & valeat.
„ Ceterum volumus & mandamus ut nulli
„ eorumdem Canonicorum, qui licet præſens
„ in choro adſiſtat, tamen minime canat,
„ pſallatve, ſuffragentur hujuſmodi indulta,
„ ac privilegia, quæ unicuique moderno, &
„ pro tempore exiſtenti Canonico, ad tuo-
„ rum meritorum intuitum per eaſdem præ-
„ ſentes litteras concedimus, & elargimur.
„ Ceterum Te, dilecte Fili noſter, rogamus,
„ & in Domino hortamur, ut iiſdem ſtudiis
„ quibus Nos, ſupplicationibus tuis inclina-
„ ti, eoſdem Canonicos novis apoſtolicæ be-
„ nignitatis, auctoritatiſque privilegiis au-
„ ximus, noſtris, tuiſque rationibus Paſto-
„ rum Principi Jeſu Chriſto æterno judici
„ reddendis, ſatisſaciendum cures; & abuſu,
„ & corruptela hujuſmodi penitus ſublata,
„ divinum cultum per divinæ pſalmodiæ can-
„ tum promovere, & augere ſatagas, ut non
„ minus ipſi Canonici quam Nos ipſi invi-
„ cem æternam mercedem a bonorum o-
„ mnium largitore Deo conſequi mereamur. In-
„ terim cæleſtis præſidii auſpicem, & ſtudio-
„ ſæ noſtræ ad Tibi gratificandum voluntatis
„ pignus eſſe cupimus apoſtolicam benedictio-
„ nem, quam Tibi, dilecte Fili noſter, &
„ iiſdem Canonicis peramanter impertimur.
„ Datum Romæ apud Sanctam Mariam Ma-
„ jorem ſub annulo Piſcatoris die XIX. Ja-
„ nuarii MDCCXLVIII. Pontificatus noſtri an-
„ no octavo."

IX. Si Pontifex in priori conſtitutione dixit *verendum eſt*, in hoc poſtremo diplomate pronuntiat *nullo pacto facere fructus ſuos*; & Canonicos *reſtitutioni obnoxios* declarat. Non modo rationibus, & Conciliis, & pontificiæ auctoritati, ſed ipſi communi ſenſui repugnat oppoſita opiniuncula. Pii fideles, chriſtiani Principes, bona, pingueſque reditus Eccleſiis donarunt, ut Eccleſiaſtici a mundanis curis ſegregati, Deum inter & populum interceſſores & advocati conſtituti, divinas celebrent laudes, Deumque placabilem populo reddant. Quid? Ideo ne fideles reditibus Eccleſias ditarunt, & quidem uberrimis, ut domini Præbendati, & Canonici ſtatuas, truncos, ſtipiteſque in choro ſeſe exhibeant? Hæc, inquiunt citati auctores, non indecentiam ſapiunt, ſed decorem, atque ſplendorem præſerunt: quoniam Canonici, & Dignitates propria præſentia, & mutis labiis Eccleſiam ornant decorantque, præſertim in celebrioribus Baſilicis: Capellani vero, & Manſionarii pſallunt, & canunt. Dedecet ne dominos Canonicos Deum ſeipſis recta alloqui, laudare, celebrare ejuſdem laudes? Per ſuos miniſtros Capellanos, & Manſionarios Deum alloqui audent. Cedo. Si tu ſoluto pretio advocatum deſtinaſſes, ut apud Principem cauſam tuam oraret, illumque tibi propitium redderet; ſuo ne ille fungeretur officio, ſi nullo ad Principem pro te verbo ſacto, tanquam ſtatuam ſe Principi ſiſteret? Quid ſi per ſervos ſuos tantum Principem alloqueretur? Inclamares: Te conduxi, tibi ſolvi ut cauſam ageres meam. Eadem adverſus Canonicos, & Præbendatos in choro mutos intorque. Cur Chriſtiani, & Principes annuis reditibus vos ditarunt? Cur ad frequentandum chorum vos obſtrinxere? Quinam chori finis? Pſalmodia, qua Deus laudatur, & propitius fideli populo efficitur. Ideo ergo adeſſe choro debetis ut pſalmis, & hymnis divinam vindictam a populo avertatis. Ergo vobis non pſallentibus, corporis præſentia ludrica eſt, & irriſoria. Peccatis, ſi corpore abeſtis: ergo peccatis, ſi ore tacetis, & ſpiritu alio evagamini. Hæc tam luculenta ſunt, ut vel ipſos illuminare cæcos valeant.

X. QUÆST. III. *Qui legitima cauſa a choro abſunt, acquirunt ne diſtributiones, non modo propriæ præſentiæ debitas, ſed eas etiam quæ ex aliis abſque cauſa abſentibus accreſcunt?* RESP. Adfirmant aliqui; ſed probabilior, & vera ſententia negat. Sat eſt ut acquirant quæ propriæ præſentiæ debita ſunt. Si alicubi oppoſita obtineat conſuetudo, eidem ſtandum eſt.

XI. QUÆST. IV. *Præbendati præſentes jure ne*

ne valent abſentibus abſque cauſa diſtributiones donare? Resp. Hanc donationem, & mutuam colluſionem prohibet Concilium Tridentinum *Seſſ.* 24. *c.* 12. Diſputant Theologi num Tridentinum ita hæc prohibeat, ut ſint invalida, nedum illicita? Negant aliqui; ſed adfirmans ſententia vera eſt: quoniam Concilium omnem colluſionem, remiſſionem, & donationem vetat, ut omnis ſpes præcidatur abſentibus aſſequendi diſtributiones quocumque modo ob injuſtam abſentiam deperditas. Nonne quiſque donare ſua poteſt? Verum habet. Præbendatus perceptas diſtributiones cui voluerit donare poteſt; ſed ante perceptionem, & poſſeſſionem, cum jus dumtaxat ad illas habeat, remitteret, non donaret. Remiſſio autem vetita a Concilio eſt. Inſuper donatio prohibita eſt, ſi tacita colluſio interveniat. Canonici abſentes, & præſentes mutuam inire colluſionem poſſent, & ſub donationis larva invicem ſibi remittere diſtributiones. Donent ſibi invicem, ſi velint, bona ſua extra hunc caſum diſtributionum.

XII. Quæst. v. *Quænam ſunt cauſæ excuſantes Canonicos a chori frequentia?* Resp. Tres aſſignantur. Infirmitas corporis, juſta & rationabilis neceſſitas, evidens Eccleſiæ utilitas. Ad primam quod attinet, ſola gravis, ſecus levis infirmitas excuſat. Quænam vero gravis, quænam levis infirmitas ſit, definiri abſolute non poteſt, ſed prudentis viri judicio ſtandum eſt. Si Canonicus commoretur extra locum reſidentiæ abſque juſta cauſa, & ibi infirmetur, non fruitur privilegio infirmis conceſſo, quia ex malitia reputatur abſens, atque adeo ſuas non facit diſtributiones. Laborantes podagra impediente egreſſum a domo, & acceſſum ad chorum diſtributiones acquirunt. Idem dicendum de ſenibus, qui abſque probabili periculo gravis infirmitatis egredi domo nequeunt. Laxa, & falſa opinio eſt aſſerentium ſenes ſeptuagenarios exemptos a choro eſſe, eo quod ipſa grandæva ætas morbus eſt. In quibuſdam morbus eſt qui excuſare poteſt, ſecus in aliis. Ideo propoſitio abſolute prolata falſa eſt: ſeptuagenarii enim, ut ſupra, ſi viribus pollent, recitare aſtringuntur.

XIII. Rationalis neceſſitas tunc reputatur, cum chori frequentia parit aliquod grave damnum honoris, vitæ, fortunæ. Qui ex medici conſilio domi moratur ad medicinam ſumendam, ad venam ſcindendam, non amittit diſtributiones: neque qui ab hoſtibus capitur, qui per vim detinetur, aut qui domo non egreditur ob juſtum hoſtis timorem. Qui abſunt a loco reſidentiæ ob peſtis timorem, percipere fructus beneficii valent, ſecus diſtributiones: quoniam ſi nolunt ſubjacere communi periculo, neque percipere commodum debent. Qui curam habet animarum, nullo modo abeſſe valet. Injuſte in carcere detentus acquirit, ſecus qui juſte, diſtributiones. Similiter juſte excommunicatus amittit, ſecus qui injuſtæ excommunicationi ſubjacet, diſtributiones, dummodo curet abſolvi ab excommunicatione. Juſte excommunicatus choro aſſiſtens non acquirit diſtributiones, nec fructus beneficii. Contrariam obtinere conſuetudinem in Hiſpania aſſerit Garzia. Juſte ſuſpenſus amittit fructus beneficii, & diſtributiones, quamvis choro aſſiſtat; ſecus injuſte ſuſpenſus, qui etiam abſens a choro diſtributiones acquirit. Similiter quando Eccleſia eſt interdicta, ſi Canonici cauſam interdicti non dedere, acquirunt diſtributiones. Tempore vero ceſſationis a divinis officiis, quo Canonici celebrare divinas laudes nequeunt, diſtributiones perdunt, quia ſic declaravit Gregorius X. cap. *Si Canonici*. Nec eadem ratio eſt de interdicto, & de ceſſatione: quia reſpectu hujus eſt prohibitio, ſecus reſpectu illius. Quando Eccleſia eſt polluta, Canonici acquirunt diſtributiones, quia per ipſos non ſtat quod ſit polluta. Irregularis acquirit diſtributiones, quia irregularitas non impedit aſſiſtere officiis divinis.

XIV. Tertia cauſa excuſans a chori frequentia eſt evidens Eccleſiæ utilitas, quæ eſſe debet gravis, & manifeſta propriæ, non alienæ Eccleſiæ. Dubia utilitas hoc privilegium non confert. Utilitas vero Eccleſiæ univerſalis & fructus, & diſtributiones parit, dummodo manifeſta ſit. Tunc vero eſt gravis, & manifeſta utilitas, quando conſenſu Capituli, vel Ordinarii talis judicatur: & tunc abſens acquirit diſtributiones, & fructus, etiamſi ſit extra locum beneficii. Canonicus qui a proprio Epiſcopo mittitur ad viſitanda limina Apoſtolorum, acquirit diſtributiones, quia tunc negotium Eccleſiæ agit. Idem dicendum de Canonico comitante ſuum Epiſcopum ad eadem limina. Epiſcopus unum dumtaxat mittere valet, duos vero ſecum ducere poteſt ad limina præfata. Canonicus vero qui alienæ Eccleſiæ nomine, vel alienum Epiſcopum ad limina prædicta comitaretur, non acquireret diſtributiones. Si Parochus mitteretur ab Epiſcopo ad viſitanda limina Apoſtolorum, ſolius bimeſtris tempore diſtributiones percipere poſſet, quia ultra hoc intervallum nequit Epiſcopus animarum curato-

Digitized by Google

rem in alio negotio occupare, ſi impediatur paſtorale miniſterium. Canonicus miſſus ab Epiſcopo ad Concilium generale, vel provinciale tanquam Theologus, Canoniſta, vel Procurator, acquireret diſtributiones. Si vero Canonicus Epiſcopus ſit, pergatque ut Epiſcopus, non ut Canonicus, tunc non acquireret diſtributiones, niſi negotia Eccleſiæ ſuæ ageret. Similiter Canonicus qui a Capitulo occupatur in ſupputandis Eccleſiæ reditibus, menſæ, fabricæ, acquirit diſtributiones. Canonicus qui vacante Sede eligitur Vicarius a Capitulo, ſeu proviſor, acquirit diſtributiones, dum abeſt a choro ob evidentem utilitatem Eccleſiæ, ſecus ſi eligeretur Vicarius Epiſcopi, quia tunc Epiſcopo, non Eccleſiæ inſerviret. Archidiaconus quoque viſitans Eccleſiam, aut prædia Eccleſiæ acquirit diſtributiones. Qui tempore divini officii confitetur peccata ſua, non acquirit diſtributiones. Pœnitentiarius Cathedralis, qui tempore divini officii confeſſiones excipit, non amittit diſtributiones; neque alii Præbendati, qui ex mandato ſuperioris ob magnum concurſum occuparentur in tali miniſterio: amitterent vero diſtributiones alii qui ſponte confeſſiones audirent. Præbendatus cui annexa eſt animarum cura, acquirit diſtributiones, dum ſacramentis miniſtrandis operam navat, quemadmodum acquirit ille qui in defendendis beneficii juribus occupatur.

XV. Canonicus Theologus abſens a choro, ut lectiones habeat, vel concionetur, acquirit diſtributiones diebus quibus hæc munia exercet; ſecus diebus quibus ad eadem miniſteria ſeſe præparat. Spectandæ tamen ſunt rationabiles locorum conſuetudines. Præbendati legentes Theologiam in aliqua univerſitate, ſeu in ſtudio generali acquirit fructus præbendæ, ſecus diſtributiones. Solus enim Præbendatus qui legit in propria Eccleſia, diſtributiones acquirit. Parochi vero legentes Theologiam publice non fruuntur privilegio, ſi abſint lectionis cauſa a propriis parochiis. Præbendati qui ſtudio vacant in aliqua univerſitate, acquirunt fructus beneficii, ſecus diſtributiones; dummodo incumbant in jus canonicum, in Theologiam, in ſacram Scripturam; ſi diſcant jus civile, hoc privilegio non fruuntur. Debent tamen ejuſmodi Præbendati ſtudentes obtinere licentiam ab Ordinario, ut queant fructus percipere. Si Præbendati iſti Parochi ſint, nequeunt etiam ex licentia Epiſcopi abeſſe a propriis parochiis, ut Tridentinum præſcribit. Qui ſtudii cauſa abſunt a choro, acquirunt fructus beneficii per annos quinque, etiamſi beneficium conſtet ex ſolis diſtributionibus: quia in hoc caſu diſtributiones ſuccedunt loco fructuum, eorumque naturam induunt. Canonici non curati qui tribus menſibus ſingulis annis abſunt, lucrantur fructus, ſecus diſtributiones. Ut hoc fruantur privilegio, requiritur ut toto anno reſideant, & chorum frequentent. Heinc Canonicus qui in anni medio poſſeſſionem capit, non fruitur privilegio trium menſium, ſed tantum medietate ejuſdem privilegii. Hoc privilegio uti poſſunt ſive ante, ſive poſt reſidentiam novem menſium. Qui per notabilem anni partem abſunt a choro, indigni hoc privilegio ſunt. Canonicus qui habet duplex beneficium, ut Canonicatum, & Decanatum, ſimplices, non duplices acquirit diſtributiones, quæ dantur propter aſſiſtentiam, quæ una cum ſit, una quoque diſtributio eidem reſpondere debet. Et hæc de canonicis horis ſufficiant. Nam de variis Eccleſiarum conſuetudinibus nihil dicendum occurrit, quia quælibet fere Eccleſia ſuos habet uſus, & mores.

DISSERTATIO VII.

De adoratione, & cultu Dei, & Sanctorum.

CAPUT I.

De adoratione, ejuſque partitione, atque præcepto.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex ſit adoratio?* RESP. Generatim accepta eſt actus quo quis ſe alteri ſubjicit in ejuſdem excellentiæ teſtimonium. Tot ſunt adorationes, quot ſunt dignitatum genera. Duæ ſunt dignitates, increata, & creata. Increatæ divinæ Majeſtati debetur adoratio quæ appellatur *Latria*. Creaturis vero ob excellentiam ſupernaturalem gratiæ, ſanctitatis a Deo participatæ debetur adoratio longe inferior, quæ dicitur *Dulia*. B.Virgini, quæ poſt Deum ſupra omnes Sanctos eminet, debetur adoratio quæ vocatur *Hyperdulia*.

II. Adoratio alia interior, exterior altera. Illa intus Deo ſpiritum ſubjicit, hæc in exteriores actus erumpit. Rurſus adoratio altera eſt abſoluta, & altera reſpectiva. Abſoluta ſoli Deo debetur, Sanctis reſpectiva: Sanctos enim propter Deum colimus, ſeu Deum adoramus in Sanctis ſuis. Cultus enim quod Sanctis offeri-

offerimus, ſemper in Deum refertur tanquam in ſupremum Dominum, a quo Sancti ſuam participant dignitatem, & excellentiam.

III. Adoratio quæ creaturis exhibetur ob dotes naturales, & dignitates, *obſervantia* nuncupari ſolet, & poteſt iisdem externis ſignis exhiberi quibus Deus colitur. Exteriores quippe corporis actiones abſolute adiaphoræ ſunt, ſeu indifferentes. Genuflexione, corporis proſtratione Deus adoratur. Similiter his ſignis Judith *viſo Holopherne adoravit eum proſternens ſe ſuper terram :* c. 10. Genuflexione, corporisque flexione colimus ſummos Pontifices, Principes, & Reges. Exterior ergo adoratio ut fiat divina, ab intentione adorantis pendet, niſi aliqua peculiari lege, ritu, conſuetudine, circumſtantia ad Deum adorandum deſtinata ſit. Quare dum privati tales actiones exercent publice, non ſat eſt eos bonam habere intentionem, ſed circumſtantiæ temporis, loci, nationis, conſuetudinis ſpectandæ ſunt.

IV. QUÆST. II. *Datur ne præceptum divinum Deum adorandi actibus tum internis, tum externis?* RESP. Sententia adfirmans certa eſt de fide. Mandatum illud & adfirmans eſt quatenus Dei cultum præcipit, & negans quatenus cultum ſoli Deo debitum prohibet ſemper, & pro ſemper tribui creaturis. Hoc præceptum quatenus adfirmans eſt, per ſe obligat ſtatis temporibus. Deus in omni loco colendus eſt; templa tamen ſunt erecta in quibus ſacrificia, & ſolemnes ritus divini cultus celebrantur.

V. QUÆST. III. *Chriſtus Dominus adorandus ne eſt ut homo cultu latriæ?* RESP. Cultus latriæ ſoli Deo uni trinoque debetur. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies :* Matth. 4. Singulæ ergo perſonæ divinæ & conjunctim, & ſeorſim adorari a nobis poſſunt, & debent. Quare quod Chriſtus ut ſecunda perſona Trinitatis adorari a nobis debeat cultu latriæ certum eſt. Diſputari ſolum poſſet, num ut homo tali cultu adorari debeat. Et hoc etiam in ſenſu adfirmant Theologi omnes: quia in Chriſto Domino eſt una hypoſtaſis, & unum ſuppoſitum infinitæ dignitatis, cui latriæ cultus debetur. Humanitatis vero Chriſti, ut a Verbo divino abſtractæ, cultus dumtaxat *hyperduliæ* debetur, quia ſic prodit ſolam dignitatem finitam. In triduo mortis corpus Chriſti cultu latriæ adorari debuit, quia conjunctum cum Verbo divino. Idem dicendum de corpore Chriſti in ſacramento Euchariſtiæ hypoſtatice conjuncto divinæ perſonæ, ut Concilium Tridentinum definivit contra Lutherum. Hoſtia conſecrata abſolute adoranda eſt, nulla expreſſa conditione adjecta. Sat eſt ut Catholicus ſit ea affectione diſpoſitus, ut ſi ſciret eam non eſſe conſecratam, ab adoratione abſtineret.

VI. QUÆST. IV. *Crux Chriſti adoranda ne eſt latriæ cultu?* RESP. Adfirmant Catholici omnes: quoniam Crux Chriſti ejusdem imago eſt. Imago autem Chriſti eodem ac ipſe Chriſtus cultu adoratur. Crux autem cui affixus Chriſtus fuit, non ſolum quia ſymbolum, & imago Chriſti eſt, ſed etiam ob contactum phyſicum, & ſanguinem illum pretioſum quo aſperſa fuit, adorari cultu latriæ debet. Cetera quoque inſtrumenta inanimata paſſionis Chriſti ob contactum phyſicum adorari cultu latriæ debent.

VII. Argumenta quæ opponi ab hæreticis ſolent, nos nempe colere ligna, metalla, mendacia ſunt, & calumniæ: nam in recenſitis figuris & ſymbolis Chriſtum ipſum colimus. Colitur Crux Chriſti, non ut infame patibulum a Judæis electum, ut turpiſſima morte Chriſtum plecterent, ſed ut vexillum victoriæ, & inſtrumentum quo Chriſtus uſus eſt, ut nos a poteſtate diaboli liberaret. Nec eſt quod obganniant, manus B. Virginis, Joſeph, diſcipulorum quæ tetigerunt Chriſti corpus, adorandas latriæ cultu fore; quoniam inſtrumenta anima deſtituta non ſunt cultus capacia, prout in ſe conſiderantur: ideo totus cultus quem iisdem exhibemus, in Chriſtum refertur. B. Virgo, & ceteri Sancti ſunt intima excellentia ornati, atque adeo cultu digni, tametſi & cultum ipſum quem Sanctis tribuimus, in Deum referamus, ut docet S. Thomas 3. *p. q.* 25. *art.* 5. *ad* 3. Cruces illas adoramus quæ inſtitutæ & deſtinatæ ſunt ad repræſentandam Chriſti paſſionem. Ceteræ cruces quæ caſu in lignis, paleis, aliiſque rebus fortuito conſurgunt, non ſunt adorandæ, ſed ut cetera ligna negligenda.

CAPUT II.

De cultu debito B. Virgini, Angelis, Sanctis, ſacris imaginibus, & reliquiis Sanctorum.

I. QUÆST. I. *Utrum B. Virgini, Angelis, & Sanctis cultus debeatur?* RESP. Quamvis ſolus Deus latriæ cultu adorandus ſit, hoc tamen minime impedit quominus alias

alias perſonas inferiore cultu ob peculiarem cum Deo conjunctionem veneremur. B. Virgo ſuper omues creaturas ſecundum Deum eminet, ideo peculiari cultu, quem *hyperduliæ* appellamus, colitur. Angeli, & ceteri ſancti viri Dei cultu *duliæ* adorantur. Igitur de fide eſt B. Virginem, Sanctoſque cum Deo regnantes aliqua adoratione colendos eſſe: idque definitum eſt in Concilio Nicæno II. *act.* 2. & 3. & in Tridentino. Innumera Scripturarum, & Patrum teſtimonia in hujuſce veritatis confirmationem adducunt catholici Theologi adverſus noviſſimos hæreticos. Natalis ab Alexandro *diſſert.* 25. *in hiſt. ſecul.* 5. cujuſcumque ſæculi documenta promit in medium.

II. Angelus *Apocal.* 22. prohibuit ſe adorari, ſicut & SS. Petrus, & Paulus, ut habetur in Actibus Apoſtolorum. Reſpondet 2. 2. *qu.* 84. *art.* 5. *ad* 1. S. Thomas: *Alia veneratione veneramur Deum, quod pertinet ad latriam, & alia veneratione quaſdam excellentes creaturas, quod pertinet ad duliam .... Secundum reverentiam ergo quæ creaturæ excellenti debetur, Nathan adoravit David; ſecundum autem reverentiam quæ debetur Deo, Mardochæus noluit adorare Aman, timens ne honorem Dei transferret ad hominem, ut dicitur Eſther* 13. *Et ſimiliter ſecundum reverentiam debitam creaturæ excellenti, Abraham adoravit Angelos, & etiam Joſue, ut legitur Joſue* 5. *quamvis poſſit intelligi quod adoraverint adoratione latriæ Deum qui in perſona Angeli apparebat, & loquebatur. Secundum autem reverentiam quæ debetur Deo, prohibitus eſt Joannes Angelum adorare, Apocal. ultim. tum ad oſtendendam dignitatem hominis quam adeptus eſt per Chriſtum, ut Angelis æquetur: unde ibi ſubditur: Conſervus tuus ſum, & fratrum tuorum: tum etiam ad excludendum idololatriæ occaſionem: unde ſubditur: Deum adora.*

III. Hac angelica doctrina profligantur omnia hæreticorum ſophiſmata. Quod obtrudunt, hanc diſtinctionem cultus *latriæ*, & *duliæ* nullibi in Scripturis ſanctis indicari, incognitamque fuiſſe primis Eccleſiæ ſæculis, nullius momenti eſt. Utique verbalis diſtinctio non habetur in Scripturis ſanctis, ſed reipſa docetur. Diſtinctionis noſtræ meminit S. Auguſtinus *lib.* 10. *de Civit. Dei cap.* 1. & *lib.* 20. *cont. Fauſtum cap.* 21. ubi plura habet contra hæreticos calumniantes nos Sanctis templa & altaria erigere. Nam Deo ſoli templa, & altaria erigimus, eique ſoli ſacrificia offerimus, quamvis ſub invocatione & nomine Sanctorum id præſtemus.

IV. QUÆST. II. *Licitus ne eſt & pius ſacrarum imaginum uſus?* RESP. Affirmant omnes Catholici, idque definivit Synodus Tridentina *ſeſſ.* 24. *decr.* 2. Reſpectiva eſt omnis ſacrarum imaginum adoratio. Licitum eſt ipſius Dei Patris, & cujuſque Trinitatis perſonæ imaginem formare. Quare merito Alexand. VIII. damnavit ſequentem theſim: *Dei Patris ſedentis ſimulacrum nefas eſt chriſtiano in Templo collocare.* Hæc ſacra ſymbola pinguntur, ut mens noſtra his ſenſibilibus ſignis excitetur ad Deum colendum. *Nam inviſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.*

V. QUÆST. III. *Adorari ne ſacræ imagines poſſunt?* RESP. Non modo pius eſt ſacrarum imaginum uſus, ſed pius quoque, & utilis eſt earumdem cultus, ut definiere ſacra Concilia, præſertim Nicænum II. Florentinum, & Tridentinum. Non alius tamen, ut Bellarminus cum aliis contendit, exhibetur ſacris imaginibus cultus, quam ille qui tribuit ur prototypo.

VI. QUÆST. IV. *Datur ne præceptum habendi, & adorandi ſacras imagines?* RESP. De uſu ſacrarum imaginum nullum datur præceptum ſive naturale, ſive divinum. Præceptum vero eccleſiaſticum conſuetudine invectum eſſe reſpectu communitatis fidelium, certum eſt. Templa & altaria ornare ſacris imaginibus jubemur, & ſacrificium celebrari abſque Crucifixi imagine vetitum eſt. Hoc tamen præceptum non videtur ſingulos fideles obligare, quamquam vix excuſari a culpa Catholicus poſſet qui ab omni ſacrarum imaginum uſu abſtineret. Præceptum quoque urget vetans earumdem contemptionem. Porro in praxi aut Catholicus adorat; aut contemnit: præſcindi enim in praxi vix poteſt ab utroque extremo.

VII. QUÆST. V. *Adorandæ ne ſunt ſacræ reliquiæ?* RESP. Affirmant omnes Catholici, ſacras reliquias dignas eſſe adoratione, ut definitum eſt in pluribus Conciliis Nicæno II. *act.* 3. Carthagin. V. *cap.* 5. Lateranenſi II. *cap.* 42. Tridentino *ſeſſ.* 24. & ea adoratione colendæ ſunt ſacræ reliquiæ qua coluntur perſonæ quarum ſunt partes. Reliquiæ enim ſunt ſanctorum corporum particulæ, ut capilli, oſſa, ungues, ſanguis, dentes, cineres, veſtes, vela, panni, & alia quæ iſtorum corpora tetigerunt, aut quibus Sancti uſi ſunt. Vermes corporum Sanctorum, neque privatim neque publice colere licet, quidquid in oppoſitum dicant Vaſquez,

San-

Sanchez, & Caſtropalaus. Ut ſacræ reliquiæ coli licite, & publice queant, debent eſſe alicujus Sancti, vel Beati publico Eccleſiæ judicio; & ut habeatur certitudo neceſſaria ad cultum exhibendum, reqoiritur teſtimonium Epiſcopi aſſerentis hanc reliquiam eſſe hujus aut illius Sancti. Surreptio ſacrarum reliquiarum furtum ſacrilegum eſt: & earumdem venditio ſimonia oon caret. Similiter agni ſacri ſolemni ritu a ſummis Pontificibus benedicti, & in ſacrum cultum deſtinati digni ſunt veneratione. Vetitum eſt eosdem coloribus, minioque pingere, & potiori jure eosdem vendere. Solum exigi pretium poteſt pro materia ex qua confecti ſuot. Cavendum tamen eſt ne ſub prætextu aut materiæ, aut thecæ, qua includuntur, pretium augeatur, & ſimonia latitet.

VIII. Veſtes ſacerdotales, vaſa ſacra, & templa digna ſunt veneratione, cum ſint in Dei cultum deſtinata. Calices, corporalia tangi a laicis nequeunt, niſi vi privilegii conceſſi laicis Regularium, dum ſacriſtiæ inſerviunt.

IX. Confeſſarii, & Concionatores inſtruere fideles diligenter debent in cultu Sanctorum, eoſque monere omnem cultum referendum tandem in Deum eſſe, quem colere in Sanctis ſuis debent. B. Virgo, Angeli, & Sancti omnes creaturæ ſunt, quæ ſolum coluntur propter Deum, ſeu propter intimam conjunctionem cum Deo. Populus propenſus eſt ad ſuperſtitionem: idcirco diligenter inſtruendus eſt.

DISSERTATIO VIII.

De ſuperſtitione, ejuſque ſpeciebus.

CAPUT I.

Definitio, & diviſio ſuperſtitionis. Varii caſus in quibus ſerpit ſuperſtitio, explicantur.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex ſit ſuperſtitio?* RESP. Superſtitio eſt vitinm Religioni oppoſitum ſecuudum exceſſum, noo quia plus exhibeat in cultum divioom quam vera Religio, ſed quia exhibet coltum divinnm vel coi non debet, vel eo modo quo non debet, ut inquit S. Thomas 2. 2. *q. 92. art. 5.*

II. Primum dividitur in duas ſpecies. Altera modo indebito colit Deum; altera cultum Deo debitum cteatutæ tribuit. Ptima ſuperſtitio in alias dividitur ſuperſtitiones. Prima in eo ſita eſt quod Deo tribuatur cultus falſus, ſeo pernicioſus, ut ſi quis nonc Judæorum cæremoniis Deum adoraret, vel ſi quis falſis miraculis confirmare catholicam Religionem iotenderet, aut divinis officiis turpia admiſceret. Altera ſuperſtitionis ſpecies ex parte modi indebiti colendi Deum eſt, quando coltus ſuperfluus Deo tribuitur; ut ſi qnis aliquos precandi modos ex arbitrio præſtitueret, ut ſi vellet tantum poſt Solis occaſum, vel poſt Solis ortum orare; aut Miſſam Sacerdotis qni vocetur Antonius, & non alio nomine; aut cum tot candelis, & non pluribus, nec paucioribus; aut iſtius, & non alterius coloris, audire; aut ſi neglectis cæremoniis ab Eccleſia præſcriptis ex arbitrio alias ſibi fingeret; reus eſſet ſuperſtitionis.

III. Secunda ſuperſtitionis ſpecies ex parte rei cultæ eſt com exhibetur coltus cni non debet exhiberi, ut ſi tribuatnr creaturæ cuicumqoe cultus inſtitutus in divinam reverentiam, tunc *idololatria* appellatur. Si Deo ſpreto, quis dæmooes conſulit, aliquo inito vel expreſſe, vel tacite pacto, habetor ex parte rei cultæ altera ſuperſtitionis ſpecies, quæ nuncupatur *divinatio*. Tertia ſuperſtitionis ſpecies ex parte objecti culti eſt, cum divinus cultus, qui ordinatur ad humanorum actnum directionem, ſecundum inſtituta Dei, qui colitur, offertur dæmoni, a quo petitur auxilium, & dicitur *vana obſervantia*.

IV. Superſtitio ex parte modi colendi Deum exhibendo ei cultum falſum, natura ſua grave peccatum eſt. Similiter profana & turpia immiſcere divino cultui peccatum eſt. Graviſſimum qooque ſcelus perpetrant qui commentitia miracula prædicant, & falſas reliquias adorandas ptoponunt.

V. Plures occurrunt caſus in qoibus ſuperſtitio latitat. 1. Superſtirionis rei ſunt qoi zooa prægnantis campanam pulſant, ut proſper eveoiat partus, ſicot qui projiciunt imaginem Sancti in flumen, aut appendunt ad ripam flumiois, ut pluviam obtineant, qnia nulla inter cauſam & affectum datur connexio. Secus ſi res ſacra in fluvinm, vel ignem projiceretur ea ſpe ut ejusdem Sancti interceſſione in moveretur Deus ad extinguendum ignem, vel coerceodas inundantes aqnas. 2. Superſtitioſæ ſunt preces quibus ſagæ benedicunr Roſaria pro parturientibus: ſimiliter recitare aliquos definitos verſus alicujus Pſalmi ad compeſcendos canis latra-

Digitized by Google

latratus, vel ad impediendum ſanguinis fluxum, aliumve morbum cum vana certi eventus credulitate ſuperſtitionem olet; ſecus ſi quis preces recitet ad divinam opem implorandam. 3. Superſtitioſa ſunt verba quæ inſufflantur in equorum aures ad inteſtinos dolores expellendos. 4. Superſtitioſa eſt herbarum collectio die S. Joannis Baptiſtæ, ſi fiat ea credulitate ut exiſtimetur has herbas plus virtutis habere, quod die talis Sancti collectæ ſint. 5. Superſtitio eſt nolle ſedere ad menſam, ſi ſint tredecim, ea perſuaſione ut illorum unus moriturus ſit tali anno: & nolle ſcindere ungues die veneris. 6. Superſtitionis rei ſunt qui gladium quo hoſtem læſerunt, medicamentis ungunt, & fovent, ut læſus ſanitatem recipiat: item qui filo utuntur digitis appenſo, a quo pendeat annulus intra vas vitreum, vel amphoram ad pulſandas, & internoſcendas horas. Denique regula generalis eſt, quando nulla inter cauſam & effectum connexio eſt, & tunc actiones ut minimum ſuperſtitionis ſuſpectæ ſunt.

VI. Quæst. II. *Quid ſit idololatria, & quot modis perpetretur?* Resp. Eſt cultus divinus exhibitus creaturæ, non ut eſt imago Dei, ſed ut creatura eſt. Quinque ſunt modi perpetrandæ idololatriæ. 1. adoratio ſimulacrorum. 2. adoratio creaturarum, puta cæli, terræ &c. 3. adoratio hominum mortuorum. 4. adoratio dæmoniorum. 5. adoratio mundi, ut animati. Idololatriæ ſcelus graviſſimum eſt.

VII. Quæst. III. *Quid, & quotuplex ſit divinatio?* Resp. Divinatio eſt prænuntiatio futurorum. Futura prænoſci poſſunt uno modo in ſuis cauſis, altero modo in ſeipſis. Cauſarum aliæ ſunt naturales, & neceſſariæ, quæ neceſſario producunt effectus. Qui has cauſas cognoſcit, ignorare effectus nequit. Aliæ cauſæ non neceſſario, ſed probabiliter, ſeu ut plurimum pariunt effectus. Effectus iſti probabili tantum conjectura prænoſci valent. Cauſarum liberarum contingentes effectus a ſolo Deo cognoſcuntur. Prædictio futurorum ex divina revelatione *prophetia* nuncupatur. Prædictio futurorum vi cauſarum naturalium *divinatio naturalis* dicitur. Prædictio futurorum quæ nec vi cauſarum naturalium, nec Deo revelante, ſed ſola dæmonis ope fit, proprie *divinatio* eſt, quæ conſtituit ſpeciem ſuperſtitionis, quæque definitur *Præſenſio futurorum ope dæmonis*. Dæmones cognoſcunt omnes effectus qui neceſſario pendent a cauſis naturalibus; qui non neceſſario pendent, conjecturæ illos dumtaxat valent. Nullo vero modo cognoſcere poſſunt quæ ex ſola Dei voluntate, vel libero hominis arbitrio pendent. Verum quia in homine ordo libertatis aliquo modo connexus eſt cum cauſis naturalibus, ideo aliqua prædicere conjecturaliter dæmones ſolent eorum quæ pertinent ad cauſas liberas. Dæmones variis modis divinatores ſuos inſtruunt, nempe aut verbis expreſſis, aut in aere verba proferendo, & quandoque animalium voce. Similiter divinatores interdum expreſſe dæmones invocant, Religionem abnegantes; quandoque invocant dæmonem quibusdam formulis ab eodem dæmone præſcriptis. Utroque modo pactum expreſſum eſt. Implicitum pactum eſt dum quis ſcire pertentat ea quæ mentis humanæ aciem fugiunt, & mediis vanis, incongruis, & a Deo vetitis utitur, quamvis nolit ſibi a dæmone opem ferri: ſiquidem eo ipſo quod præfatas res vanas, & inſanas adhibet, vult reapſe a dæmone edoceri. Dæmon quippe ultro ſeſe ejuſmodi vanis ſignis, & chimæricis obſervationibus immiſcet præter hominis intentionem. Hæc omnia ad implicitum pactum attinent.

VIII. Varias recenſet divinationis ſpecies 2. 2. *q. 95. art. 3.* S. Thomas, quæ fiunt per pactum expreſſum. 1. eſt *præſtigium*, quibusdam apparitionibus peractum: his enim ſpectris oculi hominum perſtringuntur. 2. fit per ſomnia, & vocatur divinatio *ſomniorum*. 3. eſt per alicujus mortui apparitionem, & vocatur *necromantia*. 4. futura prænuntiat per homines vivos, & vocatur divinatio per *pythones*. 5. utitur ferro, ligno, lapide, ceteriſque rebus inanimatis, & dicitur *geomantia*. 6. utitur aqua, & dicitur *hydromantia*. 7. utitur aere, & vocatur *aeromantia*. 8. adhibet ignem, & dicitur *pyromantia*. 9. futura prænuntiat per viſcera animalium dæmonibus immolatorum, & nuncupatur *aruſpicium*.

IX. Divinatio quæ abſque expreſſa dæmonis invocatione fit, in duo tribuitur genera. Primum genus præſentit futura in cauſis omnino diſparatis, quod dividitur in ſex ſpecies. 1. eſt *genethliologia*, quæ pertinet ad *aſtrologos genethliacos* nuncupatos, qui ex ſiderum motu natales hominum, eorumque eventus prædicunt. 2. eſt *augurium*, quod fit ex avium garritu. 3. *auſpicium*, quo ex avium volatu, vel aliorum animalium motu futura prædicuntur. 4. *omen* appellatur, & eſt prædictio ex hominum verbis præter intentionem prolatis. 5. eſt *chyromantia* ex linea-

lineamentis manuum. 6. *ſpatulamantia* nuncupatur, cum divinatio fit ex aliquibus ſignis in ſpatulis animantium apparentibus.

X. Ad ſecundum divinationis genus ſine expreſſa dæmonis invocatione pertinent duæ aliæ ſpecies. Prima eſt *geomantia*, quæ futura prænuntiat ex punctorum protractione. Altera nuncupatur *ſortilegium* cum futura inveſtigantur ſive per conſiderationem figurarum, quæ conſurgunt ex plumbo liquefacto in aquam projecto, ſive ex quibusdam ſchedulis ſcriptis in occulto repoſitis, vel ex feſtucis inæqualibus propoſitis, vel ex taxillorum projectione, quæ omnia *ſortium* nomen habent.

XI. Divinatio cum pacto ſive expreſſo, ſive tacito, peccatum mortale eſt, ut docent omnes. Quid de illis dicendum qui numerorum, & verſuum ſupputationem inſtituunt, & eam quod vulgo *Cabalam* vocant, in ludo exercent, ut numeros futuros divinent? Iſtos mortaliter peccare cum fide adhibita huic *cabalæ* eamdem exercent, nemo eſt qui negare poſſit.

XII. Quæst. iv. *Quid eſt aſtrologia judiciaria?* Resp. Eſt divinatio per aſtra; & duplicem Theologi diſtinguunt. Unam naturalem, qua homines ex ſitu, ortu, motu, & occaſu aſtrorum, ea quæ naturaliter contingunt, ut ſunt pluviæ, tempeſtates, eclypſes portendunt. Hanc licitam eſſe inficiatur nemo. Hæc tamen aſtrologia prædicere tantum valet effectus qui neceſſario conſequuntur. Si enim ſermo ſit de tempeſtate, de ſiccitate, de pluvia, de ſerenitate, vana plerumque eſt aſtrologia iſta ob incognitam vim aſtrorum, & propter ventorum, vaporumque obſtacula, quæ ſæpe impediunt aſtrorum influxus. Ephemerides, quæ in annos ſingulos prodeunt, quæque excantant idiotas, eorumque evacuant crumenas, experientia fallaciam prædictionum manifeſtant.

XIII. Altera eſt aſtrologia judiciaria, qua homines ex ſtellarum motu, plantarum aſpectu, aſtrorumque curſu quædam futura, contingentes ſcilicet fortuitoſque caſus ex ſola libertate pendentes divinat. Et hæc quadruplex eſt. 1. quæ ex aſtrorum aſpectu terræ ſterilitatem, mercium abundantiam, hominum morbos, & obitus prænuntiat. Hæc ſuperſtitioſa non eſt, ſi non ut certa, ſed tantum ut conjecturalia prædicantur. 2. eſt *genethliaca*, quæ hominum dignitates & gradus prænuntiat. 3. eſt *electionum*, qua in omni negotio divinatur, quid futurum ſit, quid agendum, quid omittendum quando domo egrediendum, ut fauſti eventus reſpondeant. 4. eſt *imaginum fabricatarum*, qua aſtrologi figuras, numeros, caracteres efficiunt, quoſque cum figuris quas in cælo reperiri comminiſcuntur, conferunt: & ex collatione & mutua ſympathia futuros caſus prædicunt.

XIV. Has tres ultimas divinationes ſuperſtitioſas, & vetitas eſſe, omnes Catholici affirmant. Prædicere futura libera etiam probabiliter peccatum eſt: quia aſſenſus probabilis determinatus eſt. Neque conjecturaliter futura libera prædici ab aſtrologis valent.

XV. Divinatores reſtituere tenentur pretium acceptum, propterea quod prædixerunt futura contingentia libera. Nimis laxa eſt opinio quam *lib.* 2. *in Decal. cap.* 38. *n.* 96. defendit P. Sanchez inquiens: *Si vero aſtrologus ille; vel divinator operam ſuam appoſuit, & arte diaboli res ita evenit, non tenetur pretium reſtituere, quia ipſe ſuam operam etſi turpem appoſuit* &c. Pretio itaque æſtimabilis eſt ars diabolica?

XVI. Quæst. v. *Licitum ne eſt futura libera per ſomnia divinare?* Resp. Negant omnes, quia futura libera a ſola voluntate pendent. Licite medici obſervant ſomnia quæ ex cauſis naturalibus proficiſcuntur, ut ex humorum copia, ex qualitate temperamenti morborum cauſas ſcrutentur. Qui ex ſomniis habitis occaſionem accipit interdum moderandi mores ſuos, non iisdem fidem adhibendo, nullam committit ſuperſtitionem. Cavendum tamen ne frequenter id fiat, quia tunc periculum ſaltem ſuperſtitionis eſſet. Extrema cavenda ſunt.

XVII. Quæst. vi. *Licet ne ex cantu, volatu, motuque avium futura prædicere?* Resp. Effectus naturales colligi hinc poſſe abſque ſuperſtitionis nota, affirmant omnes. Cantus enim, & volatus avium ſunt interdum ſigna effectuum naturalium. Superſtitio vero manifeſta eſt, futura contingentia libera ex præſatis avium, & quorumcumque animalium ſignis prædicere.

XVIII. Superſtitioſa quoque eſt prædictio futurorum contingentium ex vocibus humanis caſu prolatis, vel ex hominum membris. Tria ſunt, nempe caput, manus, & pedes, quæ obſervare aſtrologi ſolent. Prædictio ex obſervantia linearum manus dicitur *chiromantia*; quæ ex pedum lineis, *podomantia*; quæ ex frontis & vultus qualitate, *metopoſcopia*; quæ ex univerſo corpore *phyſiognomia* vocatur. Ex his omnibus divinare futura libera contingentia ſuperſtitioſum eſt. Secus

eus ſi ex præſatis quis mera naturali aſtrologia temperamentum, ſanitatem, morbos conjectaret. Quare graviter peccant qui Ægypriis, vulgo *Cingaris* fidem adhibeut.

XIX. QUÆST. VII. *Licitus ne eſt ſortium uſus in electione ad eccleſiaſtica beneficia, vel ſæculares dignitates?* RESP. Triplex ſors, *diviſoria*, *conſultoria*, *divinaroria*. Sortes diviſoriæ licitæ ſunt, cum nibil aliud ſint quam pactum mutuum quo homines conveniunt ut ex ſortium eveutu decidatur cui bonor, dignitas, res debeantur. Idcirco dignitates laicales, quando paria ſint merita, licite per ſortes conferri valent; ſecus beneficia eccleſiaſtica, quia id cavetur cap. *Eccleſia* extra, *de ſortilegiis*. Electio tamen hæc ad beneficia eccleſiaſtica per ſortes illicita tantum eſt, non invalida. Electio vero Prælati Eccleſiæ, qui habet jurisdictionem tum in criminalibus, tum in civilibus, ſortium miniſterio facta nulla eſt; quia ſic determinatur cap. *Quia propter* de electione. Licet ſimiliter lites dirimere de bonis temporalibus vi ſortium; ſecus lites de electionibus ad beneficia eccleſiaſtica, niſi auctoritate publica in re obſcura declaranda id fiat.

XX. QUÆST. VIII. *Licita ne eſt ſortitio conſultoria?* RESP. Sortitionis conſultoriæ cauſa duplex, nempe Deus, aut dæmon. Si eventus ſortitionis conſultoriæ expectetur a dæmone, nuncupatur ſors divinatoria, quæ ſuperſtitioſa eſt. Si eventus futuri cognitio imploretur a Deo, licita eſt, ut multis divinæ Scripturæ teſtimoniis conſtat, ſervatis conditionibus urgentis neceſſitatis, obſequii in Deum, & excluſionis cujuſcumque rei profanæ.

XXI. QUÆST. IX. *Quid & quotuplex ſit vana obſervantia*. RESP. Vana obſervantia eſt ſuperſtitio quæ vanis & ineptis inſtrumentis utitur ad aliquem exteriorem effectum produceudum. Hæc triplex eſt. 1. *notoria*. 2. *obſervantia ſanitatum*. 3. *futurorum eventuum obſervantia*. Notoria & illicita, & vaua eſt, quia utitur mediis ineptis ad acquirendam ſcientiam, ut 2. 2. *q.* 96. docet S. Thomas: atque adeo dæmonis ope indiget, pactumque implicitum interveuit cum dæmone. Ars ſanatoria, ſeu *obſervantia ſanitatum*, ſimiliter media diſparata adhibet, nempe cæremonias, imagines aſtronomicas, orationes arbitrarias ad morbos curandos, nulla in Deum ſpe habita; ideoque ſuperſtitionis plena eſt. Si enim ſacræ imagines, & reliquiæ Sanctorum applicentur infirmis, & preces recitentur ad divinum auxilium implorandum, quacumque vana obſervatione excluſa, tum nou modo res licita eſt, ſed etiam commendabilis.

XXII. Superſtitioſa res eſt ſacra verba proferre ad movendum annulum e filo pendentem, quia bæc verba uullam babent virtutem ad talem motum inferendum. Quare ſi motus contingat, a dæmone eſt. Superſtitionem quoque committunt qui ad collum ſuſpenſas deferunt *philetenas*, ſeu *ligaturas* remediorum, quæ ſuapte natura ineptæ ſunt ad morbos pellendos.

XXIII. Obſervantia futurorum eventuum eſt prædictio proſperæ vel adverſæ fortunæ ex vanis prorſus ſignis ad ejuſmodi prænoſcendam, ut ſi quis dies, tempora, hominum occurſus, & id genus ſimilia obſervet, & ex his moveatur ad quidquam agendum, vel omittendum tanquam infauſtum. Plures bujus generis ſuperſtitionis ſpecies recenſet S. Auguſtinus *lib.* 2. *de Doctr. chriſt.*

CAPUT II.

De magia naturali, ſuperſtitioſa, lamiis, & ſtrigibus.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex magia ſit?* RESP. Magia generatim accepta, ars eſt mira quædam & inſolita operandi, eſtque duplex, uaturalis, & ſuperſtitioſa. Illa applicatione naturalium cauſarum, hæc ope dæmonis utitur. Naturalis licita eſt, cum ſit naturalis philoſophia, quæ cauſarum naturalium vim, & efficacitatem penetrat, earumque effectus. Perdifficile eſt internoſcere, & diſtinguere magiam naturalem a ſuperſtitioſa. Regula generalis eſt, quando cauſa inepta eſt ad producendum effectum, tum magia ſuperſtitioſa eſt.

II. QUÆST. II. *Quid dicendum de iis qui ſalutatores vocantur?* RESP. Theologi *ſalutatores* vocant, qui virtutem oſtentant medendi pluribus morbis, & vulneribus letalibus ſigno Crucis impreſſo, aut inſufflatione, aliiſve ſignis. Azorius cum aliis reperiri contendit ejusmodi *ſalutatores*, qui virtute naturali ſanitatem inducant. Alii ſentiunt virtute dæmonis hæc fieri, quod veroſimilius eſt. A Deo Chriſtifideles, Sanctorum interceſſione implorata, ſanitatem implorent, miſſis bis præſtigiatoribus, & *enſalmatoribus* vaſris, qui commentitiis precationibus pro cerebro compactis ſanitatem reſtituere mentiuntur. Faſcinatio naturalis feminarum ſolo viſu inquinantium ſpectatores non ſatis firmo nititur fundamento.

III.

III. QUÆST. III. *Datur ne ars magica ſuperſtitioſa?* RESP. Chriſti Evangelium *Matth.* 7. & *Marc.* 9. & omnes Doctores catholici dari artem magicam teſtantur. Magia ſuperſtitioſa tribuitur *in maleficium veneficum, & amatorium:* illud ad nocendum, hoc ad concitandum amorem carnalem dirigitur. Maleficium *amatorium*, quod *philtrum* Græci vocant, dupliciter executioni mandatur, nempe aut cibo, potuque ad venerem inflammante, aut rebus ſacris adjectis, quæ interdum veſtibus alligantur, aut ſub lecto in quo jacet perſona faſcinanda, ponuntur.

IV. Non licet maleficium per maleficos curare, quidquid nonnulli fabulentur. Licitum tamen eſt cogere maleficum ut licito medio maleficium auferat, dum certo conſtat maleficum prompta habere media honeſta, quibus maleficium auferat: ſecus ſi incertus ſis, & dubites maleficum media licita habere, quibus tollat maleficium. Licitum quoque eſt maleficii ſigna deſtruere, quia id fieri abſque dęmonis ope poteſt. Maleficus qui dęmoni chirographum proprio ſanguine ſubſcriptum tradidit, non debet illud a dęmone repetere, ſed eumdem deteſtari, atque ejurare, & ſinceram agere pœnitentiam, veniamque a Deo implorare amaris lacrymis.

V. QUÆST. IV. *Quid de lamiis, & ſtrigibus dicendum?* RESP. Mulieres maleficæ tripliciter nuncupari ſolent. *Lamiæ* vocantur ob analogiam cum *lamia*, quæ animal monſtroſum eſt muliebrem præferens vultum. A ſagacitate, & vafritia *ſagæ* dicuntur. Striges vero appellantur a ſtrige avicula ſic dictæ. Dicuntur etiam *veneficæ*, eo quod maleficiis utantur. Feminæ præ viris deditæ ſunt maleficiis, tum ob majorem credulitatem, & curioſitatem, tum ob impotentem iram, & libidinem.

VI. QUÆST. V. *Transferuntur ne ſtriges de loco ad locum?* RESP. Poſſibilem eſſe hanc translationem nemo jure inficiari valet, cum dęmonis vires non excedat.

CAPUT III.

De tentatione Dei, & ſacrilegio.

I. QUÆST. I. *Quid ſit tentatio Dei?* RESP. Eſt probatio, ſeu experimentum inordinatum alicujus divinæ perfectionis verbis vel factis. Particula *inordinatum* diſtinguit tentationem licitam ab illicita. Licita eſt quando urgente neceſſitate ex Dei inſtinctu fit, ut quando Abraham, Gedeon, Elias, aliique plures viri ſancti Deum in arduis tentaminibus ſibi propitium repromiſerunt. Illicita vero eſt, & inordinata, cum abſque neceſſitate, & ex mero arbitrio experimentum ſumitur de aliqua divina perfectione, ut de juſtitia, de miſericordia, de omnipotentia. Duplex eſt tentatio hæc: expreſſa, ut cum quis ea intentione ſe præcipitem e feneſtra agit ut experiatur an Deus velit eum liberare. Tacita altera eſt, & interpretativa, cum quis ita operatur ut ex facto colligatur, eum velle Deum tentare. Hac ratione Deum tentat qui abſque neceſſitate periculo gravi ſeſe exponit ſperans a Deo ſe liberandum fore. Quando quis animo deliberato Deum tentat, gravis culpa eſt; ſi animo ſemideliberato, levis ut plurimum.

II. QUÆST. II. *Tentat ne Deum ille qui probatione ferri candentis, aut aquæ ferventis ſuam manifeſtare innocentiam contendit?* RESP. Affirmat vera & communis ſententia. Suppetunt enim media naturalia, quibus manifeſtetur, nempe ſpontanea confeſſio, & teſtium probatio, ut 2. 2. *qu.* 95. *art.* 8. *ad* 3. S. Thomas evincit. Exempla de muliere adultera amaris aquis probanda, ut habetur *Num.* 5. & de Monacho furti ſuſpecto juſſo ut ſumptione Euchariſtiæ, ſuam patefaceret innocentiam, ut ſtatuitur *cap. Sæpe* 2. *q.* 5. nullius momenti ſunt. Nam præceptum mulieris adulteræ cæremoniale fuit, quod antiquatum eſt. Ad ſecundam auctoritatem reſpondet 3. *p. qu.* 80. *art.* 6. *ad* 3. S. Thomas, *quod decreta illa ſunt abrogata per contraria documenta Romanorum Pontificum. Dicit enim Stephanus Papa: ferri candentis &c. & idem habetur extra de purgationibus cap. Ex tuarum. In omnibus enim talibus eſſe videtur Dei tentatio. Unde ſine peccato fieri non poſſunt.* Quod ſi miracula interdum viſa ſunt in his probationibus, ea Deus patravit in defenſionem innocentiæ accuſati, permiſſo peccato in hominibus tentantibus.

III. Qui miraculum a Deo patrandum offert, ut hæreticum convertat, Deum tentat: quia pervia ſunt luculentiſſima veritatis argumenta, quibus catholica Religio confirmetur. Quod ſi viri ſancti hæc miracula hæreticis interdum exhibuere, id ex ſingulari Dei inſtinctu contigit. Nihil tamen vetat quominus humili obſequio, & debita ſubjectione aliquando ejuſmodi miracula a Deo petantur.

IV. QUÆST. III. *Quid ſit ſacrilegium, & quo-*

& quotuplex? Resp. Sacrilegium eſt rei ſacræ violatio. Res dicitur ſacra quæ cultui divino deputata eſt. *Et ideo omne illud quod ad irreverentiam rerum ſacrarum pertinet, ad injuriam Dei pertinet, & habet ſacrilegii rationem*, inquit Angelicus 2. 2. *q. 99. ar.* 1.

V. Triplex diſtinguit ſacrilegium S. Thomas ibidem *ar.* 3. Primum eſt injuria irrogata perſonæ ſacræ, ut clerico, monacho, ſanctimoniali, aut fornicatio cum perſona voto caſtitatis obſtricta. Alterum ſpectat locum ſacrum, ut Eccleſiam, vel cœmeterium. Tertium committitur contra res ſacras, & cultui divino ſingulariter dicatas, ut ſunt ſacramenta, calices, veſtes ſacris peragendis deſtinatæ, Sanctorum imagines, reliquiæ &c.

VI. Primum ſacrilegium contra perſonas ſacras quatuor modis committi poteſt. 1. Si ejuſmodi perſonæ ſacræ vi detineantur, & percutiantur. 2. Si ad forum laicum deducantur. 3. Si eiſdem abſque legitima auctoritate tributa, & vectigalia imponantur. 4. Si fornicatio aut impudicitia cum ipſis perſonis voto caſtitatis aſtrictis peragatur. Ad hanc quoque ſacrilegii ſpeciem reducitur impudicitia peracta a Confeſſario cum filia ſpirituali.

VII. Pluribus quoque modis committitur ſecundæ ſpeciei ſacrilegium. 1. Si quis locum ſacrum incendat, infringat, diruat, altaria demoliatur. 2. Si ab Eccleſia etiam minante ruinam, vel polluta, vel interdicta, & ab ejus cœmeteriis, atriis, clauſtro, & quocumque ejuſdem loco non ſejuncto; item ſi ab oratoriis legitima auctoritate fundatis, ab Epiſcoporum palatiis, a Regularium conventibus, eorumque ambitu clauſo aliquem hominem quis per vim extrahat. 3. Si quis ibi hominem occidat, vel per vim ſanguinem effundat humanum: ſi quis voluntariam pollutionem ſive manifeſtam, ſive occultam exerceat. 4. Si mercatus quis, & nundinationes peragat in Eccleſia, convivia, ludos, turpia colloquia, & ſcænas aperiat. 5. Si quis in Eccleſia furetur ſacrum de ſacro, vel non ſacrum de ſacro, ſive ſacrum de non ſacro.

VIII. Tertia ſpecies eſt ſacrilegium reale, quo res ſacra indigne tractatur. Res ſacræ in quatuor veluti claſſes diſtinguuntur. 1. Veniunt ſacramenta. 2. Vaſa ſacra, imagines ſacræ, reliquiæ Sanctorum. 3. Ornamenta Eccleſiæ, ſeu miniſtrorum, ut ſunt caſulæ, vela, & cetera ejuſmodi. 4. Bona mobilia, vel immobilia miniſtrorum ſuſtentationi deputata, ut decimæ, primitiæ &c.

IX. Iſthuc quoque revocantur abuſus verborum ſacræ Scripturæ. Qui verba ſacra detorquent ad evulgandas hæreſes, qui eadem profanis concionibus immiſcent, aut eiſdem abutuntur ad libellos famoſos compingendos, ad res profanas exprimendas, ſacrilegi ſunt, ut habetur in Concilio Tridentino *ſeſſ.* 4.

X. Omiſſione quoque committi ſacrilegium valet. Iſtius ſacrilegii rei ſunt ſacriſtæ dum negligunt debita vigilantia ſacra chriſmata cuſtodire, & Euchariſtiam, clavibus adhibitis juxta ſacrorum canonum præſcripta: item dum corporalia, vaſa ſacra, altaria, veſtimenta eccleſiaſtica munda & nitida non ſervant, ſed maculata, lurida, fœdaque ad incruentum ſacrificium peragendum porrigunt. Sacrilegi quoque ſunt, ſi corrumpi in pixide ſacras particulas negligenter ſinant.

XI. Sacrilegium natura ſua letale crimen eſt. Veniale eſſe poteſt propter vel indeliberationem, vel materiæ parvitatem. Duplicis generis ſunt pœnæ latæ in ſacrilegos. Aliæ ſunt pecuniariæ, quæ non infliguntur ante judicis ſententiam; aliæ ſunt ſpirituales, quas ipſo facto ſacrilegi ſubeunt, ſuntque ſequentes. Excommunicatio lata in clericorum percuſſores: item in eos qui immunitatem eccleſiaſticam violant, bona immobilia Eccleſiæ uſurpant, tributa imponunt perſonis eccleſiaſticis, eaſque ad forum laicum deducunt, & in eos qui effringunt Eccleſiæ januas ad res ſacras ſurripiendas.

DISSERTATIO IX.

De voto.

CAPUT I.

Recenſentur propoſitiones damnatæ, & laxæ.

I. Wicleffiſtæ, Lutherani, Calviniani in ſacra vota præſertim monaſtica debacchati ſunt, quorum errores damnavit Concilium Tridentinum: Michael Molinos quoque impius in vota fuit, cujus duas ſequentes theſes proſcripſit Innocentius XI. quarum prima eſt: *Vota de aliquo faciendo ſunt perfectionis impeditiva.* Altera eſt: *Præpoſitis obediendum eſt in exteriore, & latitudo voti obedientiæ Religioſorum tantummodo ad exterius pertingit. In interiore vero aliter ſe res habet, quo ſolus Deus, & director intrant.*

II.

II. „ Num conjugatus impeditus ad petitionem debiti ob votum, aut inceſtum, „ aut cognationem ſpiritualem, poſſit petere, quoties vehementibus carnis ſtimulis „ agitur, ne periculo exponatur in gravia „ luxuriæ peccata labendi? . . . Affirmativam ſequor, ſi ita vehementibus carnis „ ſtimulis conjugatus agitetur, ut proximo „ periculo ſe exponat incidendi in peccatum „ fornicationis, vel alind turpius, niſi debitum petat . . . Quia cum ex obſervatione voti periculo proximo quis experiatur incidendi in aliqua peccata luxuriæ intrinſece malæ, & tunc non obſervatio voti (ſcilicet petere debitum a propria uxore) non ſit intrinſece malum, „ manifeſtum eſt nec votum, nec obſervationem voti eſſe de re meliori &c. Hæc „ & longe plura in hanc rem *doctiſſimus P. Quintanadvenas* . . . Perdifficile mihi videtur nunc negare omnem practicam probabilitatem ſententiæ *P. Quintanadvenæ* . . . *Ita expertiſſimus Caſuiſta Gobat*, cui ego „ merito aſſentior. “ P. Patritius Sporer *tr. 3. in 2. præcept. Decal. cap. 2. ſect. 2. §. 3. n. 65. pag.* 234.

III. „ An votum caſtitatis, vel Religionis, vel non nubendi factum ab eo cui „ ſalubrius eſt matrimonium ob incontinentiam, ſit validum, impediatque matrimonium licite iniri? Negativam ſententiam, „ videlicet neque eſſe validum tale votum, „ nec matrimonium impedire, ſuadere poteſt quis his argumentis . . . Quia votum „ caſtitatis, vel Religionis factum ab eo „ quem carnis moleſtiæ, & frequentes ruinæ antecedunt, non eſt de materia ſatis „ idonea ac juſta; immo potius contra conſilium D. Pauli.

„ Idem forte docerent auctores hujus ſententiæ in caſu quo alicui, dictis tribus votis, aut aliquo eorum emiſſis, conſultius „ eſſet ob frequentes carnis tentationes, & „ lapſu in res venereas ſupervenientes matrimonium contrahere . . . Quia quod ante emiſſum votum efficit ut res promiſſa „ ſit inepta voti materia, ſi eo emiſſo ſupervenit, tollit voti obligationem . . . . „ Ergo iidemmet lapſus irritabunt vota antecedentia . . . . Hæc opinio eſt *probabilior ſpeculative* . . . . Sed ego probabiliter reſpondeo eſſe prædictam opinionem „ practice etiam loquendo aliqualiter probabilem, *tutoque amplecti poſſe*. Ratio eſt, „ quia eſt probabile (quidquid immerito dubitet Diana) quod id quod hic & nunc eſt „ ſpeculative probabile, ſit etiam practice... „ *Ergo hic & nunc talis opinio etiam practice erit probabilis. Ergo tuto amplecti poteſt ab eo cui ſalubrius eſt matrimonium*, „ *quam ob ſuam incontinentiam ſunt vota Religionis, vel caſtitatis &c. Ergo abſque diſpenſatione poterit matrimonium inire*. Sic „ expreſſe tenuit præfatus Joannes Sancius. “ Leander a SS. Sacram. *tract. 9. de matrim. diſp. 24. qu. 2. & 3. pag. 324. & 325.*

IV. „ Aliquando votum tauros agitandi in „ Sanctorum honorem poteſt eſſe validum, „ etiam in Hiſpania . . . Unde in Hiſpania „ videmus canonizationes Sanctorum ſolemnizari agitationibus taurorum, ultra ſolemnitates proceſſionum, Miſſarum, & ſimiles. “ Joannes Martinez de Prado *tom. 11. cap. 31. §. 4. Summario n. 30. & in fine illius num. pag.* 640.

V. „ Votum in gratiarum actionem pro „ actu turpi jam facto validum eſt. “ Leander *tract. 2. de voto diſp. 4. qu. 31. pag.* 341. ex Filliucio *tract. 26. de voto cap. 2. qu. 6. num.* 54.

VI. „ Quid de voto abſtinendi a vino? „ Obligat ſub gravi culpa ne bibatur in ea „ quantitate quæ vino temperate utentibus „ ſufficeret pro una comeſtione. “ Caſtropalaus *tract. 15. diſp. 1. punct. 12. num. 21. pag.* 72.

VII. „ Probabile eſt eum qui vovit virginitatem, non teneri ad perpetuam caſtitatem; ſed tantum ad ſervandam integritatem carnis, quam illa vox virginitatis proprie ſignificat. “ Marin. *tract. 9. diſp. 3. ſect. 2. num. 39.* ex Burgh. *cent. 1. caſ. 9.*

VIII. „ Si voluiſti redimere jacturam temporis, comprehendiſti ludum etiam moderatum, itemque ludum pro alio: quia „ vere luderes cum jactura temporis. Poteris tamen per alium ludere, licet aſpiciendo perdas tempus . . . Si eo fine voviſti, ut vitares rixas, blaſphemias, juramenta . . . licebit tibi ludere nomine alieno, vel per alium; immo & ludere licebit per alium, licet hæc incommoda „ timeantur, quia reipſa non ludis. “ La-Croix *lib. 3. par. 1. num. 454. pag.* 175. ex Tamburino, Palao, & aliis.

CA-

Digitized by Google

CAPUT II.

Voti notio, ejuſque conditiones.

I. Quæst. 1. *Quid ſit votum, ejuſque conditiones?* Resp. Eſt promiſſio deliberata & ſpontanea Deo facta de re meliori. Quinque aſſignantur conditiones. 1. eſt deliberatio. 2. eſt voluntas promittendi, & exequendi promiſſum. 3. eſt ipſa promiſſio. 4. quod hæc promiſſio Deo fiat. 5. quod ſit de re meliori, ſeu Deo grata. Singulæ conditiones explicandæ.

II. Ad votum requiritur plena deliberatio, quæ in hoc ſita eſt ut vovens ſit compos ſui, & advertat, cognoſcatque id quod promittit. Ne multa: ea libertas quæ ſufficit ad patrandum peccatum, ad perficiendum contractum, ſatis eſt ad votum. Quare vota, licet repentina, valida eſſe poſſunt, quando procedunt ex deliberata voluntate. Imprudentia tamen laborant ejuſmodi vota, quæ ob talem præcipitem emiſſionem juxta circumſtantiarum varietatem diſpenſari, vel commutari queunt. Sufficit autem deliberatio virtualis, ſicut in omnibus aliis actionibus, contenta in aliis præcedentibus actionibus, dummodo vovens compos ſui ſit. Propoſitum non ſufficit ad votum, cum propoſitum aliud non ſit quam voluntas aliquid faciendi. Neceſſaria itaque promiſſio eſt. Sæpe idiotæ confundunt propoſitum cum promiſſione, & contra. Quare prudens animarum moderator ex circumſtantiis colliget emiſſum necne votum ſit. Si quis voveat cum animo promittendi, & ſe obligandi, ſed cum voluntate non implendi promiſſum, votum eliceret, & conſiſteret: quia poſterius propoſitum non implendi inefficax eſt, & ineptum.

III. Altera particula *promiſſio facta Deo* indicat vota ſoli Deo fieri. Cum quis aliquod opus ſe facturum in honorem alicujus Sancti ſpondet, non eſt votum proprie dictum, ſed voti materia. Quare vota quæ in honorem alicuius Sancti fiunt, vota nuncupantur in latiori ſignificatu, quæ tamen vim obligandi habent. Hæc vota non ſunt actus latriæ ſoli Deo debitæ, ſed duliæ, vel hyperduliæ. Catholici ergo voventes B. Virgini, SS. Auguſtino, Benedicto, Dominico &c. Deo vovent coram iſtis Sanctis tamquam teſtibus, patronis, & adjutoribus.

IV. Quæst. II. *Quid ſignificat altera particula de meliori bono?* Resp. Materia voti debet eſſe honeſta, poſſibilis, libera, non indifferens, nec majus bonum impediens. Quæ lege divina, vel eccleſiaſtica præcipiuntur, poſſunt eſſe voti materia, ut communis ſententia docet. Particula *de meliori bono* duplicem habet ſenſum: primo comparate ad aliud bonum, ut melius eſt ſuccurrere puellæ periclitanti quam alteri pauperi nullo animæ periculo expoſito. Secundo reſpectu omiſſionis ejuſdem boni, ut melius eſt dare eleemoſynam quam non dare. Ad materiam idoneam voti ſufficit ut hoc ſecundo modo ſit bonum melius. Materia oppoſita conſiliis evangelicis nullo modo eſt voto apta. Hinc invalidum eſt votum contrahendi matrimonium, quia opponitur conſilio evangelico. Si matrimonium eſſet neceſſarium Reipublicæ conſervandæ, ad pacem firmandam inter Principes, quod vix ac ne vix quidem contingit, dicunt tum votum validum eſſe: quia materia voti non tam eſt matrimonium, quam bonum commune Reipublicæ, & Eccleſiæ. Votum nubendi, ut concupiſcentiam frenet & coerceat, nullum eſt.

V. Si conjugatus impeditus ob votum emiſſum a debiti petitione ſtimulis concupiſcentiæ verſetur, poteſt ne debitum petere? Affirmat *P. Sporer*, qui citat *P. Gobat*. Sed hæc opinio laxa & falſa eſt. Laxior eſt altera opinio Leandri negantis valere votum caſtitatis, religionis, non nubendi emiſſum ab illo cui ſalubrius matrimonium eſt, quique patitur graves concupiſcentiæ rebelliones. Immo adjicit idem benigniſſimus Leander, ſupervenientes tentationes & anguſtias carnis reddere votum non nubendi nullum. Lege *Tom. 3. in Decal. lib. 4. diſſ. 1. cap. 4. n. 12. & ſeq.* Votum non vovendi invalidum eſt. Votum non petendi diſpenſationem validum eſſe, ſi utilius animæ ſit non petere diſpenſationem; contra nullum eſſe, ſi ſalubrius ſit animæ diſpenſationem poſtulare, docent ſanctus Antoninus, & Richardus.

VI. Quæst. III. *Res indifferentes, inutiles, vitioſæ ſunt ne materia voti?* Resp. Negant omnes. Si tamen res quæ ſuapte natura indifferens eſt, ob aliquam circumſtantiam induat honeſtatem, idonea eſt voti materia. Votum cujus executio peccatum eſt, nullum eſt. Quare peccavit Jephte occidens filiam ſuam. Similiter votum emiſſum de re bona ob finem pravum nullum eſt: quoniam tunc votum ſumitur ut inſtrumentum ad comparandum finem pravum. Invalida

quo-

Digitized by Google

quoque ſunt vota offerendi Deo munera, celebrandi Miſſas, erogandi eleemoſynas, quæ edere Chriſtiani aliqui ſolent, hac adjecta conditione, ſi in duello, vel in bello injuſto evaſerint victores. Item votum pro actu turpi jam facto in gratiarum actionem Deo nuncupatum invalidum eſt, & Deum dedecens, ut pro lucro ex ludo injuſto comparato. Validum vero eſt, factum ad impetrandam incolumitatem filii ſuſcepti ex concubina: quia ſanitas filii bona eſt, licet præiverit peccatum. Valida pariter ſunt vota puniendi propria crimina. Vota rei bonæ ob finem indifferentem nulla ſunt. Votum de re impoſſibili nullum eſt.

VII. QUÆST. IV. *An qui non poteſt implere totum votum, teneatur implere partem?* RESP. Voviſti ædificare Eccleſiam: nequis integram, teneris ne ad partem? Ad nihil teneri hunc voventem docent Tamburinus, Leander, Caſtropalaus, & alii. Sed diſtinguendum. Si pars ſeparata cedat in honorem Dei, tunc hanc exequi vovens debet; ſecus ſi pars ſeparata inanis eſſet. Sed in hoc caſu deberet vovens in alia Eccleſia fabricare Capellam, ſive quid aliud in aliquo templo, quod cederet in Dei honorem. Quando materia voti mixta eſt partim bona, & partim mala, vel vana, implenda eſt pars bona, neglecta alia. Heinc votum veniendi Romam nudo corpore validum eſt quantum ad iter peragendum; modus dumtaxat nuditatis omittendus.

VIII. QUÆST. V. *Votum non ludendi validum ne eſt?* RESP. Adfirmat vera & communis ſententia, quia eſt de meliori bono. Nam ludus eſt quid fortuitum in ordine ad lucrum, vel jacturam, malorumque origo. Ergo abſtinentia a ludo eſt de meliori bono.

IX. P. Claudius La-Croix laxas opiniones *lib. 3. p. 1. n. 453. & ſeq.* hoc de argumento docet. Irrepſit mendum in meo *Tom. 3. in Decal. pag.* 117. *n.* 8. ubi in edenda laxa opinione hujus auctoris loco *voluiſti* errore certe typographorum, editum eſt *voviſti*. Quod mendum materiale licet, & nullius momenti, nunc corrigo, ut cenſoribus meis faciam ſatis, & gratias agam, quod ejuſmodi leviſſimos nævos mihi objiciendo, univerſo mundo patefaciunt, Theologiam chriſtianam immunem tum a Rigoriſmo, tum a Laxiſmo eſſe.

X. „ Si eo fine *voviſti* (voviſti hic, non „ *voluiſti*, inquit P. La-Croix *loc. cit. num.* „ 454.) ut vitares rixas, blaſphemias, ju„ ramenta . . . . ludere licebit per alium, „ licet hæc incommoda timeantur, quia re„ ipſa non ludis. “ Non ludis ſane nomine proprio, ſed alieno: ſic nec ore proprio blaſphemas, rixaris, pejeras, ſed alieno ore. Quam laxa hæc ſint, & alia quæ ibidem docet La-Croix, ceteri judicent.

XI. QUÆST. VI. *Validum ne votum eſt numquam peccandi?* RESP. Si votum ſit abſtinendi ab omni peccato mortali, validiſſimum eſt. Si autem votum ſit de vitandis omnibus culpis etiam venialibus collective acceptis, nullum eſt votum, utpote de re humanæ imbecillitati moraliter impoſſibili. Validum tamen votum eſt vitandi hoc vel illud determinatum veniale peccatum deliberatum, puta non mentiendi. Sed in his votis enucleandis immorandum non eſt, cum ſuadendum Chriſtianis ſit ut abſtineant reipſa a peccatis, non votorum ſarcina ſe ſe opprimant.

CAPUT III.

De votorum diſtinctione.

I. DIviditur 1. votum in abſolutum, conditionatum, & pœnale. 2. in ſolemne, & ſimplex. 3. in neceſſarium, & liberum. 4. in commune, & ſingulare. 5. in reale, perſonale, & mixtum. 6. in adfirmans, & negans. 7. in perpetuum, & temporale. 8. in reſervatum, & non reſervatum. 9. in publicum, & occultum. 10. in expreſſum & tacitum, ſeu in mentale, & vocale.

II. Votum *abſolutum* immune eſt ab omni conditione: *conditionatum* adjectam habet conditionem, ut ſi dicas: voveo eleemoſynam, ſi convaluero. *Pœnale* eſt dum pœna adjicitur, ut ſi dicas: ſi luſero, voveo diſciplinam. Differt pœnale a conditionato, quod in hoc apponitur conditio ut conditio, in illo ut pœna.

III. *Solemne* fit in conſpectu Eccleſiæ, a qua per ſuperiorem acceptatur. *Simplex* a perſona privatim editur. *Neceſſarium* illud eſt quod omnes in Baptiſmate emittunt, diabolo, & pompis ejus renuntiantes. Neceſſarium nuncupatur, quia eſt de obſervanda lege evangelica ad ſalutem neceſſaria. *Liberum* eſt de re non neceſſaria ad ſalutem, ut de ingreſſu in Religionem; aut ſi eſt de re præcepta, libere quiſpiam votum adjicit. *Commune* idem eſt ac neceſſarium, & *particulare* idem ac liberum.

IV. Votum *reale* illud eſt quo res externa Deo offertur. *Perſonale* quo actio, vel omiſ-

Digitized by Google

omiſſio perſonam afficiens Deo promittitur. *Mixtum* utrumque concludit, nempe & rem, ut eleemoſynam, & actionem, ut peregrinationem. Affirmativum eſt illud quo aliquid poſitivum Deo ſpondetur, ut eleemoſyna. *Negativum* abſtinet ab aliqua re, ut a carnibus, a ludo, a peccato.

V. *Perpetuum* durat uſque ad mortem voventis, ut votum profeſſionis monaſticæ, perpetuæ eleemoſynæ &c. *Reſervata* dicuntur, a quibus prælati inferiores diſpenſare nequeunt, poſſunt vero a non reſervatis. *Expreſſum* votum eſt quod conceptis formulis editur. *Implicitum*, ſeu *tacitum* eſt quod non emittitur verbis expreſſis, ſed affixum eſt alteri rei, ſeu ſtatui, ut votum caſtitatis quod edunt Subdiaconi ſuſcipientes ſacros ordines. *Publicum* eſt illud quod fit palam. *Occultum*, quod fit ſecreto. Hæc omnia obvia ſunt.

CAPUT IV.

De votorum obligatione, variiſque votorum quæſtionibus.

I. Veritas fidei eſt votum parere obligationem, & quidem gravem, qua vovens obſtringitur exequi id quod Deo ſpondet, ut habetur Deuter. 23. *Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere.* Hæc obligatio pertinet ad virtutem religionis, & fidelitatis. Majoris meriti eſt actio ex voto facta quam ſine voto, ut docet 2. 2. *qu.* 88. *a.* 6. S. Thomas.

II. Quæst. i. *An detur parvitas materiæ in voto?* Resp. Obligatio voti ſua natura gravis eſt: ejuſdem violatio levis fieri poteſt ex imperfecta deliberatione, ex animi ſubreptione. Difficultas eſt num levis eſſe queat ex parte materiæ. Si materia voti ſit dividua, ut ſi voviſti recitare Roſarium integrum, & omittis unam decadem, levis omiſſio eſt ex parvitate materiæ. Si parva materia ſit integra voti materia, ut votum recitandi unum *Pater*, tunc Cajetanus cum aliis docet omiſſionem eſſe mortalem; ſed oppoſita ſententia probabilior eſt. Quæſtiuncula hæc, ad praxim quod attinet, inepta eſt. Communiter enim homines vota ſua edunt de re gravi tum ob finem, tum ob ipſius voti dignitatem. Diſputant Theologi num vovens poſſit in materia levi graviter, & in materia gravi leviter ſeſe obligare. Ad primam quæſiti partem dico, quod quando materia omni ex parte levis eſt, nequit graviter ſub mortali ſe obſtringere. Contra quando materia natura ſua gravis eſt, non poteſt ſe leviter tantum obligare. Quoniam qui vult votum, vult eo ipſo quæ votum neceſſario conſequuntur. Votum autem in materia gravi gravis obligatio conſequitur. In poteſtate autem voventis non eſt rerum naturas pervertere. Inepte allegatur S. Thomas pro contraria opinione. Libere edere, & non edere homines vota queunt, inquit S. Thomas; at poſito quod vota edant, ad votorum naturam & legem ſeſe conformare debent. Nec quæſtio tanti eſt ut egeat majori diſcuſſione. Lege *Tom.* 3. *lib.* 4. *diſſ.* 2. *c.* 1. *n.* 20.

III. Quæst. ii. *An qui violat plura vota in materia levi eodem die, graviter peccet?* Resp. Affirmat communior & probabilior opinio. Quamvis enim vota numero differant, ad eamdem tamen virtutem attinent, & ejuſdem ſunt rationis. Quando ergo ex pluribus levibus materiis voto ſubjectis efficitur materia gravis, tum gravis injuria Deo irrogatur. Nonne qui homini pluribus promiſſionibus gravem pecuniæ quantitatem ſponderet, letaliter peccaret, ſi notabilem pecuniæ promiſſæ ſummam ſibi retineret? Diſputant quoque, num qui vovit recitare per plures annos quotidie unum *Pater*, & *Ave*, peccet mortaliter, ſi per plures dies illud omittat: & communiter adfirmant; quamvis aliqui diſtinguant de voto afficiente, & non afficiente diem; ſed diſputationes iſtæ excogitatæ ab ipſis ſunt ad exercendum ingenii acumen. Quare miſſis diſtinctiunculis dico, *deliberatam* voti violationem per integrum annum mortalem eſſe.

IV. Quæst. iii. *An vota parentum filii implere debeant?* Resp. Vota perſonalia a vovente impleri debent, quia afficiunt ipſam perſonam. Vota hæc parentum nullo modo filios obligant. Vota quippe libera eſſe debent. Vota parentum quandoque filios obligant, quatenus filii in eadem vota conſentiunt. Hinc ſequitur voventem qui implere votum nequit, non aſtringi ut per alium illud impleat. Vota realia impleri per alios valent, etiam inſciis, ſed non invitis voventibus. Si vovens ſit factus impotens ad ſolvendum votum reale, liber evadit, ut patet in [illegible] debitis: Quando votum eſt mixtum, partim videlicet perſonale, & partim reale, ſi vovens factus ſit impotens ad implendum votum perſonale, debet per alium implere votum reale.

V. Quæst. iv. *Heredes tenentur ne votum teſtatorum implere?* Resp. Ad vota perſonalia non tenentur. Realia vero vota tenentur heredes

redes ſolvere, etiamſi teſtator expreſſe diceret, ſe nolle heredes aſtringere ad ejuſmodi vota perſolvenda: Quoniam ſemel aggravata juſto debito hereditate non eſt amplius in poteſtate teſtatoris eam liberare. Heredes autem non tenentur vota hæc realia perſolvere ultra vires hereditatis, neque ante aditam hereditatem, cum poſſint eamdem repudiare. Neque cum detrimento propriæ legitimæ tenetur heres implere vota teſtatoris qui gravare legitimam non potuit. Heredes implere vota realia teſtatoris per alios valent, ſicut poterat ipſe teſtator. Monaſterium quoque jure hereditario ſuccedens in bona Religioſi profeſſi, tenetur implere vota realia, quæ ille ante profeſſionem ediderat, quia hereditas tranſit ad Monaſterium cum hoc gravamine. Quando hereditas gravata eſt pluribus debitis, prius ſolvenda ſunt debita ex juſtitia, & poſt legata, & vota. Si plura ſint vota, ſolvi prius debent ea quæ ſunt majoris momenti. Si plures ſint heredes, quiſque ſolvere partem ſuam tenetur. Si tamen res debita Deo ſit penes unum heredem, tenentur alii heredes ad compenſationem. Donatarius tenetur implere realia vota quæ afficiunt rem donatam, ſi donator factus ſit impotens; quidquid in oppoſitum dicant plures: quia debitum ſemper ſequitur rem cui affixum eſt. Legatarius vero, juxta omnes, aſtringitur ſolvere legantis vota realia.

VI. QUÆST. V. *Quo tempore implenda vota ſunt?* RESP. Quando tempus determinatum eſt pro executione, tunc implendum eſt. Quando tempus eſt indeterminatum, tunc vovens cum primum commode poteſt, illud implere debet, ut dicitur *Deuter.* 23. niſi cauſa rationabilis differendi adſit, ut melius votum impleatur. Si prævides futuro tempore impedimentum fore ab implendo voto nulli diei affixo, teneris anticipare voti executionem. Votum non impletum tempore deſignato, implendum eſt elapſo tempore. Voviſti reddere Petro centum, quæ debes infra menſem, elapſo tempore teneris implere. Si tamen voviſti jejunare in vigilia talis feſtivitatis, elapſo feſto extinguitur votum. Qui tamen voverent jejunare ſingulis ſextis feriis hujus menſis, mihi probabilius eſt elapſo menſe eos aſtringi ad jejunium ſingulis ſextis feriis ſequentis menſis: quoniam omnes ſextæ feriæ totius anni ſunt ejuſdem rationis. Qui vovit jejunare in vigilia S. Franciſci, non tenetur prævenire, etiamſi prævideat tali die ſe non poſſe ſervare jejunium: quia votum affixum eſt diei determinatæ.

VII. QUÆST. VI. *Quid de voto dubio dicendum?* RESP. Dubitare potes 1. num votum emiſeris, 2. num emiſſum impleveris, 3. de quantitate rei promiſſæ. Sermo eſt non de levi ſuſpicione, aut vanis ſcrupulis, ſed de dubio gravi, orto ob probabiles rationes oppoſitas, quæ ſuſpenſum teneant intellectum. Probabiliſtæ nixi illo principio, *Melior eſt conditio poſſidentis*, hunc voventem dubitantem abſolvunt ab obligatione voti. Quæ opinio non minus falſa eſt quam Probabiliſmus, cui nititur. Quare Antiprobabiliſtæ oppoſitum defendunt. S. Thomas *in* IV. *diſt.* 38. *q.* 1. *ad* 83. hæc habet: *Si autem dubitet, quomodo in vovendo ſe habuerit, debet tutiorem viam eligere, ne ſe diſcrimini committat.* Idem docent S. Antoninus, & ſacri canones. Vide *Tom.* 3. *in Dec. Lib.* 4. *diſſ.* 2. *cap.* 4.

VIII. Si certus ſis de voto, & dubites de executione impleta, juxta omnes teneris ad votum implendum. Si dubites de quantitate rei promiſſæ, tutiorem partem eligere debes, ut ſacri canones præſcribunt. Dubitas voveris ne centum, an quinquaginta, teneris ſolvere centum. Quis vovit dare calicem Eccleſiæ, dubitat vero an aureus, vel argenteus dandus ſit: aureum, vel argenteum *offerre debet juxta morem ſibi notum Eccleſiæ cui promiſit; excluſo ære vel cupro. Qui vovit ſe non acceſſurum ad feminam, dubitat vero de acceſſu fornicario, an conjugali: abſtinere debet ab utroque acceſſu. Qui dubitat emiſerit ne votum ante ſeptennium, ſeu uſum rationis, ad votum tenetur, ut communis ſententia docet: quoniam conſtat de voto emiſſo, & ſolum dubitatur de tempore emiſſionis. Vix eſt qui ante uſum rationis voveat: ergo præſumendum eſt completo rationis uſu emiſſum votum fuiſſe. Certus de voto emiſſo, & dubitans de animo ſeſe obligandi, tenetur implere votum: quia probato facto, præſumuntur omnia quæ tale factum naturaliter comitantur. Similiter qui votum metu extortum emiſit, præſumi debet, eum in caſu dubio habuiſſe intentionem ſeſe obligandi: quia præſumere ſimulationem in vovente, vel jurante eſt præſumere de delicto; nemo autem præſumendus criminis reus. Si vovens dubitet in præfato eventu, verborum amphibologia, aut mentis reſtrictione ſe uſum fuiſſe, aliqui dicunt votum non tenere; ſed hæc opinio falſa eſt ob datam rationem, & quia in dubio tutior pars eſt eligenda. Qui ira percitus emittit votum, poſtea vero dubitat ſe habuiſſe neceſſarium uſum rationis, implere abſolute votum debet: quia raro ira

ita turbat rationem ut auſerat libertatem ſufficientem ad peccandum, atque adeo ad vovendum. Quare ſi depooi dubium nequeat, ſervanda eſt regula: *In dubiis tutior pars eſt eligenda*.

IX. QUÆST. VII. *Qui vovit abſtinere a vino, tenetur ne abſtinere a cervifia, aliiſque liquoribus e vino expreſſis?* RESP. Qui vovit abſtinere a vino ut vitet ebrietatem, debet abſtinere ab omoibus liquoribus qui pariunt ebrietatem. Quare fallitur P. La Croix, qui *lib.3. p. 1. n. 459.* com ſuo Gobat docet, poſſe voventem, licet intenderit in ſuo voto vitare ebrietatem, ſumere alios quoſcumque potos aptos ad inebriandum. Non minus laxa eſt opinio P. Caſtropalai, qui *tract. 15. diſ. 1. pun. 12. n. 21.* docet, eum qui vovit abſtinere a vino, poſſe tantum vini bibere, qoantum *temperate utentibus ſufficeret pro una comeſtione*. P. Parritius Sporer *tr. 3. in 2.Decal. c. 2. ſec. 3. §. 2. n. 86. pag. 238.* hoc profert jodicium: *Certe nimis laxe, etiam Germanorum ſenſu, Caſtropalaus requirit eam quantitatem quæ alicui viro temperate utenti ſufficeret pro uno prandio*. Quorumdam Probabiliſtarum laxitas interdum adeo ampla eſt, ut vel ipſis Probabiliſtis diſpliceat.

X. Qui vovit jejunare nihil determinando, debet ſervare votum juxta ritum Eccleſiæ. Quare nimis laxe docent Sanchez, & Tamburinus, hunc tempore Quadrageſimæ non debere abſtinere a lacticiniis. Quæ opinio incidit in ſequentem, ut mihi videtur, damnatam theſim: *Non eſt evidens quod conſuetudo non edendi ova, & lacticinia in Quadrageſima obligat*. Qui vovit jejunare, nullo præfinito dierum numero, ſatisfacit voto, ſi unico die jejunet. Qui plura jejunia vovit, non videtur ſatisfacere duobus jejuniis: quia per numerum binarium non ſignificatur pluralitas juxta communem ſignificationem. Qui vovit jejunare per menſem, liber a jejunio eſt diebus dominicis: quia jejunium interpretandum eſt juxta ritum Eccleſiæ. Aliquis tamen Catholicus ſingulari devotione ductus, omni ſuperſtitione ſublata, diebus dominicis jejunare poſſet: & præſertim ad domandam carnem, & concupiſcentiam, ut tot viri ſancti peregere, continuum ſervantes jejunium.

XI. Qui vovit audire Miſſam quotidie, ſatisfacit voto diebus feſtivis unam audiens Miſſam: quoniam rationabilis intentio eſſe videtur, nullam tranſigere diem velle quin Miſſam audiat. Puella quæ vovit virginitatem, tenetur eam ſervare poſt primum patratum actum turpem. Secus ſi voviſſet expreſſe vitate dumtaxat primum actum turpem: quia votum pendet a volontate voventis. Qui peregrinationis votum edit, ſatisfacit peregrinatione equeſtri: quia hæc vera peregrinatio eſt, dummodo non intenderit ſe obligare ad pedeſtrem: minime vero ſatisfaceret aut mercede conductus, aut vi adactus: quia executio voti eſt actio virtutis; ſi tamen animo, & intentione conſentiret, etiamſi extrinſecus coactus eſſet, votum impleret.

XII. Qui vovit eleemoſynam, non determinando qoantitatem illius, poteſt determinare poſt emiſſum votom, ſicut poterat ante votum. Qui vovit donare unum ex ſuis animalibus, vel vaſis Eccleſiæ, poreſt offerre ex rebus promiſſis quid ſibi placoerit: neque enim aſtringitur donare vel pretioſius vas, vel melius animal. Mediocritas in his caſibus ſervanda. Si ex rebus promiſſis omnia, excepto uno, perierint, hoc unum offerendum eſt. Si voviſti donare uni ex duabus Eccleſiis, neutram deſignando, ſeligere quam malueris, vales.

XIII. QUÆST. VIII. *An error circa ſubſtantiam voti reddat votum invalidum?* RESP. Adfirmat communis ſententia: quia error tollit voluntarium: nihil enim volitum quin præcognitum. Error vero circa adventitia, & circumſtantias voti non efficit votum nullum. At unde colligendum, utrum circumſtantiæ redundent nec ne in ſubſtantiam voti? Ea redundant in ſubſtantiam voti quæ finem voti ſpectant; illa vero ſunt *vovendi* occaſiones, quæ excitant ad vovendum. Voves eleemoſynam conferendam pauperi probo. Sublevatio paupertatis eſt finis voti: probitas pauperis occaſio eſt quæ te excitat, impellitque ad vovendum. In dubio an aliquæ circumſtantiæ habeant rationem finis voti, aut occaſionis, inſpiciendum eſt, num illis ſublatis coofiſtat finis voti: nam ſi conſiſtat, cetera omnia habent rationem dumtaxat occaſionis. Si contra illis deficientibus finis voti corrueret, tunc haberent rationem finis.

XIV. QUÆST. IX. *An votum metu extortum ſit validum?* RESP. Alius eſt metus gravis cadens in virum conſtantem, alius levis. Gravis intrinſecus oriri poteſt, ut ab infirmitate, tempeſtate, aut naufragio imminente. Votum emiſſum vi timoris intrinſeci tum jure naturæ, tum jure poſitivo validum eſt: quia tunc vovens a nemine cogitur, niſi a ſe ipſo. Valida itaque ſunt vota emiſſa ut mortem, naufragium, aliudque infortunium declines. Validum quoque votum eſt ob metum incuſſum juſte extrinſecus emiſſum:

quia

quia quando metus juſte incuſſus eſt ad votum extorquendum, vovens irrationabiliter invitus eſt. Metus levis non irritat votum, quia leviter lædit conſenſum liberum.

XV. Difficultas eſt de voto ex gravi metu injuſte extrinſecus illato ad illud extorquendum. Votum iſtud jure naturæ validum eſſe, communis eſt Theologorum ſententia, poſito quod homo, licet injuſte coactus, vere & ſincere votum velit, & reipſa edat. Metus enim diminuit, non tollit voluntarium, ut S. Thomas 2. 2. *q.* 89. *a.* 7. *ad* 3. docet. Eidem ſubſcribunt communiter Theologi. Ad jus eccleſiaſticum quod attinet, ſi ſermo ſit de voto ſolemni in profeſſione monaſtica emiſſo, omnes affirmant votum hoc nullum eſſe, ut jura omnia declarant. Si ſermo ſit de aliis votis, diſputant in utramque partem Theologi, & omnes affirmant utramque ſententiam eſſe probabilem. Prior ſententia tenet, valida eſſe ejuſmodi vota, quia jura non loquuntur niſi de voto ſolemni, & aliunde irritatio voti odioſa eſt, cum deroget naturæ juri. Et hæc opinio videtur probabilior, quia reipſa adverſarii nullum hactenus textum adduxerunt, qui nulla ejuſmodi vota declaret.

XVI. QUÆST. X. *Quid de voto conditionali dicendum?* RESP. In quolibet voto etiam abſoluto includuntur aliquæ generales conditiones, quales ſunt, ſi potuero, ſi Deo placuerit, ſi ſuperior aliud non decreverit. Conditiones particulares ab ipſa libera voventis voluntate pendent, & adjiciuntur. Voti conditionati executio ſuſpenditur, donec conditio eveniat. Conditio tamen de præſenti, vel de præterito, aut de futuro neceſſario non efficit votum conditionatum; ſed ſola conditio de futuro eventu contingenti. Conditio turpis contra ſubſtantiam voti, illud irritat, quia error ſubſtantiæ contractus reddit actum involuntarium; ſecus ſi ſit contra accidentia contractus. Votum ſub conditione honeſta futura contingenti non obligat uſquedum eveniret conditio. Si conditio pendeat a ſola voluntate voventis, is poteſt illam ad libitum ſuſpendere antequam eveniat, & a voto ſe liberare; ſi a voluntate alterius pendeat, ejuſdem expectare adventum tenetur; ut ſi dixerit: voveo Religionem, ſi pater conſenſerit, ſi ſoror nupſerit &c. ſi ſua malitia impediat conditionis, quæ ab alterius voluntate pendet, eventum, tenetur implere votum: quia qui ſua culpa ſit impotens ad voti executionem, tenetur ad voti compenſationem, ut docet S. Thomas *in* 4. *diſt.* 38. *q.* 1. *a.* 3.

XVII. QUÆST. XI. *Quid ſit votum conditionatum pœnale?* RESP. Eſt illud quod quis edit non ex affectu ad rem quam ſpondet, ſed ex ſtudio vitandæ actionis quam deteſtatur; ut ſi voveas hoc modo: promitto me ædificaturum altare, ſi luſero, ſi fornicatus fuero. Hoc voto in primis vitare peccatum intendis. Qui abſolvitur ab ejuſmodi voto, abſolvitur etiam a pœna. Qui vovit vitare aliquid, puta ludum, ſi votum violaverit, non tenetur toties ſubire pœnam, quoties luſerit, ſed ſemel tantum luere pœnam debet, niſi expreſſe ſibi impoſuiſſet tot pœnas, quot vices luſerit.

XVIII. QUÆST. XII. *Quid dicendum de voto aſſumendi ſtatum religioſum?* RESP. Is qui vovit ingreſſum in Religionem, omnem adhibere curam debet ut in eadem recipiatur, ut 2. 2. *q.* 189. *a.* 2. docet S. Thomas. Si quæ impedimenta vovens habeat, manifeſtare Religionis prælato tenetur. Si Religio quam vovens deſignavit, telaxata ſit in ſubſtantialibus ſuæ regulæ, non tenetur eam ingredi: quia tunc votum non eſt de meliori bono, ut communiter Theologi docent. Si de hac materia plura cupis, *vide Tom.* 3. *Theol. Chriſt. Lib.* 4. *in Decal. diſſ.* 2. *c.* 9.

CAPUT V.

De votorum ceſſatione, irritatione, diſpenſatione, & commutatione.

I. QUÆST. I. *Qui valeant vota edere?* RESP. Qui uſu rationis potiuntur, & dominium habent earum rerum quas Deo nuncupant. Quare vota impuberum, cum dominio careant, irritari a parentibus valent: nec firma ſunt niſi ſub tacita conditione, quod parentibus placeant.

II. QUÆST. II. *Vota Religioſorum emiſſa abſque prælati licentia de re honeſta, quæ nec juriſdictionem, nec diſciplinam perturbant, ſunt ne valida?* RESP. Negant plures; ſed probabilior ſententia affirmat, cum nullum detrimentum inferant ſive juriſdictioni prælatorum, ſive Ordinis diſciplinæ, ſintque de re honeſta. Irritare utique hæc vota prælati valent, cum iiſdem comperta facta ſint. At ſubditi eadem manifeſtare illis non tenentur; & ſic, quandiu occulta manent, valida ſunt, & voventes eadem exequi tenentur. Vota vero Religioſorum ſive regulæ, ſive ſuperiorum juriſdictioni oppoſita, nulla ſunt. Similiter vota Religioſorum edita elargiendi in eleemoſynam quidquam de bonis ad proprium

Digitized by Google

uſum conceſſis ſine licentia prælatorum nulla prorſus ſunt.

III. QUÆST. III. *An Eccleſia valeat leges ferre quæ aliquas perſonas ad vovendum inhabiles declarent?* RESP. Si ſermo ſit de votis ſolemnibus, quæ publicam ſpectant Eccleſiæ diſciplinam, nulla eſt difficultas. Patet enim ex Eccleſiæ ſanctione nullam eſſe profeſſionem monaſticam ante completum annum ſextumdecimum emiſſam. Reſpectu votorum ſimplicium, etiam internorum, poteſt Eccleſia aliquas præſcribere conditiones, quibus non ſervatis vota nulla ſint; & ſic indirecte poteſt promiſſiones etiam internas irritare. Epiſcopi nequeunt, inconſulto ſummo Pontifice, Epiſcopatus abdicationem vovere, quia talis abdicatio vetita illis eſt. Neque vovere peregrinationem queunt ultra illud intervallum quo abeſſe ab Eccleſiis ſuis jure valent, ſummo Pontifice inconſulto. Parochi, & Beneficiati reſidentiæ vinculo adſtricti vovere Religionis ingreſſum queunt, inconſulto Epiſcopo. Ingredi vero Religionem eodem inconſulto Epiſcopo voventem non poſſe, concedunt aliqui. Sed hæc opinio omni fundamento deſtituta eſt, cum nulla lex extet quæ id prohibeat. Lege tamen convenientiæ, & urbanitatis conſulere proprium Epiſcopum Parochi debent.

IV. QUÆST. IV. *An ceſſante cauſa movente ceſſet votum?* RESP. Cauſa altera movens, altera impellens. Cauſa proxima movente ceſſante, ceſſat votum, ut omnes communiter docent. Quia ceſſante omnino cauſa finali, ceſſat materia voti. Exemplo res patet. Voviſti eleemoſynam erogandam tali pauperi: hic dives effectus eſt: ceſſat omnino finis eleemoſynæ. Ceſſat ergo & votum. Ceſſante vero cauſſa impellente, non ceſſat votum.

V. QUÆST. V. *An notabilis materiæ mutatio ſatis ſit ad votum irritandum?* RESP. Adfirmat communis ſententia cum S. Thoma 2. 2. *q.* 110. *a.* 3. *ad* 3. dummodo materiæ mutatio ſit valde gravis. Tunc reputatur valde gravis cum ſtatus rei promiſſæ variatur. Debet præterea hæc mutatio eſſe evidens & manifeſta. Heinc ſi edito voto occurrit in ejuſdem executione periculum vitæ, vel honoris, vel alterius rei gravis momenti detrimentum, ceſſat votum.

VI. Supervenientes difficultates, quæ ſuperari valent in executione voti, non irritant votum, quamvis ſi eaſdem cognoviſſet vovens abſtinuiſſet a voto. Quoniam pauci ſunt contractus in quibus graves poſtea non occurrant difficultates, quæ ſi præviſæ fuiſſent, contractus initi non eſſent.

VII. QUÆST. VI. *An pro irritatione votorum cauſa aliqua requiratur?* RESP. Ad validam votorum irritationem, nullam requiri cauſam plures adfirmant. Irritatio, inquiunt, voti eſt ejuſdem ablatio ab eo facta qui poteſtate dominante pollet, qua potiuntur patres in filios, & ſuperiores in Religioſos ſubdictos. Duplex irritatio: altera directa, quam deſcripſi; altera indirecta, quæ materiam promiſſam ſpectat, quæque illius executionem impedit. Sententia quæ adfirmat ad votorum irritationem cauſam requiri, valde probabilis mihi eſt. Irritatio enim actus juriſdictionis eſt. Examen ergo præcedat oportet, ut actus ille judicetur nec ne conveniens. Denique qui honeſte operatur, aliquo recto moveri fine debet.

VIII. QUÆST. VII. *An facultas irritandi vota juris ſit naturalis, vel poſitivi?* RESP. Pro jure poſitivo ſtant plures, inquientes vota ſolemnia Regularium indiſſolubilia tantum eſſe jure eccleſiaſtico. Contraria ſententia mihi probabilior eſt, quam defendit S. Thomas 2. 2. *q.* 189. & cum eo graviores Theologi. Filii vi juris naturalis paternæ poteſtati ſubjecti ſunt. Religioſi ſubduntur prælatorum voluntati & dominio vi ſolemnis profeſſionis, ſeu voti obedientiæ. Ergo jure naturali, & divino patres, & ſuperiores in filios, & Religioſos dominantur; & vi iſtius dominii vota irritare valent ſubditorum. Accedit quod licet aliqua lex ſit tantum juris poſitivi eccleſiaſtici, ea tamen poſita conſurgit jus naturale, & divinum. Conſecratio calicis juris eſt eccleſiaſtici. Sed ea poſita, jure divino calici conſecrato reverentia, & obſequium debetur.

IX. QUÆST. VIII. *Quibus competat poteſtas irritandi vota?* RESP. Alii ſunt ſuperiores qui poteſtate dominante, ut parentes in filios, domini in ſervos, ut dictum eſt; alii, qui poteſtate juriſdictionis in voventes potiuntur. Summus Pontifex irritare directe vota Regularium, & Monialium poteſt, quia eſt ſupremus omnium Religioſorum Prælatus, item omnium Eccleſiaſticorum vota, quæ ad beneficia eccleſiaſtica pertinent; vota vero laicorum indirecte prohibendo materiam, irritare valet.

X. Epiſcopi irritare directe vota Monialium ſibi ſubjectarum valent; ſecus Monialium quæ eorumdem juriſdictioni non ſubjacent, aut Regularium exemptorum: immo nec ſuorum clericorum, & multo minus laicorum. Itaque ii tantum irritare directe vota queunt qui poteſtatem, quam vocant dominan-

Digitized by Google

minantem, in voventes habent. Sic Regularium prælati vota Religioſorum, parentes vota filiorum, tutores vota pupillorum, curatores vota minorum, domini vota mancipiorum, mariti vota uxorum irritare valent: quia omnes iſti poteſtate dominante fruuntur. Superior valet vota ſubditorum irritare, ſubditis repugnantibus.

XI. Superiores Regularium, qui irritare vota queunt, ſunt Generales in univerſo Ordine, Provinciales in univerſa Provincia, Superiores Conventuum ſeu domorum in iiſdem. Superiores ſecundarii, ut vicarii, ſubpriores præſentibus prælatis nequeunt ſubditorum vota irritare, valent autem prælatis iſtis abſentibus. Abſentes vero non dicuntur quando domo exeunt, eodem die reverſuri; ſed abſentes intelliguntur quando per unum & alterum diem naturalem a Conventibus abſunt. Abbatiſſæ, & Prioriſſæ Monialium irritare vota Monialium ſubditarum valent, quemadmodum Prælati regulares vota ſubditorum irritare poſſunt. Prælati regulares nequeunt irritare vota novitiorum ante profeſſionem, quia nullam poteſtatem dominantem in eoſdem habent.

XII. QUÆST. IX. *An vota filiorum impuberum irritare parentes queant?* RESP. Infantia filiorum incipit a nativitate, & definit in ſeptennium completum. Ætas pupillaris, ſeu impubertas ab anno ſeptimo initium ducit, & definit in filiis anno quartodecimo completo, in filiabus anno duodecimo pariter expleto. Pubertas in feminis ab anno duodecimo, in viris ab anno quartodecimo incipit, & ſecundum jus commune finem habet anno vigeſimo quinto completo. Intra hoc intervallum ab anno duodecimo, & quartodecimo uſque ad vigeſimum quintum vocantur tam filiæ, quam filii puberes, & minores, ſicuti ab anno ſeptimo uſque ad duodecimum, & quartumdecimum vocantur impuberes. Vota autem filiorum, & filiarum impuberum emiſſa poſt uſum rationis, atque adeo valida, irritare parentes valent, ſive ſint vota perſonalia, ſive realia, ſive mixta. Filiorum vero, & filiarum puberum vota, quæ domeſticum regimen non turbant, irritare parentes nequeunt, ut docet *S. Thomas* 2.2. *q.* 88. *a.* 8. *ad* 2. Vota vero quæ domeſticum regimen turbant, cum inferant nocumentum patriæ poteſtati, irritare parentes valent. Vota filiorum impuberum ſemel a patre confirmata nequeunt poſtea ab eodem irritari.

XIII. QUÆST. X. *Vota realia filiorum puberum ſubjiciuntur ne paternæ irritationi?* RESP. Quamdiu filii ſunt in ætate minori, ſeu intra tempus pubertatis, paternæ adminiſtrationi ſubjecti ſunt, nullaque ratione diſponere de paternis bonis valent. Nulla ergo ſunt realia illorum vota, quibus paterna bona ſpondent, non accedente parentum conſenſu. Item de votis mixtis, quantum ad illam partem quæ realis eſt. Vota autem filiorum puberum, quæ ſunt de bonis caſtrenſibus, irritari a patre nequeunt; neque vota quæ ſunt de bonis adventitiis, quorum adminiſtrationem filii habent. Si vero pater horum bonorum adminiſtrationem habeat, irritare vota de iiſdem poteſt: quia tunc vota contraria eſſent rectæ adminiſtrationi.

XIV. QUÆST. XI. *Tutores, & curatores poſſunt ne vota impuberum, & minorum irritare?* RESP. Tutores, & curatores irritare vota impuberum, & minorum poſſunt eo modo quo parentes queunt filiorum vota reſcindere, quia veluti patres reputantur. Curator datus majori ob culpam prodigalitatis ejuſdem, realia vota irritare valet: quia adminiſtratio omnis adempta majori eſt dominio curatoris ſubjecta.

XV. QUÆST. XII. *Valet ne mater filiorum impuberum, & filiarum vota irritare?* RESP. Vivente, & præſente patre, caret mater poteſtate irritandi filiorum & filiarum vota: quia ſolus pater caput familiæ eſt, ut docet communior & probabilior opinio. Mortuo patre ſuccedit avus, tutor, & curator, quibus extantibus nequit mater filiorum vota irritare. Deficientibus vero avis, tutoribus, curatoribus, & mortuo patre, tunc mater irritare filiorum impuberum vota poteſt, cum jure naturali filiorum curam habeat. Filiorum vero puberum mater nequit vota realia irritare, niſi inſtituta ſit curatrix. Deficientibus parentibus, tutore, & curatore, avus, & avia filiorum impuberum vota irritare queunt: quoniam ii ſuccedunt loco parentum. Magiſtri diſcipulorum, domini ſervorum, heri famulorum vota perſonalia in impubertate emiſſa irritare nequeunt, ut docet communior opinio.

XVI. QUÆST. XIII. *An maritus uxoris vota poſt matrimonium edita irritare queat?* RESP. Ea uxoris vota irritare maritus poteſt quæ ſunt de rebus mariti poteſtati ſubjectis. Nec enim uxor in omnibus marito ſubeſt, ſed in iis tantum quæ matrimonium, familiæ regimen, bonorum adminiſtrationem, filiorum educationem ſpectant. Ergo ea tantum irritare maritus vota poteſt quæ ordinem præfatum turbant; ſecus alia quæ nul-

Digitized by Google

lo modo iis quæ recenſui, obſtant. Contrariam opinionem graves, & plures Theologi defendunt, nempe maritum poſſe omnia uxoris vota irritare. Quæ opinio, ſi ſermo ſit de votis realibus, quæ uxores edere valent de rebus, & de bonis paraphernalibus, falſa eſt: nam ſicut de his bonis, inconſultis maritis, diſponere poſſunt; ita de iiſdem vota edere queunt. Similiter maritus nequit irritare uxoris vota de audiendo ſacro diebus feſtis, de non mentiendo, de non adulterando, de confeſſione facienda, aliiſque rebus præceptis. Neque maritus irritare valet votum quod emiſit uxor, illo inconſulto, non petendi debitum. Imprudenter tamen uxor hoc votum ederet, quia minuit conjugalem benevolentiam, & amorem mutuum ſaltem indirecte. Maritus nequit irritare vota uxoris quæ ipſe ſemel approbavit. Similiter quando mutuo conſenſu voverunt caſtitatem, neuter retinet poteſtatem reſiliendi a voto. Rurſus quando ambo vovent mutuo conſenſu Religionem, nequeunt amplius tale votum irritare neque mutuo conſenſu, neque ſeparatim. Vota emiſſa ab uxore ante matrimonium, implendo tamen inito matrimonio, irritare maritus nequit, ſed ſolum ſuſpendere executionem poteſt, ſi abſint officio conjugali. Idem dicendum de votis emiſſis tempore legitimi divortii. Uxor quoque irritare mariti vota quæ juri matrimoniali repugnant, poteſt; ſicut irritare vota poteſt quæ maritus ederet deferendi habitum Eremitæ vel alicujus religionis, quod talis delatio habitus minuit amorem conjugalem, & viam ſternit ad ſeparationem. Irritare inſuper uxor valet vota mariti longioris peregrinationis, excepto voto peregrinationis Hieroſolymitanæ ad tempus edito ob bonum publicum. Tunc enim tenetur uxor ſervare continentiam ob aliquod bonum publicum defendendum, vel perditum recuperandum. Hac cauſa ſublata diſſuadenda ſunt vota conjugatis quæ vel indirecte opponuntur benevolentiæ conjugali. Deferant conjugati chriſtiana patientia, & reciproco caritatis amore jugum graviſſimum matrimoniale, & ſancti Chriſtiani erunt.

XVII. QUÆST. XIV. *Irritare ne domini valent ſervorum vota?* RESP. Diſtinguendi ſunt famuli a ſervis. Illi pacto pretio dominis inſerviunt, ſuntque ſui juris, votaque edere valent, quorum executionem dumtaxat ſuſpendere domini poſſunt, ſi debitum famulatum impediunt. Iſti, nempe ſervi preſſe accepti, ſunt mancipia in ſervitutem redacta, nullaque libertate fruuntur quantum ad ſervitium corporale dominis reddendum. Prima ſententia defendit, dominos omnia ſervorum vota irritare poſſe. Sententia probabilior eſt dominos poſſe irritare omnia ſervorum vota quæ debitam ſervitutem impediunt: quoniam dominus jus habet ut ſervitutis officia ſibi a ſervo præſtentur. Ergo ea irritare valet quæ huic juri derogant. Nequeunt vero irritare vota de ſervandis præceptis divinis, caſtitatis, precum, elargiendi eleemoſynam de bonis quorum dominium ſervi habent, nec alia ſimilia quæ nullo modo debitam impediunt ſervitutem.

XVIII. QUÆST. XV. *Viget ne in Eccleſia facultas diſpenſandi ab obligatione votorum?* RESP. Ajunt omnes Catholici allegantes illud Matth. 6. *Tibi dabo claves regni cælorum: quodcumque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis?* Hæc autem diſpenſatio eſt ablatio vinculi voti facta nomine Dei ab habente juriſdictionem ſpiritualem in foro externo propter aliquam rationabilem cauſam. Hæc notio diſpenſationis ſuapte natura clara eſt. Quomodo hæc diſpenſatio fiat, declarat S. Thomas 2. 2. *q.* 88. *a.* 10. *ad* 2. Qui diſpenſare valent, commutare quoque vota poſſunt.

XIX. QUÆST. XVI. *Quibus jure ordinario competit facultas diſpenſandi in votis?* RESP. Convenit primum ſummo Pontifici univerſalis Eccleſiæ Paſtori & capiti, & Chriſti in terris Vicario; deinde Concilio generali, ſummi Pontificis Pœnitentiario, Legatis a latere, Nuntiis pontificiis reſpectu totius Provinciæ, aut Regni, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Capitulo cathedrali ſede vacante, Abbatibus juriſdictionem quaſi epiſcopalem habentibus, omnibus Prælatis Regularium reſpectu ſuorum ſubditorum. Hi omnes jure ordinario cum ſuis ſubditis diſpenſare valent in votis tum perſonalibus, tum realibus, exceptis reſervatis. Cardinales Protectores Ordinum nequeunt jure ordinario diſpenſare in votis. Vota communitatis diſpenſari ab Epiſcopo, juſta occurrente cauſa, poſſunt.

XX. QUÆST. XVII. *Qui aliis diſpenſationem a voto impertiunt, poſſunt ne ſibi ipſis idem privilegium applicare?* RESP. De ſummo Pontifice nulla eſt difficultas, cum ſuperiorem non habeat, a quo diſpenſari poſſit. Salmanticenſes defendunt, quoſcumque Prælatos qui cum aliis diſpenſare valent, eodem ſecum ipſis uti privilegio poſſe, & pro ſua opinione citant Sanchez, Tamburinum, Azorium, Suarez, & alios. Oppoſita ſententia mihi probabilior eſt: quia nemo

judex

judex eſt in propria cauſa: idcirco Prælati iſti recurrere ad ſuos Superiores debent.

XXI. QUÆST. XVIII. *An Prælati regulares valeant diſpenſare cum ſuis ſubditis in votis editis cum licentia majorum Prælatorum?* RESP. Jam dictum eſt, ea poſſe Prælatos regulares, nempe Generalem in univerſo ordine, Provincialem in tota Provincia, & ſuperiores domorum in tota familia, quæ valent præſtare Epiſcopi in tota ſua diœceſi. Ad quæſitum propoſitum aliqui reſpondent, negantes Prælatis hanc facultatem. Sed communis, & vera opinio docet in propoſito caſu, Prælatos regulares diſpenſare poſſe. Quia licet licentia conceſſa a majori Prælato ſubducat emiſſum votum a poteſtate dominante inferioris Prælati, qui irritare illud nequit, non tamen illud extrahit a juriſdictione ſpirituali. Idcirco diſpenſare ab eodem poteſt Prælatus inferior. Diſpenſare quoque cum ſuis Novitiis poſſunt Prælati regulares.

XXII. QUÆST. XIX. *An Confeſſarii regulares diſpenſare in votis hominum ſæcularium valeant?* RESP. Affirmant communiter fere omnes Caſuiſtæ, qui plura privilegia allegant; ſed *Tom. 3. Theol. Chriſt. l. 4. diſſ. 3. cap. 11.* palam feci, ejuſmodi privilegia commentitia eſſe, & nullius auctoritatis; atque adeo Confeſſarios regulares nullo modo poſſe diſpenſare cum ſæcularibus hominibus a votis quibuſcumque ſive reſervatis, ſive non reſervatis. Et hanc noſtram ſententiam docent Paſſerinus, Martinez de Prado, & Lezana, quam *loc. cit.* confirmavi auctoritate BENEDICTI XIII. qui in ſua conſtitutione *Pretioſus in conſpectu Domini* facultatem commutandi vota, ſecus diſpenſandi impertitur Confeſſariis. O. P. Vitilitigant ſuper verbo *relaxari* contento in conſtitutione. At hanc cavillationem exploſi *loc. cit.* ubi oſtendi in materia juriſdictionis tutiorem partem eſſe eligendam.

XXIII. QUÆST. XX. *Quid dicendum de votis reſervatis ſummo Pontifici?* RESP. Communis ſententia eſt, quinque eſſe vota reſervata ſummo Pontifici, nempe ſimplex votum perpetuæ continentiæ, Religionis, & triplicis peregrinationis Hieroſolymitanæ, Romanæ, & Compoſtellanæ. Nullum aliud votum, præter hæc quinque, reſervatum eſt Pontifici ſummo. Excipe tamen vota ſimplicia quæ fiunt in aliquibus Religionibus de non ambiendis, nec acceptandis dignitatibus. Ut hæc vota ſint reſervata ſummo Pontifici, debent eſſe certa, expreſſa, abſoluta, & perfecta. Si de iis dubitatur, non ſunt reſervata. Stricte enim hæc reſervatio, cum ſit odioſa, interpretanda eſt. Quare ſi quis ederet unum ex his quinque votis cum expreſſa intentione ſe obligandi tantum ſub veniali, non eſſet votum perfectum, & ideo neque reſervatum.

XXIV. Epiſcopi urgente neceſſitate, diſpenſare valent in ejuſmodi votis, ut dum adeſt periculum violandi voti, infamiæ, ſcandali, alteriuſque gravis damni ſive temporalis, ſive ſpiritualis, ſi diſpenſatio differatur. Violaſti virginem voto caſtitatis adſtrictus. Ad ejuſdem honoris reparationem matrimonium neceſſarium eſt. Impedimenta apponenda timentur, ſi matrimonium differatur. In hoc, & ſimilibus caſibus diſpenſare Epiſcopi valent, dummodo damna quæ imminent, alia reparari via nequeant.

XXV. Salmanticenſes hanc eamdem facultatem diſpenſandi a reſervatis concedunt Prælatis regularibus. Sed hæc opinio falſa eſt: quia etiam admiſſis privilegiis, quæ allegari ſolent, quæque ut apocripha rejecimus, nulla in iis conceditur facultas Prælatis regularibus in vota reſervata. Secluſis autem privilegiis, nullam habent poteſtatem regulares vel commutandi vota ſæcularium. Votum non contrahendi matrimonium non eſt reſervatum, quia non eſt perfectum in hoc genere. Nec enim excludit fornicationem, pollutionem, aliosque actus caſtitati contrarios. Vi conſuetudinis Epiſcopus poteſt concedere facultatem petendi debitum conjugale ei qui voto caſtitatis aſtrictus matrimonium contraxit. Votum Religionis non approbatæ non eſt reſervatum.

XXVI. QUÆST. XXI. *Quomodo intelliguntur reſervata vota triplicis peregrinationis?* RESP. Tunc ſunt reſervata quando edita fuere ob devotionem peculiarem erga præfata loca. Vota hæc cum aliqua circumſtantia emiſſa, ablata circumſtantia, remanent integra, & reſervata. Voviſti peregrinationem Romanam pedeſtrem: poteſt Epiſcopus diſpenſare in circumſtantia itineris pedeſtris, ſecus in voto peregrinationis, quæ curru fieri poteſt. Votum disjunctivum non eſt reſervatum antequam altera pars a vovente eligatur. Voviſti religionem, aut eleemoſynam: caſtitatem, aut jejunium, quin alterutram partem elegeris. Hoc in caſu diſpenſare Epiſcopus poteſt. At ſelecta a vovente parte reſervata, puta caſtitate perpetua, tunc nobis probabilius videtur eſſe reſervatum.

XXVII. Hæc vota: Si *luſero*, *voveo caſtitatem:*

tatem : ſi pater meus obierit, ingrediar Religionem : hoc ſecundum communiter auctores docent eſſe reſervatum, quia votum revera abſolutum eſt, ſolamque apparentem conditionem explicat: nempe quando pater meus obierit, ingrediar Religionem. Aliud votum, & ſimilia, impleta conditione, probabilius videntur eſſe reſervata. Sic reſervatum eſt iſtud: *Voveo Religionem, ſi incolumis evaſero:* impleta conditione, ſecus ante. Oppoſitam opinionem fuſo calamo defendunt Salmanticenſes, quorum rationes *loc. cit.* exploſi.

XXVIII. Quando præfata quinque vota ob aliquam conditionem adjectam non ſunt reſervata, poſſunt eadem Confeſſarii regulares relaxare commutando, ſecus diſpenſando, ut ſupra dictum eſt. Nec enim relaxare includit diſpenſare, ut non pauci falſo exiſtimant. Quando enim Pontifices facultatem diſpenſandi tribuunt, expreſſe adhibent verbum *diſpenſare*. In facultate conceſſa diſpenſandi, aut commutandi omnia vota, non intelliguntur reſervata, niſi ſint expreſſa.

XXIX. QUÆST. XXI. *An ad validam licitamque diſpenſationem cauſa rationabilis requiratur?* RESP. Poteſtas diſpenſatori data eſt in ædificationem, non in deſtructionem, ut Concilia, canones, Patres, & Theologi docent. Igitur non ſolum illicita, ſed invalida etiam diſpenſatio voti eſt, ſine rationabili cauſa conceſſa, quia eſſet in deſtructionem, non in ædificationem Eccleſiæ. Si dubitetur utrum habeatur nec ne cauſa diſpenſandi, tunc diſpenſationi locum non eſſe docent communiter Theologi omnes. Votum quippe certum eſt, & ob incertam cauſam ſolvi nequit. Si autem aliqua certa cauſa habeatur, & ſolum dubitetur num ſit ſufficiens, tunc diſpenſari poſſe docet communis ſententia. Quando diſpenſatio bona fide tam ex parte petentis, quam ex parte concedentis impertita eſt, ſi poſtea deprehendas, cauſam quam utraque pars legitimam exiſtimabat tempore conceſſionis, & petitionis, eſſe falſam, & nullam, quid agendum? Validam eſſe diſpenſationem defendunt Salmanticenſes, Sanchez, Tamburinus, Leander, Sporer, Roncaglia, & alii. Sed contraria ſententia probabilior eſt. Siquidem vel ipſi citati adverſarii fatentur ad validam diſpenſationem juſtam requiri cauſam. Ergo quoties cauſa hæc deficit, nulla eſt diſpenſatio. Bona fides fuit tum in poſtulante, tum in concedente: quid inde? Sequitur ſolum iſtos non peccaſſe. Numquid bona fides egit ut falſa cauſa evaderet vera? Abſit, inquis. Ergo falſa extante cauſa, nulla eſt diſpenſatio. Sed ad divinam benignitatem attinet confirmare, ratumque habere quod bona fide petitum, & conceſſum eſt. Ita ne vero? Divina ergo benignitas errorem confirmabit? Non decet ſane benignitatem divinam. At animæ torquentur ſcrupulis, turbantur conſcientiæ. Nugæ hæ ſunt. Errores, figmenta, & falſa interpretamenta non ſedant conſcientias, non evellunt ſcrupulos; ſed vera legis obſervantia parit tranquillitatem.

XXX. QUÆST. XXII. *Quænam ſunt legitimæ diſpenſationis cauſæ?* RESP. Tria advertenda ſunt. 1. quid liceat ſecundum æquitatem; 2. quid deceat ſecundum honeſtatem; 3. quid expediat ſecundum utilitatem. Quo gravius eſt votum, eo graviores requiruntur pro diſpenſatione cauſæ, ita ut proportio quædam congrua ſit inter votum relaxandum, & relaxationis cauſam. Hinc eſt quod in quinque præfatis votis raro diſpenſationes impertiantur, ſed aliquid commutationis vel ipſi Pontifices ſummi permiſcere ſolent. Neque hinc inferendum eſt, nunquam concedendam eſſe diſpenſationem; ſed ſolum tunc concedendam eſſe cum legitima occurrat cauſa. Neque ſemper requiritur cauſa evidens, cum in moralibus ſæpe haberi nequeat. Sat eſt ut cauſa veroſimilis ſolide appareat, ita ut ſerio omnibus expenſis judicetur expediens eſſe & bono communi, & voventis honeſtæ utilitati votum relaxari.

XXXI. Cauſæ autem peculiares quæ ſufficere ad diſpenſationem concedendam valent, ſunt dubitatio de voto emiſſo, imperfecta deliberatio in vovendo, difficillima executio ejusdem, morale periculum ſæpe violandi voti ob fragilitatem voto obſtricti, metus etiam levis injuſte incuſſus ad votum extorquendum.

XXXII. Imperfecta deliberatio vel fuit ita repentina, & imbecillis, ut votum nullum effecerit, & quæſtio ceſſat. Si vero talis fuit ut votum validum effecerit, ſe ſola non ſufficit ad diſpenſationem. Quando autem dubitatur de perfecta deliberatione, & additur difficultas executionis, tunc diſpenſationi locus eſt. Vehemens timor naufragii, periculi graviſſimi ita interdum perturbare animum valet, ut perfectam impediat deliberationem, ita ut ſufficiens interdum ratio eſſe queat ad diſpenſationem concedendam. Similiter graviſſima difficultas non prævia, ſed tota poſt editum votum apparens, poteſt eſſe diſpenſandi cauſa. *Tamburinus, Salmanticenſes,*

Spo-

Digitized by Google

Sporer contendunt difficultatem etiam præviſam ſatis eſſe ad diſpenſationem; ſed mihi hæc opinio falſa eſt. Si difficultati adjectum ſit periculum grave violandi voti, tunc poteſt eſſe diſpenſationi locus. Dubium de emiſſo voto non eſt ſufficiens cauſa ad diſpenſandum, ſed tantum ad commutandum.

XXXIII. Quæst. xxiv. *Quid ſit voti commutatio, & quis commutare vota queat?* Resp. Eſt permutatio unius materiæ pro alia ſub eadem voti obligatione. Differt a diſpenſatione, quæ tollit omnem obligationem; & ab irritatione, quæ poteſt valide fieri etiam ſine cauſa. Commutatio eſt effectus jurisdictionis ſpiritualis. Quiſque augere, non diminuere vota ſua poteſt. Voviſti centum aureos, potes dare ducentos: quia hæc eſt abundantior ſolutio, non commutatio. Diſputant num quiſque propria commutare vota queat. Affirmant nonnulli; ſed negant S. Thomas, S. Bonaventura, & alii antiqui. Commutatio eſt enim actus jurisdictionis ſpiritualis. Sæculares perſonæ carent hac juriſdictione ſpirituali; eccleſiaſticæ vero perſonæ exercere in ſemetipſas jurisdictionem ſpiritualem nequeunt: & ideo non valent propria commutare vota. Gratis afferunt adverſæ ſententiæ patroni hanc commutationem eſſe actum prudentiæ, non jurisdictionis ſpiritualis: nam in vera commutatione reſcinditur prius vinculum, & aliud ſubſtituitur. Reſciſſio autem contractus actus eſt jurisdictionis. Ita eſt, inquiunt, quando commutatio non eſt in evidenter melius. Adverſariorum plures ſtatum quæſtionis confundunt. Quando materia promiſſa augetur, non eſt commutatio, ſed redundantior ſolutio. Vera commutatio eſt quando pro una materia, puta jejunio, ſubſtituitur alia, velut eleemoſyna. Ad hanc autem permutationem requiri jurisdictionem evidens eſt. Id concedunt adverſarii, quando materia ſubſtituenda eſt vel inferior, vel æqualis: quidni etiam, quando eſt major, & diverſi generis? Accedit quod nemo ſit judex in propria cauſa: & difficile cognoſcere homines valent quid ſit Deo gratius. Ergo ſtandum promiſſis eſt, quæ infringi nequeunt abſque mendacio, niſi interveniat jurisdictio, quæ reſcindat vinculum contractum. Nemo itaque propria auctoritate commutare materiam proprii voti in aliam materiam diverſi generis poteſt; ſed neceſſaria eſt jurisdictio ſpiritualis. Hinc qui vovit unam Religionem, nequit propria auctoritate aliam ingredi.

XXXIV. Quæst. xxv. *An in votorum commutatione ſervanda ſit æqualitas materiæ?* Resp. Bonacina, Leander, Diana docent commutari vota poſſe in materiam minorem; ſed communior, & probabilior ſententia defendit ſervandam eſſe æqualitatem moralem. Commutatio ſiquidem contractus eſt: in omni autem contractu ſervanda æqualitas eſt, plus & minus juxta contractuum diverſitatem. Hæc æqualitas non eſt arithmetica, & mathematice accipienda, ſed moraliter, ſeu quæ prudenter exiſtimatur æquivalere materiæ quæ prius voto ſubjecta erat.

XXXV. Quæst. xxvi. *Quæ cauſa requiritur ad licitam, validamque commutationem?* Resp. Quando commutatio fit in evidenter melius a Prælato legitima auctoritate prædito, nullam requiri cauſam concedunt omnes; idemque dicendum ſubdunt, quando materia ſubſtituenda evidenter æqualis eſt, & probabiliter melior. Quando vero ſummus Pontifex in Jubilæo vel bulla Cruciatæ, aut aliquo privilegio dat facultatem commutandi vota, non requiritur aliqua cauſa peculiaris, ſed ſufficit executio operum quæ in præfatis bullis præſcribuntur: quia ſummus Pontifex talem impertitur facultatem ob bonum commune totius Eccleſiæ. Dum vero Prælati poteſtate ordinaria vota commutant in materiam diverſi generis, ſemper aliqua juſta cauſa requiritur; non eſt tamen ſemper neceſſaria gravis, ſed interdum levis ſufficere poteſt, ut commutatio ſit licita: nam quando eſt in materiam æqualem valida eſt, etiam ſi ſit ſine cauſa, non tamen licita: ſi vero ſit in materiam inferiorem ſine cauſa, & illicita, & invalida eſt, ut probabilior opinio docet. Prælatus vero ſine cauſa vota commutans graviter peccat, quia abutitur facultate ſibi conceſſa.

XXXVI. Quæst. xxvii. *Quid dicendum de commutatione votorum vi Jubilæi, aut bullæ Cruciatæ?* Resp. In bulla Jubilæi amplior conceditur facultas, nempe commutandi vota triplicis peregrinationis Romanæ, Compoſtellanæ, & Hieroſolymitanæ, & excipiuntur ſola vota caſtitatis, & Religionis. In bulla Cruciatæ præter hæc duo vota excipitur etiam votum peregrinationis ultramarinæ. Duo vota caſtitatis, & Religionis, quæ in utraque bulla excipiuntur, ſunt perfecta, & abſoluta. Quare non ſunt excepta non nubendi, non fornicandi, caſtitatis conjugalis, caſtitatis ad tempus limitatum, nec vota dolo, metu, aut errore edita. Hæc commutatio fieri tum intra, tum extra confeſſionem poteſt: quia privilegia quæ concedunt facultatem

tatem vota commutandi, non illigant confeſſioni ſacramentali hanc commutationem, niſi Superiores aliter decernant. In hac commutatione ſervanda eſt regula generalis commutandi aut in melius, aut in bonum moraliter prudenterque æquale.

XXXVII. QUÆST. XXVIII. *An votum erogandi eleemoſynam tali Eccleſiæ, vel tali pauperi, poſſit poſt illius acceptationem commutari virtute Jubilæi, aut bullæ Cruciatæ?* RESP. Mihi affirmans opinio falſa eſt. Quoniam ſive pauper, ſive Eccleſia poſt acceptationem promiſſionis voto firmatæ jus acquirunt in rem promiſſam. Præfata autem privilegia facultatem non concedunt lædendi juſtitiam. Qui poſt ſuſceptum Jubilæum recordatur alicujus voti, poteſt curare ut ſibi commutetur, quia illius oblivio innoxia fuit. Tranſacto vero anno bullæ Cruciatæ, gratiæ in eadem conceſſæ obtineri nequeunt. Qui principio hebdomadæ Jubilæi commutari ſibi vota fecit ſincero animo lucrandi Jubilæum, commutatio conſiſtit, etiamſi poſtea negligentia, aut oblivione opera Jubilæi non impleat. Quoniam obligatio ſemel extincta, non reviviſcit. Qui tempore Jubilæi commutare vota recuſat abſque juſta cauſa, peccat plus & minus juxta varietatem circumſtantiarum.

XXXVIII. QUÆST. XXIX. *Licitus ne regreſſus eſt ad priorem materiam poſt factam legitimam commutationem?* RESP. Si commutatio facta ſit in minorem obligationem, & admixta fuit diſpenſatio, ad priſtinam materiam regredi vovens poteſt, relicta materia ſubſtituta: quia nemo cogitur uti privilegio diſpenſationis ſibi faventis, ut communiter auctores docent. Diſputant vero Theologi, an liber ſit regreſſus ad materiam priorem, quando commutatio facta eſt in melius, vel æquale legitima auctoritate. Affirmant Salmanticenſes, Leander, Caſtropalaus, Laymanus, & alii. Quoniam, inquiunt, commutatio fit in favorem voventis. Contraria ſententia mihi probabilior eſt. Siquidem ideo commutatio eſt in favorem voventis, quia auſertur prius vinculum, & aliud ſubſtituitur. Hic concluditur totus voventis favor. Porro quando vovens acceptavit commutationem, ſeu onus ſubſtitutum, vinculo religionis ſe ad illud aſtrinxit. Ergo nequit ab hoc debito ſe liberare, præſertim quando commutatio facta eſt in melius, quoniam hoc majus onus libere acceptavit, & ſe eidem aſtrinxit.

LIBER IV.

IN II. ET IV. DECALOGI MANDATUM.

DISSERTATIO I.

De blaſphemia, & juramento.

CAPUT I.

Recenſentur propoſitiones ab Eccleſia proſcriptæ in materia juramenti.

I. EX ſexaginta quinque theſibus quas anno 1679. damnavit Innocentius XI. ſequentes ſpectant juramenti, & amphibologiæ argumentum, quas juxta ordinem quo in pontificio decreto recenſentur, tranſcribam.

II. 24. *Vocare Deum in teſtem mendacii levis non eſt tanta irreverentia propter quam velit, aut poſſit damnare hominem.*

25. *Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.*

26. *Si quis vel ſolus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propria ſponte, ſive recreationis cauſa, ſive alio quocumque fine, juret ſe non feciſſe aliquid quod revera fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec eſt perjurus.*

27. *Cauſa juſta utendi his amphibologiis eſt quoties id neceſſarium, aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum; ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens, & ſtudioſa.*

28. *Qui mediante commendatione, vel munere ad magiſtratum, vel officium publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione mentali præſtare juramentum quod de mandato Regis a ſimilibus ſolet exigi, non habito reſpectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.*

CAPUT II.

Recenſentur propoſitiones laxæ quas non pauci docent in materia blaſphemiæ, & juramenti.

I. PA. Thomas Tamburinus *lib. 2. in Decal. c. 6. §. 4. n. 17.* „ Verba contra Deum in ebrietate, vel phræneſi, vel „ ex

„ ex inadvertentia orta ex inveterata conſuetudine, blaſphemiæ nequaquam ſunt.“

II. Leandet a SS. Sacram. *tract.* 1. *de juram. diſp.* 5. *q.* 17. „ Qui ex habitu blaſphemat abſque plena & ſufficienti advertentia ad peccatum mortale, tunc non committit novum peccatum mortale, ſed ſolum peccavit in cauſa, quatenus non abſtulit conſuetudinem, ad quam advertit.“ Citat Bonacinam, Filliucium, Toletum, Sanchez, Tamburinum.

III. Idem Leander *ibidem* : „ Peccat ne mortaliter qui inadvertenter blaſphemat, quippe ita habitualiter diſpoſitus eſt, ut etiam ſi adverteret, blaſphemaret? *Probabilius* reſpondeo, nec illum peccare mortaliter actu in propoſito caſu. Nam ut quis actu peccet, novumque peccatum committat, non ſufficit quod habitualiter ſit diſpoſitus, & proclivis ad peccandum, ſed requiritur neceſſario quod actualiter & in actu ſecundo ſit.“ Citat pro hac opinione Sanchez, Filliucium, Laymanum, Trullenchum, & alios.

IV. P. Pattitius Sporer *tract.* 3. *in* 2. *præcept. Decal. cap.* 1. *sect.* 1. *num.* 9. *pag.* 203. „ Per quæcumque verba, etiam expreſſum juramentum continentia, juretur, in foro conſcientiæ omnino ſemper attendenda eſt mens, & intentio jurantis ad dignoſcendum, an vere juraverit necne. Aut enim poſitive quis intendit invocare Deum in teſtem, aut poſitive noluit invocare Deum, aut negative ſe habens, vel ignorans præſcindit ab invocatione Dei. Si primum, certum ſemper eſt juramentum. Si ſecundum, certo non eſt juramentum in foro conſcientiæ, *ſed tantum mendacium, ſi falſum ſic aſſeruit*. Si tertium, *iterum non eſt juramentum, quia eo ipſo Deus non invocatur ut teſtis; alioquin ſemper jurarent, & ſæpiſſime perjurarent qui ad ſingula fere verba effutiunt illud ſuum* per Deum, per Sacramentum &c. *Unde Confeſſarius audiens pœnitentem, falſo juraſſe ſe accuſantem, non ſtatim eum perjuraſſe cenſere debet, ſed interrogare, an intenderit Deum invocare in teſtem, & quidem falſitatis. Et longe ſæpiſſime deprehendit, non fuiſſe perjuria, ſed tantum mendacia ex materia ſua dijudicanda, aliquando officioſa, aliquando jocoſa, & ſic venialia.*“ Neque cum jurans ſe falſo juraſſe reſtatur, ei fides habenda; ſed interrogandus, utrum quando *per Deum* affirmavit rem ita eſſe, intenderit Deum invocare in teſtem, & quidem falſitatis?

V. P. Thomas Tambutinus *lib.* 3. *in Decal. c.* 1. §. 3. *n.* 6. *pag.* 78. Felix Poteſtas *tom.* 1. *par.* 2. *de* 2. *præcept. Decal. c.* 2. *n.* 1153. *pag. mihi* 111. „ Per quæcumque verba, etiam perſpicue Deum continentia, multò magis dubie, emittatur juramentum, erit omnino, & ſemper in foro conſcientiæ ad intentionem jurantis attendendum, ſi velimus deprehendere, an vere juramentum ſit. Vel enim, quæcumque tandem verba proferantur, intendit quis primo poſitive invocare Deum, vel ſecundo poſitive non invocare, vel tertio (ſive quia non advertit, ſive quia neſcit) præſcindit ab ejuſmodi invocatione, hoc eſt nec intendit, nec non intendit invocare. Partitio videtur adæquata: continet enim contradictoria, & præciſionem ab ipſis. Jam ſi primum, certo erit juramentum, ut ex ſe patet. Si ſecundum, certo juramentum non erit, ut fatentur communiter Doctores... Licet enim ego dicam, *juro per Deum*, ſi nolim per hæc verba Deum ut teſtem mei dicti implorare, utique non imploravo, *niſi valde materialiter, ſicuti pſittacus a magiſtro edoctus eadem verba proferret*. Certe in Sicilia ignobiles viri unoquoque verbo *par Dio* jurant. Quis autem dicat eos ignobiles vere jurare, cum nec ipſi aliquando ſciant quid ſignificet illud *par Dio*? Videtur autem ex ſua notione ſignificare *per Deum*. Denique ſi tertium, *certo item juramentum non erit, quia non invocat Deum*. Cum enim hic abſtrahat ab invocatione, clare apparet invocationem non exhibere.“

VI. Leandet a SS. Sacram. *tract.* 1. *de juram. diſp.* 7. *qu.* 8. *pag.* 46. „ Ad veritatem juramenti aſſertorii exigitur, & ſatis eſt ut jurans ita rem ſe habere arbitretur prudenter, & non levi conjectura ductus, ſed certa aut veriſimili, atque probabili... Tamburinus tamen addit, quod ad jurandum non ſufficiat quælibet probabilitas; ſed ea quæ ad certitudinem moralem faciendam perveniat, neceſſaria ſit. *Sed certe quælibet probabilitas facit moralem certitudinem*, ut ſæpe diximus cum communi. Unde, ut bene ait PALAUS, ſufficiet, ſi prudenter, hoc eſt ſecundum probabilem rationem, ita eſſe arbitretur.“ Quod quælibet probabilitas faciat moralem certitudinem, eſt propoſitio quæ in altera ab Eccleſia damnata continetur. Sequitur ex hac doctrina ut quiſque valeat eamdem rem juramento aut adfirmare, aut negare,

VII.

VII. P. Thomas Tamburinus *Lib.* 11. *in explic. Decal. cap.* 2. §. 2. *n.* 1. „ *Juro v. g. per Deum me hac nocte non dormiviſſe, intelligenao veſtitum; me non babere pecuniam, intelligendo, quam tibi elargiri velim; uxorem, vel maritum matrimonii leges non ſregiſſe, intelligendo manifeſte; non deberi a me tibi centum, intelligendo, ita ut non poſſim ea mihi compenſare cum aliis centum quæ tu mihi debes.*

„ Reſp. *licere*, ut iidem docent (nempe Leſſios, Caſtropalaus, Rebellus, Bonacina) & docetur paſſim, præſcindendo tamen a damno quod doloſo hoc juramento injuſte ſacerem, *etiam ſi quis non ſit rogatus jurare, ſed ſe offerat.* “

VIII. Antonins a Spir. ſanct. *tract.* 5. *de juram. diſp.* 1. *ſect.* 9. *n.* 53. *pag.* 142. „ Rogatus a jodice de delicto quod ſaltem ſub opinione probabili non tenetur manifeſtare, nt ſi ſolum detur ſemiplena probatio, negare poteſt ſe illud commiſiſſe, ſubintelligendo *in carcere*, vel ad dicendum ... Immo poteſt ſe offerre ad ſic jurandum, quando id opus eſſet. “

IX. Idem *ibid. n.* 54. *pag.* 143. „ Mulier quæ adulterium commiſit, *poteſt ſub juramento negare ſe commiſiſſe, ſubintelligendo, ut manifeſtare teneatur.* “

X. Caſtropalaus *tract.* 14. *diſp.* 1. *punct.* 7. Leſſius *lib.* 2. *c.* 42. *dub.* 9. *num.* 4. Leander *tract.* 1. *diſp.* 45. *quæſt.* 27. Candidus *diſp.* 2. *art.* 3. *dub.* 14. „ Mercatores qui oon poſſunt juſtum pretium ab emptoribus obtioere, niſi jurent tanti, vel tanti ſibi mercem ſtare, cum de facto ooo ſtet, jorare quidem poſſunt tanti ſibi ſtare, ſubiotelligendo *computatis omnibus expenſis, vel tanti ſibi ſtare cum alia merce quam habent domi, vel alibi emerant.* “

XI. Candidus *diſp.* 26. *ar.* 4. *dub.* 14. Leander *tr.* 1. *diſp.* 45. *qu.* 28. Palaus, Bonacina, Rebellus, & alii peoes Leandrum. „ Idem dicendum de emptoribus, qui, ne cogantor emere mercimooia a oiercatoribus ſupra juſtum pretiom, adfirmant ſub juramento, res ab aliis minoris emiſſe, vel ſibi offerri minori pretio, ut venditores deſcendant ad juſtum vel iofimum pretium, intra juſtom tamen, meute concipiendo res minoris emiſſe, vel ſibi oblatas minori pretio, qoas alio tempore emerunt. “

XII. Caſtropalaus *tr.* 14. *diſp.* 1. *punct.* 7. *n.* 16. *pag. mihi* 11. Leander *tr.* 1. *diſp.* 45. *qu.* 37. & penes iſtos Sanchez, Bonacina, Suarez, Leſſius, Trullench, Diana, & alii: „ Etiamſi rogans omnem æquivocationem vellet excludere, & ultra juramentnm de re ſacta, petat juramentum de calumoia, exigatque jorameotum diceodi veritatem ſincere abſque ulla æquivocatione, adhoc poteris jnrare amphibologico joramento, & reſtrictione ſacta: quia ſubintelligere potes, te juraturum abſque æquivocatione injuſta. Nulla enim propoſitio tam ampla ſumi poreſt quin aliqoam reſtrictionem habere poſſis in mente.

XIII. „ Titius qui inducit teſtem ad jurandum ſalſum, quod teſtis putat eſſe verum, non peccat, licet ipſe Titius ſciat eſſe ſalſum. “ Petrus Hurtado, Diana, Tancredus apud Tamburinoni, qui haoc opinionem ut probabilem ſuſcipit *Lib.* 2. *c.* 1. §. 6. *n.* 7. *pag.* 80. P. Matthæus Moya *Tom.* 2. *ad tract.* 2. *diſp.* 1. *qu.* 7. *n.* 2. *pag.* 116. *Ego puto in praxi ſecuram.* Probabilem dixerunt Tamburinus, Diana, Leander, Hurtado, & alii ſimiles: ſecuritatis incrementum adjecit P. Moya.

XIV. Patritius Sporer *tr.* 3. *in* 2. *præcep. Decal. c.* 1. *ſec.* 4. *n.* 151. *pag.* 223. ex Tamburino *lib.* 3. *c.* 1. §. 5. & aliis: „ Conſuetudo culpabiliter retenta jorandi falſum deliberate, ſeu indifferenter verum, & falſum, probabilius ooo eſt peccatum diſtinctum aperiendum in confeſſione ab *ipſo* peccato actuali perjorii; ſed ſufficit confiteri ipſuoi actum perjorii. “

XV. Idem *ibidem*: „ Moraliter enim minus deliqoiſſe cenſendus eſt qui conſuetudinis contractæ impeto pejeravit, *quamvis deliberate*, quam qoi recenti, & ſpontanea mente, ac libertate. “

XVI. Joannes Sanchez *in ſelectis diſp.* 9. apud Tamburinum *lib.* 3. *c.* 1. §. 5. *n.* 3. *pag.* 79. „ Igitur impertienda eſt pœnitenti abſolutio volenti & propooeoti ceſſationem peccati, & nullam externam habenti occaſionem, *quantumcumque conſuetudini peccati addicto.* “

XVII. Tamburinus *Method. exped. Confeſſ. lib.* 2. *cap.* 3. §. 3. *n.* 21. *pag.* 109. „ Qui ex inveterata conſuetudine advertenter *jurat* ſalſo, ſatis eſt ue dicere, ſemel juravi falſum; an potius neceſſe erit etiam addere, id fuiſſe ex mala conſuetudine? Reſpoodeo, non eſſe neceſſe . . . Idem dic, ut ſemel hac occaſione dicam, de ioveterata conſuetudine fornicandi, blaſphemandi, & ceterorum ſimilium: par enim eſt ratio. “

XVIII.

XVIII. Patritius Sporer *loc. cit. n.* 154. „ Intellige tamen, dummodo actu poſitivo „ illam pravam conſuetudinem non acce- „ pter, vel approbet; ſed ſolum negative „ ſe habens eam vincere negligat, *vel de-* „ *ſperet: quod ſane non rarum*, & valde no- „ tandum Confeſſario, ne nimium vexet con- „ ſcientias afflictas. “ Non eſt vexandus qui deſperat vincere conſuetudinem jurandi: quia non raro contingit eos ſic deſperare victoriam; ideo urgendi non ſunt ad præfatam conſuetudinem evellendam. Hæc doctrina obtrudit quorumdam præceptorum obſervandorum impoſſibilitatem.

XIX. P. Dominicus Viva *Tom.* 1. *part.* 2. *qu.* 7. *art.* 7. *num.* 3. *pag.* 86. & plures alii: „ Qui vero habet conſuetudinem tam ju- „ randi, quam mentiendi, non tamen con- „ jungendi juramentum cum mendacio, ſi „ quoties jurat, advertenter jurat, & pro- „ curat non conjungere cum juramento men- „ dacium, neque tenetur ſub mortali talem „ conſuetudinem extirpare. “

XX. Caſtropalaus *Tom.* 3. *tr.* 14. *diſp.* 1. *punc.* 7. *n.* 4. „ Si enim aliqua cauſa hone- „ ſta occultandi veritatem intercedat, qua- „ lis eſſet, ſi ad tuam, tuorumque ſalutem, „ honorem, rem familiarem tuendam con- „ veniret occultatio; aut ſi conveniret ne an- „ nueres interroganti injuſte; nullam cul- „ pam committis ſic amphibologice jurans. „ Quod verum habet, etiamſi non rogatus „ jures, ſed te offeras ad jurandum; ſi ta- „ men jurandi, occultandique veritatem ho- „ neſta cauſa intercedat.

XXI. „ Rogatus de delicto, quod ſaltem „ ſub opinione probabili non teneris mani- „ feſtare, vel ex eo quod non juridice ro- „ garis, vel ex eo quod tibi grave nocu- „ mentum ex manifeſtatione provenit; ne- „ gate poteris te feciſſe, ſubintelligendo in „ carcere, vel ad dicendum. “ Idem *ibidem*.

XXII. „ Rogatus, an promiſeris matri- „ monium, a cujus obligatione ſecundum „ *opinionem probabilem* immunis es, jurare „ poteris non promiſiſſe, ſubintelligendo, ut „ tenearis. “ Idem *ibid. n.* 5.

XXIII. „ Exemptus *probabiliter* a gabel- „ læ ſolutione, jurare poteris te non porta- „ re talem aut talem rem, *eſto portes*, ſub- „ intelligendo, ita ut gabellam debeas. “ Idem *ibi*.

XXIV. „ Pro ſupra dictis eſt maxime ad- „ vertendum, utentem aliqua ex dictis am- „ phibologiis debere ſcite, ſaltem in gene- „ re, ſe poſſe abſque mendacio veritatem „ tegere. *Non tamen opus eſt in particulari* „ *cognoſcere modum quo debet tegi*. Quocir- „ ca ſi intendat jurare eo ſenſu quo vir do- „ ctus verum reperiet, & ſciat verum re- „ periri poſſe, ſufficiet ad excuſationem per- „ jurii. “ Idem *ibi*.

XXV. P. Dominicus Viva *in comment. pro poſ.* 27. Innocentii XI. „ Quando tamen non „ occurrit commoda æquivocatio, aut reſtri- „ ctio externa, ſi cauſa ſit gravis, ruſti- „ ci poſſunt uſu duplicis ſcientiæ facile ob- „ vio veritatem occultare, non animo de- „ cipiendi, *ſed ſolum permittendo deceptio-* „ *nem*. “

XXVI. „ Conſuetudinarius, ut in pejeran- „ do, etſi ſæpe promiſerit, & emendatus num- „ quam fuerit, abſolvi poteſt, dummodo do- „ lorem habeat, & emendari promittat. “ P. Torrecilla *Tom.* 1. *Sum. tract.* 3. *diſp.* 1. *cap.* 2. *ſect.* 1. *num.* 105. Laudat Palaum, & Bonacinam.

XXVII. „ Etſi verba ſecundum ſe æqui- „ voca non ſint, nec niſi verum ſenſum ha- „ beant, nihilominus ratione circumſtantia- „ rum loci, temporis, officii, interrogan- „ tis, & reſpondentis &c. reſtrictio, quæ „ alias eſſet pure mentalis, fieri poteſt ſen- „ ſibilis, & a mendacio, & perjurio excu- „ ſari, ac cum juſta cauſa ejus uſus licitus „ fieri. “ Idem *conſult.* 23. *n.* 134.

XXVIII. „ Immo nec opus eſt quod ju- „ rans vel atteſtans agnoſcat ſpecificum mo- „ dum quo veritatem celare poſſit. Sufficit „ enim præcipue pro indoctis quod etſi ver- „ bis negantibus utatur, in animo addat, „ Volo veritatem celare quin mentiat, vel „ perjurem eo modo quo Doctores id fieri „ poſſe docent. “ Idem *ibi n.* 188. citans Sanchez, Suarez, Caſtropalaum.

XXIX. „ Similiter non eſſet pluſquam ve- „ niale mendacium, dicere *uro*, ablata *j*, „ cum vere nihil *urat*. “ P. Thomas Sanchez *lib.* 3. *in Decal. c.* 6. *n.* 3.

CAPUT III.

De blaſphemia.

I. QUÆST. 1. *Quid, & quotuplex ſit blaſphemia?* RESP. S Thomas 2. 2. *q.* 13. *art.* 1. hanc blaſphemiæ definitionem tradit: *Blaſphemia eſt derogatio divinæ bonitatis*. Idque bifariam accidit. Primum aſſingendo Deo quod nec habet, nec habere poteſt. Secundo ab eo removendo, quo carere

rere neqnit. Hoc autem fieri poteſt vel intellectu tantum, vel ſimul etiam affectu pravo. Si corde tantum fiat, eſt blaſphemia cordis: ſi foras erumpat, erit blaſphemia oris.

II. Dividitur blaſphemia in hæreticalem, quæ mentis aſſenſu Deo affingit aliquid, vel removet aliquid ab eo quod ei convenit; ut ſi quis effutiat: *Deus eſt injuſtus, non eſt omnipotens, non eſt bonus*: & in ſimplicem, quæ ſolo pravitatis affectu abſque mentis aſſenſu aliquid Deo affingit, vel imprecatur; ut ſi quis dicat, *Sit maledictus Deus*, quin mentis aſſenſu credat Deum dignum eſſe maledictione. Ad hæreſim enim ſemper requiritur aſſenſus mentis cum pertinacia voluntatis. Forum exterius reum hæreſis talem damnaret, quia exterior prolatio hæreticalis eſt; & de internis Deo judicium reſervatum eſt.

III. Dividitur rurſus blaſphemia in eam quæ eſt in Deum, & in eam quæ eſt in Sanctos. Illa proxime & directe Deum, hæc Sanctos ſpectat. Rurſus alia eſt *enuntiativa*, ut ſi quis dicat: *Ad injuriam Dei hoc volo facere*: alia *deteſtativa*, ut ſi dicatur, *Pereat Deus*. Alia *irriſoria*, ut fuit illa: *Vah qui deſtruis templum Dei*. Blaſphemiæ in Deum, & in Sanctos differunt ſpecie, quia licet opponantur uni virtuti Religionis, ſpecie tamen differunt vitia eidem oppoſita: cultus enim Dei, cui opponitur blaſphemia in Deum, pluſquam ſpecie differt a cultu Sanctorum, cui opponitur blaſphemia in Sanctos. Explicandæ ergo in confeſſione ſunt blaſphemiæ iſtæ, ut vel ipſi adverſarii fatentur. Quare nimis laxa eſt ſeqnens opinio P. Tamburini, qui *lib. 2. Meth. Confeſſ. cap. 3.* hæc docet: *Quamvis probabilius ſit cum Suarez, & Sanchez, blaſphemias contra Deum, contra beatiſſimam Virginem, & contra Sanctos, differre ſpecie; tamen cum probabile ſit ex Azorio apud Dianam non differre, ſatis erit, ſi in confeſſione aperiatur numerus blaſphemiarum; nec explicare opus erit* &c. *fuiſſe contra Deum, vel beatiſſimam Virginem, vel contra Sanctos*.

IV. QUÆST. II. *Eſt ne blaſphemia genere ſuo peccatum mortale?* RESP. Adfirmat communis & vera ſententia; immo blaſphemia quæ habet adjunctum errorem intellectus, & Dei odium, eſt peccatum omnium graviſſimum.

V. Qui ex inveterata conſuetudine blaſphemant, ſceleſtiſſimi ſunt; & opinationes in excuſationem eorum qui ex conſuetudine blaſphemant, lacrymis potius deflendæ quam rationibus oppugnandæ ſunt. Nam habitus, & conſuetudo per pœnitentiam non retractata non auferunt libertatem, ſed eam firmant in malo.

VI. QUÆST. III. *Variæ ne ſunt blaſphemandi formulæ?* RESP. Multiplices ſane ſunt, qnas breviter recenſebo. Jurare ſerio per falſos deos, per Jovem, per Mercurium &c. blaſphemia eſt, quia cultus Deo debitus dæmonibus tribuitur. Qui vero joci cauſa, & animo deridendi, non colendi falſos deos jurat per Jovem, non blaſphemat, nec culpam perpetrat. Blaſphema verba ſunt illa quibus ea quæ fidei ſunt, renegantur, ut ſi dicatur: *Renego Deum, ſacramenta* &c. ſi dicatur: *Velis, nolit Deus, hoc faciam:* vulgo *al diſpetto di Dio*. Laudare Deum verbis obſcænis, aut Chriſti, Sanctorumque pudenda membra nominare blaſphemiæ ſunt. Jurare vero per caput, per corpus Chriſti, non eſt blaſphemia. Ab his tamen juramentis omnino abſtinendum eſt. Blaſphemia eſt ennntiare diabolum omnipotentem, aut ſanctum. Amatam puellam deam vocare non eſt blaſphemia, quia reipſa eidem deitas non tribuitur: indignæ tamen homine chriſtiano locutiones ſunt. Blaſphemiæ quoque ſunt ejuſmodi eſpreſſiones: *Non credo Deum, Crucem, Evangelia, Sacramenta, ſi ita res ſe habeat;* quidquid in oppoſitum dicat Tamburinus. Qui falſum jurat, non eſt blaſphemus.

VII. QUÆST. IV. *Quæ ſunt pœnæ in blaſphemos conſtitutæ?* RESP. Pœna capitis blaſphemi plectebantur in veteri lege, *Lev. 24.* ubi hæc habentur: *Qui blaſphemaverit nomen Domini, morte moriatur. Lapidibus opprimet eum omnis multitudo, ſive ille civis, ſive peregrinus fuerit*. Jus civile ultimo ſupplicio puniendos blaſphemos decernit, quæ leges deſuetudine evanuerunt quantum ad capitis pœnam; omnes tamen Principes ſevere in blaſphemos animadvertunt.

VIII. QUÆST. V. *Qui blaſphemos audit, debet ne eos ad judicem deferre?* RESP. Adfirmat communis ſententia: idque præcipiunt & Julius III., & Concilium Lateranenſe *ſeſ. 9. cap. Ad abolendum*. Quod intelligendum eſt, ſi blaſphemiæ ſint hæreticales, ut clarius ſuo loco dicetur. Corrigendi vero omnes blaſphemi ſunt. Sæpe correctio omittitur ſub prudentiæ carnalis obtentu, & humanorum reſpectuum fuco. Si hæreticales blaſphemiæ fuerint, denuntiandæ ſunt judici legitimo juxta morem regionum.

IX.

IX. Quæst. vi. *Quomodo ſe gerere cum blaſphemis Confeſſarii debeant?* Resp. Si blaſphemiæ ſint ſimplices, ab eiſdem abſolvere Confeſſarius valet pœnitentem. Similiter abſolvere poteſt a blaſphemia exterius tantum hæreticali, quando nullus adſit error interior. Antequam Confeſſarii blaſphemos abſolvant, gravem pœnitentiam imponere iiſdem debent, ut Concilium Lateranenſe *ſeſſ. 9. §. Ad abolend.* præcipit his verbis: *In foro pœnitentiæ nemo blaſphemiæ reus abſque graviſſima ſeveri Confeſſarii arbitrio injuncta pœnitentia poſſit abſolvi*. Reſpondent communiter benigni Probabiliſtæ, hoc Concilii decretum non eſſe uſu receptum. Eccur non eſt uſu receptum? Ad hoc nullum reſponſum præbent Leander, Sanchez, Caſtropalaus, Salmanticenſes, auctores iſtius interpretamenti. Revera non eſt uſu receptum, ſeu executioni mandatum decretum iſtud. Sed cur? Quid cauſas inquiris? Quia benigni Confeſſarii noluerunt illud executioni demandare: ad iſtos enim executio attinet. Ergo ſi non eſt uſu receptum, benigni Confeſſarii in cauſa ſunt cur ſacri generalis Concilii decretum deſuetudine jaceat. At numquid hæc Caſuiſtarum, & Confeſſariorum negligentia efficere valet ut conciliare decretum in ſummum occidat? Nonne Tridentinum præcipit ut pro criminum qualitate pœnitentiæ congruæ imponantur? Nonne lex & naturalis, & divina id præcipit ut graviſſimum ſcelus, quale blaſphemia eſt, gravi pœnitentia plectatur? Caveant itaque Confeſſarii ab hac & ſimili quorumdam Caſuiſtarum benignitate. Leander *diſp. 5. qu. 67.* docet abſolvendos eſſe illos qui ex conſuetudine blaſphemant, ſi vere doleant, & pro hac ſua opinione citat Caſtropalaum, Hurtadum, Trullenchum, & alios. Sed hæc opinio damnata eſt. Numquid enim vere dolent conſuetudinarii, qui a prava conſuetudine recedere negligunt? Prudenter judicare non poteſt Confeſſarius, immo oppoſitum arguere debet.

CAPUT IV.

De juramento, variiſque jurandi formulis. Laxa P. Tamburini doctrina rejicitur.

I. NON *aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum: nec enim habebit inſontem Dominus eum qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtra:* Exod. cap. 20. Meditare, chriſtiane lector, hæc Dei verba. Non minatur Deus perjuris, ſed illis qui *fruſtra*, qui *in vanum* aſſumpſerint nomen Dei. Fruſtra autem, & in vanum ſanctiſſimum Dei nomen aſſumunt qui abſque urgenti neceſſitate illud uſurpant. Hæc pauciſſima Dei verba ſufficerent ad reſolvendas innumeras de juramento quæſtiunculas, niſi ſubtilia, & cavillatoria nonnullorum Caſuiſtarum interpretamenta ſplendidiſſimam & graviſſimam veritatem obſcuraſſent.

II. Quæst. i. *Quid ſit juramentum, & quænam jurandi formulæ?* Resp. Juramentum eſt invocatio divini nominis ad fidem faciendam, aut promiſſionem firmandam, ut cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 89. *art.* 1. Theologi docent. Juramentum, jusjurandum, & ſacramentum in hac materia ſynonima ſunt. Igitur juramentum preſſe acceptum eſt *invocatio divini teſtimonii in confirmationem veritatis*. Quod pluribus modis agere poſſumus. 1. *Expreſſe* cum verbis Deus in teſtem vocatur. 2. *Tacite*, ut ſi rogaris num jures, nutu, capite, geſtu, oculis annuas. 3. *Facto*, ut dum tibi juramentum præſtandum proponitur cum libro Evangeliorum, librumque tangas; juras, etiamſi nihil proferas. 4. *Mente:* dum animo juras te aliquid facturum, in foro interiori juramento aſtringeris. Si jurares librum putatum Evangeliorum tangendo, ſi poſtea deprehenderes librum eſſe profanum, juramentum teneret, illudque ſervare deberes, quia materialis diverſitas eſt.

III. Variæ ſunt jurandi formulæ. *Juro per Deum. Mihi Deus teſtis eſt. Vivit Deus. Teſtem invoco Deum vivum. Per Deum; per fidem Dei, per fidem Chriſti*. Hæ omnes ſunt formulæ juratoriæ. Ad has revocantur quæ fiunt per creaturas: *per cælum, per terram, per animam meam, per ſalutem meam, per Angelos, per B. Virginem, per Sanctos*. Hæ creaturæ peculiarem habent reſpectum ad Deum, ſicut & iſtæ, *per templa, per altaria, per Evangelia, per elementa*. Secus dicendum, cum juratur per creaturas infimas, vileſque, ut ſi quis juraret: *per meam barbam, per meos capillos, per meum canem* &c. Licet enim omnes ſint creaturæ Dei, in his tamen juxta communem acceptionem peculiari modo non reſplendet divina bonitas: ideo non efficiunt juramentum. Si tamen in obliquo Deus invocaretur, ut ſi quis diceret: *Per hunc Dei panem, per Dei ignem, per aerem Dei, per hanc creaturam Dei:* verum eſſet juramentum. Juratoriæ quoque ſunt ſequentes formulæ. *Sic me Deus adjuvet*,

Digitized by Google

vet, *dæmon me arripiat*, *moriar*, *peream*, *ſi ita non eſt*. Immo hæc ſunt juramenta execratoria. Qui vero dicunt, *in rei veritate*, *profecto*, *per fidem meam*, *in fide boni viri*, *in mea conſcientia*, *non jurant*.

IV. QUÆST. II. *An jurent homines paſſim ajentes:* Par Dios, *ut Hiſpani*, Per Dio, *ut Itali*, Par Dio, *ut Siculi*, *ſeu per Deum ita eſt?* RESP. Negat P. Patritius Sporer *tract.* 3. *cap.* 1. *ſect.* 1. *num.* 9. rationemque aſſignat. *Alioquin ſemper jurarent*, *& ſæpiſſime perjurarent qui ad ſingula fere verba effutiunt illud ſuum per Deum*, *per Sacramentum* &c. Næ robuſtiſſima ratio! & hoc principio utuntur frequenter non pauci Caſuiſtæ. Eamdem doctrinam docet P. Tamburinus *lib.* 3. *in Decal. cap.* 1. §. 3. *n.* 6. his verbis. *Licet ego dicam*, Juro per Deum, *ſi nolim per hæc verba Deum ut teſtem mei dicti implorare*, *utique non implorabo niſi valde materialiter*, *ſicuti pſittacus a magiſtro edoctus eadem verba proferret*. Hanc eamdem doctrinam repetit, & clarius explicat ibidem *c.* 3. §. *n.* 1. his verbis P. Tamburinus. *Certum eſt jurare ſine animo jurandi*, *ſive res ſit levis*, *ſive gravis*, *vel jurare verbis æquivocis non eſſe licitum ſine cauſa;* LICITUM *eſſe cum cauſa juxta ea quæ diximus c.* 2. §. 2. Quid dicit Tamburinus citato *c.* 2. §. 2. quo ſe remittit? En ejuſdem verba. *Quæſtio eſt an liceat juranti accipere verba in alio ſenſu ab illo quem ea præſeferunt*. *Juro v. g. per Deum me hac nocte non dormiviſſe*, *intelligendo veſtitum . . . Reſp. licere . . . At eſt ne ſaltem veniale ſic per æquivocationem jurare? Reſp. Si aliqua ſubſit cauſa . . . nullum eſt peccatum*. *Si nulla ſit cauſa*, *veniale erit*. Propoſitio damnata ab Innocentio XI. hæc eſt, nempe 25. *Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi*, *ſive res ſit levis*, *ſive gravis*. 26. *Si quis vel ſolus*, *vel coram aliis*, *ſive interrogatus*, *ſive propria ſponte*, *ſive recreationis cauſa*, *ſive quocumque alio fine juret ſe non feciſſe aliquid quod revera fecit*, *intelligendo intra ſe aliquid aliud quod non fecit*, *vel aliam viam ab ea in qua fecit*, *vel quodvis aliud additum verum*, *revera non mentitur*, *nec eſt perjurus*. Quiſque conferat has duas proſcriptas theſes cum doctrina P. Tamburini, judiciumque ferat num ſit vel leve diſcrimen.

V. Cenſores Theologiæ Chriſtianæ hæc ſcribunt. *Ergo inique Concina calumniatus eſt tum in libro*, *tum in indice* TAMBURINUM *tanquam docentem propoſitionem damnatam*. Ut autem probent me calumniatum eſſe Tamburinum, P. Suarez, inquiunt docet *lib.* 1. *de juram. cap.* 1. *num.* 8. ipſam Tamburini doctrinam. Ergo falſo imponitur *Tamburino*, quod docuerit propoſitionem damnatam. Reſpondere jure poſſum. Certum eſt Tamburinum defendere propoſitionem damnatam, & quidem totidem verbis, ut omnibus ſenſu communi præditis, & utramque doctrinam conferentibus compertum eſt. Quod porro P. Suarez juxta cenſores eandem Tamburini doctrinam doceat, quid inde? Immunis ne ab errore P. Suarez? Ego ſategeram liberare Doctorem eximium ab hac proſcripta doctrina P. Tamburini. Si cenſores contendunt eamdem eſſe Tamburini, & Suarez doctrinam, ipſis litem movere ob hoc amplius nolo. Advertant autem cenſores, P. Tamburinum aperte docere quæ ſequuntur. *Jurare ſine animo jurandi*, *ſive res ſit levis*, *ſive gravis*, *vel jurare verbis æquivocis* LICITUM *eſſe cum cauſa*. Hæc autem eſt ipſa propoſitio 25. damnata. Et propoſitio 26. ſimiliter damnata contra uſum æquivocationum aſſerit: *Revera non mentitur*, *nec eſt perjurus*. Jurant ergo iſti. Sed quia mentitur iniquitas ſibi, jurant ficte, & doloſe, & non jurant vere, & ſincere, uti aſtricti ſunt. Hæc obiter.

VI. QUÆST. III. *An qui paſſim nomen Dei aſſumunt in vanum*, *licet nihil adfirment*, *vel negent*, *peccent mortaliter?* RESP. Recole chriſtiane lector Dei verba: *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum* &c. Plurimi ſunt qui quacumque iræ, tædii, gaudii occaſione, immo paſſim ſanctiſſimum Dei nomen uſurpant. Iſti nomen Dei in vanum, & fruſtra aſſumunt. Peccare iſtos certum eſt, etiamſi ſemper verum aſſererent. Porro ultra hoc peccatum in periculum ſe conjiciunt pejerandi. Ergo indigni ſunt abſolutione, niſi prius evellant hunc pravum habitum. Caveant itaque Confeſſarii abſolvere iſtos ſanctiſſimi divini nominis temeratores, & ſacrilegos profanatores. Nec ſe decipi ſinant a quibuſdam Caſuiſtis, qui, ut perverſam hanc conſuetudinem excuſent, ſcribunt, invocationem divini nominis non eſſe juramentum. Ex hac enim laxa doctrina proficiſcitur abuſus nomine chriſtiano indigniſſimus.

CAPUT V.

Juramentorum diviſiones, *& conditiones explicantur*.

I. JUramentum aliud *aſſertorium*, aliud *promiſſorium*. Illud in confirmationem veritati præſentis, vel præteritæ; iſtud ad rei fu-

Digitized by Google

futuræ promiſſionem confirmandam ſit. In promiſſorio includitur aſſertorium: quia qui jurat ſe aliquid facturum, primo Deum in teſtem vocat veritatis præſentis, nempe ſe nunc habere animum efficiendi quod promittit; ſecundo Deum invocat tamquam fidejuſſorem veritatis futuræ, nempe quod executioni mandabit rem promiſſam. Licet autem promiſſorium includat aſſertorium, non tamen contra.

II. Ex parte modi jurandi dividitur juramentum in *conteſtatorium*, quod fit per ſimplicem invocationem divini nominis; & in exercatorium, quo invocatur Deus non tantum ut teſtis veritatis, ſed etiam ut falſitatis punitor, ut ſi dicas: *ſic me Deus adjuvet, ſi falſum pronuntio*. Reddit enim hunc ſenſum: *Deus me non adjuvet, ſi falſum dico*. Sunt aliæ plurimæ execratoriæ formulæ, quas recenſere non intereſt.

III. Rurſus juramentum aliud ſimplex, quo utuntur privati homines; aliud ſolemne, quod fit quodam ſolemni ritu, jure, vel conſuetudine invecta, ut fit contactu Evangeliorum, vel ſacrarum reliquiarum. Hoc juramentum ſolemne aliud *verbale*, quod verbis fit; aliud *reale*, quod contactu rei ſacræ peragitur; aliud *mixtum*, quod ex utroque conſtat. Juramenta ſolemnia adhiberi in judiciis ſolent, ſuntque varia. 1. nuncupatur *juramentum calumniæ*, quo actor jurat ſe litem intentare non animo calumniandi, ſed ob veritatem declarandam.. 2. eſt juramentum *malitiæ*, quod in progreſſu litis judex partibus imponit, ut abſtineant ab ordinariis dilationibus. 3. eſt juramentum *ſuppletorium*, quo probationum inopia ſuppletur, ut inquit *Hebr.* 6. Apoſtolus: *Omnis controverſiæ eorum finis ad confirmationem eſt juramentum*. 4. tandem aliud eſt *neceſſarium*, quod in cauſa dubia judex imponit, quia deſunt probationes; aliud *voluntarium*, quod pars parti offert, quodque vitari poteſt.

IV. Diſputant in utramque partem Juriſconſulti, utrum reo, vel actori in cauſa dubia deferendum juramentum ſit, quod *ſuppletorium* vocant. Communior ſententia eſt, hoc juramentum reo, non actori deferendum eſſe. Non licet tamen hoc adhibere juramentum, niſi graviſſima urgente cauſa. In cauſis vero criminalibus huic juramento *ſuppletorio* locus non eſt.

V. QUÆST. I. *Quot ſunt juramenti conditionis?* RESP. Tres, nempe veritas, juſtitia, & judicium. In omni juramento primum neceſſaria eſt *veritas*, in cujus confirmationem divinum teſtimonium invocatur. Certitudo veritatis conſideratur tum ex parte rei juratæ, quæ debet eſſe vera juxta communem intelligentiam, & conſuetudinem; ut cum juratur diſcipulum frequentaſſe ſcholam, quod verum eſt, licet aliquando abfuerit: tum ex parte jurantis, videlicet requiritur quod homo rem confirmet juramento, qualem in mente habet, ſeu prout illam ſcit: ſi arbitratur rem eſſe dubiam, illam jurare ut certam non poteſt. In juramento promiſſorio duplex veritas: altera præſens, ſeu dicti: altera ſutura, ſeu facti. Prior ſita eſt in hoc quod jurator nunc habeat animum implendi quod ſpondet; poſterior in rei promiſſæ executione conſiſtit.

VI. Secunda conditio eſt *juſtitia*, quæ excludit a re confirmanda juramento quamcumque rem, dictum, vel factum culpabile, iniquum, & improbum, ſive juſtitiæ, ſive alteri cuique virtuti adverſetur. Ille igitur in *juſtitia* jurare dicitur qui rem juſtam, honeſtam, licitamque jurat. Tertia conditio eſt *judicium* in eo ſitum, quod homo antequam juret, mature ſerioque perpendat utilitatem, & neceſſitatem jurandi. Hæc conditio prudentialis ſummopere neceſſaria eſt, ut juramentum licitum ſit, & virtutis actus: priores duæ requiruntur, ne juramentum ſit peccatum.

VII. QUÆST. II. *An qui in re leviſſima falſum jurat, peccet mortaliter?* RESP. Negantem ſententiam proſcripſit Innocent. XI. num. 24. *Vocare Deum in teſtem mendacii levis non eſt tanta irreverentia propter quam velit, aut poſſit damnare hominem*. Gravitas perjurii non deſumitur a mendacio ſive levi, ſive gravi, ſive jocoſo, ſive pernicioſo, ſed ex irreverentia quæ Deo irrogatur. Graviſſima autem injuria Deo fit quoties ille in teſtem mendacii vel leviſſimi invocatur. Qui rem dubiam ut certam jurat, perjurus eſt.

VIII. QUÆST. III. *Licitum ne eſt rem quam probabilem tantum eſſe judicas, jurare ut veram?* RESP. Affirmans opinio mihi improbabilis eſt, quia materia juramenti eſt veritas non abſolute ſpectata, ſed eo modo quo cognoſcitur. Ergo ſi jurator cognoſcit rem ut probabilem tantum, nequit illam jurare niſi ut probabiliter veram. Quod alii dicunt, ad juramentum in judicio præſtandum requiri certitudinem moralem, in privatis vero juramentis ſufficere probabilem, merum commentum eſt. Eadem quippe ratio formalis eſt juramenti publici & privati.

IX. QUÆST. IV. *Quæ certitudo requiratur ad*

ad juramentum? RESP. Certitudo alia evidens, & metaphyſica, alia experimentalis, alia moralis, alia probabilis. Aliqui docent, ſufficere certitudinem probabilem de re aliqua, ut jurare licite valeas. Quam opinionem rejicio tamquam falſam, ut dictum eſt: quia juxta Probabiliſtas, quælibet opinio probabilis parit certitudinem moralem: aliunde quiſque amplecti opinionem probabilem valet ex duabus contrariis: ergo quiſque poteſt eamdem rem juramento vel negare, vel aſfirmare prout ſibi placuerit. Hoc eſt legitimum Probabiliſmi conſectarium.

X. Ad juramentum itaque non ſufficit certitudo probabilis, quæ dubitationem non excludit; ſed neceſſaria eſt certitudo, non mathematica, ſed moralis, omnis prudentis dubitationis expers. Certitudo neceſſaria pro licito juramento niti debet *certiſſimis argumentis*, ut inquit Catechiſmus Tridentinus *3. p. in 2. præc. Decal. ſec.* 2. & communis Theologorum doctrina hæc eſt. Docent quoque aliqui, ad juramentum præſtandum in judicio requiri certitudinem experimentalem, qualis habetur per viſum: quia teſtes de auditu non admittuntur. Extra judicium vero ſufficere teſtem unum fide dignum, ut jurare quis licite poſſit. Sed dicendum tam intra, quam extra judicium neminem poſſe jurare ut veram rem quam ab unico teſte audivit, ſed debet eam jurare eo modo quo illam ſcit; nempe vel quia oculis compertam eam habet, vel quia narratione, aut atteſtatione ab aliis accepit. Cur coram judice jurare vetitum eſt quod ab unico teſte, licet fide digno, ſcitur? Quia unicus teſtis tantam non præbet certitudinem, quanta neceſſaria eſt ad licitum juramentum, inſtitutum ad confirmandam veritatem. Qui narrat rem ut auditam ab unico teſte, ſuo juramento non confirmat veritatem, cum nihil ponderis ipſe præbeat, ſed quod audivit, teſtatur. Ne multa, quod ex auditu & relatione tantum ſcis, jurare dumtaxat debes te ex auditu ſcire: & quod tibi conſtat ex viſu, jurare debes tibi ex viſu conſtare.

XI. Graviſſima diligentia adhibenda eſt in inquirenda veritate neceſſaria ad juramentum. Si accedat quod res confirmanda juramento ſit magni momenti, in qua nempe agitur de damno, aut utilitate proximi, ex alio titulo, nempe juſtitiæ, major requiritur diligentia, ut vitetur damnum proximi. Prior diligentia requiritur ex titulo Religionis, ut vitetur perjurium. Quare qui negligens graviter eſt in inquirenda veritate juranda, graviter peccat, quia periculo pejerandi ſe exponit. Similiter graviter peccat qui perſuadet alicui ut juret rem quam iſte ignorat, ut omnes adfirmant.

XII. QUÆST. V. *An defectus juſtitiæ in juramento aſſertorio ſit peccatum mortale?* RESP. Si aſſertio jurantis ſit peccatum mortale defectu juſtitiæ, eſt peccatum mortale: ſi vero aſſertio quæ juramento firmatur, eſt tantum peccatum veniale, veniale quoque erit abuſus juramenti. Defectus judicii communiter eſt peccatum veniale, quando res quæ juratur, evidens juranti eſt, ſolumque abſque neceſſitate jurat. Si vero defectus judicii ſit in inquirenda juramenti veritate, tunc negligentia poteſt eſſe gravis, & mortifera.

CAPUT VI.

De juramento promiſſorio.

I. QUÆST. I. *An defectus veritatis de præſenti, vel de futuro in juramento promiſſorio ſemper ſit peccatum mortale?* RESP. Omnes fatentur defectum veritatis de præſenti eſſe peccatum mortale: quia reſpectu veritatis præſentis juramentum promiſſorium convenit cum aſſertorio. Similiter defectus veritatis de futuro in gravi peccatum mortale eſt, ut omnes adfirmant. Diſputant vero, num peccatum mortale ſit, quando res jurata levis eſt? Alii adfirmant, alii negant. Aliqui diſtinguunt materiam levem in integram, & in partialem. Juraſti erogare decem obolos: erogas novem, retento uno. Iſti leviter te peccare ajunt: quia, inquiunt, non deeſt tota veritas juramento, ſed tantum minima pars. Auctores utrinſque ſententiæ hanc tertiam rejiciunt ut inutilem, & ineptam: quia admiſſo quod defectus integræ materiæ ſit mendacium, etiam defectus materiæ partialis mendacium eſt. Mendacium autem in juramento infert perjurium. Inepta quoque eſt opinio hæc, quia vix in praxi accidit. Quis enim adeo demens eſt ut velit ob rem leviſſimam, impleta majori parte, lædere juramentum? Rejecta igitur hac opinione, quænam ex duabus extremis opinionibus eſt probabilior, quando tota & integra materia levis juramento confirmata omittitur?

II. Mihi probabilior videtur ſententia adfirmans, te peccare mortaliter in propoſito caſu. Eam S. Thomas 2. 2. *qu. 89. art.* 7. docet his verbis: *In juramento quod præſtatur*

tur de his quæ ſunt fienda a nobis , obligatio cadit e contra ſuper rem , quam aliquis juramento firmavit . Tenetur enim aliquis ut faciat verum eſſe id quod juravit , alioquin deeſſet VERITAS *a juramento*. Eamdem doctrinam defendit S. Antoninus, & S. Raymundus, Catechiſmus Tridentinus, Gerſonius, & alii graviſſimi Theologi . Ratione confirmatur ſententia hæc . Juramenti promiſſorii veritas eſt executio rei futuræ, ſicut veritas aſſertorii eſt res præſens . Defectus veritatis præſentis etiam leviſſimæ rei in aſſertorio eſt perjurium mortale . Ergo ſimiliter defectus veritatis futuræ in promiſſorio eſt perjurium lethale . Confirmatur . Ideo in juramento aſſertorio defectus veritatis in re leviſſima eſt ſemper peccatum mortale , quia Deus adducitur in teſtem falſitatis . Sed quoties non impletur res promiſſa confirmata juramento promiſſorio, Deus adducitur in teſtem mendacii . Ergo committitur perjurium mortale . Mirifica ſunt reſponſa quæ Cardenas , La-Croix, & alii præbent : idcirco brevitatis ſtudio illa prætereo . Lege *Tom. 3. Theol. Chriſt. lib. 5. diſs. 2. cap.* I. Vix eximi poteſt contraria opinio a theſi damnata : *Vocare Deum in teſtem mendacii levis* &c. Sententia noſtra intelligitur de juramentis ſerio & animo deliberato factis ; ſecus de illis quæ edunt matres verberandi filios , aliiſque ſimilibus . Peccat mortaliter juxta omnes, qui ſub juramento rem promittit animo dubio illam implendi .

III. Quæst. II. *An mortaliter peccet contra Religionem qui jurat ſe aliquod grave peccatum patraturum?* Resp. Affirmant omnes. Excuſant vero non pauci a peccato gravi eum qui juraret ſe patraturum peccatum veniale , ut videre licet apud Salmanticenſes *tract.* 17. *cap.* 2. *punct.* 5. *n.* 54. Verum opinio hæc mihi non probatur . Qui jurat ſine animo jurandi , mortaliter peccat . Cur ? Quia abutitur juramento. Sed pejor, ut mihi videtur, abuſus eſt, dum quis juramento abutitur ad confirmandam iniquitatem patrandam .

IV. Quod peccatum mortale ſit jurare ſine animo jurandi , patet ex theſi 25. proſcripta ab Innoc. XI. Qui jurat falſum ſine animo jurandi etiam in materia levi , peccat mortaliter , quia abutitur juramento in confirmationem mendacii . Qui jurat commiſſionem peccati venialis, Deum adducit in patrocinium iniquitatis . Gravitas autem perjurii non tam deſumitur a gravitate materiæ, quam a gravi injuria illata majeſtati, & ſanctitati divinæ.

V. P. La-Croix *lib. 3. p.* I. *dub.* 14. *n.* 277. docet cum multis , quos citat, non peccare mortaliter qui jurat verum ſine animo jurandi in materia levi , dummodo non fiat juramentum in judicio, in contractu, aut in ſimili negotio . Pro hac opinione citatur etiam P. Suarez . Verum quomodo eximi a præfata theſi damnata hæc opinio poſſit , mihi non conſtat . Quare probabiliorem judico ſententiam contrariam *Cajetani* , *Armillæ* , & aliorum docentium , hunc peccare mortaliter ob ſacrilegum juramenti abuſum . Qui enim jurat ſine animo jurandi, intentionem efficacem jurandi habet, & inefficacem non jurandi . Pendet utique juramentum ab intentione hoc in ſenſu ut homo non ex ſubreptione , non ex lapſu linguæ , ſed ſciens & advertens , ſeu deliberato animo jurare debeat . Porro quando ſciens & advertens jurat , non eſt in ejus poteſtate ſuſpendere intus intentionem jurandi . At reipſa ſuſpendit, inquis , animum jurandi, licet extrinſecus juret. Reſpondeo ſuſpendere inefficaciter . Quoniam dum extrinſecus jurat, hæc intentio quæ foras erumpit, efficax eſt, & prævalet intentioni interiori : ideo ſic jurans revera pejerat. Similiter qui jurat animo non ſe obligandi, reipſa obligatur. Juramentum enim includit obligationem . Ergo qua voluntate quis vult juramentum, eadem vult, aut velle debet quod neceſſario juramentum conſequitur.

CAPUT VII.

De juramento doloſo , æquivoco, & amphibologico , & de reſtrictionibus mentalibus.

I. PAuca delibabo *ex diſs. 3. lib. 5. Tom. 3. Theologiæ Chriſt.* Plato , Origenes , S. Hilarius, S. Joannes Climacus, Martinus Dumienſis, Caſſianus licitum mendacii uſum in extrema neceſſitate docuerunt. Ex ethnicis Ariſtoteles, ex Patribus Lactantius, S. Baſilius, S. Gregorius, ſed præ omnibus S. Auguſtinus calamum acuit contra mendacium duobus integris libris , quorum unus eſt *de mendacio* , alter *contra mendacium* . Eorumdem ſynopſim texui *loc. cit.* Doctrinam Auguſtini utpote evangelicam adoptarunt omnes chriſtiani Doctores, quorum nemo poſt Auguſtinum, licitum in quovis caſu mendacium propugnavit umquam.

II. Decimo ſexto cadente ſæculo, Probabiliſmo invecto, reſtrictionum mentalium u-

Digitized by Google

ſus maxime prodiit. Inter ceteros recentiores Theologos, qui latius, ſimulque laxius, ut mihi videtur, reſtrictionum mentalium inventum amplificarunt, ſunt P. Sanchez, & P. Tamburinus. Paucis doctrinam iſtorum perſtringam.

III. Sanchez *lib. 3. in Decal. cap. 6. n.* 15. „ Poſſunt abſque mendacio verba uſurpari, licet ex ſua ſignificatione non ſint ambigua, nec eum verum ſenſum admittant ex ſe, nec ex circumſtantiis occurrentibus; ſed tamen verum ſenſum reddant ex aliquo mente proferentis retento, quodcumque illud ſit; ut *ſi quis* (hic incipit propoſitio damnata ab Innoc. XI.) *vel ſolus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propriâ ſponte, ſive recreationis cauſa, ſive quocumque alio fine juret ſe non feciſſe aliquid quod revera fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud quod non fecit, vel aliam viam*, (Sanchez habet *aliam diem*: & hæc eſt vera lectio: mendum ſiquidem irrepſit in propoſitionem damnatam) *vel quodvis aliud additum verum; revera non mentitur, nec eſt perjurus*. (Hucuſque propoſitio damnata.) Sed tantum (perſequitur Sanchez) non dicit veritatem determinatam; quam audientes concipiunt, & verba in ſe ſignificant, ſed aliam veritatem diſparatam. " Plures ſuæ opinionis patronos recenſet, nimirum Navarrum, Valentiam, Salonem, Toletum, Manuelem, Philiarcum, Suarez, Leonardum. Probat vero ſuam ſententiam auctoritate Chriſti Domini, qui Joan. 7. dixit: *Non aſcendam ad diem feſtum*: „ & tamen (inquit Sanchez) ſtatim aſcendit: quæ tamen oratio vera fuit ex addito mente Chriſti retento, ſcilicet, non *aſcendam manifeſte*: quem ſenſum ea verba ex ſe non faciebant. " Plura alia argumenta tum ex Scriptura, tum a ratione petita promit, quæ miſſa facio, ut alias hujus doctrinæ regulas deſcribere perſequar.

IV. Eodem capite *num.* 19. hæc habet. *Cauſa vero utendi his amphibologiis eſt, quoties id neceſſarium, aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens, & ſtudioſa*. Hæc eſt propoſitio 27. ab Innoc. XI. damnata. Addit vero *n.* 22. ſub finem, cauſam utendi his amphibologiis eſſe poſſe jocum, ſeu recreationem. Verum, inquit, ſi juramentum adeſſet, eſſet manifeſta culpa; *at ſola eſſet venialis*.

V. Idem num. 24. *Poteſt teſtis prædictis æquivocationibus uti, etiamſi alias juridice rogetur, quotieſcumque tenetur ob aliquam cauſam ferre teſtimonium, ut quia notabile damnum ipſi ſequetur &c. Quia cum ea cauſa excuſante non teneatur, vere dicit ſe neſcire, non vidiſſe, non audiviſſe, intelligendo, ita ut dicere teneatur*.

VI. Idem *num.* 29. hæc ſcribit. „ Quando taxa alicujus rei eſt injuſta, pluris vendens, aut defraudans in pondere, & menſura, ita ut ſibi ſatisfaciat pro pretii injuſtitia, & reddat correſpondentes merces pretio dato, poteſt hic rogatus a judice, an pluris vendiderit, vel defecerit in pondere, id negare, aſſerereque, ſe pretio taxato vendidiſſe, & integre pondus, & menſuram tradidiſſe intelligendo hæc: *ita ut pluris vendens, aut deficiens in pondere, & menſura deliquerit*. Quippe abſque delicto utrumque fecit. Atque ita vere dicit ſe integre tradidiſſe, nempe quatenus tenebatur eo pretio accepto, nec exceſſiſſe delinquendo. *Atque ad hoc ſatis eſt opinionem eſſe probabilem, eam taxam non obligare*. " Non modo reſtrictiones mentales, ſeu mendacia hic docentur; verum etiam Reipublicæ regimen penitus convellitur. Si opinio probabilis ſatis eſt ut ſubditi valeant Principatus ſanctiones contemnere, aliaſque, quas ipſi probabiliter juſtiores exiſtimant, ſubſtituere; actum eſt ſane de Republica.

VII. Idem *num.* 31. hæc ſcribit. „ Quinto deducitur, eum cui licitum eſt aliqua bona abſcondere, eo quod illis ad vitam ſuſtentandam egeat, ne a creditoribus capiantur, & ſic cogatur mendicare, poſſe rogatum a judice jurare ſe nulla bona abſcondita habere (atque idem poſſunt jurare id ſcientes, dummodo ipſis conſtet, licite eum abſcondere ad hunc finem) intelligendo ſecum: *Non habere bona abſcondita quæ judici manifeſtare teneatur*. " Sermo eſt non de extrema, ſed gravi neceſſitate. Vult ſiquidem, debitorem poſſe retinere bona creditoris, ne cogatur mendicare, & inſuper jurare ſe ea non retinuiſſe. Quid validius ad fraudes invehendas omnes, & debitorum ſolutionem eludendam?

VIII. Idem *num.* 32. „ Sexto deducitur, quoties quiſpiam a cujuſvis debiti obligatione liber eſt, poſſe rogatum a judice de illo id negare, intelligendo intra ſe, *ita ut debeat*: quia reſpondet ad debitam judicis mentem. Qua ratione optime Co-

„ var-

„ varruvias, Cepola, & Azorius docent,
„ enm qui mutuo nummos acceptos ſolvit,
„ poſſe a jndice rogatum de mutuo, jurare
„ ſe illud non accepiſſe, intelligendo, *ita*
„ *ut teneatur ſolvere*. Idem docent Suarez,
„ Porraldus. *Atque idem dicendum eſt, ſi*
„ *quacumque alia ex cauſa ab eo mutuo ſol-*
„ *vendo liber eſſet. Atque idem credo, ſi*
„ *tunc non tenetur ſolvere, eo quod terminus*
„ *ad quem mutuum datum fuit, non eſt im-*
„ *pletus, vel præ paupertate excuſatur debi-*
„ *tor a tunc ſolvendo.* “

IX. Idem *num.* 36. „ Nono deducitur, cre-
„ ditorem virtute inſtrumenti publici exi-
„ gentem coram judice debitum, vulgo *exe-*
„ *cutando por la deuda*, poſſe jure jurando aſ-
„ ſerere quantitatem in eo inſtrumento con-
„ tentam eſſe ſibi debitam prout jure debe-
„ tur; etſi pars illius ſummæ debitæ ſoluta
„ ſibi ſit; ſi tantumdem pecuniæ, quantum-
„ dem ſolutum eſt, ſit alia via ſibi debitum;
„ de quo nullum eſt inſtrumentum publicum,
„ virtute cujus exigatur . . . dummodo ta-
„ men præjudicium non contingat alterius
„ creditoris. “

X. Idem *num.* 37. „ Decimo deducitur, ſi
„ per injuriam extorqueatur promiſſio jura-
„ ta alicujus pecuniæ dandæ, licere juranti
„ uti hac æquivocatione: *Juro tibi me nu-*
„ *meraturum pecuniam*, intelligendo ut ille
„ caſus *tibi* regatur a verbo *juro*; ita ut
„ ſenſus ſit: *Tibi juro fore ut numerem pe-*
„ *cunias, ſive tibi, ſive alteri:* quod ea ora-
„ tio patiatur utrumque ſenſum. “

XI. Idem *num.* 38. „ Sed an liceat tunc
„ jurare, retinendo mente hanc conditio-
„ nem: *Juro me daturum, ſi tibi ſecluſo ju-*
„ *ramento ſum debitor?* Aliqui negant, du-
„ cti quod ea verba hanc amphibologiam
„ non patiantur in communi hominum ſen-
„ ſu: Cajetanus, Aragon, Soto. At reten-
„ ta noſtra ſententia, *numero decimo quinto*
„ tradita, dicendum eſt, id licere. Quia ni-
„ hil refert verba eam amphibologiam non
„ pati, & cogit neceſſitas ea uti. “ *Porro*
numero decimo quinto citato docet: *Cur er-*
go erit mendacium uti verbis ex ſe non am-
biguis, ſi ex conditione in mente retenta ve-
rum ſenſum efficiunt? . . . . Hoc eſt utiliſſi-
mum ad tegenda multa quæ tegere opus eſt,
nec tegi abſque mendacio poſſent, niſi modus
hic eſſet licitus. Quia verba ex ſe ambigua
non paſſim inveniuntur.

XII. Idem *num.* 39. „ Undecimo deduci-
„ tur, coactum aliquam accipere in ſpon-
„ ſam, quam ducere non tenetur, poſſe ju-
„ rare ſe accepturum, intelligendo intra ſe:
„ *Si tencor, vel ſi poſtea placuerit mihi.* “

XIII. Idem *num.* 40. „ Decimo tertio ad-
„ ulteram rogatam a marito, an adulte-
„ rium admiſerit, poſſe jurare ſe non fre-
„ giſſe matrimonium . . . . Similiter poteſt
„ jurare ſe non feciſſe, intelligendo intra
„ ſe *ut tibi revelem.* “

XIV. Idem *num.* 43. „ Decimo quinto de-
„ ducitur, eum a quo mutua pecunia peti-
„ tur, quam revera habet, poſſe jure ju-
„ rando affirmare ſe eam non habere, in-
„ telligendo intra ſe, *ut mutuo det*, quan-
„ do non tenetur mutuare. Ita Navarrus,
„ Philiarcus, Sayro . . . At contrarium te-
„ nent Corduba, Lopez, Henriquez. At cre-
„ do priorem ſententiam eſſe veriorem quo
„ ad hoc ut ille non ſit perjurus: quia in
„ ſuo ſenſu verum dicit; cum ſenſus ſit:
„ Non habeo ut tibi mutuare velim. *Qua-*
„ *re ad veritatem hujus juramenti nihil re-*
„ *fert, utrum ille teneatur mutuare, nec ne.*
„ *Et ita non oportet addere illam limitatio-*
„ *nem, quam prædicti Doctores addunt, quan-*
„ *do non tenetur mutuare.* “

XV. Idem *num.* 44. „ Ultimo deducitur,
„ pœnitentem temere rogatum, an hoc vel
„ illud peccatum faſſus ſit, poſſe jurare ſe
„ non confeſſum, intelligendo, ita ut tenea-
„ tur illi explicare. “

XVI. Ut plenior recentioris Theologiæ
notitia habeatur, lubet pauca adjicere ex
Tamburino, qui præ ceteris antiquæ doctri-
næ regulas temperavit, atque humanitati
accommodavit. *Libro* itaque 2. *in explic. De-*
cal. cap. 3. §. 2. *n.* 1. hæc docet. „ Quæſtio
„ eſt an liceat juranti accipere verba in a-
„ lio ſenſu ab illo quem ea præſeferunt. Ju-
„ ro v. g. per Deum, me hac nocte non dor-
„ miviſſe, intelligendo, veſtitum: me non
„ habere pecuniam, intelligendo, quam ti-
„ bi elargiri velim: uxorem, vel maritum
„ matrimonii leges non fregiſſe, intelligen-
„ do manifeſte: non deberi a me tibi cen-
„ tum, intelligendo, ita ut ea non poſſim
„ mihi compenſare cum aliis centum quæ
„ tu mihi debes &c.

„ Reſp. Licere, ut iidem docent (nem-
„ pe Leſſius, Caſtropalaus, Rebellus, Bo-
„ nacina) & docetur paſſim, præſcindendo
„ tamen a damno quod doloſo hoc juramen-
„ to injuſte facerem; etiamſi quis non ſit
„ rogatus jurare, ſed ſe offerat. “

XVII. Idem ibi *num.* 4. „ Quando ver-
„ ba nullo modo ex ſe patiuntur talem æ-
„ quivocationem, ſeu mentis reſtrictionem;

„ licet ne aliud intelligere ſolum ex mea „ mera voluntate ? *Juro v. g. me non dormiviſſe*, *intelligendo me non comediſſe*. Quo „ pacto materialiter ſolum dico me dormi„ viſſe, non ſignificative.

„ *Reſp.* Sanchez negat licere: quia non „ eſt in cujuſvis arbitrio ſignificationem ver„ borum imponere. Verum hæc ratio non „ poteſt avellere me a probabilitate, quod „ liceat. "

XVIII. Martinus Bonacina fere omnes propoſitiones, quas ex Sanchez retulimus, exſcripſit, & laxitatem clarius docuit. Unam & alteram iſthuc tranſcribam. Itaque *Tom.* 2. *diſp.* 4. *qu.* 1. *punc.* 12. *num.* 5. hæc habet. „ Quinto enm qui habet juſtam „ cauſam celandi aliqua bona, ne capiantur „ a creditoribus, quæ ſibi neceſſaria ſunt ad „ vitæ ſuſtentationem, & ſine quibus coge„ retur mendicare, poſſe negare ſe occultaſ„ ſe, intelligendo quæ non poſſet occultare, „ vel quæ teneatur manifeſtare. Idem re„ ſpondere poſſent teſtes ſcientes ipſum li„ cite occultaſſe: tum quia hæc reſponſio „ non eſt contraria intentioni interrogantis, „ ſed potius eſt ipſius menti conformis: tum „ quia adeſt juſta cauſa utendi reſtrictione, „ vel amphibologia. "

XIX. Idem Bonacina *ibidem*. „ Sexto a„ dulteram quæ petitur a marito, an ſit a„ dulterata, poſſe negative reſpondere, in„ telligendo, ut teneatur illi revelare. "

XX. Idem Bonacina *ibid. num.* 8. „ Hinc „ colligi poteſt, venditores qui, cum non „ poſſent alia via pretium juſtum ab empto„ re obtinere, jurant rem tanti ſibi ſtetiſſe „ alio ſenſu quam emptor participat, non „ ſolum ad quidquam non teneri præciſe ra„ tione juramenti, ut patet ex primo quæ„ ſito; verum neque videri mortaliter pec„ care, ſi non afferant damnum notabile par„ ti, nec intendant eo pacto decipere, aut „ obtinere aliquid ſupra juſtum, aut extor„ quere pretium rigoroſum, quo noluiſſet „ emptor emere. "

§. I.

Quid ſenſerint poſteriores Theologi poſt damnatas theſes ab Innoc. XI.

I. Antequam ultra provehor, ne invidiam conflare videar, ſciat lector teſtari Lumbier apud Cardenas *d. ſſ.* 19. *c.* 1. *n.* 5. pluſquam quinquaginta auctores cujuſcumque inſtituti propugnaſſe theſes proſcriptas de mentalibus reſtrictionibus. Ex Dominicanis citantur Ferre, Candidus, Zanardus, La-Cruz, & alii.

II. Poſteriores Theologi variis diſtinctiunculis eludere tentarunt theſium proſcriptionem. Diſtinxere reſtrictiones in *pure mentales*, & in *non pure mentales*. Illas, ſecus iſtas, damnatas contendunt. Alii diſtinxerunt veritates in duas claſſes, ajentes alias eſſe *communicabiles*, alias *incommunicabiles*. Poſtremi docent nos poſſe uſurpare verba in *ſuppoſitione materiali*, ut ipſi dicunt, ſeu in ſenſu in quo nihil ſignificent. Interrogatus Sempronius num ſciat, num commiſerit delictum, reſpondet, *Neſcio*, *non feci*. Hæc verba nihil ſignificant ac ſi eſſent prolata a pſittaco, quando cauſa gravis adeſt veritatis occultandæ. Hanc doctrinam præ ceteris dilatavit P. Carolus Ambroſius Cattaneus.

III. P. Viva in commentariis ad propoſitiones damnatas *num.* 1. hæc ſcribit. *Utraque propoſitio a plurimis primi ſubſellii DD. videbatur doceri apud Dian. p.* 2. *tr.* 15. *reſol.* 25. *& p.* 3. *tr.* 6. *reſol.* 3. *& apud Sanchez lib.* 3. *cap.* 6. *n.* 15. *&* 19. *& non nemo ad quinquaginta DD. laudat pro utraque propoſitione. Verum, ſi attente mens plerorumque iſtorum cum eodem Sanchez inſpiciatur, & ſi advertatur ad caſus in quibus docent has amphibologias licere, & eorum fundamenta, liquido apparebit eos nolle licitas eſſe reſtrictiones pure mentales, quas Pontifex ut mendacia damnat, ſed ſolum reſtrictiones non pure mentales, aut æquivocationes, & ad ſummum locutionem materialem.*

IV. Damnarunt ergo Pontifices ſummi propoſitiones chimæricas, quæ in nullo reperiuntur Theologorum? Dum Janſeniſtæ ſimili effugio argutantur, ſe damnare quinque propoſitiones, *ut jacent*, at eaſdem non reperiri in Janſenio; quid reſpondet P. Viva cum ceteris? Utique Romana Sedes definivit quinque propoſitiones reperiri in libro Janſenii; at non definivit theſes de reſtrictionibus mentalibus reperiri in Sanchez, in Tamburino, in Eſcobario, & ceteris quinquaginta indicatis a Lumbier. Ceterum licet hoc factum non declaraverit Eccleſia; juxta tamen omnes critices regulas verum eſt: & dum illud negat P. Viva, neceſſario infertur, damnationem pontificiam fruſtraneam eſſe. Nulla quippe doctrina damnata eſt, juxta P. Viva, quæ reperiatur in aliquo Theologorum. Nam Sanchez, Tamburinus, & alii citati a Lumbier laxius ceteris ſcripſerunt de reſtrictionibus mentalibus: in iſtis teſte P. Viva non reperitur doctrina damnata: ergo nullibi in rerum natura reperitur doctrina damna-

Digitized by Google

mnata. Ergo chimæricas theſes damnavit Romana Sedes. Hæc abſurda conſectaria merito omnes improperamus Janſeniſtis. At qua via poſſit P. Viva ſe ab iiſdem defendere, ſane non video. Ad Caſuiſtas Dominicanos ſupra indicatos quod attinet, ſincere ego fateor illos docuiſſe damnatas aliquas theſes. At hanc ſinceram confeſſionem de Sanchez, de Eſcobar, de Tamburino, de Caſtropalao, aliiſque edere recuſat P. Viva cum aliis.

V. P. La-Croix *lib. 3. cap. 2. dub. 4. §. 13. n. 295.* hæc ſcribit: *Secundum ante dicta debent nunc poſt damnationem propoſitionum relatarum limitari multa, quæ paſſim inveniuntur apud graves auctores, quos referunt Wilb Sandæus ad propoſitionem 26. damnatam ſupra Moya Tom. 2. diſp. 1. qu. 6. qui uti Cardenas c. 6. caute eſt legendus, quia quædam ponunt quæ merito limitari debent.*

VI. Addo ego, cautiſſime legendos eſſe in hac materia *PP. Viva*, & *Sporer*, qui ultimus *tract. 3. cap. 1. ſect. 3. n. 106.* contra judicium P. La-Croix, legendum de hoc argumento proponit P. Cardenas tamquam *ſatis liberalem* in explicando dictas theſes. Non raro diſcrepant inter ſe benigni Caſuiſtæ. P. Didacus de la Fuente Hurtado, & P. Carolus Caſnedi, ut mihi videtur, poſt damnatas theſes defendunt reſtrictiones pure mentales eſſe licitas ex cauſa honeſta, vel non eſſe damnatas, ut palam feci *loc. cit. c. 16.*

§. II.

Vera doctrina proponitur, & paucis refellitur doctrina plurium recentiorum.

I. Licitum eſt locutione amphibologica, ſeu æquivocatione, quæ aut vi verborum, aut ratione circumſtantiarum, juxta communem intelligentiam, plures excipit ſenſus intelligibiles ab audiente, veritatem occultare; ſed non ſemper hæc amphibologia occurrit, neque ſemper ſufficit ad occultandam veritatem, potiſſimum dum interrogans urget ut ſine æquivocatione loquamur: propterea alia via occultanda ſunt ſecreta, quæ revelari ſine peccato nequeunt.

II. Prima pars propoſitæ ſententiæ conſtat ex pluribus Scripturæ ſanctæ exemplis. *Vos aſcenditis ad diem feſtum hunc, ego autem non aſcendo ad diem feſtum iſtum, quia meum tempus nondum impletum eſt* &c. Jo. cap. 7. Rurſus Luc. 24. *Et ipſe ſe finxit longius ire*. Advertendum cum S. Auguſtino, Chriſtum Dominum plurima in Evangelio figurate, & ſub parabolarum tegumentis locutum fuiſſe: & quæ imperitis mendacia videntur, myſteria eſſe, figurataſque locutiones. Porro locutiones figuratas, quibus uſi ſunt Scriptores divini, adhibere minime poſſunt homines privati. Alioquin commercium, & ſocietas humana continuo periret. Quod ut caveret Chriſtus Dominus dixit: *Sit ſermo veſter, eſt eſt, non non*. Urgente dumtaxat neceſſitate occultandi aliquod grave ſecretum, licitum eſt uti illa æquivocatione quæ plures admittit ſenſus ab audiente aut vi verborum, aut ratione circumſtantiarum intelligibiles. Quod autem audiens non advertat ſenſum quem qui loquitur intendit, ex illius oſcitantia proficiſcitur. Doctrina hæc communis eſt penes omnes.

III. Non ſemper tamen occurrunt locutiones iſtæ amphibologicæ, quibus occultari abſque mendacio poſſit veritas. Et hoc eſt punctum præcipuum adverſus plures recentiores, qui poſt damnatas reſtrictiones mentales ab Innoc. XI. ſcripſerunt. Iſti enim contendunt ſemper adeſſe locutiones amphibologicas ad occultandam quamcumque veritatem alicujus momenti. Nos contra dicimus aliqua occurrere facta quæ admittunt locutiones æquivocas, quarum uſus licitus eſt in tali caſu. Plura vero facta de quorum veritate, vel falſitate interrogamur, ſunt quæ nulla locutione amphibologica occultari valent. Et tum veritas aut cuſtodienda, aut manifeſtanda eſt juxta circumſtantiarum diverſitatem. Exemplo res clarior fiet. Uxor adultera vitam amittit, ſi adulterium marito pugione diſtricto illam impetenti fateatur: nulla occurrit vera, & extrinſeca amphibologica locutio, qua occultare crimen queat. Quid tum agendum? Nos cum S. Auguſtino dicimus, moriendum potius eſſe quam mentiendum. Contra nonnulli docent, ſemper adeſſe locutiones æquivocas, quibus occultari veritas poſſit, & in tuto collocare vitam propriam. Quænam ſunt iſtæ locutiones æquivocæ, & amphibologicæ? Sunt ſequentes, reponunt illi. *Datur ſcientia communicabilis, & incommunicabilis*. In tali caſu *verba nihil ſignificant*. Quando, inquiunt, manifeſtari veritas nequit abſque vitæ jactura, tunc adhibenda eſt ſcientia *incommunicabilis*; ſeu neganda eſt abſolute veritas, quia non eſt communicabilis; vel tunc verba nihil ſignificant. Si hæ non ſunt reſtrictiones omnino mentales, quænam erunt? Recentiores non pauci, ut clu-

derent damnationem theſium, cœperunt vocare reſtrictiones omnino mentales non omnino mentales, ſed exteriores. Alii dicunt, damnatum eſſe uſum reſtrictionum mentalium paſſim, & pro quacumque re levi, ſecus uſum moderatum, & in re gravioris momenti. Quæ interpretamenta rejicimus tamquam commentitia & vana.

IV. Auctores qui ante Vener. Innoc. XI. propugnarunt licitas reſtrictiones mentales, defendebant quoque licitum eſſe eaſdem juramento confirmare. Et quia res incredibilis apparet, lubet verbis eorumdem factum reſcribere. *Ex his collige cum Trullench. quamdam regulam notatu dignam: quotieſcumque licitum eſt uti oratione ambigua, vel tacita reſtrictione, licitum eſt etiam uti juramento, ſi neceſſitas, vel notabilis cauſa id poſtulet, vel utilitas corporis, aut honoris, aut rerum familiarium, vel ſi intercedat injuſta interrogatio facta illi qui amphibologice loquitur.* Ita Antonius a Spiritu ſancto *tr.* 5. *de jur. diſp.* 1. *ſect.* 9. *n.* 52. & pro hac opinione citantur Leſſius, Caſtropalaus, Trullenchus, Mallæus, Diana, & alii. Hinc collige quam periculoſus ſit uſus Probabiliſmi. Ante Innoc. XI. vulgata penes non paucos erat doctrina & de licito reſtrictionum mentalium uſu, & quod eædem reſtrictiones confirmari juramento poſſent. Damnatæ ſunt reſtrictiones ut mendacia, & juramenta eaſdem confirmantia ut perjuria. Plures nunc vigent opiniones magnopere laxæ. Forſitan poſteri Pontifices eaſdem damnabunt. Cavendum itaque nobis eſt ab eiſdem.

V. Confeſſarius interrogatus num ſciat aliquod peccatum quod audivit in confeſſione, reſpondere jure, & licite abſque mendacio poteſt ſe neſcire, & ſuam negationem juramento firmare: quoniam præſumitur interrogari ut homo, & ut homo revera ignorat peccatum iſtud, ut cum S. Thoma *in Supplem. quæſt.* 11. *artic.* 1. *ad* 3. omnes Theologi docent. Quandoquidem jure præſumitur, ut dictum eſt, Chriſtianorum neminem interrogare Confeſſarium ut Confeſſarium.

VI. Quid, ſi interrogator iniquus impeteret Confeſſarium ut Confeſſarium, illumque urgeret ut revelaret crimen auditum in confeſſione? Docent aliqui, poſſe hoc quoque in caſu Confeſſarium negare ſe audiviſſe peccatum quod revera audivit. Nos vero dicimus, nullo modo poſſe, vel debere Confeſſarium hoc modo reſpondere. Talis quippe reſponſio manifeſtum continet mendacium. Siquidem dum improbus interrogator limitat ſuam interrogationem ad notitiam habitam in confeſſione, ſeu ad Confeſſarium ut miniſtrum Dei, tunc fieri diſtinctio nequit duplicis perſonæ, humanæ, & divinæ. Quid ergo? Revelandum ne peccatum eſt, & violandum ſigillum ſacramentale? Abſit. Qua itaque via cuſtodiendum? Hoc in caſu debet Confeſſarius apoſtolico pectore, & evangelica fortitudine ſceleratiſſimum interrogatorem his verbis repellere: An ignoras, inſanum caput, interrogationem tuam eſſe ſacrilegam? An te latet Dei miniſtrum de auditis in ſacramentali confeſſione neque adfirmare, neque negare quidquam poſſe? Divino miniſterio, quo fungor, gravem inferrem maculam, ſi quidpiam in utramque partem hiſcerem. Apage ergo cum iniqua tua interrogatione. Hanc doctrinam ſanguine confirmavit invictus Martyr S. Joannes Nepomucenus. Hanc viam inſiſtere Confeſſarius debet, ſive audierit, ſive non audierit in confeſſione crimen de quo interrogatur. Hæc ratio cuſtodiendi ſigilli ſacramentalis non ſecurior modo eſt, & ſacramenti ſanctitati, & miniſterii dignitati magis conſentanea, verum etiam neceſſaria. Idque ſequenti exemplo evinco. Mater flagitii a filia patrati conſcia eam ad Confeſſarium ducit, ut crimen confiteatur. Poſt confeſſionem filiæ continuo mater ſe tribunali ſiſtit, doloremque conceptum ob violatam pudicitiam filiæ patefacit Confeſſario, eumque rogat ut in quale qua ſolamen ſibi dicat, num filia ſaltem ſincere, & dolenter ſuum confeſsa ſit flagitium. Quo ſe vertet tunc Confeſsarius? Si adfirmet filiam confeſsam eſse peccatum ſuum, ſigillum violat. Si neget, pariter ſigillum infringet. Falluntur qui pro cuſtodia ſigilli ſacramentalis, vel alterius ſecreti negationem ſuggerunt ceu unicum remedium. Unica enim ratio ſecura & tuta eſt repulſio, & objurgatio ſevera interrogatoris, eidemque patefacere, quam ſit ſacrilega ſua interrogatio. Si plura cupis de reſtrictionibus mentalibus, & de juramento doloſo, conſule *Diſp.* 3. 4. 5. & 6. *Tom.* 3. & 4. *Theol. Chriſt.*

Digitized by Google

CAPUT VIII.

De perjurio, & juramenti interpretatione, & diſpenſatione.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex ſit perjurium?* RESP. Perjurium preſſe acceptum eſt mendacium juramento firmatum. Triplex iſtingui perjurium ſolet. 1. cui deficit veritas. 2. cui deficit juſtitia, dum quis rem illic tam jurat. 3. cui deficit judicium, cum quis temere, ſine juſta cauſa jurat. Hæc duo ultima improprie, & lato modo perjuria vocantur.

II. Perjurium graviſſimum peccatum eſt, & poſt blaſphemiam, & idololatriam, excedit omnium delictorum malitiam. S. Thomas, & alii graviores Theologi docent, perjurium eſſe ipſo homicidio gravius. Quandoquidem perjurium eſt contra præceptum primæ Tabulæ, & directe ac proxime contra Deum. Homicidium vero eſt contra præceptum ſecundæ Tabulæ, & contra humanam juſtitiam. Tandem perjurium elevat, & deſtruit certitudinem divini teſtimonii. Quare leges cum civiles, tum canonicæ graviſſimas ſtatuerunt adverſus perjuros pœnas, quas hic recenſere non vacat.

III. PRIMA REGULA interpretandi juramenta traditur 2. 2. *q.* 89. *a.* 7. *ad* 4. a S. Thoma, & eſt ejuſmodi. Jurans ſine dolo obligatur ſecundum intentionem jurantis; jurans vero cum dolo ſecundum ſanum intellectum ejus cui juratur. In juramento promiſſorio, in quo interpretatio proprie locum habet, juramentum accipiendum eſt ſecundum intentionem jurantis, quando is bona fide jurat.

IV. REGULA SECUNDA. Multæ conditiones ſubintelliguntur in juramento promiſſorio. 1. Si ſuperiori placuerit. 2. Si res in eodem ſtatu permanſerit, ſeu ſi non fuerit graviter immutata. Promiſiſti cum juramento nuptias puellæ bonæ famæ, & ſanæ. Si hæc malæ famæ, infirma evadat, eam ducere non aſtringeris. 3. In donatione, ſi alter ingratus non exiſtat. 4. Si is cui facta promiſſio eſt, eam acceptavit, aut tacite non remiſerit. 5. Juramentum perſonale eſt, nec tranſit ad heredes, ad quos tamen tranſit obligatio contractus jurati. 6. Si juramentum ſit alicui in dignitate conſtituto, tranſit ad ejuſdem ſucceſſores, ſi nomen exprimatur dignitatis. Si nomen dignitatis ſileatur, ſucceſſori renovandum juramentum eſt. 7. Qui jurant ſtare ſententiæ arbitrorum tali die ferendæ, tranſacto die ceſſat juramentum. 8. Juramentum nunquam cedere debet in damnum tertii. 9. Juramentum dubium pro lege, non pro libertate interpretandum eſt.

V. QUÆST. II. *Quot modis juramentum ceſſet?* RESP. Quatuor modis. 1. Superioris abſolutione; 2. commutatione; 3. remiſſione creditoris; 4. relaxatione judicis. Juramenta Deo facta votorum naturam imitantur. Qui poſſunt vota, poſſunt & juramenta irritare. Similiter qui habent poteſtatem diſpenſandi, vel commutandi vota, poſſunt diſpenſare, vel commutare juramenta Deo facta. Delegati tamen ad diſpenſandum in votis nequeunt diſpenſare in juramentis. Quoniam duo hæc vincula ſunt diverſi generis, nec unum ab altero pendet.

VI. Pontifex nequit juramentum homini factum relaxare, niſi adſit juſta cauſa. Juſta cauſa duplex: altera bonum commune, altera pœnam creditoris reſpicit. Indignitas quoque perſonæ cui factum juramentum eſt, cauſa relaxandi eſſe valet. Juramenta inſuper gravi metu, aut dolo extorta relaxari queunt.

CAPUT IX.

De adjuratione, & exorciſmo.

I. ADjuratio eſt obteſtatio divini nominis, ſeu rei factæ, qua quis urgetur vel imperio, vel obſecratione ad aliquid faciendum, vel omittendum, ut 2. 2. *q.* 90. *a.* 1. S. Thomas docet. Adjuratio alia eſt deprecativa, alia imperativa; alia ſolemnis, alia privata; alia propria, alia impropria. Deprecativa eſt cum aliquid petimus ab ipſo Deo, ejus miſericordiam, aut merita Jeſu Chriſti, vel Sanctorum conteſtantes. Imperativa eſt cum ſubditis per divini nominis conteſtationem quidquam præcipitur, uti fecit 1. *ad Theſſ.* 5. S. Paulus. *Adjuro vos per Dominum ut legatur epiſtola hæc omnibus ſanctis fratribus.* Solemnis adjuratio eſt quæ peragitur a ſacris miniſtris ſecundum ritum Eccleſiæ. Privata a quocumque fieri poteſt. Adjuratio actus religionis eſt, & ut licite fiat, eaſdem ac juramentum conditiones poſtulat.

II. Adjurare ſolemniter ſecundum ritum Eccleſiæ ſolis miniſtris ab Eccleſia conſecratis convenit, quales ſunt inſigniti gradu exorciſtæ. Alii vero fideles valent adjurare privatim

vatim demones, non publice, & ſolemniter. Solæ creaturæ rationales adjurari queunt, quia hæ ſolæ verba percipiunt adjurationis. Nec obeſt quod Eccleſia exorciſmos adhibeat contra brucum, locuſtas, grandines, aliaque ratione deſtituta: quoniam tunc non ejuſmodi creaturæ irrationales, ſed ſpiritus inviſibiles, ſeu dæmones, qui iſtas creaturas movere ad hominum nocumentum ſolent, directe adjurantur, ut 2. 2. *q.* 9. *a.* 3. Angelicus docet.

III. Antiquiſſimus in Eccleſia eſt exorciſmi uſus. Salmant cenſes contendunt exorciſmum effectum producere ex opere operato. Sed hæc opinio pugnat cum manifeſta oppoſita experientia. Dicimus itaque, exorciſmos divina virtute ſuos parere effectus, quando, & quomodo divinæ placuerit voluntati. Frequenter peccata obſeſſorum, & quandoque exorciſtarum impediunt effectus exorciſmi.

IV. Non ſemper neceſſe eſt ut formulæ ab Eccleſia præſcriptæ adhibeantur ad exorciſmos peragendos, ſed abigi dæmones queunt ſola *nominis* JESU *invocatione*, ut Marc. 16. habetur: *In nomine meo dæmonia ejicient.* Veritas fidei eſt dæmones aliquando in hominum corporibus inhabitare. Tria vero requiruntur ut dicatur homo dæmoniacus, ſeu arreptitius. 1. ut dæmon ingrediatur corpus obſeſſi: exterior quippe aſſiſtentia haud ſufficit ut quis energumenus appelletur. 2. oportet ut dæmon non media aliqua re naturali vexet hominem, ſed ſeipſo ingredi ejuſdem corpus debet: alioquin maleficiati dicerentur obſeſſi. 3. requiritur ut dæmon habeat poteſtatem manendi in corpore obſeſſi ceu in domicilio, illudque torquendi tum intus, tum extra. In qualibet corporis parte reſidere dæmones poſſunt. Si alicui corporis membro, puta linguæ, pedi, brachio peculiarem moleſtiam dæmon inferat, ibi eum reſidere probabile eſt.

V. Signa quibus energumeni, ſeu arreptitii, & dæmoniaci cognoſci valent, plura ſunt. 1. ſi peregrinis linguis loquantur. 2. ſi occulta revelent, & ſecreta quæ humanam facultatem excedunt, & nulla virtute naturali ſciri valent. 3. ſtupor omnium membrorum. 4. terribilis & truculentus vultus. 5. vires ingentes, quæ humanas excedunt. 6. vox inuſitata. 7. dum energumenus proferre nomen JESU renuit. 8. dum energumenus conturbatur, quando miniſtri exorciſmos peragunt. Quamquam hæc poſtrema ſigna ſeparatim certa non ſint, conjuncta tamen cum primis certitudinem pariunt.

VI. Arma quæ adhibere exorciſta debet in expellendo dæmone, ſunt ſequentia. 1. ſcuto vivæ fidei ſe muniat miniſter. 2. ſpem erigat. 3. caritatem accendat. 4. juges preces præmittat. 5. divinum auxilium imploret. Iſtis quoque armis munire energumenum ſtudeat. His præſidiis inſtructus impavido & audenti animo bellum adverſus nequiſſimum hoſtem aggrediatur. Præcipiat dæmoni ut a torquendo energumeno deſiſtat. Interroget de iis quæ ad ejuſdem expulſionem conducere judicabit. Caveat ne quicquam interroget quod ad expulſionem neceſſarium non fuerit. Non permittat ut dæmon loquatur præter ea quæ neceſſaria ſunt.

VII. Signa egreſſus dæmonum e corpore energumeni varia ſunt; nullum tamen certum, & infallibile. Signum quod veriſimilius reputatur, eſt, ſi obſeſſus multos dies, & longum tempus nihil incommodi patiatur. Egreſſum dæmonis e corporibus comitari ſolent hæc ſigna. Aſpectus hominis nigri, cani, hirci, muſcæ, formicæ, ingens vomitus, halitus fœtidus, magni ejulatus, clamores reſonantes, timor inuſitatus, in terram colliſio ac dejectio energumeni, ut habetur Marc. 9. *Exclamans, & multum diſcerpens eum, exiit ab eo, & factus eſt ſicut mortuus.* Hæc ſigna aliqualem egreſſus probabilitatem ingerunt, fallere tamen poſſunt.

DISSERTATIO II.

De honorandis parentibus.

CAPUT I.

Propoſitiones damnatæ, & laxæ.

I. *Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis hereditas.* 14. Innocentii XI.

II. *Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis a ſe in ebrietate patrato propter ingentes divitias inde ex hereditate conſecutas.* 15 Innoc. XI.

III. „ Alii contra affirmant, immunem „ eſſe tunc a culpa gravi illum qui parentibus ſuis exoptat mortem ob bonum aliquod „ temporale ipſi inde ſecuturum, nempe ut „ quamprimum in hereditatem ſuccedat, vel „ ut liberetur a dura eorum cuſtodia. Quia „ hujuſmodi deſiderium de morte parentum „ tunc non tam eſt deſiderium de malo il-

„ lo-

„ lorum quam de bono inde ſecuturo : ergo „ non habet malitiam peccati , cum illam „ habere non poſſit , niſi finis illius malus „ ſit ; cum tota ſpecies actus inefficacis ex „ fine deſumatur " Leander a SS Sacram. *tr.* 1. *diſp.* 2. *q.* 4. Caſtropalaus , & alii .

IV. „ Licet matri mortem filiarum optare, eo quod ob deformitatem , vel inopiam non poſſit eas juxta ſuum deſiderium „ nuptui tradere . Et idem eſſe dicunt , ſi „ ob illarum cauſam male tractaretur a marito, poſſet illarum mortem optare , ut ab „ illo damno liberaretur . " Caſtropalaus *Tom.* 1. *tract.* 6. *diſp.* 4. *punct.* 1. *n.* 2.

V. „ An cum indignis poſſint filii licite „ contrahere , patre , vel genitrice diſſentiente ? „ Fateor probabile eſſe ac tutum quod „ poſſint. " Tamburinus *lib.* V. *in Decal. c.* 2. §. 3. *n.* 5.

VI. „ Filius ut eligat matrimonii ſtatum, „ etſi conſulere parentes teneatur , niſi cauſa juſta illum excuſet ; non tamen tenetur „ eorum acquieſcere conſilio , etiam ſine illa. " Torrecilla *Tom.* 1. *Sum. tr.* 3. *diſp.* 2. *ſec.* 1. *num.* 29. *fol.* 348. Diana , & alii .

VII. „ Etſi parentes teneantur corrigere, „ & diligere filios , & domini ſervos , non „ ita famulos ſuos . " Torrecilla *Tom.* 1. *Sum. tra.* 5. *par.* 2. *c.* 13. *n.* 41. *fol.* 699. Sanchez , & alii .

CAPUT II.

De pietate filiorum in parentes .

I. PRæceptum honorandi parentes his verbis expreſſum *Exod.* 20. eſt : *Honora patrem tuum , & matrem tuam , ut ſis longævus ſuper terram , quam Dominus Deus tuus dabit tibi .* Qui nos genuerunt ſecundum Deum , patris nomen ſibi jure vindicant . Deinde Paſtores, & Sacerdotes , qui ſacramentorum adminiſtratione ad vitam æternam nos regenerant , ut 1. *Cor.* 4. inquit S. Paulus . *In Chriſto Jeſu per Evangelium ego vos genui .* Succedunt qui jus civile moderantur , ut Principes , & Magiſtratus Reipublicæ adminiſtratores . Tandem tutores , & curatores.

II. Peculiaris virtus, qua parentes honoramus, *pietas* eſt , quæ cujuſque ſtatus perſonas , ordine ſervato , veneratur . Officia quæ parentibus debentur , plura ſunt . Primum amore ſummo poſt Deum proſequi illos debemus . Secundum officium honorem exhibet. Tertium officium eſt obedientia , qua illorum mandatis parere aſtringimur. Quartum officium eſt ſuppetias illis ferre tum in ſpiritualibus pro iiſdem preces Deo offerendo , tum in temporalibus neceſſitatibus , iis congrua alimenta ſubminiſtrando . Si in lege evangelica ignorantes ſint , inſtrui ; ſi in peccatis ſordeſcant, corrigi ſumma reverentia debent ; ſi penuria laborant , adjuvandi ſunt ; ſi ægrotant , inſerviendum illis eſt .

III. QUÆST. 1. *Peccant ne filii contra hoc præceptum , ſi parentibus damnum grave deſiderant ?* RESP. Hoc mandatum præcipit dilectionem tum internam , tum externam ; & ſimul odium prohibet . Quare peccant mortaliter contra hoc mandatum , nedum contra præceptum proximum diligendi , & odio non habendi , filii qui mortem , infamiam , aliudve grave malum parentibus deſiderant .

IV. QUÆST. II. *Quid dicendum de opinione Leandri , & plurium aliorum Caſuiſtarum inquientium , poſſe filium ob finem adeundi hereditatem mortem exoptare parentibus ?* RESP. Leander a SS. Sacram. *tract.* 1. *diſp.* 2. *q.* 4. poſt relatam communem Theologorum ſententiam adverſus tantam impietatem hæc ſcribit . „ Alii contra affirmant , immunem eſſe „ tunc a gravi culpa illum qui parentibus „ ſuis exoptat mortem ob bonum aliquod „ temporale ipſi inde ſecuturum , nempe ut „ quam primum in hereditatem ſuccedat , „ vel *ut liberetur a dura eorum cuſtodia.* Quia „ hujuſmodi deſiderium de morte parentum „ tunc non tam eſt deſiderium de malo illorum quam de bono inde ſecuturo : ergo „ non habet malitiam peccati , cum illam „ habere non poſſit , niſi finis illius malus „ ſit ; cum tota ſpecies actus inefficacis ex „ fine deſumatur. " Sic tenet Caſtropalaus *Tom.* 1. *tract.* 6. *diſp.* 4. *de car. punct.* 1. *nu.* 2., qui citat pro ſe Emmanuelem ſa *verb.* Car. *num.* 8. Azorium 1. *P. lib.* 3. *cap.* 12. *quæſt.* 2. Bonacinam *diſp.* 3. *quæſt.* 4. *punct. ulti.* & Joannem Sanchez . *diſp.* 2. *num.* 9.

V. Expoſitis his duabus oppoſitis ſententiis , ſic concludit P. Leander. „ Sed ego „ reſpondeo dicendum , quod ex his duabus „ ſententiis prima ſit valde probabilis ; *ſecunda* vero non minus : & quia favorabilior eſt pœnitentibus , illa in caſu occurrenti , ne in peccatum ex fragilitate irruant , eſt eis CONSULENDA . Adeoque dico , quod ſi quis ABSOLUTE deſideret in „ hunc modum : Exopto , & cupio mortem „ patris mei , non ut malum patris mei eſt, „ ſed ut bonum meum , ſeu ex cauſa mei „ boni , nimirum quia ex illius morte ego „ ejus hereditatem adibo : tunc ſic exoptans „ mi-

„ minime peccet mortaliter: quia tale deſiderium eſt de bono fine, non de malo. Sic ſentit Thomas Tamburinus, ſecutus Palaum *Lib* 5. *in Decal. cap.* 1. §. 3. *art.* 21. & alii Doctores."

VI. *Tom.* 4. *Theolog. Chriſt. pag.* 206. ſcripſeram hæc verba. „ Hæc ſunt monſtra, & portenta omnium horrendiſſima, quorum in univerſa ethnicorum morali Philoſophia nec leve veſtigium occurit. En Probabiliſmi abortivos fetus: en inaudita laxitatis commenta." Has phraſes, & exclamationes acuti cenſores in quodam libello ſupplici, tamquam immane crimen produxere, alto ſilentio ſententia, contra quam invectum eſt, compreſſa. Porro tranſcripta ſententia pejor eſt hac ab Innoc. XI. proſcripta: *Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis hereditas.* Deteſtabilior inſuper eſt Leandri, & aliorum doctrina, qua aſſeritur licitum eſſe cupere mortem patris non modo adeundæ hereditatis, verum etiam vitandæ ſeverioris educationis cauſa. Immo addunt, hanc doctrinam *conſulendam* pœnitentibus eſſe. Dicant quæſo cenſores humaniſſimi, num ſubmiſſa voce, & languido ſtilo refellenda hæc laxitatis paradoxa ſint? Vetitum nobis ergo erit vocem extollere contra doctrinam ab Eccleſia damnatam, immo ipſa damnata immaniorem? Caſuiſtæ illi qui doctrinam & communi ſenſui, & pietati naturali erga parentes evidenter oppoſitam docent, digni ne ſunt ut a Confeſſariis legantur tamquam directores & magiſtri ſpiritualis regiminis? Si contra prima principia lumine naturali nota adeo turpiter errant, quanto gravius errabunt in quæſtionibus obſcuris, & implexis? Cenſores qui me accuſarunt, quod ſeverius invectus ſim adverſus doctrinam ſcandali pleniſſimam, caveant ne anſam perhibeant aliis credendi illos præfatam doctrinam amare. Negant? Cur ergo juſtiſſimam cenſuram criminati ſunt? Provoco cenſores ut quid ſimile in univerſa ſapientum ethnicorum Philoſophia reperiant. Injuria ergo ſumma nos accuſant, quod, occaſione data, laxiſſimas opiniones quorumdam Caſuiſtarum vehementi ſtilo deteſtandas exhibeamus.

VII. Filii qui deliberato animo, & frequenter parentes torvis oculis ſpectant, peccant mortaliter; ſecus ſi caſu fortuito & inopinato id agant. Quoniam præceptum honorandi parentes non modo interiorem, ſed etiam exteriorem benevolentiam, & reverentiam præcipit. Qui parentes vel leviter percutiunt, graviter peccant: quoniam licet percuſſio in ſe levis ſit, tamen inflicta parentibus enormis evadit. Immo minax brachii elatio poteſt eſſe letalis, quia gravem prodit contemptionem. Licitum filiis eſt a parentibus injuſte percuſſis cum moderamine inculpatæ tutelæ ſe ſe defendere. Filii qui deliberato animo patri maledicunt, graviter peccant. *Qui maledixerit patri ſuo, morte moriatur*: Lev. 20.

VIII. Filii nequeunt accuſare parentes de aliquo crimine apud judices, hæreſeos crimine excepto, & crimine in patriam. Qua de re hæc ſcribit *lib.* 3. *de offic. c.* 9. Cicero. *Quid ſi pater fana expilet, cuniculos agat in ærarium? Indicet ne magiſtratibus filius? Nefas id quidem eſt: quin etiam defendat patrem, ſi arguatur. Non igitur patria præſtabit omnibus officiis? Immo vero. Sed ipſi patriæ conducit pios habere filios in parentes. Quid, ſi tyrannidem occupare, ſi patriam prodere conabitur pater? Silebit ne filius? Immo vero objecrabit patrem ne id faciat. Si nihil proficiet, accuſabit, minabitur etiam. Ad extremum, ſi ad perniciem patriæ res ſpectabit, patriæ ſalutem anteponet ſaluti patris.* En quam enucleate ethnici naturæ mandatum expiicent. Etiam de his criminibus admonendus primum pater eſt, exorandusque. Si inutilis fuerit admonitio, & deprecatio, ſolvendum ſilentium eſt.

CAPUT III.

De obedientia filiorum parentibus debita.

I. QUÆST. I. *Quæ ſunt præcipua officia quæ præcipere parentes filiis valent, & in quibus obedire filii parentibus debent?* RESP. Potiſſima ſunt ut a peccatis abſtineant, ut ludos ſortis & pecuniarios evitent, ut prava conſortia fugiant, & maxime mulierum familiarem converſationem, ut pompas, luxum, & faſtum devitent, ut legem Dei obſervent, preces recitent, Eccleſiam frequentent, & Chriſtiani officia exacte obeant: ut artem convenientem addiſcant, ut de bonis patris abſque licentia non diſponant: ne multa, filii tenentur obedire parentibus in iis omnibus quæ aut animi, Deique cultum, aut civile regimen ſpectant. Antequam autem filius gravis culpæ damnetur, plura ſpectanda ſunt, præſertim materiæ gravitas, & patris deliberatum mandatum.

II. In rebus pravis filii obedire parentibus

nec

nec poſſunt, nec debent. Inquit enim Act. 5. S. Petrus: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus*: & Chriſtus Matth. c. 10. *Qui amat patrem, aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus*. Hinc parentibus diſſuadentibus ſtatum religioſum in regulari diſciplina florentem, non tenentur filii obedire. Si vero parentes impedirent, non ſtatum religioſum, ſed ne hanc, aut illam Religionem collapſæ diſciplinæ amplecterentur, & ſuaderent ut hanc, aut illam Religionem eligerent, in qua diſciplina regularis viget; tunc parentibus bene moratis, & prudentibus obedire filii deberent. Immo felices filii quibus tales Deus parentes conceſſit. Et quamvis parentes nequeant a ſtatu religioſo filios retrahere, poſſunt tamen, immo tenentur parentes expendere, num Ordo quem ingredi filius deliberat, ſervet diſciplinam propriæ profeſſionis, morumque ſanctitate fulgeat: & tunc confirmare filios in vocatione debent. Si contra res ſe habeat, inſtruant filios ut exactæ diſciplinæ Religionem ſeligant. Væ parentibus illis qui ut familiam exonerent, curant ut filii indiſcriminatim quamcumque Religionem ingrediantur.

III. QUÆST. II. *Poſſunt ne filii, invitis parentibus, licite matrimonium inire?* RESP. Si ſponſi ſint ejuſdem conditionis, Salmanticenſes cum aliis contendunt peccare dumtaxat venialiter filios, ſi inconſultis parentibus, & invitis nuptias celebrent. Quam opinionem rejiciendam puto. Liberi ſunt filii in matrimonio contrahendo; at liberi non ſunt a præcepto colendi parentes. Matrimonium eſt maximum familiæ negotium, & tam grave negotium peragere inconſulto patre filius poterit? Peccant mortaliter filii hoc in caſu, quia in re graviſſima contemnunt parentes. Peccant parentes, ſi ab honeſtis nuptiis filios retrahant. Laxior eſt doctrina quæ aſſerit, nec tunc peccare mortaliter filios, cum inconſultis parentibus indignam ſponſam ducunt. Sed nimis laxam opinionem communiter Theologi improbant.

IV. QUÆST. III. *Peccant ne filii qui parentes abducunt ne teſtamentum condant?* RESP. Affirmant communiter Theologi. Letalis culpæ rei filii ſunt qui avertere parentes ſtudent ne de bonis propria induſtria partis diſponant, ne pia legata pauperibus diſtribuant. Peccarent quoque parentes, qui nullo filiorum reſpectu habito, extraneis patrimonium diſtribuerent, & in piis legatis deſignandis nimis excederent cum filiorum detrimento. Advertendum tamen, quod non raro parentes incertis debitis obſtricti ſint, & quod multa debeant quæ veris reſtituere dominis nequivere, aut noluerunt, dum ſani erant: idcirco inſtante mortis articulo, ut ſuæ proſpiciant conſcientiæ, & juſtitiæ onera ſolvant, plura bona pauperibus, aut piis locis legant. Quare cauti filii eſſe debent in abducendis parentibus a piis eleemoſynis. Curent dumtaxat ut doctos, probosque Theologos conſulant.

V. QUÆST. IV. *Quid in neceſſitate corporali parentibus præſtare filii debeant?* RESP. Parentibus gravi neceſſitate preſſis alimenta exhibere filii tenentur, naturæ jure eos ad id aſtringente. Non tenentur filii Religionem egredi, ut parentibus gravi neceſſitate preſſis ſuccurrant, quia Deo dicati, & conſecrati ſunt, ut 2. 2. *quæſt.* 101. *a.* 4. *ad* 4. S. Thomas docet. Debent tamen ex Superiorum licentia omnem adhibere induſtriam ut eiſdem ſuppatias ferant.

VI. Filius habens liberos, & parentes in extrema neceſſitate conſtitutos, prius parentibus quam filiis ſuccurrere tenetur. Prius enim filius erga parentes, quam erga proprios filios debitum contraxit. Similiter parentes in extrema neceſſitate præferendi ſunt creditoribus.

CAPUT IV.

De officiis parentum in filios.

I. PRimum omnium alere, educare, cuſtodire, a malis præſervare filios parentes debent. Legatur Catechiſmus Tridentinus *par.* 3. *n.* 21. *de* 4. *præcep.* Potiſſimum inſtruere filios parentes debent in divinæ legis mandatis, fideique articulis, continenter in Dei amore, & proximi exercere eos debent. Communiter diligentes ſunt tum parentes, tum Parochi in explicandis pueris fidei articulis; at negligentes ut plurimum eſſe ſolent in exponendis morum præceptis. Immo ſin verbis, ſaltem praxi oppoſita vitia eoſdem edocent. Caveant parentes ne filii jurationes ſuperfluas, luxum, faſtum, ſuperbiam, avaritiam, aliaque vitia ab ipſis addiſcant.

II. Continuo ac rationis uſum adepti pueri ſunt, debent parentes explicare iiſdem verum ſenſum profeſſionis quam in Baptiſmate edidere. *Abrenuntio Satanæ, & omnibus pompis, & operibus ejus*. Quæ ſint pompæ iſtæ exponere debent. Sunt autem theatra, comœdiæ, choreæ, vanus & impudicus veſtitus,

tus, & opera omnia quæ referri in Dei gloriam nequeunt. Eos edoceant natos eſſe ut Deum ament, ut vitam ſuam ad vitam Chriſti crucifixi conforment. *Quos præſcivit, & prædeſtinavit conformes fieri imagini Filii ſui.* Non poſſe eos duobus dominis ſervire, Chriſto nempe, & mundo; ſed alterutrum habere odio debent. Imprimant in eorumdem animis vitam hanc campum eſſe continui prælii adverſus diabolum, mundum, & propriam carnem, & ſenſus theatrum & ſcænam breviſſime duraturam, in qua nos Deus conſtituit tanquam milites in vivo & ardenti bello, ut hoſtium victoria regnum æternum indipiſcamur: huc omnia ſtudia noſtra dirigere debere. Hæc chriſtiana Moralis imprimenda eſt in filiorum mentibus. Hic clavus perpetuo tundendus eſt. Fidei myſteria facile addiſcuntur, quia non incommodant; at chriſtiana Moralis, utpote contraria carni, ſanguini, & appetitionibus humanis, ſi hodie addiſcitur, cras dediſcitur: quia adverſus hanc chriſtianam Moralem hoſtes, caro ſcilicet, mundus, & dæmones, incredibili impetu belligerant: idcirco inſtaurare continenter bellum debemus, & divinæ legis meditationem renovare. Studia ergo & diligentiam omnem huc conferant parentes, & Parochi, ut legis præcepta, & ſinceram Chriſtianiſmi profeſſionem filios doceant. Parentes, & Parochi in hac inſtructione negligentes peccant in Deum, in Rempublicam, in ſocietatem, in naturam ipſam.

III. Curare deinde parentes debent ut eas artes, & diſciplinas addiſcant filii quæ proprio ſtatui conveniunt. Illos inſtruant ut in ſtatu eligendo Deum conſulant, & continuis precibus ab eodem poſtulent lumen, & gratiam illum ſtatum eligendi in quo facilius ſalvas facere proprias animas queant. Caveant parentes ne impedimenta filiis apponant in ſtatus electione, dummodo prudentis, & docti probique viri conſilio approbata electio ſit.

IV. Inſuper parentes non verbis modo, verum etiam virga corrigere, & punire filios ſuos tenentur, ut Scriptura divina *Prov.* 13. præſcribit: *Qui parcit virgæ, odit filium ſuum. Qui autem diligit illum, inſtanter erudit.* Et rurſus cap. 22. *Stultitia colligata eſt in corde pueri. Virga diſciplinæ fugabit eam.* Moderatam virgam adhibeant parentes in puetitia filiorum; dum puberes evaſerunt, & adoleſcentes, virga rationis & inſtructionis utantur. Difficillima eſt filiorum educatio. Extrema aut nimiæ familiaritatis, aut nimiæ ſeveritatis declinanda ſunt; ſed mediam tenere viam arduum eſt. Donum educationis ferventi oratione a Deo petendum eſt. Corrigere, & moderate verberare filios clericos parentes poſſe minoribus ordinibus initiatos, quin excommunicationem incurrant, docent omnes. Probabilius quoque & eosdem ſacris ordinibus inſignitos, gravi urgente cauſa, & ſolo correctionis ſtudio, non temere, neque ira percitos, poſſe parentes virga plectere filios ſuos, quin excommunicationem incurrant.

V. QUÆST. I. *Quid nomine alimentorum, quæ præbere filiis parentes debent, intelligitur?* RESP. Jure naturæ pater filio alimenta præbere aſtringitur, uſquedum ſub patria poteſtate filius permanet. Nomine alimentorum intelliguntur victus, veſtitus, & habitatio. Sub nomine victus, & veſtitus veniunt quoque medicinæ: item expenſæ in artibus addiſcendis, quæ proprio comperunt ſtatui, & in funere eorumdem. Uxores quoque filiorum, quas conſentientibus parentibus iidem duxerunt, alere parentes tenentur. Hæc alimenta præbere parentes debent juxta proprii ſtatus conditionem.

VI. QUÆST. II. *Peccant ne parentes, ſi filios ſuos alendos in hoſpitali exponant?* RESP. Si parentes alere filios ſuos queunt, mortaliter peccant; ſi eosdem nutriendos hoſpitali tradant; ſecus ſi eos alere nequirent ſine graviſſimo incommodo, & vitæ periculo. Peccant ſimiliter parentes divites, qui ad evitandam matris infamiam filios illegitimos hoſpitali tradunt alendos, niſi ſolvant expenſas. Et hoc in caſu ad reſtitutionem tenentur: & hoſpitale, ſi parentes divites reſciat, jure repetere expenſas valet. Domini quoque tenentur alere ſervos ſuos, peccantque, ſi Eccleſiæ, aut alteri pio loco alendos exponant, cum ipſi eosdem alere queant. Peccarent quoque divites quorum januis expoſiti infantes ſunt, ſi aliorum januis exponerent: quia in tali neceſſitate omnes aſtringuntur eleemosynam alimentorum erogare. Parentes qui exponunt filios ſuos, privantur poteſtate patria, & filii expoſiti liberi evadunt.

VII. QUÆST. III. *Tenetur ne pater alimenta dare filio naturali?* RESP. Filii alii ſunt naturales tantum, qui extra matrimonium ex viro & femina ſolutis, ſed tempore conceptionis nubere ſimul volentibus procreati ſunt. Legitimi & naturales ex matrimonio valido naſcuntur. Spurii ex adulterio, & inceſtu, & ſacrilego concubitu pa-

rium-

riuntur. Legitimi denique, & non naturales dicuntur illi qui ex legum præſcripto adoptantur. Filios naturales alere parentes aſtringuntur, ut omnes docent: ſi filiis legitimis carent, inſtituere heredes naturales valent, niſi vetitum lege ſit. Filios quoque ſpurios nutrire parentes tenentur. Quoniam hæc ſpurii macula non tollit quin ejuſmodi filii naturales ſint. S. Pius V. conſtitutionem edidit, qua vetat ſpurios heredes inſtituere. Similiter filias ſpurias dotare aſtringitur. Filii clericorum, vel Religioſorum ali a patre debent, quandiu pater vivit, ſi tamen is alere eos valet. Nam ſi Religioſus ſit voto paupertatis ligatus, nihil habet de quo diſponere queat. Onus alendi filios ſpurios primum incumbit patri, deinde matri.

VIII. Quæst. iv. *Tenentur ne matres proprio lacte filios alere?* Resp. Affirmant omnes non Chriſtiani modo, verum etiam ethnici. Quare propriam profeſſionem infamant chriſtianæ matres, quæ aliis mulierculis filios lactandos tradunt. Recentiores plurimi docent, ſolam nobilitatem cauſam ſufficientem eſſe cur matres tradere aliis mulieribus filios lactandos poſſint. Et cur hoc? Quia ſic conſuetudo obtinet. Hanc opinionem rejicio ut falſam, & legi naturæ infeſtam. Peccare matres iſtas quæ nulla alia præter cauſam nobilitatis, & commodi ductæ aliis feminis lactandos filios tradunt, mihi certum eſt. Gradum vero culpæ levis, aut gravis ignoro. Cauſæ excuſantes a culpa ſunt imbecillitas matris, paupertas, mamillarum ſiccitas. Frequentiſſime matres lactare filios negligunt, ut venuſtiores conſerventur, & veneri liberius indulgeant. Quare mirandum non eſt, ſi filii communiter diſſoluti ſint. Plantæ ipſæ, ſi in aſperius ſolum transferantur, ſi oleaſtris ſilveſtribus inſerantur, ſi agni ovium capris lactandi tradantur, deteriores evadunt.

IX. Mater quæ ex aliqua juſta cauſa nequit lactare filios, graviter peccat, ſi negligat bonam quærere nutricem, quando tamen gravis ſit oſcitantia. Quando lactare mater nequit filium, pater tenetur expenſas facere, & nutricem conducere.

X. Dotare filiam pater aſtringitur, quia dos ſuccedit loco alimentorum. Si indigno nubere velit, & minor ſit viginti quinque annorum, non tenetur pater dotem dare; ſi vigintiquinque annorum major ſit, dotem præbere aſtringitur pater, etiamſi indigno nubat: quia culpæ patris vertitur, quod indignum ducat ſponſum: ſi enim tempore congruo illam nuptui tradidiſſet, dignum forte ſponſum duxiſſet.

XI. Quæst. v. *Occurrunt ne cauſæ cur pater denegare filiis alimenta queat?* Resp. Quas ob cauſas exheredare pater filios valet, poteſt & alimenta ſtatui congrua denegare. Alimenta vero neceſſaria ad naturæ ſuſtentationem nunquam denegari valent, cum nunquam licitum ſit quemquam interimere. Quatuordecim autem numerantur cauſæ ob quas exheredare pater filios poteſt. 1. ſi filius manus violentas in patrem injecerit. 2. ſi verba judicis ſententia injurioſa protulerit in patrem. 3. Si in judicio patrem, matremve accuſaverit, excepta patriæ proditione, vel hæreſis delicto. 4. ſi filius veneficus ſit, aut cum veneficis converſetur. 5. Si parentum vitæ inſidias filius ſtruxerit. 6. ſi patris uxorem, aut concubinam cognoverit. 7. ſi delatione filii in judicio facta grave diſpendium pater expertus ſit. 8. ſi pro patre noluerit filius fide jubere. 9. ſi patrem, aut matrem impedierit teſtamentum condere. 10. ſi filius cum mimis, & arenariis, qui pacto pretio has artes exercent, ſocietatem inierit. 11. ſi patrem, matremve amentem curare filius neglexerit. 12. ſi filia nubere, patre dotem præbente, recuſaverit, ut luxurioſam vitam ducat. 13. ſi captivos parentes redimere contempſerit filius. 14. ſi a fide catholica filius deſciverit. Hæc quatuordecim cauſæ in *Authentica* Juſtiniani recenſentur.

CAPUT V.

De obligatione mariti erga uxorem, & uxoris erga maritum; & mutuo fratrum, & ſororum debito.

I. Quæst. unic. *Tenetur ne maritus alimenta uxori præbere?* Resp. Affirmant omnes, etiam quando ſine dote libere eam duxit. Si vero uxor promiſſam dotem ſolvere negligat, ſuſpendere maritus alimenta valet. Quando uxor ſine juſta cauſa a marito recedit, non tenetur maritus alimenta ſubminiſtrare. Si vero maritus in cauſa fuerit cur receſſerit, tunc eam alere aſtringitur. Mulieri adulteræ non aſtringitur maritus alimenta dare in foro interiori. In foro vero exteriori eidem denegare alimenta nequit, uſquedum conſtiterit judicis ſententia eam eſſe adulteram.

II. Maritus tenetur cum uxore cohabitare, cum in hunc finem inſtitutum matrimo-

nium

Digitized by Google

nium ſit, ut conjuges prolem generent. Ad generationem autem neceſſaria eſt cohabitatio. Plures tamen occurrere cauſæ valent cur hæc ſuſpendi cohabitatio poſſit. 1. conſenſus mutuus. 2. exilium judicis ſententia præſcriptum. 3. bellum Principis mandato ſuſceptum. 4. brevis peregrinatio. Denique cum vir mulieris ſit caput, debet maritus curare ut uxor chriſtianæ profeſſionis munia impleat, ut promiſſionem in Baptiſmate Deo factam renuntiandi mundi pompis ſervet. Si mariti obedientes uxores avent, continuo ac ingrediuntur propriam domum in ordinem redigant, intra modeſtiæ & ſubjectionis regulas coerceant. Si initio vel tantillum habenas laxent, jacta alea eſt.

III. Honorem, & obedientiam debent maritis ſuis uxores, peccantque dum illorum mandatis refragantur, quibus vetant vanos ornatus, & incompoſitos mores. Inſervire præterea marito uxor tenetur in domus regimine, & ægrotanti marito ſuppetias ferre. Peccaret uxor quæ cohabitare cum marito, aut maritum alio commigrantem ſequi recuſaret, niſi pactum ante matrimonium præceſſerit non mutandi domicilium. Si tamen infirmitatis cauſa mutare cælum maritus cogitur, ſi in exilium agatur, ſequi eum uxor aſtringitur, etiamſi pactum præceſſiſſet. Cum gravi tamen ſanitatis detrimento non aſtringitur uxor maritum ſequi, neque ei debitum reddere: neque maritum vagum, ſi ante matrimonium non vagabatur, ſequi uxor aſtringitur. Maritum pauperem debet uxor alere, cum abundat bonis dotalibus, vel paraphernalibus. Similiter ſi maritus debita contraxit ut uxorem aleret, defuncto marito ſolvere hæc debita uxor debet. Secus ſi maritus, cum debita contraxit, dives erat. Tunc enim tenebatur uxorem alere.

IV. In gravi neceſſitate tenetur frater fratri providere, & multo magis ſorori, quam dotare etiam juxta vires debet. Frater ſuccedit fratri ab inteſtato, jus autem ſuccedendi in hereditate comparatur juri præbendi alimenta. Hoc intelligitur, cum fratres ab eodem patre geniti ſunt: ſi ſint tantum uterini, tunc frater alere fratrem & ſororem debet in gravi neceſſitate; nunc vero dotare non aſtringitur.

V. Clericus beneficiatus poteſt in gravi neceſſitate alimenta præbere fratribus, & ſororibus ex fructibus beneficii, quos in pauperes erogare debet. Fratres autem pauperes præferri aliis pauperibus debent. Fratres in bonorum partitione debent omnia bona in commune acervum conferre, ſi cum aliis portionem habere velint, iis tamen exceptis quæ aliquo peculiari jure unus fratrum poſſidet.

CAPUT VI.

De officiis Eccleſiaſticorum, & Principum erga ſubditos; & de iſtorum erga hos ſuperiores cultu, & obſequio. Item de ſervorum debito ergo dominos, & iſtorum in ſervos, & famulos.

I. Parentum nomine potiſſimum ſpirituales paſtores Parochi, Prælati, Epiſcopi, Sacerdotes, & magiſtri veniunt. Nec refert quod iſtorum aliqui mali ſint: quoniam ratione dignitatis & gradus parentum loco habentur, & eorum dignitati honor, cultus, & obſequium debetur. Illi autem verbo, & exemplo inſtruere fideles debent, & cæleſti veritatis pabulo alere: a vitiis, quoad poſſunt, revocare, & in virtutis ſemitam redigere. Si exigere reverentiæ, & obſequii tributum velint, parentum ſpiritualium officia ipſi obeant.

II. Principum officium eſt ſubditorum pacem, & tranquillitatem fovere, Eccleſiam defendere, juſtitiam adminiſtrare, viduas, pupilloſque protegere, dignioribus gradus, & dignitates exercendas diſtribuere.

III. Subditorum erga Principes officia ſunt honor, reverentia, & obedientia, ut divinæ Scripturæ, & jus ipſum naturale clamant. Inquit enim *epiſt.* 1. *cap.* 2. S. Petrus: *Subjecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum .... Servi ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantum bonis, & modeſtis, ſed etiam diſcolis.*

IV. Triplex eſt ſervitus, naturalis, legalis, & conductitia. Naturalis eſt ea qua voluntaria deditione imbecilliores fortioribus ſubjiciuntur, ut ab eiſdem regantur, gubernentur, & defendantur. Legalis legibus invecta eſt, & hac homines ſubjiciuntur dominis in eorum utilitatem, & commodum. Conductitia ea eſt qua homines conducuntur ad certas operas faciendas. Prima nullum jus in perſonam, ſive in actiones includit; ſecunda tum in perſonam, tum in actiones jus præbet; tertia in operas locatas tantum.

V. Servi juſto bello capti fugam arripere jure valent, quamquam aliqui negent. Quoniam jus gentium, vi cujus invecta ſervitus illa eſt, hanc adjecit conditionem, ut cuique liberum ſit fugam arripere, ſi poſſit. Acce-

Digitized by Google

Accedit praxis univerſalis, & nationum conſenſus. Advertunt tamen iſtius ſententiæ Theologi, tunc licitam fugam eſſe cum libertatem acquirere, & in patriam ſe recipere ſervi queunt.

VI. Urgente neceſſitate licita eſt ſervitus titulo venditionis. Qui enim ſuæ libertatis dominus eſt, eam juſtam ob cauſam vendere jure valet. Quare nemini licitum eſt lucri cauſa ſeipſum vendere: neque pater vendere filium poteſt ut lucretur, ſed ſolum ut ſeipſum indemnem ſervet ab aliquo gravi imminenti periculo. Qui a ſe, vel a parentibus venditus legitime eſt, arripere fugam nullo modo valet, ut omnes docent, quia juſtum contractum violaret, & ad reſtitutionem teneretur. Nativitas legitimus ſervitutis titulus eſt. Natus ex matre ſerva, ſervus evadit, etiamſi pater liber ſit: quia partus ſequitur ventrem.

VII. Vita, & mors ſervorum non eſt in arbitrio dominorum conſtituta. Solus enim Deus vitæ, ac mortis Dominus eſt. Romanis licita erat ſervorum occiſio; ſed legibus coercita illorum poteſtas fuit. Moderate eoſdem punire, in carcerem detinere ne fugiant, queunt. Dominus occidens ſervum tenetur recompenſare heredibus interfecti damnum quod paſſi ſunt. Domini ſervis alimenta tum corporalia, tum ſpiritualia præbere debent, ut omnes adfirmant.

VIII. Quæst. unic. *Servi teneantur ne comitari dominos ad fornicandum?* Resp. Opinio affirmans falſa eſt & laxa. Servi honorare dominos, revereri, & illis obedire tenentur in omnibus quæ non repugnant divinæ legi; in iis vero quæ repugnant, obedire non poſſunt. Debent dominorum bona ex juſtitia cuſtodire. Quidquid acquirunt ſervi, acquirunt dominis ſuis.

IX. Domini ſolvere ſalarium famulis debent, quando famulatum impleverint. Famuli qui locarunt induſtriam per annum, ſi intra hoc temporis ſpatium ægrotent, non tenetur dominus ſolvere ſalarium pro tempore quo famulus ægrotavit: ſi ante annum expletum famulus libere diſcedat, & dominus revera patiatur ob talem diſceſſum detrimentum, poteſt compenſationem repetere; ſi nullum ſubeat detrimentum, ſalarium ſolvat pro tempore quo laboravit. Domini ſolvere mercedem famulis tenentur juxta quantitatem, & qualitatem laboris ſecundum communem exiſtimationem, etiamſi in pactum deducta merces non ſit. Neque aſſignari præciſa juſtæ mercedis regula poteſt. Sed praxis; & conſuetudo conſuli debent. Si domini minus ſolvunt quam mereatur ſervitium famuli, ad reſtitutionem tenentur. Dominus qui famulum conductum ad annum abſque juſta cauſa ante completum annum dimittit, tenetur integram mercedem ſolvere, quia famulus ob talem expulſionem grave patitur damnum. Et etiamſi damnum per accidens non ſubiret famulus, ſemper dominus injuſtitiæ crimen patraret. Peccant domini, ſi impediant ne famuli contrahant matrimonium.

LIBER V.

IN V. VI. & IX. DECALOGI PRÆCEPTUM.

DISSERTATIO I.

De homicidio, duello, & bello.

CAPUT I.

Recenſentur propoſitiones damnatæ ab Alexand. VII. & Ven. Innoc. XI.

I. *Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.* 2. Alex. VII.

II. *Eſt licitum Religioſo, vel Clerico, calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit, uti non ſuppetere videtur, ſi calumniator ſit paratus vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publice, & coram graviſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur.* 17. Alex VII.

III. *Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam judicem, a quo iniqua certo imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare.* 18. Alex. VII.

IV. *Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehenſam.* 19. Alex. VII.

V. *Fas eſt viro honorato occidere invaſorem qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis fugiat.* 30. Innoc. XI.

VI. *Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei.* 31. Innoc. XI.

VII. *Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiva quæ actu poſſidemus, ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus.* 32. Innoc. XI.

Digitized by Google

VIII. *Licitum eſt tam heredi, quam legatario contra injuſte impedientem ne vel hereditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe taliter defendere, ſicut & jus habenti in cathedram, vel præbendam contra eorum poſſeſſionem injuſte impedientem*. 33. Innoc. XI.

IX. *Licet procurare abortum ante animationem fetus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur*. 34. Innoc. XI.

CAPUT II.

Propoſitiones quædam laxæ.

I. „ UBi eſt ſcripta expreſſa permiſſio a „ Deo ut Reges, & Reſpublicæ poſſint interficere reos? An eſt in Scriptura? „ an in traditione? eſt ne fidei articulus? „ Si ſolo lumine naturali eo ducimur, patere ex eodem lumine naturali judicemus, „ quid cuique privato liceat in occidendo „ aggreſſore, non ſolius vitæ, verum etiam „ honoris, & rei. “ Clerus Gallicanus anno 1700. in Comitiis generalibus hanc doctrinam damnavit ut *ſcandaloſam*, *erroneam*, *& hæreticam*, *Regibus*, *& Rebus publicis injurioſam*, *vanis ratiociniis*, *& regulis vitam hominum*, *& morum decreta ſubjicientem*.

II. „ An homo religioſus, qui fragilitati „ cedens feminam vilem cognovit, quæ honori ducens ſe proſtituiſſe viro tanto, rem „ enarrat, & eumdem infamat, poſſit illam „ occidere? Reſp. *Quid ſcio?* “ Caramuel in Theol. fund. num. 1153. Hæret ſuſpenſus; & hoc ſat eſt ut ex Probabiliſmi doctrina colligatur, id licere: quia quando lex eſt dubia, homo liber a lege eſt.

III. „ *Regulariter occidere poſſum furem* „ *pro conſervatione unius aurei*. Propoſitio damnata ſolum vult, id non licere regulariter; eſto in aliquibus circumſtantiis poſſit „ id licere. “ Dominicus Viva *in Trut. in prop.* 19. *Alex. VII. num.* 10.

IV. „ Poteſt quidem vir nobilis volentem „ impingere alapam gladio impedire, & „ ut multi docent, etiam defenſione *occiſiva* ſe defendere. “ Idem Viva *in propoſ. damn.* 17. *&* 18. *Alex. VII. num.* 9.

V. „ Vir equeſtris non tenetur fugere aggreſſorem cum ſuo dedecore; ſed poteſt „ ab illo ſe ſe defendere defenſione occiſiva. “ Idem Viva in prop. damn. 17. Alex. VII. num. 5.

VI. „ Etiam ad *honorem* neceſſarium tuendum viro honorato licere occidere injuſtum, ac contumelioſum aggreſſorem, docent DD. & ſine dubio veriſſimum eſt in „ hac ſuppoſitione quod vir honoratus in „ aliquo caſu aliter ignominiam, vel contumeliam repellere, honoremque ſibi auferendum aliter tueri non poſſit, niſi occidendo aggreſſorem contumelioſum. “ Patritius Sporer *tract.* 5. *in* 5. *præcep. Decal. cap.* 2. *ſec.* 3. §. 4. *num.* 159.

VII. „ Licet ad honorem tuendum, invaſorem poſt impactam alapam, fuſtem, „ vel vulnus fugientem inſequi, & occidere. Cenſeo hanc ſententiam eſſe probabilem, & tutam in praxi: quia dum adverſarius fugit, & percuſſus inſequitur, „ moraliter adhuc durat congreſſus. “ Diana *Tom.* 8. *coord. tract.* 5. *reſol.* 7. *num.* 3. *&* 6. *item reſol.* 8. *n.* 2.

VIII. „ An ſi judex deſit, poſſit quis intrare in locum ubi rem furatam in pacifica poſſeſſione fur conſtituit, & illum „ occidere cum moderamine &c. Reſpondeo „ affirmative. “ Idem Diana *loc. cit. reſol.* 131. *in titul. & num.* 1.

IX. „ Si re accepta fugias, tunc poſſum „ inſequi & ferire; vel ſi neceſſe ſit, eminus telo petere .... ſi invadas res meas „ per famulum, vel arte magica per dæmonem, nec alia ratione quam nece tua „ poſſit impediri; ſi conjuraveris in mea damna; ſi impedias inique meos creditores „ ne mihi ſatisfaciant; ſi falſa accuſatione, „ vel falſo teſtimonio me fortunis coneris „ evertere; nec alia ratio impediendi ſuppetat. “ P. Leonardus Leſſius *l.* 2. *de juſt. c.* 9. *dubit.* 2. *num.* 74. *&* 75.

X. „ Petes, an ſit contra juſtitiam, ſi „ furem procul fugientem conficias, quando „ res judicio eſt recuperabilis? Reſpondetur, „ verius videre non eſſe. “ Idem Leſſius *loc. cit. num.* 70. *&* 71.

XI. „ Fas *univerſim* eſt interficere eum „ qui nos interficere *decrevit*, quando aliter „ non patet via evadendi mortem, *greveve* „ *periculum mortis*, quod nequitia illius ex „ eo decreto nobis imminet; ſive qui id ita decrevit, dicendus jam aggreſſor ſit, ſive „ *non*: id enim quæſtio eſt de vocabulo. “ Ludovicus Molina *de juſt. Tom.* IV. *tract.* 3. *diſp.* 12. *num.* 2.

XII. „ Probabilius reſpondeo licere, & „ abſque metu irregularitatis, occidere *occulte* litigatorem, ſi conſtet aperte & omnino certo, dictum litigatorem omnino „ injuſte, & per calumniam procedere, & „ etiam ſit omnino certum quod innocens

„ ſua

„ ſua bona irrecuperabiliter amiſſurus eſt, „ nec aliud ſibi remedium ad ea recuperan„ da ſuppetat. “ P. Leander a SS. Sacram. *Par. V. tract. 2. diſp. 13. quæſt. 50.*

XIII. „ An poſt decretum Innocentii XI. „ licitum ſit invaſorem honoris cum mode„ ramine inculpatæ tutelæ occidere? Proba„ bilius multo reſpondeo, etiam poſt decre„ tum SS. P. N. Innocentii XI. licitum eſ„ ſe: quia ex propoſitione particulari ad u„ niverſalem non tenet conſequentia. “ Emmanuel a Conceptione, ſeu continuator Leandri a SS. Sacram. *Par. IV. in ordin. IX. tr. 2. diſp. 3. quæſt. 6.*

XIV. „ An poſt dictum P. N. Innocentii „ decretum licitum ſit occidere eum qui di„ cit, *Mentiris;* aut contumeliam profert „ perfecte, ut *tu es infamis*, *male caſte* &c. „ vel imperfecte, ut *tu es infam .... male* „ *gen* .... ſi aliter injuria repelli non po„ teſt? Probabilius reſpondeo affirmative. “ Idem Emmanuel a Concept. *loc. cit. qu.* 11.

XV. „ Qui invaſus ab altero ſive armis, „ ſive *contumeliis*, ſi poteſt fugere, & ma„ lum declinare non tamen fugit, ſed cum „ debita moderatione ſe defendit, & *alterum* „ *occidit*, non tenetur ad reſtitutionem. “ Dominicus Viva in ſuo curſu theologico morali. *Tom. 1. Par. 3. de reſt. qu. 7. art. 1. num. 2.*

XVI. „ Si rariſſimo caſu eo loco ſita res „ eſt ut miles in exercitu, vir equeſtris in „ aula regia, officio, dignitate, Ducis aut „ Principis favore, ob ignaviæ ſuſpicionem „ excidere debeat, niſi idemtidem provocan„ ti ſe ſiſtat; non audeo damnare eum qui „ meræ defenſionis gratia paruerit. “ Paulus Layman *lib. 3. de juſt. tract. 3. part. 3. cap. 3. num. 3.*

XVII. „ Dubium autem eſt an liceat in„ nocenti id duellum acceptare, ſive offer„ re, quando certum eſt fore ut actor per „ fraudem in judicio ipſum opprimat, & „ ejus injuſtam condemnationem impetret. „ Quidam neutrum licere ajunt.... ſed me„ lius alii dicunt, licere huic innocenti duel„ lum *ad vitam*, *honorem*, *& res familia*„ *res* in notabili quantitate tuendas, quan„ do conſtat omnino injuſte, & per calu„ mniam actorem procedere: & certum o„ mnino eſt fore ut innocens hæc amittat, „ nec aliud ſibi evadendi remedium ſuppe„ tat .... Atque optime *Bannez* ait, licere „ innocenti in his caſibus acceptare, & of„ ferre duellum .... Immo & non provo„ cando ad duellum interficere occulte acto„ rem illum calumnioſum, cum hæc occiſio „ vera ſit defenſio. Immo bene Nav. ait, „ teneri innocentem non acceptare duellum, „ nec indicere, ſi poteſt *occulte illum occi*„ *dendo* id vitæ, honoris, rerum familiarium „ periculum evadere. Quippe ſic proprium „ vitæ periculum in duello imminens vita„ bit, & peccatum actoris offerentis, aut „ acceptantis duellum. “ Thomas Sanchez *lib. 2. in Decal. cap. 39. n. 7.*

XVIII. „ Pro re minima non videtur con„ ceſſum jus defenſionis cum tanto alterius „ malo. Eſt enim valde iniquum ut *pro po*„ *mo*, vel etiam uno aureo ſervando alicui „ vita auferatur. Si tamen verteretur pro„ bro tibi, niſi rem furi extorqueas, poſſes „ conari, & ſi opus eſſet, etiam *occidere* „ juxta Sotum. Tunc enim non tam rei, „ quam honoris eſſet defenſio. “ Leſſius *de juſt. & jur. lib. 3. c. 9. dub. 2. n. 68.*

XIX. „ In propoſitione 17. damnata ab „ Alexandro VII. quæ ajebat, licere Reli„ gioſo, vel Clerico occidere calumniatorem „ gravia crimina in eos minitantem, ſi alio „ modo vitari non poſſit, non venit damna„ tum dicere, licitum illis eſſe calumniato„ rem occidere, quando actu injurioſa ver„ ba in eos profert famæ valde læſiva, ſi „ alia via non eſt tantum malum vitandi. “ Torrecilla *in propoſ. damn. ad dic. propoſ. n. 14. fol. 471.*

XX. „ Immo nec damnatum venit dice„ re, ſolummodo eſſe peccatum veniale in „ Religioſo, vel Clerico, in caſu propoſitio„ nis damnatæ, occidere calumniatorem. “ Idem Turrecilla *ibi n. 22. fol. 471.*

XXI. „ In propoſitione 18. ab Innoc. XI. „ damnata de occiſione falſi accuſatoris, „ falſi teſtis, & judicis, a quibus imminet „ damnum quod evitari non poteſt, non ve„ nit damnatum dicere, doctrinam propo„ ſitionis eſſe ſpeculative probabilem, nec „ inhibitum dicere, quod ſi practice id fiat, „ tantummodo veniale peccatum erit. “ Idem Turrecilla. *Ibid. ad dic. prop. num. 9. fol. 472.*

XXII. „ Adhuc ſtante damnatione præ„ dictæ propoſitionis 18. probabile eſt in„ telligendam venire & propoſitionem, & „ ejus damnationem de aggreſſore in actu „ primo, non de aggreſſore in actu ſecun„ do, ſeu de actuali offendente. “ Idem Torrecilla *ibid. num. 25.*

XXIII. „ Poteſt vir honoratus alium oc„ cidere abſque letali, quando aliter hono„ rem in re gravis momenti tueri non po„ teſt.

Digitized by Google

„ teſt. " Idem Torrecilla *Tom. 1. ſumm. tr. 3. diſp. 2. cap. 2. ſect. 3. §. 3. num. 121. fol. 476.*

XXIV. „ Negari non poteſt quin ſaltem „ honorem, famamque illam quæ ex virtu„ te, & ſapientia naſcitur, quique verus „ honor eſt, juſte defendere Clerici, & Re„ ligioſi valeant, ac ſæpe debeant, cum hic „ ſit proprius profeſſionis ipſorum, quem ſi „ amittant, maximum bonum amittunt. „ Nam per hunc redduntur ſummopere *æſti„ mabiles & conſpicui ſecularibus, quos ſua „ virtute dirigere, ac juvare poſſunt: quo ſub„ lato, nec illos dirigere, nec juvare pote„ runt*. Ergo ſaltem hunc honorem poterunt „ Clerici, ac Religioſi cum moderamine in„ culpatæ tutelæ ETIAM CUM MORTE IN„ VASORIS defendere. Quin interdum, lege „ ſaltem caritatis, videntur ad illum de„ fendendum teneri, ſi ex violatione propriæ „ famæ integra Religio infametur. " Franciſcus Amicus *Tom. 5. diſp. 36. n. 118.*

CAPUT III.

Quid prohibeat quintum Decalogi mandatum NON OCCIDES. *Quam grave ſit homicidii ſcelus. De poteſtate Principum in facinoroſos?*

I. QUintum præceptum Decalogi prohibet homicidium. Homicidium definiri ſolet: *Injuſta hominis occiſio*, ſive hæc fiat publica, ſive privata auctoritate. Homicidii quippe rei ſunt vel ipſi Principes, ſi injuſtam imperent occiſionem. Quæ autem auctoritate privata fit, ſemper injuſta eſt, neceſſitate inculpatæ defenſionis ſublata. Triplex diſtingui homicidium ſolet, voluntarium, neceſſarium, fortuitum. Voluntarium, quod malo animo occidendi committitur. Neceſſarium, quod lege publica, vel neceſſariæ defenſionis jure imperatur. Fortuitum, quod præter intentionem accidit.

II. Omnium ſcelerum, quæ committi in proximum valent, homicidium eſt graviſſimum; cum vitam auferat, quæ eſt omnium terrenorum bonorum ſupremum. Præceptum hoc non modo exteriorem hominis occiſionem injuſtam, verberationem, mutilationem prohibet, verum etiam quamcumque interiorem voluntatem nocendi proximo ſive ope, ſive conſilio, ſive deſiderio.

III. QUÆST. I. *Unde habent ſupremæ poteſtates facultatem occidendi facinoroſos?* RESP. A Deo ſupremo vitæ, & mortis Domino, reſpondet *Rom. cap. 3.* S. Paulus. *Non ſine cauſa gladium portat: Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei qui male agit*. Quare turpiter errant illi qui negant a Deo collatam Regibus, & Principibus poteſtatem occidendi facinoroſos: quorum errorem proſcripſit Clerus Gallicanus an. 1700. Immo ipſo naturæ jure ſpectato neceſſario confitenda eſt in ſupremis poteſtatibus dicta facultas. Nam neceſſarius eſt cuſtos, & defenſor, qui naturæ ordinem ſartum tectum propugnet. Non poteſt hunc ordinem cuſtodire Princeps, niſi coercere, & de medio auferre perturbatores poſſet.

IV. Principes clerici, qui temporali juriſdictione in aliquam civitatem, provinciam, aut regnum fruuntur, poteſtate carent occidendi facinoroſos; ſed jus ſanguinis conferunt judicibus a ſe delectis. Utrum autem laici judices a Principibus eccleſiaſticis electi poteſtatem occidendi facinoroſos habeant a poteſtate laica, vel eccleſiaſtica, quæſtio eſt nullius momenti. Judices damnare reos nequeunt parte inaudita, niſi evidentiſſime conſtet de crimine.

V. QUÆST. II. *Poſſunt ne Principes conferre cuilibet privato poteſtatem occidendi bannitos, propoſito præmio?* RESP. Difficile in examen voco Principum poteſtatem, quia ejuſdem confinia ignoro. Hanc poteſtatem omnes concedunt Principibus intra proprium territorium, ſecus extra. Quia quilibet Princeps eſt cuſtos ordinis naturalis & civilis intra proprium principatum, minime extra eumdem; niſi tamen accedat mutuus Principum conſenſus. Quare veram judico Soti doctrinam, quam olim rejeceram, non omnibus ſcilicet probari morem illum quo ſuprema aliqua poteſtas facultatem exulibus ſuis a patria impertit alium occidendi propoſito vitæ, & libertatis præmio. Niſi enim aliorum Principum conſenſus accedat, nihil poteſt Princeps in alio principatu concedere.

VI. Accedit quod Principes ob unicam rationem boni communis cuſtodiendi hanc facultatem concedunt. Similiter privati ſolum amore communis boni exequi hanc occiſionem licite queunt. Quis autem eſt qui in praxi non odii, non vindictæ impetu, aut lucri, vel commodi privati ſpe has occiſiones non perpetret? Præterea judex chriſtianus tenetur concedere tempus congruum pro ſacramentorum ſuſceptione.

VII. QUÆST. III. *Utrum judex damnare poſſit ad mortem eum quem teſtes evincunt reum, ſi ipſe privatim novit innocentem?*

RESP.

Resp. Convenit penes omnes innocentem occidi directe non poſſe. Reſpublica nequit tradere tyranno innocentem occidendum : at ipſe innocens aſtringitur ſe offerre Reipublicæ occidendum , ut ſervet a tyranno patriam : & tum Reſpublica poteſt tyranno innocentem tradere , ut Theologi plures docent. Verius tamen dicendum , teneri innocentem pugnare pro patriæ conſervatione , & omittere ſui defenſionem, ſeu permittere ſui occiſionem , ut patriam a tyranno præ ſervet . Similiter & Reſpublica ceſſare ab ejusdem protectione valet in hoc caſu . Verum hæc in praxi vix contingunt : ideo obiter ea indicaſſe ſat eſt , ut compertum ſit quid pro ſervando communi naturæ ordine quiſque agere debeat .

VIII. Ad propoſitam quæſtionem dico , vix occurrere in praxi poſſe quod judex nequeat liberare innocentem , quem certo talem ipſe cognoſcit . Nam ſi judex ſupremus ſit , poteſt hoc in caſu ſua ſuprema poteſtate uti , & contra , vel præter allegata & probata agere . Si ſit judex inferior , tunc poteſt accuſatum innocentem tradere judici ſupremo liberandum , ut fatentur omnes . Poteſt protrahere judicium , accuſatores falſos, aut deceptos inſtruere. Tot quippe viæ patent liberandi innocentis , ut vix unquam in praxi contingat caſus in quo judex cogatur ſecundum allegata & probata damnare innocentem . Judicium non poteſt eſſe rectum, niſi ſit conforme primæ veritati : nequit autem eſſe conforme , ſi ſit falſum . Quare ſemper ab innocente damnando abſtinendum eſt.

CAPUT IV.

De homicidio privata auctoritate perpetrato .

I. QUÆST. I. *Licitum ne ſit marito uxorem in adulterio deprehenſam occidere ?* Resp. Adfirmantem opinionem propugnarunt plures Juriſtæ . Sed hanc opinionem damnavit Alexander VII. in hac theſi : *Non peccat maritus occidens propriam uxorem in adulterio deprehenſam* . Leges quæ allegantur in favorem damnatæ theſis, permittentes ſunt, non approbantes. Neque ſupremus Princeps deprehendens uxorem , aut filiam in adulterio poteſt ſecreto & privatim eaſdem occidere ; ſed ſolum ut publicus judex . Et hoc in caſu neceſſaria eſt publica notitia .

II. QUÆST. II. *Licitum ne eſt homicidium ob propriæ vitæ defenſionem ?* Resp. Neminem aſtringi ad ſui defenſionem cum occiſione invaſoris , fatentur omnes ; ſed quiſque ob Dei amorem , & caritatis fervorem permittere ſui occiſionem , ne alterum occidat, ut amici , vel proximi vitam ſervet , licite, & ſtrenue poteſt : & tum locum præſertim obtinet hæc doctrina , cum ſcitur invaſorem eſſe in peccato mortali : eo autem ipſo quod quis alterius vitam invadat , ſcelere graviſſimo inquinatus eſt .

III. Num vero homo invaſus occidere invaſorem licite queat, diſputant in utramque partem Theologi . Omnes tamen conveniunt, ſervandas eſſe regulas *inculpatæ tutelæ* ; videlicet , ſi vita ſervari aliqua via poſſit ſine invaſoris morte, abſtinendum a cæde eſt : ſi ſola mutilatione, ſi fuga, ſi denique aliquo excogitabili medio ſervari vita poteſt , occidi licite invaſor nequit . Immo homo invaſus numquam licite intendere invaſoris cædem, ſed dumtaxat propriam defenſionem poteſt , quam conſequitur præter intentionem invaſoris occiſio . In his conveniunt omnes .

IV. Verum etiam his ſervatis regulis , negant aliquo in caſu licitam eſſe invaſoris injuſti occiſionem Theologi plures . Alanus Magnus de Inſulis contendit, ſæculo 12. invectam eſſe contrariam opinionem, & antea communem fuiſſe Patrum doctrinam damnantem talem occiſionem ob propriam defenſionem, & contendit hanc eſſe S. Thomæ mentem . Hanc ſententiam defendit ex recentioribus Henricus a S. Ignatio , qui citat Auguſtinum de Ancona , Hugonem , Richardum , Gerſonem , Goſſam Accurſium , Almainum , Cardinalem Noriſium , Gennetum , Neeſſen , Van-Rois , & plures alios Lovanienſes .

V. Oppoſita ſententia communis eſt inter Theologos , eamque perſpicue 2. 2. *quæſt.* 64. *art.* 7. diſcutit S. Thomas . Doctrinam S. Thomæ approbat Catechiſmus Tridentinus *p.* 3. *ſec.* 8. Ratio eſt, quia in pari cauſa quiſque poteſt propriam vitæ alterius præferre , neque pluſquam ſemetipſum proximum diligere aſtringitur .

VI. Confitendum tamen ſincere eſt, difficillimam eſſe in praxi hanc innoxiam occiſionem. Quis eſt qui invaſus ad mortem , ſolam ſui defenſionem , nequaquam occiſionem alterius intendat ? quiſnam moderetur, qui regulas inculpatæ tutelæ ſervet , & animi tranquillitate ſe defendere ſtudeat ? Quare unice orandus Deus eſt ne permittat

Digitized by Google

nos tali tentatione obſideri. Si invaſus peccato mortali inquinatus ſit, periculo mortis ſe exponit, atque adeo damnationis: eliciet ne, gladio diſtricto, contritionem perfectam? Hanc contritionem elicere poſſet, ſi ne vel ſe, vel invaſorem in infernum detruderet, permitteret ſui occiſionem. Quare adeo mihi difficilis in praxi videtur innoxia hæc defenſio occiſiva juxta regulas inculpatæ tutelæ, ut ſecurior permiſſio occiſionis propriæ mihi appareat quam innoxia invaſoris cædes.

VII. Innoxia uxor cum marito in lecto cubat. Deprehendit maritum ſub cervicali pugionem habere ad ſe occidendam. Nulla ad fugam tima patet. Niſi præveniat, occiditur. Quid agendum? Non pauci præveniendum invaſorem docent. Quam doctrinam evidenter falſam & ſanguinolentam damnavit Clerus Gallicanus anno 1700. Numquam enim prævenire aggreſſorem licet, ſed ſolum ſe defendere etiam juxta mitiorem ſecundam opinionem, quam retulimus. Reponunt adverſarii, non aggredi, ſed ſe defendere mulierem eo in caſu. Ita ne vero? Dormientem maritum necat, & non aggreditur? Aggreſſio hæc, ajunt, materialis eſt. Similiter ajunt provocatum ad duellum poſſe illum acceptare, ut ſuum honorem defendat: quia, inquiunt, talis acceptatio non eſt duellum acceptare, ſed ſe defendere. His vaniſſimis commentis non infrequenter non pauci laxant ſanctam Evangelii legem.

VIII. Qui defendunt, nnmquam licitam eſſe occiſionem invaſoris, hoc potiſſimum argumento nituntur. Lex caritatis jubet ut ſalus ſpiritualis & æterna proximi præferatur vitæ meæ temporali. Vera doctrina hæc eſt, quando vita mea temporalis medium neceſſarium eſt. Laborat quis ignorantia vincibili eorum quæ neceſsaria ſunt ad ſalutem. Ego ſolus occurrere poſsum: teneor animæ æternum periclitanti ſuccurrere cum vitæ diſcrimine. At invaſor armata manu libere me aggreditur, & deſiſtere, ſi velit, poteſt. Quare doctrina de licita defenſione, ex qua ſequitur invaſoris occiſio, vera abſolute eſt. Sed praxis, ut dixi, difficillima, & æterni periculi pleniſſima eſt. Propterea iterum inculco orandum Deum eſse ut a tali occaſione præſervet.

IX. QUÆST. III. *Licita ne ſit calumniatoris occiſio?* RESP. Affirmarunt plures. Sed theſim damnavit Alexander VII. quam deſcripſi *cap.* 1. Theſim docuit P. Amicus, ſed diſputationis gratia, inquit P. Viva in Trutina *ad theſim* 17. Sola lectio doctrinæ P. Amici declarat vanam eſse interpretationem P. Vivæ.

X. QUÆST. IV. *Occidendus ne ſit calumniator ob defenſionem honoris magni momenti, cum moderamine inculpatæ tutelæ?* RESP. Affirmant aliqui etiam poſt damnatas ab Alex. VII. theſes. Quin hanc opinionem communem appellant Salmanticenſes, & pro eadem referunt Molinam, Leſſium, Fagundez, Vaſquez, Dicaſtillum, Tamburinum, Leandrum, Antonium a Spiritu ſancto, Bannez, Lugo, Tapia, Serra, Navarra, & alios ſimiles Doctores. Eamdem defendunt P. Viva, Sporer, Antonius Caſnedi, qui ait omnes TT. eamdem defendere. Quoniam, inquiunt, honor vitæ comparatur. Ergo ſicut ob vitæ, ita & pro honoris licita eſt calumniatoris occiſio.

XI. Præfata ſententia hoſtiliter pugnat cum Chriſtianiſmi ſpiritu, & antievangelica eſt. Inquit enim Evangelium Matth. 5. *Orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos*. Et laudati auctores dicunt: *Occidite calumniantes vos*. Quare rejicio hanc propoſitionem P. Viva in trut. ad theſ. 17. Alex. VII. num. 9. *Poteſt quidem vir nobilis volentem impingere alapam, gladio impedire, &, ut multi docent, etiam defenſione occiſiva ſe defendere*. Chriſtus Jeſus dicit: *Si quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram*. Reſp. P. Daniel Stadler in ſuo *de duello honoris vindice* opere: *Rara avis in terris*. Et ſi hæc Probabiliſtarum doctrina obtineat, *rariſſima hac avis erit*. Non minus bellum Evangelio indicit hæc altera doctrina P. Viva ibidem num. 5. pag. 58. *Vir equeſtris non tenetur fugere aggreſſorem cum ſuo dedecore, ſed poteſt ab illo ſe defendere defenſione occiſiva*. Nimis quoque laxa eſt hæc doctrina P. La-Croix: *Non teneris fugere invaſorem, ſi per hoc incurras gravem ignominiam*. Lib. 3. p. 1. n 803. pag. 207. Plura alia laxa paradoxa, quæ idem Viva, Sporer, Diana, & alii Probabiliſtæ docent, prætereo. Hæc pauca indicavi, non ut auctoribus iſtis, quorum intentionem, animumque pium fuiſse credo, invidiam crearem; ſed ut lectores cautos efficerem in legendis hujuſmodi libris.

XII. Præfatam doctrinam contineri in theſi 30. damnata ab Innocentio XI. & ſupra reſcripta, mihi certum apparet: & quod plus eſt, pugnare cum Evangelio evidens. Nam tolerantia calumniarum, & fuga perſecutionum aut infamis eſt, aut ſecus. Si primum; in-

infamem tem Chriſtus præcipit, cum jubet orandum pro calumniatoribus. Hæc vero blaſphemia eſt. Si ſecundum; ruit adverſantium fundamentum. Paucis rem conficio. Fugere invaſorem, alapam pati, calumniatores tolerare dedecet virum equeſtrem nobilem antichriſtianum, Evangelii hoſtem, & mundani honoris idololatram, verum eſt: ſummopere vero decet nobilem equeſtrem, virum chriſtianum, Evangelii profeſsorem, Dei famulum, & Jeſu Chriſti diſcipulum.

XIII. Duplex diſtinguendus honor eſt: alter in opinione humana, & mundi apprehenſione fundatus, alter operum honeſtate partus. Hunc magni facere, illum contemnere Chriſtianus debet. Fuga invaſoris, tolerantia alapæ, percuſſionis, calumniarum, actiones ſanctæ ſunt, honoremque viro chriſtiano dignum pariunt. Mundi, & diaboli aſseclæ hinc infamiam, & dedecus proficiſci blaterant. Conſilii hæc ſunt, reponunt aliqui. Graviſſimi præcepti hæc ſunt, intonant Evangeliſtæ, neceſſitate urgente vitandi homicidii.

XIV. QUÆST. V. *Licita ne eſt hominis invaſoris occiſio ob conſervationem bonorum temporalium?* RESP. Adfirmat major Theologorum recentium pars, quando bona magni momenti ſint. Evincere contendunt auctoritate Scripturæ. Nam *Exod.* 22. dicitur: *Si effringens fur domum, ſive ſuffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percuſſor non erit reus ſanguinis*. Adducunt cap *Interfeciſti*, 2. de homicidio. Ratione autem ſic arguunt. Bona temporalia neceſsaria ſunt ad vitæ ſuſtentationem. Ergo qua ratione licitum eſt ſuſtentare, & defendere vitam propriam etiam cum occiſione invaſoris, eadem licitum erit occidere furem bonorum temporalium. Accedit quod ſi fures impune rapere bona poſſent, omnia plena eſſent latrociniis.

XV. Hæc ſententia mihi falſa eſt, & divino mandato adverſa. Si auctoritatem conſulo tum Evangelii, tum Patrum, tum canonum, nec probabilis apparet. Ab auctoritate ſolum poſtremis ſæculis probabilitatem extrinſecam recentiorum Theologorum acquiſivit. Nec unum ſane SS. Patrum recentiores Theologi allegare pro ſe valent. S. Auguſtinus vix permittit occiſionem invaſoris vitæ; exerte vero improbat occiſionem furis, ſicut & ceteri Patres, quorum nec unus approbat hanc occiſionem.

XVI. Joannes Riardus Lovanienſis *quodlib.* 7. teſtatur anno 1570. communem fuiſſe ſententiam penes Theologos, & Canoniſtas negantem licitum eſſe occidere furem bonorum dumtaxat invaſorem. Perdoctus, probuſque Canoniſta FAGNANUS ad caput *Interfeciſti* de homic. inquit: *Secundum canones in foro ſaltem pœnitentiali, & quoad Deum abſolute credimus, non poſſe laicum ſine peccato occidere ſpoliatorem*. Henricus a S. Ignatio pro hac eadem ſententia citat Alenſem, Scotum, Summam Tabienam, Gerſonem, Auguſtinum de Ancona, Toſtatum, Vulpem Scotiſtam, Merbeſium, Gennetum, Du Hamel, Neeſſen, Van-Rois, Du-Rois. Diana *Tom.* 8. *tr.* 5. *reſ.* 29. pro eadem ſententia citat Acurſium, Panormitanum, Archidiaconum, Felinum. Eamdem ſententiam tuetur Joannes Pontas verb. *Occidere;* laudatque præter citatos Innocentium IV. ſuper cap. *Si vero* 3. de ſent. excom. Alexandrum III. in cap. *Suſcepimus* ib. de homic. volunt. Auctoritas igitur extrinſeca ſumma eſt tum Theologorum, tum Canoniſtarum.

XVII. Sed quod decretorium eſt, lex evangelica *Non occides* abſoluta eſt, a qua Patres ſolam defenſionem propriæ vitæ excipiunt. Quid quod luculentiſſime Chriſtus Dominus *Matth.* 5. vetat occiſionem ob defenſionem bonorum temporalium? inquiens: *Qui vult tecum in judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium*. Conſilium hoc eſſe non inficior, ſi exercitium ſpectetur. At quantum ad animi præparationem præceptum eſt, ut docet S. Thomas cum omnibus Theologis. Sed vim, & efficacitatem horum verborum expendamus. Si in ipſo tribunali, ubi licita eſt defenſio, intentanti litem ſuper propria tunica, remittendum pallium eſt, nedum tunica, ut lites, jurgia, diffidia, expenſæ, & odii occaſiones vitentur; numquid licitum eſt occidere tunicæ propriæ raptorem? Conſilium iſtud vim præcepti *Non occides* ſumma perſpicuitate exponit. Nihil tam neceſſarium homini poſt cibum, quam tunica, qua nuditas operitur. Chriſtus Dominus, ut altius imprimeret animis noſtris amorem erga proximum, horrorem contra odium, & vindictam, conſulit omnia dimittenda, ut diffidia vitentur. Recentiores Theologi oppoſitæ ſententiæ defenſores non modo propter veſtitum neceſſarium, ſed propter quæcumque bona magni valoris licite occidi furem poſſe docent. Reſcribamus theſes damnatas. 31. *Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei*. 32. *Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiva quæ actu poſ-*

poſſidemus, ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus. 33. Licitum eſt tam heredi, quam legatario contra injuſte impedientem ſe taliter defendere; ſicut & jus habenti in cathedram, vel præbendam contra eorum poſſeſſionem injuſte impedientem.

XVIII. Quis dixerit doctrinam harum trium theſium non eſſe trucem, crudelem, ſanguinariam, antievangelicam? Et tamen non pauci Probabiliſtæ, qui *benigni* appellari ambiunt, non ceſſant eaſdem proſcriptas theſes variis fucis obtectas propugnare. P. Viva advertit, primam theſim defendi a Molina, & a Lugo, ſi furto addatur contumelia adverſus virum nobilem, furtumque evadat rapina: additque P. Viva, *quod ſi aliquando amiſſio unius aurei foret alicui pauperi ingens damnum, ut ſi artifici tollatur inſtrumentum ſuæ artis, quo ſublato non poſſit ſuam ac ſuorum vitam ſuſtentare, tunc poterit illud defenſione occiſiva cuſtodire: & ideo propoſitio damnata ſolum vult, id non licere* REGULARITER *; eſto in aliquibus circumſtantiis poſſit id licere.*

XIX. Viden', quam apprime hæc doctrina cum evangelica doctrina conveniat? *Regulariter*, inquit P. Viva, non licet occidere furem unius aurei; at in aliquibus circumſtantiis id licet. Quid ſi furtum ſit non unius, ſed duorum? Quid ſi trium, quid ſi decem, ſi viginti, ſi quinquaginta, ſi centum aureorum ſit? Tum tutum, nedum licitum erit furem occidere *regulariter*. Et altiſſimum mandatum *Non occides* ſubjectum hominum opiniunculis, nihil certi vetat. Nam alii ob duorum, alii ob trium, alii ob decem, alii ob viginti, alii ob centum aureorum furtum juxta paupertatem, aut divitias illorum a quibus aurei ſurripiantur, occidere licite homines poſſunt, hac recentium Theologorum ſententia admiſſa. Præceptum *Non occides* vetat homicidium, etiam gravi cauſa data. Quis enim hominum ratione præditus ſine gravi cauſa homines occidit? Juxta vero horum recentium Theologorum opinationes *regulariter* ob furtum unius aurei homicidia patrari nequeunt. Ceterum, ſi aureus ille ſit neceſſarius ad victum comparandum, ſi aurei ſint multi, tum occidi homines poterunt.

XX. Hinc evidenter patet, admiſſo licito homicidio ob furtum rerum temporalium, graviſſimum quintum Decalogi mandatum ferme commentitium evadere, & quaſi in nihilum occidere. Nam tot ſunt de licitis homicidiis opiniones, quot ſunt varia furtorum genera. Siquidem alii occidi poſſunt ob furtum juxta hos auctores unius, juxta alios duorum, juxta alios decem, juxta alios quinquaginta, juxta alios centum aureorum. Hinc conſequitur licitum eſſe defendere defenſione occiſiva *non modo ea quæ actu poſſidentur, ſed etiam ea ad quæ jus habetur*. Et propterea licitum erit occidere illos qui impediunt conſecutionem dignitatis, & gradus, unde ingentia emolumenta proficiſcuntur. Ejuſmodi theſes damnatæ utique ſunt. At nihilominus communiter recentiores Theologi propugnant, occidi hominem poſſe ob furta rerum temporalium. Quoniam reponunt damnatum homicidium eſſe ob furtum unius aurei, ſecus ob furtum unius aurei adjecto verbo contumelioſo; ſecus ob furtum duorum, decem, viginti, quinquaginta, centum aureorum. Conferto chriſtiane lector hanc doctrinam cum doctrina evangelica, & tum & ipſe hoſtilem, & manifeſtam deprehendes oppoſitionem.

XXI. Non modo cum Evangelio, cum Patrum, ſacrorumque canonum doctrina pugnat hæc ob bonorum temporalium furtum occiſio hominis, ſed ipſi naturæ juri adverſatur. Vita quippe hominis eſt ordinis adeo Superioris, ut nulla omnino ſit proportio cum bonis temporalibus ordinis longe inferioris. Ergo homicidium patratum propter furtum bonorum temporalium pervertit naturæ ordinem. Quamobrem ipſæ ſupremæ poteſtates, quæ juris naturæ ordinem cuſtodiunt, conſervantque, ob ſimplex furtum pœna capitis non plectunt fures. Tunc ſolum eos ad mortem damnant, cum furtum eſt *qualificatum*, ut ajunt, ſeu aliqua enormi circumſtantia affectum. Longius non protraho argumentum, cum natura ſua pateat.

XXII. Argumenta oppoſitæ ſententiæ nullius momenti ſunt. Scriptura ſancta concedit homicidium furis nocturni, quia præſumitur pravus animus occidendi dominum, ut evidenter colligitur ex prohibitione immediate adjecta occidendi furis diurni. Continuo enim additur ibidem: *Quod ſi orto Sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipſe morietur*. Canones qui opponuntur, permittunt homicidium latronis qui bona, & vitam invadit. Cap. *Interfeciſti* dicitur: *Te, tuaque* &c. Lege Fagnanum in hoc caput. Quæ a ratione petita obtruduntur, futilia ſunt. Bona temporalia ſunt utique neceſſaria ad vitam ſuſtentandam; at negatur latro-

tronem poſse umquam ita omnia bona auferre ut homo bonis ſpoliatus nequeat vitam degere. Nam ſi qui furtum patitur, dives eſt, numquid latro auferre omnia bona poteſt? Tandem vix contingere caſus poteſt ut homo furtum patiens nequeat ſe ſuſtentare. Ineptiſſimum ergo eſt ſophiſma a neceſſitate vitæ ſuſtentandæ arceſſitum.

XXIII. Si plura cupis, conſule *Tom.* 4. *lib.* 7. *diſſ. unic.* Salmanticenſes *tr.* 25. *c.* 1. *p.* 4. §. 4. *n.* 86. recenſent ſententias varias recentiorum, quorum alii docent ob unum, alii ob duos, alii ob quatuor aureos occidi hominem poſse. Huc recidit benignitas probabiliſtica.

XXIV. QUÆST. VI. *Licita ne eſt occiſio invadentis pudicitiam?* RESP. Adfirmant communiter recentiores; ſed negat S. Auguſtinus, cujus doctrinam veram judico: & de lege permittente tales occidi, reſpondet *lib.* 1. *de lib. arbit. c.* 5. S. Doctor: *Legem quidem non reprehendo, quæ tales permittit interfici; ſed quo pacto iſtos defendam, qui interficiunt, non invenio.* Caſtitas vi impetita nullam patitur maculam, ſi virgo animo forti reſiſtat. Grave, inquis, periculum imminet ſuccumbendi tentationi. Audio. Sed non ne graviſſimum imminet periculum occidendi ex ira & vindicta ſtupratorem? Ad Deum ergo ſolum recurrendum hoc in caſu eſt, qui cum admodum rarus ſit, longiorem non poſtulat diſcuſſionem.

XXV. QUÆST. VII. *Licitum ne eſt ſeipſum occidere?* RESP. Soli hæretici circumcelliones ſuicidium propugnarunt: catholica fides illud damnat: repugnat enim juſtitiæ, nedum caritati ſeipſum occidere. Deo præcipienti ſuicidium parendum eſset, ſecus cuicumque judici humano. Sancti, qui ſibi mortem conſciverunt, peculiari Dei inſtinctu id peregere.

XXVI. QUÆST. VIII. *Licita ne eſt alicujus membri mutilatio?* RESP. Negant abſolute omnes. Si tamen membri mutilatio neceſsaria eſset ad corporis ſanitatem, tunc licita foret. Peccant qui ſemetipſos caſtrant ad evadendas tentationes. Similiter peccant mortaliter parentes qui filios ſuos caſtrari curant, ſive conſentiant filii, ſive repugnent. Gravius peccant, dum eos caſtrari ſtudent, ut mimos in theatris agant, viamque theatralem, ideſt infamem & damnabilem inter pſaltrias, & ſaltatrices ducant.

XXVII. Permitti tamen indirecte ſuicidium non modo licitum, ſed ſanctum eſse poteſt. Quoniam Chriſtus Dominus, ejuſque ſancti Martyres illud permiſerunt: & defenſionem contra vim illatam negligere ob Dei gloriam licitum eſse poteſt. Similiter licitum eſt id agere, unde ſecutura indirecte mors prævidetur, ut patet in militibus, qui licite in bello juſto præliantur, & in iis qui ſerviunt lue infectis. Tenentur tamen omnes remediis ordinariis, ſecus extraordinariis, & ſummi valoris uti, ut mortem declinent naturalem, & non vi illatam. Virtutis cauſa poteſt quis alteri extreme indigenti panem relinquere, & naufraganti tabulam, quam quis tenet, dare poteſt, ſi ille utilior ſit Reipublicæ. Verum caſus iſti rariſſimi ſunt. Femina mortem potius ſubire debet quam permittere ſui violationem.

XXVIII. QUÆST. IX. *Quid de homicidio caſuali dicendum ſit?* RESP. Homicidium caſuale illud dicitur quod eſt præter intentionem occidentis. Duplex eſt. Alterum quod eſt præter voluntatem tum in ſe, tum in ſua cauſa; & hoc proprie fortuitum eſt, omnique peccato caret. Alterum quod licet volitum in ſe non ſit, in ſua tamen cauſa indirecte volitum eſt; & hoc homicidium peccatum eſt, quando datur opera rei illicitæ, unde homicidium ſequitur. Qui vero rem licitam agunt, & omnem adhibent diligentiam, ut homicidium declinent, quod inde ſequi poſse prævidetur, a peccato immunes ſunt. Quare qui projiciunt e tectis tegulas, aut lapides, ſi diligenter clament, moneantque tranſeuntes, illis nullo modo attribuuntur percuſſiones, & occaſiones quæ ſequi poſsent.

CAPUT V.

De duello.

BEnignitas non paucorum Caſuiſtarum in dies latius manat, non modo in demulcendis humanis appetitionibus, chorearum, comœdiarum, ludorum, & promiſcuarum converſationum approbatione, ſed etiam in fundendo humano ſanguine, & hominum occiſione vi duellorum peracta. Quamvis Concilium Tridentinum, & plures Pontifices ſummi, præſertim, miſſis antiquioribus, Clemens VIII. Gregorius XIII., & Alexander VII. graviſſimas tulerint pœnas in duellorum auctores, & caſuiſticas opiniones duellis faventes damnaverint; nihiloſecius Caſuiſtæ non pau-

pauci conſuetis diſtinctiunculis decreta & Concilii Tridentini, & ſummorum Pontificum eluſerunt, & duella ut licita in quibuſdam caſibus propugnarunt. Et eo proceſſit novæ benignitatis humanæ ſpiritus, ut nuper volumen integrum prodierit in duelli defenſionem. Rem clarius exponam.

§. I.

Recenſentur propoſitiones damnatæ in materia duelli a BENEDICTO XIV. *feliciter regnante.*

P. Daniel STADLER volumen emiſit elapſo anno 1751. inſcriptum: DE DUELLO HONORIS VINDICE. Continuo ac opus illud lucem aſpexit publicam, omnes evangelicæ doctrinæ, & chriſtianæ diſciplinæ peritos commovit, & iſtorum juſtæ lamentationes adverſus dicti voluminis opinationes ad Petri ſolium pervenere. Quare vigilantiſſimus Pontifex BENEDICTUS XIV. Congregationem EE. Cardinalium, & Theologorum inſtituit, in qua præfati libri doctrina ſerio & mature diſcuſſa, & expenſa, CONSTITUTIONEM edidit die 24. Novembris an. 1752. cujus initium eſt, *Deteſtabilem, ac divina, naturalique lege damnatum duellorum abuſum*. In hac conſtitutione quinque ſequentes propoſitiones damnavit tamquam falſas, ſcandaloſas, & pernicioſas. Advertere tamen lectores intereſt, P. Danielem Stadler ſingulari humilitatis exemplo ſua retractaſſe errata, atque ſecundis typis ſuum tomum emendatum recudiſſe, ut ex publica fama intellexi. Siquidem hanc ſecundam editionem ego non vidi, atque adeo meam ſententiam proferre nequeo, num revera excerpta omnia ſint quæ ſpongia indigent.

I.

Vir militaris qui niſi offerat, vel acceptet duellum, tamquam formidoloſus, timidus, abjectus, & ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio quo ſe, ſuoſque SUSTENTAT, *privaretur, vel promotionis alias ſibi debitæ, ac promeritæ ſpe perpetuo carere deberet, culpa & pœna vacaret, ſive offerat, ſive acceptet duellum.*

II.

Excuſari poſſunt etiam honoris tuendi, vel humanæ vilipenſionis vitandæ gratia, duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo ſciunt pugnam non eſſe ſecuturam, utpote ab aliis impediendam.

III.

Non incurrit eccleſiaſticas pœnas ab Eccleſia contra duellantes latas dux, vel officialis militiæ acceptans duellum ex gravi metu amiſſionis famæ, & officii.

IV.

Licitum eſt in ſtatu hominis naturali acceptare & offerre duellum ad ſervandas cum honore fortunas, quando alio remedio eorum jactura propulſari nequit.

V.

Aſſerta licentia pro ſtatu naturali applicari etiam poteſt ſtatui civitatis male ordinatæ, in qua nimirum vel negligentia, vel malitia magiſtratus, juſtitia aperte denegatur.

§. II.

Quid ſit duellum.

I. Definiri communiter ſolet, quod ſit *pugna ſingularis ab utraque parte ex condicto acceptata, loco, & tempore deſignato, cum periculo occiſionis, aut gravis vulneris*. Diſtinguitur a bello, quod eſt pugna communis, non ſingularis, ut duellum, quod eſt inter duos, & appellari etiam ſolet *monomachia*, vel inter quatuor, aut octo in æqualem numerum tributos hinc, & inde prœliantes. Dicitur *ex condicto*, ideſt mutuo inito pacto, ad pugnam tali loco, & tempore ineundam. Non eſſe duellum, inquiunt multi juniores, ſi tempus tantum, aut contra locus, non aſſignato tempore pugnæ, indicatur, tametſi mutuo pugnantes ſe ſe percutiant. Ultima particula *cum periculo occiſionis, aut vulneris gravis* indicat, duellum non eſſe, ubi nullum periculum vitæ, aut gravis vulneris occurrit, ut ſolent eſſe quædam certamina ad vires exercendas abſque armis. Duellorum aſſeclæ imitantur quoſdam Caſuiſtas, qui una adjecta diſtinctiuncula leges eludunt. Similiter iſti, ut duelli & leges, & pœnas declinent, non ſe provocant expreſſe, & conſuetis formulis, ſed reipſa. Dicit offenſus: *Satisfactionem volo*. Reponit offenſor: *Ambulo per urbem, neminem timens:* vel hac alia phraſi, nempe *ſe intrepide eſſe paratum ad juſtam defenſionem propria manu & enſe ſuſcipiendam contra quoſcumque injuſtos aggreſſores*. Hæc eſt vera, &, ut dicitur, realis provocatio, larvis, & figmentis palliata.

II. Duellum incognitum fuit vel ipſis ethnicis. Florente chriſtianà Religione a barbaris invectum fuit, & (quod pejus eſt) a quibuſdam Chriſtianis probatum in nonnullis eventibus.

III. Deſcriptum duellum vetitum abſolute

Digitized by Google

te eſſe jure naturali, divino, canonico, & civili adfirmant omnes. Rationi quippe repugnat aut propriam vitam periculo mortis voluntariæ exponere, aut alterius mortem intentare. Præterea modus iſte decidendi controverſias eſt abſurdiſſimus, cum æque innocens, ac reus perire queat. Quod jure divino prohibitum duellum ſit, compertum eſt in lege vetante homicidia, & injuriarum vindictam. Decreta Pontificum, & Concilii Tridentini omnibus manifeſta ſunt, ſicut & Principum leges.

§. III.

Animadverſiones in primam propoſionem damnatam a Benedicto XIV.

I. Quamvis omnes auctores chriſtiani vetitum duellum aſſerant jure naturali, divino, & canonico; nihilominus non pauci auctores moraliſtæ caſus excogitarunt in quibus licitum duellum ſit. Primum dixerunt, ad evitandam timiditatis, ignaviæ, & puſillanimitatis notam licitum duellum eſſe. Iſtorum opinionem damnavit Alexander VII. in hac theſi: *Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.*

II. Alii, videntes nimis vanum & ineptum eſſe hunc titulum honoris mundani, & evadendæ timiditatis notæ ad honeſtandum duellum, excogitarunt alium titulum, nempe defenſionem fortunarum, quæ ab honore pendent. Ablato enim honore homo evadit ineptus ad officia, ad gradus, & dignitates, unde & ſe, & familiam ſuſtentat. Quare, inquiunt, ut quis periculum evadat honoris & fortunarum, poteſt duellum acceptare, & etiam offerre.

III. Salmanticenſes *tract.* 10. *c.* 4. *punc.* 3. *n.* 39. inquiunt: „ Si ſit periculum vitæ, *ho-*
„ *noris, aut fortunarum*, niſi acceptes duel-
„ lum, illud licite acceptare poteris; ut ſi
„ minetur adverſarius mortem, infamiam
„ per falſum teſtimonium, vel ſe domos,
„ vel agros incenſurum &c. niſi duellum ac-
„ ceptes, & credis illud malum tibi even-
„ turum, & non ſit alia via illud evadendi,
„ poteris acceptare; immo indicere illud:
„ quia tunc eſt *juſta defenſio*, ſi alius provo-
„ cet; & ſi tu provoces, eligis minus ma-
„ lum ut majus evites, & majus periculum
„ in id quod minus eſt, commutare conten-
„ dis: *quod licitum eſſe nemo* dubitat. Ita
„ Sanchez *lib.* 1. *Decal. c.* 39. *n.* 8. Bonaci-
„ na *n.* 18. Diana 5. *parte tract.* 13. *reſ.* 17.
„ Valentia *punc.* 1. *verſ.* Si talis autem. Men-
„ dozza 2. 2. *diſp.* 170. *ſec.* 86. §. 76. & *ſect.*
„ 9. §. 82. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 9. *dub.* 8. *n.* 49.
„ Palaus *n.* 9. Wiggers. 2. 2. *quæſt.* 41. *a.* 1.
„ Stephanus a S. P. *n.* 60. “ Hi omnes damnatam primam propoſitionem propugnarunt.

IV. P. Patritius Sporer *tr.* 5. in 5. *Decal. Mand. cap.* 2. *ſec.* 4. *n.* 204. ait: „ Quod ſi
„ tamen in raro caſu eo loco res ſit ut ſi
„ duellum reſpuat miles in exercitu, vel no-
„ bilis in aula Principis debeat cedere armis,
„ officio, dignitate, aut excidere Ducis, vel
„ Principis favore, & gratia ob ignaviæ ſu-
„ ſpicionem; adeout tunc ſub titulo honoris
„ ipſius vitæ vel familiæ conſervatio pericli-
„ tetur; omnino fatendum eſt cum *Navarro*
„ *Layman cit. aliiſque communiter*, licere tunc
„ duellum acceptare, & meræ defenſionis gra-
„ tia provocanti ſe ſiſtere: quia tunc eſſet
„ vera, & mere *juſta defenſio* contra inju-
„ ſtum aggreſſorem, ſcilicet provocantem,
„ qui ſua provocatione de facto, vel actu *ag-*
„ *greditur meum honorem, officium, dignita-*
„ *tem*, adeoque conſervationem vitæ, vel fa-
„ miliæ meæ, ut illa mihi violenter eripiat.
„ Proinde lege naturæ eadem vi defendere
„ poſſum, *ac debeo*, cum abſque eorum amiſ-
„ ſione retrocedere nequeam. “

V. Alii, ut fucatius eluderent theſim proſcriptam ab Alex. VII. in qua continetur doctrina P. *Sporer*, & aliorum, negarunt licitum eſſe duellum ob periculum amittendæ dignitatis, vel Principis favoris. Propterea addunt, reducto caſu ad illas anguſtias, quod niſi acceptet, certus moraliter ſit *ſe ad mendicitatem redatum iri*; ita ut acceptare, & pugnare non tam ſit duellum inire, *quam ſe defendere* ab injuſto omnium bonorum ſuorum expoliatore, licite poſſe duellum acceptari.

VI. Omnes iſti Caſuiſtæ defendunt primam damnatam theſim. Ut vero eluderent artificioſo verborum involucro theſim proſcriptam ab Alex. VII. quæ ob timiditatis notam declinandam licitum aſſerebat duellum, alia commenta excogitarunt. Paucis omnia perſtringam. Et primo quidam ajunt, aliquem poſſe timiditatis notam declinare dicendo, ſe non poſſe acceptare duellum, quia Chriſtianum id dedecet. *Nihilominus ſe intrepide eſſe paratum ad juſtam defenſionem propria manu & enſe ſuſcipiendam contra quoſcumque injuſtos aggreſſores.* Hac reſponſione, inquiunt, evadit quiſque timiditatis notam. Eſto. Sed renuntiat quoque Evangelio dicenti: *Si quis te percuſſerit in una maxilla, præbe illi & alte-*

ram

Digitized by Google

tam: Matth. c. 5. Recenſita reſponſio eſt, ſin expreſſa, ſaltem tacita provocatio ad duellum, nedum acceptatio. Adverſus hominem ira furentem te ſiſtis, eique intonas, te paratum eſſe ad juſtam defenſionem propria manu & enſe ſuſcipiendam? Iſte ne Chriſtianus qui ſic loquitur? Provocator talia audiens, coactus reipſa eſt ad enſem diſtringendum, & aggrediendum talem reſpondentem, ne ipſe vilis, timidus, abjectus appareat. Chriſtianus ad duellum provocatus, ut fratrem ſuum provocantem placet, & ad meliorem frugem revocet, tenetur ſubire timidiatis notam apud mundum inſanum: tenetur aut humili ſermone, aut fuga iratum fratrem demulcere, & omni poſſibili modo evitare æternæ damnationis utrinſque periculum. Hæc eſt doctrina evangelica. Diſtinguendus ſemper eſt honor honeſtate & virtute partus, ab honore fictitio, & chimærico, opinione inſanientis mundi nixo.

VII. Expendamus nunc commenta alia quibus alii obſcurant, & evertunt tum evangelicam doctrinam, tum decreta Pontificum, & Concilii Tridentini. Duellum, inquiunt, non eſt licitum ob ſolum honorem defendendum. At ſi ab hoc honore fortunæ officium, gradus, & reditus pendeant, quibus & ſe, & familiam ſuam ſuſtentet provocatus, tunc & acceptare, & indicere duellum poteſt. Alioquin ad mendicitatem ſe & familiam reduceret. Nunquid cum tanto incommodo Chriſti Evangelium obligat? Adde tum non eſſe duellum acceptare, ſed ſe, & ſua defendere. En omnia horum argumenta paucis expreſſa.

VIII. Defenſio iſthæc chimærica omnino eſt. Quid provocatus defendit? Vitam propriam? Non: quoniam provocator non aliud intendit niſi humiliationem, & demiſſionem provocati. Si iſte ſe humiliet, & confiteatur provocatorem viribus prævalere, fortioremque ſe eſſe, & magis ſtrenuum, omnia in tuto ſunt, & diſſidium omne evaneſcit. At, reponunt laudati auctores, ſi provocatus hoc ſe gerat modo, ignominiam contrahit, timidum & vilem ſe prodit: atque adeo amittit & dignitatem, & officium, quo ſe & familiam ſuſtentat. A quo, amabo te, privandus officio eſt? A provocatore? Non certe. A quo ergo? A Principe, ab Imperatore exercitus? Adverſus iſtos ergo defendere bona ſua debet provocatus, non contra provocatorem nihil de his cogitantem. At a provocatore, cui ſi ſe humiliat, ignominiam incurrit, ob quam ſpoliabitur officio, originem mala iminentia arceſſunt. Peregregie. Connexa ne hæc ſunt, & neceſſario conjuncta? Juſte ne Imperator exercitus ſpoliat virum equeſtrem provocatum ad duellum officio, propterea quod ſtrenuum Chriſtianum ſe prodidit, & evangelicæ fortitudinis argumentum ſplendidiſſimum perhibuit? Non minus fere diſparata hæc ſunt, quam ſi diceres, debuiſſe paganos gladium diſtringere adverſus Apoſtolos perſuadentes fidem Chriſti, ob cujus profeſſionem occidendi a Nerone, a Diocletiano erant. Allegata ergo defenſio ſophiſtica, cavillatoria, & chimærica eſt. Idcirco jure proſcripta in prima theſi: *Indeque officio, quo ſe, ſuoſque ſuſtentat, privaretur.* Immo hoc effugium damnatum jam erat ab Innocentio XI. in theſi 32. *Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiva quæ actu poſſidemus, ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus.* Reditus ex officio manantes actu non poſſidentur, ſed inchoatum jus ad eoſdem habetur. Addunt auctores citati, provocatum reſpuentem duellum ſpe aſcendendi ad ſuperiores gradus privari. Sed & hoc commentum damnatur in prima theſi: *Vel promotionis alias ſibi debitæ, ac promeritæ ſpe perpetuo carere deberet.*

XI. Tandem defenſionis oppoſitæ futilitas ex aliis capitibus horrida apparet. Qui duellum acceptat, periculo mortis ſe ſe exponit. Si moriatur, quis tunc familiam ſuſtentabit? Quamdiu homo vivit, poteſt induſtria ſua & ſe, & familiam ſuſtentare. Et proximo mortis periculo poterit quis ſe exponere, ne officium amittat? Ubi confidentia in illa divina providentia quæ alimenta omnibus in ſe confidentibus ſpondet? Si provocatus provocatorem occidat, ad infernum ejus animam detradit, & ſemetipſum æternæ damnationis evidenti periculo exponit. Adde occiſorem debere aliud cælum, alium Principem quærere, ut pœnam mortis in occiſorem latam declinet. Vitam igitur propriam, animam, & familiam perdendam exponit provocatus, dum duellum accepiat. Prima itaque ſacroſancti Evangeli principia evertunt duelli in deſcripto caſu defenſores.

§. IV.

Animadverſiones in ſecundam damnatam theſim.

I. Hanc theſim totidem verbis defendit ex Probabiliſtis P. Patritius Sporer *cit n.* 5. *c.* 2. *ſec.* 4. *n.* 204. ſic proſequens: „ Denique ex„ cuſari poſſunt ex ſimili rationabili cauſa, etiam

Digitized by Google

„ etiam honoris tuendi, vel humanæ vili-
„ penſionis vitandæ gratia duellum accept n-
„ tes, vel ad illud provocantes, quando cer-
„ to ſciunt pugnam non eſſe ſecuturam, ut-
„ pote ab aliis impediendam &c. Vide Dia-
„ nam *p. 1. tr. 16. verſ. 52.* & multo magis,
„ ſi ex condicto occulte certo promittant,
„ quod impediendi ſint ab omni damno, etſi
„ deſcenderint ad locum pugnæ, gladios ſtrin-
„ xerint, ictus aliquot ſine aliquo periculo
„ contorſerint &c. uti obſervat Baſſæus v.
„ *Duellum n.* 8. Tamburinus *lib. 7. Decal. c.*
„ 1. §. 3. in fine, & alii apud ipſos.. " Tamburinus præter Baſſæum, & Dianam citat Eſcobarium.

II. Nullum non movent lapidem aliqui ut mundanum honorem, & axiomata inſanorum hominum cum Evangelio componant. Quæ duo tamen hoſtiliter pugnant, non ſecus ac lux, & tenebræ. Non modo effectus duelli, ſed duellum ipſum lex evangelica, & ſacri canones vetant. Duellum iſtud partim verum, & partim fictum eſt, & utroque ex capite flagitioſum. Verum duellum ex una parte eſt, cum ea omnia quæ ad verum duellum requiruntur, ponantur. Pugna ex condicto indicitur, & locus, tempuſque deſignatur: & certaturi ad locum deſignatum tempore indicto prodeunt. Hæc omnia verum duellum conſtituunt, quod ſcandalum patit, quod Eccleſia deteſtatur. Quod poſtea periculum mortis, vel gravis vulneris non ſequatur, non tollit quin in conſpectu publico duellum verum appareat. Deinde quorſum hoc fictum certamen? Ut declinetur nota vilipenſionis, & timiditatis, ut honor mundanus reſulgeat. Publicum ergo ſcandalum patrandum eſt ob ſpectrum honoris mundani, quem conculcare, ut Chriſti Evangelio obedias, verumque honorem virtute partum conſerves, aſtringeris? Aut patet hominibus conſilium fictæ pugnæ, aut ſecus. Si primum, honor mundanus obtenebreſcit, & infamatur. Si ſecundum, ſcandalum publicum non declinatur. Ergo & in conſpectu Dei, & coram mundo hoc fictum duellum abominatione, & iniquitate plenum eſt.

§. V.

Animadverſio in tertiam theſim.

I. Eam docet P. Milante in ſuis exercitationibus in 2. *prop. Alex. VII.* his verbis:
„ Si Dux vel Officialis militiæ acceptaret
„ duellum non ex levi quidem timore, ſed
„ ex gravi metu cadente in virum conſtan-
„ tem, amiſſionis nempe famæ nedum, ve-
„ rum etiam & officii, quo procul dubio ſpo-
„ liaretur, quia recuſans duellum haberetur
„ ut vilis, nec milites amplius gererent mo-
„ rem, ut conſuetum eſt apud aliquas na-
„ tiones: certe ille non incurreret eccleſiaſti-
„ cas pœnas ab Eccleſia contra duellantes la-
„ tas, eo quia Eccleſia, ceu pia mater,
„ nunquam alligare, tantoque onere grava-
„ re intendit filios in tam immani diſcrimi-
„ ne poſitos. Hinc *Caſtropalaus* &c. Confir-
„ mat etiam *Laymanus* &c.

II. Auctor ille ſolidam doctrinam contra duellum propugnat; at erravit nimia benignitate in pœna eccleſiaſtica minuenda. Idcirco BENEDICTUS XIV. P.M. hanc fictitiam benignitatem damnans anteceſſorum Pontificum pœnas contra duellantes confirmavit, & uberius explicavit in laudata conſtitutione his verbis. *Statuimus atque decernimus ut ſi quis in duello ſive publice, ſive privatim indicto, hominem occiderit, ſive hic mortuus fuerit in loco conflictus, ſive extra illum ex vulnere in duello accepto, hujuſmodi homicida tanquam interficiens proximum ſuum animo præmeditato, ac deliberato ad formam conſtit. fel. record. Præd. Noſtri* BENEDICTI *XIII* &c. *ab eccleſiaſticæ immunitatis beneficio excluſus, & repulſus omnino cenſeatur; ita ut a cujuſque ſacri aut religioſi loci aſylo, ad quod confugerit, ſervatis tamen de jure ſervandis, extrahi, & judicis competentis curiæ, pro merito puniendus tradi poſſit, & debeat.* Vide ibi alia plura. Subdit: *Præterea ſimili motu, & auctoritate decernimus, ac declaramus ſepulturæ ſacræ privationem a ſacroſancta Trid. Synod. inflictam morientibus in loco duelli, & conflictus incurrendam perpetuo fore etiam ante ſententiam judicis, a decedente quoque extra locum conflictus ex vulnere ibidem accepto, ſive duellum publice, ſive privatim indictum fuerit, etiamſi vulneratus ante mortem non incerta pœnitentiæ ſigna dederit, atque a peccatis, & cenſuris abſolutionem obtinuerit; ſublata Epiſcopis & ordinariis locorum ſuper hac pœna interpretandi, ac diſpenſandi facultate* &c. Si ipſis Epiſcopis ſublata eſt facultas interpretandi hanc pontificiam conſtitutionem, eam ne ſibi uſurpabunt Caſuiſtæ aliqui? Quare proſcripta manet opinio alterius noviſſimi Moraliſtæ inquientis: *Si tamen cadaver ab excommunicatione juſſu ſuperioris facultatem habentis abſolveretur, poſſet etiam honorari eccleſiaſtica ſepultura.* Hoc aperte conſtat ex recitatis conſtitutionis verbis.

§. VI.

Digitized by Google

§. VI.

Animadverſiones in quartam proſcriptam theſim. Idea ſtatus naturalis quam perhibet P. Daniel Stadler, arbitraria, & commentitia.

I. Quoniam P. *Daniel Stadler* in ſuo volumine *de Duello honoris vindice* quartam & quintam theſim damnatam ex inſtituto, & fuſo calamo propugnat, operæ pretium exiſtimavi breviter perſtringere principia illa quibus proſcriptam defendere doctrinam conatur, & ceteris Theologis ſe *altius fodere* velle ait. *cap.* 3. *pag.* 117.

II. Ideam ſtatus naturalis his verbis *ibidem* §. 2. *pag.* 119. deſcribit: „ Status naturalis „ prout ab adventitio diſcernitur, ſcilicet a „ ſtatu conjugali, herili, a ſtatu Civitatis, „ Reipublicæ &c. eſt conditio hominum in„ ter ſe æqualium, neque alterius quam Dei „ arbitrio ſubjectorum.... Et hæc præcipua „ ſtatus naturalis prærogativa, *ſine ſubjectio„ ne vivere: ſpectata namque natura omnes „ æquales & liberi naſcimur, nec unus alteri „ ſubjectus eſt.* “

III. Hæc ſtatus naturalis idea chimærica eſt. Quod Deus potuerit efficere ut homines prodirent velut fungi e terra, nemo eſt qui dubitet. At ſtatus iſte poſſibilis a ſtatu conjugali diſtinctus, chimæra eſt, & ad ea explicanda quæ in ſtatu noſtro, qui reipſa eſt, eveniunt, ineptiſſime productus. Et tamen hunc in finem hanc commentitiam notionem auctor præmiſit. Sic enim *ibidem* perſequitur*: Homines inter ſe æquales ſunt, non illi tantum qui ſocietatis omnis expertes vitam ſolitariam agunt*; *ſed & ii qui licet ſocietatem colant, quadam tamen ratione libertatem a natura congenitam retinent, eo quod nemini ſubjecti vivant: & hæc eſt præcipua ſtatus naturalis prærogativa, ſine ſubjectione vivere: ſpectata namque natura omnes æquales, & liberi naſcimur, nec unus alteri ſubjectus eſt.* Primum deſcribit ſtatum naturalem *a conjugali, & herili* diſtinctum*:* qui ſtatus poſſibilis utique divinæ omnipotentiæ eſt: deinde hunc ſtatum chimæricum cum ſtatu conjugali, herili &c. confundit, & pro eodem accipit. *Spectata*, inquit, *natura omnes æquales & liberi naſcimur, nec unus alteri ſubjectus eſt.*

IV. In recenſita doctrina error Hobeſianus non cubat modo, ſed patenter ſe prodit. Quid? Omnes æquales, & liberi naſcimur? Æquales ergo patri liberi ſunt? *Nec unus alteri ſubjectus eſt*. Uxor ergo non eſt marito ſubjecta, nec filii parentibus? Subdit utique continuo, nempe *n.* 173. aliquos dubitaſſe, num ſtatus hic naturalis hominum detur, eo quod homo ſit animal ſociale. Dubitarunt ergo aliqui de hujuſce chimærici ſtatus exiſtentia? At quinam ſunt iſti dubitatores? Chriſtiani non certe, cum ſciamus omnes ex Scriptura ſancta a primo homine ceteros homines deſcendere. Quid ergo chimæricos ſtatus effingunt, ut legis evangelicæ præcepta implicent, & obſcurent? Dividit poſtea auctor iſte hominum ſtatum in naturalem, & mixtum; ſed ſubdit pag. 183. n. 192. *Nobis de mixto ſermo eſt, habente tamen præcipuum caracterem ſtatus naturalis, libertatem ſcilicet non dependentem ab altiore judice*. Poſtea plura conſectaria antievangelica ex hoc chimærico ſtatu naturali eruit, nempe duellum licitum eſſe in tali ſtatu contra calumniatores, verberatores, raptoreſque bonorum. Fingit deinceps plures homines ex pluribus civitatibus confluere ad habitandum in aliquo terræ tractu nullius ſubjectos poteſtati. Homines iſti facile ſe ſe offendunt, & mutuo lædunt, proprium honorem calumniis, verberibus corpora reciproce percutiunt, bona ſibi rapiunt: judice carent, qui jus dicat. Unde colligit *Hectorem* colapho læſum a *Leandro*, provocatumque ad duellum, non debere fugere, etiamſi poſſit, ſed acceptare duellum. Et pro hac ſententia refert *P. Molinam de juſt. tr.* 3. *diſp.* 17. Poſtea ſubdit pag. 136. *Aſſentitur Leſſius, teſtatus, hanc eſſe communem DD. ſententiam. Certe Vindex* GOBATI *recenſet omnino nonaginta ſex ei faventes*. Heinc infert: *Si ſana eſt* MOLINÆ, *& aliorum doctrina, multo facilius admittetur mea: primo quia illi Theologi loquuntur non de ſtatu naturali ſolum, ſed etiam de civili*. P. Stadler loquitur dumtaxat de ſtatu naturali, quem ſupra deſcripſit, quemque licet chimæricum, ſtatui naturali noſtro applicat, & inde colligit ſuas proſcriptas opiniones.

V. Damnatam tamen theſim quartam docet *cap.* 4. *pag.* 181. ubi eam ſic proponit: *An pro ſervandis fortunis ex illibato honore dependentibus liceat ei provocationem acceptare, vel etiam provocare, ſiquidem hoc ignominiam paſſo neceſſarium ſit ad ſervanda bona?* Exponit claritatis gratia caſum in Hectore, & Leandro, & poſtea *pag.* 182. §. 1. ſic reſolvit*: Probatur quod licite ad duellum comparuerit provocatus* HECTOR ... *expreſſe de duello Bonacina nixus aſſenſu Navarri, Becani, Sanchez docet .... Unde infero. Ergo etiam*

licite

licite pugnat, *& duello congreditur Hector*, *dum Leander inique provocans ſimilis damni ei cauſa eſt*. Ex erronea Bonacinæ, & aliorum doctrina, qua aſſeritur duellum honeſtum eſſe ad defendenda bona quæ quis reipſa poſſidet, infert licitum eſſe duellum ut defendantur bona quæ ex honore proficiſcuntur, ad quæ *Hector* jus inchoatum habet. Et eo, inquit, P. Stadler, firmior eſt doctrina mea, quod ego in ſtatu naturali licitum duellum aſſero; citati vero auctores licitum duellum in ſtatu civili propugnant. Sic ille argutatur.

VI. Proponit deinde pag. 195. *An ad ſervandas una cum honore opes etiam liceat provocare?* Reſpondet vero *pag.* 196. his verbis: AJO, *licere Hectori provocare Leandrum*, *ſicut in caſu priore licebat acceptare*.

VII. Ut jam indicavi, ſibi fingit auctor iſte ſtatum naturalem in alia providentia poſſibilem, ut heinc in hoc ſtatu naturali qui reipſa viget, ſua erronea conſectaria eliciat, ut mox evidentius patebit.

§. VII.

Animadverſiones in quintam proſcriptam theſim.

I. P. Daniel Stadler *loc. cit. cap.* 5. propugnat quintam damnatam theſim fuſo calamo. Proponit capitis initio *an aſſerta pro ſtatu naturali licentia applicari etiam poſſit ſtatui civitatis male ordinatæ?* Deſcribit, quid ſit civitas bene, & quid male ordinata. Alia eſt ſocietas perfecta, cum debita parentium, & imperantium ſubjectione. Hæc vero eſt cum magiſtratuum ſocordia negliguntur leges pro optimo regimine inſtitutæ. Si vir militaris degat in hac civitate male ordinata, in qua judices prætermittant læſa jura reparare, & injuſtos honoris, & inde manantium opum aggreſſores punire, quid aget, ſi læſum in honore, & conſequenter in fortunis ſe ſentiat? Reſpondet P. *Stadler* pag. 204. *Itaque* AJO, *me non poſſe damnare Theologum qui viro illi militari*, *aut nobili declaret*, *quod abſque gravi conſcientiæ noxa acceptare duellum poſſit*, *vel etiam*, *ſi ita res ferat*, *offerre*: *adeoque quod in ſtatu naturali licitum eſſe diximus*, *etiam in hoc ſtatu civitatis male ordinatæ*, *certo modo licitum aſſerimus*. *Jam probanda erit doctrina*.

II. Sincere fatetur *n.* 284. auctores antiquiores caſum noſtrum non attigiſſe. Similia quippe paradoxa ante Probabiliſmi ortum non apparuere. Ex recentioribus pro hac ſua ſententia citat *P. Reiffenſtuel*, *P. Seybold*, *P. Pichlee*, *P. Uib*, *item P. Sporer* ſaltem quoad licentiam acceptandi provocationem. *Huic numero*, inquit, *accenſendus quoque venit celeberrimus Laymanus*. Allegat deinde P. Pichlerum ajentem, *omnes eos auctores pro hac doctrina noſtra adduci poſſe*, *quotquot duellum permittunt ob neceſſariam defenſionem rerum temporalium magni momenti*, qui ſunt plurimi. Inter alios, ſubdit P. Stadler, *Leſſius adducens Banneſium*, *& Angelum Wieſaer*. Sed quæ continuo ſubdit P. Stadler ibi *pag.* 206. digna ſunt ut notentur. *Non enim* inquit, *videtur pertinere ad rei ſummam*, *ſive recta petentem fortunas meas duello compeſcam*, *ſive petentem recta honorem*, *& per connexionem fortunas*.

III. Animadvertas in tranſcurſu velim probabiliſticam propagationem. Primo conſtituunt licitum eſſe occidere invaſorem bonorum temporalium. Secundo te poſſe vel acceptare, vel offerre duellum ob eorumdem bonorum defenſionem. Tertio licitum duellum eſſe ajunt ob honoris defenſionem. Quarto, ut deluderent Concilii Tridentini, & Pontificum decreta quæ damnant abſolute duella, & præſertim ob honoris defenſionem, adjecerunt hæc duo verba, *ſive petentem recta honorem*, *& per* CONNEXIONEM *fortunas*. Fortunæ ſemper connexæ cum honore ſunt. Ergo ſemper licitum duellum eſt, quo defendatur honor fortunarum parens fecundiſſimus. Hæc omnia ex damnata propoſitione rejecta jam ſunt.

CAPUT VI.

De bello.

I. QUÆST. I. *Quid*, *& quotuplex ſit bellum?* RESP. Eſt conflictus multorum contra multos extraneos, vi & armis, Principis juſſu peractus. Dicitur conflictus multorum contra multos, & juſſu Principis peractus, ut diſtinguatur a duello, quod eſt certamen unius contra alterum ex condicto initum deſignato loco, & tempore; & a rixa, quæ eſt pugna paucorum contra paucos; & a ſeditione, quæ fit non contra extraneos, ſed inter homines ejuſdem civitatis, aut regni invito Principe. Bellum aliud eſt defenſivum, quo ab invaſione defenditur. Aliud offenſivum, quo Princeps exercitu armato hoſtem aggreditur juris vindicandi, aut compenſationis obtinendæ gratia.

II. QUÆST. II. *An utrumque bellum licitum*

tum

Digitized by Google

tum ſit? Resp. Adfirmant Catholici omnes, idque conſtat ex divina Scriptura. Nam Abraham bellum geſſit, & benedictionibus repletus eſt: tum enim patresfamilias, & Patriarchæ poteſtate regia præditi erant.

III. Quæst. iii. *Quæ ſint conditiones ad belli juſtitiam neceſſariæ, & qui poſſint illud indicere?* Resp. Conditiones tres: 1. cauſa juſta; 2. auctoritas Principis; 3. recta intentio bellantium. Bellum indicere ſoli Principes valent qui ſuprema poteſtate fruuntur. Principes ſupremi inſtituti ſunt a Deo cuſtodes legum, & ordinis in ſocietate ſervandi. Illorum eſt hunc ſocietatis ordinem promovere, atque ejusdem perturbatores plectere. Juſta igitur præliandi cauſa eſt vel defenſio proprii ſtatus, vel innocentis vindicatio, vel injuriæ acceptæ punitio.

IV. Quæst. iv. *Utrum Princeps habens opinionem probabilem quod ſibi aliquod regnum, vel civitas debeatur, poſſit bellum indicere Principi poſſeſſori?* Resp. Adfirmantem opinionem ſuſtinent plures Caſuiſtæ, Diana, Puliucius, Eſcobar, Azorius, Sanchez, & alii, nixi illo principio, quod *qui probabiliter agit, prudenter agit*. Hæc opinio, quæ eſt ſetus Probabiliſmi, ſalſa eſt, & proſcripta quoad principium cui innititur, ab Innocentio XI. Poſſeſſio quippe certa auſerri ſola probabilitate nequit. Probabilia jura ſapientum diſcuſſione dirimi, non bello cum tanto ſubditorum detrimento, & innocentum ſtrage debent. Moralem certitudinem habere Principes tenentur ſe læſos eſſe, vel ſibi deberi id quod volunt, ut indicere bellum jure queant. Innumera ſunt mala, ſcandala, flagitia, innocentum oppreſſiones quæ bellum conſequuntur. Quare non niſi gravi urgente neceſſitate certa moveri licite bellum valet, ipſo ethnico Livio teſtante: *Pia arma quæ neceſſaria*. Si ambitio amplificandi confinia, augendi ditionem, deprimendi vicinos, cauſa belli ſit, omnia quæ conſequuntur mala, in caput Principis detorquentur. Antequam igitur bellum moveatur, non viri politici tantum, ſed juris periti, & Theologi ſerio, & ſæpe conſulendi ſunt, curandumque ut ſcripto conſignent vota ſua. Quoniam facile eſt lingua, & privato ſermone adulari, jura fucis arbitrariis pingere; difficilius eſt ſcripto decipere: ſcripta quippe conſilia, & vota aliis viris Theologis examinanda tradi queunt, & ex plurium diſcuſſione, & oppoſitionum diverſitate erui veritas poteſt. Neque dicas, hæc gravia eſſe, & faſtidii plena. Siquidem graviſſimum eſt belli negotium: idcirco graviſſimam poſtulat, antequam ſuſcipiatur, diligentiam.

V. Milites extranei antequam militiæ exteri Regis nomen dent, juſtitiam belli habere perſpectam debent. Iſti quippe liberi cum ſint, nullo obedientiæ prætextu excuſari valent. Milites autem ſubditi Principis bellum inferentis, ſat eſt ut ipſis non conſtet de injuſtitia belli. Præſumere iſti debent proprium Regem nonniſi bella juſta gerere. Si iſti in examen revocare belli juſtitiam vellent, omnis imperandi poteſtas everteretur.

VI. Quæst. v. *Utrum Rex catholicus in bello juſto contra alios Catholicos vocare in auxilium queat gentiles & infideles?* Resp. Quamquam licitum ſit Principi juſte præliantı auxilium ferre, etiamſi diverſæ ſit religionis, dummodo id præſtari ſine ſcandalo, & fidei periculo queat, ut ex Scriptura ſancta colligitur; (nam Machabæi, ut ex *lib.* 1. *cap.* 8. colligitur, fœdus cum Romanis iniere) verum non video, quomodo fieri ſine ſcandalo, & abſque fidei periculo poſſit ut infideles in auxilium vocari poſſint in bello quod fit a Principe catholico adverſus alios catholicos. Odium enim inteſtinum, & vehemens averſio inter diverſæ religionis profeſſores innumera ſacrilegia pariunt, & virtutum ſtrages. Quid ſi referre vellem templorum profanationes, ſacrarum imaginum conculcationes, virginum conſtuprationes, & cetera abſurda quæ ejuſmodi fœdera conſequuntur? Alta mente repoſitum eſſe Principibus catholicis debet documentum S. Cæleſtini I. ad Theodoſium Imperatorem datum, & in actis Concilii Epheſini deſcriptum: *Major vobis fidei cauſa debet eſſe quam regni, ampliuſque pro parte Eccleſiarum clementia veſtra debet eſſe ſollicita, quam pro omnium ſecuritate terrarum. Subſequentur enim omnia proſpera, ſi primitus, quæ ſunt Deo cariora ſerventur .... Pro veſtri enim imperii ſalute geritur, quidquid pro quiete Eccleſiæ, vel ſanctæ Religionis laboratur*. Similia ſcripſit S. Leo Magnus *epiſ.* 75. ad Leonem Auguſtum. *Debes incunctanter advertere, regiam poteſtatem tibi, non ſolum ad Mundi regimen, ſed maxime ad Religionis præſidium eſſe collatam.* Hæc ſerio meditentur omnes ſupremæ Poteſtates, & ob oculos habeant flagella quæ Propheta Hanani minatus eſt Aſæ Regi Judæ, propterea quod contra Regem Iſrael in ſubſidium vocaverat Benadab Syriæ Principem. *In tempore illo venit Hanani Propheta ad Aſa Regem Juda, & dixit ei: Quia ha-*

buiſti

Digitized by Google

buiſti fiduciam in Rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo; idcirco evaſit Syriæ exercitus de manu tua .... Stulte igitur egiſti: & propter hoc ex præſenti tempore adverſus te bella conſurgent. 2. Paralip. Mitto plura alia Scripturæ ſanctæ teſtimonia.

VII. QUÆST. VI. *Licitum ne eſt Clericis, & Religioſis in bello juſto propria manu pugnare?* RESP. Negat communis ſententia. Clerici enim, & Religioſi a curis mundi ſegregati, divino cultui dicati ſunt, ut pro ſe, & populo Deo vota offerant, & animarum ſpiritualia negotia tractent. Huic autem eorum præcipuo inſtituto recta adverſatur bellica pugna. Urgente tamen neceſſitate defendendi patriam, & Religionis jura, lege naturali, & pietate in patriam, ad neceſſariam ſe armare defenſionem valent. Immo Epiſcopi ipſi præeſſe ſuis Clericis, & Religioſis adverſus Turcas, & infideles queunt, ut Religionem & patriam propugnent. Raro tamen occurrere exiſtimo caſum in quo juſta Religioſis occurrat bellandi ratio. Nam abſolute Chriſti Religio non armis, non pugna, ſed manſuetudine, patientia, pace, & tolerantia defendenda eſt. Quare antequam Religioſi arma capeſſant, ſapientum virorum conſilio opus eſt.

VIII. QUÆST. VII. *Licitum ne eſt Chriſtianis captivis timore mortis perculſis pro infidelibus pugnare adverſus Chriſtianos?* RESP. Negat communis ſententia, ſi de bello directo, & immediato ſermo ſit adverſus Chriſtianos. Cum enim hoc bellum Religionis cauſa injuſtum ſit, intrinſecum malum eſt ſe ſe tali pugnæ immiſcere. Quare ejuſmodi captivi nequeunt tormenta bellica explodere, naves gubernare, bombardas emittere ob metum mortis: quia hæc omnia in Chriſtianorum cladem recidunt. De hoc vix eſt diſſidium. Diſputant vero num præfatis captivis Chriſtianis licitum ſit in Turcarum triremibus remigare, ſcalas apponere, propugnacula deferre, ſulphur porrigere ob metum mortis. Adfirmant plures, quod actiones iſtæ indifferentes ſint, nulloque modo natura ſua noxiæ, ſed ſola Turcarum malitia in Chriſtianorum damnum, & necem dirigantur. Verum hanc probare doctrinam nequeo. Actiones præfatæ indifferentes eſſent, dum in Lunæ campo bellum perageretur. At in vero & non fictitio bello actiones noxiæ ſunt circumſtantiis ſpectatis. Aliunde bellum injuſtum creditur: ergo præfatæ actiones minime licitæ chriſtianis captivis ſunt.

IX. QUÆST. VIII. *Qui modus ſervandus in bello peragendo ſit?* RESP. Indicto bello juſto, ſeligere Principes debent belli Duces non modo artis militaris peritos, verum etiam optimis moribus, integritate, & juſtitia ornatos; iiſque diſtricte jubere ut milites in officio contineant, neque permittant, aut pro viribus tollerent, quidquam ſive in itinere, ſive in bello fieri quod juſtitiæ, & pietati repugnet, utque a Deo juſtitiæ vindice imprimis expectent proſperum pugnæ chriſtiano more peractæ eventum.

X. QUÆST. IX. *Quænam ſunt peccata quæ patrari in bello ſolent?* RESP. Numera cæli ſtellas, ſi potes. Curſim communiora indicabo. Adverſus juſtitiam peccant, & ad reſtitutionem tenentur belli duces, ſi Principum ſuorum mandata tranſgrediantur, damna inferentes, quæ ad victoriam non conducunt: ſi militibus ſtipendia ſolvere congruo tempore negligant: ſi militum rapinas, ſtupra, deprædationes injuſtas non animadvertant, & pro viribus non impediant, cum ad id ex officio adſtringantur: ſi muneribus a civitatibus, pagiſque acceptis, ne iiſdem onera tributorum imponant, aut ne in eorumdem domibus milites collocent, poſtea alias civitates & provincias, quæ munera illis non ſolvunt, plus juſto gravant, onerantque: ſi militum cenſum non compleant, fictitios milites ſubſtituentes.

XI. Peccant milites, ſi caſtra deſerant; ſi officii ſui partes implere negligant; ſi præter ſtipendia accepta quidquam ſurripiant; ſi hoſtibus ultra jus & fas incommoda inferant.

XII. QUÆST. X. *Licitum ne eſt in bello juſto innocentes ſontibus permixtos occidere?* RESP. Innocentes reputantur agricolæ, ruſtici, infantes, mercatores, peregrini, feminæ, advenæ, legati, & inter Chriſtianos Religioſi, Sacerdotes, qui arma non ſtringunt ad præliandum. Hos occidere nefarium eſt, & inhumanum, niſi ita permixti nocentibus forent, ut hi ſine illis occidi non poſſent.

XIII. QUÆST. XI. *Licitæ ne ſunt repræſſaliæ?* RESP. Repræſſaliæ ſunt compenſationes malorum quæ ab hoſtibus ſunt illata. Ut liceant plura requiruntur. 1. ut legitima auctoritate Principis læſi fiant: 2. ut mala illata manifeſta ſint: 3. ut hoſtes, qui mala intulerunt, debitam compenſationem dare detrectent: 4. ut non plus damni inferatur quam receptum ſit: 5. ut non fiant cum damno innocentum & Sacerdotum.

XIV. Diſputare Theologi ſolent utrum bellum inſtituere diebus feſtis licitum ſit? Abſolute non licet, & res de ſe pater. Ceterum

Digitized by Google

terum bellum non inſtituitur, niſi opportunitate data. Porro ſi opportunitas occurrat die feſto, tum neceſſitas urget. Idcirco longius hac de re diſputare non vacat.

DISSERTATIO II.

De luxuria, ejuſque ſpeciebus.

CAPUT I.

Propoſitiones damnatæ ab Alexandro VII. & Innocent. XI.

I. *Mollities, ſodomia, & beſtialitas ſunt peccata ejusdem ſpeciei infimæ: ideoque ſufficit dicere in confeſſione, ſe procuraſſe pollutionem*. Eſt 24. Alex.

II. *Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit confeſſionis præcepto, dicens, commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam*. 25.

III. *Eſt probabilis opinio quæ dicit, eſſe tantum veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis*. 40.

IV. *Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgo* regalo, *dum deficiente illa, nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur*. 41. Alex.

V. *Tam clarum videtur fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum videatur*. Eſt 48. Innoc.

VI. *Mollities jure naturæ probibita non eſt. Unde ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali*. Eſt 49.

VII. *Copula cum conjugata, conſentiente marito, non eſt adulterium; adeoque ſufficit in confeſſione dicere, ſe eſſe fornicatum*. 50.

VIII. *Famulus qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem ſubſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur*. 51.

IX. *Poteſt aliquando abſolvi qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt, & non vult omittere; quinimmo directe, & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit*. 61.

X. *Proxima occaſio peccandi non eſt fugienda, quando cauſa aliqua utilis, aut honeſta non fugiendi occurrit*. 62.

XI. *Licitum eſt quærere indirecte occaſionem proximam peccandi pro bono ſpirituali, vel temporali noſtro, vel proximi*. 63. Innoc.

CAPUT II.

Propoſitiones laxæ Caſuiſtarum quorumdam.

I. „ Rogas, utrum fornicatio, & pollu-
„ tio, aut quacumque alia non na-
„ turalis carnis commixtio, habita ſecrete
„ in Eccleſia, ſit ſacrilegium, & hoc debeat
„ in confeſſione explicari? Reſpondeo, eſſe
„ probabile quod non. " Caramuel *in Regul. diſp.* 66. *num.* 1017. Vaſquez *in* 1. 2. *D. Thomæ quæſt.* 72. *diſp.* 98. *cap.* 6. *num.* 6. *pag* 463.

II. „ Poſſunt famuli tuta conſcientia me-
„ retricis, aut pellicis menſæ miniſtrare ci-
„ bos non ſolum communes, ſed & calidos,
„ & provocantes ad venerem condire, &
„ lectum privatum ſternere. Conſulto non
„ ſolum cibos communes dixi, quia ſcio eſ-
„ ſe majorem difficultatem, ſi eſſent tales
„ qui excitarent venerem. Tunc enim jux-
„ ta aliquos Theologos deberent famuli a
„ tali ſervitio deſiſtere, ne in venerem illi-
„ citam cooperarentur indirecte. *At pruden-*
„ *tiores credimus* etiam tales cibos poſſe ſine
„ culpa condiri. " Idem Caram. *in Theol. præterintent. Tom.* 4. *præcep.* 6. *quæſt.* 8. *c.* 2. *num.* 1974.

III. „ Poſſunt lectum domino, & amaſiæ
„ ſternere citra culpam venialem, conſono
„ Azorio, & Diana. " Idem *ibid. n* 2976.

IV. „ Non eſſet peccatum mortale do-
„ mino & pellici alias rem habituris aut le-
„ ctum procurare hoſpitio, aut parare me-
„ liorem ſolito, aut floribus fulcire. Ratio
„ eſt, quia aliud eſt fornicari, aliud melio-
„ rem in ipſa fornicatione habere delectatio-
„ nem in genere luxuriæ, aliud & omnino
„ diverſum, habere majorem requiem in ge-
„ nere commoditatis. Sane hanc ultimam
„ domino etiam fornicaturo procurare ma-
„ lum non eſt. " Idem *ibid. n.* 2977.

V. „ Non eſt peccatum conducere pelli-
„ cem in domum ſui domini, tametſi eam
„ peccaturam prævideas. " Idem *ibid. n.* 2981.

VI. „ Scio ex verbis amatoriis ſecuturam
„ pollu-

Digitized by Google

„ pollutionem , vel ex curioſo feminæ aſpe-
„ ctu , vel ex nimia comeſtione , aut ebrie-
„ tare . Num ſit mortale ? Docet Vaſquez
„ non eſſe , *etſi prævifa*. “ P. Eſcobar *in Sum. tr. 1. exam.* 8. *c.* 3. *n.* 80.

VII. „ Circa verba quæſierim, an pecca-
„ ret mortaliter qui feminam ſollicitaret ſi-
„ ne intentione executionis ob ſolam oſten-
„ tationem amoris , ſi ſciat certo illam mi-
„ nime ad aſſenſum alliciendam ? Peccat pla-
„ ne, qnia ad ſcandalum illam adfert . Quid ,
„ ſi tam effrenatæ libidinis ſit qui ſollici-
„ tat, tantaque jam infamia circa libidinem
„ laboret , ut nullatenus femina ad ſcanda-
„ lum afferenda ſit ? Non delinquet morta-
„ liter. “ Idem loc. cit. *n.* 97.

VIII. „ Scit mulier in choreis ſe ab ali-
„ quo tangi intentione prava : peccat ne e-
„ jusmodi tactus admittendo ? Reſpondeo ne-
„ gative. “ Idem *loc. cit. n.* 80.

IX. „ Valde probabile eſt opinionem aſ-
„ firmantem oſcula , & tactus , dummodo
„ non ſint in partibus ad generationem de-
„ ſtinatis immediate , & proxime , ſi fiant
„ abſque intentione carnali, non eſſe pecca-
„ ta mortalia , ſed ad ſummum venialia ...
„ Unde colligo , quod Confeſſor ſollicitans
„ in confeſſione ad ejusmodi oſcula , & ta-
„ ctus abſque intentione prava , non ſit de-
„ nuntiandus vi motus proprii Gregorii XV.
„ & aliorum ſummorum Pontificum . “ P. Thomas Hurtado *Tom.* 1. *variar. reſol. tractat.* 3. *cap.* 3. *reſol.* 27.

X. „ Dicendum eſt, peccata luxuriæ con-
„ tra naturam , etiamſi magis turpia appa-
„ reant, & majori nota infamiæ digna ſint,
„ ex genere tamen ſuo minora eſſe quam
„ peccatum furti . “ P. Vaſquez *in* 1. 2. *D. Thomæ tom.* 1. *quæſt.* 73. *art.* 4. *in notation. n.* 3. *pag.* 480.

XI. „ Habens delectationem veneream ,
„ ceſſante tamen periculo conſenſus in eam,
„ vel periculo in pollutionem conſenſus ,
„ nullo modo peccabit , nequidem veniali-
„ ter, ſi ſolum permittat appetitum delecta-
„ ri , negative ſe habendo . “ Joannes Sanchez *in diſp. ſelect. diſp.* 21. *n.* 3. *pag.* 102. *edit. Venet. an.* 1639.

XII. „ Qui ederet calida , ut ſomnia im-
„ munda haberet , non peccaret : quia ſo-
„ mnium *impudicum voluntarium* in cauſa
„ nullo jure prohibitum eſt. “ Idem *loc. cit. num.* 13. *pag.* 106.

XIII. „ Quando eſt dumtaxat ſolum pro-
„ babile te ſuccubiturum tentationi , certe
„ etiam probabile eſt te non ſuccubiturum
„ Atque ſicut in plurimis aliis materiis fas
„ tibi eſt ex utralibet ſententiarum ſpecula-
„ tive probabilium deducere concluſionem ti-
„ bi gratam ; ita licebit tibi argumentari .
„ Occurrunt mihi graves rationes , ob
„ quas vir prudens ſapienter judicare poteſt
„ me lapſurum in novum crimen mortale ,
„ ſi acceſſero hanc domum . Viceverſa ſunt
„ aliæ rationes etiam graves , ob qnas alius
„ æque prudens pronuntiaret me non lapſu-
„ rum . Ergo poſſum ſine nota temeritatis ,
„ & imprudentiæ me committere illi occa-
„ ſioni , certo non commiſſurus , ſi liquido
„ ſcirem me in illa admiſſurum illud grave pec-
„ catum . Atque adeo fas eſt per ſe loquen-
„ do committere ſe periculo probabili pec-
„ candi mortaliter . “ P. Georgius Gobat *in experim. Theolog. vol.* 1. *tr.* 7. *caſ.* 16. *n.* 725. *pag.* 595. *edit. Monachii an.* 1669.

XIV. „ Liquido ſcio crebro fieri , præſer-
„ tim inter plebejos , & ruſticos , ut eodem
„ in lecto puella cum proco cubent aliquot
„ horas induti , & exuti ; & tamen nihil o-
„ mnino impudicum agant ; *vel nonniſi oſcu-
„ la , & turpes attrectationes exerceant :* unde
„ judico non poſſe a Confeſſario negari abſo-
„ lutionem omnibus illis puellis plebeiis ...
„ quæ non videntur habere propoſitum num-
„ quam amplius admittendi procum in le-
„ ctum ſuum . “ Idem *Vol.* 2 cujus titulus *Quinarius Tractatuum* &c. *tract.* 5. *cap.* 32. *ſect.* 2. *num.* 19. & 20. *pag.* 553. *edit. Conſtant. anno* 1670.

XV. „ Si concubinarius nequeat dimitte-
„ re ſuam concubinam ſine jactura centum
„ aureorum , ſeu ducatorum , poterit Con-
„ feſſarius pro re nata amplecti ſententiam
„ vel Joannis Sanchez , vel Oviedi , paullo
„ ante relatam . “ Idem *tract.* 7. *caſ.* 16. *num.* 530. *pag.* 596.

XVI. „ Si ipſa eſt ita effrons , ut dimiſ-
„ ſa , propalatura ſit occultum concubina-
„ tum , retinere eam volenti patrocinabuntur
„ plerique ex citatis ; ſed utique munien-
„ dus erit peculiaribus propoſitis , & aliis
„ mediis ; ſicut & patrocinabuntur, ſi ipſa
„ ſit ejus ancilla , & nequeat aliam adipiſci
„ abſque pari periculo ; cum tamen haud
„ poſſit ullo modo carere ancilla omni . “ Idem *ibid.*

XVII. „ Si ruſticus a viro exiſtimato do-
„ cto , ac pio audiſſet , fornicationem , & fur-
„ tum externa eſſe peccata , at licere forni-
„ candi , aut furandi deſiderium , quibuſdam
„ *Neotericis* doctis videtur , hanc ignoran-
„ tiam minime excuſare , quod hic libere

„ velit objectum externum, quod eſſe pec-
„ catum novit . . . Quamvis hoc probabile
„ ſit, *probabilius* tamen credo, illum actum
„ internum excuſari omnino a malitia. “
P. Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. c. 16.*
n. 16. & 17.

XVIII. „ Licet Nav. Philiar. Azor. exi-
„ ſtiment, etiam conjugatum peccare mor-
„ taliter, *ſi voluntarie* delectetur commotio-
„ ne ſenſitiva, ac venerea, orta ex conjugis
„ abſentis apprehenſione, eo quod talis com-
„ motio tunc ordinari non poſſit ad actum
„ conjugalem, ſed potius ordinetur ad pol-
„ lutionem; oppoſita tamen ſententia pro-
„ babilitate non caret. “ P. Paulus Lay-
man *Tom. 1. lib. 1. tr. 3. c. 6. n.* 14.

XIX. „ An ſi amicus meus velit ut ego
„ feram munuſcula, & ſimilia, *turpis ſci-*
„ *licet amoris incitamenta*, quæ ipſe mittit
„ ad ſuam concubinam, poſſim ego ſine
„ peccato deferre? . . . Fateor, ſi tibi ma-
„ gni ſit ejuſmodi amicitia, ac vere timeres
„ eam amittere, excuſari te poſſe: quia
„ tunc notabilis nocumenti juſtus metus ac-
„ cedit. Simile quid erit, ſi a te amicus
„ petat, ut cubiculum ei accommodes, in
„ quo ſcis eum fornicaturum. “ P. Tho-
mas Tamburinus *lib. 5. in Decal. c. 1.* §. 4.
num. 20.

XX. „ An ex aliqua juſta cauſa licitum
„ ſit commodare cubiculum alicui petenti
„ ad fornicandum, vel locare domum me-
„ retrici, etiamſi ob loci circumſtantiam a-
„ liquis peccatum admitteret, vel ſi mere-
„ trix domum illam conducens plurimum
„ feminis honeſtis vicinis noceret? De hoc
„ caſu olim interrogatus fui. Nam quidam
„ vir nobiliſſimus inſtanter ab amico do-
„ mum ejus ad meretricandum petebat. At
„ ſi hoc illi denegaſſet, in graviſſimum da-
„ mnum incidebat. Conſuluit an peccaret
„ hoc faciendo. *Et reſpondi negative*, quia
„ abſque detrimento proprio proportionato
„ hoc denegare minime poterat. “ P. An-
toninus Diana *Tom. 7. coord. tr. 5. reſol.* 48.
§. 1. *pag.* 241. *edit. Ven. an.* 1698.

XXI. „ Ex hoc colligitur quid dicendum
„ ſit de aurigis deferentibus meretricem ab
„ uno loco ad alium, quam ſciunt illuc pe-
„ tere ad peccandum. Hi enim regulariter
„ excuſantur a peccato, *quia adeſt cauſa*
„ *non amittendi lucrum*, quod ex eo mini-
„ ſterio comparant. Ita ille (Merolla) &
„ ego. “ Idem Diana *loc. cit. reſolut.* 42.
pag. 239.

XXII. „ An ſit aliqua cauſa excuſans præ-
„ bentem munera concubinæ judicis, ab il-
„ laque petentem ut judicem in negotio in-
„ terpellet? . . . . Si negotium grave ſit,
„ videaſque judicem tibi non eſſe propi-
„ tium; ſperes autem interceſſione concu-
„ binæ gratum fore, neque alia via appa-
„ reat qua poſſis illum ad ſervandum tuum
„ jus inflectere; crederem tibi licere pete-
„ re a concubina ut in tali negotio inter-
„ cedat . . . . Quod vero media illa inter-
„ ceſſione concubina, & judex periculo pec-
„ candi exponantur, non obſtat quominus
„ id licite fieri poſſit, urgente gravi cau-
„ ſa. “ P. Ferdinandus de Caſtropalao *Tom.*
1. *tr. 6. diſp. 6. punc.* 15.

XXIII. „ Peccant ſine dubio mortaliter,
„ *regulariter loquendo*, pictores pingentes *val-*
„ *de turpia*, *& obſcœna*, & multo magis hi-
„ ſtriones ejuſmodi *valde turpia* repræſen-
„ tantes, ex quibus moraliter certum eſt
„ multos lapſuros graviter quoad caſtita-
„ tem, & pudicitiam . . . Dico autem *re-*
„ *gulariter loquendo*: nam in caſu raro, ſi
„ tanta eſt pictoris, vel hiſtrionis neceſſitas
„ ut *eo lucro indigeret ad victum*, *veſtitum*,
„ vel ejuſmodi *quid neceſſarium*, ſemel aut
„ iterum licere, *donec* alia victus ratio oc-
„ currat, permittunt alii DD. cum Tam-
„ burino, dummodo abſit periculum morta-
„ le impuræ delectationis venereæ. “ P. Pa-
tritius Sporer *Tom. 2. trac. 5. in 5. præcept.*
Decal. c. 1. ſec. 3. n. 92.

XXIV. „ Utrum pictori liceat pingere ima-
„ ginem amaſiæ *pro eo* quem pictor *certo* ſcit
„ in illam turpiter eſſe affectum; idque ex-
„ tra finem matrimonii, præſertim ſi etiam
„ eſſent matrimonii ad invicem incapaces?
„ Reſp. non licere citra peccatum morta-
„ le *regulariter loquendo*, cum præbeat fo-
„ mentum & incitamentum turpis amoris;
„ *niſi iterum* cauſa graviſſimæ neceſſitatis
„ pictoris excuſaret: cum enim talis pictu-
„ ra de ſe ſit indifferens, & etiam bono u-
„ ſui deſervire poſſit, *ob cauſam gravis ne-*
„ *ceſſitatis poterit pictor permittere peccatum*
„ *alterius*. “ Idem Sporer *loc. cit. n.* 93.

XXV. „ Utrum liceat famulo domino a-
„ ſcendere volenti ad rem habendam cum
„ femina, pedem ſuſtinere, aut ſcalam ap-
„ ponere ad mortem ſibi imminentem vi-
„ tandam? Negabunt forſan aliqui poſt *de-*
„ *cretum SS. P. N. Innocentii*. Sed proba-
„ bilius multo reſpondeo affirmative . . . .
„ Nec obſtat quod ea cooperatio damnetur
„ in 51. propoſitione memorata *decreti In-*
„ *nocentii*, quia in eo decreto damnatur ea

„ coo-

„ cooperatio facta ob cauſas in propoſitio„ ne ipſa memoratas. “ Emmanuel a Conceptione, ſeu continuator Leandri a SS. Sacram. *in* 10. *Decal. precep. par.* 4. *in ord.* 9. *tr.* 7. *diſp.* 5. *qu.* 2.

XXVI. „ An famulus ſcribens, vel defe„ rens ſcripta ad venerem provocantia ad „ evadendum mortis, vel gravis nocumenti „ periculum, peccet mortaliter? . . . Pro„ babiliter reſpondeo negative. “ Idem *loc. cit. qu.* 28.

XXVII. „ An liceat famulo concubinam „ portare, ne a domino male tractetur, „ aut e domo expellatur? . . . Probabilius „ reſpondeo affirmative . . . . De caſu au„ tem hujus quæſtionis mentionem nullam „ fecit *propoſitio damnata* (51. ab Innoc. „ XI.) ac proinde non eſt propter illam „ recedendum ab affirmativa ſententia. “ Idem *loc. cit. q.* 26.

XXVIII. „ Intereſſe comœdiis, *ubi tur„ pes res repræſentantur*, ob ſolam vanam „ curioſitatem abſque periculo *probabili* la„ pſus in aliquod mortale, non eſt letale. „ Immo quando audiuntur *hujuſmodi tur„ pia* in comœdiis repræſentata *ob ſolam de„ lectationem* reſultantem *ex verbis turpibus*, „ non eſt mortale. “ P. Vincentius Candidus *Tom.* 1. *diſquiſit.* 21. *art.* 2. *dubit.* 5.

XXIX. „ In re venerea, ſive in delecta„ tione propria luxuriæ deliberate admiſſa, „ in ſolutis poteſt practice admitti parvi„ tas materiæ. “ Torrecilla *Tom.* 1. *tract.* 3. *diſp.* 2. *cap.* 3. *tota fere ſec.* 1. *a. num.* 14. *fol* 514.

XXX. „ Femina cui mors, infamia, vel „ detrimentum in bonis, vel aliud ſimile „ immineret, ſub letali non tenetur voci„ ferare, vel cum tanto incommodo reſiſte„ re; ſed, ſecluſo periculo conſenſus, pote„ rit ſe ſinere oppreſſori. “ Idem *ibid. ſec* 2. *n.* 15. *fol.* 524.

XXXI. „ Poſſunt conjuges, ut ſaluti con„ ſulant, vel ne onerentur prole, ceſſare „ mutuo conſenſu a copula incepta, ſi ab„ ſit periculum pollutionis, ſaltem ut vo„ luntariæ ipſis, quin letaliter peccent. “ Idem *ibid. ſec.* 5. *n.* 92. *fol.* 550. cum Diana, & aliis.

XXXII. „ Secluſo periculo pollutionis, „ ſaltem ut ipſis voluntariæ, gravis culpa „ non eſt in conjugatis delectari de copu„ la præterita, vel futura ut præſenti ſibi „ propoſita, etiam in tempore in quo co„ pulam exercere non valent, etſi abſentes „ ſint. “ Idem *ibid. n.* 134. *fol.* 554.

XXXIII. „ Secluſo item periculo pollu„ tionis, ſaltem ut ipſis voluntariæ, grave „ non eſt in ſponſis de futuro, aut viduis „ mente, vel etiam ſenſu delectari in co„ pula licite in matrimonio habenda, vel „ habita. “ Idem *ibid. num.* 149. & 152. *fol.* 556.

XXXIV. „ Secluſo rurſus periculo pollu„ tionis, ſaltem ut ipſis voluntariæ, gravia „ non ſunt in ſponſis de futuro oſcula, & „ amplexus, & tactus (qui prorſus libidi„ noſi non ſint) ob turpem aliquam dele„ ctationem. Idem *ibid. n.* 165. *fol.* 557.

XXXV. „ Pollutio prævisa, ſecluſo peri„ culo conſenſus, & intentionis erga ipſam, „ non eſt ſufficienter voluntaria, & imputa„ bilis ad culpam, ſi proveniat ex cauſa quæ „ etſi nec neceſſaria, neque utilis ſit, remo„ te tamen ad pollutionem ſe habeat, vel in „ illam notabiliter non influat. “ Idem *ibid. ſec.* 9. *n.* 39. *fol.* 586.

XXXVI. „ Pollutio, ſecluſo eodem peri„ culo conſenſus, & intentionis, quoties cau„ ſa ex qua provenit, non eſt graviter pec„ caminoſa in materia luxuriæ, etſi illa in „ ſe ſit graviter peccaminoſa in alia ſpecie, „ & in illa prævideatur futura, non eſt pec„ catum mortale. “ Idem *ibid. num.* 63. *fol.* 589.

XXXVII. „ In propoſitione 48. damnata „ ab Innocentio XI. (quæ ajebat: *Tam cla„ rum videtur fornicationem ſecundum ſe nul„ lam involvere malitiam ut contrarium omni„ no rationi diſſonum videatur*) non damna„ tur dicere fornicationem non eſſe malam „ ſecundum ſe; ſed modus propoſitionis, „ quatenus ait: *Tam clarum videtur*. “ Idem *in propoſ. damn. trac.* 8. *ad propoſ.* 48. *Innoc. concl.* 2. *fol.* 456.

XXXVIII. „ In propoſitione 49 damna„ ta ab Innocentio XI. quæ ajebat: *Molli„ ties jure naturæ prohibita non eſt:* non ve„ nit damnatum dicere, jure naturæ ſub ve„ niali tantum eſſe prohibitam. “ Idem *ibid. ad propoſ.* 49. *Innoc. concl.* 5. *fol.* 457.*

XXXIX „ Non eſt grave deſiderare pol„ lutionem quæ vel in ſomniis, vel etiam „ in vigilia, nulla data culpabili opera, „ eveniat, vel ſanitatis cauſa, vel ob ſe„ dandas tentationes, aut ex aliquo quovis „ motivo honeſto. “ Idem *Tom.* 1. *Sum. tr.* 3. *diſp.* 2. *c.* 3. *ſec.* 9. *n.* 99. *fol.* 593.

XL. „ Poteſt uxor, quin graviter pec„ cet, mere paſſive ſe habere (ſaltem ſe„ cluſo periculo conſenſus) ad ſodomiam, „ ad quam maritus cogit ſub mortis com-

* *Tom. I.*

O 3 „ mi-

Digitized by Google

minatione. " Idem *ibid. ſec.* 10. *num.* 9. *fol.* 594.

XLI. „ Andire, loqui, ſcribere, canere turpia, & ſimiliter turpia geſticulari ob ſolam levitatem, ex ſe non eſt grave. " Idem *ibid. ſec.* 12. *n.* 171. & 172. *fol.* 610.

XLII. „ Pari modo choreæ, etſi turpes, ſunt indifferentes, neque intrinſece malæ: unde ex levitate animi tantum, vanitateve, vel vana recreatione eas ducere, vel ſpectare peccatum veniale non excedit. " Idem *ibid. n.* 173. *fol.* 610.

XLIII. „ Scænas aſſiſtere, illaſque ſpectare de rebus etiam turpibus, & amatoriis, ſecluſo periculo conſenſus, gravis culpa non eſt. " Idem *ibid. n.* 176. *fol.* 610.

XLIV. „ Similiter gravis culpa non eſt, ſecluſo periculo ſcandali, & prava provocandi intentione, tales comœdias turpes repræſentare, aut facere. " Idem *ibid. n.* 181. *fol.* 611.

XLV. „ Fucare ſe feminas, ſi ad majorem pulchritudinem oſtendendam fiat, dummodo prava intentio abſit, ſi juxta conſuetudinem patriæ fiat, nec veniale forſan erit. " Idem *ibid. n.* 183. *fol.* 611.

XLVI. „ Mulier, ſi ſe ornat juxta conſuetudinem patriæ, non peccat ut minimum graviter, etiam ſi ornatus ſit ſuperfluus, & maximus, licet animadvertat turpiter adamari poſſe, dummodo animo provocandi non fiat. " Idem *ibid. diſp.* 1. *c.* 1. *ſec.* 3. *n.* 120. & 121. *fol.* 257.

XLVII. „ Ornatus muliebris, etſi maxime inſignis, conſuetudinem patriæ non excedens, nullam figuram, ſpeciemve mali habet, dummodo non ſit habitus peculiaris meretricum. Idem *ibid. n.* 122.

XLVIII. „ Gravis culpa non eſt in feminis notabilis denudatio ad mamillas ad oſtendendam pulchritudinem, ſi fiat juxta conſuetudinem patriæ, dum animus provocandi deſit. " Idem Torrecil. *Tom.* 1. *Sum. tract.* 3. *diſp.* 2. *cap.* 3. *ſec.* 12. *num.* 186. *fol.* 611.

XLIX. „ Gradus intra quem committitur inceſtus, etiamſi ſit primus, non venit neceſſario in confeſſione exponendus. " Idem *ibid. ſec.* 6. *num.* 24. *fol.* 562. & *ſeq.* cum Diana, & aliis.

L. „ Nec eſt circumſtantia inceſtus neceſſario confitenda, impudice tractare, vel etiam ſodomitice conſanguineos, vel affines maſculos, vel feminas. " Idem *ibid. num.* 45. *fol.* 564.

LI. „ Dubitatur hic, an poſſit abſolvi qui in occaſione peccandi proxima verſatus eſt, antequam illam tollat, præſertim ſi in alia confeſſione id promiſit, & deinde non ſtetit promiſſis. Nonnulli putant, abſolvi non poſſe extra caſum neceſſitatis . . . . . Communius tamen cum Suarez, Tabiena, & aliis cenſent, poſſe hujuſmodi pœnitentem abſolvi ſemel ac iterum, ſi apparent hic & nunc vera ſigna doloris, & propoſiti efficacis tollendi ſtatim occaſionem proximam. Ratio cur videatur poſſe prima & ſecunda vice abſolvi, eſt, quia potuit pœnitens aut immediate ante, aut audiendo concionem, aut audiendo ipſius Confeſſarii admonitiones excitari ad verum & efficax propoſitum non peccandi, in quo caſu eſt ſufficienter diſpoſitus. Sic paſſim abſolvuntur pœnitentes per hoc quod proponant reſtituere, quamvis ante confeſſionem non reſtituerint, prout poterant... Neque ex propoſitione illa 61. Innocentii XI. eruitur quod abſolvi non poſſit. Nam qui proponit occaſionem ſtatim tollere, non poteſt dici, quod illam velit de præſenti. " P Dominicus Viva *in ſua Trutina in prop.* 41. *Alex. VII. n.* 16.

LII. „ Quæritur tertio, an reſervatione afficiatur qui cum moniali peragat, vel attentet actus ſubimpudicos de ſe veniales, v. g. genus vellicare, mamillas tangere, & ſolum ex pravo affectu, vel ex prava intentione mortales. *Reſp.* negative: nam juxta noſtram regulam octavam non niſi peccata per externam malitiam mortalem reſervantur. " *In diſſertatione in caſus reſervatos Venetæ Diœceſeos.*

CAPUT III.

De luxuria, & ejuſdem ſpeciebus; atque de caſtitate oppoſita, quæ hoc mandato jubetur.

I. QUÆST. I. *Quid prohibet hoc præceptum,* Non mœchaberis? RESP. Communis Catholicorum doctrina eſt, Deum his verbis *non mœchaberis* non modo adulterium, quod proprie ſignificat hoc verbum *mœchor*, ſed quemcumque illicitum concubitum, & omnem libidinis actionem prohibere. Lege Catechiſmum Tridentinum *p.* 3. *in* 6. *n.* 5.

II. QUÆST. II. *Quid ſit luxuria?* RESP. Eſt uſus venereorum contra rationem. Venerea licita eſſe queunt, ſi rationis ordo ſervetur, ſicut cibus, & potus: nam ſicut cibus ad individui, ita illa ad ſpeciei conſerva-

Digitized by Google

vationem deſtinata ſunt. Luxuria genere ſuo peccatum capitale & mortale eſt.

III. QUÆST. III. *Quæ ſunt luxuriæ filiæ, & ſpecies?* RESP. Filiæ octo, nempe cæcitas mentis, inconſideratio, præcipitatio, incontinentia, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſæculi, & horror futuri. Species vero luxuriæ ſunt ſeptem. 1. Simplex fornicatio, 2. adulterium, 3. inceſtus, 4. ſtuprum, 5. raptus, 6. vitium contra naturam, 7. ſacrilegium. Longius diſputant Scholaſtici de ſpecifica & eſſentiali diſtinctione horum criminum. Convenit penes omnes fornicationem, pollutionem, beſtialitatem, ſodomiam eſſe ſpecies atomas, maxime poſt 24. theſim damnatam ab Alex. VII. Diſputant, an idem dicendum ſit de adulterio, inceſtu, ſtupro, raptu, & ſacrilegio. Sed quia ejuſmodi quæſtiones ad praxim ineptæ ſunt, eaſdem prætereo. Quiſque enim Chriſtianorum diſtinguit inceſtum ab adulterio &c.

IV. QUÆST. IV. *Utrum ſextum præceptum præcipiat caſtitatem?* RESP. Quodlibet præceptum vitium prohibens, oppoſitam virtutem jubet. Idcirco Deus luxuriam vetat, ut caſtitatem colamus. Perſpicue hoc explicat Catechiſmus Tridentinus p. 3. in 6. præc. n. 2. *Iſtius præcepti*, inquit, *duplex vis eſt: altera quæ diſertis verbis adulterium vetat; altera quæ eam ſententiam incluſam habet ut animi corporiſque caſtitatem colamus.* Non modo animum ab omni pravo deſiderio, & venerea delectatione immunem cuſtodire debemus, verum etiam corpus ipſum purum, & immaculatum tamquam templum Spiritus ſancti ſervandum eſt. Caſtitas quippe a caſtigando effrenatas appetitiones dicitur.

V. Caſtitas preſſe accepta peculiaris virtus eſt, quæ concupiſcentiam compeſcit, & coercet a delectatione venerea. Caſtitas hæc duplex. Altera perfecta, quæ ab omnibus voluptatibus carnis, ſive illicitis, ſive licitis abſtinet, nuptiis excluſis, & appellatur *virginalis*. Altera imperfecta, quæ ſolas illicitas voluptates rejicit; & hæc eſt duplex, altera *conjugalis*, quæ omnem copulam præter uxoriam rejicit, ſervatque in matrimonii uſu regulas loci, temporis, finis a recta ratione præſcriptas; *vidualis* altera, quæ ab omni carnis copula ſibi temperat.

VI. QUÆST. V. *In quo ſita ſit virginitatis notio?* RESP. In propoſito perpetuo abſtinendi a delectatione venerea. Duplex eſt. *Materialis*, ſeu naturalis in carnis integritate a cujuſque impuræ contagionis labe immuni ſita, quæ amitti per matrimonium poteſt abſque peccato. Altera *moralis*, quæ præter naturalem virginitatem includit propoſitum conſtans cuſtodiendi eamdem integritatem. Si propoſitum iſtud temporarium ſit, & non perpetuum, non habetur virtus virginitatis. Hinc puellæ ante matrimonium virgines appellantur, ſed virginitatis virtute præditæ non ſunt ob defectum propoſiti perpetui. Virginitas hæc virtus diſtincta eſt a caſtitate. Virginitatis virtus excellentior eſt matrimoniali ſtatu, omnium Catholicorum ſententia, quidquid blaterent hæretici.

VII. QUÆST. VI. *Qua ratione virginitas amittitur?* RESP. In puellis virginitas *materialis* perit ob voluntariam clauſtri virginalis violationem, ſive clauſtrum aperiatur copula, ſive actibus turpibus. Vir amittit ſuam virginitatem ob voluntariam carnalem copulam, & pollutionem. Ut femina virgo ſit tria neceſſaria ſunt: clauſtrum virginale incorruptum, privatio delectationis venereæ, & propoſitum perpetuæ abſtinentiæ. Horum unum virginitatem deſtruit. Vir amittit virginitatem per pollutionem voluntariam, per voluntariam copulam, per delectationem veneream voluntariam. Sine culpa extra matrimonium amitti virginitas nequit. Violatio integritatis materialis vi illata puellæ non tollit virtutem in propoſito perpetuo abſtinendi a delectatione venerea ſitam.

CAPUT IV.

De fornicatione, & concubinatu.

I. QUÆST. I. *Quid ſit fornicatio, & quo jure prohibita?* RESP. Eſt concubitus humanus naturalis ſoluti cum ſoluta corrupta. Duæ primæ particulæ diſtinguunt fornicationem a concubitu beſtiali, idcirco dicitur *humanus*; & a mollitie, quæ eſt contra naturam, propterea dicitur *naturalis*. Aliæ particulæ *ſoluti cum ſoluta* ſecernunt fornicationem & a concubitu matrimoniali, & a concubitu cum perſona affine, vel conſanguinea, vel voto caſtitatis ligata. Ultima particula *corrupta* diſtinguit fornicationem a ſtupro.

II. Dogma fidei eſt fornicationem ſimplicem grave ſcelus eſſe a Deo ſeveriſſime vetitum. Inquit enim 1. *Cor.* 6. S. Paulus: *Neque fornicarii regnum Dei poſſidebunt.* Non defuit qui docuit fornicationem non eſſe jure naturæ prohibitam: quem errorem pro-

Digitized by Google

ſcripſit Innocentius XI. in hac 48. theſi : *Tam clarum videtur fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum videatur.* Et 49. *Mollities jure naturæ prohibita non eſt. Unde ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali.*

III. Omnis effuſio ſeminis a natura inſtituta eſt ad prolem generandam, & educandam. Huc non tendit fornicatio. Siquidem fornicatores duæ perſonæ ſunt nullo naturali vinculo copulatæ. Coitus fornicarius vagus eſt natura ſua, impeditque non raro prolis generationem. Solutio autem cujuſcumque vinculi tollit educationem, quæ poſtulat hac a matre, & ſuſtentationem a patre, & educationem. Nec refert quod fornicator cum fornicatrice inire pactum queat & prolis educandæ, & ſuſtentandæ, dotemque eidem fornicatrici aſſignandi : quoniam hæc omnia fortuita ſunt, & accidentalia, quæ impedire nequeunt mala quæ natura ſua coitum fornicarium conſequuntur contra præſtitutum a natura ordinem.

IV. QUÆST. II. *In quo differt concubinatus a fornicatione?* RESP. Fornicatio eſt concubitus vagus modo eum hac, modo cum illa femina. Concubinatus eſt cum eadem femina frequens copula, ſive ſoluta hæc ſit, ſive matrimonio ligata. Canoniſtæ deſcribunt concubinatum hoc pacto. Eſt concubitus viri cum femina ſoluta, quam quis vel in domo propria, vel extra retinet, vel ad quam frequenter, vel ex conſuetudine accedit, ſive retineat ut concubinam, ſive ut pediſſequam, ſive quocumque alio titulo. Aliter deſcribit civile jus concubinatum; ſed id ſcire noſtra non intereſt. Vetitus concubinatus eſt non naturali, & divina tantum lege, verum etiam canonico, & civili jure. Gravitatem iniqui concubinatus exponit Tridentinum *ſeſſ.* 24. *de refor. c.* 8.

V. QUÆST. III. *Abſolvendus ne eſt concubinarius, antequam concubinam dimittat?* RESP. Adfirmabant olim aliqui; ſed eorum opinationes proſcripſit Alex. VII. *Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgo regalo, dum deficiente illa, nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur....* Et Innocentius XI. *Poteſt aliquando abſolvi qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt, & non vult omittere, quinimmo directe, & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit.*

VI. Plures Caſuiſtæ conſuetis diſtinctiunculis eludunt rheſium iſtarum damnationem. Moya, Antonius a Spiritu ſancto docent ſemel, vel bis abſolvi poſſe concubinarium promittentem dimiſſionem concubinæ. Salmanticenſes publicum numquam, ſecretum vero concubinarium in aliquo raro caſu, in quo ſigna gravia daret contritionis, abſolvi pro prima vice poſſe, priuſquam concubinam is dimittat, defendunt. Sed has opiniones ut falſas rejicio. Laxam quoque, & falſam reputo opinionem P. Viva, qui in Trutina ſua in *theſ.* 41. *Alex. VII. num.* 16. docet, abſolvi poſſe ſemel & iterum eum qui in occaſione proxima verſatur, ſi hic & nunc appareant vera ſigna doloris, & propoſiti efficacis tollendi ſtatim occaſionem proximam. His benignis interpretamentis eludi proſcriptæ theſes ſolent. Regula generalis eſto. Numquam abſolvendus concubinarius eſt, aut qui in occaſione proxima libere verſatur, niſi prius concubinam, aut occaſionem proximam dimittat. Sola phyſica, & realis impotentia, ut mors inſtans, ab hac regula eximere valet. Dimiſſa concubina, vel occaſione proxima, nulla permittatur familiaritas, nulla viſitatio. Plura dicam cum de occaſione proxima ſermo erit.

VII. QUÆST. IV. *Peccatum ne grave eſt aſpectus membrorum turpium ſive viri, ſive mulieris?* RESP. Salmanticenſes *trac.* 26. *c.* 3. *p.* 1. *n.* 6. pro ſententia negante citant Sanchez, ſed immerito, cum oppoſitum doceat. Deliberatus aſpectus verendorum mulieris eſt peccatum mortale, quia graviter ad venerem provocat. Idem de muliere ſpectante viri verenda dicendum eſt. Excipiendi ſunt aſpectus fortuiti, & indeliberati, aut qui neceſſitatis cauſa fiunt, ut in medicis, & chirurgis accidit. Excipiendi quoque ſunt puerorum, & puellarum infantilis ætatis aſpectus. Similiter grave peccatum abſolute non eſt aſpicere verenda brutorum. Spectandæ tamen circumſtantiæ ſunt, & ſpectantium imbecillitas, & propenſio.

CA-

Digitized by Google

CAPUT V.

De choreis virorum, & mulierum; & de theatrorum, ſeu comædiarum frequentia. De converſatione hodierna promiſcua, de oſculis, tactibus, & amplexibus.

I. CHoreæ, & theatra duo ſunt præſtigia, & veneficia, quibus dæmon inficit, & in gehennam detrudit magnam humani generis partem. Utriuſque graviſſimam iniquitatem paucis perſtringam.

II. Saltare ex ſe nihil mali prodit. Saltavit David ante arcam: ſaltavit Maria ſoror Aaronis ab ſubmerſionem Pharaonis. De his, & ſimilibus choreis diſputatio nulla. Illud in præſens quæritur, ſint ne choreæ prout reipſa inter viros & mulieres, inter amaſios & amaſiunculas, omnibus ſpectatis, aguntur, gravi periculo obnoxiæ. Quare hæc eſt quæſtio diſputanda.

III. QUÆST. I. *Sunt ne choreæ hodiernæ occaſiones peccandi adeo propinquæ, ut Chriſtiani communiter loquendo, & aliquo caſu excepto, ſub gravi culpa abſtinere ab eiſdem debeant?* RESP. Negantem ſententiam defendunt non pauci. Salmanticenſes, Azorius, Bonacina, Filliucius, Wigandt, & alii. Citari etiam ſolent Sylveſter, Angelus, Summa Tabiena; ſed falſo & injuria, cum oppoſitum doceant.

IV. Scripturæ ſanctæ choreas improbant. Eccli. 9. *Cum ſaltatrice ne aſſiduus ſis, nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius.* SS. Eccleſiæ Patres uno ore deteſtantur choreas tamquam paganicæ ſuperſtitionis reliquias, & diaboli inventa. Chryſoſtomus hom. 48. in Matth. *Ubi enim ſaltus laſcivus, ibi diabolus certe adeſt. Non enim ad tripudia pedes nobis præbuit Deus, ſed ut modeſte incedamus* &c. S. Ambroſius lib. 3. de virg. cap. 5. *Nemo, ut dixit quidam ſecularium doctor, ſaltat ſobrius, niſi inſanit. Quod ſi juxta ſapientiam ſæcularem ſaltationis aut temulentia auctor eſt, aut amentia; quid divinarum Scripturarum cautum putamus exemplis, cum Joannes prænuntius Chriſti ſaltatricis optione jugulatus exemplo ſit, plus nocuiſſe ſaltationis illecebram, quam ſacrilegi furoris amentiam?* S. Auguſtinus in Pſalm. 32. conc. 1. *Obſerva diem Sabbati, non carnaliter, non judaicis deliciis, qui otio abutuntur ad nequitiam. Melius totam diem foderent, quam totam diem ſaltarent. Præterea innumera Concilia, quæ choreas ut diaboli præſtigias execrantur.*

V. S. Antoninus 2. p. tit. 6. c. 6. *De chorizantibus poteſt moraliter exponi illud Pſal.* 26. Inflammabit in circuitu inimicos ejus ignis . . . *Iſtud autem eſt iter diaboli: ipſe enim circuit quærens quem devoret. Qui ergo tripudiant, cum faciant iter diaboli, cum eo ſe reperient in termino inferni. Non ſolum autem ſequuntur tripudiantes iter diaboli, quinimmo diabolus ipſe inſidians eis, ut aſſeſſor equo ducit eos; quod pulchre oſtendit Joannes Apocal. 9. ubi dicit quod de puteo abyſſi aſcenderunt locuſtæ ſuper terram . . . Locuſtæ illæ ſunt mulieres chorizantes. Puteus abyſſi, unde iſtæ aſcendunt, eſt profunditas inferni, unde ſuggeritur tale exercitium chorizandi a dæmonibus.*

VI. S. Carolus Borromæus *lib. mem. p.* 2. c. 6. inquit: *Valeant execrandæ illæ publicæque ſaltationes, Chriſtianorum caſtitati adeo exitioſæ, rixarum, jurgiorum, inimicitiarum, impudentiarum, pugnarum, cædiumque radices, & occaſiones, immo cujuſcumque laſciviæ ſeminaria. Quid plura? Ex ejuſmodi ſaltationum conſortiis oriuntur corporum, famæ, rerum, & chriſtianæ denique poſthac diſciplinæ detrimenta. Eliminentur ergo choreæ, & una cum his tot aliæ morum corruptelæ, quibus hoc maxime tempore ſolet Satanas hominum mentes ſuo imperio vindicare, prorſus abrogentur.*

VII. Hac voce loquuntur Patres omnes. Mirifica ſunt reſponſa P. Francolini, qui in ſuo *Cler. Rom. lib. 2. diſp. 7. calum. 7. num.* 33. hæc ſcribit: „Quæro, inſtituunt ne Pa-
„ tres citati has quæſtiones: an omnes cho-
„ reæ ſint illicitæ? an hujuſmodi ſint cho-
„ reæ inter ejuſdem ſexus perſonas ad fal-
„ lendum tempus ductæ? an ſemper ſint il-
„ licitæ, quæ exercentur inter perſonas di-
„ verſi ſexus? an quæ licitæ per ſe ſunt,
„ exerceri ab omnibus, aut in omni loco
„ poſſint? Has certe quæſtiones non inſti-
„ tuunt Patres, ut faciunt *Theologi mora-*
„ *les*, ſed invehuntur in choreas utique non
„ omnes: alioquin peccaſſet David animo
„ ſimul, & corpore ante Arcam exultans:
„ ergo ſolum aliquas: ita profecto expli-
„ candi ſunt.“

VIII. En quam verum ſit, novum opinandi modum diſtinctionum legionibus ſtipatum adverſus Scripturarum, & SS. Patrum luculentiſſima teſtimonia præliari. SS. Patres fide bona deteſtati ſunt acriter choreas quæ & nunc temporis, & noſtra ætate

te peraguntur inter perſonas diverſi ſexus : quia non ſophiſtas, non cavillatores agebant. Sed David ſaltavit ante Arcam. Maria ſoror Aaronis ſaltavit. Papæ! Quot ſunt nunc Davides ſaltantes ante Arcam ? Quot nunc Mariæ *chorizantes*, ob victoriam reportatam de Pharaone proſtrato ? Patres, & Theologi Patrum ſectatores choreas quæ in uſu ſunt damnant, & execrantur, miſſo aliquo caſu perperam oppoſito. Quid ? Saltavit David ante Arcam, ſaltavit Maria, ut Deo gratularentur, & exultationem patefacerent ſanctam. Ergo choreæ inter amaſios & amaſiunculas licitæ per ſe ſunt ? Ineptiſſimum commentum, quod ipſe P. Paulus *Segneri* præſtantiſſimus Jeſuita in ſuo *Chriſt. Inſtruct. p. 3. ſer. 29.* improbat his verbis latine redditis. *Doctores morales choreas enuntiant licitas : SS. Patres eaſdem damnant ut diabolicas. Illi ajunt : ad choreas ire non eſt peccatum : & iſti ajunt : ire ad choreas eſt adire inferni feſta . . . Morales loquuntur de choreis ſpeculative, & ſecundum ſe . . . Sed ſancti Patres choreas ſpectant ut ſunt in praxi : & quia in praxi exitiales ſunt animabus chriſtianis, propterea adeo eaſdem deteſtantur.*

IX. Iſti duo celebres auctores mutuis antilogiis ſeſe jugulant. Caſuiſtæ, inquit Francolinus, ſunt Doctores noſtri temporis, qui decidunt caſus practicos, & licitas aſſerunt hodiernas choreas. Patres vero abſtracte locuti ſunt & *ſpeculative* : idcirco eaſdem damnarunt. Contra clamât P. Segneri : SS. Patres damnant choreas quæ reipſa aguntur inter viros & mulieres. Caſuiſtæ vero, qui eaſdem licitas aſſerunt, *ſpeculative* loquuntur. P. Segneri vere interpretatur Patres, ſed fruſtra Caſuiſtas. P. Francolinus falſo exponit Patrum doctrinam, ſed ſincere interpretatur Caſuiſtas, qui practicas choreas licitas propugnant. At tales Caſuiſtæ evidenter errant, dum hodiernas choreas a crimine purgant.

X. Prima chorearum inſtitutio narratur *Exod.* 32. ubi diabolo inſtigante, vitulum, petulcum animal, Hebræi conflarunt, & ante eumdem choreas duxerunt : ab idololatria igitur ſuam arceſſunt primordia choreæ hodiernæ. Loco vituli aurei animalium laſciviſſimi, ſaltatores juvenes, puellas, quibuſcum ſaltant, habent : eiſdem adorantium modo procumbunt, ut ad libidinem inflamment. In his ſaltationibus capitalia vitia triumphant. Puellarum, & procorum ſtudia huc pertinent, ut luxum, pompas, & faſtum in triumphum agant. Non induſtriæ, non artificio, non ſuperbiæ, non ambitioni, non fucis, non præſtigiis parcunt puellæ, ut in ſui idololatriam juvenes ſubjiciant.

XI. Plurima, & invicta rationum momenta paucis perſtringo. In his choreis, ubi pudor muliebris, quo ſublato omnis caſtitas periclitatur ? ubi verecundia ? ubi modeſtia ? ubi humilitas, ſine qua ædificium evangelicum corruit ? ubi oculorum moderatio ? ubi ſpecimen decoris chriſtiani ? ubi inſignia baptiſmalis profeſſionis ? Senſus omnes laxatis habenis circumvolant, omnia luſtrant. Quam formoſiorem, & ſibi cariorem vident adoleſcentes mulierculam, & erga quam vehementiori inardeſcunt concupiſcentiæ, porrecta manu deligunt, & per circuitum ſaltant. Mutui tactus, & frequenter preſſi, reciproci aſpectus loquaciſſimi, corporum agitationes, inflexiones, poſituræ ſignificantiſſimæ, familiaria colloquia, ſuſpiria, nutus, geſtus, concentus harmonici, ſonitus, muſica, omnia denique inferni præſtigia venerem ſuccendunt. Ergo choreæ hodiernæ viros inter & feminas ſunt diaboli caſtra, ſunt vitiorum gymnaſia, ubi dæmones univerſale bellum Chriſti Evangelio intentant. Ergo qui choreas hodiernas, quæ communiter aguntur inter perſonas diverſi ſexus, licitas aſſerunt, ignorant quid ſit peccatum originale. Si enim peccatum originale, ut Catholici omnes credunt, admittunt, fateantur neceſſum eſt rebellionem carnis, & concupiſcentiæ impetum maſculos inter & feminas. Ergo quemadmodum ſtuppa igni adjecta ardet ; ita concupiſcentia effrenata chorearum nexu conjungens procum cum proca ardet, & univerſæ caſtitatis virtutem exterminat. Lubet quæ dixi confirmare auctoritate non alicujus Patris, non alicujus rigidi Theologi, non alicujus ſeverioris Concionatoris, ſed *Franciſci Petrarchæ* veneficii chorearum peritiſſimi, qui in ſuo dialogo 24. hæc ſcribit : *In choreis non tam delectatio præſens, quam ſperatæ delectationis auſpicium. Veneris præludium illud quidem ſolet ſtupidas, ac miſellas circumducere, atque urgere, ac ſtringere, ac ſpecie urbanitatis atterere. Liberæ ibi manus, liberi oculi, liberæ voces : pedum ſtrepitus, & multarum cantus diſſoni, & tubarum clangor, concurſatio, & pulvis, & quæ ſæpe ludis additur, hoſtis pudicitiæ, & amica ſcelerum, nox ipſa. Hæc ſunt quæ timorem, ac pudorem pellunt. Hi ſunt libidinum ſtimuli hæc laxamenta licentiæ,*

Digitized by Google

riæ, & hæc eſt, ne me falli facilem putes, illa delectatio quam ſimpliciter, & velut innocua chorearum appellatione profitemini, & ludi tegmine crimen obnubilatis.

XII. Aliqui in chorearum patrocinium allegant S. Franciſcum Saleſium. Finge hunc Sanctum choreas inter perſonas diverſi ſexus, ut communiter ducuntur, defendiſſe ut licitas. Quid inde? Omnes Patres, omnia Concilia omnes Sancti Saleſio ſuppares choreas damnant luculentiſſime. Ergo ſi S. Franciſcus Saleſius choreas defendiſſet ut licitas, quidni erraverit? Errarunt alii Eccleſiæ Patres in aliqua controverſia Saleſio longe doctiores, nec ſanctitate inferiores. Quid itaque mirum quod S. Franciſcus Saleſius erraviſſet recedens ab univerſa Patrum, & Conciliorum doctrina hac in cauſa? En plene convulſum ſophiſma, ſi aliquod faceſſeret nagotium Saleſii auctoritas, quæ obtruditur.

XIII. Verum enim vero enormem impingunt injuriam Saleſio illi qnos ejuſdem patrocinio defendere hodiernas choreas non pudet. Ait Saleſius in Iſagoge ad vitam devotam 3. p. c. 33. & 34. *Le danze, e i balli ſono coſe indifferenti di lor natura.* Choreæ *natura ſua indifferentes ſunt.* Hæc verba tranſcribunt omiſſis quæ continuo ſubdit S. Præſul. *At juxta modum quo communiter peraguntur, in malum valde propendent, atque adeo diſcriminibus, periculiſque ſcatent.* Iſtius compendii brevitas reſcribere haud ſinit conditiones, & limitationes quas S. Epiſcopus præſcribit, ut licite choreæ duci queant. Lege *Tom. 4. Theol. Chriſ. l. 8. diſſ. 2. c. 3* Paucis concludo, choreas hodiernas eſſe bellum diabolicum, quo animæ trucidantur, circulum infernalem, & veneficium peſtiferum, quo non modo ſaltatores, & ſaltatrices inficiuntur, ſed ipſi quoque ſpectatores inquinantur. Quare Confeſſarii neque *chorizantes*, neque ſpectatores abſolvere debent, niſi abſtineant a tam pernicioſiſſimo ſpectaculo Spectatores enim omnium ſaltantium motus, nutus, geſtus, colloquia, & cetera præſtigia atque faſcinia, quæ libidinis venenum in oculos transfundunt, animiſque laſciviæ imagines imprimunt, contemplantur. Quamobrem ab aſpectu chorearum diſcedunt ipſi ſpectatores veneris ſpectris, & larvis pleniſſimi, atque omni ex parte fauciati.

XIV. QUÆST. II. *Licitum ne eſt adeſſe theatris, & comœdiis noſtri temporis?* RESP. Theatrum abſolute acceptum nihil mali præfert. Mundus, cælum, aſtra, montes, colles, flumina, florida prata, pulcherrima theatra ſunt, & venuſtum exhibent ſpectaculum, quod ad Dei majeſtatem meditandam excitat. Calvarium, Chriſti paſſio, Martyrum tormenta ſacrum efficiunt theatrum, & ad imitationem incitant. De iſtius generis theatris ſermo nullus.

XV. Comœdiæ, & theatra de quibus nunc ſermo eſt, illa ſunt quæ publice in Europa obtinent reipſa. Sunt autem ejuſmodi. Feminæ chriſtianæ laſcive indutæ, & omnibus fucis, calamiſtris, lenociniis ad placendum ornatæ in ſcænam prodeunt una cum hiſtrionibus ſuis ſimiliter omni pomparum illiciis inſtructi. Mimæ iſtæ profani amoris cauſam plerumque cum ſuis mimis ludunt, & agunt. Eo ſtudia, geſtus, cantus, corporis inflexiones, motus omnes ſuos dirigunt, ut ſpectatores delectent, ut vel concupiſcentiam, vel iram, aut vindictam, aut faſtum, aut ſuperbiam, ambitionemve concitent. Et niſi aliquam paſſionem, ſeu humanam appetitionem commoveant, & titillent, theatrum frigeſcit, inepti ſunt mimi, & mimæ, & ſpectatores deſunt. Quod vero alicubi feminarum vices gerant juvenes evirati muliebri veſte, & femineis fucis & præſtigiis ornati, periode eſt; culpaque additur, quod vir veſtem muliebrem induat. Ut autem efficacius mimæ, & mimi concupiſcentiam commoveant, accedit muſica mollis, ſeu *meretricia*, & cantus harmonicus, ſeu fornicatorius, ut Chryſoſtomus ait. Deinde intermedia obſcæna, & choreæ impudentiſſimæ complent actionem theatralem. Hæc ſunt theatra, hæ comœdiæ, hæc *opera*, quæ tum antiquis, tum poſtremis ſæculis ſemper obtinuerunt.

XVI. Hæc autem theatra quæ reipſa ætate noſtra repræſentantur, fæda, turpia, obſcæna eſſe, nemo, niſi communi ſenſu deſtitutus ſit, inficiari poteſt. Ergo illicita: ergo flagitioſa. Quis adeo inſanus, ut neget feminam chriſtianam profligaro pudore, peccare mortaliter, dum compta & exquiſito pomparum apparatu phalerata in ſcænam prodit, ac voce, geſtu, cantu, & ſaltu artificioſo, geſtuque arguto aut concupiſcentiam ſuccendit, aut alteram paſſionem commovet, fraudeſque, dolos, thecnas, & artificia, quibus deluduntur conjugati, denique artem amatoriam edocet ſpectatores, vel alterius paſſionis exercitium? Peccant ergo, & quidem graviter mimi, & mimæ talia actitantes. Ergo peccant ſpectatores, qui ſtipendia ſolvunt, ejuſmodi mimis peccata perpetrantibus. Agentes enim, & conſentientes

pari

pari pœna puniuntur. Conſentire enim aliorum peccatis peccatum eſt, ut teſtatur Apoſtolus, & ratio ipſa evincit.

XVII. Ediſſerant nobis theatrorum patroni, quid ſignificet hæc ſolemnis profeſſio in Baptiſmate ab omnibus Chriſtianis emiſſa: *Abrenuntio Satanæ, & omnibus pompis, & operibus ejus*. In aliquibus Ritualibus exprimebatur etiam *& ſpectaculis ejus*. Omnes ad unum Patres, nemine excepto, tam antiqui, quam nobis propinqui intelligunt in hac profeſſione contineri etiam renuntiationem, & deteſtationem theatrorum. Adverſus univerſalem Patrum traditionem cervicem extollent Catholici? Alterutrum ergo. Aut factum negent, aut falces ſubmittant veritati. Ediſſerant nobis verum emiſſæ chriſtianæ profeſſionis ſignificatum. Si theatra non ſunt pompæ diaboli, quænam erunt? Diſplicent ergo. Mala ergo ſunt. An dirigi in gloriam Dei theatra valent, ſi ſunt Paganiſmi obſcenæ reliquiæ?

XVIII. Quare evaneſcit quod reponunt ſpectatores theatrorum, ſe nempe nullam experiri commotionem, nullum libidinis motum pati. Hanc ipſam excuſationem obtrudebant Chriſtiani primis Eccleſiæ ſæculis, ut S. Joan. Chryſoſtomus *hom. 38. in c. 11. Matth.* narrat. *Sed ego, inquies, oſtendam, nihil multis hujuſmodi ludos obfuiſſe*. Audi reſponſum. *Nam etſi tu quodam excelſi animi robore nihil inde tibi mali contraxiſti; attamen quoniam alios imbecilliores exemplo tuo ſpectaculorum ſtudioſos feciſti, quomodo non ipſe malum contraxiſti, qui cauſam mali committendi aliis præbuiſti? Qui enim ibi corrumpuntur, tam viri, quam mulieres* OMNES CORRUPTIONIS CRIMINA, ET CAUSAM IN CAPUT TUUM TRANSFERUNT. *Nam quemadmodum ſi non eſſent qui ſpectarent, nec etiam eſſent qui luderent; ſic quoniam interſunt, cauſaque peccatorum quæ committuntur, ſunt, ignem etiam patiuntur. Quare quamvis animi tui modeſtia effeciſti ut nihil tibi inde obfuerit, quod ego fieri poſſe non arbitror; quoniam tamen alii cauſa ludorum, multa peccarunt, graves propter hoc pœnas lues*.

XIX. Centies hanc doctrinam repetit & inculcat Chryſoſtomus. Eamdem altius exaggerant Tertullianus, Cyprianus, Nazianzenus, Hieronymus, Auguſtinus, omneſque Eccleſiæ Patres omnium ſæculorum. Nam poſtremis ſæculis Concilia, & Epiſcopi ſancti, inſtauratis theatris, antiquorum Patrum doctrinam allegarunt. Hæc ergo doctrina Eccleſiæ, hæc omnium ſæculorum traditio. Ergo penitus ignorant antiquam diſciplinam quidam hodierni ſophiſtæ, qui blaterant, antiquos Patres improbaſſe theatra ob idololatriæ crimen, vel quod nimis illa impudica erant. Nam, ut Auguſtinus *de Civitate Dei* narrat, ipſi ſapientes ethnici theatra damnabant, quod eſſent luxuriæ fomenta. Noſtra vero, ut omnes ſanæ mentis ſcriptores advertunt, impudentiora, & ſceleſtiora ſunt. Nam eadem argumenta tractantur hoc ſolo diſcrimine quod antiquorum aliquæ comœdiæ, vel tragœdiæ, quæ paucæ ſunt, verbis craſſioribus laſciviam referebant; hodierna vero drammata eamdem veneris voluptatem epotandam propinant fucis, & lenociniis artificioſius tectam, & exquiſitioribus pigmentis illitam. Quamobrem ea facilius animum penetrat, altius vulnerat, ſecurius dominatur, & profundius inficit. Prætereo, quod multæ & comœdiæ, & tragœdiæ hodiernæ etiam *materialiter*, ut dicitur, obſcæniores ſint antiquis. Muſicam ſui temporis *meretriciam*, & cantum *fornicatorium* appellat Chryſoſtomus. Et tamen mollior, & laſcivior eſt hodierna muſica, ſuavior veto & magis harmonicus cantus. Quid quod in antiquis theatris feminæ chriſtianæ nunquam prodibant in ſcænam; immo nec feminæ paganæ communiter mimas agebant; ſed viri muliebri veſte induti feminarum partes explebant, ut Patres narrant, *addicto* Scripturæ ſacræ teſtimonio, hanc veſtium mutationem prohibente. Quare omnibus tetio perpenſis, pernicioſiora antiquis ſunt hodierna theatra. Idcirco omnes Sancti, omnes canones, omnes ad unum veri Theologi hæc theatra damnant. Ergo evangelicam doctrinam prætereunt illi qui licitam theatrorum frequentiam defendunt. Inſuper nimis incaute & audacter adverſus omnes Patres, adverſus omnia Concilia, omneſque veros Theologos tantam corruptelam propugnare non erubeſcunt. Quid ſi concederem turpiora noſtris fuiſſe antiqua? Quid inde? Satis eſt turpia & obſcæna eſſe quæ nunc obtinent, ut illa damnemus.

XX. Reponunt, illicita, & obſcæna theatra utique devitanda eſſe; at hodierna honeſta eſſe, & pudica. Ecce ultimum perfugium. Turpitudinem honeſtatem, obſcænitatem pudicitiam, impudentiam modeſtiam vocant. Pudicitiam ergo præfert mimia theatralis quæ irritat concupiſcentiam, quæ artem amatoriam docet, quæ ambitionem, ſuperbiam, iram, dedignationem, luxum, faſtumque extollit? Modeſtiam inſtillat ſal-

tatrix

Digitized by Google

tatrix, & pſaltria; quæ choreis in triumphum venerem defert? Licitum ne eſt humanas, rebelleſque paſſiones natura ſua impotentes, ad libidinem, ad ſuperbiam, ad ambitionem, ad iram ad faſtum pronas, & effrenatas irritare, titillare, provocare, inflammare? Eo cæcitatis devenrum eſt ut hoc aſſeratur?

XXI. Conceduut nonnulli, hodierna theatra omnibus inſpectis non eſſe indifferentia; negant vero graviter peccare eos qui eadem frequentant, ſed tantum venialiter. Fac me certo aſſerere non poſſe, te peccare mortaliter. Numquid tu certo adfirmare vales te ſolum venialiter peccare? Peccat mortaliter mima chriſtiana artem infamem exercendo. Tu illi mercedem ſuppeditas ut talem profiteatur artem, & non peccas letaliter? Jure clamat S. Auguſtinus: *Hinc accidit quod peccata, cum in conſuetudinem venerint, aut parva, aut nulla eſſe creduntur. Væ peccatis hominum, quæ ſola inuſitata exorreſcimus*. Ench. *c*. 77. Vide infra *Lib*. 7. *Diſſ*. 3. *c*. 2. Si plura adverſus theatra cupis, lege opus noſtrum inſcriptum *De Spectaculis theatralibus &c.*

XXII. QUÆST. III. *Quid de hodierna converſatione virorum, & feminarum dicendum?* RESP. Tertia libidinis fax, & incentivum eſt funeſtiſſima corruptela a medio circiter ſæculo in Italiam invecta. Sermo eſt non de civili, honeſto, & neceſſario commercio, a quo mundi homines abſtinere nequeunt; ſed de corruptiſſima illa converſatione in qua quiſque ſuam haber *Divam*, cui inſervit, quacum ludit, quam familiariſſime alloquitur, cuius brachia ſuſtinet. Non modo illicitum hunc morem, ſed ajo diram eſſe pudoris, verecundiæ, caſtitatis peſtem, familiarum ruinam, divitiarum jacturam, filiorum ſcandalum, temporis diſſipationem, & aliorum malorum caput. Hæc converſatio ut minus eſt dimidiata communitas uxoria, quam Plato excogitavit. Nam uxor unius mariti alteri vel marito, vel juveni ſolatium præbet, & mutuo converſantur tota die, ſimul ludunt diu noctuque. Mulieres ob inſitam vanitatem, & ambitionem, obſequia, ſervitutem, ne dicam adorationes virorum captant, & anhelant. Vel ipſæ pudicæ, caſtæque amari, ſuſpici, & inſervirí ſibi ambiunt. Ergo ut ſibi inſervientes viros habeant, plura iis permittere coguntur: nec enim adeo ſtolidi viri eſſent ut tot obſequia præſtarent, tot incommoda ſubirent, niſi compenſationem aliquam reportarent. Quæ minus divites ſunt, ut in vanitatis theatro emineant, non ſecus ac ditiores, munera ab amaſio accipiunt, queis faſtum ſuſtinere poſſint. Ne multa, converſationes iſtæ palæſtræ veneris ſunt, gymnaſium impudiciriæ, ambitionis, ſuperbiæ, faſtus, & vanitatis caſtra, ubi diabolus univerſale bellum Chriſti Evangelio intentat. Mulieres iſtæ pluribus indiciis ſæpe intelligunt, ſe impudice adamari, ſuſpiria audiunt, obtutus fixos ſpectant, luxuriæ igniculos erumpentes conſpiciunt, tactus amatorios nonnumquam patiuntur. Iſtæc omnia honeſta eſſe mentiuntur; ſeque nullam experiri commotionem ajunt, unde a culpa immunes ſe reputant, quaſi participes non eſſent omnium flagitiorum quæ ſui amaſii perpetrant, etiam admiſſa hypotheſi quod ipſæ nullam experirentur delectationem.

XXIII. QUÆST. IV. *Quandonam verba turpia, oſcula, amplexus, tactus ſunt peccata mortalia?* RESP. Ab omni turpiloquio abſtinendum S. Paulus docet. Turpia verba immiſcere ſermonibus cum puellis, cum feminis, cum adoleſcentibus frequenter peccato mortali non caret. Regula præciſa deſignari nequit.

XXIV. Tactus, oſcula, & amplexus mutui etiam inter perſonas diverſi ſexus juxta morem patriæ, abſolute peccata non ſunt, cum fiunt in ſignum benevolentiæ, vel mutuæ caritatis. Mos tamen iſte, ſi alicubi obtineat inter viros, & mulieres, abolendus omnino eſt, plenus enim periculi eſt. Medicis, chirurgis muliebria tangere curationis gratia, aut alia neceſſitate licitum eſt.

XXV. Oſcula, tactus, amplexus inter perſonas diverſi ſexus, ſi fiant ob delectationem carnalem, peccata mortalia ſunt. Quidam diſtinguunt triplicem delectationem, carnalem ſeu veneream, ſpiritualem, & ſenſibilem. Hæc ultima delectatio ſenſibilis conſurgit ex tactus proportione, quæ poteſt eſſe ſine peccato, ut dum matres oſculantur infantes. Abſit tamen ut excuſes eam a culpa, dum hæc oſcula fiunt inter juvenes & puellas adultas. Antequam Alexander VII. damnaret hanc theſim 40. *Eſt probabilis opinio quæ dicit eſſe tantum veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis*: plures propugnabant non excedere culpam venialem delectationem veneream ortam ex oſculo. Verum doctrina hæc proſcripta eſt. Nonnulli diſtinctiunculas, & præciſiones metaphyſicas in hanc lubricam, & lutulentam materiam invexerunt,

quæ

quæ rejiciendæ ſunt tamquam periculi pleniſſimæ.

XXVI. Licita ne ſunt oſcula, tactus, amplexus, & litteræ amatoriæ inter ſponſos futuros? Affirmant non pauci, dummodo abſit periculum pollutionis, & delectationis venereæ, ſolaque adſit delectatio ſenſitiva. Hæc opinio prorſus falſa mihi eſt. Sponſalia enim nullum jus præbent ad talia peragenda. Exceptio periculi delectationis venereæ, & pollutionis chimærica eſt, & fictitia. Ardet concupiſcentia inter juvenes & puellas, neque ſponſalia extinguunt, ſed fovent, & inflammant amorem reciprocum. Peccat mulier ſentiens ſe impudice tangi, niſi reſiſtat.

XXVII. QUÆST. V. *Quid ſit delectatio moroſa, & an ſit peccatum mortale?* RESP. Moroſa nuncupatur non a temporis mora, ſed a voluntate, quæ deliberate in eadem moratur, & ſibi libere complacet. Peccatum mortale eſt. Diſtinguitur a deſiderio, quod fertur in operis executionem. Delectatio vero præſcindit ab operis executione, & de ipſius operis practica cogitatione delectatur, quin erga operis executionem feratur. Moroſa hæc delectatio per omnia peccatorum genera divagatur. Nam perinde delinquit qui de proximi malo, de homicidio, de perjurio, ac de re venerea gaudet. Ad illam peccati ſpeciem revocatur hæc delectatio moroſa ad quam pertinet objectum de quo quis delectatur.

XXVIII. Peccant mortaliter qui in motibus venereis poſt ſufficientem advertentiam negative ſe habent, ſeu neque conſentientes, neque diſſentientes, quidquid in oppoſitum dicant aliqui. Qui enim tacet, conſentire cenſetur. Quod aliquis arguatur, hoc axioma in contractuum dumtaxat materia valere, ſecus in aliis, vana diſtinctio eſt. Quoniam urget præceptum poſitivum reſiſtendi. In materia luxuriæ nulla datur parvitas materiæ, ut communiter Theologi docent, ſi ſit deliberate volita.

XXIX. QUÆST. VI. *Utrum vellicare genas, & tangere mamillas mulierum ſit peccatum mortale?* RESP. Prodiit anno 1743. libellus, in quo docetur vellicare genas, & tangere mamillas Monialium eſſe actus ſubimpudicos de ſe veniales, & ſolum ex pravo affectu, vel prava intentione fieri mortales. Proſcriptus a Romana Sede libellus fuit an. 1744. At non propterea defenſores benignioris doctrinæ ſiluere, ſed pluribus libellis damnatam propugnarunt doctrinam. Synopſim hujuſce funeſtæ hiſtoriæ lege *Tom.* IV. *Theol. Chriſt. lib.* 8. *diſſ.* 2. *c.* 5. Nec enim vulnera refricare intereſt. Sat nunc eſt indicaſſe doctrinam eſſe proſcriptam. Tactus quippe mamillarum natura ſua vehementiſſime venerem accendit, & in puella ſive moniali, ſive laica quæ tangitur, & in viro tangente.

XXX. Mulier vi compreſſa non poteſt licite negative ſe habere, & permittere extrinſecus actus turpes, & ſui violationem ob periculum vitæ, vel honoris; ſed debet poſitive reſiſtere quoad poteſt, & clamare, ut adjuvetur. Oppoſita quorumdam opinio falſa reputanda eſt, talemque reputant communius Theologi.

CAPUT VI.

De ſtupro, raptu, adulterio, inceſtu, & ſacrilegio.

I. QUÆST. I. *Quid ſit ſtuprum?* RESP. Eſt concubitus cum femina virgine. Non pauci contendunt, virgine libere conſentiente, tametſi ſub cura parentum, non perpetrari ſtuprum, atque adeo ceſſare in ſtupratore reſtitutionis debitum. Quam opinionem rejicio ut falſam. Quoniam virgo non eſt ſuæ integritatis domina, ſicut nec aliarum corporis partium. Eruere ne ſibi oculos, abſcindere ne pedem virgo ſibi licite valet? Hæc enim membra ab auctore naturæ virgo recepit, ut eiſdem utatur, & eadem cuſtodiat. Hanc ſententiam docet S. Thomas 2. 2. *q.* 154. *a.* 6. Præterea hæc defloratio gravem parentibus injuriam infert: eorum quippe jus quod in filiam habent, turpiter læditur. Accedit quod etiam ſi tam virgo, quam parentes conſentirent in deflorationem, non propterea ſtuprator crimen ſtupri evaderet; quemadmodum conſenſus mariti, & uxoris reatum adulterii non aufert. Si virgo invitis parentibus violatur, compenſandum damnum eſt. Si ſit ſui juris, & libere conſentiat, ceſſat reſtitutionis debitum.

II. Hinc colliges, tam virginem, quam ſtupratorem debere in confeſſione exprimere circumſtantiam deflorationis: idem dicendum de delectatione, & deſiderio deflorandæ virginis.

III. QUÆST. II. *Quæ pœnæ conſtitutæ ſunt in ſtupratores?* RESP. Jura omnia pœnas in ſtupratores conſtituere. Jus divinum *Exod.* 22. hæc ſtatuit. *Si ſeduxerit quis virginem necdum deſponſatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit eam uxorem. Si pater*

ter virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis quam virgines accipere conſueverunt. Jus canonicum eadem ſtatuit *cap.* 1. *Si ſeduxerit* de adult. & ſtupr. Civili jure ſtupratores honeſtæ conditionis puniuntur publicatione dimidiæ partis bonorum; ſi abjectæ plebis ſint, fuſtigatione & exilio plecti debent, ut habetur in textu §. *Item Lex Julia* Inſt. de public. Judic. §. 2. & 4. Qui vi deflorarunt virginem, capite puniendi ſunt, ut ſancitum eſt textu Inſt. de public. judic. §. 8. Immaturæ virginis, quæ eſt nempe minor 12. annis, deflorator pœna quoque mortis damnandus eſt. Clericus virginis deflorator in foro interno decem annorum pœnitentia punitur; in foro exteriori deponendus eſt. Varia nunc obtinet diſciplina juxta judicis arbitrium. Nam interdum ſuſpenſione, quandoque depoſitione, aut pecunia mulctatur. Caveant judices ne nimis indulgentes ſint. Si ſeverior vigeret diſciplina, pauciores eſſent ſtupratores.

IV. QUÆST. III. *Quid ſit raptus?* RESP. Eſt violenta perſonæ abductio de loco ad locum explendæ libidinis cauſa. In raptu neceſſaria eſt vis illata aut perſonæ abductæ, aut patri, aut tutori. Debet transferri de loco patriæ poteſtatis ad alium locum qui ſit ſub poteſtate raptoris. Plura de hoc in tract. de Matrim.

V. QUÆST. IV. *Quid ſit adulterium?* RESP. Eſt acceſſus ad alienum thalamum. Committitur 1. dum ſolutus accedit ad conjugatam; dum conjugatus accedit ad ſolutam; 3. quando conjugatus agnoſcit conjugatam alienam. Graviſſimum eſt adulterii crimen. *Lev. cap.* 20. hac pœna punitur: *Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius... morte moriantur mœchus, & adultera*.

VI. Olim aliqui propugnabant uxorem non patrare adulterium conſentiente marito. Sed benignam opinionem proſcripſit Innocent. XI. *Copula cum conjugata, conſentiente marito, non eſt adulterium: adeoque ſufficit in confeſſione dicere ſe eſſe fornicatum*. Reus eſt adulterii qui agnoſcit alterius uxorem antequam matrimonium a marito conſummetur: quia matrimonium ratum verum eſt matrimonium. Qui contra violat ſponſam de futuro, non perpetrat adulterium. Conjux habens copulam ſodomiticam cum proprio marito adulterium committit monſtruoſum, ſpecie diverſum ad adulterio communi.

VII. QUÆST. V. *Quid ſit inceſtus?* RESP. Eſt copula indebita cum perſona cognata vel affini, vel conſanguinea intra gradus ab Eccleſia prohibitos. Omnia inceſtus crimina ejusdem ſpeciei eſſe contendunt non pauci. Sed hæc opinio falſa eſt, & contraria vera. Inceſtus enim cum conſanguineis lineæ rectæ differunt ſpecie ab inceſtibus cum conſanguineis lineæ tranſverſalis. Lumen ipſum naturæ prodit ſingularem, & diſtinctam deformitatem in concubitu cum matre, cum filia, cum ſorore, a deformitate concubitus cum conſobrina, cum affine. Acceſſus ad matrem, vel filiam jure naturæ vetitum eſt. Quare exprimendi in confeſſione ſunt ejuſmodi gradus ſive conſanguinitatis lineæ rectæ, vel tranſverſalis, vel affinitatis. Inceſtus cum cognatis legalibus, vel ſpiritualibus eſt ſpecie diſtinctus ab inceſtu cum conſanguineis, vel affinibus. Specie quoque differunt inter ſe inceſtus legalis, & ſpiritualis. Cognatio ſpiritualis duobus ſacramentis Baptiſmate, & Confirmatione ſolemni ritu celebratis contrahitur, ut declarat *Trident. ſeſſ.* 24. *cap.* 2. Cognatio legalis contrahitur aſſumptione extraneæ perſonæ in filium, nepotem &c.

VIII. QUÆST. VI. *Quid ſit ſacrilegium?* RESP. Eſt violatio rei ſacræ per actum carnalem, quatenus eſt luxuriæ ſpecies. Cujuſcumque rei ſive animatæ, ſive inanimis, quæ ſit divino cultui applicata, violatio impudica ſacrilegium eſt. Triplex eſt ſacrilegium iſtud. 1. in perſonam ſacram, ut quando vir, vel mulier eſt Deo voto dicata: 2. in rem ſacram, ut ſi quis ſperma effunderet in calicem, in veſtes ſacras &c. 3. in locum ſacrum, cum quis copulam exercet in loco divino cultui conſecrato. Sacrilegium cum perſona ſacra tripliciter committitur. 1. cum perſona voto ligata peccat cum perſona libera vel copula, vel pollutione, vel deſiderio, vel delectatione, vel tactibus impudicis: 2. quando utraque perſona eſt voto conſecrata: 3. quando perſona non ſacra peccat cum perſona ſacra. Quando utraque perſona eſt conſecrata, duplex committitur ſacrilegium: quia duo violantur vota. Si regularis Sacerdos fornicaretur, ſin duo, unum certe graviſſimum ſacrilegium patraret: quia duo vota violaret, alterum profeſſionis monaſticæ, alterum Sacerdotio annexum. Qui voto caſtitatis adſtrictus alium ad peccandum inducit, peccat contra votum, ut communis ſententia docet. Similiter Religioſus qui de aliquo luxuriæ flagitio delectatur, ſacrilegium perpetrat.

IX. Conjuges qui in Eccleſia coeunt, ſacrilegium perpetrant. Quare ut laxam rejicimus

Digitized by Google

cimus opinionem aſſerentium copulam fornicariam in Eccleſia non eſſe ſacrilegium, ſi occulte exerceatur, violatur enim reverentia loco ſacro debita. Occultatio copulæ tollit ſcandalum, non aufert profanationem ſacri loci. Conjuges in Eccleſia tempore belli incluſi, ſe ut abſentes reputare debent. Abſunt enim a loco civili, ubi licita conjunctio eſt. Oſcula, tactus impudici, verba turpia, deſideria, & aſpectus obſcæni in Eccleſia contrahunt ſacrilegii rationem: debent itaque ſe accuſare de hac circumſtantia loci ſacri, etiam ſi deſideretur executio operis extra locum ſacrum: quia peccatum mortale pravi deſiderii in Eccleſia patratur. Sacerdos geſtans Euchariſtiam, ſi aliquod luxuriæ crimen committeret, ſacrilegium patraret in rem ſacram. Similiter qui geſtat reliquias, aliquam ſacrilegam profanationem contraheret, ſi luxuriæ flagitium patraret.

CAPUT VII.

De flagitiis contra naturam.

I. Vitia contra naturam deſcribuntur, quod ſint inordinatus venereorum uſus prolis conceptionem impediens. Quatuor ſunt ſpecies: pollutio ſeu immundities, beſtialitas, ſodomia, concubitus inordinatus cum femina impediens prolis conceptum.

II. QUÆST. I. Differunt ne ſpecie hæc flagitia? RESP. Negantem opinionem damnavit Alex. VII. in hac theſi: *Mollities, ſodomia, & beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ: ideoque ſufficit dicere in confeſſione ſe procuraſſe pollutionem.* Iſtius opinionis falſitas natura ſua patet. Nam quodlibet horum vitiorum peculiari modo opponitur caſtitatis virtuti.

III. QUÆST. *Quid ſit pollutio?* RESP. Eſt deliberata ſeminis effuſio extra vas femineum, & hæc eſt peccatum mortale graviſſimum. Involuntaria pollutio, qua repugnante voluntate natura ſemen effundit ſive in ſomno, ſive in vigilia, nullum peccatum eſt.

IV. Quiſpiam olim negavit pollutionem natura ſua eſſe peccatum mortale his verbis: *Mollities jure naturæ prohibita non eſt: unde ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali.* Errorem hunc damnavit Innocentius XI. Pollutio procurata contactu alieno, ſive feminæ, ſive pueri, duplicem malitiam continet, & ſpecie differt a pollutione procurata propriis actibus. Si pollutio ſit cum deſiderio, vel delectatione perſonæ ſacræ, inducit circumſtantiam exprimendam in confeſſione.

V. Pollutio ita mala intrinſecus eſt, ut ob nullum finem ſive ſanitatis, ſive vitæ, ſive Reipublicæ ſervandæ evadere licita queat. Quoniam ſemen humanum ad generationem individui, & propagationem ſpeciei unice ordinatum eſt, & nullo modo ad propriam ſanitatem, vel vitam ſervandam. Quare qui voluntate ſe polluit extra vas femineum, naturæ ordinem pervertit, ut communis ſententia docet. Hinc illicitum eſt confricare membra ad expellendum ſemen corruptum, dum timetur veri ſeminis effuſio, quidquid in oppoſitum dicant nonnulli, contra communem Theologorum ſententiam.

VI. QUÆST. II. *Pollutio volita in cauſa peccatum ne mortale eſt?* RESP. Cauſa pollutionis duplex: altera per ſe & directa, ut confricationes, & tactus turpes pudendorum, verba valde laſciva, & cogitationes obſcænæ. Cauſæ per accidens ſunt nimius cibus, & potus, ſtudium rerum venerearum, equitatio, colloquia familiaria cum mulieribus. Cauſæ iſtæ aliæ graves, aliæ leves ſunt. Gravitas cauſarum, quæ mediæ dicuntur, ſeu quæ ex ſe non inferunt pollutionem, ex reſpectu ad diverſitatem perſonarum accipi debet. Quoniam cauſa quæ reſpectu Sempronii levis eſt, reſpectu Pauli gravis evadit.

VII. Pollutio volita in cauſa peccatum eſt mortale. Quare qui cognoſcit probabile periculum pollutionis, peccat mortaliter dum applicat cauſam unde ſecuturam pollutionem prævidet, excepto neceſſitatis caſu; ut ſi aliis medicis deficientibus curanda mulier eſſet, tunc poſſet medicus periclitanti feminæ ſuccurrere, etiamſi prævideret inde pollutionem ſequi, dummodo virtutum actibus, & firma deliberatione non conſentiendi ad curam accederet.

VIII. Pollutio prævifa in cauſa, quæ natura ſua eam parit, etiamſi non intendatur, peccatum mortale eſt: quia qui libere vult cauſam, eadem actione vult effectum ex eadem cauſa manantem. Nullum contra peccatum eſt applicare cauſam quæ bonum producit effectum, quamvis ſimul producat pollutionem per accidens, dummodo gravis urgeat neceſſitas, & ſolus bonus intendatur effectus.

IX. P. La-Croix *lib. 3. p. 1. c. 3. n. 923.* refert doctrinam P. Sporer, Vaſquez, Filhucii, Salas, & aliorum, qui dicunt pollutionem ſecutam ex oſculis, tactibus, & aſpectibus levitatis, vel curioſitatis cauſa peractis

actis eſſe tantum venialem : ſimul etiam refert contrariam ſententiam, quæ docet peccare mortaliter eum qui indicatas cauſas applicaret. Ipſe vero La-Croix more ſuo alterutrius ſententiæ electionem arbitrio lectoris relinquit. Quam pyrrhonicam methodum frequenter adhibet noviſſimus hic Probabiliſta. Hæc methodus in morum magiſtro periculi plena eſt, ſicut & recenſita prior opinio laxa eſt, & improbanda. Sed clamat P. Sporer: *Difficillimum foret Confeſſario ſtatim damnare peccati mortalis juvenes, & procos, paſſim aliquibus tactibus, oſculis, amplexibus utentes erga puellas honeſte amatas, etſi voluptatem aliquam ſenſibilem captent, dummodo abſit periculum conſenſus in venerea: & longe difficilius foret talibus, ſi ſimilibus abſtinere nollent, denegare abſolutionem.* Doctrina ejuſmodi, niſi me omnia fallant, laxitatis plena eſt.

X. Non minus laxa videtur doctrina P. Viva, qui in prop. 40. Alex. VII. num. 16. ait: *Diſtinguendæ tamen ſunt actiones malæ leviter influxivæ ad commotionem ſpirituum, & pollutionem, ab actionibus graviter influxivis. Nam ſi leviter ſunt influxivæ, ut nonnulli aſpectus mulierum, nonnulli tactus, nonnullæ comediæ, & lectiones librorum obſcænorum, nonnulla verba amatoria V. G. dicendo* cor meum, anima mea, *ob ſolam vanitatem, & ad conciliandum* VANUM *amorem, communis docet cum* Vaſquez, Salas, Leſſio, Bonacina, apud Dianam & Tamburinum, *quod non excedant culpam venialem, quamvis in eis* PRÆVIDEATUR ETIAM POLLUTIO SECUTURA; *dummodo abſit periculum conſenſus, aut grave ſcandalum ... Immo communius etiam docent cum* DIANA, *quod non ſolum actiones leviter influxivæ in pollutionem, atque adeo in genere luxuriæ leves, careant culpa mortali, ſi prævideatur pollutio, & non intendatur, nec ſubſit periculum conſenſus; ſed etiam actiones mortaliter malæ, ſed non in genere luxuriæ, ut ſunt crapulæ, nimius* potus,* NON *contrahunt malitiam gravem ſpectantem ad luxuriam, ſi prævideatur ex eis pollutio ſecutura citra periculum conſenſus*.

XI. Hæc reſcribere volui, ut lectores cautos efficiam in ejusmodi Caſuiſtis legendis. Dicturi ſunt, quemadmodum dixerunt, adverſarii mei, odio me percitum, & invidentia contra auctores, & eorum Inſtitutum talia palam facere. Sed Deus mihi teſtis eſt, eo unice ſtudia mea tendere ut animas Chriſti ſanguine redemptas a peccatis ſubmoveam. Sed cur hos, & non alios Caſuiſtas frequentius allegas? Quia iſti ſunt in manibus Confeſſariorum. Caſuiſtæ Dominicani La-Cruz, Zanardus, Serra, Candidus, & alii, quos laxiſſimas opiniones docuiſſe fateor, vix ſciuntur, nedum leguntur a Confeſſariis. Latitant enim tineis, & blattis devorandi in bibliothecis. Eorum ergo Caſuiſtarum, cujuſcumque ſint Inſtituti, opinationes laxas teſtor, qui communiter legi a Confeſſariis ſolent. Hæc frequenter repetere cogor, ut occaſione data, animi mei intentionem, & finem pandam: ſatiſque mihi eſt Deum eſſe conſcientiæ meæ judicem.

XII. P. Viva teſtatur paſſim ſe legiſſe auctores apud Dianam, & Tamburinum, quos laxis opinionibus, & proſcriptis ſcatere compertum omnibus eſt. Admiſſa doctrina quam reſcripſi ex P. Viva, qui communem inter Probabiliſtas eſſe ingenue adfirmat, mirandum non eſt, ſi juvenes, & puellas pollutionibus, tactibus mamillaribus, aliiſque obſcænitatibus inquinatas & deturpatas audiant Confeſſarii, & omnes ejuſmodi abſolvant. Nam Confeſſarii legunt in his Caſuiſtis, poſſe amoris mutui cauſa ſe ſe appellitare *cor meum, anima mea*, & præterea *nonnullos aſpectus, nonnullos tactus, nonnullas comœdias, & lectiones librorum obſcænorum, nonnulla verba amatoria exercere, quin excedant culpam venialem, ut docet communis; quamvis in eis prævideatur etiam pollutio ſecutura*. Quis hic non videt innumerabilium turpitudinum & voluptatum venerearum apertam ſcaturiginem? Quid exaggeras! reponis. Reſcribe quod continuo additur: *Dummodo abſit periculum conſenſus, aut grave ſcandalum*. Næ iſtud efficax antidotum! Venenum propinatur, & deinde additur dummodo abſit periculum mortis. Næ iſti peritiſſimi medici! Amaſiunculi, & amaſiunculæ, procæ, & proci ſe vocant *corculum meum, anima mea*, ſe tangunt, ſe verbis amatoriis inflammant, impotenti concupiſcentia ardent, libidinem undique verſum ſpirant, eiſdem præfata conceduntur: & poſtea additur, *dummodo abſit periculum conſenſus?* Quid hoc prodit? niſi applica ſtuppam igni, dummodo abſit periculum incendii: bibe venenum, dummodo abſit periculum mortis. Et poſtea lamentantur dum hæc & innumera alia deteſtanda proponimus. Reprehendi jure poſſemus, ſi aliquem lapſum fortuitum, inſolitum, & innoxium, vel occultum in apricum traduceremus. At ejusmodi laxæ opiniones frequentiſſimæ ſunt adverſus omnia plus & minus Decalogi mandata, ut patet

* *Tom. I.*

ex reſcriptis opinionibus contra Dei, & proximi caritatem, contra præcepta de honorandis parentibus, de non occidendo, de duello &c. Ergo jure ſummo moneo Confeſſarios ut vel abſtineant a talium lectione, vel cautiſſime eosdem legant. Libri publici ſunt. Cur ergo nobis vetitum eſt eorum opiniones, quas falſas reputamus, refellere?

XIII. Peccant mortaliter contra caſtitatem qui non abſtinent ab ebrietate, in qua prævident ſecuturam pollutionem, quidquid dicant aliqui in oppoſitum. Pollutio nocturna in ſomnio nullum peccatum eſt quando abeſt conſenſus, & nulla ſit appoſita voluntaria cauſa. Pollutio incepta in ſomno abſque ulla culpa, ſi antequam conſummetur, excitetur dormiens, poteſt permittere egreſſum ſeminis noxii, dummodo abſit omnis complacentia. Falſa mihi eſt doctrina ſentientium licitum eſſe in vigilia deſiderare ut in ſomno pollutio ob finem honeſtum, nempe ob ſanitatem, accidat. Aliud eſt gaudere de levamine naturæ ex pollutione naturali ſecuto, aliud gaudere de ipſa pollutione, eamque deſiderare etiam deſiderio ineſficaci. Primum licitum; ſecundum flagitioſum. Plures ratiunculas metaphyſicas, quas obtrudere citati auctores ſolent, exploſi *Tom. 4. lib. 8. diſs. 2. c. 13.*

XIII. QUÆST. IV. *Quid ſit ſodomia?* RESP. Eſt concubitus ad non debitum ſexum, puta maſculi ad maſculum, vel feminæ ad feminam. Eſt vera ſodomia, ſi femina coeat cum altera femina ſive in vaſe anteriori, ſive in poſteriori. Quando vir agnoſcit mulierem in vaſe præpoſtero, peccat contra naturam, quia ſi ſervat debitum ſexum, non ſervat debitum vas. Concubitus ſodomiticus inter conſanguineos, affines cognatoſque addit circumſtantiam inceſtus, ut dictum de fornicatione eſt.

XV. Pœna mortis plectuntur ſodomitæ tum in Scripturis ſanctis, tum in jure civili. Jus canonicum excommunicationi ſubjicit laicos, ut colligitur ex cap. *Clerici* de exceſſibus Prælator. Clerici vero dejiciuntur e clero, & omni officio, beneficio, & dignitate privantur, ut in *conſt. S. Pii V. edita an.* 1568. ſtatutum eſt. Qui ſemel aut bis ex imbecillitate labitur in hoc flagitium, has pœnas non incurrit. Qui vero illud pluries perpetrant, pœnis conſtitutis obnoxii ſunt poſt judicis ſententiam, ſi ſodomita occultus ſit. Si vero notorius, & publicus fuerit, non expectata Judicis ſententia pœnas luere aſtringitur.

XVI. QUÆST. V. *Quid ſit beſtialitas?* RESP. Eſt concubitus cum individuo alterius ſpeciei. Crimen iſtud non variatur juxta diverſas animalium ſpecies, ſed unicum eſt ſpecie infima, ſive coitus ſit cum pecude, ſive cum capra, ſive cum aſina &c. Ad peccatum beſtialitatis revocatur concubitus cum dæmone. Crimen beſtialitatis excedit omnia flagitia contra naturam.

§. UNICUS.

De remediis luxuriæ.

I. REmedium primum eſt divinæ in tantum crimen ultionis ſeria meditatio. Ob luxuriæ flagitium univerſali diluvio abſorptum eſt totum humanum genus, octo perſonis exceptis, ut habetur *Gen.* 1.

II. Remedium ſecundum, & omnium validiſſimum eſt fuga mulierum, chorearum, theatrorum, comœdiarum, ut Scriptura ſancta *Eccli.* 42. admonet. *In medio mulierum noli commorari. De veſtimentis enim ejus procedit tinea, & a muliere iniquitas viri. Melior eſt iniquitas viri quam mulier benefaciens*; ideſt lenociniis blandiens. Et rurſus ibi c. 9. *Speciem mulieris alienæ multi admirati reprobi facti ſunt. Colloquium enim illius quaſi ignis exardeſcit. Cum aliena muliere ne ſedeas omnino.* Hæc ſunt Dei oracula, & monita.

III. Chriſtiani autem ætatis noſtræ continenter ſedent cum mulieribus alienis; & ac ſi eſſent Pelagiani, negant reipſa effectus originalis culpæ. Reciprocam, & familiarem converſationem cum mulieribus innoxiam ab omni gravi periculo effutiunt. Se æneos, & adamantinos jactant. Nullum concupiſcentiæ motum ſe pati mentiuntur. Mendacii, & falſitatis Deum arguunt, cum Deus centies teſtetur ex hac reciproca, & familiari converſatione ignem exardeſcere concupiſcentiæ, & reprobos converſantes fieri. Libido nec Regum ſceptra, nec ſquallorem mendicantium, nec Eccleſiaſticorum dignitates reformidat. Cum hac immaniſſima lue totum humanum genus invadente conferas velim plurium Probabiliſtarum ſuaviſſimam benignitatem. Quis, inquiunt, confeſſiones exciperet, quinam ſacramenta frequentarent, ſi illis qui ejuſmodi oblectamentis indulgent, deneganda abſolutio eſſet? Hac via ſe blandos, & benignos exhibent omnibus, & turbas ampliſſimas, & acclamationes conciliant. Benignitas ergo eſt, infirmorum fovere vulnera, & eorumdem corruptelas,

quæ

quæ in infernum æternum pertrahunt, honeſtatis velo obducere?

IV. Tertium remedium eſt cibi, & potus ſobrietas, jejuniorum moderata frequentia, veſtitus modeſtia, oculorum cuſtodia, ut Evangelia Chriſti, & Prophetæ inculcant. *Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis & abundantia, & otium ipſius, & filiarum ejus*: Ezech. c. 16. & rurſus Eccli. 9. *Virginem ne conſpicias, ne forte ſcandalizeris in decore ejus .... Averte faciem tuam a muliere compta*.

V. Remedium quartum eſt abſtinentia a libris obſcænis, vulgo *Romanzi*, & a poeticis drammatibus, quæ eo ſunt perniciofiora, quo delicatiora; ut ſunt quædam hac noſtra ætate, & noſtris diebus, repetitis typis evulgata in Italia. Verba turpia, obſcæna, & impudentia non ſunt; ſed elegantiſſimus ſermo eſt, & exquiſitis lenociniis, atque fucis illitus. Quamobrem ultimos animi receſſus ſubit, & penetrat, paſſiones, appetitioneſque ita permovet, atque in affectus dominatur, ut animus voluptatis mancipium evadat. Libri iſti ſunt opera diaboli, pluresque habent auditores, & aſſeclas quam Evangelia & miniſtri Chriſti. Iſtorum librorum lectio ceu animarum peſtis, & faſcinium devitanda eſt. Qui hos libros flammis addicere renuunt, ab altari omnino arcendi ſunt. Neque illorum excuſationes audias qui hoſce libros amatorios, ſeu Romanzos, modeſtos, caſtoſque effutiunt. Sunt utique alii aliis turpiores; at omnes communiter peſtiferi ſunt: idcirco concremandi una cum omnibus picturis, ſeu tabellis obſcænis.

VI. Libris obſcænis ſubſtituantur ſanctæ Scripturæ, & librorum piorum lectio, aſpectus Crucifixi, & ſacrarum imaginum, æternitatis, & noviſſimorum meditatio, atque ſacramentorum frequentia. Sed Confeſſarius eligatur expertectus, evangelicæ doctrinæ peritus, atque totius mundi, & humanorum reſpectuum, propriæque gloriæ proculcator ſtrenuus.

LIBER VI.

IN VII. VIII. ET X. DECALOGI MANDATUM.

DISSERTATIO I.

De furto.

Non furtum facies: Exod. 20.

Non concupiſces rem proximi tui: ibid.

CAPUT I.

Propoſitiones damnatæ ab Innocentio XI.

I. *PErmiſſum eſt furari non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi.* Eſt 36.

II. *Famuli, & famulæ domeſticæ poſſunt occulte heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario quod recipiunt.* Eſt 37.

III. *Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere quod ablatum eſt per pauca furta, quantumcumque ſit magna ſumma totalis.* Eſt 38.

Aliæ propoſitiones in hac materia damnatæ a Clero Gallicano.

IV. *Poteſt uxor viro ſurripere pecuniam, etiam ad ludendum, ſi mulier talis conditionis ſit, ut ludus honeſtus pari loco cum alimentis, ac victu debeatur.* 47.

V. *Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem iſtius damni illati.* 49.

VI. *Etiamſi donatario perſpectum ſit bona ſibi donata fuiſſe a quopiam ea mente ut creditores fruſtrentur, non tenetur reſtituere, niſi eam donationem ſuaſerit, vel ad eam induxerit.* 50.

CAPUT II.

Propoſitiones laxæ Caſuiſtarum.

I. „ SI aliquem qui injuſtum damnum alteri inferre decreverat, conſilio, „ vel hortatu *magis etiam confirmaſti*, utrum „ ad reſtitutionem damnificato tenearis? „ Reſp. probabiliter negari poſſe. “ P. Paulus Layman inſTheol. Mor. *lib. 3. tr. 2. cap. 5. n. 5.*

II. „ Neque obſtare videtur, etſi hortatu tuo cauſa fueris ut citius atque expeditius damnum inferretur. “ Idem *loc. cit.*

III. „ Si furi furandi gratia aſcendenti

„ ſcalam teneas , quam etſi nemo teneret,
„ tamen aſcenderet ; etſi aſportando rem fur-
„ tivam, adjuves aliquem , quam ſine tuo
„ ſubſidio auferret, & furaretur ; non tene-
„ ris ad reſtitutionem. Hæc omnia moltum
„ ad praxim conducunt. Ex quibus multos
„ ſcrupulos , & onera reſtitutionis prudens
„ Confeſſarius toller. “ P. Antoninos Diana
Tom. 8. *coord. tr.*7. *reſ.* 39. §. 2.

IV. „ Notandum tertio, compenſationem
„ etiam licitam eſſe, quamvis debitum actu
„ non debeatur. Poteſt enim aliquando cre-
„ ditor prævenire, & compenſare ſibi nunc
„ pro eo quod debitor nondum debet, ſi ta-
„ men tempore ſolutionis debitum non ſit
„ ſolvendum. “ Idem *Tom.* 6. *coord. tr.* 3.
reſ. 150. §. 5.

V. „ Non ſolum creditor juſte faceret
„ compenſationem exiſtentibus creditoribus
„ *anterioribus* .... ſed etiam licet poſſide-
„ ret rem *jure depoſiti*. “ Idem *loc. cit. reſ.*
153. §. 4.

VI. „ An ſi qois tradat aliqnibus vinom,
„ ut nomine ſuo vendatur, ſi agnoſcat illos
„ minnendo menſuram , & admiſcendo a-
„ quam vendituros peccet ?... In hoc poſſe
„ excuſari ſic tradens vinum, ſi duo ſuppo-
„ nantur, exiſtimo. Primo , ſi adſit cauſa
„ joſta tradendi , quia videlicet pateretur
„ grave damnum : ſecundum , quod tradat
„ miniſtris vinum vendendum juſto pretio :
„ nec obſtat *quod ſciat* dictos miniſtros frau-
„ dibus uſuros. “ Idem ibid. reſ. 94. §. 2.

VII. „ An quis poſſit vendere aliquid cum
„ vitio occulto, *quod ſi emptor ſciret* , *non*
„ *eſſet empturus* ſaltem eodem pretio? Reſp.
„ adfirmative, dummodo venditor de pretio
„ diminuat quanto minus res propter defe-
„ ctum valet. “ Idem ibid. reſ. 112.

VIII. „ Aliquis *ludendo falſis aleis* pecu-
„ nias locratus eſt , earumque partem ali-
„ quam ſocio ſuo donavit, *quamvis ſcienti*,
„ tamen non cooperanti ad fraudem com-
„ mittendam. *Recte* dici poteſt, ſocium ad
„ nullam reſtitutionem obligari, ſi luſor ille
„ peconias *ludo iniquo* acceptas cum propriis
„ miſcuerat. “ P. Layman in *Theol. Mor.*
lib. de juſt. tr. 4. §. 3. *n.* 22.

IX. „ Obſervandæ ſunt conditiones a DD.
„ requiſitæ ut fieri poſſit occulta compenſa-
„ tio. Quarum prima eſt &c. Tertia, quod
„ non *poſſit* facile via juris debitum obtine-
„ ri. Quamvis probabiliter ſi hæc cooditio
„ deſit, non peccet mortaliter qui utitur oc-
„ culta compenſatione. “ P. Dominicus Vi-
va in *Traut. theol. in prop.* 37. *Innoc. XI. n.* 1.

X. „ Quod in hac theſi proſcribitur, eſt
„ poſſe famulos occulte compenſare id quod
„ ipſi judicant ex juſtitia ſibi deberi in ſala-
„ riom ... idcirco ad occultam hanc com-
„ penſationem faciendam requiritur judicium
„ viri docti ſimul & periti. “ Idem Viva
*loco cit. n.*7. *&* *in Curſu Theol. Tom.* 1. *par.* 2. *q.*6.

XI. „ Si non poteſt creditor ſine gravi
„ incommodo ad judicem recurrere, poterit
„ ſententiam quam judex proferret, ample-
„ cti, & ſic compenſare ſibi debitum *proba-*
„ *bile probabilitate juris* , quamvis in praxi
„ ſit valde periculoſum. “ Idem in *Curſu*
Theol. loc. cit. a. 3. *n.* 2.

XII. „ Quarto docet Leſs. poſſe heredem
„ ab inteſtato uti compenſatione occulta con-
„ tra eum qui bona defuncti poſſidet ex te-
„ ſtamento minus ſolemni : quia *probabilis*
„ *eſt ſententia*, quod ea bona debeantur he-
„ redi ab inteſtato , cui opinioni poteſt ſe
„ conformare. “ Idem Viva *loc. cit. n.* 12.

XIII. „ Famolus, vel officialis , qui ob
„ errorem, neceſſitatem, vel aliam ſimilem
„ cauſam operam ſuam minoris juſto loca-
„ vit, quia *ſaltem ſecundum quid* involun-
„ tarius fuit, adeoque animum donandi non
„ habuit, poterit defectum ſtipendii jure exi-
„ gere; & ſi aliter habere nequeat, occulte
„ compenſare : & dominus ſibi imputet. “
P. Patritius Sporer *Tom.* 2. *tr.* 7. *in præcep. Dec.*
c. 5. *ſec.* 3. §. 4. *n.* 83.

XIV. „ Pro omnibus caſibus *licitum* non
„ eſt oti compenſatione occulta, cum ſolum
„ datur opinio probabilis pro otraque parte,
„ debitoris ſcilicet, & creditoris; ſed in ca-
„ ſibus particularibus id licet : & etiam li-
„ cet in omnibus , quando datur major
„ probabilitas ex parte creditoris quod tale
„ debitum ſibi debetur. “ Collegiom Salman-
ticenſe in *Curſ. Theol. Mor. Tom.* 3. *tr.* 13.
cap. 1. *pun.* 19. §. 3. *n.* 319.

XV. „ Si dominus occupet famulum vel
„ aliis horis , vel in aliis miniſteriis quam
„ conventum eſt , poteſt famulus uti com-
„ penſatione. “ Idem Collegiom *loc. cit.* §.
2. *num.* 316.

XVI. „ Si tu alium injuſte infamaſti, qui
„ te antea infamaverat , non teneris ei ad
„ reſtitutionem, ſi ipſe tibi reſtituere nolit;
„ ſed potes uti compenſatione , ſervata ta-
„ men æqualitate, quantum fieri poteſt. “
P. Leonardus Leſſius *de juſt. & jur. lib.* 2.
dub. 25. *n.* 132.

XVII. „ Quando onos alterum injuſte in-
„ famaſſet, neque, ut teneretur, vellet eam
„ famam illi reſtituere ; tunc injuſte infama-

„ tus,

„ tus, qui damnum in ſama alteri non de-
„ diſſet, poſſet in *pecunia* compenſare da-
„ mnum ſamæ, in quo eſt, idque non *ſo-
„ lum non ſolvendo debitum antiquum occul-
„ tum*, quantum ad æqualitatem ſufficere
„ judicaretur ad competentem compenſatio-
„ nem ſamæ, in quo eſt, *ſed etiam occulte
„ accipiendo de novo quantum ſatis eſſet ad
„ eamdem compenſationem*; dummodo non
„ interveniret ſcandalnm; & aliter commo-
„ de obtinere non poſſet reſtitutionem ſuæ
„ ſamæ; & denique dummodo intervenirent
„ conditiones omnes requiſitæ ut licite in
„ conſcientiæ foro fiat occulta compenſatio
„ debiti. " P. Ludovicus Molina *de juſt. &
jure Tom.* 4. *tract.* 4. *diſp.* 49. *n.* 5.

XVIII. „ Confeſſario dedi pecunias meo
„ creditori reſtituendas, & poſt elapſum tem-
„ pus ſcio Confeſſarium non reſtituiſſe: te-
„ neor denuo reſtituere? .... Affirmo non
„ teneri. " P. Antonius Eſcobar in *Sum.
Theol. Mor. tr.* 3. *exam.* 2. *cap.* 6. *n.* 20.

XIX. „ An cedens bonis, tuta conſcien-
„ tia poſſit ſibi, & familiæ ſuæ, ne inde-
„ core vivat, neceſſaria retinere? ... Aſſero
„ poſſe: quod quidem eſt verum, licet de-
„ bita pro quibus cedit, ſint ex injuſtitia,
„ & notorio delicto contracta, quamvis tunc
„ non poſſit tantum quantum alias ſibi re-
„ tinere. " Idem Eſcobar *loc. cit.*

XX „ Si tn, dum occulte tibi compenſas
„ debitum, prævides alicui tertio, tamquam
„ furtum ab ipſo fuiſſet commiſſum, fore
„ imputandum, non obligaris id præcavere,
„ niſi facile poſſis. " P. Thomas Tamburi-
nus *lib.* 8. *in Dec. tr.* 2. *cap.* 5. §. 1. *n.* 5.

XXI. „ Furatus es v. g. decem aureos nu-
„ dius tertius, utique cum peccato; verum
„ hodie exiſtens in gravi neceſſitate, puta
„ in gravi morbo, ſine ulla ſpe habeodi pe-
„ cuniam, illos ad vitam conſervandam ex-
„ pendis: obligaberis ne ad *meliorem fortu-
„ nam rediens* ad reſtitutionem? Non eſt
„ improbabilis ſententia te nunc liberans ab
„ omni reſtitutione. " Idem Tamburinus *loc.
cit. c.* 6. §. 2. *n.* 3. Caſtropalaus *Tom.* 1. *ſum. tr.*
3. *diſp.* 2. *c.* 4. *ſect.* 2. *a. num.* 12.

XXII. „ Si quis ab eodem per parva fur-
„ tiola gravem furatur quantitatem, letali-
„ ter non peccat in ultimo jam complente,
„ dummodo tempus quatuor menſium inter
„ ea mediet. " Torrecilla *Tom.* 1. *tr.* 6. *diſ.*
2. *pun.* 10. *n.* 3.

XXIII. „ Non eſt grave retinere alienum
„ ex injuſta acceptione, quamdiu quis eſt
„ in gravi neceſſitate, ſaltem ſi creditor æ-
„ quali non urgeatur, immo etſi urgeatur. "
Idem *ibid. ſect.* 3.

XXIV. „ Non eſt de gravi damnandus
„ debitor qui ratione contractus aliquid re-
„ ſtituere ieneretur, licet in mora ſit reſti-
„ tuendi creditori ſæpius ſatisfactionem pe-
„ tenti, etſi juſtam cauſam differendi non
„ habeat; dummodo abſque gravi damno
„ creditoris, periculoque, ut debitum nuſ-
„ quam ſatisfieri valeat, & cum intentione
„ ſatisfaciendi id fiat. " Idem Torr. *in pro-
poſ. damn. tr.* 5. *conſult.* 10. *n.* 2.

XXV. „ Ex contractu trino aliquid ultra
„ ſortem in pactum deducere, non eſt leta-
„ le. " Idem *ibid. conſult.* 3. *ſect.* 3. *num.* 24.

XXVI. Etiam deficiente titulo lucri ceſ-
„ ſantis, & damni emergentis, pignoribus
„ adhuc pro ſecuritate capitalis acceptis,
„ poteſt exigi lucrum, etſi ad 7. pro 100.
„ accedat, ex ſolo titulo periculi, & diffi-
„ cultatis (quæ ſemper accidit) ſortem re-
„ cuperandi. " Idem *ibid. num.* 25.

XXVII. „ Adhuc deficiente in præfato
„ trino contractu titulo lucri ceſſantis, &
„ damni emergentis, & periculo capitalis
„ perdendi, poteſt quis ex alio titulo lucra-
„ ri; immo & 5. vel 8. pro 100. ferre, vi-
„ delicet pecuniam ad quæſtum mercatori-
„ exponendo, ut cum ea lucretur, etiam
„ cum capitalis aſſecuratione. " Idem *ibid.
num.* 26.

XXVIII. „ Probabile eſt juſtum pretium
„ rerum venalium eſſe totum id quod abſque
„ violentia, vel fraude extorqueri poteſt ab
„ emptore. " Sic Tr. de Jeſu Maria in qua-
dam *conſult.* quæ apud prædictum P. Torre-
cilla habetur *Tom.* 2. *conſult. tr.* 4. *conſult.* 7.

XXIX. „ Quando merces in publica ſub-
„ haſtatione exponuntur, etiamſi dimidio
„ tantummodo ſui valoris pretio eas quis
„ emat, nil reſtituere tenetur. Et idem di-
„ cendum de qualibet ſpecie venali omni-
„ bus expoſita. " Idem *ibid. num.* 2.

XXX. „ Mercator in qualibet merce pot-
„ teſt pluſquam 15. pro 100. ab emptore
„ exigere, etſi ad 24. accedat. " F. Joan-
nes ab Aſſumptione *ibid. n.* 14.

XXXI. „ Merzator qui pretio ad annum
„ ſolvendo rem vendit, lucrum exigere va-
„ let, etſi ad 8. vel 12. pro 100. accedat. "
Idem Fr. Joannes ab Aſſump. *ibid. num.* 18.

XXXII. „ Qui per unum, vel duos an-
„ nos multoties repetit ſe reſtituere nolle
„ quod ex juſtitia tenetur, unicum tantum
„ peccatum mortale committit; dummodo
„ per actus contrarios intentionem non re-

„ tractet. " Torrec. *Tom.* 2. *Sum. tr.* 2. *diſp.* 2. *c.* 1. *n.* 14.

XXXIII. „ Satis probabile exiſtimo tributa, tametſi juſta, fraudare, ſive in toto ſingulorum, ſive in parte, grave non eſſe conſcientiæ, ſi ab exactoribus non petantur. " Idem *ibid. diſp.* 4. *c.* 3. *n.* 8.

XXXIV. „ Nec probabilitate caret de eiſdem tributis dicere, etiam merces occultare licere, ne tributa ab exactoribus exigantur. " Idem *ibid.*

XXXV. „ Probabile, & *ſecurum* in praxi eſt, quod qui renetur reſtituere, ſatisfaciat obligationi ſuæ, ſi Confeſſario, vel alio viro prudenti det ut reſtituat, etſi id non præſtitiſſe poſtea animadvertat. " Idem *ibid. diſp.* 5. *c.* 4. *n.* 12.

XXXVI. „ In proviſione beneficii, præbendæ, vel cathedræ, facta præcedente vocatione per edictum, & oppoſitionem litterariam, probabiliſſimum eſt electores non teneri ex juſtitia ad eligendum digniorem, dummodo dignum eligant. " Idem *ibid. tr.* 3. *ſec.* 1. *c.* 2. 4. *n.* 9.

CAPUT III.

De furti notione, & diviſione, de rapina, de quantitate ad furtum requiſita, & de furtis minutis.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex ſit furtum?* RESP. Furti notio hæc eſt: *Occulta acceptio rei alienæ invito domino*. Furtum multiplex. Primum eſt ſimplex, quod deſcripſi. Alterum eſt *peculatus*, quod etiam *qualificatum* dicitur, & eſt illud quo patrimonium publicum dilapidatur. Tertium eſt *plagium* in hoc ſitum quod homo liber in ſervitutem reducatur, aut ſurripiatur alienus ſervus. Quarta furti ſpecies eſt *abigeatus*, in abductione pecorum, equorum, idque genus animalium poſitus.

II. Theologi duas furti ſpecies diſtinguunt. Altera eſt *ſacrilegium*, quando nimirum auſertur vel ſacrum de ſacro, vel non ſacrum de ſacro, vel ſacrum de non ſacro. Furtum crumenæ in Eccleſia eſt ſacrilegium, quidquid dicant nonnulli recentiores. Altera furti ſpecies eſt *rapina*, quæ varias ſignificationes admittit. Aliquando enim ſumitur pro quacumque illicita alienæ rei uſurpatione. Ceterum proprie rapina eſt rei alienæ violenta, & injuſta uſurpatio facta præſente, & invito domino. Peccatum eſt natura ſua gravius furto; ob contumeliam quam perſonæ infert. Quare evenire poteſt ut contumelia ſit mortalis, licet res ablata ſit levis materia furti. Rapinæ reus eſt qui incuſſo metu alteri rem extorquet. Quare rapaces ſunt viri potentes, & miniſtri publici, qui rem indebitam ab aliis inferioribus poſtulant; cum iſti ob timorem negare illam non audent. Quamvis enim exterius vis non inferatur, interiori tamen animo non audenti reluctari vis incutitur. Lege Catechiſmum Tridentinum 3. *part. cap.* 8. *n.* 9. & *ſeq.* ubi varia furtorum genera perſpicue deſcribuntur.

III. QUÆST. II. *Quænam ſit quantitas neceſſaria ad furtum mortale?* RESP. Furtum, & rapina genere ſuo peccata mortalia ſunt; ſed evadunt venialia ex materiæ parvitate. Novem circiter ſunt Theologorum ſententiæ ſuper quantitate ad furtum letale neceſſaria. Navarrus ait, ſeptem, vel octo aſſes conſtituere furtum mortale. As valet bajoccum Romanum, ſeu duos ſolidos Venetos. Alii unum, alii tres, alii quatuor, alii ſex julios requirunt. Communis ſententia quatuor perſonarum genera diſtinguit. 1. ſunt Reges, Magnates, & opulenti; 2. honeſti cives, qui ex reditibus vivunt; 3. artifices; 4. mendici. Auctores communiter fatentur, unum aureum eſſe materiam gravem etiam reſpectu Regum; reſpectu ſecundi *generis* tres julios; reſpectu tertii duos; *reſpectu* quarti unum julium.

IV. P. Antoine contendit tres libras, ſeu rem quæ exæquat valorem ſexaginta aſſium, eſſe materiam gravem etiam reſpectu Regum, aitque alios Doctores minorem quantitatem exigere reſpectu ditiſſimorum. Abſolute non auderem ego peccati mortalis damnare qui Regi ditiſſimo ſurriperet ſex julios. Sat eſt ſtatuere terminum magnitudinis conſtituentem furtum letale, & hunc eſſe unum aureum reſpectu etiam opulentiſſimi Regis, ut dictum eſt. Hinc tamen non inferas furtum medii aurei non poſſe eſſe letale etiam reſpectu Regis. Nam aliud eſt quod major ſumma, juxta communem exiſtimationem requiratur ad mortale peccatum; aliud, quod ſumma inferior non poſſit eſſe crimen mortiferum. Nam etiam medius aureus ſurreptus Principi, vel Regi poteſt eſſe gravis materia. Datur ergo materia gravis abſolute reſpectu omnium jam indicata: & ſimiliter levis reſpectu omnium ſicut furtum unius oboli.

V. Communiter tamen in praxi gravitas, vel levitas furti deſumitur relate ad perſonas:

nas: nam eadem res reſpectu divitis eſt levis, & reſpectu pauperis eſt gravis. Materia quæ ſufficit ad alimentum unius diei perſonæ cui res auſertur, ſolet juxta communiorem ſententiam conſtitui materia gravis. Hac ratione dicitur, quod tres vel quatuor julii ablati etiam ditiſſimo ſint materia gravis; duo ſurrepti mediocriter diviti; unus ablatus artifici; & medius ſurreptus pauperi, quia medius julius reputatur materia ſufficiens ad alendum pauperem.

VI. Heinc colligas velim, quam diligenter cavendum a furto ſit. Nam varia Theologorum placita ſecuritatem tibi non dant. Ne ergo dicas: Numquid ſuaviſſima Chriſti lex ob paucos aſſes ad infernum damnabit animas? Hoc pacto ratiocinabatur Eva, antequam furtum pomi patraret. Ad Dei mandatum animum intende: *Non furtum facies*. Lex non diſtinguit nec furtum leve, nec furtum grave, ſed abſolute omne furtum prohibet. Ab omni ergo furto abſtinendum.

VII. QUÆST. III. *Quid de furtis minutis dicendum?* RESP. Triplici pacto committi furta minuta queunt. 1. ab eadem, & unica perſona levia bona ſurripi pluries valent: 2. a pluribus perſonis: 3. plures ab eadem perſona parvas res auferre valent. Qui ab uno vel pluribus leves res minutatim ſurripit animo perveniendi ad notabilem quantitatem, prima vice mortaliter peccat ob animi pravitatem: ſi tamen reipſa non pertingat ad notabilem quantitatem, non tenetur ſub gravi ad reſtitutionem. Qui modica ab aliquo ſurripit, tametſi animo non attingendi ſummam gravem, dum repetitis furtulis pertingit ad gravem quantitatem, peccat mortaliter in ultimo parvo furto, & ad reſtitutionem tenetur. Poſt completum furtum grave, ſi modicum ſurripias, non peccas mortaliter, ſed venialiter: ſi vero additis novis furtulis perveniatur ad gravem quantitatem, novum peccatum grave patratur. Qui modica multis furatur, licet ſingulis grave damnum non inferat, dum pervenit ad quantitatem gravem, peccat mortaliter, & ad reſtitutionem tenetur, quia graviter juſtitiæ ordinem lædit.

VIII. QUÆST. IV. *Plures ab eodem modica ſurripiunt: peccant ne ſinguli mortaliter?* RESP. Si mutuo conſenſu furantur ab eodem modica, quæ conſtituant materiam gravem, omnes peccant mortaliter, quia omnes conſpirant in grave damnum tertii, & ſinguli in ſolidum, ceteris deficientibus, tenentur ad reſtitutionem. Si vero ſeparatim abſque omni conſpiratione, ſed prorſus fortuito ſinguli modica ſurripiant, nemo mortaliter peccat, & nemo ad reſtitutionem tenetur ſub gravi.

IX. QUÆST. V. *Quando plures ſeorſim modica furantur, quorum quilibet ſcit, ſed advertit ab aliis modica ſurripi, abſque tamen communi conſilio, peccant ne ſinguli mortaliter?* RESP. Negant Salmanticenſes, Sanchez, Trullench, Leſſius, Salas, Buſembau, La-Croix, Antoine, & alii: quoniam, inquiunt, admiſſa contraria ſententia adfirmante, mortaliter peccaret qui unum aſſem a Rege ſurriperet, cum ſciat plures eſſe qui Regibus furantur.

X. Contrariam ſententiam adfirmantem propugnant graviores Theologi, Suarez, Vaſquez, Medina, Tapia, Rebellus, Major, Ledeſma, & alii plures; & ſi vero in ſenſu explicetur, probabilior eſt. Sermo ergo eſt de furtis minutis conjunctis. Videt aliquis vineam ex pluribus angulis obſideri, illi paucos fructus, iſti alios paucos, alii paucos ſurripiunt cum maximo domini detrimento. Omnes ſunt, vel plures iſtius damni illati conſcii, & nihilominus furantur & ipſi. Nemo alium hortatur ad furtum, & ſic nemo eſt cauſa conſulens, ſeu impellens; at omnes conſcii, & cognoſcentes damnum illatum ſunt cauſa cooperans, & influens in tale damnum. Qui levem rem ſurripit Regi, vel alteri diviti, non peccat mortaliter, licet ſciat diverſis temporibus multa eiſdem auferri, quia talia furtula non ſunt moraliter conjuncta. Tunc itaque parva furtula a pluribus patrata evadunt mortalia, & ſinguli ſcienter & advertenter illa perpetrant, cum ſunt moraliter conjuncta, quia eodem tempore patrata cum gravi domini detrimento.

XI. Qui poſt furtum mortale ab eodem modica furatur, ſi prioris furti pœnituit, & reſtitutionem vel fecit, vel propoſuit, non peccat mortaliter, ſi poſtea modicum furetur. Contra ſi furem prioris furti non pœnituit, immo perſeverat in voluntate augendi domino detrimentum, furtula poſteriora, & ſi modica evadunt mortifera.

XII. QUÆST. VI. *Licitum ne eſt in extrema neceſſitate furari?* RESP. Adfirmant omnes: quia in tali caſu poſitus non furatur, ſed ſua accipit, cum omnia tunc communia ſint quantum ad vitæ ſuſtentationem. Quiſque ex juſtitia, nedum ex caritate, tenetur ex-

Digitized by Google

extreme indigenti ſuccurrere. Nec, tranſacta neceſſitate, bona accepta quæ conſumpſit, tenetur reſtituere; bona tamen accepta extremæ neceſſitatis tempore, ſi elapſa neceſſitate, ſuperſint, reſtituenda ſunt. Bona ſurrepta a non egente, ſi is in extremam egeſtatem incidat, eaque conſumat in tali neceſſitate conſtitutus, reſtituenda ſunt, neceſſitate ſublata, quidquid in oppoſitum aſſerant nonnulli. Delictum enim adverſus juſtitiam perpetratum, ſemper compenſandum eſt, tametſi extremæ neceſſitatis tempore debitum reſtitutionis ſuſpendatur.

XIII. QUÆST. VII. *Licitum ne eſt in neceſſitate gravi furari?* RESP. Affirmantem opinationem defenderunt aliqui. Eam damnavit Innoc. XI. in hac theſi ordine 36. *Permiſſum eſt furari non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi.* P. Viva exponens in ſua Trutina hanc theſim n. 3. imponit P. Bannez, quod docuerit, eſſe in extrema neceſſitate conſtitutum illum cui graviſſimum dedecus eſſet mendicare. Bannez narrat ſolum *non deeſſe opinantes* qui aſſerunt. Inter illos vero opinantes eſt ipſe P. Viva, qui non raro laxa docens eadem aliis imponit, ut frequenter in Theologia Chriſtiana animadverti teſtimoniis luculentiſſimis adductis. Nobilis qui propria induſtria vel laborando, vel mendicando ſuſtentare vitam poteſt, non eſt in extrema neceſſitate conſtitutus. Pudor illius, qui obtruditur, mundanus eſt, & vitioſus. P. Viva, ut mihi videtur *loc. cit. n.* 2. eludit theſis damnationem aſſerens, in neceſſitate *valde gravi* licitum eſſe furari; quia neceſſitas valde gravis, non infert vitæ jacturam: alioquin non valde gravis, ſed extrema eſſet. Ideo falſa eſt doctrina P. Viva, & P. La-Croix, qui eamdem ac P. Viva doctrinam propugnat. Nunquam igitur licitum eſt furari in neceſſitate gravi, tametſi urgente, & magna, quæ egentis induſtria reparari valet: quæ enim reparari nequit, extrema eſt, non gravis. Ea vero neceſſitas dicitur extrema, quæ niſi repellatur, infert vitæ jacturam. Spectandæ ſemper ſunt circumſtantiæ, diſtinguendi ſunt caſus rari, & bona fides, & conſcientiæ ſtatus indigentis, ut extrema rigoris, & laxitatis declinentur.

CAPUT IV.

De occulta compenſatione.

I. QUÆST. I. *Quid ſit compenſatio?* RESP. Eſt debiti, & crediti inter ſe invicem contributio. Tu mihi debes centum, & ego tibi totidem. Mutua compenſatione remitti hæc duo debita poſſe affirmant omnes, dum ambæ partes libere conveniunt.

II. QUÆST. II. *Licita ne eſt occulta compenſatio: & quæ ſint ejuſdem conditiones?* RESP. Antequam ad quæſtionem reſpondeo, reſcribo theſim damnatam ab Innoc. XI. quæ eſt 37. *Famuli, & famulæ domeſticæ poſſunt occulte heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario, quod recipiunt.* P. Viva in expoſitione hujus theſis inquit: *Quod in hac theſi proſcribitur, eſt poſſe famulos occulte compenſare id quod judicant ex juſtitia ſibi deberi in ſalarium.* Hoc eſt proſcriptum in theſi: ceterum ſi non ipſi famuli judicent, ſed accedat *viri docti* judicium, quo decernatur majus deberi ſalarium, tum licita eſt occulta compenſatio. Subdit enim ibi n. 7. *Idcirco ad occultam hanc compenſationem faciendam requiritur judicium viri docti, ac periti, & paſſione denudati, qui ſpectatis omnibus judicet moraliter certum eſſe quod majus ſalarium debeatur.* Hoc idem docet P. La-Croix *lib.* 3. *p.* I. *n.* 974. & alii Caſuiſtæ.

III. Hæc opinio mihi laxa videtur, & in damnata theſi contenta. Nec enim plus juris in dominorum bona habent docti & periti Caſuiſtæ quam famuli. Quid? In cauſa juſtitiæ una ſola parte, & quidem ignobiliori audita, nempe famulis, ſententia pronuntiatur, & adverſus dominos judicium fertur? Quænam lex hoc concedit? Commentum igitur iſtud proſcriptum eſt, niſi fallor ipſe, in dicta theſi. Sed miſſa famulorum compenſatione damnata, videndum num compenſatio occulta aliquando licita ſit, & quæ conditiones requirantur.

IV. Ad licitam compenſationem prima conditio neceſſaria eſt quod debitum ſit liquidum, & omnino certum, & quod tempus ſolutionis elapſum ſit. Docent aliqui, compenſationem fieri poſſe, etiam quando res actu non debetur, ſi timetur rem non eſſe ſolvendam tempore debito: quæ doctrina falſa eſt. Secunda conditio eſt ut res quæ occulte accipitur, ſit debitoris, & non alterius: & hæc conditio neceſſaria eſt, non in foro exteriori modo, ſed etiam in interiori. Voluit alii, te poſſe accipere rem quam debitor tuus mittit ad alterum in donum, vel in ſolutionem debiti, dummodo ab altero non ſit acceptata, ſed ſit ſub debitoris tui dominio: quæ etiam opinio nobis falſa videtur.

V. Ter-

V. Tertia conditio eſt ut rem tibi debitam nequeas *commode*, ſeu facile obtinere. Tum autem facile, & commode obtinere nequis, cum pro illa obtinenda litem intentare, tribunalia adire magnis expenſis debes; vel periculum incurris amittendæ amicitiæ ipſius debitoris, vel judicis, inquiunt qui aſſerunt defectum iſtius conditionis non inducere culpam mortalem. Hanc quoque opinionem ut falſam rejicio. Si enim ordo juſtitiæ a legitimo judice exercendæ non cadit ſub præcepto, omnia perturbantur, & Reſpublica fraudibus, & furtis obnoxia eſt.

VI. Quarta conditio eſt ut occulta compenſatio fiat abſque detrimento ipſius debitoris, ne plus videlicet accipias quam tibi debetur: præterea curandum eſt ne compenſatione facta debitum tibi, aut heredibus ſolvatur, atque adeo ut debitor conſcius fiat ſolutionis factæ, ne in culpæ conſcientia perſiſtat.

VII. Quinta conditio eſt ut compenſatio fiat abſque damno tertii: ſi enim dum tu rem occulte ſutripis, Sempronius accuſaretur furti a tuo debitore, & cogeretur ad reſtitutionem, compenſatio eſſet cum damno tertii. Dicunt aliqui hoc per accidens eſſe, & conſequenter te poſſe uti compenſatione; ſed hoc legi evangelicæ adverſari videtur.

VIII. Sexta conditio eſt ut compenſatio fiat, ſi poſſit, in eadem ſpecie; ſi non poſſit, in quacumque ſpecie.

IX. Septima conditio eſt ut compenſatio fiat abſque detrimento aliorum creditorum, ut ſi eſſent creditores anteriores, compenſatio fieri non poſſet cum iſtorum detrimento. Juniores acriter mutuo diſputant de hac conditione, aliis negantibus, aliis adfirmantibus eſſe neceſſario ſervandam.

X. Deſcriptis, & explicatis conditionibus occultæ compenſationis, decidendum nunc ſupereſt, num ea licita ſit, & juſta, dum tales conditiones ſervantur. Adfirmat communior Theologorum ſententia. Doctiſſimus Jeſuita P. Elizalde *lib.* 8. *q.* 7. §. 4. negantem opinionem defendit graviſſimis rationum momentis nixus.

XI. Inſitum gentibus omnibus eſt ne quiſpiam inauditus condemnetur. Sed opinio occultæ compenſationis inauditos debitores, qui plura in ſui favorem allegare poſſent, condemnat. Ergo falſa. Præterea contra naturæ lumen eſt quod quiſquam judex ſit in propria cauſa. Sed opinio adducta conſtituit creditores judices in propria cauſa. Ergo falſa. Rurſus, leges quæ commune Reipublicæ bonum ſpectant, & confuſionem perturbationemque civilis regiminis impediunt, obſervandæ ſunt etiam cum detrimento hujus vel illius privati. Heinc lex præſcriptionis jure gentium invecta ad tollenda innumera mala, & confuſionem poſſeſſionum, conſiſtit etiam cum detrimento interdum legitimi domini. Accedit quod rerum dominia nequeunt transferri, niſi aut voluntate privati domini, aut publica poteſtate. Rem quam tu compenſator accipis, revera eſt ſub dominio creditoris. Qua via tranſit in tuam poteſtatem? Via compenſationis; ſed hæc via injuſta eſt, quia non accedit neque voluntas legitimi domini, neque poteſtas publica. Cedo. *Nemo judex in propria cauſa. Nemo inauditus damnetur*. Leges iſtæ juſtæ ne ſunt? Ergo ſervandæ tum in interiori, tum in exteriori foro.

XII. Quid? Damnabis ergo compenſationem occultam, quam communiter Theologi defendunt? Ego non damno, ſed rationes quas obiter perſtrinxi, ſummum mihi faceſſunt negotium. Addo, conditiones quas Theologi aſſignant, perquam raro in praxi obſervari. Ergo in praxi Theologi nobiſcum ſentiunt. Sententia adfirmans licitam eſſe occultam compenſationem, periculorum plena eſt. Nam conditiones præſcribit quæ vix in praxi ſervari queunt. Viam aperit ad violandas leges tum divinas, tum humanas, ad tribunalium judicia pervertenda, ad rerum dominia transferenda abſque legitima poteſtate. Denique auſam præber furtis, & fraudibus, ordinemque Reipublicæ, & ſocietatis perturbat; ut privatorum quorumdam damnis occurat innumeras injuſtitias, dolos, & iutium omnium confuſionem invehit.

XIII. Quod ſi a Theologorum ſententia valde communi recedere nolis, ſaltem caveto a plu ium opinationibus contrariis communi Thelogorum doctrinæ. Conditiones enim quas graviores Theologi pro licita compenſatione præſcribunt, adeo laxarunt recentiores non pauci, ut in nihilum fere redegerint. Famulis, miniſtris, officialibus numquam occultam compenſationem permittas, cauſa augendi mercedem, quam juſto minorem aſſerunt, quia id damnavit Eccleſia. Reponunt plures damnatam eſſe hanc compenſationem judicio famuli, miniſtri, vel officialis, ſecus judicio Confeſſarii, vel docti & periti viri peractam. Unius voculæ additione eludetur pontificia condemnatio? Si domini, ſi mercatores, ſi Principes perciperent damna, & furta quæ vi benignitatis probabili-

biliſticæ patiuntur, non adeo plauderent opinionibus laxis fuco benignitatis obtectis. Si ego reſcribere vellem bona quæ famuli dominis, officiales mercatoribus, miniſtri Principibus ſurripiunt titulo compenſationis honeſtata, horrorem excitarem adverſus ſaltem plurium Probabiliſtarum opinationes.

XIV. In foro exteriori omnis occulta compenſatio, facta invito domino, damnatur. Quidni ergo & in foro interiori? Leges quibus utuntur judices fori externi ad damnandam compenſationem, illæ ipſæ ſunt quibus utuntur judices fori interni. Ergo utrobique damnanda eſt occulta compenſatio. Si reponis, forum externum reſpicere publicam tranquillitatem, & bonum commune illæſum a fraudibus, & furtis; reſpondeo ego, potiori jure judices fori interioris hæc omnia ſpectare debere.

CAPUT V.

De furtis domeſticorum.

I. QUÆST. I. *Peccant ne filii qui bona furantur parentibus?* RESP. Filii etiam ſub patria poteſtate conſtituti habent dominium, & adminiſtrationem bonorum *caſtrenſium*, & *quaſi caſtrenſium*. De his diſponere pro arbitrio valent. Bonorum quæ *adventitia* nuncupantur, proprietatem filii, adminiſtrationem, & uſumfructum parentes habent. *Profectitiorum* vero & proprietas, & uſusfructus penes parentes ſunt. Filii qui ſurripiunt gravem quantitatem bonorum quorum parentes vel dominium, vel adminiſtrationem habent, abſque eorumdem parentum conſenſu, peccant mortaliter. Quænam autem quantitas requiratur ut furta filiorum ſint mortifera, varia ſunt Theologorum placita. Spectandæ ſunt circumſtantiæ, & præſertim finis ob quem filii furantur parentibus, parentum divitiæ, numerus filiorum, expenſæ domus, & plura alia, ut omnibus perpenſis poſſit prudens ſacer miniſter definire quandonam furta filiorum mortifera ſint; quando parentes ſint, nec ne inviti. Filii excuſantur a furti reatu, quando parentes omittunt ſubminiſtrare ipſis congrua pro victu & veſtitu juxta propriam conditionem.

II. QUÆST. II. *Furtum ne perpetrant uxores quæ bona mariti ſurripiunt?* RESP. Communis ſententia docet, furtum letale patrare uxores quæ invitis maritis bona quorum dominium, & adminiſtratio eſt penes eoſdem, ſurripiunt. Bonorum quæ *paraphernalia* nuncupantur, dominium, & adminiſtratio eſt penes uxores, & de his diſponere valent uxores pro arbitrio. Quantitatem majorem in ejuſmodi furtis Theologi requirunt quam in furtis extraneorum, ut gravis culpa committatur. Sed regula deſignari præciſa nequit. Illud certo ſcimus, furtum eſſe vetitum. Porro quoties uxores verum furtum committunt, cur in eiſdem major requiritur quantitas? Quia mariti præſumuntur conſentientes? At tunc furtum non perpetrant. Ergo quoties uxores verum furtum perpetrant, non video cur major in his furtis quantitas requiratur quam in furtis extraneorum. Nihilominus circumſtantiæ ſpectandæ ſunt.

III. Plures caſus aſſignantur in quibus uxores abſque furti reatu ſurripere maritis quædam bona valent. 1. Quando mariti præbere omittunt neceſſarios ſumptus ad familiæ onera ſuſtinenda. Quoniam tunc irrationabiliter inviti mariti ſunt. 2. Ad impediendum grave familiæ damnum. 3. Ad erogandas congruas eleemoſynas, & conſuetas; cavendum tamen ne uxores falſa pietate deceptæ excedant juſtos limites. 4. Si pater filiis neceſſaria non porrigat ad diſcendas artes ſtatui neceſſarias, mater de bonis mariti ſupplere poteſt. 5. Si maritus fatuus ſit, & uxor adminiſtratrix. 6. Si prudenter præſumatur mariti conſenſus. 7. Quando occurrit caſus ſuccurrendi extreme indigenti.

IV. Regula tamen generalis eſto. Nihil uxores diſponant de maritorum bonis ipſis inſciis, & invitis, exceptis caſibus evidenter, & graviter urgentibus. Facile ſibi uxores arrogant facultatem, & dominium in bona mariti. Quare Confeſſarius curet diligenter ut uxores ſubditæ in omnibus viris ſuis ſint; & neceſſaria tam ſibi, quam familiæ a maritis petant quoad fieri poteſt.

V. QUÆST. III. *Quid de opificum furtis dicendum?* RESP. Opifices qui materiam elaborandam a domino ſuſcipiunt, ut ſartores, textores, molitores, & ſimiles, furtum perpetrant, dum quidquam materiæ ſibi traditæ ſurripiunt, invito domino. Sartores fere in more habent ſurripere fragmenta, & lacinias: iſti omnes fures ſunt, quoties hæc fragmenta utilia domino ſunt. Si autem nihil domino proſint, tum nullum furtum perpetrant.

VI. QUÆST. IV. *Quid de furtis Religioſorum?* RESP. Si Religioſi clauſtrales furentur ab extraneis, perinde ſe habent ſicut alii fures. Si furentur de communi Monaſterii penu gravem quantitatem, peccant & contra juſtitiam, & contra votum, atque adeo

adeo & injuſti, & ſacrilegi ſunt. Quantitas ſufficiens ad mortale in homine laico ſufficit etiam in Religioſo. Quare falſam exiſtimo opinionem illorum qui furta Clauſtralium comparant cum furtis filiorum. Parentes enim domini ſunt bonorum, & filii nullo voto aſtringuntur. Prælati autem regulares cuſtodes tantum ſunt & adminiſtri bonorum Monaſterii: quare nequeunt conſentire in ſurreptionem bonorum: & Religioſi ſolemni paupertatis voto devincti ſunt. Nulla ergo occurrit ratio cur quantitas in furtis Religioſorum augenda ſit. Si bona ſurrepta a Religioſo conſiſtant, reſtitui debent. Si conſumpta fuerint, a reſtitutionis onere immunes Religioſi ſunt.

DISSERTATIO II.

De falſo teſtimonio.

Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium. Exodi 16.

CAPUT I.

Propoſitiones laxæ Caſuiſtarum.

I. „ AD tormenta, damnaque gravia vitanda poſſe quemlibet ſibi falſum „ grave crimen imponere, etiamſi mors ſit „ ſibi ſecutura. " P. Thomas Tamburinus *lib. 9. in Decal. c. 3. §. 6. n. 6.*

II. „ An ſi alio modo te ab injuſto teſte tueri nequeas, licite falſa crimina illi poſſis objicere, quanta ſufficiunt ad „ tuam juſtam defenſionem? Duo aſſero. „ Unum mihi ſatis probabile; alterum ſatis incertum. Probabile mihi eſt te, ſi id „ facias, non peccare contra juſtitiam: unde nec obligari ad reſtitutionem . . . Incertum mihi eſt an id poſſit fieri licite „ ſine ulla culpa. " Idem Tamb. *loc. cit. c. 2. §. 2. n. 4. 5. & 6.*

III. „ Si ſit neceſſe publicas ſcripturas „ ementiri, poſſit ne notarius publicus ad „ hoc induci, ſi notario conſtaret mea innocentia? Quidni? reſpondebis. Id enim „ non eſt eſſe infidelem Reipublicæ, ſed „ maxime fidelem; dum ejuſdem Reipublicæ innocentes ſic defenduntur. Verum ſi „ aperiatur hujuſmodi oſtium, quomodo ſtabunt publica judicia? Inveniantur, reſpondebis, teſtes veri, ut ſancta requirunt tribunalia. Dum enim falſi teſtes quacumque arte repelluntur, publica judicia firmantur potius quam infirmantur. Sed ego „ iterum audio: libenter nodum hunc in aliud tempus evolvendum reſervo. " Idem Tamb. *loc. cit. n. 7.*

IV. „ Quando taxa alicujus rei eſt injuſta, ſi pluris vendens, aut defraudans in „ pondere, ita ut ſibi ſatisfaciat pro pretii „ injuſtitia, & reddat correſpondentes merces pretio dato, poteſt hic rogatus a judice, an pluris vendiderit, vel defecerit „ in pondere, aut menſura, id negare, aſſerereque ſe pretio taxato vendidiſſe, & „ integre pondus, & menſuram tradidiſſe, „ intelligendo hæc, ita ut pluris vendens, „ aut deficiens in pondere, & menſura deliquerit. Atque ad hoc ſatis eſt opinionem eſſe probabilem, eam taxam non obligare. " P. Thomas Sanchez *lib. 5. in Decal. c. 6. n. 29.*

V. „ Quoties ſive vere, ſive ficte promittens matrimonium, immunis eſt *ob* „ *aliquam cauſam* ab implenda obligatione, „ probavimus, poſſe eum a judice vocatum „ *jurare* ſe non promiſiſſe, intelligendo, ita „ ut teneat implere. Quod diximus *procedere* non tantum quando eſt certa cauſa „ non implendi; ſed etiam *quoties ſapientum judicio eſt probabile* non teneri ſervare. Quia poteſt *amplectendo opinionem* „ *probabilem* exiſtimare ſe tuta conſcientia „ non obligatum. " Idem Sanchez *loc. cit. num. 32.*

VI. „ Clericus rogatus a cuſtodibus, an „ aliqua portet, eo fine ut gabellam ſolvere compellatur, poteſt jurare ſe nihil portare, intelligendo, ex quo gabellam debeat. " Idem Sanchez *loc. cit.*

VII. „ Idem credo, quoties laicus aliqua portat, aut habet, aut vendidit ex „ quibus gabellam *aliqua ratione* non debet, aut non debet integram juxta probabilem opinionem. Poteſt enim juramento negare ſe habere, portare, vendidiſſe „ eam ſolam quantitatem ex qua gabellam „ non debet, intelligendo *intra ſe*, ita ut „ ex illa debeat. " Idem Sanchez *loc. cit.*

VIII. „ An habens juſtam, vel probabilem cauſam occultandi Fiſco, vel creditoribus aliqua bona, poſſit uti reſtrictione mentali, jurando ſe non occultaſſe? „ Reſpondeo probabilius, poſſe. " P. Leander a SS. Sacramento *in Decal. Tom. 2. tr. 1. diſp. 45. qu. 16.*

IX. „ An ſit peccatum mortale jurare „ cum reſtrictione mentali *abſque juſta cauſa*? Probabilius reſpondeo, non eſſe mortale,

„ tale, ſed veniale tantum." Idem Leander *loc. cit. qu.* 12.

X. „ Is a quo mutua pecunia petitur, „ quam revera habet, poteſt jurejurando „ affirmare abſque perjurio, & peccato, ſe „ eam non habere pecuniam in alio loco." P. Vincentius Candidus *Tom.* 2. *diſquiſ.* 26. *art.* 3. *dub.* 12.

XI. „ Mutuo accipiens centum aureos ſolvendos poſt annum, ſi terminus ad quem „ mutuum datum fuit, non eſt impletus, „ rogatus a judice de mutuo, jurare poteſt ſe illud non accepiſſe, intelligendo, „ ita ut teneatur ſolvere ante terminum „ impletum." Idem P. Candidus *loc. cit. dub.* 18.

XII. „ Mercatores qui non poſſunt juſtum pretium ab emptoribus obtinere, „ niſi jurent tanti vel tanti ſibi mercem „ ſtare, cum de facto non ſtet; jurare quidem poſſunt, tanti ſibi ſtare, ſubintelligendo cum alia merce quam habent domi, vel alibi emerant." Ferdinandus de Caſtropalao *par.* 3. *tr.* 14. *punc.* 7. *n.* 6.

XIII. „ Etiamſi rogans omnem æquivocationem vellet excludere, & ultra juramentum de calumnia, exigat juramentum dicendi veritatem ſincere abſque ulla æquivocatione; adhuc poteris jurare „ amphibologico juramento, & reſtrictione „ facta: quia ſubintelligere potes te juraturum abſque æquivocatione injuſta. Nulla enim propoſitio ita ample ſumi poteſt „ quin aliquam reſtrictionem habere poſſit „ in mente." Idem Caſtrop. *loc. cit. verſic. Denique*.

XIV. „ Quando tamen non occurrit *commoda* æquivocatio, aut reſtrictio externa, ſi cauſa ſit gravis, ruſtici poſſunt uſu „ duplicis ſcientiæ, communicabilis, & incommunicabilis facile obvio veritatem occultare, non animo decipiendi, ſed ſolum permittendi deceptionem." P. Dominicus Viva in *Trut. Theol. in propoſ.* 26. & 27. *Innoc XI. n.* 14.

XV. „ Qui conſuetudinem habet leviter „ mentiendi, etiamſi eam habeat verum „ abſque neceſſitate jurandi, non ex hoc in „ ſtatu peccati mortalis eſt conſtituendus; „ etſi quandoque ex utraque conſuetudine „ perjuret." P. Martinus Torrecilla *Tom.* 1. *Sum. tr.* 3. *diſp.* 1. *c.* 1. *ſec.* 1. *n.* 87.

XVI. „ Contumeliæ, conviciaque erunt „ venialia, ſi ex defectu cautelæ inter rixantes proferantur, ut accidit in mulierculis, quæ ira correptæ mutuo ſibi graviter conviciantur." Idem *ibid. ſec.* 6. §. 1. *n.* 5.

XVII. „ Grave non eſt adhuc temerarie „ judicare de alio, ſtirpe eſſe Judæum, vel „ ſpurium, & quævis mala non moralia; „ dummodo ex hoc eum non contemnamus, neque diffamemus." Idem *ibid. ſec.* 7. §. 1. *n.* 5.

XVIII. „ Non eſt judicium temerarium „ malum, etſi grave, de proximo ex ſolis „ indiciis, vel conjecturis probabilibus judicare." Idem *ibid. n.* 6.

XIX. „ Suſpicio de crimine quantumvis „ enormi de perſona honeſta, etiamſi ſit „ temeraria, numquam eſt grave peccatum; licet de crimine hæreſis, vel inceſtus, & ſimilium ſuſpicio ſit." Idem *ibid. n.* 22.

CAPUT II.

De falſo teſtimonio, octavo præcepto vetito, & de mendacio.

I. QUÆST. I. *Quid ſit falſum teſtimonium?* RESP. Teſtimonium eſt dictum illud quod teſtis interrogatus a judice in ipſo judicio judici profert: eſt verum, aut falſum prout reſpondet, aut diſſonat vel mentis conceptioni, vel rebus a teſte conceptis. Quando falſum *teſtimonium* conjunctum perjurio eſt, mortiferum quoque eſt. Si vero a perjurio ſeparatum ſit, tum erit peccatum letale contra juſtitiam, cum juſtitia graviter læſa fuerit adverſus proximum. Qui teſtificatus eſt in judicio falſum, tenetur illud retractare cum ſuæ famæ diſpendio, etiam quando nulla eſt ſpes liberandi innocentem.

II. QUÆST. II. *Quid ſit mendacium?* RESP. Eſt enuntiatio falſi cum voluntate ad fallendum prolata, inquit Angelicus 2. 2. *qu.* 110. *art.* 1. Sub enuntiatione comprehenditur verbum ſcriptura, ſignis, nutibus, aut voce expreſſum. Voluntas fallendi auditorem eſt complementum mendacii; cum natura mendacii conſiſtat in prolatione falſi cum deliberatione falſum dicendi, hoc eſt contra mentem loqui. Contra ſi falſum enuntiet quis reputans eſſe verum, non mentitur, ſed materialem profert falſitatem, & vocatur mendacium materiale; cum primum deſcriptum ſit formale.

III. Ratione finis dividitur mendacium in *jocoſum*, quod vel proprium, vel alienum ſpectat oblectamentum; in *officioſum*, quod

utilitatem propriam, vel aliorum reſpicit; & in *pernicioſum*, quod in aliorum damnum profertur, & eſt genere ſuo peccatum mortale, & veniale evadit ob materiæ levitatem. Aliud eſt mendacium *jactantiæ*, cum quis majora de ſe prædicat quam conveniat. Aliud mendacium *ironiæ*, quod minora, quæ vera ſunt, negat.

IV. QUÆST. III. *Sit ne ſemper mendacium, etiam ob finem bonum prolatum, malitia infectum?* RESP. Mendacia omnia ſive jocoſa, ſive officioſa, ſive pernicioſa natura ſua mala ſunt, ut Catholici omnes docent. Jocoſum, & officioſum natura ſua non ſunt peccatum mortale, cum neutrum inferat proximo nocumentum. Ceterum cum omne mendacium natura ſua malum ſit, humanæ ſocietati adverſum, nullo fine quantumvis optimo, honeſtari valet.

V. Si quis in confeſſione negaret aliquod peccatum veniale patratum, non peccaret letaliter, ut ego quidem arbitror. Si tamen interrogatus pœnitens a Confeſſario num conſuetudine peccandi venialiter laboret, eamque, quando vera eſt, negaret, non videretur immunis a gravi culpa, quoniam notabile detrimentum infert animæ ſuæ, & in periculo ſe ſe conſtituit labendi in mortale.

CAPUT III.

De contumelia, ſuſurratione, deriſione, maledictione, & detractione.

I. QUÆST. I. *Quid ſit contumelia?* RESP. Eſt dehonoratio alicujus per verba, quibus id quod eſt contra honorem illius, deducitur in notitiam ejus, & aliorum, inquit 2. 2. *quæſt.* 72. *art.* 1. S. Thomas. Contumelia in verbis in faciem hominis prolatis ſita in primis eſt; ut ſi dicas, *tu es latro, mœchus* &c. Si defectus qui objiciuntur, ſint naturales, ut ſi dicatur, *tu es claudus, cæcus, gibbus* &c. appellatur *convicium*. Si in memoriam revoces eidem præteritam indigentiam, beneficia collata &c. *improperium* nuncupatur.

II. Contumelia ex genere ſuo eſt peccatum mortale, quia lædit honorem. Contingit vero eſſe veniale tum reſpectu honoris qui leviter læditur, tum ex intentione improperantis, qui non ut honorem lædat, ſed ut delinquentem corrigat, verba contumelioſa profert, aut ſi ex ſubreptione ex ore contumelia prolabitur. Communiter ſuavitate, & benignitate lucrandi ſunt fratres noſtri. Interdum tamen ad deprimendam pervicacem ſuperbiam delinquentis adhibenda eſt contumelioſa objurgatio ad aliorum exemplum, & inſtructionem. Tolerantia contumeliarum eſt ſingularis Chriſtianorum prærogativa: in præparatione animi ſemper eſt in præcepto, quando id gloriæ Dei expedit. *Quandoque tamen* (inquit Angelicus 2. 2. quæſt. 72. art. 3.) *oportet ut contumeliam illatam repellamus maxime propter duo. Primo quidem propter bonum ejus qui contumeliam infert, ut videlicet ejus audacia reprimatur, & de cetero talia non attentet; ſecundum illud Prov. 26.* Reſponde ſtulto juxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens videatur. *Alio modo propter bonum multorum, quorum profectus impeditur propter contumelias nobis illatas. Unde Gregorius dicit ſuper Ezech. 9. Hi quorum vita in exemplo imitationis eſt poſita, debent, ſi poſſunt, detrahentium ſibi verbum compeſcere, ne eorum prædicationem non audiant qui audire poterant, & ita in pravis moribus remanentes bene vivere contemnant.*

III. QUÆST. II. *Quid ſit ſuſurratio?* RESP. Eſt verbum ſeminans inter amicos diſcordias. Genere ſuo peccatum mortale eſt. Suſurratores enim ſunt bono communi, nedum privato, infeſti. Malitia tamen ſpecifica ſuſurrationis ex fine deſumitur. Suſurratio quæ honeſtam amicitiam, perverſa; quæ pravam amicitiam diſſolvere ſtudet, bona eſt laudeque digna. In his tamen ſemper præ oculis habenda eſt regula illa: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*. Quare huic regulæ adverſatur quorumdam doctrina qua defendunt licitum eſſe manifeſtare defectus naturales, ut aliquis expellatur ab officio, eo fine ut ipſi manifeſtatores locum expulſi occupent.

IV. QUÆST. III. *Quid ſit deriſio?* RESP. Eſt verborum ludus ex proximi defectibus, ut erubeſcat. Si jocoſa ſit deriſio de levi malo, aut nullum, aut veniale peccatum eſt. Quandoque tamen peccare quis graviter poteſt deridendo alterum ob malum non grave, ſi prævideat graviſſime contriſtandum proximum ſuum. Communiter tamen levium defectuum deriſores gravis culpæ damnandi non ſunt, quia vehementis commotionis cauſa non eſt deriſio, ſed fatuitas deriſi, qui ob levem deriſionem graviter perturbatur.

V. QUÆST. IV. *Quid ſit maledictio?* RESP. Eſt mali imprecatio, quæ fieri poteſt vel optando, vel imprecando; quod peccatum frequens

Digitized by Google

quens eſt in ruſticis, in mulieribus, quæ quo imbecilliores ſunt, eo impotentiori abripiuntur ira. Tum eſt peccatum mortale, cum ex animo deliberato grave malum optatur proximo. Nec ſemper impetus iræ excuſat a gravi culpa, quando grave malum quis imprecatur proximo. Quoniam ipſa vehemens ira peccatum eſt, & ſi ex conſuetudine accidat, gravior culpa eſt. Nec diabolo, nec creaturis irrationalibus, quæ humanæ ſuſtentationi inſerviunt, maledicendum eſt, ut docet Angelicus 2. 2. *q.* 76. *art.* 2.

VI. QUÆST. V. *Quid ſit detractio?* RESP. Eſt denigratio alienæ famæ per occulta verba. Si præſente proximo ejus fama denigratur, detractioni additur contumelia. Eſt genere ſuo peccatum mortale, ut docet 2. 2. *q.* 73. *art.* 2. S. Thomas, ubi duplicem diſtinguit detractionem: alteram formalem, qua ex animo infamandi proximi ejus crimina occulta patefiunt; alteram materialem, quæ non denigrandæ famæ animo, ſed alio fine proximi occulta flagitia reteguntur. Prima ſemper eſt peccatum: ſecunda juxta finis bonitatem, aut malitiam bona, aut mala eſt. Octo recenſentur modi, quibus detrahitur, his verſibus comprehenſi.

Imponens, augens, manifeſtans, in mala vertens,
Qui negat, aut reticet, minuit, laudatve remiſſe.

VII. Quando falſum crimen imponitur, graviſſimum ſcelus eſt, & dicitur *calumnia*. Similiter dum crimen augetur, *calumnia* immiſcetur. Quando verum crimen occultum revelatur, proprie detractio eſt. Quando actio indifferens, aut bona in pravum finem traducitur, & promulgatur, detractionis crimen committitur. Hi quatuor modi recta famam proximi lædunt; & ideo vocatur detractio *directa*. Indirecte, & per cuniculos fama proximi denigratur vel negando illius bonum; vel malitioſe reticendo, dum prævidetur ſilentium eſſe confirmationem detractionis; vel bonum, quod narratur, minuendo; vel denique frigide laudando, quando hæc verſuta, & ironica laus in proximi detrimentum cedit. Sola reticentia non inducit debitum reſtitutionis, quando ex officio non ſit peculiare debitum manifeſtandi alterius merita.

VIII. QUÆST. VI. *Eſt ne peccatum grave conficere libellos famoſos?* RESP. Affirmant omnes; eoque eſt gravius, quo latius fama proſcinditur. Scriptum enim manet, & apud ipſos poſteros, nedum in præſens famam denigrat. Peccant ejuſmodi libellatores tum contra juſtitiam, tum contra caritatem; nec aſſequi ſalutem æternam valent, niſi altera ſcriptura, aut præconis voce vitia evulgata retractent. Immo præter peccatum pœnas jure & civili, & canonico latas incurrunt. Jus civile capitis damnat auctores libelli famoſi *l.* 1. *cap. de libellis famoſis*. Jus canonicum eoſdem virgis verberandos decernit *cap. Qui in alterius*. Inventores libelli famoſi peccant mortaliter, ſi eum agnoſcentes ut talem non lacerant, aut comburunt. Qui contra Papam, aut Cardinales ſcribunt libellos famoſos, incurrunt ipſo facto excommunicationem.

IX. Detrahere defunctis peccatum eſt juxta materiæ gravitatem, vel levitatem. In detractionibus ſpectare prudens Confeſſarius debet circumſtantias præſertim perſonarum: Quoniam communiter aſſerere tales juvenes qui cum amaſiis converſantur, eſſe laſcivos, vanos, impudicos, nullum peccatum eſt, quia ipſi ſe de ejuſmodi peccatis jactant. Contra talia aſſerere de honeſto vel juvene, vel puella, vel Religioſo grave ſcelus eſt, aut facile eſſe poteſt. Auctoritas quoque detrahentis ſpectanda eſt: quia viri probi, & magnæ æſtimationis, vel auctoritatis altius feriunt. Inſidioſiſſimum detrahendi genus illud eſt quo maledici ſigillatim nihil revelant, ſed confuſe plurima indicant. *Revelare* viro gravi proboque aliquod grave crimen, conſilii capiendi cauſa, nullum peccatum eſt. Si tamen vel uni ſoli manifeſtetur abſque rationabili gravique cauſa, peccatum eſt gravius, & levius juxta circumſtantiarum diverſitatem.

X. QUÆST. VII. *Qui crimen publicum in uno loco ſcit, peccat ne, ſi narret illud in alio loco ubi non eſt publicum?* RESP. Delictum notorium eſt. 1. *facto*, quod coram multitudine actum eſt; 2. jure, quando judicis ſententia declaratum eſt; 3. fama quando majori parti civitatis, loci, conventus &c. notum eſt. Crimen publice patratum coram multitudine, narrari abſolute poteſt in quocumque alio loco, quia hic peccator amiſit jus ad famam. Idem dicendum de crimine judicis ſententia declarato & publicato, tametſi criminis notitia facile pervenire ad talem locum non poſſet: quia judex publicando crimen, juris ordine ſervato, privat reum jure ad famam. Spectandus tamen finis eſt ob quem quis notoria crimina in loca diſſita defert, & ibidem evulgat. Nam ſi finis pravus ſit, & animus odio percitus, tum a

culpa

culpa excuſari non poſſet. Quando ſententia publicata eſt contra delinquentem in aliqua congregatione, collegio, vel Religione, referri extra talia loca peccata nequeunt: ejuſmodi enim ſententiæ non ſunt abſolute publicæ, niſi intra eamdem Congregationem, vel Religionem. Quare graviter peccarent qui extra hæc loca delicta manifeſtarent. De delicto noto notorietate *famæ* cauti omnes ſint oportet, quia facile fingitur hæc publica fama.

XI. Quid ſi diffamatus honeſte vivendo poſt publicatam ſententiam ſuam famam recuperaret? Tum & contra caritatem, & contra juſtitiam peccaret, qui præterita crimina in memoriam revocaret. Quoniam legitima præſcriptione abolita erat talium criminum notitia.

XII. Licitum eſt ob delinquentis emendationem revelare ſuperiori, & judici delictum occultum; præmiſſa tamen correctione fraterna, ſi delictum non adverſetur directe bono publico. Si innocens accuſatur de gravi crimine, pandendus reus eſt, quando ſcitur. Qui injuſte acquiſivit notitiam alicujus criminis, quod cedit in publicum grave damnum, tunc revelare crimen valet. Peccavit utique, dum injuſte notitiam comparavit, puta aperiendo litteras obſignatas; at uti in bonum finem tali notitia poteſt. Ignorantia alicujus publici profeſſoris, puta medici, advocati, quæ vergit in damnum aliorum, manifeſtari poteſt, animo non detrahendi, ſed ſuccurrendi innocentibus. Animadvertendum tamen ſerio eſt, ne ſpiritus æmulationis, odii, & invidiæ latitet.

XIII. QUÆST. VIII. *Eſt ne peccatum detractionis traducere Theologos ut Rigoriſtas, vel laxones?* RESP. Novum detractionis genus hoc noſtro ſæculo graſſatur. *Rigoriſtæ* illi ſunt qui doctrinam evangelica rigidiorem, & laxones qui evangelica laxiorem docent. Qui utroſque patefaciunt, & refutant, non modo non peccant, ſed virtutis actum exercent. Hoc tamen fieri ſervato caritatis ordine debet. Auctorum quoad fieri poteſt excuſanda pia intentio eſt. Scripſiſſe illos judicare nos decet aut æquo rigidius, aut æquo laxius, quia id expedire Eccleſiæ bonò exiſtimarunt. Illorum animus divino relinquendus judicio eſt. Eorumdem opinationes noſtro ſubſunt examini. Detractionis virus quod hodie ſerpit, eo pertinet, ut hæc *Rigoriſmi* larva ſanioris doctrinæ Theologis affingatur. Ut quis *Rigoriſta* traducatur, ſat eſt quod Probabiliſmum improbet, & quorumdam Probabiliſtarum opiniones nimium a chriſtiana doctrina declinantes oppugnet. Porro qui ſic pro libito ut *Rigoriſtas* traducunt Theologos, nullam rigidiorem evangelica doctrina ſententiam docentes, detractionis rei ſunt: & niſi eoſdem ignorantia, vel mentis ſubreptio excuſet, graviter peccant, & ingentem invidiam creant ſanæ doctrinæ, perniciemque invehunt in animas chriſtianas, & demum infamant evangelicam morum doctrinam apud infideles, & hæreticos.

XIV. Nemo infamare ſeipſum poteſt. Utique dominus quiſque eſt ſuæ famæ; at ſi eam abſque juſta cauſa prodigat, peccat contra caritatem. *Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quam mille theſauri pretioſi, & magni:* Eccli. 41.

XV. QUÆST. IX. *Peccat ne qui detractorem audit?* RESP. Qui verbis, geſtu, delectatione alios inducit ad detrahendum, peccat & contra caritatem, & contra juſtitiam, quando detractio eſt de re gravi; ſi de re levi ſit, peccatum veniale erit. Si vero nullo exteriori ſigno auditores provocent detractorem, ſed tantum interiori gaudio, & lætitia audiant detractorem in re gravi, peccant letaliter contra caritatem, ſecus contra juſtitiam. Si vero gaudium, vel delectatio ſit de lepore, de jocis, & eloquentia detractoris tantum, peccatum leve eſt. Superiores, & Prælati impedire, quoad poſſunt, ſubditorum detractiones debent. Immo privati homines compeſcere detractores debent, cum poſſint. Varii ſunt correctionis modi. Silentium, vultus triſtitia, interruptio ſermonis &c. Plures tamen ſpectandæ circumſtantiæ ſunt antequam auditores gravis culpæ damnentur, eo quod detractori non reſiſtant.

XVI. QUÆST. X. *Quid de ſecreti revelatione dicendum?* RESP. Secretum dicitur quod occultum eſt. De ſecreto ſacramentalis confeſſionis nullus nunc ſermo eſt. Secretum de quo in præſens, triplex. 1. quod rei naturam conſequitur, ut cum alienum occultum crimen noveris, quod ſua natura occultari debet. 2. eſt quod tu promiſiſti ſervare. 3. quod ab alio tibi commiſſum eſt. Omnes aſtringuntur ſervare ſecretum quod rei naturam conſequitur, juſtitiæ lege. Secretum ſecundi generis revelare, quando nullum ſequitur damnum vel in fortunis, vel in fama, peccatum grave non eſt, niſi tu ſub gravi obligatione tuendi te obſtrinxeris. Obligatio ſervandi ſecretum tertii generis, quod eſt *commiſſum, & promiſſum*, graviſſima eſt, ab ipſa juſtitia commutante manans.

XVII.

XVII. Tria ſunt capita quæ a ſecreto ſervando excuſant: 1. materiæ tenuitas; 2. inadvertentia, & imperfecta deliberatio; 3. commodum, & utilitas illius qui ſecretum commiſit. Si enim ex ſecreti cuſtodia grave, qui ſecretum commiſit, ſubiret detrimentum, tum in commodum ejuſdem revelandum eſſet, etiamſi juramento firmatum, quia juramentum promiſſionis naturam conſequitur. Peccatum eſt alienum ſecretum inſidiis, & verſutis interrogatiunculis extorquere. Obſignatas litteras aperire peccatum eſt. Qui deperditas invenit apertas, peccat legens, ſi prævideat quidquam grave occultum contineri in eiſdem; & ſi legerit, tenetur ſub ſecreto cuſtodire quod legerit, ſi dignum ſecreto ſit.

CAPUT IV.

De judicio temerario, ſuſpicione, & dubitatione.

I. QUÆST. I. *Quid ſit judicium temerarium?* RESP. Eſt firmus aſſenſus de aliquo proximi peccato ex levibus indiciis conceptus. Si enim indicia non levia ſint, ſed gravia, tum judicium temeritate vacat. Difficile autem eſt diſcernere quando conjecturæ & indicia ſolida ſint, quæ temeritatem judicio adimant. Quare quiſque cavere ſibi a judicandis proximi actionibus debet. Judicium enim temerarium genere ſuo peccatum mortale eſt, niſi parvitas materiæ excuſet. Judicium temerarium eſt, etiamſi verum ſit, quando indicia levia ſunt. Contra temerarium non eſt, tametſi falſum, quando gravia, & ſolida indicia ſunt. Interdum inadvertentia excuſare a gravi culpa valet.

II. QUÆST. II. *Quid ſit ſuſpicio?* RESP. Eſt aſſenſus de malo proximi cum formidine alterius partis contrariæ. Differt ab opinione, quod hæc indifferenter ſe habeat ad bonum, & malum. Suſpicio vero eſt infirmus aſſenſus de malo. Quamobrem definiri etiam ſolet quod ſit *debilis opinio mali*. Suſpicio includit majorem formidinem quam opinio.

III. Diſputant Theologi, ſit ne ſuſpicio genere ſuo peccatum mortale, quando probabilibus conjecturis deſtituta eſt. Negat Cajetanus, quem ſequuntur Navarrus, Leſſius, Laymanus, Tamburinus, & alii recentiores communiter. Affirmant alii. Quo familiarior eſt materia, eo eſt perniciosior aberratio. Sermo eſt de ſuſpicione, ſublata quacumque paſſione odii, invidiæ, & alterius pravæ affectionis. Nam quando ex his radicibus proficiſcitur, facile malitiam letalem induere poteſt. Imbecillitati meæ videtur ſuſpicionem, quæ ex nullo pravo affectu ortum ducit, ſed ex ſolo intellectus errore proficiſcitur, quæque levia indicia æquo majora reputans inducit ad ſuſpicanda peccata communia, & conſueta, & non valde infamantia, non eſſe genere ſuo peccatum mortale. Hanc doctrinam tradit S. Thomas *Quodlibeta* 12. *art.* 34. ubi inquit: *Suſpicio autem eſt quid imperfectum in genere judicii; & ideo eſt imperfectus motus: & ideo non eſt mortale ex genere ſuo; quamvis ſi fiat ex odio, erit aliquando mortale.* Suſpicionem collocat in genere judicii: includit enim mentis aſſenſum: at quia imperfectus eſt aſſenſus iſte in genere judicii, idcirco genere ſuo peccatum mortiferum non eſt, præciſis circumſtantiis odii, invidiæ, & alterius pravæ affectionis. Cavendum tamen diligenter ab his ſuſpicionibus, quia *caritas non cogitat malum*, præſertim quia periculum eſt ne invidia, & odium occulte latitent. Et ſæpe ex his ſuſpicionibus gravia oriuntur mala. De opinione alibi dictum eſt.

IV. QUÆST. III. *Quomodo dubia in meliorem partem ſunt interpretanda?* RESP. Dubium eſt quando intellectus æqualibus rationum ponderibus preſſus, anceps hæret, quin in unam vel alteram partem inclinet. Intellectus voluntatis imperio ſubjectus eſt. Quæritur num voluntas in partem meliorem inclinare dubitantem intellectum debeat? Duplex diſtinguit dubium 2. 2. *q.* 60. *art.* 4. S. Thomas: aliud quod circa res, aliud quod circa perſonas verſatur. Dubia de rebus ſeu factis non in meliorem, ſed in veriorem partem ſunt interpretanda. Audis propoſitionem: ſi hæretica apparet ob ſolidas rationes, ut hæretica; ſi laxa, ut laxa; ſi rigida, ut rigida habenda eſt. Auctorem autem propoſitionis, niſi evidentia occurrant rationum momenta, non debes neque hæreticum, neque laxonem, neque rigoriſtam judicare; quia dubia de hominum malitia in meliorem partem ſunt interpretanda, ut *loc. cit.* Angelicus docet: nemo quippe in dubio privandus eſt poſſeſſione ſive fortunarum, ſive famæ: melior enim eſt conditio poſſidentis famam ſuam. Leges ipſæ clamant, *in dubio non eſſe præſumendum delictum*. In dubiis de malo evitando præſertim Superiores canti ſint oportet: ſuſpendant judicium circa perſonas; ſed diligentiam

tiam adhibeant ut mala declinent. Suſpicioſos præbere non ſe debent, quia cum ſuſpicioſis nulla eſt amicitia; ſed ſimul vigiles, experrecti, & providi ſint neceſſum eſt. Si dubium oriatur ſuper proximi fama, non debes ſuſpendere judicium, ſi ejuſdem optimam præconceperas opinionem, quia ſuſpenſio judicii minuit exiſtimationem; ſed pulſo dubio confirmare animum tuum debes in ſententia de illius fama.

CAPUT V.

De reſtitutione famæ denigratæ per detractionem.

I. QUÆST. I. *Neceſſaria ne eſt famæ læſæ reſtitutio ad ſalutem æternam obtinendam?* RESP. Affirmant omnes. Quoniam non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Porro non minus eſt neceſſaria reſtitutio famæ quam pecuniæ. Si alium infamaſti etiam bona fide, vel inadvertenter, continuo ac reſcis ejuſdem infamationem, lege juſtitiæ, nedum caritatis, ut aliqui contendunt, aſtringeris ad reſtitutionem: quoniam ſi præceſſit res accepta, ſequi reſtitutio debet.

II. Reſtitutio hæc omni meliori quo fieri modo poteſt facienda eſt. Reſtitui primum hæc fama debet coram auditoribus quibus revelatum delictum eſt: & ſimul, ſi poteſt, coram auditoribus mediatis, ſeu illis quibus immediati detractoris auditores narrarunt. Ne multa, detractor tenetur quoad poteſt omne detrimentum proximi ſui reparare. Quare ſi Sempronio impoſuiſti furtum, vel aliud delictum, ob quod ad tribunal traductus plura expendit ut ſe defendat; omnia hæc compenſare damna aſtringeris: quia hæc per ſe conſequuntur infamiam a tua detractione inductam. Nec refert quod delictum ſit verum, ſi fuerit omnino occultum: quia quamdiu occultum crimen eſt, nil damni infert auctori: ergo omnia damna proficiſcuntur ex tua injuſta detractione.

III. QUÆST. II. *Mortuo detractore tranſit ne ad heredes debitum reſtitutionis?* RESP. Reſtituendæ famæ onus ceſſat detractoris morte. Reſtitutio vero damnorum, quæ diffamationem conſequuntur, ad heredes tranſit. Siquidem reſtitutio famæ ſolam afficit perſonam detractoris; reſtitutio vero damnorum afficit bona ejuſdem detractoris, quæ bona ad heredes tranſeunt cum hoc gravamine.

IV. QUÆST. III. *Quinam ſit modus reſtituendæ famæ?* RESP. Qui alteri calumniam affinxit, tenetur teſtari ſe falſum dixiſſe. Si agnoſcit ſimplicem atteſtationem languidam, & inefficacem eſſe, addere juramentum debet. Difficilior eſt reſtitutio famæ veri criminis manifeſtatione denigratæ. S. Thomas 2. 2. *qu.* 62. *art.* 2. ſuggerit ut detractor *dicat ſe male dixiſſe, vel quod injuſte diffamaverit: vel ſi non poſſit famam reſtituere, debet ei aliter recompenſare.* Si vero hæc reſtitutio ob verſutam hominum malitiam nocumentum ſit illatura, omittenda eſt; ſed alia via curet reparationem læſæ famæ: laudibus occaſione opportuna oblata efferat diffamatum. Numquam mendacium dicere debet ut famam reſtituat. Salmanticenſes cum aliis docent, poſſe detractorem *aſſerere ſe dixiſſe falſum:* quia ejuſmodi aſſertio non continet mendacium. Finge detractorem velle mentiri in famæ reſtitutione: alia ne expreſſione uti poteſt, quam aſſerendo *ſe dixiſſe falſum*, dum verum crimen narravit? Pulſis itaque mendacis ille ſeligatur modus qui aptior judicatur ad famam reſtituendam.

V. QUÆST. IV. *Occurrunt ne cauſæ quæ a reſtitutione famæ excuſent?* RESP. Plures aſſignant Theologi. 1. eſt quando detractio fuit abſque culpa, ut ſi peccatum fuit publicum, immo tunc non eſt detractio. 2. cum detractio fuit tantum contra caritatem: ſola enim juſtitiæ læſio onus infert reſtitutionis. 3. ſi peccatum detractoris veniale fuit. 4. ſi detractionem conſecuta non ſit infamia. 5. ſi crimen quod tu narras, erat jam publicatum, aut brevi erat publicandum. 6. ſi auditores fidem non adhibuerint detractioni; aut ſi infamatus jam erat antea de tali crimine diffamatus. 7. impoſſibilitas reſtitutionis. Hæ ſunt generales cauſæ quas Theologi aſſignant ad excuſandum detractorem a debito reſtitutionis.

VI. Si in reſtituenda fama periculum ſit vel animæ, vel vitæ corporalis, vel ſervitutis, reciſionis alicujus membri, aut famæ, non urgere præceptum reſtitutionis, communiter Theologi docent, cum fama ſit bonum inferioris ordinis ipſa vita. Si tamen diffamatus in eodem vitæ, aut ſervitutis periculo reperiretur, tunc detractor etiam cum vitæ, vel ſervitutis periculo deberet famam reſtituere: quia in pari cauſa innocens reo præferendus eſt. Crimen capitale impoſuiſti proximo, qui propterea pœna mortis plectendus eſt: in hoc caſu cum periculo vitæ pandere veritatem aſtringeris. Potiori jure ſub-

ſubeunda eſt moderata pecuniarum jactura, quando neceſſaria eſt ad famæ reſtitutionem. Si infamatus alia via recuperavit famam ſuam, ad nihil detractor tenetur. Similiter quando oblivione antiquata infamia ſit, liber a reſtitutione detractor eſt.

VII. Quando reſtitui fama nequit, compenſari pecunia debet, ſi fieri poteſt, ut S. Thomas 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 2. *ad* 1. docet. Nec admittenda eſt mutua compenſatio in famæ reſtitutione, ſicut in pecuniis. Duo ſe mutuo infamarunt. Unus recuſat famam reſtituere; alter nequit uti compenſatione: quoniam hæc compenſatio non reſtituit famam denigratam, ſicut evenit in pecuniis. Ergo actio vindictæ eſt. Præterea lex evangelica vetat ne maledictum pro maledicto reddamus; immo jubet ut in bono vincamus malum, & mutuam foveamus benevolentiam. Reciproca dumtaxat amicitia ſemittere ambo ſibi poſſunt injurias illatas.

VIII. Recentiores plures docent, te infamatum a Petro, ſi is reſtituere famam nolit, poſſe uti compenſatione, nempe ſurripiendo Petro tot pecunias quæ æquivaleant tuæ famæ læſæ. Hæc opinio falſa eſt. Quis enim eſt juſtus judex quantitatis pecuniæ accipiendæ pro famæ læſæ compenſatione? Ipſe infamatus? Ipſe judex erit in propria cauſa? Lege *Tom.* 4. *lib.* 10. *diſſ.* 2. *c.* 15.

CAPUT VI.

Pauca perſtringuntur de nono, & decimo mandato.

I. Quamvis in explicatione ſexti, & ſeptimi mandati de duobus poſtremis aliqua dicta ſint, lubet nihiloſecius pauca obiter addere. Nono præcepto alienæ uxoris concupiſcentia vetatur. *Non concupiſces uxorem proximi tui:* Deut. 5. Uxoris alienæ nomine omnes libidines prohibentur. Decimo prohibetur concupiſcentia rerum. Additur enim ibi, *non domum*, *non agrum*, *non ſervum*, *non ancillam*, *non bovem*, *non aſinum*, *& univerſa quæ illius ſunt*.

II. Concupiſcentia altera bona, quæ a Deo eſt, quæque rationis regimine & terrena, & in primis cæleſtia appetit. *Tranſite ad me omnes qui concupiſcitis me*. Eccli. 24. *Concupiſcite ſermones meos:* Sap. 6. Altera concupiſcentia mala, quæ triplex eſt, ut S. Joannes ait epiſt. 1. *Omne quod eſt in mundo*, *concupiſcentia carnis eſt*, *concupiſcentia oculorum*, *& ſuperbia vitæ*; *quæ non eſt ex Patre*, *ſed ex mundo eſt*.

III. Concupiſcentia uxoris alienæ tum peccatum eſt, inquit Catechiſmus Tridentinus, cum animus vel aſſentitur, vel non repugnat. Ipſa enim non repugnantia peccatum eſt, quatenus interpretativus conſenſus reputatur. Quare falſa eſt mihi illorum opinio quæ defendit, concupiſcentia ſenſus demulcente, & animum tentante, licitum eſſe *negative* ſe habere.

IV. Sacramento Baptiſmatis abſtergitur ab anima omne id quod propriam peccati rationem habet; ipſa tamen concupiſcentia, quæ materiale peccati dicitur, & radix, ſeu fomes, remanet in regeneratis ad certamen, & coronam. Nam qui legitime certaverit, coronabitur, ut Concil. Trident. *ſeſſ.* 5. declarat.

V. Qui rem alienam contra juſtitiam, & voluntatem domini deſiderant, peccant contra decimum mandatum. Nec adeo rarum eſt hoc deſiderii peccatum præſertim in divitibus, qui amplificare patrimonia, augere divitias vehementer percupiunt; & ideo ex his pravis deſideriis incidunt in laqueos diaboli.

VI. Tandem ad pleniorem Decalogi intelligentiam advertendum eſt, quod ſicut cetera mandata, quæ dum vitium vetant, oppoſitam virtutem præcipiunt; ſic hoc ultimum, dum injuſta deſideria *vetat*, *jubet* ut voluntatem noſtram, & appetitiones ſupremæ divinæ voluntati ſubjiciamus, & ſurſum deſideria noſtra erigamus, ut ad Tit. 2. S. Paulus ait: *Ut abnegantes impietatem*, *& ſæcularia deſideria*, *ſobrie*, *juſte*, *& pie vivamus in hoc ſæculo*, *expectantes beatam ſpem*, *& adventum gloriæ magni Dei*. Hæc paſſionum pondera, & deſideriorum ſarcinas nobis reliquit Servator noſter divinus, ut veluti preſſi, & feſſi, ad ipſius imploranda auxilia, & gratias continenter accedamus, quemadmodum ille ipſe explicat his verbis: *Venite ad me omnes qui laboratis*, *& onerati eſtis*, *& ego reficiam vos*. *Tollite jugum meum ſuper vos . . . . Jugum meum ſuave eſt:* Matth. 11.

Digitized by Google

LIBER VII.

IN QUINQUE ECCLESIÆ PRÆCEPTA.

DISSERTATIO I.

De feſtorum ſanctificatione.

CAPUT I.

Recenſentur propoſitiones damnatæ.

I. P*Ræceptum ſervandi feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus.* Eſt 52. Innoc. XI.

II. *Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro qui duas ejus partes, immo quatuor ſimul a diverſis celebrantibus audit.* Eſt 53. ejuſdem.

CAPUT II.

Propoſitiones laxæ plurium Caſuiſtarum.

I. VEre impleret andiendi Sacri præce-
„ ptum, illud ex contemptu audiens.
„ Ergo a fortiori cum inteotione non ſa-
„ tisfaciendi. “ Thomas Sanchez *in Decal. lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 13. *pag.* 65. *edit. Parm.* 1723.

II. „ Colligo, poſſe te breviſſimo tem-
„ poris interſtitio Miſſam audire, ſi qua-
„ tuor v. gr. altaribus variæ Miſſæ propor-
„ tionata temporis anterioritate ſic celebren-
„ tur, ut dum una inchoatur, ſecunda ab
„ Evangelio tuoc in conſecrationem proce-
„ dat, tertia a conſecratione in conſumptio-
„ nem, quarta denique a cooſumptione uſ-
„ que ad termioum. Ita ille (Antooius E-
„ ſcobar) & noviſſime Geſualdus in Theol.
„ Moral. *Tom.* 1. *trac.* 17. *cap.* 2. *num.* 16.
„ Unde patet quam parum modeſte locuti
„ ſunt Turrianus in ſelect. *diſp.* 16. *dub.* 7.
„ & Ledeſma *part.* 1. *cap.* 27. poſt 5. con-
„ cluſionem, qui haoc affirmativam ſenten-
„ tiam improbabilem vocant. Eſt enim ſa-
„ tis probabilis. “ P. Antoninus Diana *Tom.* 2. *operis coord. reſ.* 29. *pag.* 166. *edit. Venet.*

III. „ Dominus qui habet oratorium,
„ non tenetur rogare, aut ullo expendio
„ conducere Sacerdotem qui faciat ſacrum
„ ſibi non valenti adire Eccleſiam. “ P. Georgius Gobat *trac.* 5. *num.* 350. *pag.* 252. *edit. Venet.*

IV. „ Pridie feſtum læſi nimio potu va-
„ letndinem, ut nequirem altero die ædem
„ ſacram ſubire, hancque impotentiam ori-
„ turam prævidi. Reſp. Tametſi perægre ſu-
„ ſcipio patrocininm lurionum; attamen il-
„ lum de quo proponitur hæc quæſtio, ex-
„ cuſo a mortali, inquantum præciſe ponit
„ impedimentum Sacri de jure audiendi die
„ ſequenti. “ Idem Gobat *loc. cit. n.* 425. *pag.* 256.

V. „ Dico 2. Nemo obligatnr pridie fe-
„ ſti non ponere impedimenta Sacri poſtri-
„ die audiendi. Sic docui *cit. cap.* 27. *num.*
„ 35. cum Suario, Becano, Booacina, Pa-
„ lao, Dicaſtillo, quos ibidem refero, nbi
„ etiam expreſſi, licet impedimentum po-
„ natur per actionem peſſimam, non ta-
„ men eſſe neceſſe in confeſſiooe quidquam
„ dicere de omiſſo Sacro . . . . . Confirmo
„ hanc doctrinam reſolutione caſus quem
„ Tamburinus *in Decal. lib.* 4. *cap.* 2. §. 3.
„ *num.* 9. recenſet de dnobus adoleſcenti-
„ bus, deſtinantibus proficiſci die ſabbati
„ ad venationem inſtituendam loco tam re-
„ moto ab omni Eccleſia, ut fuerit im-
„ poſſibile die dominico audire Miſſam.

Casus venatorius.

VI. . . . . *Quidam ex congregatione nobilium ſelecti adoleſcentes* (verba ſunt Tamburini loc. cit.) *ad feras in remoto nemore venandas ſe egreſſuros, ut fit, ex compacto decreverunt, quo in nemore opportunitas audiendi Sacrum nequaquam ſuppetebat. Agebatur autem dies veneris illius hebdomadæ, & die conſequenti iter arripere cum contenderent, interrogaverunt a P. Sodalitatis Præfecto, an illis liceret, quandoquidem fore prævidebant ut die dominico inſtanti, in eo loco ab Eccleſiis remotiſſimo Miſſæ non eſſent interfuturi? Reſpondit Pater, ſine culpa licere . . . Verum adoleſcens quidam ex illis, paulo ceteris religioſior, hujus Patris conſilio non acquieſcens, P. Rectorem ejuſdem Collegii, quid de hoc ipſe ſentiret, interrogavit, qui nequaquam licere reſpondit . . .*

„ Hacteous non ſolum narratio, ſed etiam
„ judicium P. Tamburini, qui licet utrum-
„ que reſponſum merito habeat pro probabi-
„ li; *ego tamen pro probabiliore habeo Præſi-*
„ *dis*, utpote nixi & melioribus rationibus,
„ & auctoritate quinque DD. “ Idem Gobat *tr.* 5. *n.* 447. *& ſeq. pag.* 258.

VII. „ Excuſaretur a mortali qui tertiam
„ partem diei feſti inſumeret in opere ſervi-
„ li, ſumpta hac tertia parte dumtaxat de
„ eo tempore quod regulariter ſolet inſumi

„ in opere ſervili. “ P. Zacharias Paſqualigus deciſ. 300. *n. 6. & ſeq.*

VIII. „ An in die feſto liceat torneamenta, „ choreas, alios ſimiles ludos exercere ? . . „ Tenenda eſt ſententia (affirmativa) quia „ hujuſmodi torneamenta, & alii ludi hujus „ generis ex ſua natura, & intrinſeco fine „ ordinantur ad relaxandos animos: quia cum „ cauſent delectationem, faciunt ipſos quieſcere, atque adeo reſocillari . . . & hoc „ habet locum etiam reſpectu eorum qui exercent hujuſmodi ludos : quia licet fatigentur in corpore, recreantur tamen „ in animo . “ Idem Paſqualigus *deciſ.* 151.

IX. „ Non peccaret mortaliter qui efficeret ut plures per totum integrum diem „ feſtum laborarent, ſed ſinguli ſolum pro „ modico tempore, ſi id faceret ob lucrum „ quod inde percipit. “ P. Leander a SS. Sacram. *de obſervat. feſtor. tr.* 1. *diſp.* 6. *quæſt.* 10.

X. „ An ſatisfaceret qui, etiamſi toto „ Miſſæ tempore cum aliis confabularetur, „ luderet &c. hoc non faceret continuo, ſed „ interpolate modo ad Miſſam attendendo, „ & modo confabulando &c.? Reſpondeo ſatisfacere in hoc caſu, dummodo attente „ aſſiſtat conſecrationi, & aliis quæ in Miſſa principalia ſunt. “ Idem Leander *Par.* 3. *in* 5. *præcept. Eccleſiæ tr.* 2. *de audit. Miſſæ diſp.* 1. *quæſt.* 78.

XI. „ An qui ex vi præcepti, voti, & „ pœnitentiæ obligatur audire tres Miſſas, „ ſatisfaciat his omnibus obligationibus audiendo eas ſimul ? Reſpondeo ſatisfacere. „ Quia præfatus audiens vere audit tres Miſſas. Quod vero faciat eodem, vel diverſo tempore, unico, aut pluribus actibus, „ hoc nihil obeſt. “ Idem Leander *loc. cit. quæſt.* 59.

XII. „ Probabiliter reſpondeo, licitum eſſe typographis in diebus feſtis caracteres „ componere, ſeu ordinare. “ idem *loc. cit. tr.* 1. *de obſerv. feſt. diſp.* 4. *q.* 1.

XIII. „ Maxime probabile judico accedentem ad audiendum Sacrum tempore quo „ præfatio dicitur, & non extet aliud celebrandum, minime teneri reliquis illius „ Miſſæ intereſſe. “ Joannes Sanchez *in diſp. ſelectis diſp.* 15. *n.* 5.

XIV. „ An opinio quæ dicit, ſatisfieri, „ ſi ſucceſſive audiantur duæ medietates Miſſæ, ſit adhuc probabilis: ut v. g. ſi quis „ ad elevationem unius Miſſæ veniat in templum, & poſtea audiat ſequentem Miſſam „ uſque ad elevationem tantum ? . . . Dicendum eſt, opinionem illam adhuc manere „ probabilem. “ P. Claudius La-Croix *Tom.* 1. *Lib.* 3. *de obſerv. feſt. n.* 611.

XV. „ An autem ille qui per longum „ tempus confitetur, Miſſam audiat, variæ „ ſunt ſententiæ . . . Alii dubitant . . . Alii „ abſolute negant . . . Alii abſolute affirmant . . . Alii diſtinguunt . . . Omnes hæ „ ſententiæ ſunt probabiles. “ Idem La-Croix *loc. cit. n.* 655. §. 6.

XVI. „ Multi negant, propter lucrum notabile poſſe omitti Miſſam; affirmant tamen Azor. Baſſ. Jord. Tamb. *num.* 7. Gob. „ *a num.* 492. qui etiam putat, ſi ſis tenuis „ fortunæ, te excuſari ob lucrum duorum „ ducatorum; ſi ſis vere pauper, unius ducati: quia hoc lucrum reſpectu illorum „ eſt notabile, quo non cenſetur Eccleſia „ velle eos privari. “ Idem La-Croix *loc. cit. num.* 681. §. 6.

XVII. „ Si Miſſam negligas ut iter agas „ cum aliquo ſocio, qui faciet expenſas itineris, aut multum ſublevabit, excuſant te „ Suar. Dicaſtil. & alii cum Gobat. Immo „ & ſecundum aliquos ſola derelictio ſociorum itineris videtur eſſe cauſa ſufficienter excuſans. “ Idem La-Croix *loc. cit. num.* 682. §. 7.

XVIII. „ Aurigæ qui per conſuetudinem habent jus vehendi aliqua die feſto, etiam „ habent jus omittendi Miſſam, ſi hac audita vehere non poſſunt . . . . Addunt alii, qui, etſi tu poſſes vecturam omittere ſine „ notabili damno, tamen pleroſque non poſſe; & ideo te poſſe cum illis uti privilegio conſuetudinis. “ Idem La-Croix *loc. cit. num.* 684. §. 9.

XIX. „ An peccet mortaliter qui die feſto „ mandat ſex famulis ut ſinguli una hora laborent? Reſpondeo, ſi mandet ut laborent „ ſimul, ſecluſo ſcandalo, eſt veniale tantum. “ Idem La-Croix *loc. cit. num.* 580.

XX. „ Excuſat item, ſaltem a gravi peccato, parvitas operis, ſeu temporis. Unde grave non videtur una hora laborare „ (die feſto) . . . Immo durum videtur mortalis damnare, ſi quis duas aut tres horas impendat. “ P. Hermanus Buſembau *lib.* 3. *cap.* 3. *dub.* 2. *ſeptima cauſa*, apud Claudium La-Croix ejuſdem interpretem *lib.* 3. *par.* 1. *num.* 583.

XXI. „ Tamquam certum reſpondeo, non „ teneri fideles ex vi præcepti colendi Deum „ in feſto ad exercendum intra illum diem „ aliquem actum internum divini cultus. “

P. Lean-

P. Leander a SS. Sacramento *in* 5. *præcept. Eccl. par.* 3. *tract.* 2. *diſp.* 2. *quæſt.* 72.

XXII. „ Præcepto Eccleſiæ de audiendo „ Sacro ſatisfacit qui duas Miſſæ partes au„ dit, non ſimul a duplici celebrante, ſed „ diviſim. " Torrecilla *ibid. n.* 26.

XXIII. „ Præcepto Sacrum audiendi ſa„ tisfacit qui externe compoſitus, interne „ voluntarie diſtrahitur. " Idem Torrecill. *ibid. num.* 21.

XXIV. „ Etſi digni reprehenſione ſint qui „ Sacrificio Miſſæ ludendo, ridendo, & con„ fabulando aſſiſtunt; dummodo tamen con„ ſecrationi, & conſumptioni attenti ſint, „ tantummodo peccatum veniale commit„ tent . . . quatenus peccatum grave tan„ tummodo conſtituit in eo qui toto tem„ pore Sacrificii eſt ludens, videns, & con„ fabulans. " Idem Torrec. *ibid. n.* 28.

XXV. „ Opinio DD. dicentium, præce„ ptum Miſſæ uſque ad annos pubertatis, „ vel circiter non obligare, probabilitate non „ caret. Et idem dicendum venit de præ„ ceptis etiam confeſſionis, & communionis „ annualis. " Idem Torrec. *ibid. cap.* 3. *a num.* 7. *ad num.* 23.

XXVI. „ Diſtantia unius leucæ, vel trium „ millium paſſuum excuſat ab obligatione „ Miſſam audiendi etiam hominem robu„ ſtum. " Idem Torrec. *ibid. n.* 15.

CAPUT III.

De obligatione ſervandi feſtos dies.

I. Jure naturali, & divino tribuendus Deo cultus eſt. In lege Moſaica dies ſabbati Deo conſecratus erat. *Memento ut diem ſabbati ſanctifices.* Exod. 20. Morale, & naturale eſt hoc mandatum, quatenus tempus deſignat quo colendus Deus eſt; legale vero, & cæremoniale prout ſabbati diem determinavit, in memoriam liberationis a captivitate Ægyptiaca.

II. Dies ſabbati ab Apoſtolis in diem dominicum translatus eſt, quia cum jure naturali, & divino aliquis dies in cultum Dei determinandus ſit, aptior ab illis judicatus eſt primus hebdomadæ dies, dictus ab ethnicis dies Solis. Hoc quippe die & mundus initium accepit, & Chriſtus a mortuis reſurrexit, & eodem die Spiritus ſanctus Apoſtolis apparuit, & Apoſtoli initium duxerunt prædicationis evangelicæ, & tandem hunc diem ſelegerunt Apoſtoli; ne quid commune cum Judæis haberent.

III. Obſervantia iſtius diei dominici non eſt juris divini, ſed eccleſiaſtici, ut S. Thomas 2. 2. *qu.* 122. *art.* 4. *ad* 4. & Catechiſmus Tridentinus 3. *p. in* 3. *præc. Decal. n.* 19. & communiter Theologi docent. Utique jure naturali, & divino aliquo die cultus offerri Deo debet; ſed determinatio primæ, vel ſecundæ, vel tertiæ diei juris eſt eccleſiaſtici.

IV. Concilium generale, ſummi Pontifices habent poteſtatem inſtituendi feſta in univerſa Eccleſia; Epiſcopi in ſua diœceſi, habito cleri, & populi conſenſu. Principes ſæculares poſſunt dies feſtos inſtituere, ut ſubditi a laboribus vacent, & publicæ lætitiæ indulgeant; ſecus in Dei cultum: quoniam ſub hac acceptione ad ſpiritualem poteſtatem pertinet feſtorum inſtitutio.

V. QUÆST. I. *Obſervatio feſtorum obligat ne ſub mortali?* RESP. Affirmant omnes, & contrariam opinionem proſcripſit Innocentius XI. in hac theſi: *Præceptum ſervandi feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus.* Obligatio hæc incipit a media nocte, & perdurat uſque ad alteram mediam noctem.

VI. QUÆST. II. *Quinam teneantur dies feſtos obſervare?* RESP. Omnes uſu rationis præditi, ſecus infantes tali uſu deſtituti. Infideles quoque liberi ſunt ab hoc præcepto. Feſta univerſalia Eccleſiæ omnes, & ubique obſervare obſtringuntur. Homines vagi tenentur celebrare feſta locorum ubi reperiuntur. Peregrini, ſeu viatores non tenentur ad feſta propria ſuæ patriæ, a qua abſunt. Quoniam inſtitutio alicujus peculiaris feſti in aliquo territorio, vel diœceſi, non afficit perſonas, ſed locum. Aſtringuntur vero peregrini obſervare feſta locorum per quæ tranſeunt, ſicut & jejunia. Quoniam hoc expedit optimo regimini: & Epiſcopi jure animadvertere poſſent in viatores non ſervantes feſta, & jejunia ſuæ diœceſis, in qua reperiuntur, licet in tranſcurſu. Similiter ſcholares, milites, mercatores, mercenarii ſervare debent feſta, & jejunia illius civitatis in qua majori anni parte commorantur. Et his legibus ſubjecti ſunt peregrini, & viatores, licet uno aut altero die in tali civitate commorentur, ut communis ſententia docet. Immo etiamſi media dumtaxat die morentur in tali civitate ubi viget feſtum, vel jejunium, debent illa obſervare; nempe abſtinere ab opere ſervili, audire Miſſam, ſi opportunitas adſit, non manducare carnes. Si peregrini dormiunt in loco ubi celebratur feſtum,

Digitized by Google

feſtum, ſi mane diſcedere debent, & pervenire ad locum ubi feſtum non eſt, audire Miſſam aſtringuntur, quia ſubjecti ſunt legibus loci ubi dormierunt, ut opinio mihi probabilior docet. Similiter incolæ egredientes mane e loco, ubi celebratur feſtum, debent, cum poſſint, ante diſceſſum Miſſam audire: neque enim diſceſſus iſte liberat ab obſervatione præcepti. Mane enim aſtringit: ergo ſi fieri poteſt, implendum eſt.

VII. Non licet diſcedere a propria civitate, vel territorio, in quo urget præceptum feſti, aut jejunii, hac expreſſa intentione adeundi alium locum, ubi tale præceptum non urget, ſublata neceſſitatis cauſa. Et quamvis præceptum iſtud non afficiat perſonas, ſed locum, non materialem, ſed formalem, ſeu communitatem ipſam; tamen qui hac expreſſa intentione diſcedunt ut legis obligationem declinent, legi, & Deo illudere tentant, ut ex ſe patet. Rationabilis, & prudens ejuſmodi præceptorum interpretatio videtur hæc eſſe. Si juſta diſcedendi cauſa occurrat, tum videtur qui diſcedit liber a præcepto. Qui contra, nulla cauſa ductus, & ſola intentione declinandi præcepti obſervationem diſcedit, illuſor præcepti eſt. Sic enim omnes cives diſcedere poſſent, & perridiculum reddere tale præceptum.

VIII. Regulares tenentur obſervare feſta quæ pro univerſa diœceſi Epiſcopi indicunt, vel diœceſana Synodus, ut *ſeſſ.* 25. *cap.* 12 declarat Tridentinum. Immo ſervare feſta debent ex populi voto, Epiſcopo approbante, indicta pro hac aut illa civitate. Epiſcopi, & omnes legislatores ſubjecti ſunt legibus, quas ferunt in ſubditos pro communi bono Reipublicæ.

CAPUT IV.

De operibus ſervilibus vetitis diebus feſtis.

I. QUÆST. I. *Quænam ſunt opera ſervilia vetita diebus feſtis?* RESP. Præceptum ſanctificandi feſta adfirmans eſt, cultum Dei præcipiens, & negans, opera ſervilia prohibens. Duplex operum genus. *Liberale* primum, quod ab anima in primis pendet, & licet organo corporeo exerceatur, eo tendit ut animam illuminet. *Servile* alterum, quod licet ab anima pendeat, corpore tamen exercetur, & corporis commodo, & utilitati inſervit, ut terram colere, domos ædificare, & cetera opera artificioſa conſtruere. Triplex opus ſervile. Religioſum, quod famulatum Deo præſtat; vitioſum, quo homo peccatum indulget; humanum, quo homo rebus corporalibus vacat. De triplici hoc genere diſſerendum eſt.

II. QUÆST. II. *An qui peccant mortaliter diebus feſtis, graviter violent præceptum ſanctificandi feſta?* RESP. Omnes adfirmant peccata die feſto patrata peculiarem aliquam malitiam contrahere. Diſputatur ſolum ſit nec ne mortalis malitia hæc. Adfirmantem ſententiam defendunt Catechiſmus Tridentinus 3. *p. de* 3. *præcep. n.* 21. S. Antoninus, Toſtatus, Alexander Alenſis, Albertus Magnus, Gerſonius, S. Bonaventura, Lyranus, Scotus, Gabriel, Adrianus, Nyder, Medina, Catharinus, Major, Natalis Alexander, Henricus a S. Ignatio, Gennetus, Pontas, Cordubenſis.

III. P. Franciſcus Suarez *tom.* 1. *de Relig. lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 3. ingenue fatetur contrariam ſententiam recens invectam eſſe, cui tamen ipſe ſubſcribit, eamque communiter defendunt Moraliſtæ recentes.

IV. Prioris ſententiæ argumenta hæc ſunt. Omnis irreverentia loco, vel tempori ſacro impacta præter propriam deformitatem, ſacrilegii malitiam induit. Furtum in loco ſacro patratum malitiam ſacrilegam & mortiferam induit. Porro non minus ſacrum eſt tempus Deo dicatum quam *Eccleſia*. Eadem ergo utriuſque ratio. *Præterea*, omne peccatum externum magis cultui divino adverſatur quam opus ſervile ſua natura indifferens. Si igitur opera mechanica vetita ſunt, utpote cultui debito oppoſita; potiori jure prohibita ſunt peccata mortalia, & ipſa ſervilia, cum hominem ſervum diaboli efficiant. Scriptura ſancta has profanationes vehementer deteſtatur. Iſa. cap. 1. *Iniqui ſunt cœtus veſtri, calendas veſtras, & ſolemnitates veſtras odivit anima mea. Facta ſunt mihi moleſta*. Iterum Malach. 2. *Diſpergam ſuper vultum veſtrum ſtercus ſolemnitatum veſtrarum*. Neminem fugit Judæos ſumma religione diebus feſtis ſemper abſtinuiſſe ab operibus mechanicis. Sua ergo feſta profanabant flagitiorum perpetratione.

V. Sermo non eſt de peccatis internis, neque de omnibus externis. Nam qui mentitur die feſto, non cenſetur gravem injuriam inferre tempori ſacro. Illa peccata gravi profanatione polluere tempus ſacrum feſtorum videntur quæ profeſſionem baptiſmalem publice violant; ut ſunt pompæ immoderatæ mulierum, quæ in triumphum feſtis diebus

deſe-

Digitized by Google

deferunt luxum, faſtum, & ea omnia quibus in baptiſmate renuntiarunt; ut ſunt ebrietates, rixæ, choreæ, comœdiæ, fornicationes, adulteria, idque genus ſimilia. Adverto tamen, non eſſe fideles qui in præteritis confeſſionibus omiſerunt ſe de hac circumſtantia accuſare, vexandos ut generalem confeſſionem inſtaurent: quoniam in iis ſumus in quibus ignorantia excuſare valet. Sed inſtruendi ſunt ut de præteritis culpis patratis diebus feſtis ſe ſe accuſent, & ut in poſterum diligentiores in feſtis ſanctificandis ſint.

VI. QUÆST. III. *Quænam ſunt opera mechanica ſervilia diebus feſtis vetita?* RESP. Hæc ſequenti verſu continentur:

Rus, nemus, arma, rates, vulnera, lana, faber.

Rus agriculturam, *Nemus* venationem, *Arma* militarem, *Rates* navalem, *Vulnera* chirurgiam, *Lana* textrinam, & ſutoriam, & id genus alia, *Faber* argentariam, ferrariam, carpentariam, ceteraſque ſimiles indicant. Hæ omnes artes, ſi preſſe loqui velimus, mechanicæ ſunt, & ſerviles; licet unius vel alterius ex ipſis exercitium quandoque licitum ſit etiam diebus feſtis, ut infra dicetur.

VII. Aliqui negant pingere in die feſto peccatum eſſe, opuſque ſervile. Sed communior, & vera ſententia jure improbat talem opinionem ut laxam, & falſam. Ars enim pingendi ſive acu, ſive penicillo omnino mechanica eſt, ſicut & ſculpere ſtatuam. Quod enim hæc opera acu, vel ſcalpro, vel penicillo efficiantur, perinde eſt.

VIII. Venatio opus ſervile eſt, & ideo prohibitum diebus feſtis. Et tamen auctor Doctrinæ chriſtianæ Tridenti edita anno 1736. in tertium Decalogi mandatum *pag.* 81. inquirit: *Si può andare alla caccia in giorno di feſta?* ideſt *Licitum ne venari eſt feſto die?* Et reſpondet: *Dalla conſuetudine è reſo lecito, e dalla ragione ancora, perchè queſt' azione non è di ſua natura ſervile.* Nempe: *Vi conſuetudinis hoc licitum factum eſt; & etiam vi rationis, quia hæc actio natura ſua ſervilis non eſt.* Peregregie. Si hoc opus ex ſe ſervile non eſt, cur conſuetudine licitum evaſit? Quæ ſervilia non ſunt, natura ſua licita ſunt. Quæ genere ſuo licita ſunt, conſuetudinis beneficio non egent ut licita evadant. Reſponſio præfata ſeipſam jugulat, ut omni falſæ doctrinæ evenit, quia falſa conſtare ſibi nequeunt.

IX. A recta norma nimis pariter exorbitant quæ ibidem continuo auctor ſubjicit hac interrogatione: *Qual è l' occaſione pubblica, che permette il poter ſenza peccato lavorare il giorno di feſta?* videlicet: *Quænam eſt occaſio publica quæ permittit laborare abſque culpa feſto die?* Reſpondet ibi pag. 82. *Per occaſione di qualche pubblica allegrezza, o di ſpettacoli, o di* COMMEDIE: *e queſto comunemente è ſtimato lecito: perchè tali opere ſono neceſſarie per il condecente ſtato del Pubblico, e Comunità. Sarà però conveniente prendere licenza dal Prelato:* ideſt: *Communiter exiſtimatur licitum (opera ſervilia exercere) occaſione alicujus publicæ lætitiæ, aut ſpectaculorum, aut* COMŒDIARUM. *Quoniam ejuſmodi opera decori publici ſtatus, & communitatis neceſſaria ſunt. Conveniens tamen erit a Prælato licentiam petere.*

X. Quod in aliquo laxiore Caſuiſta ſimilia paradoxa occurrant, malum eſt; at quod in ipſo Catechiſmo pro rudibus inſtruendis tam laxæ præceptiones evulgentur, deplorari pro dignitate nequit. Quodnam ſcandalum hæc & hæreticis, & infidelibus non pariunt? Feſtis diebus comœdias repræſentare, & ſpectacula, vel ipſæ civiles leges, nedum ſacri canones ſeveriſſime vetant. Et tempore noſtro pro chriſtiana doctrina obtruditur, licitum eſſe opera ſervilia diebus feſtis peragi, ut ſpectacula & comœdiæ repræſententur? Eo malorum delapſi ſumus, ut paganorum corruptelæ tanto habeantur in pretio, ut Chriſtianorum feſta profanare licitum ſit cauſa eiſdem vacandi. Certus ſum, hos & alios laudatæ chriſtianæ doctrinæ errores latere præclariſſimum Epiſcopum, cujus imperio evulgata aſſeritur. Conveniens, inquit eſt, non neceſſarium, petere licentiam ab Epiſcopo exercendi diebus feſtis opera ſervilia, ut ſpectacula, & comœdiæ repræſententur. Opus haud eſt ſeveriore confutatione. Inauditæ enim paradoxa ſeipſis horrorem auribus chriſtianis incutiunt.

XI. Piſcatio quoque, neceſſitate ſublata, vetita eſt feſtis diebus, ut patet ex cap. *Licet*, de fer. ubi Alexander III. inquit: *Indulgemus, ut liceat parochianis veſtris diebus dominicis, & aliis feſtis, ſi aleciæ terræ ſe inclinaverint, earum captioni, ingruente neceſſitate, intendere.* Ob ſolam urgentem neceſſitatem diſpenſationem Pontifex impertitur. Neque abſolute diſpenſat, ſed cum onere quod *poſt factam capturam Eccleſiis circumpoſitis, & Chriſti pauperibus congruam faciant portionem.* Similiter iter inter opera ſervilia reputatur. Monendi itaque fideles ſunt ne ſine rationabili cauſa iter diebus fe-

Digitized by Google

ſtis arripiant. Iter enim abſtrahit a divino cultu.

XII. Agaſones, & muliones nequeunt diebus feſtis, neceſſitate ſublata, beſtias oneratas conducere: quia diei feſti pars in ſervilibus operibus inſumitur. Iter tamen inchoatum die non feſto licitum eſt illud perſequi die feſto, quia nimis incommodum miſeris hominibus eſſet iter intercipere. Frequens quoque neceſſitas iſtos excuſat vel publica, vel privata transferendi merces. Miſſam tamen agaſones, & muliones audire tenentur.

XIII. Choreas ducere, ludos theatrales repræſentare omni tempore, ſed in primis diebus feſtis vetitum eſt. Innumera ſunt Conciliorum decreta quæ hæc omnia ſeveriſſime prohibent. Plura retuli *Tom.* 5. *lib.* 1. *diſs.* 2. *c.* 4. quæ ibi videre poteris. Severi, ad hoc quod attinet, ſint Confeſſarii in negandis ſacramentis illis qui ab his corruptelis, unde innumera manant flagitia, & abſurda, abſtinere recuſant.

XIV. Docere quaſcumque ſcientias, ad eaſdem incumbere, & eas ſcribere licitum eſt. Hæc enim ars liberalis eſt. Officium vero tranſcribendi opus mechanicum eſſe, idcirco illicitum, niſi rationabilis cauſa excuſet, docent plures, & graves Theologi. Contra alii longe plures defendunt licitum eſſe: quoniam ſicut ſcribere in doctore non eſt opus ſervile, ita neque in amanuenſi, ſeu tranſcriptore. Verum ratio iſta conſiſtere non videtur. Dum magiſter ſeu doctor interpretatur ſcientias, mentem imbuit, veritates meditatur, eaſque comparare ſtudet. At profeſſio tranſcribendi lucri cauſa, ars mechanica eſt, quæ manuum labore victum comparat. Licet tranſcribere abſolute opus mechanicum non ſit, nec finis lucri rerum naturas tranſmutet; tamen in morali acceptione, & juxta prudentum exiſtimationem, artem iſtam exercere ad vitam ſuſtentandam mechanica conſideratur, non ſecus ac typographica. Ante typorum inventionem iſti tranſcriptores erant publici impreſſores. Ars autem impreſſorum mechanica juxta omnes eſt. Occurrunt tamen non infrequentes cauſæ, quæ librarios iſtos tranſcribentes excuſant, ut neceſſitas, licet non adeo urgens, & publica utilitas. Heinc illicita ſunt ratiocinia, & longæ ſupputationes mercatorum diebus feſtis peracta, & hæc de uno in alium librum tranſcribere, niſi neceſſitas excuſet.

XV. QUÆST. IV. *Quid de operibus naturalibus, Religionis, & pietatis dicendum?* RESP. Comedere, & bibere ſunt actus naturales. Ars vero præparandi, & coquendi cibos ſervilis eſt quæ in lege evangelica prohibita non eſt. Ad ea tamen ars culinaria arctanda eſt quæ nec anticipari, nec poſtponi valent. Quamobrem non licet coquere die feſto panem, nec molere frumentum in piſtrino, niſi aliqua urgeat neceſſitas, quidquid argutentur nonnulli. Licite chirurgi diebus feſtis venas ſcindunt, & ſuos ægrotos curare ſatagunt: quia hæc neceſſaria ſunt.

XVI. Opera quæ proxime cultum divinum promovent, ut pulſare campanas, & organa, deferre imagines, canere divinas laudes, non modo licita, ſed debita ſunt. Quæ remote divino cultui inſerviunt, ut conficere hoſtias pro ſacrificio, ſcopis templum mundare, tabulata erigere ad ſolemnitatem, aulæis ornare parietes, ſublata aliqua non adeo frequenti neceſſitate, nequeunt in diem feſtum transferri, ſed anticipari debent.

XVII. QUÆST. V. *Licitum ne eſt mercatus, & judicia forenſia diebus feſtis exercere?* RESP. Hæc prohibentur cap. *Omnes* tit. 9. de fer. his verbis: *Omnes dies dominicos a veſperis in veſperam omni veneratione decernimus obſervari, & ab omni illicito opere abſtinere: ut in diei mercatus minime fiat, neque placitum, neque aliquis ad mortem, vel ad pœnam judicetur, nec ſacramenta, niſi pro pace, vel alia neceſſitate præſtentur.*

XVIII. Mercatus, qui primo loco inhibetur, comprehendit & publicas nundinas, quæ ſemel vel bis in anno fiunt, & quæ ſemel in hebdomada peragi ſolent. Abrogatum hoc jus canonicum, & civile contraria conſuetudine plures contendunt, ſed alii clamant, non conſuetudinem hanc eſſe, ſed corruptelam. Quoniam ut legi prævaleat conſuetudo oppoſita, neceſſe eſt ut bonum commune promoveat, vel ſaltem ne eidem adverſetur. At vix ſperari poteſt hunc nundinarum morem auferri. Ex alia parte cum ſuperioris conſenſus accedat, non videtur abſolute improbandus. Feſta enim mutationi obnoxia ſunt. Nec deeſt congrua mutationis ratio, & neceſſitas tum ruſticorum, tum pauperum artificum, qui profeſtis diebus adire nundinas nequeunt. Audire tamen iſti Miſſam debent, & quoad poſſunt, pietatis opera exercere. Adverto tamen, ſuperiores licite poſſe has publicas nundinas permittere, quia reſpectu multitudinis, & locorum, vel ob mercium penuriam neceſſariæ ſunt: & ideo qui aliqua rationabili cauſa urgentur,

licite

licite eaſdem frequentare valent. At qui nulla premuntur neceſſitate, non video cur illas adire valeant ſola negotiandi, & lucrandi, augendique divitias ſpe ducti. Spectandæ igitur circumſtantiæ ſunt. Tabernarii, ſalſamentarii, ſalarii, porcinarii, aliique ſimiles, qui merces vendunt ad ſuſtentandum, vel curandum corpus; ſicuti qui in parvis oppidis vendunt merces ad ruſticorum, & pauperum commodum, excuſantur. Recenſere ſingula non vacat. Prudens Confeſſarius ſpectet locorum, & circumſtantiarum diverſitatem. Boni moratique Chriſtiani ſeipſis diſcernere in his caſibus ſolent quid liceat nec ne, quando ab immoderata cupiditate liberi ſunt. SS. D. N. BENEDICTUS XIV. duas conſtitutiones edidit attinentes ad nundinas & mercatus. Prior incipit *Paternæ caritatis* Tom. 1. Bull. pag. 378. & in ea ſtatuit Senogallienſium nundinarum tempore abſtinendum eſſe ab operibus ſervilibus diebus feſtis. Altera incipit *Ab eo tempore* ibi pag. 582. ubi ſtatuit, *mercatus*, & *nundinas feſtis diebus non licere*. Lege plura ibi: præſtituta enim brevitas non ſinit plura huc tranſcribere.

XIX. Placitum, quod ſecundo loco prohibetur, prodit judicium tum civile, tum criminale, ſeu comprehendit omnes actiones quæ ad tribunal attinent: ſunt autem citatio partis, formatio proceſſus, cauſæ cognitio, & prolatio ſententiæ. Et hæc omnia vetita ſunt diebus feſtis excepta neceſſitatis, aut pietatis cauſa.

CAPUT V.

De cauſis excuſantibus ab obſervantia præcepti prohibentis opera ſervilia die feſto.

I. QUÆST. 1. *Quæ temporis parvitas excuſat a tranſgreſſione præcepti vetantis opera ſervilia?* RESP. Plures in hac materia ſunt laxæ opiniones, quas nec refellere vacat. Datur in hac re abſolute materiæ parvitas, ut eſt unius horæ quadrans. Similiter laborem duarum, vel trium horarum certo reputarem materiam gravem. Num poſtea labor unius horæ, vel unius cum dimidia ſit materia gravis, quis definire certo valet? Regula certa præfiniri nequit. Spectandæ circumſtantiæ ſunt, neceſſitas, finis, paupertas. Abſtinendum ab opere ſervili eſt feſtis diebus. Hoc eſt certum: hoc igitur ſervandum. Si Chriſtianus cupiditate lucrandi, non neceſſitate ſe ſuſtentandi, per integram horam laboraret, niſi promitteret ceſſationem futuram, non abſolverem: quia licet ignorem criminis gravitatem, certo tamen ſcio hunc peccare: & cum certo definire nequeamus ſive levitatem, ſive gravitatem culpæ, juxta omnes abſtinendum eſt. Nimis laxa eſt opinio Tamburini inquientis, poſſe Chriſtianum per duas horas laborare ſingulis diebus feſtis. Si quæras ab eo cur hoc aſſerat; reponit, quia ſic docent Sanchez, & Bonacina. Sed iterum reponimus, auctores iſtos ex arbitrio legem inflectere. Prudens ergo Confeſſarius circumſtantias ſerio expendat, conſideret paupertatem, & finem laborantis.

II. Domini cogentes famulos ſervoſque laborare alios una, alios altera hora, graviter, & inſidioſe peccant. Servi vero non peccant, ſi talem omittere laborem nequeunt abſque gravi damno. Curare tamen debent, ſi poſſint, omiſſis his malis dominis, inſervire dominis chriſtianis, qui Eccleſiæ leges ſervent.

III. QUÆST. 2. *Quæ neceſſitas excuſat laborantes die feſto?* RESP. Prima eſt neceſſitas ſuſtentandæ vitæ. Itaque excuſantur pauperes laborantes, ut ſe, & familiam alant. Excuſantur coqui cibos parantes, agricolæ fructus terræ colligentes ut grandini aliove periculo, quod probabiliter proximum prævidetur, ſubducant. Altera neceſſitas ſpectat aliorum ſalutem: chirurgi licite venas ſcindunt, morboſque curant, & pharmacopolæ medicamina parant.

IV. Barbitonſores abſolute nequeunt ſuam artem, utpote ſervilem, exercere diebus feſtis. Excuſantur dum barbam radunt paſtoribus, pauperi artifici, agricolis, qui profeſtis diebus ſine gravi incommodo adire barbitonſores nequeunt. Similiter dum ipſi barbitonſores alere ſe, & familiam nequeunt, excuſari videntur. At minime excuſantur Chriſtiani illi qui otio diffluentes tota hebdomada, dominico die, aut altero feſto adeunt barbitonſores, ut comptoli, politoli, & formoſuli appareant. Iſti minime excuſantur, quia licet parum temporis inſumatur in hac aut illa barba radenda, nihilominus corruptelam ſcandali plenam fovent, coguntque barbitonſores feſta violare. Ad quam corruptelam tollendam Epiſcoporum deſideratur vigilantia, & ſollicitudo.

CA-

Digitized by Google

CAPUT VI.

De Miſſa audienda diebus feſtis, aliiſque pietatis operibus peragendis.

I. QUÆST. I. *Qui notabilem Miſſæ partem audire negligeret, graviter ne peccaret?* RESP. Præcepto aſtringuntur fideles integram audire Miſſam. De parte, cujus omiſſio ſit graviter vitioſa, breviter dico, quod ille qui omitteret audire introitum, collectas, & Epiſtolam, non ſatisfaceret præcepto; illud vero impleret, ſi ab Epiſtola incluſive aſſiſteret Miſſæ uſque ad finem. Verum ineptimus nos tales inſtituen do quæſtiones. Nam vel adeſt neceſſitas omittendi partem Miſſæ; & tum ſi neceſſitas vera ſit, excuſatur. Sublata vero neceſſitate peccatum contingit. Hoc ſat eſt ut vitetur. Quænam autem pars conſtituat culpam gravem, cum vix definiri queat, urgendi fideles ſunt ut integram, quoad poſſunt, Miſſam audiant: & quidem damnata eſt opinio aliquorum in hac theſi: *Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro qui duas ejus partes, immo quatuor ſimul a diverſis celebrantibus audit.* Plures alias ſimiles opinationes excogitarunt nonnulli, quas præterire intereſt. Obiter dumtaxat rejicio opinionem aliorum qui docent, ſatisfacere præcepto fideles qui mediam Miſſæ partem audiunt ab uno, & mediam ab altero ſucceſſive. Hæc ſunt inventa ex diſputandi nimia cupiditate excogitata. Opinio hæc falſa eſt, & improbanda.

II. QUÆST. II. *Quæ præſentia requiritur ad Miſſam audiendam?* RESP. Moralis, quæ tunc eſt cum auditor eſt intra Eccleſiam, vel in loco ita contiguo ut cenſeatur unam conflare ſocietatem cum his qui ſunt intra Eccleſiam. Moraliter præſentes ſunt qui extant in platea, in campo ante templum populo plenum, & qui exiſtunt in atrio exteriori, in cancellis, in cubiculis, & oratoriis Eccleſiæ annexis, ibique Miſſam audiunt. Qui tamen Miſſam audiret in ſacello ſeparato, aut nimis diſtante a templi parte in qua Miſſa celebratur, aut e feneſtra propriæ domus via aliqua licet anguſta ſejunctæ non impleret, mea quidem ſententia, præceptum. Omnes enim Miſſæ aſſiſtentes ſimul cum Sacerdote Deo ſacrificium offerunt: ergo moraliter conjuncti ſint oportet. Prudentia ſemper opus eſt in merum deciſionibus. Quando ob templi anguſtiam aut populi multitudinem omnes ingredi templum nequeunt, animo tamen & corpore conjuncti cum aliis ſunt, præcepto ſatisfaciunt.

III. Locus in quo auditi Miſſa debet, eſt Eccleſia. Quamvis congruum ſit ut fideles in propria parochiali Eccleſia Miſſam audiant, ſatisfaciunt tamen, ſi Miſſæ aſſiſtant in quacumque Eccleſia, etiam Regularium. Implent quoque præceptum qui audiunt Miſſam in Oratoriis Epiſcoporum, Conventuum Regularium, & in parvulis Eccleſiis quæ januam habent expoſitam publico ingreſſui. De Oratoriis privatis laicorum fuſe diſputant Theologi. Certum exiſtimo neminem ibi ſatisfacere præcepto audiendi Miſſam præter illos qui in privilegio ſpeciali exprimuntur: quos tamen ipſos, niſi infirmitas, aut alia gravis honeſta cauſa excuſet, vehementer hortandos cenſeo ut cum ceteris fidelibus publica adeant templa, ut ſupremum omnium Dominum in loco majeſtatis ſuæ venerentur & adorent, ut revera ſolent Chriſtiani pii primores vel inter nobiles.

IV. Ad tempus quod attinet, ſingulis diebus feſtis audire Miſſam vi præcepti fideles aſtringuntur. De hora nihil præſcriptum habemus. Sacerdotibus vetitum eſt vel ante auroram, vel poſt meridiem celebrare. Si tamen vel ante, vel poſt celebrent, & fideles audiant, implent præceptum.

V. QUÆST. III. *Quæ attentio, & intentio requiratur ut impleatur præceptum Miſſæ audiendæ?* RESP. Requiritur voluntas libera Miſſam audiendi, quin ſit neceſſaria intentio ſatisfaciendi præcepto. Contendunt plures, præceptum implere illos qui ob finem pravum ſpectandi impudice mulierem peterent ad audiendam Miſſam: quam opinionem ut laxam, & falſam rejicio. Auditio enim Miſſæ ita ſancta eſt ut per actum malum ejuſdem impleri præceptum nequeat; ſicuti communionis paſchalis præcepto non ſatisfit per communionem ſacrilegam.

VI. Attentio aliqua neceſſaria eſt. Externam omnes aſſerunt neceſſariam; interioris neceſſitatem negant plures recentiores: ſed communis, & vera ſententia illam requirit. Vide quæ de attentione ad horas canonicas perſolvendas neceſſaria dicta ſunt. Eadem quippe ratio eſt.

VII. QUÆST. IV. *An Chriſtiani diebus dominicis præter Miſſæ auditionem teneantur intereſſe veſperis, conciones audire, aliaque pia opera exercere?* RESP. Communiter recentes Theologi defendunt ſolam auditionem Miſſæ cadere ſub præcepto affirmante, ſub præcepto

cepto negante ceſſationem ab opere ſervili. Quid ſi Chriſtiani, audita Miſſa, ludis, oblectamentis, confabulationibus toto die feſto operam darent, otioque diffluerent? Peccarent, inquiunt, contra alias virtutes, ſecus contra præceptum ſanctificandi feſta: quam opinionem defendit vel ipſe perdoctus P. Suarez *Tom.* 1. *de Relig. lib.* 2. *c.* 16.

VIII. Hæc opinio, licet magna Theologorum multitudine vallata, mihi videtur Patrum, Conciliorumque doctrinæ adverſa, & ex ipſorum Theologorum principiis falſa. Concedo præceptum eccleſiaſticum nihil aliud præter Miſſæ auditionem imponere; ſed ajo præceptum divinum, *Memento ut ſabbatum ſanctifices*, alia pia opera præſcribere, ut omnes Patres, & Concilia, quorum teſtimonia dedi *Tom.* 5. *lib.* 1. *diſſ.* 3. *cap.* 6. teſtantur.

IX. Ratione ex principiis adverſariorum arceſſita evincitur hujuſce opinionis falſitas. Docent laudati Theologi omnes, unicam diei feſti horam in conſpectu totius diei parvam eſſe materiam; ita ut qui per integram horam (alii addunt dimidiam, & alteram integram alii) laboraret, non violaret graviter præceptum negans, & prohibens opera ſervilia. Ergo qui per quadrantem circiter horæ audit Miſſam, longe minus implet præceptum adfirmans, & præcipiens cultum divinum. Igitur miſſo nunc præcepto eccleſiaſtico imponente onus Miſſæ audiendæ, ſpectandum eſt divinum mandatum, quod abrogatum non eſt per præceptum eccleſiaſticum. Hoc divinum præceptum duplex eſt, negans, & adfirmans. Chriſtiani qui laborant per unam integram horam, & juxta alios per duas, non violant divinum præceptum prohibens opera ſervilia. Quoniam una laboris hora parvitas materiæ eſt, & parum pro nihilo reputatur, inquiunt omnes citati Theologi. Ergo potiori jure non implet præceptum ut adfirmans, & præcipiens ſatisfactionem diei feſti, qui per ſolum circiter quadrantem Deo cultum offert, quia parum pro nihilo reputatur. Quid? Hora una erit parvitas materiæ reſpectu præcepti negantis; erit vero ſatis reſpectu præcepti adfirmantis? In genere mali una integra hora pro nihilo reputatur; & quarta pars horæ in genere boni totum diem ſanctificabit?

X. Inſtitutio feſtorum eo ſpectat ut fideles Deo cultum offerant, & divina meditentur myſteria; ut propriam conſcientiam a ſordibus per hebdomadam contractis purgent; ut languores, & vulnera ſanent; ut viſitandis infirmis, pauperibuſque juvandis operam navent; ut corpus laborum ceſſatione recreent. Ita clamant Concilia, & Patres. Et miſeri Chriſtiani unico quadrante in audienda breviore Miſſa, quæ aliquando vix decem minuta perdurat, inſumpto, integrum diem feſtum dilapidant modo in otio ſordido, modo in tabernis, choreis, venationibus, ſpectaculis, & diſſolutionibus. Quamobrem jure exclamat *part.* 2. *tit.* 9. §. 4. S. Archipræſul Antoninus: *O miſeranda cæcitas Chriſtianorum! Quia plura peccata faciunt, & graviora diebus feſtivis. Aliis diebus laborant, ut poſſint vivere; diebus feſtivis, quando laborare deberent pro anima, & Deo vacare, implicant ſe in multis vitiis.* Sed liceat & mihi exclamare: O miſeranda illorum Parochorum, & Confeſſariorum cæcitas qui ejuſmodi profanatores ad ſacramenta admittunt, qui deſides ſunt, & oſcitantes in eorum inſtructione!

XI. Cauſæ excuſantes ab auditione Miſſæ ſunt impotentia, damnum grave, ignorantia, conſuetudo, caritas. Impotentia triplex. Spiritualis, dum quis eſt interdictus, vel excommunicatus: phyſica, ſi quis infirmitate, vel carcere detineatur: moralis, ut eſt nimia diſtantia a loco ubi Miſſa celebratur: quæ diſtantia definiri nequit: nam reſpectu unius tria milliaria erit diſtantia ſufficiens, ſecus reſpectu alterius. Quare ſpectandæ circumſtantiæ ſunt. Damnum grave quod probabiliter imminet, ut contingere poteſt in cuſtodibus arcium, ovium, armentorum, vinearum, & mercium. Si tamen plures ſunt, & Miſſæ etiam plures, vices mutare debent, & ſucceſſive Miſſam audire. Ignorantia excuſat, quando eſt invincibilis. Conſuetudo, ut excuſet, debet eſſe approbata, & rationabilis. Alicubi viduæ ratione conſuetudinis poſt mariti mortem excuſantur ab audienda Miſſa. Verum an alicubi nunc vigeat talis conſuetudo vix crediderim. Nam vix occurrunt nunc viduæ, quæ mœrore, & triſtitia afflictæ intra domum per plures dies ſe ſe contineant. Caritas inſerviendi proximo juſta eſſe cauſa poteſt Miſſæ omittendæ. Chriſtiani aſtringuntur non ponere impedimenta Miſſæ audiendæ.

Digitized by Google

DISSERTATIO II.

De jejunio.

CAPUT I.

Propoſitiones damnatæ ab Alexandro VII.

I. F*Rangens jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta quia non vult ſe ſubjicere præcepto*. Eſt 23.

II. *In die jejunii qui ſæpius modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comedat, non frangit jejunium*. Eſt 29.

III. *Omnes officiales qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii; nec debent ſe certificare, an labor ſit compoſſibilis cum jejunio*. Eſt 30.

IV. *Excuſantur abſolute a præcepto jejunii omnes illi qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant*. Eſt 31.

V. *Non eſt evidens quod conſuetudo non comedendi ova & lacticinia in Quadrageſima obliget*. Eſt 32.

CAPUT II.

Propoſitiones laxæ Caſuiſtarum.

I. „ DOrmire quis nequit niſi ſumpta veſpere cœna: tenetur ne jejunare? Minime. Si ſufficit mane collatiunculam ſumere, & veſpere cœnare, tenetur ne ad id? Non tenetur. Quia nemo tenetur pervertere ordinem refectionis. “ Ita Filliucius, Eſcobarius Theol. moral. *tr.* 1. *exam.* 13. *cap.* 3. *num.* 67. Leander *trac.* 5. *diſp.* 8. *quæſt.* 30.

II. „ Qui in die jejunii dat operam ludo pilæ, venationi, vel actibus venereis, ex intentione, ut factus impotens non jejunet, non peccat contra præceptum jejunii. “ Rocafull. *in praxi Theol. moral. Tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 193. apud Dianam *coord. Tom.* 4. *trac.* 6. *reſp.* 18. ubi ait *num.* 2. „ Hanc ſententiam impugno, quatenus ait, dantem in die jejunii mere voluntarie operam ludo, venationi, immo, quod pejus eſt, & nimio coitui in fraudem jejunii, ea intentione ut effectus impotens non jejunet, non peccare ullo modo contra præceptum jejunii, neque etiam quando opponit tale impedimentum jejunii, cum illa expreſſa intentione, ut poſtea non jejunet. “ Hanc ſententiam docet etiam Martinus a S. Joſeph *Tom.* 1. *lib.* 2. *tr.* 12. *n.* 5. & alii Caſuiſtæ.

III. „ Dicendum nobis eſt, quod per ſe, & univerſaliter loquendo, feminæ quinquagenariæ omnino liberæ maneant a lege jejuniorum. “ Leander *tr.* 5. *diſp.* 8. *quæſt.* 19.

IV. „ Religioſi ſexagenarii, & Religioſæ quinquagenariæ non tenentur ad jejunia ſuæ Regulæ. “ Paſqualigus *deciſ.* 259. *n.* 3. Tamburinus *de jur. Abbatis diſp.* 12. *qu.* 5. *num.* 7. Sed lubet referre rationem quam in favorem mulierum obtrudit Leander *qu.* 19. „ Feminæ, ut communis fatetur ſententia, poſt quinquageſimum annum, nullo modo poſſunt generare ob defectum virtutis naturalis . . . . Ergo in hac ætate jam vere reputandæ ſunt ſenes, & conſequenter *liberæ a jejunio Eccleſiæ*. “

V. „ Qui noctu dormire per notabile tempus non poteſt, niſi cœnet, nimis oneroſum eſſet ſic jejunare. Ita Fag. *loc. cit.* Joan. Sanc. *d.* 54. *n.* 13. Layman *lib.* 4. *cap.* 3. *n.* 4. Neque hunc obligo mane jentare, ſeque ſero plane reficere: quo pacto jam jejunium ſartum tectum, ut ex ſupradictis patet, conſervaret. Non obligo, inquam, licet id commode facere queat: quia nemo in jejunando eſt obligandus ad extraordinaria remedia, & ad relinquendum ſuum jus comedendi circa meridiem. “ Tamburinus *lib.* 4. *cap.* 5. §. 7. *n.* 14. Viden' quantum ſuavitatis? Etiamſi commode ad veſperam cœnam differre, ſumpto circa meridiem jentaculo, poſſet Chriſtianus de quo loquitur, eum ad jejunium non obligaret. Cur? Quia non eſt obligandus ad extraordinaria remedia, neque ſuo jure comedendi circa meridiem ſpoliandus? Extraordinarium ergo remedium eſt ad veſperam jejunium ſolvere? Et tamen id familiare pluribus ſæculis fuit noſtris patribus: familiare etiam eſt & pluribus Chriſtianis, & aliis gentibus. Non tenetur ergo relinquere ſuum jus manducandi circa meridiem, etiam dum commode poteſt, ut jejunii præceptum obſervet.

VI. „ Dico denique, propter auctoritatem Doctorum eſſe probabile, nullos artifices, atque adeo ſutores, obligari ad jejunia: quia Eugen. vel conceſſit (aiunt) iis privilegium non jejunandi, vel declaravit eos non comprehendi a lege je-

„ ju-

„ junii. Ita Trull. *lib.* 1. *n.* 9. citans Fag.
„ Sa, Azor. Sp. *lib.* 7. *cap.* 17. *quæſt.* 8. “
Hucuſque Tamburinus *loc. cit. num.* 28. Ut
de eo quod rem facti ſpectat, obiter duo
proferam verba, quibus ſinceritas quorum-
dam Caſuiſtarum ubique, data occaſione,
comperta fiat; referam quod ſcribit Azo-
rius loco proxime laudato. „ Octavo quæ-
„ ritur, an ii qui laborant, cujuſmodi ſunt
„ agricolæ, & plerique artifices, juſtam et-
„ iam jejunii excuſationem habeant? Re-
„ ſpondeo eos habere. Tales ſunt fabri, ſi-
„ ve ferrarii, ſive lignarii, ſive cœmenta-
„ rii, agrorum cultores, & ceteri hujus ge-
„ neris operarii, & artifices: his enim ci-
„ bus non ſufficit ſemel tantum in die ſum-
„ ptus ob immodicos, & nimios corporis la-
„ bores.... Et addit Roſella Eugenium
„ IV. conceſſiſſe, aut potius declaraſſe ut
„ opifices qui laborioſas artes exercent, &
„ agrorum cultores, ſive divites ſint, ſive
„ pauperes, liberi ſint a lege jejunii. “ Li-
quet Azorium hic ſermonem minime habe-
re de omnibus indiſcriminatim artificibus;
ſed ſolum de agrorum cultoribus, de fabris
ferrariis, aliiſque id genus, quibus propter
immodicos, nimioſque labores unica refe-
ctio non ſufficit. Et iſtos ajunt quidam,
ab Eugenio IV. fuiſſe declaratos a lege je-
junii ſolutos. Porro quam recte, ac valide
auctoritas Azorii adducatur a Tamburino,
ſive a Scriptoribus qui ab eodem laudantur,
pro omnibus artificibus, judicent æqui re-
rum æſtimatores; colligantque quid fidei tri-
buere communiter debeant longo illi aucto-
rum cenſui, quem ſæpe penes Caſuiſtas of-
fendunt. Si enim tempus, & otium ſuppe-
terent omnes ſingillatim conſulendi; plures
ſane reperirem qui non plus ac Azorius il-
lis favent opinionibus in quarum præſidium
citantur. Quod de Eugenio IV. referunt,
nullo producto documento, nullam meretur
fidem. D. Antoninus, Eugenio ſuppar, nec
verbum habet de hoc privilegio: quod re-
tuliſſet certe, ſi extitiſſet. Quare mirari ſa-
tis non poſſum auſum Leandri, qui *tract.*
5. *diſp.* 8. *qu.* 69. nullo adducto documen-
to præter atteſtationem Navarri, qui pari-
ter nil producit in confirmationem ejuſdem
privilegii, tamquam factum manifeſtum ob
trudit, Eugenium IV. diſpenſaſſe omnes ar-
tifices: impugnatque Paſqualigum contra-
rium adfirmantem.

VII. Caramuel in ſua Theologia funda-
mentali quærit *num.* 1537. *edit. Rom.* „ An
„ uſus matrimonii ſit cauſa ſufficiens ad o-
„ mittenda jejunia? Et ratio dubitandi eſt,
„ nam ſutores, ſartores, barbitonſores, &
„ alii mechanici ſolent a jejunio excuſari,
„ cum tamen certum ſit magis debilitari ho-
„ minem venerem exercendo, quam ſuen-
„ do, ſartiendo, tondendo. “ Deinde lau-
dato Diana, atque alio caſu matrimonii u-
ſum ſpectante narrato, non amplius in per-
ſona propria, ut fecerat in editione priori
Francoſordienſi, ſed alienam induens perſo-
nam, ne videatur ex propria ſententia lo-
qui, ſic perſequitur. „ Hos duos caſus vi-
„ ris doctis decidendos proponis. Si reſpon-
„ deant ſevere; repetes an tantum proba-
„ biliter ſtringant? Qui enim probabiliter
„ ſtringit, ipſiſſimus probabiliter laxat. Si
„ dicant ſeveram certam, benignam impro-
„ babilem eſſe; debebunt hanc ipſam im-
„ probabilitatem demonſtrative perſuadere:
„ non enim improbabilitas alicujus ſenten-
„ tiæ probabiliter poteſt probari. Si beni-
„ gnam eſſe certam, aut probabilem di-
„ cant, voles ſcire, qui ſint in mundo
„ qui debeant jejunare. Sutores, ſartores,
„ barbitonſores, foſſores, ferrarii, & ſimi-
„ les: Prædicatores, Lectores, Confeſſarii
„ &c. advocati, procuratores, ſcriptores &c.
„ etiam muſici: iter agentes, prægnantes,
„ & lactantes? Qui ergo manent? Sane ci-
„ ves qui nullum munus habent. At iſti
„ omnes, aut fere, conjugati ſunt. Quem
„ igitur tenet jejunii eccleſiaſtici lex, ſi et-
„ iam conjugati excuſantur? “ Adjicit ve-
ro hanc exilem deciſionem. „ Reſpondeo ni-
„ hilominus conjugatos hoc ſolo nomine non
„ excuſari. “ Iſtius autem ſuæ deciſionis nul-
lam profert rationem, nec probabiliter, nec
demonſtrative ſuadentem: neque argumen-
ta quæ pro laxa opinione opponit, reſol-
vit. Conſiſtit ergo laxa opinio, ſuaque frui-
tur probabilitate: quoniam juxta Caramue-
lem, non poteſt improbabilitas alicujus ſen-
tentiæ probabiliter probari; ſed debet de-
monſtrative perſuaderi. Porro, ut dictum
eſt, Caramuel oppoſitam tantum aſſerit o-
pinionem; nullo vero modo nec tenui pro-
babilitate, nedum valida demonſtratione eam
firmat. Ergo laxam opinionem, ſuæ aſſertio-
ni contrariam inconcuſſam relinquit. *Quem
ergo* (ut ille ait) *tenet jejunii eccleſiaſtici lex,
ſi etiam conjugati excuſantur?* Quiſque ſibi
in animum inducet, hinc legi Monachos ſal-
tem, religioſoſque viros ſubjectos eſſe. At
miſericors Caramuel & illos jugo legis ſub-
ducere enititur *num.* 1539. his verbis. „ An
„ Religioſi teneantur jejunare? Legis titu-
„ lum,

Digitized by Google

„ lum, mirariſque, in dubium reduci rem
„ tam claram. Teneri eccleſiaſticos ais, &
„ præcipue Monachos, qui majorem perfe-
„ ctionem ſunt profeſſi. At ego te non in-
„ cuſo; ſed hunc ſyllogiſmum propono.
„ Muſici, inquam, a jejunio excuſantur;
„ at omnes Religioſi ſunt muſici, nec in
„ mundo ſunt muſici qui plus cantent quam
„ Monachi, & Benedictini præcipue: ergo
„ Monachi non tenentur jejunare. Quæ ra-
„ tio idem de ceteris Religioſis evincit:
„ nulli enim qui non cantent plus quam
„ ſæculares. Puto quidem conſequentiam le-
„ gitimam, minorem certam, & majorem
„ probo citando Sancium, Dianamque. "
Productis autem utrinſque rationibus, con-
cludit Caramuel: *Ergo ſi etiam Religioſos ex-
cludimus, qui erunt in Eccleſia Romana qui
teneantur obſervare jejunia?* In priori edi-
tione hæc alia ſex vocabula reperiuntur,
quæ ſublata ſunt in hac poſtrema Romana:
Volo non ſevere, ſed ſincere erudiri. Hac via
inducere laxitatem conatur Caramuel; ſi-
mulque ab omni cenſura ſe ſe conſtituere
immunem: quoniam perſonam non afferen-
tis, ſed referentis Dianæ ſententiam gerit.
At umbra iſta cito evaneſcit, ſi id quod de
Diana ille prædicat, in memoriam revoce-
mus. Caramuel autem in epiſtola ad Dia-
nam, quæ in præludio Theologiæ funda-
mentalis Francofordianæ editionis habetur,
hæc in Dianæ ejuſdem doctrinæ laudem ef-
fatur: *Diana eſt Agnus Dei tollens peccata
mundi*. Deinde paullo inferius ſubdit: „ Se-
„ quimur hunc Agnum (nimirum *Dianam*)
„ quocumque ierit. Certi enim ſumus, tan-
„ to illius dogmata Theologorum firmari nu-
„ mero, ut quærenti an hoc, vel illud li-
„ ceat? ſufficiat reſpondere, *Diana dixit*. "
Sufficit ergo juxta Caramuelem quod Dia-
na docuerit, Religioſos ſolutos eſſe a jeju-
nii lege ratione cantus, ut opinio iſthæc
probabilis ſit. Diana in poſteriore editione
recenſet hanc Caramuelis opinionem *Tom.
4. tract. 6. reſ. 26.* his verbis. „ Sed, pace
„ viri amiciſſimi, hæc argumenta aperiunt
„ viam ad opinionem ſingularem *contra pra-
„ xim omnium Religioſorum*. Et cum hanc
„ ſententiam viris doctis referrem, alii riſe-
„ runt, alii in atram bilem iverunt. Et
„ quidam Pater Societatis Jeſu jocoſe, &
„ facete: Si ſententia Caramuelis eſſet ve-
„ ra, mallem Societatem eſſe adſtrictam ad
„ canendum in choro, nam eſſem deobli-
„ gatus a jejunio. " Perſequitur deinde Dia-
na amiciſſimi Caramuelis argumenta refel-
lere. Sed ego perſequar alias recenſere non
minus laxas propoſitiones.

VIII. „ Non peccant caupones qui in die je-
„ junii nolunt ſuſcipere hoſpites, niſi cœnent:
„ quia non intendunt violationem jejunii;
„ ſed intendunt lucrum. " Paſqualigus *de-
ciſ. 367.*

IX. „ An poſſint parentes miniſtrare cœ-
„ nam filiis nolentibus jejunare, quando ad
„ id tenentur? . . . Reſpondeo poſſe, *immo
„ & teneri:* quia ad parentum munus per-
„ tinet providere filiis de victu; non vero
„ regere conſcientias ipſorum (maxime quan-
„ do ſunt in ætate provecta) ita ut debeant
„ peccata ipſorum punire, & hoc modo im-
„ pedire: unde ſubminiſtrando cœnam faciunt
„ quod ſuorum munerum eſt. Nec per hoc
„ cooperantur peccato filiorum; cum cœna
„ de ſe ſit indifferens, utpote ordinata ad ſu-
„ ſtentationem naturæ; & poteſt bene vel
„ male exhiberi. Unde quod male a filiis
„ adhibeatur, imputandum eſt malitiæ ipſo-
„ rum, non parentibus exhibentibus cœnam. "
Leander *tr. 5. diſp. 9. quæſt. 12.*

X. „ Domini non tenentur negare cœnam
„ famulis nolentibus jejunare; etiamſi ſci-
„ rent id famulis profuturum. " Paſquali-
gus. *deciſ. 361. n. 9.*

XI. „ Excuſantur a jejunio qui labore ali-
„ quo defatigantur, quamvis illum in alium
„ diem commode differre queant; & etiam
„ ſi data opera, ut non jejunent, hoc age-
„ rent; etiamſi in fraudem jejunii id age-
„ rent, nullius negotii cauſa, itinerando,
„ ſed ſolo deſiderio non ſervandi jejunium. „
Sancius *in ſelectis diſs. 4. n. 14.* apud Dianam
coord. *tr. 6. reſ. 16. tom. 4.*

XII. „ Excuſantur a jejunio qui noctu ca-
„ lefieri non poſſunt, niſi cœnent. " Lean-
der *tract. 5. diſp. 8. q. 29.*

XIII. „ Qui aſſumit media illicita, &
„ ita laborioſa, ut ſint incompatibilia cum
„ jejunio, ex intentione non ſervandi jeju-
„ nium, non peccat contra præceptum jeju-
„ nii. " Paſqualigus *deciſ. 320. n. 6.*

XIV. „ Qui non haberet vinum, aut
„ quod ſolet loco vini adhiberi, in regioni-
„ bus ubi adeſt penuria vini, neque tenere-
„ tur jejunare: quia eo ſubtracto, ſubtrahi-
„ tur magna refocillatio, & quæ plurimum
„ roboris afferat. " Paſqualigus *deciſ. 275.
num. 5.*

XV. „ Si precibus, aliove modo poſſet
„ conjux removere alterum a petendo debi-
„ tum; adhuc tamen non teneretur uti hoc
„ remedio; atque adeo poſſet non jejunare,
„ & ſic

„ & ſic reddere. Ita Thom. Sanch. Ratio „ eſt, quia perſonalis obligatio reddendi eſt „ ex juſtitia, quæ non obligat niſi ad red- „ dendum perſonaliter debitum, non vero „ ad conquirenda, vel ponenda remedia, ne „ alter petat. " Tamburinus *lib.* 4. *in Decal. c.* 5. §. 7. *n.* 37.

XVI. „ Cathedratici legentes magno cum „ plauſu exiguntur a lege jejunii .... Ad- „ do, idem affirmandum eſſe de legentibus „ unam aut alteram lectionem *oſtentationis*, „ aut oppoſitionis cauſa. " Leander *tr.* 5. *diſp.* 8. *quæſt.* 118.

XVII. „ Si quis excipiat hoſpitio virum „ magnatem, non videtur poſſe ſine gravi „ incommodo ſervare jejunium. Nam ſi non „ parat cœnam, hoſpes cenſebit ſe non ex- „ cipi cum illa magnificentia quæ ſibi debe- „ tur; & proinde concipiet malum animum „ erga hoſpitantem. Si vero parat cœnam, „ & ipſe accombat, & non comedat, aut „ ſaltem parum, etiamſi præſeferat jejunium „ obligans; hoc imputabitur ad quandam „ importunam correptionem aliorum, aut „ quod ægre ferat expenſas cœnæ: unde vi- „ ce meriti quod mediante hoſpitio deberet „ acquirere apud talem magnatem, aut „ Principem, potius ipſum offendet. " Paſqualig. *deciſ.* 350.

XVIII. „ Concionatores qui in Quadra- „ geſima concionantur ter, vel quater in „ hebdomada, *communiter*, & *regulariter* „ excuſantur, ita ut *in nullo die Quadrageſimæ* teneantur jejunare ...... Quia hoc „ videtur requiſitum ad robur neceſſarium „ ad bene, & fructuoſe concionandum. " Thom. Sanchez *lib.* 5. *Conſil. cap.* 1. *dub.* 13. *num.* 6.

XIX. „ Diſpenſatus ad carnes edendas li- „ ber eſt a jejunio. Hinc illi cui conceduntur ob diſpenſationem carnes, licet ſero „ cœnare, immo pluries in die ſe reficere. " Tambur. *tom.* 1. *lib.* 4. *in Decal. cap.* 5. §. 1. *num.* 2.

XX. „ An difficultas in jejunando ſit ſuf- „ ficiens cauſa ad diſpenſandum in jejunio? „ ... Probabilius reſpondeo, eſſe ſufficien- „ tem cauſam ad diſpenſandum. " Leander *tr.* 5. *diſp.* 10. *q.* 32.

XXI. „ Tenendum eſt quod labor ingenii „ eximat ab obligatione jejunandi. " Paſqualigus *deciſ.* 325. *n.* 2.

XXII. „ An labor *voluntarie* ſuſceptus, ſi „ ſit magnus, extinguat obligationem jeju- „ nandi? Probabilius reſpondeo extinguere. " Leander *tr.* 5. *diſp.* 8. *q.* 154.

XXIII. „ An labor *voluntarius* poſſit aſ- „ ſumi in diebus jejunii ſemper, quantum „ & quoties libuerit? Probabilius reſpondeo, „ poſſe aſſumi *ſemper*, & *toties quoties libuerit*. " Idem Leander *loc. cit. q.* 155.

XXIV. „ Probabilius reſpondeo, eſſe exem- „ ptum a jejunio, nec peccaſſe adhuc in „ cauſa contra præceptum jejunii qui talem „ laborem aſſumpſit *ob inhoneſtum finem* (*ob* „ *quærendam concubinam, aut alium malum* „ *finem*.) " Idem Leander *loc. cit. q.* 156.

XXV. „ Non tenentur parentes cogere fi- „ lios ad jejunandum, quando nollent jeju- „ nare, etiamſi conſtaret quod non habe- „ rent cauſam excuſantem ... Quia licet „ parentes debeant habere majorem curam „ filiorum quam ſervorum ... non tamen „ habent ſupra ipſos jurisdictionem ſpiritua- „ lem; & ideo in ordine ad ſpiritualia non „ poſſunt ſupra ipſos exercere aliquam vim „ coercitivam, nec punire, quando delin- „ quant in ſpiritualibus. " Paſqualigus *deciſ.* 362. *n.* 4.

XXVI. „ Si probabiliter, vel certo mo- „ raliter ſciant tabernarii quod hoſpites pec- „ cent cœnando, DD. (Navar. Tolet. &c.) „ permittunt quod illis cœna miniſtretur.... „ Quia miniſtratio illa, immo & ultronea „ invitatio, non fit directe ad non jejunan- „ dum; ſed ſolum ex intentione lucri invi- „ tantur ad cœnam. " P. Dominicus Viva in curſu theologico morali *tom.* 1. *part.* 2. *q.* 10. *art.* 4. *n.* 7.

XXVII. „ Dicendum eſt, ſenes ſexagena- „ rios, *quamvis fortes*, & *robuſtos*, liberos „ eſſe ab obligatione jejunii. " P. Sebaſtianus Geribaldi in Theol. moral. *Tom.* 1. *tr.* 8. *c.* 3. *dub.* 1. §. 1. *n.* 95.

XXVIII. „ In feminis autem probabili- „ ter .... deſinit obligatio jejunandi, in- „ choato anno quinquageſimo. " P. Viva in curſ. theol. mor. *Tom.* 1. *part.* 2. *qu.* 10. *art.* 6. *num.* 8.

XXIX. „ An qui ex juſta cauſa non te- „ netur jejunare, poſſit ſine peccato invita- „ re amicum, quem ſcit ſumpſiſſe prandium, „ & obligatum jejunare, ad ſecum cœnan- „ dum? Reſpondeo, nullo modo peccare qui „ urbanitatis cauſa alium jam paratum, & „ alibi cœnaturum, invitaret ad cœnam. " P. Geribaldi *loc. cit. n.* 143.

XXX. „ Certum eſt jentaculum ſumi poſ- „ ſe; dubium vero, an hi cibi ſubſtantiales „ ſint excluſi. Igitur prævalet libertas illos „ aſſumendi. Sic diſcurrit Tamburin. cujus „ ſententiam non amplecterer, niſi putarem

„ con-

Digitized by Google

„ conſuetudinem jam introductam ut etiam „ exigua parte piſcis majoris, cum pane veſci poſſimus in debita quantitate octo unciarum : quam ſi quis patum excederet „ addendo unam vel alteram unciam, nonniſi venialiter peccaret. " P. Viva *loc. cit. art. 3. n. 3.*

XXXI. „ Non eſt letale prohibitis veſci „ carnibus abſque diſpenſatione, conſultatione, etiam ſi neceſſitas dubia tantum „ exiſtimetur. " P. Martin. Torrecilla *tom. 2. tr. 1. diſp. 4. c. 2. ſect. 1. n. 74.*

XXXII. „ In privilegio cruciatæ pro veſcendis carnibus diebus prohibitis, conceditur quod etſi cauſa ſufficiens non exiſtimetur ad eas veſcendas; dum tamen ſufficiens ſit ut Papa diſpenſet, Medicus ſpiritualis diſpenſare valeat. " Idem Torrecilla *ibid. n. 78.*

XXXIII. „ In jejunii collatione, vel refectiuncula ſerotina binæ unciæ ultra conſueras octo gravem adhuc non inferunt „ tranſgreſſionem. " Idem ibid. *ſect. 3. n. 8.*

XXXIV. „ Jejunans, ne potus noceat, „ poteſt toties quoties aliquam parvitatem „ ſumere, etiamſi quælibet parvitas dimidiam unciam attingat. " Idem Torrecilla *ibid. cap. 4. n. 9. & 10.*

XXXV. „ Non frangitur jejunium iterando parvitates cibi uſque ad gravitatem, ſi „ ſumantur ne potus noceat; dummodo in „ fraudem legis non fiat. " Idem *ibid. n. 15.*

XXXVI. „ Generatim ſenes, ſive viri ſexagenarii, ſeu feminæ quinquagenariæ, jejunio non tenentur. *Idem ibid. c. 6. n. 7.*

XXXVII. „ Opera etiam ingenii, & mentis continuata a jejunio excuſant. " *Idem ibid. num. 15.*

CAPUT III.

De præcepto jejunii eccleſiaſtici.

I. QUÆST. I. *Quid ſit jejunium eccleſiaſticum, & quænam ejus partes?* RESP. Jejunium generice acceptum ſignificat abſtinentiam ab omni cibo, & potu; ut eccleſiaſticum, *eſt parſimonia victus, & abſtinentia ciborum juxta formam ab Eccleſia præſcriptam.* Præceptum iſtud natura ſua obligat ſub peccato mortali, ut patet ex theſi proſcripta ab Alex. VII.

II. Tres ſunt jejunii eccleſiaſtici partes, unica refectio, abſtinentia a carnibus, tempus definitum. Unica refectio eſt veluti pars eſſentialis, & abſtinentia a carnibus pars ſecundaria.

III. QUÆST. II. *Quos cibos ſub carnium nomine Eccleſia prohibeat?* RESP. Omnes carnes animalium terreſtrium. Generatim ea omnia animalia quæ diu extra aquam vivere ſolent, computari inter carnes debent. Aves, licet aliquæ nutriantur in aquis, carnium nomine veniunt. Corvi marini, fulicæ, vulgo *folega*, quamvis piſcium quemdam ſaporem habeant, diebus jejunii comedi nequeunt. Idem dic de carnæ leone, de carnium juſculo, de ſanguine, & lardo. Locuſtæ, ranæ, limaces, teſtudines, & conchæ comedi diebus jejunii poſſunt.

IV. QUÆST. III. *Quandonam licitum eſt tempore jejunii carnes comedere?* RESP. Convenit penes omnes peccare mortaliter fideles qui die jejunii carnes comedunt, niſi materiæ parvitas, vel neceſſitas excuſet. Qui tamen nullum alium cibum haberet, comedere carnes poſſet: quia præceptum Eccleſiæ non obligat cum periculo vitæ, vel ſalutis. Qui tamen panem ſufficientem haberet, non poſſet carnes illo die comedere, quidquid effutiant aliqui. Quoties enim homines ſani ſolo pane, uno die vivunt, etiam ſublato præcepto jejunii? Licitum eſt pueris ante ſeptennium, & perpetuo amentibus carnes comedere. Diſpenſatus a carnibus tempore jejunii ſolas ſalubres poteſt comedere: quia talis eſt facultas quæ a diſpenſante impertitur, ut patet ex decreto Clementis XI. Romæ publicato anno 1702. in quo hæc habentur. *Animadvertant & Medici, & qui petunt licentiam, ut attendant qualitatem carnium, quod nempe ſint ſalubres: quia hæ ſolum permittuntur in Quadrageſima bis qui ex juſta cauſa nequeunt veſci cibis quadrageſimalibus.*

V. QUÆST. IV. *Quid de hodiernis diſpenſationibus ab eſu carnium dicendum?* RESP. Deploranda amaris lacrymis corruptela eſt potius quam refellenda. Lanienæ carnibus cujuſcumque generis abundant, & publice patent in amplioribus civitatibus tempore Quadrageſimæ, ferme ac tempore bacchanalium. Ut mundi, & diaboli pompis, ideſt choreis, larvis, comædiis operam dent, ita vegeti, robuſti, & fortes Chriſtiani ſunt, ut diu noctuque vigilent, ut corpora exagitent crapularum, & ſaltationum ictibus. Continuo ac Quadrageſima urgere incipit, debiles, languidi, infirmique reperiuntur. Parochos, & Superiores adeunt, immo Medici nonnumquam ipſi domos magnatum, nobilium, & divitum petunt, & diſpenſationes diſtribuunt, non ſecus ac pharmaca. Hoc eſt tremendum

Dei

Dei judicium, quo iſtorum jejunia improbantur. Reſpuit enim Deus mundi, & dæmonis mancipiorum impura jejunia, & tremenda permiſſione diſponit ut non minus Quadrageſimæ, quam bacchanalium tempore diabolo inſerviant. Caveant Parochi, & ſuperiores, ne iſtorum criminum complices fiant. Scandalum cum hæreticis, tum Catholicis facta eſt ſancta Quadrageſima noſtra, & pœnitentiæ tempus evaſit diſſolutionum, & flagitiorum occaſio. Ad pauperes, & ruſticos redacta eſt jejuniorum obſervantia. *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis*, clamat Chriſtus. Si divites, & nobiles nec in ipſa Quadrageſima pœnitentiam agunt, numquid eamdem peragent poſt Paſcha, vel æſtatis, vel autumni, vel bacchanalium tempore? Sed mittamus iſtos mundi aſſeclas, & ad alia pergamus.

VI. QUÆST. V. *Diſpenſatio abſtinentiæ a carnibus infert ne diſpenſationem a jejunio?* RESP. Tandem BENEDICTUS XIV. decretum evulgavit, quo jejunio addictos declarat illos qui non infirmitatis titulo, ſed ob ſolum ciborum quadrageſimalium nocumentum, uſum carnium obtinent. Evulgatum decretum nonnulli emollire pertentarunt. Idcirco opus fuit ut SS. Pontifex aliud decretum ederet quo iſtorum ora obſtrueret. Nec defuere qui ambo decreta vanis diſtinctiunculis eludere auſi ſint, quorum lepida commenta recenſet P. Euſebius AMORT in ſuo curſu Theologico, & poſt varias confutationes Germaniæ Theologorum, qui ajunt hæc decreta pontificia neque eſſe *Brevia*, neque *Bullas*, reſpondet, Chriſtum Dominum jubere ut oves audiant vocem Paſtoris. Non ait Chriſtus, inquit *Amort*, audiendam eſſe vocem *bullatam*, aut *breviatam*, ſed abſolute Paſtoris vocem, & Paſtori obediendum. Lepida ſane, ſed vera reſponſio. Obediant ergo Pontifici præcipienti, & chriſtiano jejunio pro virium facultate ſe fideles ſubjiciant. Tria hac de re volumina edidi 1. *La Quareſima Appellante*. 2. *La Diſciplina antica, e moderna* &c. 3. *In reſcriptum* BENEDICTI XIV.

VII. QUÆST. VI. *Quot peccata committit qui diebus jejunii carnes comedit?* RESP. Toties peccat, quoties carnes comedit, quia præceptum negativum eſt. Idem dicendum de eo qui comederet ova, & lacticinia, ubi vetita ſunt. Toties quoque peccaret, quoties carnes comederet ille qui votum edidiſſet non comedendi carnes tali die.

CAPUT IV.

De abſtinentia a lacticiniis, unica comeſtura, & collatiuncula ſerotina.

I. QUÆST. I. *Obligat ne ſub gravi culpa abſtinentia a lacticiniis?* RESP. Conſuetudo hæc in ipſa primitiva Eccleſia obtinebat. Nonnulli negabant evidentem obligationem hujuſce conſuetudinis, quorum opinionem proſcripſit Alexander VII. in hac theſi: *Non eſt evidens quod conſuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadrageſima obliget.* Quod vero in Quadrageſima obligatio hæc gravis ſit, communis eſt, & vera Theologorum ſententia. De diebus dominicis ejuſdem Quadrageſimæ negarunt non pauci, quorum opinio communiter improbatur. Extra Quadrageſimam vero varia eſt regionum conſuetudo, & omnes ſuæ patriæ morem ſervent. Univerſales regionum conſuetudines obſervare tenentur etiam Regulares, quia & ipſi in talem conſuetudinem conſenſerunt.

II. Pauperes qui oſtiatim cibos quærunt, ſi cibo quadrageſimali pro unica comeſtura careant, poſſunt veſci lacticiniis, ſecus ſi habeant cibos eſuriales. Ruſtici, agricolæ, pauper eſque degentes in oppidis, & villis, qui mendicato non vivunt, abſtinere a lacticiniis debent, quia iſti aſſueti ſunt, & poſſunt cibis eſurialibus veſci. Neque enim iſti manducare piſces ſolent. Verum utinam divites, ac nobiles ſic abſtinerent a carnibus, quemadmodum iſti abſtinent a lacticiniis, quibus iſtorum plures non veſcuntur, etiam quando obtenta eſt diſpenſatio! Si uſus lacticiniorum neceſſarius ſit, ſervandum jejunium eſt. Ne multa, ea pœnitentia agenda eſt quæ fieri poteſt, declinatis extremis.

III. QUÆST. II. *Neceſſaria ne eſt obſervantia unicæ comeſturæ in jejunio eccleſiaſtico, & qua hora peragenda?* RESP. Senſus non eſt quod jejunantes debeant neceſſario comedere ſemel in die, immo poſſunt, ſi valetudo & vires permittant, abſtinere per plures dies ab omni cibo. Sed poſito quod comedere velint, ſemel tantum in die prandere queunt. Et qui repeteret comeſturas, multiplicaret peccata, ut probabilior tenet opinio. Hora iſtius comeſtionis primis Eccleſiæ ſæculis fuit veſpertina in jejunio quadrageſimali. Poſtea redacta fuit ad nonam, & tandem ad ſextam, ſeu meridianam, quæ nunc obtinet. Hoc enim ab Eccleſiæ auctoritate pendet, cui ſtandum eſt. Notabilis anti-

anticipatio, neceſſitate ſublata, culpa non vacat. Hora vero jejunii incipit a puncto mediæ noctis, & deſinit in puncto mediæ noctis ſequentis.

IV. QUÆST. III. *Licita ne eſt collatiuncula ſerotina?* RESP. Unicam comeſſuram admittere jejunium eccleſiaſticum ſarentur omnes, & hæc conſuetudo pluribus ſæculis viguit. Invectus poſtea eſt collatiunculæ ſerotinæ uſus, qui in ſolo potu ſæculo XIII. conſiſtebat. Sæculo XVI. uſus iſte dilatatus fuit, & potui aliquid cibi adjectum fuit. De hac refectiuncula loquens S. Carolus in Actis Eccl. Mediol. pag. 812. ait: *Veſpere panis unciam cum dimidia, & vini poculum tantum accipere liceat.* Adhuc amplius poſtea jejunium relaxatum eſt. Nam alii amplificarunt hanc collatiunculam ad tres, alii ad quatuor, alii ad ſex, alii ad octo uncias, & alii ad quartam cœnæ partem. Ajunt naturam humanam ætate noſtra debiliorem evaſiſſe, aliaſque fabulas nonnulli excogitarunt. Quos omnes redarguit diſciplina Græcorum, etiam ſchiſmaticorum, qui ſemel tantum in die comedunt tempore Quadrageſimæ. Quid de tot Religioſis dicam, qui in hac collatiuncula fruſtulum panis, ne potus noceat, tantummodo ſumunt?

V. Recenſitis opinionibus rejectis, non improbo conſuetudinem dictæ refectiunculæ, ſed ejuſdem abuſum. Expenſa diſciplina tum antiqua, tum propinquiore ætati noſtræ, dicerem, ſumi poſſe in dicta collatiuncula duas uncias panis, & unam fructuum, aut nucum, aut amygdalarum, aut ficuum, rejectis piſcibus, & piſciculis cujuſcumque generis, etiam ſale conditis, aut fumo exſiccatis. Finis enim afflictio corporis eſt, & carnis repreſſio. Rigidam vocabis hanc opinionem, & alteram octo unciarum acclamabis, inquit Diana *tom.* 4. *tract.* 6. *deciſ.* 116. ubi hæc habet: *Cum quantitatem unciarum octo in dicta collatione licitam eſſe ſtatutum ſit, in hoc puncto non multos habebimus adverſarios: quia talem quantitatem ab omnibus cum acclamatione, & brachiis expanſis ſuſtinendam eſſe video.* Et P. Patritius Sporer *in Append. ad* 3. *præcep. Decal. Sec.* 2. §. 3. indignatur Layman, quod in hac ſola materia ſit auſterus. *Ego miror P. Paulum Layman, alias tam bonum Germanum, in hac ſola materia patriotis ſuis fuiſſe tam auſterum.* Hæc ſunt plurium ætatis noſtræ axiomata, hi canones, hæc Scripturarum teſtimonia. Dum ventri, & gulæ bellum indicimus, Rigoriſtæ audimus: dum eiſdem favemus, brachiis expanſis nos extollunt.

VI. QUÆST. IV. *An potus chocolatis licitus ſit tempore jejunii?* RESP. Æques Franciſcus Felinus opuſculum Genuæ anno 1676. edidit inſcriptum, *Riſpoſta dimoſtrativa, che la cioccolata rompe il digiuno*, ſeu *Reſponſum demoſtrativum, quod chocolates frangat jejunium.* Æques iſte artem medicam Genuæ profitebatur, & ejuſdem peritiſſimum ſe prodit. Omni argumentorum genere evincit, chocolatem alimentum eſſe, & quidem valde nutriens. Adducit Medicorum celebriorum auctoritatem, & experimenta omnium ſorbillantium ſuavem liquorem, qui poſt potum inſtauratas ſentiunt vires. Narrat *pag.* 51. Sereniſſimum Carolum ſecundum Mantuæ Ducem ſententiam capitis in facinoroſum latam mutaſſe in ſolum chocolatis potum quindecim dierum intervallo. Singulis diebus infelix damnatus ad mortem mane, & ſero cyarum chocolatis potavit, & elapſo intervallo vegetus & robuſtus, ac ſi pleno cibo nutritus fuiſſet, e carcere prodiit.

VII. *Pag.* 43. adducit auctoritatem ipſius Dianæ; qui *p.* 4. *reſol.* 194. ſcribit: *Plus nutriunt duæ unciæ chocolatis, quam tres carnis, immo quod unica uncia chocolatis nutriat per* 24. *horas abſque corporis debilitatione, & efficiat quod homo non egeat ſomno.*

VIII. Quid quod omnes qui negant potum chocolatis frangere jejunium, uno ore fatentur illud frangere, ſi paſtillum quod aqua diluitur, manducetur. Aliquorum teſtimonia tranſcribam. P. Thomas Hurtado *tr.* 10. *c.* 1. *n.* 10. hæc ſcribit. *Conveniunt omnes, quod ſi ea materia quæ aqua diluta eſt, manducetur, frangit jejunium: amittit enim formam potus.* Leander *tract.* 5. *Diſp.* 5. *q.* 5. hæc candide fatetur: *Non eſt difficultas inter Doctores* (*Caſuiſtae*) *nec quæſtio, an videlicet ſumptio chocolatis in ſe, hoc eſt* en paſta, *ſit fractiva in ſe jejunii: nam hoc apud omnes certum eſt, quod chocolates in ſe ſumptus ſit vere cibus.* Cardinalis Cozza *tom. de jejun. p.* 3. *a.* 1. *dub.* 9. inquit: *In hoc concordant, quod chocolates in ſe, & ex natura ſua habet rationem cibi.*

IX. Si cibus iſte, inquiunt, aqua ſolvatur, & tertium mixtum fiat potabile, tunc non frangit jejunium, quoniam *liqueda non frangunt.* Communi ſenſui renuntiandum eſt, ut tale formetur ratiocinium, inquit laudatus Medicus & Æques Felinus *pag* 41. clamans: *Si in ſubſtantia ſolida ſumptus chocolates frangit jejunium, ut fatentur oppoſitores, cur non franget aqua liquatus? Aqua non tollit, ſed auget vim nutriendi.* Plurimis argu-

Digitized by Google

gumentis hanc luculentiſſimam veritatem confirmat ab arte medica arceſſitis, allegatque verba *Caldera*, qui *tract. de Chocol. pag.* 494. docet: *Si ingredientia compoſitionem & maſſam ſumantur per ſe antequam maſſam conficiant, & in aquam injiciantur, violant certe j·junium, ut patet. Ergo idem dicendum poſtquam ſoluta ſunt in aqua, ſi bibatur. Nam propria ſubſtantia cujuſque non mutatur illo artificio, ſed tantum variatur figura, dum ex ſolida maſſa fit potus, & ſolum ſuperveniente aliquo accidentali*. Addit Æques Felinus *pag.* 108. aquam ſua humiditate, ſubtilitate, & igne calefacta efficacius, celeriuſque vim nutrientem perferre ad ſtomacum, & per corpus diffundere vires, inſtaurare, & fovere, dulcius & ſuavius palatum vellicare, & famem auferre, adducta Hyppocratis auctoritate.

X. Concludit tandem laudatus Felinus *pag.* 130. his verbis: „Meis rationibus haud contentus adii Patres Societatis Jeſu, velut illos qui ſunt Magiſtri Magiſtrorum, & merito reputantur Creſi ſpirituales omnium virtutum theſauros poſſidentes. Illorum aliqui prudenter Arpocratem imitantes ſiluerunt ... Alii laconiſmo reſponderunt, multorum Theologorum ſententiam eſſe chocolatem non frangere jejunium ... Inter alios tamen unus P. Jeſuita mure illius inſignis, & illuſtriſſimæ Religionis doctiſſimus, quamvis prius fuiſſet invictiſſimus Achilles pro potu chocolatis, nihilominus, auditis meis rationum momentis, non modo mihi teſtatus eſt ſe perſuaſum eſſe potum chocolatis frangere jejunium, verum etiam adjecit, reos illos eſſe aut manifeſtæ obſtinationis, aut vitioſæ ignorantiæ, qui veritati adeo evidenti reſiſtunt.“ Hactenus Medicus Felinus elapſo ſæculo ſcripſit, cujus idcirco memini, ut nonnullos pudeat Caſuiſtas, quorum laxa commenta vel ipſi laici & mundani homines improbant. Audiant iſti quid de Caſuiſtis ejuſmodi ſcribat Felinus pag. 145. & ſeq. *Mirum haud eſt, Caſuiſtas, qui medicam artem ignorant, adeo enormiter erraſſe, docentes chocolatem non frangere jejunium. Quare merito deridentur, & in fabulam adducuntur a doctis Medicis: & eo rationabilius exſibillantur, quod iſti non ſcriptores, ſed tranſcriptores ſint. Dummodo typis publicis libros edant, hoc illis ſufficit. Debuiſſent a Medicis hanc veritatem inquirere*. Plura alia adverſus ſimiles Caſuiſtas, qui ſe mutuo Doctores appellitant, ſcribere perſequitur Æques Felinus.

XI. Paucis ego rem expediam. Chocolates componitur ex cacao, cinnamomo, ſaccharo, & vaginula. Cacao diſtribuitur pauperibus Indis in eleemoſynam a divitibus, quemadmodum apud nos panem pauperibus dant divites, ut omnes teſtantur. Nemine itaque diſſentiente chocolates eſt cibus valde nutriens, palato ſuavis, & gulæ titillandæ opportuniſſimus. Atqui comeſtibilia ſuapte natura nutrientia, ſive ſolida ſnmantur, ſive liquata, jejunium violant. Alioqui lac, ova ſorbilia & bene liquata potari, ubi lacticinia permittuntur, tempore jejunii poſſent. Qui diſpenſantur ut carnes in Quadrageſima comedant, jejunio ſervato, liquefacere capones, & pullos columbarum poſſent, eoſque potare. Nihil itaque valet dictum iſtud: *Liquida non frangunt: Chocolates ſumitur per modum potus*. Ergo non frangit jejunium. Liquida quæ veram rationem potus habent, ſumuntur in menſa ad faciliorem cibi diſtributionem, & digeſtionem: ſumuntur extra menſam ad ſitim extinguendam, aridaſque fauces refrigerandas. Quis eſt qui loco potus ſive in menſa, ſive extra menſam chocolatem potet ut ſitim extinguat? Nemo unus. Immo chocolatores communiter vel ante, vel poſt potum chocolatis poculum aquæ ſumunt ad temperandum calorem & ſiccitatem chocolatis. Ergo minus recte, minuſque vere dixeris panem & chocolatem frangere jejunium, ſi ſolida manducentur, ſecus ſi liquata ſorbeantur.

XII. Opponunt 1. Cerviſia ex hordeo, & frumento, vinum ex uva non frangunt jejunium. Ergo neque chocolates. Reſp. Si quis ex hordeo, vel frumento comminuto & trito, & ex aqua ſimul mixtis & calefactis faceret papparium, ſicut fit ex chocolate & aqua, poſſet ne tempore jejunii tale papparium ſumi? Ex ſiumento, vel uvis extrahuntur liquores ad ſitim extinguendam, & in hunc finem adhibentur in menſa, & extra menſam. Numquid chocolates potus eſt inſtitutus ad ſitim temperandam?

XIII. Opponunt 2. Conſuetudo obtinet ſorbendi chocolatem. Ergo licitus eſt ejuſdem potus. Reſp. Conſuetudo hæc putida eſt corruptela, quæ obtinet penes gulæ mancipia. Nec viri docti & pii illum abſque vera neceſſitate ſumere ſolent.

XIV. Opponunt 3. Licitus ſaltem erit chocolatis uſus ratione parvitatis materiæ. Reſp. Parvitas materiæ excuſat a peccato mortali, ſecus a veniali. Qui deliberate quotidie venialiter peccant ſummo mane tempo-

re pœnitentiæ agendæ, in proximo verſantur periculo prolabendi in mortalia. Deinde qnis definiet confinia hæc parvitatis materiæ? Paſqualigus hanc parvitatem reſtringit ad octavam, vel ſextam unciæ partem. Alii majorem quantitatem aſſignant. Nemo certam parvitatem deſignare valet. Abſtine ergo ab hac potionis voluptate, ſi cavere peccata cupis. Niſi vel ipſa jejunia præcepta ſerves, demptis effugiis, quandonam pœnitentiam ages? Chocolates non modo jejunium frangit, ſed libidinem accendit & venerem inflammat.

XV. Heinc collige ſi plures in re adeo manifeſta, & cum ſenſu communi pugnante errant, & habenas laxant; quanto facilius, & laxius errabunt in quæſtionibus a ſenſibus remotis, & difficilioribus? Audi Vincentium Gravinam nullius rigoris ſuſpectum in *Orat. de rep. ſont. doct.* ſic clamantem: *Faceſſant a Chriſtianorum ſcholis fallaces illæ diſtinctiunculæ liquidorum, & ſolidorum, quibus jejunium reſtinguendarum cupiditatum remedium potentiſſimum ſuſtulerunt, quibuſque, ut verbis D. Hieronymi utar*, abſtinentiæ nomen quæſivere deliciis, *ut audeant (o frontem hominum!) præter horas cibo ſtatutas permittere jejunantibus indicas potiones non modo contra jejunii naturam, & legem triſtitiæ nutrientes, ac ſenſus oblectantes, verum etiam contra commune fas hominum vetitas cupidines incendentes*. Pelagianos, dixerim, ſe iſti produnt, ſi putent ſe non indigere vel in ipſa Quadrageſima concupiſcentiæ depreſſione, & carnis mortificatione.

CAPUT V.

De perſonis ſubjectis jejunio, & de cauſis excuſantibus.

I. QUÆST. I. *Quo ætatis anno juvenes ſubjecti ſunt jejunii præcepto?* RESP. Communis ſententia jam obtinet, juvenes poſt expletum annum vigeſimum primum præcepto aſtringi. Ex aliis vero titulis, domandæ nempe concupiſcentiæ, publicæ calamitatis, & in pœnitentiam delictorum, ſæpe adoleſcentes jejunare aſtringuntur, plus & minus juxta virium, & ſanitatis diverſitatem. Debent quoque aliquot dies in hebdomada jejunare juvenes, ut aſſueſcant, & præparentur ad præceptum ſervandum. Jejunium enim in communi cadit ſub præcepto juris naturalis & divini; determinatio autem temporis eſt juris eccleſiaſtici. Qui infra Quadrageſimam complent annum vigeſimum primum, obnoxii ſunt præcepto, etiamſi unus dies ſupereſſet.

II. QUÆST. II. *Senes expleto anno ſexageſimo aſtringuntur ne præcepto jejunii, ſi firmæ ſint valetudinis?* RESP. Negant aliqui. Hæc opinio falſa mihi eſt. Senes ſæpe excuſantur non ratione ſenectutis, ſed quia plura in ſenectute experiuntur incommoda, & infirmitates. Ceterum plurimi ſenes firmæ valetudinis facilius jejunant quam viri triginta, vel quadraginta annorum. Quare adverſa opinio nullo probabilitatis gradu fruitur, ſed penitus rejicienda eſt. Oraculum S. Pii V. quod obtrudunt aliqui, fabuloſum eſt, ut oſtendi *Tom. 5. lib. 2. diſſ. 2. c. 19. n. 9.*

III. QUÆST. III. *Qui non poteſt totum jejunium implere, tenetur ne ad partem: & utrum ſæpius modica comedentes graviter peccent?* RESP. Negabant olim primam partem non pauci, unde inferebant, exemptos ab abſtinentia a carnibus liberos eſſe a jejunio: quorum opinio improbata eſt. Solvendum eſt pœnitentiæ debitum eo modo quo ſolvi poteſt. Dividuum enim eſt jejunii debitum. Qui non poteſt totum, ſolvat partem, ut ratio naturalis dictat. Qui non poteſt veſci piſcibus, utatur lacticiniis: qui carnibus vere indiget, ſervet unicam comeſturam: qui nihil poteſt, nihil ſolvat. Quid benignius excogitari poteſt? Sed quiſque cogitet quod Deus non irridetur.

IV. Qui extra unicam comeſturam, & collatiunculam in die jejunii comederet integram unciam cibi, graviter juxta communem prudentum exiſtimationem peccaret. Idem dicendum de illis qui modica ſæpius comederent, quando hæc modica efficerent quantitatem gravem. Negabant hoc olim nonnulli; ſed iſtorum opinio proſcripta eſt ab Alex. VII. in hac theſi: *In die jejunii qui ſæpius modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.*

V. Advenæ, peregrini, viatores jejunia univerſalia Eccleſiæ, ubicumque fuerint, ſervare tenentur. Tenentur quoque ſervare jejunia peculiaria locorum ubi commorantur, ut communiter Theologi docent.

VI. Qui jejunio non eſt adſtrictus, graviter peccat, ſi alium invitet & alliciat ad cœnandum ſecum, ſciens quod jejunium frangeret. Caupones nequeunt cœnam miniſtrare hoſpitibus quos ſciunt tempore jejunii prandiſſe. Neque audiendi ſunt oppoſitum ſuſtinentes. Neque refert caupones prævide-

re

re hoſpites ſuos ad alios acceſſuros : quia non licet propter commodum temporale cooperari ruinæ ſpirituali proximi. Si vero caupones dubitent, num hoſpites teneantur jejunare, aut dubium deponant, aut modeſte interrogent. Graviter peccant caupones, qui hoſpites recipere nolunt, niſi cœnent, cum jejunare aſtringuntur. Peccant quoque graviter caupones qui carnes in Quadrageſima hoſpitibus miniſtrant non requiſiti, excepta neceſſitate, aut privilegio. Famuli, & ancillæ, quæ coguntur a dominis parare tempore jejunii cibos vetitos, cum patet dominos non egere carnibus, neque eſſe diſpenſatos, debent, quoad poſſunt, alios perquirere dominos. Communiter famuli, & ancillæ præſumere debent dominos ſuos aut diſpenſatos, aut indigos ejuſmodi eſcarum. Ceterum ſi ita ſceleſtos cognoſcerent ut jejunia contemnerent, recedere ab illis deberent.

VII. Patresfamilias, & domini curare debent ut domeſtici, filii, famuli, & alii jejunia præſcripta obſervent, tum exemplo, tum adhortatione. Peccant domini cogentes ſervos ad opera gravia, quæ jejunium impediunt, quando ejuſmodi opera gravia commode differri in aliud tempus queunt.

VIII. Quæst. iv. *Quænam ſunt cauſæ a jejunio excuſantes?* Resp. Prima eſt impotentia. De hac impotentia innumeras quæſtiunculas inſtituunt aliqui. Impotentes vocant qui dormire, qui calefieri nequeunt. Diſtinguenda eſt difficultas ab impotentia: hæc, non illa excuſat. Si difficultas, & moleſtia infirmitatem induceret, tunc prudentis arbitrio temperandum jejunium eſt. Qui collatione mane ſumpta, prandio in veſperam dilato, jejunare poſſet, deberet hunc ordinem ſervare, quamvis negent aliqui, ut eximant ſimiles a jejunio.

IX. Quæst. v. *An conjugati liberi ſint a jejunio, ut ſolvant debitum conjugale?* Resp. Patres, & antiqui tum Theologi, tum Canoniſtæ docuerunt, conjugatos ſervare continentiam debere jejunii tempore: idque ex Scriptura ſancta eruunt, Joele inquiente cap. 2. *Sanctificate jejunium . . . Egrediatur ſponſus de cubili ſuo, & ſponſa de thalamo ſuo*. Plures recentiores adeo diſtant ab hac cæleſti doctrina, ut aſſerant uxorem frangere jejunium poſſe ut debitum reddat, neque debere precibus removere maritum a petendo, quod reddere ſine violatione jejunii nequit. Doctrina hæc tamquam adverſa Scripturæ, Patribus, & antiquioribus Theologis rejicienda eſt: multoque magis doctrina illorum qui aſſerunt, uxores, & puellas jejunium frangere poſſe, ne macilentæ appareant. Prudentes tamen ſint oportet Confeſſarii in ſuadenda conjugatis continentia.

X. Quæst. vi. *Quiſnam labor a jejunio excuſet?* Resp. Certum eſt quemcumque laborem a jejunio non excuſare, ut patet in hac theſi ab Alex. VII. proſcripta: *Omnes officiales qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii, nec debent ſe certificare, an labor ſit incompatibilis cum jejunio*. Artifices ergo aliqui robuſti & ſani jejunare aſtringuntur. Sutores, ſartores, barbitonſores, pictores nullo modo vi artium a jejunio excuſantur. Si aliquis debilis ſit, & labori adſtrictus, ut ſe, & familiam alat, diſpenſationem obtineat. Itinerantes, equitantes, & ſimiles non excuſantur abſolute a jejunio, ut defendebant non pauci, quorum opinionem proſcripſit Alex. VII. in hac theſi: *Excuſantur abſolute a præcepto jejunii omnes illi qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiam ſi iter unius diei conficiant*. Si iter longum ſit, & ita neceſſarium quod differri nequeat, & componi cum jejunio non poſſit, tunc tales itinerantes excuſantur a jejunio.

XI. Quæst. vii. *Utrum concionantes excuſentur a jejunio?* Resp. Duo ſunt in jejunio conſideranda: abſtinentia a carnibus, & unica comeſtio. Quantum ad primum Concionatores, qui præire exemplo debent, non excuſantur ab abſtinentia a carnibus. Conſtitutiones Ordin. Præd. titulo de Prædicat. ita decernunt apud Fontanam. *Concionatores qui tempore Quadrageſimæ a carnibus abſtinere non valent, per Quadrageſimam ad populum concionari non poſſint, ne plus tanto ſcandalo offendant quam verbis ædificent*. Conſtitutiones Servitarum *tom. 2. pag.* 124. hæc decernunt: *Qui cibis quadrageſimalibus veſci non poſſunt, hi propter ædificationem proximi extra domos noſtras concionaturi non mittantur*. Concionatores non pauci veſcuntur carnibus, populo non ignorante, ſingulis Quadrageſimæ diebus. Mirum ergo haud eſſe debet, ſi parum, aut nihil in populo proficiant. Clamabat Paulus: *Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne cum aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar*. Quantum ad ſecundum, qui ſingulis diebus concionantur, ſi jejunare nequeant, diſpenſationem a Superiore petant. Mihi falſa eſt opinio P. Thomæ Sanchez, qui *lib. 5. conſ. c. 1. dub. 13.*

n. 6. eos excuſat a jejunio qui ter vel quater in hebdomada concionantur : quoniam, inquit, debent conſervare vires pro futuris Quadrageſimis. Confeſſarii, Magiſtri, Lectores nullo modo a jejunio excuſantur.

XII. Altera cauſa quæ a jejunio excuſat, eſt diſpenſatio, quam Superiores eccleſiaſtici impertiri valeat. Medici nullo modo diſpenſare queunt, ſed ſolum judicium proferre, quod infirmitas, vel debilitas grave nocumentum inferat, niſi jejunium ſolvatur. Non enim quælibet difficultas, vel capitis dolor ſufficiens eſt diſpenſandi cauſa. Sed plurimi ex medicis potiſſimum in cauſa ſunt cur jejunia paſſim violentur : iſti enim, ut auram popularem aucupentur, & multiplicent clientum turbas, omnibus, & præcipue nobilibus, adulantur, & atteſtationem pro diſpenſatione offerunt etiam non quæſiti. Cauſas juſtæ diſpenſationis alibi explicabo.

XIII. Quæst. viii. *Quænam opera comitari jejunia Chriſtianorum debent?* Resp. Jejunium Chriſtianorum officium virtutis eſt. Quare primum omnium abſtinendum a peccatis eſt. *Declina a malo, & fac bonum.* Gravia & difficillima ſunt plurimis Chriſtianis jejunia, quia cum anima onuſta ſit peccatorum pondere, fructum, & dulcedinem pœnitentiæ non guſtant. *Ecce* (inquit Iſa. cap. 48.) *in die jejunii veſtri invenitur voluntas veſtra.* Mundata anima a peccatis exercere debent Chriſtiani virtutum officia, præſertim eleemoſynam, orationem, & infirmorum viſitationem. Totam fere diſſertationem inſumpſi in reſolvendis caſibus, in dirimendis quæſtiunculis, quæ inutiles & ineptæ forent, niſi neceſſitas vindicandæ veritatis ad id urgeret. Patres omnes eo ſtudia ſua conferunt ut jejuniorum obſervantiam ſuadeant, & virtutum, præſertim eleemoſynæ, & orationis, officia inculcent. Et hæc eſt optima differendi ratio. Verum eo infelicitatis devenit ætate noſtra tradendæ morum Theologiæ ratio, ut tota litigioſa, ſophiſtica, & pugnaciſſima ſit, quæ vitilitigatores, & argutatores efficiat lectores, minime vero humiles & exactos obſervatores. Hoc ſæpius indicavi, & millies repetam. Vide plura *Tom. 5. lib. 2. diſ. 2. cap. 27. & 28.*

DISSERTATIO III.

De tertio, & quarto præcepto Eccleſiæ, nempe annuæ confeſſionis, & paſchalis communionis.

CAPUT I.

Recenſentur propoſitiones damnatæ.

I. *Qui facit confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.* Eſt 14. ex damnatis ab Alex. VII.

II. *Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit confeſſionis præcepto, dicens, Commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam.* Eſt 25.

III. *Præcepto communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem.* Eſt 55. Innocentii XI.

CAPUT II.

Eccleſia præceptum edidit, quod per ſe obligat omnes fideles ad peccatorum confeſſionem ſingulis annis.

I. Innocentius III. Pontifex ſummus in Concilio generali Lateranenſi IV. anno 1215. hunc edidit canonem. *Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata confiteatur fideliter ſaltem ſemel in anno proprio Sacerdoti, & injunctam ſibi pœnitentiam ſtudeat pro viribus adimplere, ſuſcipiens reverenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ ſacramentum niſi forte de conſilio proprii Sacerdotis ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abſtinendum : alioquin & vivens ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, & moriens chriſtiana careat ſepultura.* Hoc Concilii Lateranenſis ſtatutum confirmavit Tridentina Synodus *ſeſſ. 14. can. 8.* his verbis. *Si quis dixerit confeſſionem omnium peccatorum, qualem Eccleſia ſervat, eſſe impoſſibilem, & traditionem humanam a piis abolendam, aut ad eam non teneri omnes, & ſingulos utriuſque ſexus Chriſtifideles, juxta magni Concilii Lateranenſis conſtitutionem, ſemel in anno, & ob id ſuadendum eſſe Chriſtifidelibus ut non confiteantur tempore Quadrageſimæ; anathema ſit.*

II. Hoc præceptum aſtringit non Catholicos modo, verum etiam hæreticos, illos proxime, iſtos remote, quatenus tenentur te-

con-

Digitized by Google

conciliari Eccleſiæ, ut ab excommunicatione ſoluti fiant Eccleſiæ membra. Præceptum enim aſtringit omnes baptizatos, atque adeo etiam hæreticos, qui valide baptizati ſunt.

III. Vi iſtius præcepti fideles obſtringuntur confiteri peccata mortalia tum externa, tum interna Sacerdoti, ut omnes Theologi fatentur, & Tridentinum definivit *ſeſſ.* 14. *cap.* 5. his verbis. *Ex his colligitur oportere a pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem ſui diſcuſſionem, conſcientiam habent, in confeſſione recenſeri, etiamſi occultiſſima illa ſint*. Præceptum hoc mortalia, ſecus venialia comprehendit. Qui nullum mortale per totum annum perpetraverit, eſſet ne obnoxius huic præcepto? Fuſe diſputant auctores hac de re; ſed inutilis diſputatio eſt. Quoniam qui abſtinet a mortalibus, pluries in annum confitetur, & evaneſcit diſſidium. Utcumque autem res ſe ſe habeat, fidelis qui vi præcepti tenetur ſuſcipere communionem paſchalem, debet ſe ſiſtere Confeſſario, eique manifeſtare conſcientiam ſuam.

IV. QUÆST. I. *Qua anni parte obligat hoc præceptum?* RESP. Communior ſententia docet obligare ſemel in anno, nulla anni parte deſignata. Petrus Soto auctor graviſſimus *lect. de Confeſſ.* defendit præceptum iſtud in determinata anni parte obligare, nempe in Quadrageſima, & in Paſchate. Hæc ſecunda ſententia praxim fidelium ſpectat, qui reipſa cum in Paſchate communicare debeant, confiteri etiam ſolent. Itaque ſi præceptum abſolute ſpectetur, ſemel in anno confiteri jubet, nulla determinata anni parte; ſi vero ſimul cum paſchali communione accipiatur, in Quadrageſima, & in Paſchate executioni demandatur. Annus vero computatur a Paſchate ad aliud Paſcha. Si per integrum annum quis confeſſus non fuerit, tenetur cum primum commode poteſt confiteri, ut communis & vera ſententia docet. Qui prævidet infra annum ſe impediendum fore, tenetur prævenire confeſſionem. Qui confeſſus eſt omnia peccata quæ memoriæ occurrunt, ſi poſtea recordetur peccati mortalis obliti, tutius erit intra annum illud confiteri, licet plures negent. Idem dicendum de eo qui propter juſtam cauſam ſcienter omittit. Tenetur enim cum primum commode poteſt illud confiteri. Quoniam præceptum totum annum reſpicit, & qui non poteſt in una anni parte, tenetur in altera parte illud implere.

V. QUÆST. II. *An præceptum impleatur per confeſſionem invalidam?* RESP. Affirmarunt olim nonnulli, quorum opinio damnata eſt ab Alex. VII. in hac theſi: *Qui facit confeſſionem voluntarie nullam, ſatiſfacit præcepto Eccleſiæ*. Qui facit confeſſionem voluntarie nullam, non ſuſcipit ſacramentum. Præceptum autem divinum jubet, ut ſuſcipiatur ſacramentum. Præceptum vero eccleſiaſticum determinat ut ſuſcipiatur ſemel in anno.

CAPUT III.

De illis qui huic præcepto ſubjecti ſunt, & de cauſis excuſantibus.

I. QUÆST. I. *Quo ætatis anno tenentur pueri confiteri?* RESP. Communis & vera ſententia docet, cum primum iſtis affulget rationis lumen, quod circiter ſeptennium contingit. Prudentia tamen, & patientia Parochis, & Confeſſoribus opus eſt ut diſcernatur quandonam pueri iſti apti ſunt ad præceptum implendum. Plures tum patresfamilias, tum Parochi, & Confeſſarii negligentes ſunt in hac puerorum inſtructione. Ceteri quoque fideles omnes ſive viri, ſive feminæ, ſive ſenes, ſive juvenes huic præcepto ſubjecti ſunt, nemine, neque ipſo ſummo Pontifice excepto.

II. QUÆST. II. *Quænam ſunt cauſæ ab hoc præcepto excuſantes?* RESP. I. Eſt impotentia phyſica, quando omni adhibita diligentia Confeſſarius reperiri nequit. Impotentia quoque moralis, quando nempe abſque graviſſimo incommodo reperiri Confeſſarius non poſſet. Regula præciſa hujuſce impotentiæ moralis præſcribi nequit. Iter unius & alterius diei excuſabit puellam, ſecus hominem. Quare prudentis arbitrio hoc relinquitur. Vix hoc accidere poteſt in regionibus noſtris, ubi Confeſſarii abundant.

III. Grave periculum famæ, honoris, vel fortunæ excuſat quoque ab iſtius præcepti obſervantia: quia lex eccleſiaſtica cum tanto periculo non obſtringit. Detrimentum tamen famæ, vel honoris, quod ſubire deberes apud Confeſſarium, qui de te optimam conceperat opinionem, te non excuſaret a præcepto implendo.

IV. QUÆST. III. *Fidelis qui ignorat idioma Confeſſarii, tenetur ne confiteri per interpretem?* RESP. Negat communis & vera ſententia, præceptum eccleſiaſticum obligare cum

eum tanto onere. In articulo vero mortis divinum præceptum urgere etiam per interpretem ad confeſſionem mihi videtur valde probabile, & eſt doctrina S. Thomæ in *ſuppl. q. 9. ar. 3. ad* 2. Immo probabilius mihi videtur Sacerdotem in peccato mortali exiſtentem, & volentem celebrare præcepto divino obſtringi ad confeſſionem per interpretem prudentem & probum, ſi adſit. Scio plurimos Theologos oppoſitum docere; ſed ratio quam produnt, non videtur convincere. Supplendum, inquiunt, eſt per contritionem juſtificantem. At iſti ipſi Theologi docent contritionem donum eſſe adeo rarum, ut nolint eam eſſe neceſſariam ad confeſſionem: & nunc illam obviam omnibus perhibent. Detrimentum famæ quod opponitur, nullius eſt momenti. Nam æque interpres, ac Confeſſarius ſigillo ſacro obſtringuntur. Quid quod communiter homines ſua peccata communicant aliis, nulla urgente neceſſitate? Et ut in tuto collocent ſalutem ſuam, divinumque præceptum impleant, famæ detrimentum opponunt? Verum hoc raro contingit: idcirco longiorem non poſtulat diſcuſſionem.

V. Mutus, qui nequit voce, debet per nutus, aut ſcripturam confiteri, ut probabilior, & communior ſententia docet.

VI. QUÆST. IV. *Quæ pœnæ impoſitæ ſunt omittentibus implere præceptum annuæ confeſſionis?* RESP. Jure communi nulla pœna imponitur ipſo facto incurrenda. Nam in cap. *Utriuſque ſexus* ſolum arcentur tranſgreſſores ab ingreſſu Eccleſiæ, & ab eccleſiaſtica ſepultura poſt judicis ſententiam. Plures tamen Epiſcopi in ſuis diœceſibus ferunt excommunicationem ipſo facto incurrendam in tranſgreſſores hujus præcepti, vel utriuſque, confeſſionis, & communionis. Quam excommunicationem incurrunt etiam illi qui faciunt confeſſionem voluntarie nullam. Pueri tamen ante annum decimum omittentes hoc præceptum excommunicationem non contrahunt. Huic excommunicationi ſubjectæ ſunt meretrices, quia tenentur ſe ſe convertere.

CAPUT IV.

De communione paſchali.

I. QUÆST. I. *Datur ne præceptum communionis paſchalis?* RESP. Affirmant omnes catholici, latumque eſt in Concilio Lateranenſi cap. *Utriuſque ſexus*. Hoc præceptum obligat ſolos fideles baptizatos. Hæretici huic præcepto ſubditi ſunt, quatenus redire in Eccleſiæ ſinum aſtringuntur. Antiquitus infantes ſtatim poſt Baptiſma ſacram recipiebant Euchariſtiam; & hæc diſciplina, quæ pluribus obtinuit ſæculis, ſolum poſt XIII. penitus exolevit.

II. In præſentia diſputant Theologi, quo anno ætatis accedere pueri ad communionem teneantur. P. Suarez cum pluribus aliis deſignat annum duodecimum. Quia ſacramentum Euchariſtiæ dignius eſt ſacramento Pœnitentiæ: & hoc præ illo magis neceſſarium eſt. Verum mihi probabilius videtur tempus illud quod opportunum judicatur pro confeſſione, aptum eſſe pro communione. Immo facilius ſuadetur infanti adoratio, & fides Euchariſtiæ, quam inſtruatur pro confeſſione peragenda. Conceptionem doloris, & firmi propoſiti non adeo facile infantes percipiunt. Quare ſi circiter ſeptennium, vel octennium judicantur habiles pro confeſſione, habiliores erunt pro communione. Accedit quod hæc noſtra ſententia perſpicue eruitur ex Conciliis Lateranenſi, & Tridentino, & Cathechiſmo Tridentino *par. 2. n. 63*.

III. QUÆST. II. *Qua anni parte urget hoc præceptum?* RESP. Eccleſiæ initio communio quotidiana erat: deferveſcente fidelium caritate fuit trina, & tandem unica ſub præcepto. Tempus præcepti iſtius implendi eſt paſchale, ut ex Lateranenſi colligitur: *Ad minus in Paſcha*. Paſchatis nomine quindecim dierum ſpatium comprehenditur. De conſilio tamen Confeſſarii ultra tempus paſchale differri obſervantia hujus præcepti poteſt, ut omnes fatentur. Quare ſi Confeſſarius non deprehendit pœnitentem ſatis diſpoſitum pro obtinenda abſolutione, differre illam poteſt donec eumdem ex certis moraliter ſignis contritum agnoſcat. Qui vero abſque conſilio Sacerdotis omiſit communionem ſive ex impotentia, ſive ex malitia, ſive ex oblivione, cum primum poteſt, implere communionis paſchalis præceptum aſtringitur, ut communior, & probabilior ſententia docet.

IV. QUÆST. III. *An qui prævidet ſe non poſſe infra intervallum paſchale communionem ſuſcipere, teneatur illam anticipare?* RESP. Negant Suarez, Azorius, Reginaldus, Gbetius, Leander, & alii apud ipſum. Contraria ſententia mihi probabilior eſt. Quoniam dum præceptum in primis jubet ſubſtantiam actus, deinde circumſtantiam ejuſdem, ſi utrum-

Digitized by Google

trumque impleri nequit, ſaltem ponenda eſt actus ſubſtantia. Porro quod primum imponit mandatum, eſt communio ſemel in anno. *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Secundario vero præſcribit circumſtantiam temporis paſchalis. Ergo qui prævidet non poſſe ſe hanc circumſtantiam exequi, tenetur prævenire, & anticipare communionem, ut obſervet ſubſtantiam, & quod primum præceptum imponit. Idem dictum eſt de præcepto annuæ confeſſionis. Similiter qui prævidet circa meridiem impediendum fore ab audiendo Sacro, tenetur cum poteſt ſummo mane Sacrum audire.

V. QUÆST. IV. *An qui indigne communicant, hoc præceptum impleant?* RESP. Sententia adfirmans damnata ab Alex. VII. fuit, ut patet ex theſi ſupra reſcripta.

VI. Excommunicati, & interdicti excuſantur a ſumptione Euchariſtiæ, dummodo ipſi in cauſa non ſint cur a cenſuris non abſolvantur. Si autem ipſi ſua contumacia obicem ponunt ne abſolvantur, tunc ipſi peccant contra hoc præceptum.

VII. Quilibet parochianus tenetur in ſua propria parochia communionem ſumere, aut alibi de licentia proprii Parochi. Sacerdotes tamen celebrantes in quacumque Eccleſia implent hoc præceptum. Regulares & in mortis articulo, & in tempore Paſchatis ſuis familiaribus, & ſervitoribus in ſuis Monaſteriis, & locis a Parochorum juriſdictione exemptis adiminiſtrare valent Euchariſtiam. Item contendunt nonnulli, poſſe Regulares tempore paſchali ſæcularibus adminiſtrare Euchariſtiam pro præcepto implendo, & adducunt privilegia Nicolai V. & Julii II. Sed privilegia hæc commentitia mihi ſunt, nec in Bullariis reperiuntur. Idcirco rejicienda omnino ſunt tamquam praxi univerſali contraria; ſicuti rejicienda eſt opinio docentium, in articulo mortis poſſe Regulares adminiſtrare laicis Euchariſtiam per modum Viatici. Allegata quippe privilegia Pauli IV. apocrypha ſunt. Solum Parocho deficiente, Regulares, & ſinguli Sacerdotes adminiſtrare in articulo mortis viaticum fidelibus valent.

VIII. Advenæ, & peregrini qui ad proprias Parochias redire nequeunt, Paſchatis tempore ſatisfaciunt præcepto communionis paſchalis in quacumque Eccleſia ſive Regularium, ſive aliorum Sacerdotum, ſi ſuſcipiant Euchariſtiam a Sacerdotibus facultatem habentibus illam adminiſtrandi. Plura alia dicentur de ſacramentis Pœnitentiæ & Euchariſtiæ.

DISSERTATIO IV.

De decimis quinto Eccleſiæ præcepto impoſitis.

CAPUT I.

Decimarum notio, origo, & ſolvendarum obligatio.

I. QUÆST. I. *Quid ſint decimæ, & quænam earum origo?* RESP. Decima eſt illa fructuum pars quæ quotannis Eccleſiæ miniſtris perſolvitur. Decima nuncupatur, quia eſt omnium bonorum mobilium, ſive fructuum jure quæſitorum pars decima. Decimarum origo quamcumque legem ſcriptam antecedit. Abraham quippe ante legem Moſaicam decimas ſolvit Sacerdoti Melchiſedech. Lex enim ipſa naturalis ſuggerit alendos eſſe Sacerdotes divino cultui applicatos, & pro populo apud Deum precantes, & intercedentes peccatorum remiſſionem. Lex autem poſitiva, ſeu ſcripta definivit hanc alimentorum quantitatem debere eſſe decimam bonorum mobilium partem.

II. QUÆST. II. *Quot ſunt decimarum genera?* RESP. Tribuuntur communiter in *reales*, *perſonales*, & *mixtas*. *Reales*, ſeu *prædiales* ſolvuntur de fructibus prædiorum, agrorum, vinearum, pratorum, hortorum, arborum, domorum locatarum, ſilvarum. Prædia, alia quæ ſemper fuerunt culta; aliaquæ vocantur *novalia*, quæ nempe ex hominum memoria ante culta non fuerunt. *Perſonales* ſunt quæ ſolvuntur ex bonis propria induſtria, puta militia, negotiatione, ſcientia, officio, & quavis alia arte acquiſitis. *Mixtæ* partim reales ſunt, partim perſonales. *Prædiales* dividuntur in *majores*, quæ de frumento, vino, & oleo ſolvuntur; & in *minores*, quæ de vitulis, agnis, pullis, butyro, caſeo, leguminibus, & hortorum fructibus offeruntur. Tandem aliæ *eccleſiaſticæ*, quas miniſtris Eccleſiæ pro eorum ſuſtentatione populus ſolvit; aliæ *laicales*, quæ ex conceſſione Eccleſiæ a laicis percipiuntur.

III. QUÆST. III. *An jure tantum eccleſiaſtico decimæ in lege gratiæ ſolvantur?* RESP.

Digitized by Google

Resp. Sermo eſt de decimarum quantitate, quam Canoniſtæ aliqui contendunt eſſe juris divini. Quam opinionem omnino falſam improbant Theologi plures defendentes hanc quantitatis determinationem eſſe juris eccleſiaſtici. Quamobrem conſuetudine abrogari poſſet debitum decimarum, ſi alia via proviſum miniſtris Eccleſiæ eſſet. Quia ceſſante titulo, ceſſat debitum. Titulus decimarum eſt ſuſtentatio miniſtrorum. Ergo ſi aliunde miniſtri haberent unde viverent, jam ceſſaret titulus decimarum. Verum hoc nunquam eveniet. Conſuetudo dumtaxat obtinet quod decimæ ſolvantur ex his rebus, non item ex aliis.

IV. Quæst. iv. *Quinam ſolvere decimas debent?* Resp. Omnes fideles baptizati vi juris communis per ſe loquendo, niſi aliquo fruantur privilegio, ad ſolvendas decimas aſtringuntur. Hinc infideles, Turcæ, Judæi, ceterique qui baptizati non ſunt, decimarum oneri non ſubjiciuntur, ſi ſermo ſit de decimis perſonalibus. Nam ſi infideles prædia poſſiderent in provinciis ſubjectis Principibus chriſtianis, decimas pendere tenerentur, quæ talia prædia conſequuntur. Summus Pontifex, & Epiſcopi decimas perſonales ſolvere non tenentur. Pontifices vero ſolvere decimas prædiales tenentur de illis terris, & fundis, quos poſſident titulo patrimonii privati temporalis. Quoniam onus iſtud reale eſt prædiis annexum, ſolvendum illis Parochis intra quorum territorium prædia conſtituta ſunt. Idem potiori jure dicendum de Epiſcopis eſt. De prædiis Epiſcopatus ſolvere decimas non debent, ſed ſolum de prædiis quæ titulo hereditatis poſſident. Idem quoque dicendum de Parochis & Curatis eſt. Clerici ſimplices tenentur decimas ſolvere tum perſonales, tum reales. Quoniam decimæ perſonales debentur ratione ſacramentorum, quæ Clerici a Parochis ſuſcipiunt. Duplici titulo lucrari Clerici valent, nempe ſpirituali Miſſam celebrando, aut defunctorum cavavera ſepeliendo &c. & de his ſolvere decimas non aſtringuntur, & temporali, ſeu profano, & de his quæ hac induſtria lucrantur, offerre decimas tenentur. Pauperes gravi, vel extrema neceſſitate laborantes a decimarum ſolutione liberi ſunt. Qui vero ſunt in communi paupertate, non eximuntur a decimarum ſolutione, ſicuti non liberantur a pendendo Regi tributo. Cavendum autem eſt ne effingatur paupertas gravis ubi non eſt.

V. Regulares vi ſuorum privilegiorum exempti ſunt a ſolvendis decimis non ſolum de novalibus, ſed etiam de aliis terris ante & poſt Concilium Lateranenſe acquiſitis propriiſque ſumptibus cultis, ut communis ſententia docet, & aperte declaratum eſt in textu cap. *Audientiam*. De terris vero traditis colonis colendis ſolvere decimas tenentur, dum coloni propriis ſumptibus terras excolunt. Contendunt Salmanticenſes, exemptos eſſe Regulares etiam a pendendis decimis de illis prædiis quæ ipſi Religioſi conducunt, aut in emphyteuſim accipiunt, propriiſque ſumptibus, aut manibus excolunt, & adducunt ex Garcia privilegium Martini V. cuidam Ordini conceſſum, & per communicationem ad ceteros Ordines amplificatum. Hæc communicatio utpote odioſa & noxia juri Parochorum, rejicienda eſt. Quare dicta opinio Salmanticenſium, & aliorum plurium non mihi videtur vera.

CAPUT II.

De quibus rebus decimæ tam perſonales, quam prædiales, quove tempore ſolvi debeant.

I. Quæst. i. *De quibus lucris ſolvendæ decimæ perſonales ſint?* Resp. De omnibus proventibus per induſtriam acquiſitis decimæ ſolvendæ vi juris communis ſunt, ut omnes Canoniſtæ, & Theologi docent. Quare omnes mercatores, milites, advocati, notarii, judices, venatores, piſcatores, artifices, famuli, & ancillæ, de lucris, & mercede acquiſita ad decimas tenentur. De turpi vero lucro, ut de meretricio, Eccleſia non recipit decimas, ne videatur peccato conſentire.

II. Recenſitæ decimæ, quæ vi juris communis debentur, vi oppoſitæ conſuetudinis omnes abrogatæ ſunt, & nullibi jam ſolvuntur. Si alicubi tamen ſolvantur, patriæ mos ſervandus eſt.

III. Quæst. ii. *De quibus rebus decimæ prædiales ſolvendæ ſunt?* Resp. Vi juris communis Eccleſiæ decimæ debentur de omnibus terræ fructibus, etiam de pratis, de paſcuis, de lino, canape, de auri, argentique fodinis, de proventibus domorum, molendinorum, clibanorum; verum hodie de his omnibus, aliiſque decimæ non penduntur. Quare cujuſcumque patriæ conſuetudo ſervanda eſt.

IV.

IV. Quæst. III. *An peccent qui decimas non ſolvunt?* Resp. Solutio decimarum, qoibus aluotor Eccleſiæ miniſtri, eſt actus juſtitiæ, & quatenus Deo offeruntur, eſt actus Religionis. Quare qui eaſdem defraudant, peccant tum contra juſtitiam, tum contra Religionem.

V. Quæst. IV. *Latæ ne ſunt aliquæ pœnæ contra defraudantes decimas?* Resp. Latam eſſe pœnam excommunicationis, quam ipſo facto incurrunt, docer Rebuffus, cujus opinio falſa eſt, ut ex Tridentioo *ſeſſ.* 25. *cap.* 12. colligitur. *Qui decimas aut ſubtrahunt, aut impediunt, excommunicentur; nec de hoc crimine, niſi plena reſtitutione ſecuta, abſolvantur.* Non ergo decimarum defraodatores ſunt ipſo facto excommunicati, ſed excommuoicari jure valent. Huic enim pœnæ contumacia præire debet. Qui fructus non decimatos furatur, ad reſtitutionem tenetur, ſicut & illi qui comburunt ſegetes, ceteroſque fructus terræ.

VI. Quæst. V. *Quibus Eccleſiis, & perſonis ſolvendæ decimæ ſunt?* Resp. Olim ſolvebantur cœtui clericorum, quorum diſtributor erat loci Epiſcopus, qui Eccleſiæ miniſtris eaſdem diſtribuebat. Facta bonorum diſtributione, jure commuoi hodierno ſolis Parochis decimæ debentur. Olim Epiſcopis *Quarta* debebatur; ſed vi juris hodieroi nulla decimarum portio Epiſcopis ſolvitur. Quando vero prædia non ſunt alicoi Eccleſiæ adnexa, vel ſunt adſixa Eccleſiæ cathedrali cojos Parochus ſit ipſe Epiſcopus, tunc huic ſolvendæ decimæ ſunt.

VII. Ut paucis rem perſtringam, fideles diligentes & prompti ſint io decimis reddendis juxta cooſuetodinem hodiernam cujuſcumque patriæ, ut mercedem a Deo recipiant, qui io præmium etiam temporale terras fecuodabit, ut *cap.* 3. Malachias Propheta ſpondet. *Inferte omnem decimam in horreum, & ſit cibus in domo mea: & probate me ſuper hoc, dicit Dominus, ſi non aperuero vobis cataractas cæli, & effudero vobis benedictionem uſque ad abundantiam, & increpabo pro vobis devorantem, & non corrumpet fructum terræ veſtræ: nec erit ſterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum. Et beatos vos dicent omnes gentes: eritis enim vos terra deſiderabilis, dicit Dominus exercituum.* Peccant fideles decimarum ſolutionem omittentes; ſed gravius peccant miniſtri Dei quoties eiſdem decimis abutuntur, quoties quod victui, & veſtitui ſupereſt, non diſtribuunt pauperibus.

CAPUT III.

De primitiis.

I. Multiplex primitiarum ſignificatio. 1. Temporis ioitia prodit, ut inquit *Rom.* 8. S. Paulus: *Nos ipſi primitias ſpiritus habentes.* 2. Dignitatem quamdam præfert, & peculiarem bonitatem, ot fructus terræ ſelectiores, & præſtantiores. Primitiæ, de quibus nunc ſermo eſt, ſunt primi froctus agrorum, & arborum, qui Deo offeruntor, de quibus S. Thomas 2. 2. *q.* 86. fuſe loquitur.

II. Primitiæ a decimis diſtioguntur, quod hæ in miniſtrorum Eccleſiæ ſuſtentationem, & pauperom ſubſidium exhibeantur; illæ vero in grati animi argumentum pro acceptis beneficiis Deo offeruntur.

III. Omnes fere gentes naturali lumine perfuſæ aliquid frugum Deo offerre in more habent, ut advertit Angelicus *loc. cit. a.* 4. Io veteri lege fuiſſe præceptum a Deo impoſitum filiis Iſrael de primitiarum oblatiooe, aperta Scriptorarom teſtimooia declarant, ut habetur *Exod. c.* 22. & 23.

IV. In lege gratiæ jus divinum non imponit ſolutionem primitiarum: fuit olim præceptum eccleſiaſticum, ſed oooc conſuetudioe abrogatum eſt experientia teſte.

V. Oblatio ad Deum relata comprehendit ſacrificium, decimas, primitias, eaſque res omoes quas fideles ſponte in divinum cultom cooferunt. Quæ vero liberaliter Dei miniſtris donantur in ſuſtentatiooem, oblationes proprie ooncupantur. Oblationes qoæ a fidelibus fiont, ſoli Parocho debentur, ſive fiant intra, ſive extra Eccleſiam. Similiter oblatiooes factæ ſacris imaginibus in ſacellis aliquibus pertinent ad Parochum illius parochiæ in qua ſunt imagines. Item ſi imago ſit depicta io pariete alicojus domus, per quam patrare Deus miracula vellet, oblationes eidem factæ ad Parochum attinent. Si plura de primitiis ſcire cupis, conſule S. Thomam *loc. cit.* & *Tom.* 5. *Theol. Chriſt. lib.* 3. *diſt.* 2.

Digitized by Google

LIBER VIII.

DE OFFICIIS HOMINUM, SEU DE ACTIBUS HUMANIS, ATQUE DE LEGE TUM NATURALI, TUM POSITIVA: ITEM DE VITIIS, ET PECCATIS.

DISSERTATIO I.

De officiis hominum.

CAPUT I.

De officiis voluntariis, & liberis.

I. QUÆST. I. *Quid ſit officium voluntarium?* RESP. Eſt *actus a principio intrinſeco procedens cum cognitione finis*. Primæ particulæ diſtinguunt motum voluntarium a motu per vim, aut per artem producto, ſeu a motu violento, & artificiali, qui a principio extrinſeco proficiſcitur. Ultimæ particulæ *cum cognitione finis* preſſe accipiendæ ſunt prout cognoſcitur finis ut finis, ſeu ut bonum movens voluntatem, & ut reſpectum explicans ad mediorum proportionem cum eodem fine. Heinc actiones brutorum non ſunt voluntariæ: quia licet ab intrinſeco manent, carent tamen cognitione comparante finem cum mediis.

II. QUÆST. II. *Quotuplex voluntarium?* RESP. Multiplex. Aliud *in actu*, quod eſt actio ipſa egrediens a principio intrinſeco cum cognitione finis; aliud *in poteſtate*, quatenus in voluntate continetur. Tribuitur deinde voluntarium *in elicitum*, quod a voluntate immediate producitur; & in *imperatum*, quod voluntate imperante ab aliis potentiis efficitur. Rurſus voluntarium aliud *directum*, quod voluntatis reali influxu producitur; aliud *indirectum*, ſeu interpretativum, quod ex omiſſione, qua non impedit quis, cum poſſit & teneatur, reſultat. Tandem voluntarium aliud *perfectum*, aliud *imperfectum*; aliud *neceſſarium*, aliud *liberum*. Neceſſarium duplici ex capite oritur: aut ex perfectiſſima cognitione ſummi boni clare viſi, & poſſeſſi, ut eſt amor beatorum; aut ex imperfectiſſima apprehenſione finis, ut eſt brutorum appetitio neceſſaria, & imperfecte voluntaria.

III. Omiſſio non eſt voluntaria abſque omni actu voluntatis vel præcedente, vel comitante. Ut omiſſio ſit vitioſa, antecedat præceptum ſeu debitum illam evitandi oportet. Abſque præcepto tamen voluntaria eſſe poteſt, & meritoria, ut patet in omiſſione nubendi, veſcendi cibis delicatioribus, aliiſque ſimilibus.

IV. QUÆST. III. *Quot ſint involuntarii cauſæ*. RESP. Quatuor. 1. Violentia, 2. metus, 3. concupiſcentia, 4. ignorantia. Violentia parit involuntarium, cum vis extrinſecus infertur. Duo requiruntur ad violentiam: alterum, quod principium vim inferens ſit extraneum; alterum quod qui vim patitur, reſiſtat: ſi enim indifferens eſſet, vim non pateretur.

V. QUÆST. IV. *Quomodo ea quæ fiunt ex metu, ſint involuntaria?* RESP. Metus eſt mentis trepidatio inſtantis periculi cauſa. Alius metus juſtus, qui grave malum probabiliter objicit menti, & dicitur *cadens in virum conſtantem*, quia etiam viri fortes ejuſmodi metu percelluntur. Gravitas metus a diverſitate etiam perſonarum ſumitur. Metus qui reſpectu viri levis eſt, reſpectu mulieris, vel pueri poteſt eſſe gravis. Metus dupliciter ſe habere poteſt reſpectu agentis timidi: vel tamquam cauſa moraliter movens ad agendum, vel omittendum; vel concomitanter, quando revera non eſt cauſa cur homo agat, vel omittat; ſed tantum comitatur actionem, quæ fit cum metu, ſed non ex metu.

VI. Reſponſio communis ad quæſitum eſt. Ea quæ fiunt ex metu, ſimpliciter ſunt voluntaria; ſunt vero involuntaria ſecundum quid, ut fuſe *cap. 2. q. 6. art. 6.* explicat S. Thomas. Hinc contractus celebrati ex metu, jure naturæ ſunt validi, quia voluntarii ſimpliciter, & liberi.

VII. QUÆST. V. *Quæ fiunt ex concupiſcentia, ſunt ne involuntaria?* RESP. Concupiſcentia duplex: altera antecedens, quæ præcedit voluntatis actum, eſtque ejuſdem cauſa; altera conſequens, quæ actionem voluntatis conſequitur. Hæc non diminuit, ſed auget voluntarium actionis quam conſequitur. Concupiſcentia vero antecedens poteſt diminuere voluntarium quatenus liberum eſt, quia obſcurare, dum vehemens eſt, judicium poteſt, & diminuere ejuſdem indifferentiam, atque adeo malitiam. Ceterum illa voluntarium ut voluntarium præciſum a libero non minuit, ſed auget, ut docet *loc. cit. art. 7.* Angelicus.

VIII. Ignorantia antecedens & invincibilis aufert voluntarium, & liberum, ſecus ignorantia conſequens, & vincibilis. Hæc minuere, minime tollere voluntarium poteſt.

Ve-

Verum quia de ignorantia fuſe egimus ſupra, ideo ab eadem nunc abſtinemus.

IX. Quæst. vi. *Quid requiritur ut voluntas libere agat?* Resp. Si plura de libertate cupis, lege *Tom. 6. lib. 1. diſs. 1. cap. 6.* Paucis nunc rem expediam. Tria requiruntur ad libertatem: 1. ut voluntas ſit activa, tum ſeipſam, tum ceteras facultates movens ut cauſa princeps; 2. ut ſit indifferens ad agendum, & non agendum, ad agendum hoc, vel illud; 3. ut plenum ſuarum actionum dominium habeat, ſive iſtæ elicitæ ſint, ſive imperatæ. Vera hæc omnia ſunt; ſed quia vera iſtius indifferentiæ notio, & unde dimanet, non explicatur, idcirco perpetuæ lites fervent. Quoniam dum voluntas & a ſe, & a Deo ad operandum determinata infallibiliter operatur, & fieri nequit ut non operetur, præſuppoſita libera determinatione, clamitant multi veram libertatis notionem ignorantes, liberam non eſſe voluntatem: quia indifferens non eſt, inquiunt, ad eliciendum actum contrarium. Dico, numquam voluntatem ſua privari libertate, niſi auferatur judicii indifferentia, quæ eſt radix proxima libertatis. Indifferentis autem judicii cauſa eſt immaterialitas, ſeu ſpiritualitas animæ, ut 1. 2. *q.* 17. *art.* 1. *ad* 2. S. Thomas docet. Clarius rem explico. Ratio voluntati objectum proponit ut bonum finitum, & limitatum, quod æquare ejusdem voluntatis amplitudinem nequit. Si bonum finitum eſt, ergo cum indifferentia proponitur ab intellectus judicio, atque adeo acceptari, vel reſpui a voluntate poteſt. Præter hoc primum judicium proponens bonum cum indifferentia, intervenit aliud quod practicum appellatur. Quoniam in qualibet actione deliberata quædam ſyllogiſtica ratiocinatio occurrit, ut iſta. Bonum amandum eſt: hoc eſt bonum: ergo amandum. Secunda propoſitio expendi ſolet, quia de prima nemo ambigit. Et expenſis in utramque partem rationibus evincentibus hoc revera bonum eſſe, & conveniens hic & nunc voluntati, judicium practicum decernit tale bonum eſſe eligendum. Nec quidquam præjudicii infertur libertati, quod poſt media propoſita cum indifferentia eligenda, peracta conſultatione voluntas certo eligat bonum per judicium practicum determinatum. Quoniam libertas conſurgit ex collectione actuum, & conſultatione præcedente hoc practicum judicium, quod infallibiliter voluntatis operatio libere conſequitur, ut perſpicue S. Thomas *q.* 24. *de verit. art.* 2. explicat. Unde legitime ſequitur, poſita indifferentia judicii, libertatem perſectam integramque conſiſtere. Quoniam ſi judicii indifferentia cauſa proxima libertatis eſt, fieri nequit ut, conſiſtente hac judicii indifferentia, non conſiſtat libertas. Clarius mox hoc patebit.

X. Quæst. vii. *Utrum ex parte ſolius objecti proficiſcatur voluntatis neceſſitas?* Resp. Quia multi diverſas, variaſque libertatis notiones ſibi effingunt, idcirco lites, & jurgia fervent. Plurimi conſiderant libertatem veluti bilancem inter duo pondera, quaſi in æquilibrio ad alterutram partem, ſeu in quadam indifferentia ſola ſubjectiva ad utrumque extremum. Sub hoc aſpectu bruta ipſa libera dicenda forent, cum certum ſit in iiſdem indifferentiam ſubjectivam ad fugam, & proſecutionem reperiri. Præ oculis ergo ſemper habenda eſt vera & germana libertatis notio, ſita in ratione proponente bonum cum indifferentia jam explicata. Hæc autem indifferentia auferri nequit, niſi duobus modis. Primo ſi ratio ipſa tollatur, ut contingit in amentibus. Secundo ſi bonum infinitum clare viſum proponatur, quod æquet, & ſuperet ipſam voluntatis amplitudinem. In his duobus caſibus libertas perit. Homo in amentiam lapſus eamdem omnino indifferentiam ſubjectivam voluntatis retinet quam ante amentiam habebat. At quia ratione ordinate proponente objecta caret, libertate deſtitutus eſt.

XI. Heinc evidentiſſime conſequitur voluntatem humanam ratione deſcripta ornatam a ſola infinita bonitate objectiva clare viſa neceſſitatem poſſe ſuſcipere. Quoniam hæc ſola infinita bonitas indifferentiam aufert judicii, cum expleat, & ſuperet voluntatis ſphæram. Ergo quacumque motionis efficacitate Deus præveniat, & prædeterminet voluntatem, nullam eidem imprimit neceſſitatem. Quid? Numquid Deus imprimere neceſſitatem voluntati nequit? Valet ſane, ſed libertatis cauſam, nempe judicii indifferentiam deſtruendo. Ceterum uſque dum ratio, & indifferentia judicii non auferuntur, illæſa conſiſtant libertatis jura neceſſum eſt. Qui enim vult primum, & alterum velit oportet cum eodem indivulſe connexum. Hæc autem indifferentia judicii tolli non poteſt niſi per claram infiniti boni viſionem. Bonum enim finitum, & limitatum inferius eſt voluntatis capacitate, & latitudine: idcirco cum indifferentia ad illud reſpuendum, & amplectendum ab intellectu proponitur. Quocumque igitur auxilio, quantum

tum vis efficaciſſimo Deus moveat voluntatem,
promoveat, & prædeterminet; nullam neceſ-
ſitatem imprimere eidem valet, niſi vel au-
ferat judicii indifferentiam, vel eidem pro-
ponat bonum infinitum clare viſum. Quid
igitur jurgantur, quid clamitant gratiam na-
tura efficacem libertatem lædere? Clamores
iſti, & oppoſitiones ex ignorantia notionis li-
bertatis humanæ proficiſcuntur. Invidiam
conflare ſtudent huic voci *prædeterminatio* do-
trinæ S. Auguſtini oppugnatores, comparan-
tes hominem a Deo prædeterminatum ho-
mini catenis ligatum: quo nihil ineptius,
nihil inſcitius excogitari poteſt. Sed omnes
iſtorum oppoſitiones proficiſcuntur, ut dixi,
ex veræ libertatis humanæ notionis ignoran-
tia. Si enim Deus intrinſecus voluntatem
movet, ut de fide certum eſt, profecto, cum
ſit primum movens, illam præmoveat opor-
tet. Movet vero illam auxilio non verſatili,
non ductili in utramque partem, & ab hu-
mana voluntate determinabili, alioquin vo-
luntas eſſet primum determinans; ſed auxi-
lio, & gratia ſanante, & determinante ad
bonum. Et quo gratia hæc efficacior eſt,
eo liberior voluntas evadit. Impoſſibile enim
eſt ut voluntas neceſſitatem recipiat ex par-
te principii operantis, niſi tollatur judicii
indifferentia. Hoc autem judicium indiffe-
rens Deus non modo non tollit, ſed lumine
cæleſti perfundit, perficitque ut diſcernere bo-
num a malo queat, & ſub hoc judicio indif-
ferenti ſua efficaciſſima, & potentiſſima gra
tia voluntatem erigit, ſanat, determinatque.

XII. Heinc eſt quod Lutherus, Calvinus,
& Janſenius deſtructum blaſphemarunt libe-
rum arbitrium per primum peccatum Ada-
mi. Unde conſequitur iſtorum errore poſito
voluntatem humanam ſemper neceſſario age-
re, quocumque auxilio etiam verſatili movea-
tur, quemadmodum bruta deſtituta ratione,
atque adeo libertate. Si plura cupis, lege
Tom. 6. lib. 1. Diſſ. 1. c. 6. De his enim nunc
pluſquam ſatis.

XIII. Quæst. VIII. *In quo ſita eſt har-
monia & ordo actuum humanorum?* Resp.
Duplex ordo in animæ noſtræ officiis diſtin-
guitur, intentionis nempe, & executionis.
Actio prima eſt *finis cognitio*: nil quippe vo-
litum, quin præcognitum. Hanc conſequitur
ſimplex volitio, quæ etiam velleitas, ſeu actio
languida vocatur. Succedit poſtea *finis in-
tentio*, quæ finem ſpectat, ut eſt ratio vo-
lendi media. Intentioni ſuccedit *conſilium*
ſitum in ratiocinio intellectus practici, me-
dia, quibus finis obtinetur, explorantis. In
hoc judicio includuntur duo actus, nempe
inquiſitio mediorum, & *judicium*, quo eorum-
dem mediorum utilitas, & convenientia cum
fine judicatur. *Conſilium* agendorum ſummo-
pere inculcat Scriptura: *Ego ſapientia in con-
ſilio habito*: Prov. 8. Conſilium ſequitur *vo-
luntatis conſenſus*, quo propoſita media ap-
probantur. Poſt voluntas unum præ alio me-
dium eligit, quæ actio *electio* nuncupatur.
Electionem comitatur *imperium*, jubens me-
diorum executionem. Imperio ſuccedit *uſus
activus* voluntatis. In hoc uſu difficultas ſi-
ta eſt. Poſtremus & nonus actus eſt *fruitio
finis*, in quo voluntas ſiſtit, & ſibi compla-
cet.

CAPUT II.

De actuum humanorum moralitate.

I. Quæst. I. *Sita ne eſt actuum humano-
rum moralitas in libertate, an in de-
nominatione extrinſeca?* Resp. Omnes docent
libertatem præcedere moralitatem, tamquam
ejus fundamentum, & cauſam effectricem.
Actio enim quæ libera non eſt in hoc ſtatu
viæ, nec bona eſſe valet, nec mala. Hæc
autem moralitas in ordine, & conformitate
ad regulas morum ſita eſt, ut Angelicus 1.
2. *q.* 18. *a.* 8. docet.

II. Hæ morum regulæ duæ ſunt: altera
extrinſeca, quæ eſt lex æterna Dei; altera
intima, quæ eſt mentis ratio, ſive practi-
cum dictamen.

III. Quæst. II. *Unde actus morales ſpe-
ciem capiant?* Resp. Ab objecto. Si objectum
abſolute ſpectetur, actio ab eodem ſumit bo-
nitatem genericam. At nullum reipſa repe-
ritur objectum quod non ſit in aliqua ſpecie
conſtitutum: idcirco ab eodem actio ſuſcipit
ſuam ſpecificam bonitatem, vel malitiam,
quæ ſunt duæ moralitatis ſpecies.

IV. Objectum & finis operis eodem reci-
dunt, & pro eodem habentur. Finis operis
intrinſecus eleemoſynæ eſt pauperum leva-
men, ſimulque eſt objectum quod præbet
primam ſpeciem moralitatis. Heinc dicitur
actionem ſpeciem capere a fine, videlicet
operis. Ut vero actio digna ſit præmio æter-
no, dirigi debet ab operante in finem æter-
num, nempe Deum. Præter hanc primam
eſſentialem bonitatem, vel malitiam occur-
runt aliæ bonitates, vel malitiæ accidenta-
les, quæ a circumſtantiis ſuam ſpeciem re-
cipiunt majorem, aut minorem. Hujuſmodi
circumſtantiæ ſunt ſequentes:

Quis,

Quis, *quid*, *ubi*, *quibus auxiliis*, *cur*, *quomodo*, *quando*.

Quis perſonæ conditionem, ſeu gradum deſignat. *Quid* indolem actionis determinat. *Ubi* loci circumſtantiam prodit, puta locum ſacrum. *Quibus auxiliis*, nempe quibus inſtrumentis uſus peccator eſt. *Cur* actionis finem ſignificat. *Quomodo* qualitatem præſefert actionis. *Quando* temporis horam deſignat.

V. Idem actus ſucceſſive poteſt eſſe bonus, & malus, ſecus eodem tempore. Quare ſi quis furetur ut det eleemoſynam, furtum illud ſemper eſt malum, quin honeſtari queat a fine bono. Malitia quippe quæ eſt ex objecto, utpote eſſentialis, ineptum reddit actum ad ſuſcipiendam bonitatem ex fine. Commune axioma eſt: ſæpe ſunt bona mixta malis, & mala mixta bonis. Non deſunt Theologi qui hoc in eodem actu evenire contendant; ita ut idem actus bonus ſit ex objecto, malus ex fine. Quæ ſententia penitus falſa eſt. Sunt ſæpe mala mixta bonis, & contra, quia plures interveniunt actus.

VI. QUÆST. III. *Utrum dentur actus indifferentes in individuo?* RESP. Dari actus indifferentes ex objecto, & ſpecie ſua, adfirmat communis ſententia. Diſputatur ſolum utrum in individuo detur actus indifferens ab homine deliberate agente. Negat S. Thomas 1. 2. *quæſt.* 18. *art.* 9. & tota ejus ſchola, atque celebriores Theologi. Plura ſunt divinarum Scripturarum teſtimonia quæ negant hanc individualem, ut ſic loquar, indifferentiam, præcipiuntque omnia in finem honeſtum dirigenda. Inquit enim 1. *Corint.* 10. S. Paulus: *Sive ergo manducatis*, *ſive bibitis*, *ſive aliud quid facitis*, *omnia in gloriam Dei facite:* & Chriſtus Jeſus *Matth.* 12. ait: *Dico autem vobis*, *quoniam omne verbum otioſum quod locuti fuerint homines*, *reddent rationem de eo in die judicii*.

VII. Ratio evidens id quoque evincit. Omnis actus dicitur humanus qui ab homine deliberate agente elicitur. Homo enim, ex quo ratione præditus ſit, tenetur operari propter finem honeſtum. Porro aut bonus, aut malus finis eſt. Si bonus, bona; ſi malus, mala erit actio.

VIII. Sententiæ oppoſitæ patroni negant hoc luculentiſſimum S. Thomæ principium. Sat enim eſt, inquiunt, hominem agere propter commoditatem naturæ, & voluptatem ſenſuum. An licitum non erit appetitui humano ſuis frui actibus, auribus cantus ſuavitate, & inſtrumentorum ſonitu, oculis florum varietate, palato ciborum ſapore delectari? Hanc doctrinam damnavit Innocentius XI. *Comedere*, & *bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem*, *non eſt peccatum*, *modo non obſit valetudini: quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui*. Altera quoque theſis in hac materia ab eodem Pontifice proſcripta eſt: *Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum caret culpa*, *ac defectu veniali*. Poſtremo omnis locutio otioſa mala moraliter eſt, ut Chriſtus ipſe teſtatur. Illud autem eſt verbum, vel opus otioſum quod aut honeſta intentionis rectitudine, aut juſta neceſſitatis, vel convenientiæ ratione caret. Ergo omnis actio, vel locutio in honeſtum finem non directa, otioſa, atque adeo in die judicii punienda eſt. Ergo nulla actio reipſa datur quæ ſpectatis omnibus indifferens ſit.

DISSERTATIO II.

De lege tum naturali, tum poſitiva.

CAPUT I.

De lege in communi. Unde ſuam repetat originem. Ejuſdem notio, & *diviſio*.

I. JUS pro lege, & lex pro jure uſurpatur. Lex, ſeu jus eſt norma & regula actuum humanorum. Jus iſtud tribuitur in *naturale*, & *poſitivum*. Poſitivum in *divinum*, & *humanum*. Iſtud in *ſacrum*, & *profanum*. Profanum in illud quod eſt omnibus commune, & dicitur *jus gentium*, & in illud quod *civile* nuncupatur. Civile aliud *publicum*, quod eſt publica auctoritate inſtitutum, & reſpicit publicam utilitatem, & coaleſcit partim ex præceptis naturalibus, partim ex placitis gentium, quod idem fere eſt ac *univerſale*, quod omnes fere gentes, & civitates comprehendit. Aliud vocatur *particulare*, quod unam gentem & populum, ut Athenienſem, Romanum, Germanum, Venetum &c. ſpectat.

II. Hanc legis notionem tradit 1. 2. *qu.* 90. *art.* 4. S. Thomas. *Eſt ordinatio*, inquit, *rationis ad bonum commune ab eo qui curam communitatis habet*, *promulgata*. Ordinatio hæc præcipiens eſt, ex quo lex a conſilio diſtinguitur. Particula *ad bonum commune* legem a præcepto diſtinguit. Ultima particula requirit legitimam poteſtatem in eo qui legem condit, promulgatque.

III.

III. Acriter Theologi diſputant, ſit ne lex intellectus, an voluntatis actus. Verum diſputatio hæc nullius momenti eſt. Nos cum S. Thoma, ejuſque ſchola ad intellectum pertinere aſſerimus.

IV. Promulgandam legem eſſe, docent omnes, ut obligandi vim obtineat. Porro juxta legum diverſitatem varia reperitur promulgationis ratio. Lex æterna promulgatur divina illuſtratione. Lex naturalis lumen eſt in hominum frontibus ſignatum. Lex divina poſitiva modo promulgatur interna revelatione, qua Deus multa Prophetis manifeſtavit; modo exteriore ſolemnitate, ut lex Moſaica in monte Sinai, & lex evangelica in die Pentecoſtes.

V. Promulgatio hæc conditio neceſſaria eſt. De modo promulgationis diſſident auctores, num videlicet in ſola Regia, an in ſingulis provinciis fieri debeat. Si praxis ſpectetur, leges Conciliorum in ſingulis diœceſibus promulgari ſolent. Hoc tamen non impedit quominus leges pontificiæ Romæ ſolemniter promulgatæ obligent omnes continuo, ac ſubditi moraliter certi ſunt legem Romæ promulgatam eſſe. Principes ſupremi lege juſta, & legitime promulgata cogere ſubditos valent ad talem legem acceptandam: quoniam inquit *ad Romanos* 13. S. Paulus: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas niſi a Deo. Quæ autem ſunt a Deo, ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.* Peculiari vero ratione ſummus Pontifex, poteſt leges ferre, non expectato conſenſu, & juſtas leges ſinguliari obligatione acceptare ſubditi fideles aſtringuntur.

VI. Notanda propoſitio damnata eſt ab Alex. VII. in hac theſi: *Populus non peccat, etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat legem a Principe promulgatam.* Legem non acceptatam invalidam evadere docet nonnemo, unde infert non peccare eum qui contra eamdem operatur. Etiam hic error proſcriptus eſt.

VII. Quæst. unic. *Sit ne in Deo lex æterna, & quid ſit lex iſta?* Resp. In qualibet Republica bene inſtituta reperitur legiſlator, qui omnia adminiſtrat in bonum commune. Deus autem eſt ſupremus Princeps totius univerſi, qui ſua indefectibili & immobili lege omnia dirigit, & diſponit. Iſtius autem legis notionem tradit 1. 2. *q.* 93. *a.* 1. S. Thomas inquiens: *Lex æterna dicitur ratio divinæ ſapientiæ, ſecundum quod eſt directiva omnium actuum, & motionum creaturarum in ordine ad bonum commune totius univerſi.* Dupliciter accipi hæc lex poteſt. Primo pro ipſa paſſiva creaturarum directione; & hoc in ſenſu temporanea, non æterna lex eſt. Secundo active ex parte Dei, & ſub hoc reſpectu æterna eſt in Deo exiſtens.

CAPUT II.

De lege naturali, & præceptis in eadem contentis. De ejuſdem immutabilitate, & diſpenſatione.

I. Quæst. 1. *Quid ſit lex naturalis?* Resp. Sub duplici conſiderari aſpectu poteſt, hominis, & Dei. Reſpectu hominis duplicem prodit reſpectum: alterum objectivum, qui eſt ordo ille qui ipſis rebus inhæret, de quo infra; alterum formalem ipſi intellectui hærentem, & eſt lumen illud quo ordo ipſis rebus affixus cognoſcitur. Reſpectu Dei auctoris legis naturalis duplex quoque in eadem lege reſpectus concipitur: alter objectivus, qui eſt ipſa eſſentia divina, idea archetypa & exemplaris omnium ordinum, rerumque creatarum; alter formalis, qui eſt ipſa æterna ratio, qua Deus ſuam infinitam eſſentiam, omneſque ordines, & rerum relationes cum eadem neceſſario connexas contemplando, omnia decernit, præcipit, aut vetat juxta ordinem, relationem, aut repugnantiam cum eadem ſua eſſentia.

II. Aliqui pro eodem accipiunt legem naturalem, ſynderesim, & conſcientiam; quæ tria tamen maxime differunt. Nam lex naturalis eſt ordinatio rationis nobis a Deo impreſſa; ſynderesis eſt lumen quo ipſam divinam ordinationem cognoſcimus; conſcientia vero eſt practicum dictamen intellectus, quo legem ipſam applicamus, & judicamus quid hic & nunc agendum ſit. Synderesis verſatur circa ipſa principia generalia abſque ullo diſcurſu, quæ ignorare nemo valet, ut *bonum eſt amandum, malum fugiendum.* Conſcientia contra medio *ſyllogiſmo practico* ſuas elicit concluſiones. Hinc tot conſcientiæ, quot homines. Lex vero naturalis eadem ſemper eſt.

III. Lex naturalis non eſt habitus proprie acceptus, neque potentia, neque actus; ſed propoſitiones univerſales, non enuntiativæ, ut ſunt propoſitiones intellectus ſpeculativi, ſed intellectus practici, præcipientes bonum, & vetantes malum. Hæ propoſitiones,

Digitized by Google

nes, ſeu hæc *dictata* ſunt nobis inſita ab ipſo Deo, ſuntque participationes legis æternæ Dei; & quamquam habitus non ſint, fixæ tamen ſunt, conſtantes, & immobiles. Lex iſta eo ſpectat ut hominem imbuat in cognitione veri practici, non meditandi, ſed exequendi.

IV. Ex pictura delineata legis naturalis hæc ejuſdem notio, ſeu deſcriptio colligi poteſt: *Lex naturalis eſt rationis practicæ in bonum commune ordinatio, menti noſtræ a Deo indita, eaque præcipiens, aut vetans quæ lumine naturali cognoſci poſſunt*. Deſcriptio ex iis quæ dicta ſunt, patet. Quælibet lex eſt rationis practicæ ordinatio in bonum commune. Legis autem naturalis differentia propria eſt quod menti noſtræ a Deo impreſſa ſit, & quod ea præcipiat, aut vetet quæ lumine naturali cognoſcuntur. Hæc lex naturalis in nobis *participative* lex eſt ſecundaria, & proxima, quæ dirigit operationes noſtras per conformitatem ad primam regulam, nempe ad legem æternam Dei, ut 1. 2. *q.* 71. *a.* 6. *ad* 4. docet S. Thomas.

V. QUÆST. II. *Utrum detur homo exlex, & an bonitas, & turpitudo inſint rebus ante omnem legem formalem?* RESP. Homo natura ſua exlex nuncupatur qui nulla lege ante ſuam liberam determinationem obſtringitur, ſed ei pro ratione & lege ſtat ſua voluntas. Hominem hunc repugnare aſſerimus, quia ante ejus liberam determinationem inſunt intrinſecus rebus, ſeu officiis bonitas, aut malitia. Bonum ſitum in ordine eſt, remque cui ineſt, perficit. Malum in receſſu ab ordine reſidet, eamdemque rem inficit. Si res omnes ante quamcumque legem formalem indifferentes eſſent, homo natura ſua eſſet exlex: quia obligatione conformandi actiones ſuas ad res ipſas ordine directas minime aſtringeretur. Obligatio enim connexio eſt actionis cum ordine rebus ipſis hærente.

VI. Ut luculentius hunc ordinem concipias, omnia cum Angelico revocanda ſunt ad unum. Hoc primum unum eſt divina natura, quæ Dei intellectum, & voluntatem præcedere concipitur, & eſt rerum omnium fons, & exemplar. Omnia creata ad hanc divinam naturam, tamquam ad primam normam, eſſentialem ordinem, & ſubjectionem exprimunt. Deus hanc ſuam eſſentiam contemplans videt quæ neceſſariam connexionem cum eadem habent, & hæc ut honeſta probat, & præcipit: videt ſimiliter illa quæ cum eadem pugnant, & hæc ut turpia ſeu mala improbat. Hæc ſunt prima principia.

VII. Hinc ſponte & neceſſario conſequitur, homines conſtituros in aliqua remotiſſima inſula, abſque ullo ſuperiore, vel Principe dirigente, non eſſe exleges, ſed omnes ſubjectos eſſe ordini iſti, qui omnia in principium primum dirigit, eoſque homines ſubjicit huic naturali ordinationi, quæ bonum commune ſpectat. Singuli itaque homines quocumque in loco conſtituti, licet Principe carerent, eſſent ſubjecti legi naturali, & illorum quiſque evitare deberet ea quæ huic legi repugnant, & exequi ea quæ ordini ſunt conformia. Nemo alterum lædere jure poſſet; & læſus deberet parienter perferre injuriam, nec quidquam agere deberet quod hunc ordinem turbaret. Hæc omnia ſervanda eſſent, ſola naturali lege ſpectata. Quid quod Adamo primo homine creato legem Deus tulit, qua naturalem confirmavit, impreſſitque hominum animis? Omnes autem homines a Deo creati huic divinæ legi ſubjecti ſunt: & ea omnia exequi naturali, & divino jure aſtringuntur quæ homines ipſos Deo conjungunt, eoſque mutuo pacificos, & benevolos efficiunt. Si plura cupis, lege *Tom. 6. lib. 1. diſſ.* 2. Diſputant auctores num hæc bonitas, aut malitia ante omnem legem fundamentalis ſit, an formalis. Verum diſputatio tanti non eſt ut diſcuſſionem noſtram nunc poſtulet.

VIII. QUÆST. III. *Quæ præcepta continеantur in lege naturali?* RESP. Lex naturalis plura continet præcepta, quæ ab uno tamquam a prima radice pendent. S. Thomas 1. 2. *q.* 94. *a.* 2. omnia revocat ad hoc primum principium: *Quodlibet eſt, vel non eſt*. Itaque quod primum menti occurrit, eſt eſſe, ſeu ens. Et primum quod voluntati ſe ſe offert, eſt bonum. Primum igitur principium in genere appetibilium eſt iſtud: *Bonum amandum, malum fugiendum.* Ex hoc primo principio manant naturalia præcepta in primis, quæ propriæ vitæ conſervationem ſpectant, removentque oppoſita. Huc pertinent præcepta comedendi, ſobrietatis ſervandæ, & abſtinendi ab iis quæ ſunt noxia ſanitati. Altera inclinatio hominis ſpeciem ſuam propagandam ſpectat. Heinc oriuntur præcepta quæ matrimonii officia, & prolis educationem reſpiciunt. Tertia inclinatio rationis naturam conſequitur, unde manant omnia mandata quæ Dei cultum, & proximi ſocietatem moderantur. Heinc primæ tabulæ præcepta, quæ cultum Dei, vota, & jura-

Digitized by Google

juramenta cuſtodienda præſcribunt. Reliqua ſecundæ tabulæ mandata de honorandis parentibus, de homicidiis, de vago concubitu, de adulteriis, de furtis, de mendaciis, de pravis deſideriis vitandis, fugiendiſque, ſunt pariter ipſi naturæ inſita. Alia præcepta tum univerſalia, tum particularia ad Decalogum revocantur, vel tamquam principia in concluſionibus, vel tamquam concluſiones in ſuis principiis.

IX. QUÆST. IV. *Lex naturalis eſt ne immutabilis?* RESP. Præcepta juris naturalis ſunt diverſi generis. Alia ſunt quæ humanum conſenſum præſupponunt, quo conſtituto, ſurgit naturæ jus, quod in pactis, in promiſſionibus, in contractibus, in juramentis, in votis, ceteriſque reſplendet. Huc quoque pertinent præcepta quæ bonorum proprietatem reſpiciunt. Gentium quippe conſenſu rerum partitio invecta eſt, qua poſita, jus naturæ vetat, quempiam invitum ſuis bonis ſpoliari.

X. His conſtitutis reſpondeo, aliqua præcepta juris naturæ ita eſſe immutabilia, ſibi conſtantia, & firma, ut ſemper, & in quocumque caſu obligent, ut, *Deus eſt colendus, non mentiendum, non pejerandum, non falſum teſtimonium dicendum, non calumniandum, non odio habendum: ſervanda juſtitia, amplectenda virtutes, temperate vivendum*. Hæc, & ſimilia præcepta nullam excipiunt circumſtantiam, nullamque ſubeunt mutationem. Alia ſunt præcepta juris naturæ ſecundaria, quæ abſolute ſpectata ſimiliter immutabilia ſunt, ſed circumſtantias excipiunt, quarum ratione id prohibent quod tali circumſtantia ſublata præcipiunt. Hæc quoque præcepta ſunt in ſe immutabilia, quia eadem ſemper abſolute aut præcipiunt, aut vetant; ſed non præcipiunt, vel vetant ſub hac aut illa circumſtantia. Dicuntur hæc præcepta mutabilia quatenus ſub hac aut illa circumſtantia non obligant. Verum hæc non eſt mutatio proprie dicta. Quoniam ab æterno ſemper verum fuit, depoſitum abſolute eſſe reddendum, non eſſe vero reddendum ſub hac aut illa circumſtantia: homicidium eſſe licitum publica auctoritate juſſum, illicitum vero privata auctoritate patratum: illicitum furtum, licitum vero in tali circumſtantia. Hæc igitur præcepta dicuntur mutabilia non in ſe, ſed ratione circumſtantiarum; ſeu circumſtantiæ mutantur, non præcepta: & ab æterno verum fuit quod ſub hac circumſtantia non obligant, ſub altera obligant.

XI. Lex itaque naturalis ſita eſt in ordine rerum, & officiorum ad eſſentiam divinam ideam archetypam omnium ordinum, & naturarum, quæ indiſſolubili nexu cum eadem conjunctæ ſunt. Porro ordinem hunc antecedere rationis ſigno vel ipſam divinam voluntatem, dictum ſupra eſt. Lex ergo naturalis abſolute, & in ſe ipſa cujuſcumque variationis, & diſpenſationis expers eſt. Tota mutatio quæ contingere poteſt in præceptis ſive primariis, ſive ſecundariis, nullo modo afficit ipſam legem naturalem, ſed circumſtantias quæ mutantur. Quare jure hæc mutatio vocatur *materialis*, ſecus *formalis*.

XII. QUÆST. V. *Quæ ſunt naturæ juris, poſſunt ne aliqua poteſtate diſpenſari?* RESP. Primum certum eſt nullam poteſtatem humanam poſſe ab hac naturali lege diſpenſare, quia nullus inferior diſpenſare in lege ſuperioris valet. Lex autem naturalis ſuperior eſt omni humana poteſtate tum laica, tum eccleſiaſtica. Ergo huic poteſtati ſubjecta minime eſt.

XIII. QUÆST. VI. *Poteſt ne Deus ſua abſoluta poteſtate diſpenſare in aliquibus juris naturæ præceptis?* RESP. Adfirmant plures abſolute reſpectu cujuſcumque juris naturæ præcepti: alii ajunt, poſſe diſpenſare Deum in præceptis ſecundariis, ſecus in primariis: alii denique defendunt, diſpenſare poſſe in ſolis præceptis remotis, ſeu quæ ſunt concluſiones remotæ juris naturæ. Sed his opinionibus miſſis, cum S. Thoma dico, in nullo juris naturæ præcepto fieri poſſe ut Deus revera diſpenſet. Diſpenſatio enim eſt ſolutio a lege, quæ manet, & obligat alios. At fieri nullo modo poteſt ut Deus licentiam impertiat agendi contra legem naturalem, quæ in his circumſtantiis in quibus diſpenſat, vigeat urgeatque. Quoniam actio oppoſita legi naturali ſua natura mala eſt. Ergo probari a Deo nequit. Lege S. Thomam 1. 2. *q.* 100. *a.* 8. Omnia præcepta juris naturæ dirigunt homines, ut ordinate ſe gerant erga ſe ipſos, erga Deum, & erga proximum. Hic autem ordo non excipit diſpenſationem.

XIV. Opponunt, quemlibet legiſlatorem poſſe diſpenſare in legibus a ſe latis. Ergo & Deus diſpenſare a lege naturali a ſe lata poteſt. Reſponſio patet ex dictis. Admiſſa hypotheſi quod Deus creare voluerit univerſum, quod non creare abſolute poterat, cum omnia quæ extra ipſum ſunt, libere producat, neceſſitate hypothetica manante ex ſua infi-

infinita perfectione, aſtringitur ut omnia producat juxta ordinem, quem in ſigno rationis antecedente ſuam divinam voluntatem exprimunt cum ſua divina eſſentia, & recta ratione, ut dictum eſt.

XV. Opponunt, Deum reipſa diſpenſaſſe ut Abraham perimeret filium ſuum, ut Samſon conficeret ſemetipſum, ut Iſraelitæ vaſa Ægyptiorum ſurriperent. Reſponſio ex dictis patet. Plura, ut adverti, ſunt juris naturæ præcepta quæ varias ſuſcipiunt circumſtantias in quibus præcipiunt quæ abſolute vetant, & vetant quæ abſolute præcipiunt. At hæc ipſa mandata ſunt in ſe immutabilia, & ſolum eorum materia ſubeſt variis circumſtantiis, in quibus illa præcepta excipiunt, & ab æterno exceperunt ejuſmodi caſus. Deus autem ſupremus ordinis naturalis conditor comprehendit caſus omnes in quibus officia humana aut conveniunt, aut pugnant cum fine ultimo. Lex naturalis vetat occiſionem injuſtam privata auctoritate peractam, ſecus juſtam, quæ publica poteſtate jubetur. Occiſio innocentis Iſaac Deo litanda gloriam Dei promovebat. Bona Ægyptiorum ſubjecta erant Dei dominio, ſicut & Samſonis vita. Si plura cupis, lege *Tom. 6. lib. 1. diſſ. 2. cap. 14.*

XVI Quæst. vii. *Quid ſit jus gentium?* Resp. Eſt jus medium inter jus poſitivum, & naturale. Gentium jus nuncupatur, quod omnium gentium, vel plurimarum conſenſu invectum eſt. Hinc omnes fere gentes, nulla ſive Principum, ſive ſubditorum facta diſtinctione obſtringit. Gentium nomine non intelliguntur omnes populi barbari incogniti, aut ſtupidæ nationes, quæ morum honeſtate deſtitutæ brutalem vitam ducunt; ſed gentes cultæ, morat æque, quales ſemper fuerunt plurimæ, ut gens Judaica, Græca, Ægyptiaca, Europea, & præſertim Romana. Conſenſio iſtarum gentium non fuit verbis expreſſa, ſed tacite, & reipſa conſenſerunt in certas fixas regulas; ut inire ſocietatem, ſancire fœdera, agere commercia, celebrare contractus, plectere fraudes, & dolos. Porro has leges tacito conſenſu firmatas *jus gentium* appellamus. Aliqua quæ ad jus gentium attinent, ſcriptis conſignata ſunt, ut illa quæ fœdera, pacta, & cetera id genus ſpectant. Dividi ſolet jus gentium in affirmativum, & negativum. Hoc jus mutationi obnoxium eſt. Jus iſtud obligat in conſcientia plus & minus juxta materiæ gravitatem.

CAPUT III.

De lege poſitiva divina.

I. Legi naturali ſuccedit lex voluntaria in divinam, & humanam tributa. Pauca nunc de divina. Prima lex ſcriptis conſignata, quam Deus mundo intimavit, eſt moſaica. Præceſſerunt utique multa præcepta indita in cordium humanorum tabulis. Præceptum intimavit Deus Adæ in ſtatu innocentiæ. Poſt Adæ lapſum aliqua alia Deus præſcripſit quæ ſpectant ſacramentorum uſum, quo tam adulti, quam infantes mundarentur a peccato originali. Item ante diluvium quædam animalia munda, quædam immunda reputata fuere.

II. Poſt legem moſaicam Deus per Filium ſuum unigenitum legem evangelicam promulgavit: quæ lex *nova* appellatur, quod renovet homines, Deique filios conſtituat gratiæ dono. Appellatur etiam *Teſtamentum*, ſeu *pactum*, quo nobis Deus ſuum Filium donavit. Lex evangelica differt a moſaica, quia hæc ordinata fuit ad novam, a qua perficienda erat. Moſaica lex erat ſervitutis, & timoris; evangelica lex libertatis, & amoris. Præcepta legis evangelicæ tribuuntur in claſſes tres. Alia *moralia*, quæ juris naturæ ſunt, & ad illud revocantur, quæque Chriſtus non inſtituit, ſed clarius explanavit, ab erroribus quibus hominum pravitate implicata erant, purgavit, atque conſiliorum præſidio munivit. *Cæremonialia* alia ſunt, ſeu ſacramentalia, quæ Chriſtus ipſe inſtituit, abrogatis quæ a moſaica lege præſcripta erant. Alia tandem ſunt *fidei* præcepta, quæ prius umbris, & figuris involuta erant, quæque Chriſtus nova luce perfudit, atque declaravit. Quare quæ prius ante Chriſti adventum confuſe, & implicite credebantur, nunc expreſſe credenda ſunt. Præcipuum diſcrimen legis moſaicæ ab evangelica eſt quod hæc vim juſtificandi, & ſanctificandi continet, ſecus illa, ut S. Paulus *ad Galat. cap. 2.* docet. *Scientes autem, quod non juſtificatur homo ex operibus legis niſi per fidem Jeſu Chriſti; & nos in Chriſto Jeſu credimus ut juſtificemur ex fide Chriſti, & non ex operibus legis: propter quod ex operibus legis non juſtificatur omnis caro.*

CAPUT IV.

De lege poſitiva humana.

§. I.

Legum humanarum fundamentum humana ſocietas.

I. ANteqnam legis humanæ notionem, & effectus explico, paucis ejuſdem fundamenta exponam. Legum itaque humanarum fundamentum ſocietas eſt. Prima humana ſocietas eſt *conjugalis*, maris & feminæ ſobolis procreandæ cauſa inita. Hanc conſequitur *paterna*: liberi quippe abſque parentum ſubſidio vivere nequeunt. Ex debito parentum alendi filios oritur *poteſtas patria* in eoſdem. Altera ſocietas *herilis* nuncupatur, quæ eſt ſervorum cum dominis. Ex hac triplici ſocietate *conjugali*, *paterna*, & *herili* coaleſcit ſocietas *domeſtica*, ſeu familiæ, quæ ſpectato naturæ jure, perfecta quodammodo dici poteſt. Has quatuor ſocietates conſequitur altera, nempe *civica*, quæ perfectior ceteris eſt.

II. Homo ita eſt animal ſociale ut ſine ſocietate conſiſtere humanum genus non queat. Tolle ſocietatem maris cum femina, & tota humana ſpecies evaneſcit. Porro ita connexæ ſunt deſcriptæ ſocietates, ut una alteram pariat. Hæc pauca indicaſſe ſufficiat de fundamento legum humanarum. Admiſſa enim ſocietate, ſine qua conſiſtere humanum genus nequit, neceſſario admittendæ leges ſunt quæ ſocietatem moderentur. Si plura aves, lege *Tom. 6. lib. 1. diſſ. 4.*

§. II.

De jure civili, publico, & privato.

I. COmmunis juris civilis publici finitio hæc eſt: *Jus eſt quod directe, & principaliter ad publicas cauſas, & utilitatem univerſalem conſtitutum eſt*. Tribuunt illud in antiquum, & hodiernum. Iſtius auctor eſt ſumma poteſtas, in imperio Imperator, in regno Rex, in principatu Princeps, in republica Magiſtratus. Hoc jus legale vocatur, cum ſit vera lex. Quælibet reſpublica, immo quæque civitas non ſubjecta alicui ſua habet jura tum publica, tum privata.

II. Juris civilis privati notio hæc eſt: *Jus auctoritate ſupremæ Poteſtatis conditum, ad ſingulorum civium utilitatem immediate, & principaliter ordinatum*. Per hanc finitionem jus civile privatum diſtinguitur a quolibet alio: a naturali, quod non pendet a voluntate humana; a jure gentium, quia iſtud non eſt alicujus civitatis, aut Principatus, ſed omnium gentium; a jure publico, quod iſtud proxime, & per ſe ad publicam utilitatem dirigatur, unde ſingulorum utilitas manat: contra jus civile privatum directe ſingulorum commodum reſpicit, ex quo poſtea commune bonum, & publica utilitas coaleſcit.

III. Hoc jus privatum multiplex. Aliud vocatur *merum*, quod ex ſola hominum voluntate pendet: aliud *mixtum*, quod jus naturale vel gentium includit, Rurſus aliud *commune*, quod extenditur ad univerſum Principatum; aliud *particulare*, ſeu *municipale*, quod intra fines provinciæ, vel civitatis concluditur. Aliud eſt *ſcriptum*, aliud *non ſcriptum*.

IV. Juris civilis idea hæc eſt. Modo interpretatur juris naturalis, & gentium ambiguos caſus; modo plura adjicit ſolo humano arbitrio, prout tali nationi, aut populo expedire judicat. Plura conſectaria ex jure naturæ, vel gentium deducuntur, quæ juxta mentium humanarum diverſitatem in varias trahi partes queunt. Jus autem civile ſenſum definit in quo hæc ambigua accipienda ſunt. Plura adjicit, ut illa jura magis confirmet.

§. III.

De jure canonico, ſeu eccleſiaſtico.

I. CAnon vox Græca eſt quæ *regulam* latine ſignificat. Jus itaque canonicum *jus regulare* eſt, quod regulis conſtet. Hac ratione etiam jus civile nuncupari canonicum poſſet, cum regulis conſtet. Verum uſus obtinuit ut ſolum jus eccleſiaſticum appelletur canonicum.

II. Jus canonicum eſt *jus poſitivum ab Eccleſia catolica conditum, approbatumque, quo ſocietas univerſalis Chriſti Jeſu ad tranquillitatem, pacem, æternamque beatitudinem dirigitur*. Dicitur *ab Eccleſia conditum*, vel in Concilio generali congregata, vel a Romano Pontifice ejuſdem capite approbatum, vel inſtitutum.

III. Jus canonicum ſuam repetit originem ab Apoſtolis, qui pro Eccleſiæ regimine omnium primi Concilia celebrarunt. Plura alia pro Eccleſiæ diſciplina conſtituerunt Apoſtoli non ſcripturis, ſed cordibus impreſſa. Decurſu temporis Eccleſiæ Paſtores vel in Synodis,

nodis, vel extra plurimos ediderunt canones, & Pontifices ſummi plures conſtitutiones, bullas, & decreta, quæ in magnam creverunt molem; & decem circiter conſtituunt collectiones, quas recenſere in præſens non vacat. Lege *Tom. 6. lib. 1. diſſ. 4. c. 5.*

CAPUT V.

De poteſtate leges condendi, & de perſonis eiſdem ſubjectis.

I. Omnes Catholici fatentur, ſupremas Poteſtates facultate condendarum legum inſtructas eſſe. Chriſtus Dominus legem Cæſaream de tributo pendendo obſervari præcepit. *Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari.* Hac poteſtate pollent omnes Principes ſupremi, aliis non ſubjecti, in propriis principatibus. Diſputant Juriſpubliciſtæ, valeat ne Regina leges condere: & communiter affirmant, Reginam non conjugatam condere leges poſſe, non ſecus ac Regem. Si quidem qua ratione capax eſt Regni, eadem condere leges valet. Si conjugata Regina ſit, multi contendunt ad maritum Regem tranſire ferendarum legum poteſtatem. Sed hæc opinio falſa mihi eſt. Jure quippe matrimonii non fit hæc translatio, niſi voluntaria pactio Reginæ accedat. Dare marito dotem uxor debet, ſecus ſuam hereditatem.

II. Quæst. I. *Utrum Principes ſupremi æque ac ſubditi, ſubjecti legibus a ſe latis ſint?* Resp. Subditi ſunt legibus ſubjecti *vi coactiva*, qua cogi poſſunt ad earum obſervationem. Principes ſupremi ſubjecti ſunt legibus a ſe latis *vi directiva*. Quando poteſtas condendi leges reſidet penes Rempublicam, ſeu communitatem, tum ſingula membra *vi coactiva* cogi ad obſervantiam queunt. Principes vero ſupremi, ut Pontifices ſummi, Imperatores, & Reges, & ceteri legumlatores aſtringuntur vi directiva ſervare leges a ſe latas, ſecus vi coactiva, ut docet S. Thomas 1. 2. *q. 96. a. 5. ad 3.*

III. Salmanticenſes cum Bonacina, Azorio, Caſtropalao, aliiſque, ſe numquam intellexiſſe ajunt, quod legiſlator queat per legem a ſe latam obligari, quia par in parem non habet poteſtatem. Lex autem eſt imperium ſuperioris in inferiorem. Unde colligunt, legiſlatores ex ſola convenientia, ex jure naturali orta, legum obſervationi obſtringi.

IV. Hæc opinio mihi falſa eſt. Recta ratio ſupra omnes Principes, & legumlatores dominatur. Huic rectæ rationi parere omnes Principes ſupremi debent. Ab hac recta ratione omnes leges juſtæ manant. Hæc recta ſuprema ratio, quid bono communi expediat, quid repugnet, decernit, legeſque condit. Hæc ſuprema ratio in terris parem non habet, ſed omnibus ſupremis Poteſtatibus imperat, & dominatur. Principes itaque ſoluti ſunt a lege coactiva, & pœnali in hac vita, ſecus in altera, quia ſubjecti ſunt legi dirigenti. Peccant, & quidem graviter, ſi legem in materia gravi a ſe latam violent. Accedit quod ſubditi ſcandalum patiuntur, dum violari leges a Principe vident.

V. Quæst. II. *Pueri ſeptennes, infideles, amentes, ebrii ſubjecti ne legibus ſunt?* Resp. Continuo ac pueris affulget rationis lumen, ſubjecti legibus ſunt. Et quia communiter hoc evenit circiter ſeptennium, ideo dicitur pueros ſeptennes legibus ſubjectos eſſe. Infideles legibus eccleſiaſticis ſubjecti non ſunt, quia in eoſdem Eccleſia juriſdictionem non habet. Amentes, & ebrii comprehenſi ſub lege ſunt, ſed ab actuali legis obſervantia excuſantur ob amentiam, vel ignorantiam, vel infirmitatem.

VI. Quæst. III. *Quomodo Clerici, peregrini, & advenæ ſubjecti ſint legibus ſuæ patriæ, & locorum per quæ tranſeunt?* Resp. Clerici, ſublato privilegio exemptionis, ſubjecti legibus civilibus ſunt, utpote Reipublicæ membra. Hoc tamen non impedit quominus Clerici privilegio eccleſiaſticæ immunitatis fruantur: quæ immunitas alicubi major, alicubi minor eſt.

VII. Peregrini dicuntur qui a loco proprii domicilii recedunt, animo redeundi. Vagi nullibi ſedem fixam habent. Advenæ, & forenſes in uno loco habent domicilium, in alio habitant. Certum eſt peregrinum, advenam, forenſem ad aliquem locum accedentes animo ibidem perpetuo commorandi, continuo obnoxios eſſe ejuſdem loci legibus. Idem dicendum quando majori parte anni ibidem commorantur. Certum quoque eſt ſervare eoſdem debere leges contractuum, teſtamentorum, matrimoniorum ſolemnitates ſpectantes. Mihi quoque probabilius eſt ejuſmodi peregrinos, & advenas ſervare debere leges loci per quem tranſeunt, etiam ſi ibi per unum & alterum diem maneant. Quoniam id expedit tranquillitati, paci, & optimo regimini. Adverſa ſententia quoad hoc exleges facit homines iſtos, cum non teneantur neque legibus ſuæ patriæ, neque legibus locorum per quæ tranſeunt.

VIII. Peccant, ut jam diximus ſupra, qui deliberato animo diſcedunt a proprio territorio ut declinent obſervantiam jejunii, aut diei feſti : quia nemini ſua fraus debet patrocinari. Aliæ ſimiles quæſtiunculæ ſolutæ ſunt in explicandis præceptis jejunii, & feſtorum dierum.

CAPUT VI.

De legum humanarum effectibus, & vi obligandi.

I. QUÆST. I. *Qui ſunt legis effectus?* RESP. Primum legis officium eſt ſubditos bonos, virtuoſoſque efficere. Alter effectus eſt ſubditos obligare ad ea præſtanda quæ leges præſcribunt. Leges autem jubent, vetant, permittunt.

II. QUÆST. II. *Quænam ſit legis humanæ materia?* RESP. Sunt actus humani, qui præcipi, aut vetari poſſunt, quatenus aut conferunt, aut repugnant bono communi, quod lex unice reſpicit. Ea potiſſimum vetare leges humanæ ſolent quæ ſocietatem turbant; leviora autem permittunt, ut graviora deviteut. Actus indifferentes, ut indifferentes, non ſunt materia legis: at quia in individuo nullus actus indifferens eſt, ideo quilibet actus indifferens ſecundum ſpeciem, poteſt in hac aut illa circumſtantia præcipi, aut vetari, quatenus conducit, aut repugnat bono communi.

III. QUÆST. III. *Valent ne legiſlatores humani ſive eccleſiaſtici, ſive civiles actus internos directe & abſolute præcipere?* RESP. Adfirmant plures. Gloſſa *cap. cogitationes diſt. 1. de pœnis.* Major in 4. *diſt.* 12. *q.* 7. Pighius *lib. 6. de Hierarch. c.* 16. Adrianus *in* 4. *q.* 4. Jacobus Latomus *de Confeſ. ſecret.* Medina, Roſella, Sylvius 22. *q.* 104. Henricus a S. Ignatio *tom.* 2. *lib.* 1. *cap.* 16.

IV. Oppoſitam ſententiam communiter defendunt recentiores Theologi. Quæ mihi videntur probabiliora, paucis expediam. Et primo dico, legiſlatorem eccleſiaſticum, nedum civilem, præcipere haud poſſe actus mere internos directe, & per ſe lege coactiva coactione externa. Hanc ſententiam conceptis verbis defendit S. Thomas 1. 2. *q.* 91. *a.* 4. quoniam de his poteſt homo legem ferre de quibus poteſt judicare. At judicium hominis de actibus internis eſſe nequit. Ergo hos præcipere directe & per ſe nequit lege cogente coactione exteriore. Hanc doctrinam utraque ſententia admittit, & penes omnes communis eſt.

V. Illud in diſputationem cadit, num legiſlator poſſit præcipere directe actus internos lege dirigente, coactione interna, ideſt obligante ad culpam, ſublato judicio exteriore, & pœna. Mihi valde probabile eſt, poſſe legiſlatorem eccleſiaſticum præcipere lege directiva actus mere internos in iis caſibus in quibus judicaverit id conſentaneum eſſe ad ſalutem æternam. Nam Princeps eccleſiaſticus, ut diſtinguitur a civili, non ſolam exteriorem ſubditorum felicitatem, ſed primo & per ſe ſpectat ſalutem animarum æternam. Huc enim ſpectat poteſtas quam Chriſtus Eccleſiæ contulit: inquit enim Petro, ejuſque ſucceſſoribus: *Paſce oves meas*: Joan. 21. & Matth. 16. *Quæcumque ligaveris ſuper terram, erunt ligata & in cælis.* Animæ non ſolum exterius, ſed interius quoque nutriri indigent. Confirmat hoc Eccleſiæ mos. Innocentius XI. damnavit hanc theſim: *Non tenemur proximum diligere actu interno.* Nec reponas, Pontificem nihil hic præcipere, aut vetare, ſed id tantum declarare quod naturali, & divina lege vetitum eſt: quoniam Pontifex præcipit ut interius omnes hanc doctrinam defendant. Alexander VII. damnavit quoque hanc theſim: *Qui facit confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ:* & aliam ſimilem damnavit Innocentius XI. de communione ſacrilega. In his theſibus de interioribus actibus ſermo eſt. Quid quod Tridentinum *ſeſſ.* 6. in prooemio prohibet ne aliter credatur quam quod in ſuo decreto ſtatuitur?

VI. Ratio quoque id evincit. Eccleſia moderatur ſocietatem non modo civilem, verum etiam chriſtianam, quæ ut talis ad finem ſupernaturalem tendit, cujus finis ſalus æterna eſt. Porro actus interiores media opportuna ſunt ad hujuſmodi finem. Ergo animarum paſtor, cujus eſt animas in hunc finem dirigere, præfata jubere media valet. Et reipſa Eccleſia præcipit attentionem orationi neceſſariam. Et licet attentio hæc connexa ſit cum exteriore oratione, non apparet cur Eccleſia præcipere non poſſit per horam, aut horæ medietatem interiorem meditationem. Quod autem Eccleſia poſſit indirecte actus internos cum externis connexos præcipere, communior eſt Theologorum ſententia.

VII. QUÆST. IV. *Obligat ne ſub gravi lex humana?* RESP. Qui legem humanam violant, non modo contra hanc, ſed adverſus ipſam æternam legem peccant: quoniam Principes Dei nomine imperant. *Per me Re-*

Digitized by Google

ges regnant, & legum conditores juſta decernunt: Prov. 8. Omnis itaque vera lex ad culpam obligat, & ad pœnam. Quare conſtitutiones Ordinum regularium quæ ad culpam non obligant, ſed ad pœnam, non ſunt veræ leges. Nec propterea minus aſtringunt ad obſervantiam, non ſub culpa, ſed ſub pœna.

VIII. QUÆST. V. *Leges injuſtæ pariunt ne obligationem?* RESP. Leges injuſtæ, quia contrariæ ſunt bono divino, numquam obſervandæ ſunt. Leges injuſtæ, vel quia excedunt limites poteſtatis legislatoris, vel quia opponuntur bono communi, licet nullam pariant obligationem, ſervandæ interdum ſunt ad evitandum ſcandalum quod parere inobſervantia poſſet.

IX. QUÆST. VI. *Unde colligenda ſit gravis obligatio legis?* RESP. Ex voluntate legislatoris, & voluntas legislatoris ex juſdem verbis, quæ produnt imperium, & obligationem legis. Communiter legislator, ut manifeſtet ſuam voluntatem, adhibet ſequentia verba, *Jubeo, mando, præcipio, volumus, decernimus, intendimus* &c. Obligatio vero ſub mortali colligitur ex gravitate materiæ, ex verborum efficacitate, ex pœnæ impoſitione, & his ſimilibus. Prudens quippe legislator materiam gravem ſub gravi, & levem ſub levi obligatione imponit. Diſputant Theologi, num legislator poſſit in materia gravi obligare ſub levi. Sed diſputationes iſtæ ſuperfluæ ſunt. Nam, ut dictum eſt, prudentis legislatoris eſt rem gravem ſub gravi obligatione præcipere, & levem ſub levi. Gravis materia eſſe poteſt vel in ſe, vel reſpectu finis.

X. QUÆST. VII. *Quid de lege pœnali dicendum eſt?* RESP. Lex pœnalis a pœna, quam imponit, nomen ſubit, & diſtinguitur a lege morali, quæ conſcientiam obſtringit, nulla adjecta tranſgreſſoribus pœna. Lex iſta duplex. Altera ſimplex, & pure pœnalis, quæ nullo impoſito præcepto ſolam pœnam imponit, ut ſi legislator dicat: *Si quis arma detulerit, tantum pecuniæ ſolvet*. Altera mixta, quæ præceptum, & pœnam includit. Pœnæ aliæ poſitivæ, ut pecuniarum ſolutio, flagellatio &c. aliæ privativæ, ut excommunicatio, irregularitas; aliæ tandem mixtæ, quæ ex poſitivis, & negativis coaleſcunt. Pœnæ aliæ temporales, aliæ ſpirituales, quæ bonis divinis privant.

XI. QUÆST. VIII. *Unde nam argui poteſt legem pœnalem mixtam obligare ſub gravi culpa?* RESP. Leges aliæ eccleſiaſticæ, aliæ civiles. Eccleſiaſticæ quæ aliquid præſcribunt ſub excommunicationis majoris pœna, ſemper obligant ſub gravi culpa; illæ vero quæ ſolam minoris excommunicationis pœnam adjiciunt, communiter non obligant ſub gravi. Attendenda igitur eſt materiæ gravitas, vel parvitas, quæ legi ſubeſt. Nam ſi materia præſcripta gravis ſit, tranſgreſſio gravis erit; ſi materia levis, ſimiliter levis erit violatio. Leges pœnales mixtæ in materia gravi obligant ſub gravi culpa.

XII. Diſputant Theologi, num lex mere pœnalis obliget ſub culpa, an dumtaxat ſub pœna adjecta. Plures recentiores propugnant legem mere pœnalem non obligare in conſcientia. Hanc opinionem defendunt *Salmanticenſes*, qui citant *Sanchez, Suarez, Caſtropalaum, Bonacinam, Azorium*. Oppoſita opinio mihi eſt probabilior: quia Principes in materia gravi intendunt obligare totius poteſtatis conatu: pœnas quippe adjiciunt, ut heinc ſubditi evidentius intelligant obligationis gravitatem. Lex enim quæ conſcientiam non ligat, non eſt lex, ut dictum eſt ſupra.

XIII. Pœnæ *latæ ſententiæ* inflictæ a legislatore, ſi ſpirituales ſint, ſubeundæ a tranſgreſſoribus ſunt ante judicis ſententiam; ſecus ſi ſint *ferendæ* ſententiæ. In hac tamen materia ſpectandæ ſunt Tribunalium conſuetudines. Pœnas quæ inhabiles reddunt homines ad aliqua bona, ſeu jura acquirenda, ſive illæ adiectæ ſint a jure canonico, ſive a jure civili, incurri ante judicis ſententiam, communiter Theologi docent. Quare beneficiarii, qui officium divinum non recitant, incurrunt pœnam reſtitutionis ante judicis ſententiam. Similiter qui ſponte reſilit a contractu, ſubire pœnam conventionalem juſte appoſitam debet ante judicis ſententiam, ut mihi probabilius videtur. Si quidem conventio iſta pœnalis quidam contractus eſt libero conſenſu celebratus. Sed quilibet honeſtus, ac juſtus contractus non expectata judicis ſententia executioni demandandus eſt. Ergo etiam dictus contractus conventionalis.

XIV. QUÆST. IX. *An leges in præſumptione fundatæ obligent in conſcientia?* RESP. Duplex præſumptio. Alia juris, alia facti. Præſumptio *juris* ea dicitur quæ in tali aut tali contractu dignoſcit periculum fraudis, damni, fallaciarum communiter occurrere: idcirco legem abſolutam condit legislator, qua talem contractum in omni caſu vetat, quamquam in aliquo caſu periculum illud non adeſſet. Præſumptio *facti*, quam etiam *definitionis* vocant, determinat in hoc particulari caſu rem accidere: & ex hac ſuppoſitione judex,

Digitized by Google

aut legiſlator decernit rem ita ſe habere, in quo judicio tacita conditio includitur: *ſi factum reipſa ita ſe habeat*. Quare ſi falſitas præſumptionis in foro exteriori probaretur, liber ſubditus a lege eſſet. Tridentinum prohibuit matrimonia clandeſtina ex præſumptione fraudum, damnorum &c. quæ communiter ejuſmodi matrimonia conſequuntur. Idcirco legem abſolutam tulit, ut abſolute talia matrimonia nulla ſint, etiamſi fraus nulla in aliquo matrimonio contingeret. Præſumptio juris non eſt proprie dicta præſumptio, quia lex quæ prohibet in omni eventu abſolute aliquem actum, non innititur præſumptione, ſed judicio certo & abſoluto.

CAPUT VII.

De lege tributorum.

I. QUÆST. UNIC. *Lex tributorum obligatne in conſcientia?* RESP. Negant Navarrus, Medina, & alii: quorum opinio falſa eſt, & Dei verbo repugnans. Inquit enim *Rom.* 13. S. Paulus: *Ideo & tributa præſtatis. Miniſtri enim Dei ſunt in hoc ipſum ſervientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.* Rurſus Matth. 22. *Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari.* Ratio naturalis id evincit. Tributa enim ſunt patrimonia, unde Principes ſuſtentantur, & populos protegunt, & defendunt. Populi ſiquidem conducunt Principes ad regendam moderandamque Rempublicam; & Principes locant ſuam induſtriam in regimine principatus, ſicuti miniſtri, & famuli locant ſervitutem dominis ſuis pacto pretio. Jure ergo naturæ, nedum poſitivo lex tributorum obſtringit ſubditos ad tributum ſolvendum.

II. Conſuetudo oppoſita, quæ obtruditur, corruptela eſt. Injuſta, inquis, ſunt tributa. Quis eſt juſtitiæ judex? Numquid ſubditi? Numquid Principes injuſtitiæ rei ſunt, dum quidquam præſcribunt ſubditorum cupiditati adverſum? Abſit. In dubio, num juſtum nec ne tributum ſit, ſolvendum eſt: quia in dubio æquali pro Principis juſtitia præſumendum eſt.

CAPUT VIII.

De lege irritante, & lege dubia.

I. LEx irritans non prohibet modo, verum etiam nullos efficit actus. Legum latores autem & prohibere, & irritare actus valent. Lex irritans duplex, alia quæ reipſa contractum irritat, nullumque ipſo facto declarat. Altera quæ irritum declarandum decernit. Prior lex dicit: *Sit ipſo facto nullus*: poſterior dicit: *Si hoc modo fiat, abrogetur*. Prior ante, ſecunda poſt judicis ſententiam actum nullum facit.

II. QUÆST. I. *Lex irritans obligat ne in conſcientia?* RESP. Affirmant communiter Theologi: quia lex irritans vera lex eſt. Leges autem veræ, & juſtæ obligant in conſcientia. Ut autem cognoſcatur, num lex irritet nec ne ſubſtantiam alicujus actus, conſulenda ſunt legis verba, & ſincere interpretanda.

III. QUÆST. II. *Qui dubitat, exiſtat ne lex an ſecus, liber ne a lege eſt?* RESP. Intrepide adfirmant Probabiliſtæ, dubitantem de legum exiſtentia ab obſervanda lege liberum eſſe: idque probabilius eſſe definit P. Viva *tom.* 1. *de leg. q.* 4. *a.* 4. *n.* 2. quia, inquit, *in dubio melior eſt conditio poſſidentis*. Hoc loco indefectibilis regulæ, & primi principii conſtituunt Probabiliſtæ. Audi P. Carolum Caſnedi *Tom.* 2. *diſſ.* 16. *n.* 179. *pag.* 510. ſic fantem: *Ergo homo ex natura ſua & pro priori ad omnem legem eſt liber libertate theologica, ſeu eſt liber ab omni lege. Ergo niſi lex certo probetur, cum poſſeſſio libertatis theologicæ ſit certa, non poteſt homo ea ſpoliari. Ergo dubium de exiſtentia legis, ſeu dubium de libertate, hic & nunc ab obligatione hujus legis particularis optime ſolvitur per poſſeſſionem libertatis univerſalis ab omni lege, in qua homo naſcitur*. Hæc doctrina rejicienda omnino eſt.

IV. Si in materia juſtitiæ dubia eſſet agri poſſeſſio, quid tum? Numquid allegari tum poteſt pro inconcuſſo principio hæc regula: *Melior eſt conditio poſſidentis?* Nemo id aſſeruerit. Certa ergo ſit oportet, & extra diſputationem poſita agri poſſeſſio, ut Petrus poſſeſſor contra adverſarium Paulum, qui æquali jure potitur in agrum, ſuper quo lis pendet, perſeverare in poſſeſſione queat. Unde evincunt Probabiliſtæ, ſubditos evidenter poſſidere libertatem adverſus legem? Non ſecus ac piſces, obmuteſcant oportet. Certo ſciunt homines ſe libertatem habere. At quis judex definivit, in dubio de legis exiſtentia homines certo poſſidere libertatem adverſus talem legem? Adfirmant Probabiliſtæ; negant Probabilioriſtæ hanc libertatis poſſeſſionem. Dubia ergo evidenter eſt hæc poſſeſſio libertatis, quam obtrudunt Probabili-

Digitized by Google

biliſtæ. Ergo non bene allegatur illa, ut eximantur homines ab obſervanda præfata lege.

V. Quæst. iii. *Qui certus de lege, dubitat vero, an in hoc particulari caſu ſubjectus legi ſit, exemptus ne a lege eſt?* Resp. Mutuo pugnant ſuper hac quæſtione vel ipſi Probabiliſtæ inter ſe. Nam alii negant, ut Salmanticenſes cum aliis, quia cum certus ſis de lege, & dubites an tenearis in hoc caſu, poſſidet lex. Ergo melior eſt conditio legis poſſidentis.

VI. P. La-Croix *lib. 1. de leg. n. 589. q. 86.* cenſum texit opinionum Probabiliſtarum mutuo pugnantium; & more ſuo eoſdem lectorum arbitrio porrigit, ut beneficio *Probabiliſmi* quiſque quod ſibi magis arridet ſeligat. Cenſum opinionum contrariarum reſcripſi ex hoc auctore *Tom. 6. lib. 1. diſs. 5. c. 7.* ut cuique notum ſit methodum probabiliſticum propendere, ut mihi videtur, in purum putumque *Pyrrhoniſmum*.

VII. Ad quæſtionem igitur propoſitam reſpondeo, præfatum dubitantem obſtringi ad legis obſervantiam. Nam cum lex certa ſit, poſſeſſio hoc in caſu evidenter ſtat pro lege. Vera autem Doctorum tum Canoniſtarum, tum Theologorum regula eſt: *In dubio tutior pars eſt eligenda*.

VIII. Quæst. iv. *An homines cum mortis, vel gravis damni periculo teneantur leges ſervare?* Resp. Quæ natura ſua mala ſunt, ut fornicari, mentiri, pejerare &c. obligant ſemper, & in omni caſu. Quæ vero natura ſua mala non ſunt, ſed ideo mala, quia vetita, abſolute cum periculo mortis, aut gravis damni non obligant. Hinc obſervatio jejuniorum, feſtorum, abſtinentia a carnibus die veneris, non obligant neque cum vitæ, neque cum gravis damni periculo. Tum dumtaxat hæc præcepta obligarent cum vitæ, vel damni periculo, cum eorumdem tranſgreſſio cederet in contemptionem legis, vel ſcandalum aliorum.

IX. Lex humana ſive eccleſiaſtica, ſive civilis abſolute non obligat cum vitæ, aut infamiæ, aut amiſſionis bonorum periculo. Quiſque tamen ex virtutis amore poteſt periculo mortis propriam vitam exponere. Quilibet Chriſtianus caritatis amore inſervire lue infectis valet: amore pudicitiæ negligere verendorum curationem poteſt: donare tabulam in naufragio fratri pereunti, dummodo ſincero virtutis amore id fiat. Ipſæ divinæ leges naturales ſuas exceptiones habent ob diverſitatem circumſtantiarum. Lex naturalis vetat abſolute furtum, homicidium &c. at in extrema neceſſitate defendendæ propriæ vitæ, aut alendæ non urgent.

CAPUT IX.

De neceſſaria intentione legis implendæ, & de obſervantia plurium præceptorum unico actu.

I. Præcepta legis alia ſunt poſitiva, alia negativa. Hæc per ceſſationem ab opere vetito, illa per executionem operum, ſeu per actus poſitivos implentur. Duplex diſtinguitur actus voluntatis in lege poſitiva implenda: alter intentionis, quo voluntas intendit præceptum implere; alter imperatus, quo res præcepta executioni demandatur.

II. Quæst. i. *Neceſſaria ne eſt aliqua intentio vel expreſſa, vel virtualis adimplendi præceptum, aut ſufficit intentio ponendi rem præceptam?* Resp. Convenit penes omnes non requiri expreſſam intentionem legis implendæ. Præter hanc expreſſam intentionem aliam Theologi vocant interpretativam. Hanc illi habent qui deliberate e. g. Miſſam audiunt die feſto, divinum officium recitant: iſti abſque alia intentione implent præceptum.

III. Quæst. ii. *Ut quis legem impleat, debet ne finem legis intendere?* Resp. Finis legis alius intrinſecus, & eſt ipſa res præcepta; alius extrinſecus, & eſt id quod legislator intendit. Sine primo conſiſtere res præcepta nequit. Abſque poſteriore rei præceptæ ſubſtantia reperiri valet. Non eſt neceſſe ut quis finem extrinſecum legis intendat; ſed ſat eſt intendere finem intrinſecum præcepti, ſeu rem præceptam, quam eo ipſo intendit quod deliberato animo eam executioni demandat. Si legislator expreſſe præciperet finem extrinſecum, puta jejunandi ad avertendam calamitatem, tum ſubditi conformare ſe deberent ad legislatoris finem.

IV. Actu vitioſo non impletur præceptum. Accedit quis ad Eccleſiam ob finem ridendi, & contemplandi mulierem affectu venereo, & ſimul Miſſam audit. Actus iſtius ſubſtantia vitioſa eſt. Finis intrinſecus audiendi ſacri eſt religioſum obſequium. Qui animo videndi amaſiæ ad ſacrum audiendum accedit, non religionis officium, ſed veneris flagitium exercet. Ergo præceptum non implet. Impleret vero, ſi præcipue ad audiendum

Digitized by Google

dum ſacrum accederet, & aliqua prava circumſtantia inficeret non opus præceptum, ſed ipſum auditorem.

V. QUÆST. III. *Impleri ne uno actu plura præcepta valent?* RESP. Plura præcepta juſtitiæ uno actu impleri nequeunt; puta ſolvendi centum ex contractu, & reſtituendi quinquaginta ex furto debita. Certum quoque eſt plura præcepta quæ eamdem materiam afficiunt, unico impleri actu poſſe: eadem quippe Miſſæ auditione ſatisfacis præcepto diei dominicæ, & præcepto alterius feſtivitatis eodem die recurrentis: Sacerdos unica officii recitatione ſatisfacit præcepti tum ordinis, tum beneficii. Certum ſimiliter eſt poſſe ſuperiorem aliquod præceptum imponere peculiari actu implendum. Edidiſti votum jejunandi: Confeſſarius tibi imponit jejunium in culparum pœnitentiam. Unico jejunio nequis utrique debito ſatisfacere; ſed duo jejunia requiruntur.

VI. QUÆST. IV. *Satisfieri ne poteſt eodem tempore diverſis præceptis?* RESP. Adfirmant communiter omnes, quando eodem tempore præcepta cadunt. Vales igitur eodem tempore & Miſſam audire, & horas canonicas perſolvere: quia hæc duo præcepta eumdem finem ſpectant. Si Confeſſarius imponat pro pœnitentia tres Miſſas audiendas, non potes eodem tempore omnes ſimul audire a tribus Sacerdotibus. Falſa quoque eſt plurium opinio, qua aſſerunt, non peccare eum qui voluntarie impedimentum apponit ut liber a ſervanda lege ſit. Qui enim impedimentum apponit ne lex ſervetur, eodem animo vult legis tranſgreſſionem. Reſpondent adverſarii, hunc non habere animum legis violandæ, ſed liberandi ſe ab obſervantia legis. Callida, & verſuta cavillatio hæc eſt. Lex enim quæ officium imperat, ſimul prohibet appoſitionem obſtaculi officium illud impedientis: alioquin ludrica lex eſt. Peccant quoque contra præceptum qui non removent, cum poſſunt ſine gravi damno, impedimenta quæ obſtant ne præceptum obſervetur.

VII. QUÆST. V. *Qui non poteſt totum implere opus præceptum, aſtringitur ne partem quam poteſt, exequi.* RESP. Adfirmant nunc omnes, quando dividuum præceptum eſt. Tunc autem dividuum eſt præceptum, cum partes ſeparatim acceptæ fini a legislatore intento conducunt. Sic quia in qualibet horarum canonicarum recitatione, in abſtinentia a carnibus, vel in unica comeſtura reſplendet finis præceptorum; ideo ſervanda eſt pars, quando ſervari non poteſt totum. Principium illud, *Major pars trahit ad ſe minorem*, proſcriptum ab Innocentio XI. eſt in hac theſi: *Qui non poteſt recitare Matutinum & Laudes; poteſt autem reliquas horas, ad nihil tenetur: quia major pars trahit ad ſe minorem*. Quando duo occurrunt præcepta, quæ ſimul ſervari nequeant, præferri quod præſtantius eſt, inferiori debet.

CAPUT X.

De legis ceſſatione, interpretatione, diſpenſatione & conſuetudine.

I. QUÆST. I. *Utrum ceſſante fine legis in particulari, ceſſet lex?* RESP. Finis legis duplex, ut dictum eſt, unus intimus, extrinſecus alter. Primus eſt ipſa res præcepta, alter eſt intentus a legislatore. Quando actus præcepti natura ſua honeſti ſunt, finis extrinſecus legislatoris conjungi ſolet cum fine intrinſeco. Quando lex præcipit actus natura ſua honeſtos, tunc conſiſtit lex, etiamſi ceſſet finis extrinſecus legislatoris: quoniam ipſa actuum internorum bonitas finis eſt præcipuus legis. Quando res præcepta eſt indifferens, pluresque ſunt fines intenti a legislatore, ex quibus coaleſcit totus finis adæquatus, deficiente uno fine particulari non ceſſat lex. Cum vero finis adæquatus legis omnino ceſſat reſpectu omnium, ceſſat lex. Prohibita eſt communicatio unius civitatis ob peſtis periculum vitandum. Sublato omni periculo peſtis, ceſſat lex. Prohibitus eſt ingreſſus in talem domum ob mulierem malæ famæ. Hæc mulier alio abiit: tum ceſſat lex vetans ingreſſum in talem domum.

II. Non requiritur expreſſa declaratio Principis definientis legem ceſſaſſe, nec ſufficit judicium hujus aut illius particularis, ut dicatur legem ceſſaſſe; ſed requiritur, ut docet Dominicus Soto, vel conſuetudo, vel communis Reipublicæ conſenſus.

III. Falſa mihi eſt opinio aſſerentium, ſat eſſe opinionem probabilem, qua judicetur legis ceſſaſſe finem adæquatum, ut lex ipſa amplius non obliget. Lex quæ firma poſſeſſione fruitur, ſola auferri probabilitate nequit.

IV. Animadvertendum ex Cajetano eſt, finem legis ceſſare duobus modis poſſe. Primo *negative*, quando lex inutilis eſt bono communi; tamen ſi illam impleas, malum non eſt. Secundo *contrarie*, quando legis obſer-

ſervantia in hoc caſu vitioſa eſt, quem caſum a lege exceptum eſſe docet S. Thomas.

V. QUÆST. II. *An ceſſante negative fine adæquato legis in particulari, ceſſet lex?* RESP. Adfirmat prior ſententia, quam defendunt Henriquez, Navarrus, Ledeſma, Diana, Viva.

VI. Recitata opinio falſa eſt mihi, & oppoſita vera, & ſola probabilis, quam communiter defendunt Moraliſtæ. Ratio patet. Lex fertur propter bonum commune, & propter id quod communiter accidit. Hoc fine adæquato legis in commune vigente, numquam lex ceſſat in particulari, ſeu nullus particularis ſubditus exemptus a lege eſt. Quoniam lex non fertur propter particularem caſum, ſed propter id quod communiter accidit. Quare licet reſpectu hujus vel illius privati non eveniat malum quod lex vetat, non propterea ceſſat finis legis etiam reſpectu talis particularis: quoniam finis legis eſt obſtringere omnes ad implendum, aut vitandum id quod communiter accidit.

VII. Tandem plura abſurda contrariam opinionem conſequuntur. Ea quippe admiſſa, omnes fere humanæ leges in nihilum occiderent. Siquidem quilibet pro ſuo ingenio, & affectu contenderet reſpectu ſui legis finem locum non habere. Quiſque diceret: Lex vetans theatra reſpectu mei non urget, quia nullam experior commotionem. Divites contenderent finem vetitæ fornicationis non urgere reſpectu illorum, quia patrimonium habent, unde & concubinam, & prolem ſuſceptam alere. Librorum hæreticorum lectionem, acceſſum ad moniales, delationem armorum, & plurima alia quiſque ſibi licita fore judicaret.

VIII. QUÆST. III. *Quid ſit abrogatio legis, & quis abrogare eam valet?* RESP. Abrogatio de medio tollit legem promulgatam. Duplex eſt: alia *negativa*, qua lex deſuetudine aboletur; alia *poſitiva*, qua lex lata revocatur, nova ejus loco ſubſtituta. Leges etiam juſtæ abrogari queunt, dummodo rationabilis & gravis cauſa occurrat. Et quando lex nova ſimul cum antiqua ſervari nequit, abrogata cenſetur, etiamſi deſit vox abrogationis. Qui fert legem, eam abrogare valet. Inferior legem ſuperioris abrogare non poteſt.

IX. QUÆST. IV. *Quid ſit legis interpretatio?* RESP. Interpretatio eſt declaratio legis, quæ duplex eſt: alia *authentica* dicitur, ſeu *juriſdictionis*, quæ a ſolo legislatore fit, & habet vim legis; alia *doctrinalis*, quæ vi legis caret, & Doctorum judicio innititur. Quando legislator vetat legis ſuæ interpretationem, non licet Doctoribus eamdem interpretari. Oppoſita opinio mihi falſa eſt, & ſuperiorum juriſdictioni infeſta.

X. QUÆST. V. *Quæ regulæ in interpretatione ſervandæ?* RESP. 1. Spectanda eſt legislatoris intentio, quæ eſt veluti legis anima. Verba autem ſunt inſtrumenta, quibus legislator ſuam prodit intentionem. Quare verba intentioni, non verbis intentio ſubdenda eſt. Si intentio legislatoris ambigua ſit, hærendum verbis eſt. 2. Quando idem ſermo duas ſententias exprimit, ea accipiatur quæ rei agendæ aptior erit. 3. Quando legis verba ambigua apparent, interpretanda ſunt juxta communem loci, & patriæ intelligentiam. 4. Quando de valore actus diſputatur, ſit nec ne validus, interpretanda lex eſt ut valeat actus, quia nemo præſumitur quidquam inutile agere velle, ſervatis tamen ſervandis, & præſertim verborum proprietate. 5. Lex in favorabilibus amplianda, in odioſis reſtringenda eſt. 6. Lex non extenditur ad caſum non comprehenſum ob ſimilitudinem rationum; quando tamen eſt omnino eadem adæquata ratio, niſi quidquam in oppoſitum urgeat, extendenda lex videtur ad caſum non comprehenſum, ſeu non expreſſum. 7. Lex generalis non extenditur ad caſum non comprehenſum ob rationum ſimilitudinem, quantum ad pœnam.

XI. QUÆST. VI. *Quid ſit epikeja, & ubi nam locum habeat?* RESP. Epikia, ſeu epikeja eſt legis correctio, & emendatio, & exemptio caſus particularis, ob circumſtantias, quæ ſi legislatori innotuiſſent, illum caſum excepiſſet. In iis ergo caſibus epikeja locum habet in quibus ſi lex ſervetur, peccatum committitur; ut ſi redderes depoſitum gladium illi qui in patriæ proditionem illum verteret. Ne multa, tunc epikeja locum habet, ut perdocte more ſuo Cajetanus ait, cum finis legis ceſſat contrarie, ideſt quando legis obſervantia vitioſa evadit.

XII. Ut uſus epikejæ licitus ſit, non ſatis eſt quælibet probabilitas, ſed requiritur, inquit 2. 2. *quæſt.* 147. *art.* 4. S. Thomas, certitudo evidens.

XIII. QUÆST. VII. *Quid ſit diſpenſatio a lege?* RESP. Eſt juris relaxatio ab habente legitimam poteſtatem ex juſta cauſa facta. Differt ab interpretatione, & epikeja, quæ non ſunt juriſdictionis actus, ſicut diſpenſatio. Aliquando tamen diſpenſatio pro interpre-

Digitized by Google

præratione accipitur. Sed diſpenſatio preſſe accepta actus eſt juriſdictionis. Includit interpretationem, quia diſpenſator expendere, & bene interpretari legem debet.

XIV. Ut ſubditus liber a lege ſit, ſat minime eſt ut præſumat ſuperiorem fore diſpenſaturum. Diſpenſatio enim eſt vulnus legis, atque adeo odioſa: ergo reſtringenda, non amplianda.

XV. Dividitur diſpenſatio in partialem, quæ partem; & integram, quæ totam obligationem tollit. Item tribuitur in expreſſam, quæ verbis; & in tacitam, quæ ſignis exhibetur.

XVI. QUÆST. VIII. *Unde colligi poſſit Prælatum velle diſpenſare?* RESP. Quando ſuperior præcipit actum qui exerceri abſque diſpenſatione nequit; ut ſi Epiſcopus ſciens te eſſe irregularem, ſuper qua irregularitate diſpenſare valet, te promoveat ad ſacros ordines, tecum diſpenſare præſumitur.

XVII. Solam taciturnitatem Prælati ſignum ſufficiens eſſe diſpenſationis docent nonnulli. Sed illorum opinio mihi falſa eſt, quam rejiciunt communiter Theologi, & Canoniſtæ. Nam taciturnitas Prælati quid aliud prodit niſi permiſſionem? Nihil ſane aliud, ſaltem certum, colligi ex ejuſdem taciturnitate poteſt. Taciturnitas Prælati proficiſci valet, & ſæpiſſime proficiſcitur 1. ex negligentia, 2. ex nimia conniventia, 3. ex puſillanimitate, 4. ex ignorantia, 5. ex malitia, 6. ex ſtudio vitandi ſcandali, 7. ex prævifione rebellionis ſubditorum. Ex aliqua harum cauſarum oriri taciturnitatem poſſe, nemo negaverit. Immo Patres omnes clamant, ex oſcitantia, & negligentia Prælatorum diſciplinæ oriri diſſolutionem. Et ex iſtorum perniciosa taciturnitate mali ſubditi diſpenſationem a legibus colligunt.

XVIII. QUÆST. IX. *Quibus competat diſpenſatio a legibus humanis?* RESP. Poteſtas duplex: una ordinaria, altera delegata: illa annexa dignitati eſt, hæc impertitur ab eo qui dignitatem poſſidet. Qui legem tulit, diſpenſare ab ea valet. Pontifex diſpenſare in univerſa Eccleſia poteſt ab omnibus eccleſiaſticis legibus juſta occurrente cauſa. Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi diſpenſare in ſuis diœceſibus valent in legibus aut a ſe, aut a Synodis latis. Inferior nequit in legibus ſuperioris diſpenſare abſque ejuſdem conſenſu. Legislator ſupremus poteſt cum diſpenſatione aliquid commutationis adjungere.

XIX. QUÆST. X. *Utrum licita, & valida ſit diſpenſatio abſque juſta cauſa data?* RESP. Diſpenſationum neceſſitas ipſam legis naturam conſequitur, quia lex quæ communiter accidunt, ſpectat, ſecus caſus particulares. Idcirco legum cuſtodes pro caſuum diverſitate temperare legum obſervantiam debent. Ab extremis ſibi cavere magnopere ſuperiores debent, quod adeo difficile eſt ut Chriſtus *Luc.* 12. exclamaverit: *Quis putas eſt fidelis diſpenſator, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam?* Peccant ſuperiores, ſi nimium legum cortici hærent. Frequentius in laxitatis quam in rigoris extremum impingunt. Hoſtibus domeſticis, nempe aſfectuum diverſitate continenter obſidentur.

XX. Salmanticenſes *tract.* 11. *cap.* 5. *part.* 6. *num.* 66. defendunt, ſuperiores non peccare mortaliter pro ingenio abſque juſta cauſa diſpenſantes in lege a ſe condita, præciſo ſcandalo, & damno tertii. Concedunt tamen talem ſuperiorem peccare venialiter.

XXI. Præſata opinio mihi falſa eſt. Sermo eſt enim de legibus graviter obligantibus. Porro Patres omnes, & graviores Theologi docent, peccare mortaliter ſuperiores etiam ſupremos qui in legibus graviter obligantibus etiam a ſe latis diſpenſant abſque juſta cauſa. Diſpenſatores iſti a Patribus vocantur proditores, infideles, deſtructores, & perditores univerſæ diſciplinæ. Patrum autem, Conciliorum, aut canonum aliquis numquam pronuntiavit ejuſmodi prodigos diſpenſatores ſine juſta cauſa peccare venialiter. Unde ergo recentes hauſerunt hanc diſtinctionem in hac materia? Legumlatores etiam ſupremi ſubjecti legibus directivis ſunt. Ridicularia autem ſubjectio eſſet, ſi diſpenſare pro ingenio poſſent. Omnis lex juſta grave commodum confert communi bono. Ergo qui tali legi abſque cauſa derogant, grave damnum inferunt Reipublicæ. Ergo graviter peccant.

XXII. Non modo illicitæ, ſed etiam invalidæ ſunt diſpenſationes iſtæ. Quoniam diſpenſationes ſine juſta cauſa conceſſas ſubreptitias, nullas, prævaricationes, & legum diſſipationes Patres appellant. Innumera teſtimonia reſcribere poſſem; ſed unicum Concilii Tridentini *ex ſeſſ.* 25. *cap.* 18. affero. *Quod ſi urgens juſtaque ratio, & major quandoque utilitas poſtulaverit, cum aliquibus diſpenſandum eſſe, id cauſa cognita, ac ſumma maturitate præſtandum erit. Alīterque facta diſpenſatio* SUBREPTITIA ERIT. Quid ad hæc oppoſitum ſentientes? Quid ſi S. Bernardi, S. Thomæ, Bellarmini,

Digitized by Google

ni, Toleti, aliorumque gravium Theologorum teſtimonia afferrem? Toletus lib 5. c. 83. *Papæ diſpenſatio ſine cauſa non habet locum in foro interiori & coram Deo, ſed tantum in foro exteriori* &c. Bellarminus in epiſtola ad Nepotem plurima de hoc argumento habet.

XXXIII. QUÆST. XI. *Quænam ſunt cauſæ juſtæ diſpenſationis?* RESP. Nulla deſignari certa regula poteſt. Cauſarum quippe æquitas a pluribus pendet circumſtantiis. Generalis regula, quam Patres, & Theologi tradunt, eſt quod ſufficientia cauſæ pro legitima diſpenſatione accipienda, penſandaque ſit ex reſpectu ad bonum commune. Huc ſemper ſpectare quiſque diſpenſator debet. Quando de ſufficientia cauſæ dubitatur, tutior pars eſt eligenda. Valida eſt diſpenſatio, dum revera adſit juſta cauſa, licet diſpenſator illam ignoret. Peccat vero diſpenſator diſpenſans abſque juſta cauſa cognita. Cauſa legitima occurrente vitandi mali diſpenſator tenetur diſpenſationem concedere. Eſt enim cuſtos legum in bonum commune ſubditorum. Sicuti autem obſervatio, ſic interdum & relaxatio legis confert ad bonum commune. Ergo ſicuti peccat dum omittit diſpenſator promovere legis obſervantiam, ita etiam peccare poteſt, ſi recuſet eamdem pro temporis opportunitate relaxare. Verum in primo, ſecus in ſecundo capite peccari ſolet: ſæpe delinquunt, quod cum amicis, ſibique bene affectis benignius quam par ſit diſpenſent, cum ceteris æquo ſeveriores aliqui eſſe ſoleant.

XXIV. QUÆST. XII. *Quid de diſpenſatione ſubreptitia, obreptitia, & per metum extorta dicendum?* RESP. *Subreptitia* diſpenſatio eſt quando a petente diſpenſationem tacentur ea quæ dicenda ſunt. *Obreptitia*, quando exponitur falſitas. Utraque nulla eſt. Diſputant auctores cujuſnam veritatis reticentia efficiat diſpenſationem *ſubreptitiam?* Regula generalis deſignari nequit. Si quidquam eorum reticetur, etiam ſine dolo & fraude, quæ ſecundum jura, & ſtilum Cancellariæ dicenda ſunt, diſpenſatio nulla eſt. Si quidpiam reticeatur veritatis, aut exponatur falſitatis, quæ judicem impellat ad diſpenſandum, nulla diſpenſatio eſt.

XXV. Diſpenſatio per metum extorta abſolute valida eſt, quia metus ſimpliciter voluntarium non tollit. Si vero diſpenſator abſolute conſenſum non præberet, tunc nulla diſpenſatio eſſet.

XXVI. QUÆST. XIII. *Quibus de cauſis diſpenſatio ceſſet?* RESP. Si diſpenſatio ſortita ſit ſuum ultimum effectum, revocari nequit. Contractum matrimonium eſt, ſuſcepti ſunt ſacri ordines vi diſpenſationis datæ. Hæc revocari amplius non poteſt. Diſputatur a Theologis, num ſi poſt obtentam diſpenſationem, & nondum executioni demandatam ceſſet omnino cauſa finalis ejuſdem, ceſſet diſpenſatio? Negant Salmanticenſes *trac.* 11. *cap.* 5. *par.* 8. *num.* 88. quia, inquiunt, ſemel ablata per diſpenſationem lege, hæc iterum non reviviſcit. Laudant pro hac opinione *Caſtropalaum*, *Suarez*, *Salas*, & alios.

XXVII. Oppoſita ſententia mihi probabilior & vera eſt. Quid? Chriſtianus diſpenſatus eſt ab audienda Miſſa diebus feſtis, a jejuniis, a recitando officio per menſem ex juſta aliqua cauſa. Hæc omnino evanuit antequam diſpenſatio executioni demandetur, & Chriſtianus iſte diſpenſatione tali utetur? Nemo profecto Chriſtianorum, qui ſit ſincerus ſuæ ſalutis æternæ amator, talem adhibebit diſpenſationem. Quare rejicio ſequentem Salmanticenſium *loc. cit. n.* 91. opinionem. *Si detur infirmitas, quæ moraliter judicetur perpetuo duratura, & obtineas a Pontifice diſpenſationem comedendi carnes pro tota vita, non recitandi divinum officium, non jejunandi, etiamſi poſtmodum ſalutem* PERFECTAM *acquiras, poteris uti tali diſpenſatione. Idem dicimus, ſi pro hoc anno, pro hac Quadrageſima obtineas diſpenſationem a ſuperiore non jejunandi, vel abſtinendi a carnibus, quia infirmitas pro tota illa cenſetur duratura, etiamſi per accidens ceſſet, potes uti tali diſpenſatione. Ita auctores citati, qui licet non omnes ita in particulari loquantur, mens tamen illorum eſt quam diximus.*

XXVIII. QUÆST. XIV. *Ceſſat ne diſpenſatio ob mortem diſpenſatoris?* RESP. Si diſpenſatio abſolute conceſſa ſit, duretque ejuſdem cauſa, non ceſſat ob mortem diſpenſatoris. Contra ſi conditioni illigata diſpenſatio ſit, tunc ceſſat morte diſpenſatoris; ut ſi ejuſmodi clauſulis circumſcripta fuerit: *Donec nobis placuerit, ad arbitrium noſtrum* &c. Si inceptus actus ſit, poteris illum perſequi. Diſpenſationem juſte conceſſam revocare diſpenſator nequit abſque juſta cauſa: juſta vero cauſa occurrente revocare eamdem valet. Injuſtam vero diſpenſationem revocare aſtringitur. Inferior ſuperioris diſpenſationem revocare non poteſt;

Digitized by Google

eſt ; ſuperior vero valet inferioris diſpenſationem revocare . Diſpenſatus poteſt renuntiare diſpenſationi abſque damno tertii ; ſi contra renuntiatio lædat jus tertii, diſpenſatus non valet renuntiare diſpenſationi, ſed ut renuntiatio valida ſit, voluntas diſpenſatoris requiritur.

XXIX. QUÆST. XV. *Quid ſit conſuetudo , & quotuplex?* RESP. *Eſt jus quoddam moribus inſtitutum*, quod pro lege ſuſcipitur , ubi deficit lex . Dupliciter accipi conſuetudo ſolet . Pro jure nempe , & pro facto . Conſuetudo facti non aliud eſt quam actuum repetitio, & uſus , ſeu mos , & format materiam conſuetudinis juris . Hoc enim jus conſurgit ex hac actuum humanorum frequentatione . Hoc quippe jus non voce , non ſcripto , ſed moribus paritur . Quare alii deſcribunt hoc pacto conſuetudinem : *Eſt jus rationabile , legitimo tempore præſcriptum , moribus perfectæ communitatis volentis ſe obligare , & Principis conſenſu inductum* . Rationabilis ſit conſuetudo oportet, non ſecus ac lex, quia utraque bonum communitatis publicum ſpectare debet . Quare nulla conſuetudo vim legis obtinere valet , ſi ſit contra bonum commune ſocietatis . Non cujuſcumque communitatis, ſed perfectæ dumtaxat mores invehere conſuetudinem queunt . Ad conſuetudinem obligantem inducendam non ſufficit actuum frequentia , ſed requiritur voluntas ſe ſe obligandi .

XXXI. Hæc conſuetudo differt a ſtilo, & præſcriptione, & cum eiſdem aliquo modo convenit. Cum ſtilo convenit , quia & hic quædam conſuetudo eſt ; differt vero , quia ſtilus reſtringitur ad fori judicia . . Differt conſuetudo a præſcriptione , quod hæc etiam in ſingulari perſona locum habeat , ſecus illa , quæ communitatem dumtaxat reſpicit . Cum eadem convenit quatenus requirit determinatum tempus non interruptum .

XXXII. Conſuetudo triplex . Alia contra legem, quæ novam legem non inducit , ſed abrogat antiquam . Alia eſt ſecundum legem, quæ non tam conſuetudo, quam interpres legis eſt, & lege abrogata, ipſa conſuetudo ceſſat . Tertia eſt præter legem . Hæc ex frequentia actuum producitur in materia de qua lex ſcripta nihil decrevit . Hæc ſola novum jus inducit , quando neceſſariæ conditiones adſint . Ratione materiæ dividitur in eccleſiaſticam , & civilem .

XXXIII. QUÆST. XVI. *Quinam invehere conſuetudinem queunt ; & quænam conditiones neceſſariæ ſint?* RESP. Conſuetudinem abrogantem legem illi ſoli invehere poſſunt qui legem ſervare tenentur , quia lex abrogatur per actus contrarios . Nullus privatus, neque Princeps ipſe , ſed ſola communitas, & quidem perfecta, qualis eſt civitas, provincia, regnum, inducere conſuetudinem poteſt. Communitas quippe imperfecta, ut familia, collegium parere conſuetudinem nequit . Requiritur ut major perfectæ communitatis pars in actuum frequentia, aut in eorumdem omiſſione concurrat , ut conſuetudo introducatur .

XXXIV. QUÆST. XVII. *Quot ſunt conditiones ad veram conſuetudinem neceſſariæ?* RESP. Quinque . 1. Quod ſit rationabilis ; 2. quod ſit ex publica frequentia actuum liberorum ; 3. quod congruo temporis intervallo duret ; 4. quod interveniat Principis conſenſus ; 5. quod ex animo ſe obligandi inducatur . Ea autem conſuetudo rationabilis eſt quæ bono communi congrua, & utilis eſt . Contra legem ſive naturalem , ſive divinam nulla prævalere conſuetudo poteſt : quia actus contrarii iſtis legibus ſua natura vitioſi ſunt .

XXXV. Contra legem humanam prævalere dumtaxat conſuetudo poteſt . Quotieſcumque tamen conſuetudo bono communi ſocietatis adverſatur , non conſuetudo , ſed corruptela vocanda eſt .

XXXVI. Triplicem conſuetudinis ſtatum diſtinguunt Theologi , inceptionis , progreſſus, & præſcriptionis . Qui contra legem conſuetudinem introducunt , peccant toto tempore quo lex prævalet : quare non ſolum in exordio, ſed etiam in progreſſu iſti legem violant , uſquedum lex prævalet .

XXXVII. QUÆST. XVIII. *Quantum temporis requiritur ad introducendam conſuetudinem?* RESP. Omnes adfirmant , longum tempus requiri ad conſuetudinem inducendam ; ſed circa ejuſdem quantitatem non una eſt omnium ſententia . Communior opinio eſt decennium ſufficere ad conſuetudinem contra legem civilem . Contra legem canonicam vero requiri quadraginta annos . Ceterum circumſtantiæ ſpectandæ ſunt , & natura legis abrogandæ . Tempus iſtud continuum ſit oportet , ſicut & in præſcriptione . Quare ſi hoc tempore aut major communitatis pars oppoſitum conſuetudini quidquam agat, aut Princeps reſiſtat , interruptum tempus eſt, & elapſum amplius non computatur .

XXXVIII.

Digitized by Google

XXXVIII. Actus qui neceſſarii ſunt ad conſuetudinem, debent eſſe liberi, publici, & frequentes. Aliqui contendunt duos aut tres actus ſat eſſe; ſed hæc opinio communiter rejicitur ut falſa. Nemo tamen definire poteſt numerum horum actuum; ſed prudentum arbitrio id remittitur. Profecto in longo tempore nec tres aut quatuor, immo nec ſex nec octo frequentiam pariunt. Actus iſti liberi ſint oportet, quia ſicut lex, ita & conſuetudo a recta ratione proficiſci debet. Quare ſi populus metu coactus quidquam agit, non præſumitur velle conſuetudinem introducere. Ignorantia quoque impedit ne conſuetudo introducatur. Tandem actus iſti liberi & frequentes publici ſint neceſſum eſt: quoniam actus occulti dici nequeunt facti ex conſenſu Principis, & communitatis. Non requiritur tamen juridica manifeſtatio, ſed ſatis eſt publica notitia facti.

XXXIX. Quinta conditio, ut indicatum eſt, poſtulat ut populus animo ſe obligandi conſuetudinem incipiat, eamque tali animo toto tempore neceſſario pro conſuetudine continuet. At undenam colligi poterit populum incepiſſe, & continuaſſe conſuetudinem animo ſe ſe obligandi? Hæc aſſignari indicia ſolent. 1. Quando populus in materia ſua natura gravi, uniformi obſervantia talem conſuetudinem ſervavit. 2. Si ſuperiores iſtius conſuetudinis violatores ſevere puniant. 3. Si viri prudentes optimeque morati culpæ damnent ejuſmodi conſuetudinis tranſgreſſores. Quando hæc tria concurrunt, argumentum eſt communitatem animo ſe ſe obligandi conſuetudinem invexiſſe.

XL. Ne vero corruptelæ ſub conſuetudinis larva occultentur, advertendum eſt, non omnem tolerantiam, & patientiam Principum ſigna eſſe taciti conſenſus. Quando ſuperiores zelo Dei ardent, ſuntque vigiles & experrecti in eliminandis corruptelis, & extirpandis zizaniis, quando nullum obeſt impedimentum aut vitandæ rebellionis, aut declinandi majora mala, tunc patientia, & tolerantia eſſe poteſt argumentum taciti conſenſus. Ceterum, ut dictum ſupra eſt, patientia, & tolerantia ſuperiorum non raro oritur ex eorumdem ignavia, & nimio quietis, & vitioſæ pacis amore, quia tranquillam & hilarem ducere vitam avent.

XLI. QUÆST. XIX. *Quinam ſint effectus conſuetudinis, & quibus modis ceſſet?* RESP. Tres. 1. Conſuetudo legitima vim legis habet: quare ſicut lex, ita conſuetudo obligare ſub gravi culpa poteſt. 2. eſt antiquæ legis abrogatio. 3. eſt legis interpretatio.

XLII. Conſuetudo iis modis ceſſat quibus lex. Præcipue tamen duobus modis conſuetudo abrogatur, nempe per legem expreſſam, & per conſuetudinem oppoſitam. Tum vero lex conſuetudinem abrogat, cum eidem expreſſe adverſatur. Si in lege ſit clauſula generalis abrogans omnes, & ſingulas conſuetudines oppoſitas, tum licet non fieret peculiaris mentio hujus aut illius conſuetudinis, ſingulæ abrogatæ eſſent. Excipi tamen ſolet conſuetudo immemorabilis, quæ niſi expreſſe revocata ſit, conſiſtit. Conſuetudo alia conſuetudine abrogari poteſt, ſi neceſſariis fruatur conditionibus. Advertendum tamen, neque legem, neque conſuetudinem per non uſum abrogari, ſed ſolum per actus oppoſitos.

CAPUT XI.

De privilegiis.

I. AMplum eſſet de privilegiis diſputandi argumentum; ſed in hoc compendio paucis rem expediam, tum quia parum neceſſaria eſt pro animarum regimine, tum quod diſputatio pluribus implexa ſit commentis, & vitilitigationibus nullius ſæpe momenti. Ad rem igitur.

II. QUÆST. I. *Quid ſit privilegium, & quomodo a diſpenſatione differat?* RESP. *Eſt facultas conſtans, & permanens agendi, aut non præſtandi aliquid contra, vel præter legem.* Diſtinguitur a diſpenſatione, quod lex caſum peculiarem ſpectet, & tranſeuntem; illud vero permanens, & conſtans eſt. Dividitur in *reale*, quod attingit ipſas res, ut merces, ſtatum, dignitatem, locum; & in *perſonale*, quod perſonam ipſam afficit, & cum eadem tranſit, reale vero tranſit de uno ad alterum. Rurſus dividitur privilegium in *ſcriptum*, & *non ſcriptum*, ſeu ore traditum. Aliud quod gratis, & liberaliter datur, vocaturque *gratioſum*. Aliud quod meritis conceditur, & appellatur *remuneratorium*. Aliud abſolutum nulla affectum conditione; aliud quod cum pacto impertitur, & vocari ſolet *conventionale*. Item aliud *commune*, quod totam communitatem ſpectat. Aliud *privatum*, quod privatæ dumtaxat perſonæ hæret. Aliud *odioſum*, quod uni favendo, alterum lædit. Aliud *favorabile*, quod favet privilegiato quin alteri in-

com-

commodum afferat. Aliud quod in utroque foro tum interno, tum externo valet. Aliud quod in ſolo conſcientiæ tribunali vim habet. Aliud *perpetuum*, aliud *temporale*.

III. QUÆST. II. *Quis impertiri privilegium valet?* RESP. Qui legem ferre valet. Privilegium enim a lege eximit: ergo ille ſolus impertiri privilegium valet, qui eximere a legis obedientia poteſt. Ut vim habeat privilegium, acceptari ab eo debet cui conceſſum eſt, ſi gratioſum ſit. Remuneratorium autem privilegium acceptationem non poſtulat.

IV. QUÆST. III. *Uti ne privilegiatus poteſt extra ditionem concedentis, privilegio ſibi conceſſo?* RESP. Si privilegium abſque limitatione ad locum, & tempus impertitum ſit perſonale, eo uti privilegiatus poteſt extra ditionem concedentis, niſi aliqua lex obſtet, vel ſcandalum. Nam ſi in territorio ad quod privilegiatus accedit, vigeret lex pugnans cum privilegio, aut ſcandalum paterentur incolæ talis loci, tunc licitus haud eſſet talis privilegii uſus. Si privilegium ſit reale, res ipſas afficiens, tunc intra ſolam ditionem concedentis mandandum executioni eſt. Privilegiari renuntiare valent privilegio perſonali privato afficienti ſolam perſonam, ſecus privilegiis realibus, vel communibus, quæ tranſeunt ad alios, quia talis renuntiatio eſſet cum damno tertii.

V. QUÆST. IV. *Quomodo interpretanda privilegia ſunt?* RESP. Communis ſententia docet, privilegium quod *favorabile* vocant, lato in ſenſu, ſervata tamen verborum proprietate, explicandum eſſe, cum nemini damnum inferat. Privilegium contra quod *odioſum* appellatur, ſtrictioris eſt interpretationis, quia lædit jus aliorum, & damnum infert. Ita tamen interpretandum eſt ut inutile non reddatur. Præterea duplex interpretatio. Alia *authentica*, quam ſolus qui privilegium conceſſit, dare valet; alia *doctrinalis*, quam quilibet vir doctus exhibere poteſt. Prælati Regularium, nempe Generales pro univerſo Ordine interpretari privilegia valent doctrinaliter. Addunt aliqui etiam authentice, ex conceſſione Julii II. Immo addunt etiam Provinciales, & Viſitatores ex conceſſione Clementis VI. & Sixti IV. Libenter viderem iſtas conceſſiones, quibus parum fidei habeo uſquedum in medium afferantur.

VI. QUÆST. V. *Quot modis privilegia amittuntur?* RESP. Pluribus. Perſonale privilegiati morte evaneſcit. Reale vero durat cum rebus quas afficit, & cum eiſdem tranſit ad alios. Privilegium abſolute conceſſum non ceſſare, ceſſante cauſa finali movente, &, ut vocant, *totali*, contendunt non pauci. At opinio hæc falſa mihi eſt. Quoniam ſicuti conceſſio privilegii abſque ulla cauſa vitioſa eſſet, ita duratio privilegii, omni, & integra converſionis cauſa ſublata, injuſta foret. Ceſſat quoque privilegium quo alicui conceditur aliqua actio in gravamen aliorum, & amittitur præſertim per non uſum facultatis conceſſæ: quoniam illi qui dato privilegio gravantur, præſcribunt contra privilegiatum, dummodo tempus præſcriptioni congruum accedat. Præterea privilegium ceſſat per voluntariam renuntiationem acceptatam a concedente: qui ſi acceptare recuſet, conſiſtit privilegium; eoque uti privilegiatus, mutata voluntate, poteſt. Tandem amittitur privilegium per ejuſdem abuſum poſt ſententiam judicis, qui declaret reipſa privilegiatum abuti ſuo privilegio. Similiter ceſſat privilegium per revocationem concedentis. Quamobrem damnata fuit ab Alexandro VII. hæc theſis: *Regulares poſſunt in foro conſcientiæ uti privilegiis ſuis quæ ſunt expreſſe revocata per Concilium Tridentinum*. Revocatis privilegiis unius Ordinis, non cenſentur revocata hæc ipſa privilegia reſpectu aliorum Ordinum.

VII. QUÆST. VI. *Quid de communicatione privilegiorum inter mendicantes?* RESP. Diffuſa, & implexa quæſtio diſcutienda ſe ſe offert; at ea tanti momenti non eſt ut noſtram requirat induſtriam, præſertim in hoc compendio. Omnes Religiones mendicantes communicant in omnibus privilegiis tum conceſſis, tum concedendis, niſi inſeratur privilegio aliqua clauſula, quæ expreſſe & perſpicue hanc impediat communicationem.

VIII. QUÆST. VII. *Quid de privilegiis in particulari dicendum?* RESP. Si de privilegiis ſingulis conceſſis tum Clericis omnibus abſolute, tum Regularibus agere vellem, plura volumina non ſufficerent. Quare, miſſa vaſta diſputatione, pauca in tranſcurſu indicabo. Jure divino omnes Eccleſiaſtici in iis omnibus quæ Eccleſiæ diſciplinam ſpectant, a laica poteſtate exempti ſunt. Jure vero canonico, & civili eccleſiaſtici pluribus fruuntur privilegiis, quæ & eorum perſonas, & res plures eximunt a poteſtate ſæculari. Quare vi privilegii, quod *Canonis* vocatur, nequeunt in carcerem detrudi, judi-

dicari, puniri a magiſtratu ſæculari. Neque ſolum eccleſiaſticæ perſonæ, verum etiam illorum bona tum eccleſiaſtica tum patrimonialia libera ſunt a tributis, & gabellis ſæcularium Principum. De clericis in minoribus conſtitutis, aut ſola tonſura inſignitis hæc *ſeſſ.* 23. *cap.* 6. ſtatuit Tridentinum: *Fori privilegio non gaudeant, niſi aut clericalem habitum, & tonſuram deferentes alicui Eccleſiæ de mandato Epiſcopi inſerviant, vel in ſeminario clericorum, aut in aliqua ſchola, vel univerſitate de licentia Epiſcopi, quaſi in via ad ſuſcipiendos majores ordines, verſentur*. His conditionibus deficientibus privilegio fori clericus non gaudet, nec exemptione a tributis.

IX. Plura hic dicenda eſſent de locorum immunitate, & de ejuſdem immunitatis violatoribus: item de privilegiis regularium Ordinum. Verum hæc omnia nimium ab inſtituto mihi præſtituto abducerent: idcirco ſilentio obvolvo.

DISSERTATIO III.

De peccatis univerſe, & ſigillatim.

CAPUT I.

Vitii, & peccati notiones, & diviſiones.

I. Vitii nomen a vitando arceſſitur. Ample acceptum in quolibet defectu a regula ſitum eſt. In præſentia pro receſſu a regula rationis uſurpatur. Illud naturæ, vel artis; hoc morum vitium appellatur.

II. Vitium, ſeu peccatum in communi deſcribi poteſt, quod ſit *perturbatio voluntaria naturæ rationalis in iis quæ mores reſpiciunt*. Vitium, & peccatum accipi promiſcue ſolent. Differunt tamen ſicut actus, & habitus. Nam peccatum preſſe acceptum eſt actus malus moraliter; vitium autem prava diſpoſitio natura ſua tendens, & inclinans in officia moraliter mala. Vitium virtuti opponitur: quia ſicut virtus diſponit animum ſecundum naturæ ſuæ convenientiam, ita vitium pervertit animum contra naturæ ſuæ regulas. Peccatum actibus virtutis opponitur, & pejus vitio eſt: quia qui male agit, pejor illo eſt qui ad malum agendum eſt diſpoſitus. Hæc omnia 1. 2. *qu.* 71. fuſo calamo S. Thomas diſcutit.

III. Quæst. I. *Quænam ſit peccati finitio?* Resp. S. Auguſtinus *lib.* 22. *c.* 27. contra Fauſtum reſpondet: *Peccatum eſt dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam*. Hæc Auguſtini finitio omnia comprehendit peccata, cordis, oris, & operis. Ultima particula *contra legem æternam* includit peccata omnia etiam quæ ſunt directe contra leges humanas: quia qui juſtas humanas leges violant, etiam in legem æternam peccant ſaltem mediate.

IV. Contra datam Auguſtini finitionem opponi ſolet, in illa non includi nec peccatum omiſſionis, nec habituale, nec originale. Reſpondet *loc. cit.* S. Thomas: *Affirmatio, & negatio reducuntur ad idem genus.... & ideo pro eodem eſt accipiendum dictum, & non dictum, factum, & non factum.* Peccatum habituale actibus voluntatis gignitur, & ideo ſub illis includitur. Peccatum originale dici factum voluntarium poteſt, in primi parentis voluntate ſitum. Peccatum veniale non eſt contra, ſed præter legem.

V. Quæst. II. *Quid, & quotuplex ſit peccati macula?* Resp. Maculam in anima relinqui ex peccati commiſſione, Scriptura ſancta teſtatur. *Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion*: Iſa. 4. & S. Paulus: *Inquinatæ ſunt eorum mens, & conſcientia*: ad Tit. 1. Ad peccandum concurrunt actus intellectus, & voluntatis. Per voluntatis affectus, quibus peccator afficitur erga terrenas voluptates, anima polluta, concupiſcentiæ luto inquinata, & illecebrarum ſordibus conſpurcata remanet. Macula hæc in privatione gratiæ in ordine ad actum præteritum malum ſita eſt. Duplicem diſtinguunt Theologi maculam, juxta duplicem nitorem quem in anima conſiderant. Primus nitor ex rationis lumine dirigente; ſecundus ex lumine fidei, & gratiæ illuſtrante conſurgit. Prima macula lumen rationis obſcurat. Secunda, expulſo nitore, qui ex divina gratia refulgebat, divinæ inimicitiæ, ſeu averſionis a Deo, & converſionis ad creaturam, imprimit notam, & deforme ſignaculum in anima peccatrice. Tertiam addunt maculam a peccato veniali inductam, quæ caritatis fervorem minuit, & decorem, atque pulchritudinem ex fervore caritatis refulgentem aliquantulum obnubilat.

VI. Prima peccati diviſio eſt in originale, & actuale. Illud ex Adamo contrahitur;

tur ; illud propria peccantis voluntate com-
mittitur. Peccatum perſonale duplex. Aliud
actuale quod eſt ipſe actus inordinatus , &
difformis a moralitatis regulis. Aliud habi-
tuale, & eſt macula remanens ex actu ma-
lo non retractato.

VII. Secundo aliud eſt peccatum commiſ-
ſionis , quod in tranſgreſſione præcepti ne-
gativi conſiſtit ; aliud eſt peccatum omiſſio-
nis contra præceptum affirmativum , quo
omittitur actus bonus præceptus . Peccatum
commiſſionis abſolute gravius eſt omiſſionis
culpa . Hoc abſolute certum eſt . Ceterum
omiſſiones in ſuperioribus ſecum pertrahere
ſolent horrendiſſima conſectaria, & abſurda,
quæ ſuneſtiſſimam diſciplinæ, & gregis evan-
gelici ſtragem inducunt .

VIII. Tertio alia ſunt peccata ſimpliciter
talia ; alia ſunt peccata in Spiritum ſan-
ctum . Hæc ſunt ſex, deſperatio, præſum-
ptio, impœnitentia , obſtinatio, impugnatio
veritatis cognitæ , & invidentia fraternæ
gratiæ .

IX. Quarto alia vocantur peccata carna-
lia, alia ſpiritualia. Ex ſeptem capitalibus
quinque ſunt ſpiritualia , ſcilicet ſuperbia ,
avaritia , invidia, ira , acedia ; & duo car-
nalia, nempe luxuria, & gula.

X. Quinto alia ſunt peccata propria, quæ
ipſe peccans committit ; & alia aliena , ea-
que ſunt quæ alii noſtro conſilio, juſſu, pa-
trocinio, exemplo, adulatione, diſſimulatio-
ne, ſilentio vitioſo, omiſſione correctionis ,
aliiſque modis perpetrant.

XI. Sexto tandem alia ſunt peccata cor-
dis, oris, & operis. Alia item ſunt contra
Deum, contra proximum , contra ſeipſum.
Utique omnia peccata ſunt contra Deum ;
verum quædam ſunt quæ modo peculiari
Deo adverſantur , quatenus recta impetunt
virtutes illas quæ pro objecto Deum habent,
ut fides, ſpes, caritas, religio. Peccata con-
tra proximum illa dicuntur quæ violant vir-
tutes proximum reſpicientes, juſtitiam, miſe-
ricordiam &c. Peccata contra ſeipſum illa
vocantur quæ violant virtutes ad proprias
paſſiones domandas directas , ut temperan-
tiam, caſtitatem &c.

CAPUT II.

De diſtinctione peccati mortalis a veniali. Quorumdam Probabiliſtarum, & plurium ſcitulorum axiomata refelluntur.

I. PErdifficilem quæſtionem diſputandam
aggredior . Pauca primum delibabo
quæ certa ſunt . Lutherani & Calviniſtæ o-
nitia peccata natura ſua mortalia eſſe pro-
pugnant . Iſtorum errorem damnavit Conci-
lium Tridentinum *ſeſſ.* 14. *c.* 24. Scripturæ
ſanctæ luculentiſſimis teſtimoniis allatis . De
fide itaque eſt dari peccata venialia a mor-
talibus diſtincta .

II. Sex poriſſimum ſunt quæ peccato mor-
tali adſcribuntur . 1. Solvit amicitiam cum
Deo, corrumpit gratiam, caritatem, omneſ-
que virtutes morales infuſas . 2. Parit ani-
mæ mortem . 3. Infert peccatori malum in-
finitum . 4. Malum hoc natura ſua irrepara-
bile eſt . 5. Eſt offenſa Dei infinita . 6. Pec-
catorem æternum damnat . Hæc omnia ma-
nant ex peccato mortali , cujus natura &
eſſentia ſita eſt in *averſione a Deo*, & *con-
verſione ad creaturam tamquam ad ultimum
finem* .

III. Peccatum mortale, & veniale aliud
ex genere ſuo tale, aliud tale *per accidens* .
Peccatum mortale *ex genere ſuo* tale illud
eſt quod ex ſe opponitur caritati Dei , &
proximi : ut ſunt ea quæ opponuntur fidei ,
ſpei , caritati , juſtitiæ . Peccatum veniale *ex
genere ſuo* illud vocatur , quod ex ſe non
opponitur caritati Dei , & proximi, ut men-
dacium ſimplex, verbum otioſum, riſus im-
moderatus &c. Peccatum mortale & venia-
le per *accidens* eſt quod ex mortali fit ve-
niale, aut contra.

IV. QUÆST. 1. *Quomodo peccatum morta-
le poſſit deſinere in veniale* ? RESP. Non eſt
ſenſus quod peccatum veniale evadere mor-
tale, aut mortale veniale fieri queat . Sed
ſenſus eſt quod actus ille qui natura ſua eſ-
ſet peccatum mortale, poſſit fieri veniale .
Duobus modis inquit 1. 2. *q.* 88. *a.* 6. S.
Thomas. 1. Ex imperfecta deliberatione . 2.
Ex parvitate materiæ . Plura tamen ſunt
quæ parvitatem materiæ non excipiunt, ut
infidelitas, odium Dei, perjurium, & alia
quæ directe Deo adverſantur . Omnia vero
peccata ex genere ſuo mortalia fieri venia-
lia queunt ex imperfecta deliberatione, quia
nullum peccatum ſine libertate.

V. At

V. At unde cognoſcemus materiam eſſe gravem, aut levem? Rem difficilem poſtulaſti. Hæ ſunt regulæ quas Theologi aſſignant. 1. Materia tum gravis eſt quando actus præceptus valde conducit ad caritatem aut Dei, aut proximi. Contra ſi parum conferat, levis reputabitur. 2. Si res præcepta, tametſi in ſe levis ſit, nihilominus multum confert in legiſlatoris finem, gravis exiſtimanda eſt. 3. Videndum ſi materia ſuſcipiat magis & minus. Si enim hos gradus non admittit, gravis reputanda eſt. Si autem hos gradus admittat, tum ſpectanda eſt perſona peccantis, finis legis, ſeu ordo ad legem ipſam. Interdum enim quod eſt veniale in ſubdito, mortale eſt in Superiore.

VI. QUÆST. II. *Quomodo veniale fieri mortale poſſit?* RESP. Reſpondet 1. 2. *q.* 88. *a.* 4. S. Thomas, tripliciter id poſſe intelligi. Primo ut idem numero actus primo ſit peccatum veniale, & poſtea mortale: & hoc fieri nullo modo poteſt. Alio modo poteſt intelligi ut id quod eſt veniale ex genere, fiat mortale; & hoc quidem poſſibile eſt, quatenus in eo finis ultimus conſtituitur, vel refertur ad peccatum mortale ſicut ad finem. Tertio modo quod multa peccata venialia conſtituant unum mortale: & hoc quoque fieri omnino repugnar, non ſecus ac ut multæ formicæ conſtituant unum leonem.

VII. Unde infert Angelicus: *Si vero intelligatur quod multa peccata venialia faciant unum mortale diſpoſitive, ſic verum eſt, ſicut ſupra oſtenſum eſt .... ſecundum duos modos diſpoſitionis quibus peccatum veniale diſponit ad mortale.*

VIII. Heinc collige quantum a veritate aberrent non pauci ajentes, illum qui haberet animum committendi omnia peccata venialia, non peccare mortaliter, ſed patrare dumtaxat unum peccatum veniale graviſſimum. Doctrina hæc mihi falſa eſt, & plurium abſurdorum pleniſſima. Chriſtianus iſte ſimilis aliquo modo eſſet nauclero qui animum haberet introducendi in navim omnes guttas aquæ, vel omnia arenæ grana. Multiplicata enim peccata venialia ita rodunt omnes virtutes, & animam ipſam affligunt, ut hæc ſeipſam occidat mortalia patrando. Qui autem tantam malorum multitudinem deliberato animo ſuæ animæ vult, eo ipſo velit oportet ejuſdem mortem. Qui enim diſpoſitionem proximam vult ad mortem, & mortem ipſam velle cogitur. Singula peccata venialia deliberata diſponunt ad mortalia. Omnia autem venialia ſimul accepta, proxima ad mortalia diſpoſitio ſunt. Ergo qui vult hanc proximam diſpoſitionem, vult quoque ipſum peccatum mortale. Itaque ex hoc ſolo capite dictus Chriſtianus peccat mortaliter. Quod poſtea inter peccata venialia aliqua ſint ita propinqua mortalibus, ut qui vult prima, velit poſteriora, aliud caput eſt cur Chriſtianus ejuſmodi peccaret mortaliter. Præclare S. Auguſtinus *tract.* 12. in Joannem inquit: *Plura minuta peccata, ſi negligantur, occidunt; quemadmodum minuta grana arenæ, ſi multa ſunt, premunt, atque opprimunt; & aqua paulatim per ſentinam intrando, ſi non exhauriatur, mergit navim.* Quamvis enim ſimilitudo, ſi ad Metaphyſicæ regulas expendatur, non ſit omnino exacta, cum omnes guttæ aquæ, & grana arenæ ſint ejuſdem ſpeciei, & ſimul conjunctæ pondus graviſſimum conſtituant, quod ſeipſo navim mergit; in ſenſu tamen morali & prudenti ſimilitudo optima eſt, quia hæc peccata venialia deliberata reipſa diſponunt ad mortem. Pluries labuntur juſti ex ſubreptione, ex infirmitate, & inadvertentia. Niſi a deliberatis abſtineamus, periculum grave eſt ne repetitæ guttæ, & multiplicata arenæ grana naviculam animæ ad æternam diſponant ſubmerſionem.

IX. Hactenus facilia perſtrinxi. Quæ ſummum faceſſunt negotium, quæ vel ipſos ſanctiſſimos viros perterrefaciunt, illa ſunt quæ peccata eſſe ſcimus, eorum vero confinia ignoramus. Audi Auguſtinum, qui *lib.* 21. *cap.* 27. *de Civ. Dei* hæc ſcribit: *Sed quis iſte ſit modus, & quæ ſint iſta peccata quæ ita impediunt perventionem ad regnum Dei, ut tamen ſanctorum amicorum meritis impetrent indulgentiam, difficillimum eſt invenire, periculoſiſſimum definire. Ego certe uſque ad hoc tempus, cum inde ſatagerem, ad eorum indaginem pervenire non potui. Et fortaſſis propterea latent, ne ſtudium proficiendi ad omnia peccata cavenda pigreſcat.* Doctorum aquila Auguſtinus difficillimum invenire, periculoſiſſimum definire, ait, quænam peccata ſint quæ ita impediunt aſſecutionem regni æterni, ut tamen ſanctorum meritis impetrent indulgentiam. Quid ad hæc nos? cum iterum *in ench. c.* 77. clamet S. Auguſtinus: *Quæ ſint autem levia, & quæ gravia peccata, non humano, ſed divino ſunt penſanda judicio .... Hinc accidit quod peccata, cum*

in conſuetudinem venerint, aut parva, aut nulla eſſe creduntur. Væ peccatis hominum quæ ſola inuſitata exhorreſcimus.

X. Ex his collige quam cæci ſint ſpectaculorum, ſeu comœdiarum ætatis noſtræ defenſores, blaterantes ad ſummum peccare venialiter illos qui eadem frequentant. Unde, quæſo illos, eruerunt hæc peccati venialis confinia? Viri probi, & docti, inquis, ita ſentiunt, cum frequentantes theatra ad ſacramenta admittant. Viros iſtos probos, doctoſque omnium Scripturarum teſtimoniis, & SS. Patrum traditione perenni illuſos, & deceptos eſſe multi conſtanter adfirmant. Superbia, luxus, ambitio, invidia, luxuria in triumphum efferuntur: avaritia omnia confinia juſtitiæ prætergreditur, in explenda ſiti mimarum & mimorum, qui plura aureorum millia exigunt, ut infamem artem exerceant: & quo ſunt ad demolcendos ſenſus, & excantandas paſſiones impudentiores, eo majorem pecuniarum ſummam colligunt. Hæc omnia theatro eveniunt. Et hæc omnia peccati venialis limites non tranſilire aſſeremus? Finge nos non poſſe definire hæc omnia efficere peccatum mortale, uti Patres omnes definiunt: numquid tu certas bilances habes peccati venialis? Fac incertum eſſe malitiæ gradum, & principia ſolida deeſſe quibus definiatur gravitas, aut parvitas iniquitatis: tunc omnibus conſentientibus mortaliter peccant qui ejuſmodi iniquitati certæ quidem quantum ad genus, incertæ vero quantum ad gravitatem, patrandæ ſe exponunt.

XI. Quid de nimio fucato, & phalerato ornatu mulierum dicam? Capillos ignito ferro cincinnatos, & criſpos cum ſanitatis etiam detrimento efficiunt: tumentia ubera nigro, alboque ornatu diſtincta oſtentant, ut vehementius ſpectatorum oculos alliciant. Luxum, & pompas, quibus renuntiarunt in Baptiſmate, & non raro pauperum, & artificum ſanguine partos, explicant, & in triumphum deferunt; & mulierculas iſtas peccare venialiter blaterabis? Cavete Confeſſarii, & iterum dico cavete, ne iſtas ad ſacramenta admittaris. Scriptura ſancta clamat: *Declina a malo, & fac bonum*. Non ait, *declina a malo mortali, vel veniali*, ſed abſolute ait *a malo*. Niſi igitur iſtæ abſolute declinent ab hoc malo deliberato, nolite vos Sanctum dare canibus. Sancti Eccleſiæ Patres ſæpiſſime ignorarunt malitiæ confinia: & vos fidem adhibetis nonnullis Scripturarum, canonum, traditionumque Patrum, ſicut ex eorumdem libris conſtat, valde inſciis, dum ſibi ſcientiam arrogant definiendi iniquitatis gravitatem, aut parvitatem? Audite iterum Auguſtinum. *Sunt autem quædam quæ leviſſima putarentur, niſi in Scripturis demonſtrarentur opinione graviora. Quis enim dicentem fratri ſuo*, Fatue, *reum gehennæ putaret, niſi veritas diceret? Aut quis æſtimaret, quam magnum peccatum ſit dies obſervare, ſicuti obſervant, qui certis diebus, ſive menſibus, ſive annis volunt, vel nolunt aliquid inchoare, eo quod ſecundum vanas doctrinas hominum, fauſta, vel infauſta exiſtimant tempora, niſi hujus mali magnitudinem ex timore Apoſtoli penſaremus? Qui talibus ait: Timeo vos ne forte ſine cauſa laboraverim in vobis*. In Ench. c. 77.

XII. Expergiſcimini ergo filii hominum, & oculos in Scripturas ſanctas clamantes: *Declina a malo, & fac bonum: Ab omni ſpecie mala cavete: Eſt via quæ videtur homini recta, & noviſſima deducunt ad mortem:* intendite. Patres ſanctos, & Concilia ſerio meditamini. Scitulorum ætatis noſtræ plurimorum axiomata evangelicæ ſanctitati infeſta contemnite. Multitudine peccantium putidiſſimas corruptelas honeſtare, & conſuetudinis larvam induere eoſdem non pudet. Iſtos omnes, inquit Paulus, devitate.

XIII. QUÆST. III. *Quæ advertentia ſufficit ut peccatum ſit mortale, & quæ ignorantia excuſet?* RESP. Tria ad peccatum mortale requiri dictum eſt, nempe materiæ gravitatem, advertentiam mentis, conſenſum voluntatis. Dictum quoque eſt, peccatum mortale ex genere fieri poſſe veniale ex mentis inadvertentia. Graviores Theologi concedunt non requiri advertentiam actualem, & expreſſam ad conſtituendum peccatum mortale; ſed ſufficere virtualem, interpretativam, & indirectam. In quo ſita eſt hæc advertentia indirecta, & interpretativa? In hoc quod tu tenearis, & valeas actionis malitiam cognoſcere. In hoc quippe ignorantia invincibilis a vincibili diſtinguitur, quod illam non potes, hanc ſuperare vales. Quare falluntur apertiſſime qui ajunt, te non peccare mortaliter, dum cares advertentia actuali. Nam videndum eſt, num potueris, & debueris talem advertentiam habere. Si enim potuiſti, & debuiſti advertere, licet non adverteris, peccaſti, quia habuiſti advertentiam interpretativam, & indirectam, ut 1 2. q. 8. a. 8. docet S. Thomas. *Alio modo dicitur ignorantia voluntaria ejus quod quis ſcire poteſt*, &

Digitized by Google

& debet. Sic enim non agere, non velle, voluntarium dicitur. Hoc igitur modo dicitur ignorantia, ſive cum aliquis actu non conſiderat quod conſiderare poteſt, & debet; quæ eſt ignorantia malæ electionis, vel ex paſſione, vel ex habitu proveniens; ſive cum aliquis notitiam quam debet habere, non curat inquirere.

XIV. Sed unde potero deprehendere, me poſſe, & debere ſcire iſtius aut illius actionis malitiam? Reſpondet 1. 2. *q.* 76. *a.* 2. idem S. Thomas hoc pacto. *Ignorantia in hoc a neſcientia differt, quod neſciemia dicit ſimplicem ſcientiæ negationem. Unde cuicumque deeſt aliquarum rerum ſcientia, poteſt dici neſcire illas ..... Ignorantia vero importat ſcientiæ privationem, dum ſcilicet alicui deeſt ſcientia eorum quæ natus eſt ſcire. Horum autem quædam aliquis ſcire tenetur, illa ſcilicet ſine quorum ſcientia non poteſt debitum actum exercere: unde omnes tenentur communiter ſcire ea quæ ſunt fidei, & univerſalia juris præcepta; ſinguli autem ea quæ ad eorum ſtatum, vel officium ſpectant. Quædam vero ſunt quæ etſi aliquis natus eſt ſcire, non tamen ea ſcire tenetur, ſicut theoremata Geometriæ & contingentia particularia,* NISI IN CASU. *Manifeſtum eſt autem quod quicumque negligit habere, vel facere id quod tenetur habere, vel facere, peccat peccato omiſſionis. Unde propter negligentiam ignorantia eorum quæ aliquis ſcire tenetur, eſt peccatum. Non autem imputatur homini ad negligentiam, ſi neſcit ea quæ ſcire non poteſt: unde horum ignorantia invincibilis dicitur, quia ſtudio ſuperari non poteſt.*

XV. Plura ſunt in hac angelica doctrina animadverſione digna. Scire Chriſtianus debet quæ *ſunt fidei* ideſt articulos Symboli apoſtolici; *& univerſalia juris præcepta*, nempe mandata Decalogi, præcepta Eccleſiæ, ſeptem ſacramenta, ſeptem peccata capitalia. Concluſiones vero remotas, quæ ex præceptis Decalogi univerſalibus deducuntur, ſcire abſolute Chriſtianus non tenetur, niſi dum reipſa agenda occurrunt. Alioquin omnes deberent eſſe Theologi, & omnes caſuum particularium reſolutiones perſpectas habere. Hoc non requiritur, inquit Angelicus; ſed ſat eſt ut dum celebrandus contractus eſt, dum agendum hoc vel illud eſt, notitiam ejuſdem habeat. *Quædam autem ſunt quæ etſi aliquis natus eſt ſcire, non tamen ea ſcire tenetur, ſicut theoremata Geometriæ, & contingentia particularia,* NISI IN CASU. In caſu itaque celebrandi contractus, adeundi theatri, ludendi, ſaltandi, ſcire Chriſtianus hic & nunc tenetur talium actionum malitiam, aut honeſtatem.

XVI. *Singuli autem tenentur ſcire ea quæ ad eorum ſtatum, & officium pertinent.* Primus eſt ſtatus chriſtiani hominis. Singuli ergo Chriſtiani tenentur ſcire quid primum omnium ſignificet hæc ſolemnis profeſſio baptiſmalis, *Abreauntio ſatanæ, & omnibus pompis, & operibus ejus.* In aliquibus Ritualibus exprimebatur olim etiam hoc verbum *ſpectaculis*, quod alioquin continetur in priori voce *pompis*. Quot Chriſtiani, ne dicam quot Sacerdotes, qui germanum hujuſce profeſſionis ſenſum comprehendant? Deinceps *ſinguli ſcire tenentur ea quæ ad eorum ſtatum, & officium pertinent*. Viri eccleſiaſtici, Prælati, Epiſcopi, judices, advocati, patres & matres familias, mercatores, medici, artifices &c. ſinguli ſcire aſtringuntur ea omnia quæ ad proprium ſtatum, & officium attinent.

VII. Quam, quæſo, diligentiam adhibere Chriſtiani debent ut ſcientiam illam comparent quæ ad proprium miniſterium recte & ſcite obeundum requiritur? Regula deſignari præciſa nequit. Theologi tractantes de contractibus docent, quod contrahentes, dum inire contractum volunt in utriuſque utilitatem cedentem, illam diligentiam adhibere debent quam adhibent diligentiores in ſimili caſu; ſi vero contractus cedit in utilitatem unius, hic uti ea diligentia aſtringitur quam adhibent diligentiſſimi. In laudata profeſſione baptiſmali initus ſolemni ritu contractus eſt Deum inter & nos ſuper unico omniumque maximo æternæ ſalutis negotio. Deus æternam nobis ſpondet mercedem, æternamque vitam beatam. Nos evangelicæ legis ſuæ obſervantiam promiſimus. Singulari providentia Deus diſpoſuit ut in quolibet ſtatu, & profeſſione eſſent, & ſint viri ſive eccleſiaſtici, ſive laici, diligentes, diligentiores, & diligentiſſimi in æternæ ſalutis negotio. Hos ergo imitari omnes poſſunt, & debent. Ergo ſi imitari eorum diligentiam, & ſollicitudinem recuſant, iſtorum negligentia, & ignorantia vitioſa, criminoſa, & vincibilis eſt. Percurre ſingulos hominum ſtatus, gradus, profeſſiones, dignitates, & artes. Paucos invenies qui aptiora media ignorent quæ conducunt ad augendas divitias, ad comparandos gradus, dignitates, & honores. Feminæ ipſe peritiſſimæ ſunt, conſuluntque ce-

Digitized by Google

lebriores artifices, qui elegantius eas in hoc amplo vanitatis, & ambitionis theatro ornare ſciant.

XVIII. In æterno autem ſalutis negotio, in implendo contractu cum Deo inito, communiter quiſque leges contractus ad propriarum appetitionum commodum temperat: quiſque doctor, & interpres legum eſt. Communiter eos magiſtros, & Confeſſarios conſulunt qui liberalius abſolutionis beneficium impendunt, qui benignius eorum appetitionibus indulgent, & adulantur. Iſtorum ne ignorantia, & inadvertentia innoxia & invincibilis? Abſit. Iſtorum deſidia vafra, verſuta, fraudulenta. Iſti nolunt intelligere ut bene agant. Iſtorum ignorantia affectata, ſupina, & craſſa eſt. Eam quippe diligentiam adhibere in æternæ ſalutis negotio recuſant quam in quolibet rei tranſeuntis & vanæ contractu adhibent.

CAPUT III.

De peccatis, originali, commiſſionis, & omiſſionis.

I. PEccati originalis notionem, & effectus ſupra *lib.* 1. *c.* 1. deſcripſi. Quare ne actum agam, vide quæ ibidem ſcripſi. Peccati originalis notitiam, & humanæ per Chriſtum Jeſum redemptionis fidem, duos eſſe Religionis chriſtianæ cardines præcipuos, docet S. Auguſtinus *epiſ.* 89. Miſſa itaque de peccato originali diſputatione, de aliis duobus peccatis propoſitis diſſeram.

II. QUÆST. I. *Peccatum commiſſionis conſiſtit ne in aliquo poſitivo, vel privativo?* RESP. Diſputant in utramque partem Theologi. Prior opinio, quæ illud conſtituit in aliquo privativo, mihi probabilior eſt. Verum tempore abuterer, ſi longius eam diſcuterem.

III. QUÆST. II. *In quo ſitum eſt peccatum omiſſionis?* RESP. In carentia, ſeu prætermiſſione actus præcepti. Nullus quippe actus poſitivus ejuſdem eſſentiam ingreditur, cum per hoc diſtinguatur a commiſſionis peccato. Requiritur tamen actus qui cauſa, vel occaſio omiſſionis ſit.

IV. Peccatum commiſſionis, & omiſſionis, dum idem motivum, ut ajunt, formale ſpectant, ſunt in genere moris ejuſdem ſpeciei. Peccata enim ſpecie diſtinguuntur ex diverſa ratione formali. Ergo quando eadem eſt utriuſque formalis ratio, eadem quoque eſt malitiæ ſpecies.

V. Actus qui ſunt omiſſionis cauſa, aut occaſio, licet ſecundum ſe boni ſint, mali evadunt. Qui enim libere vult omiſſionis pravæ cauſam, vult ipſam omiſſionem. Ergo qui libere talem cauſam ponit, peccat. Quare qui omitteret die feſto Sacri auditionem propter ſtudium, propter venationem, propter ſcriptionem, non ſolum mala omiſſio eſſet, verum etiam malum ſtudium foret, mala venatio, mala ſcriptio.

VI. Diſputant Theologi num actus qui eſt cauſa omiſſionis, habeat malitiam diſtinctam ab ipſa omiſſione? Communior, & vera ſententia negat: quia ſtudium in caſu poſito malum eſt ob ſolam omiſſionem Sacri.

VII. Qui cauſam culpabiliter omiſſionis ponit, peccare incipit tempore quo libere ponit cauſam; peccatum vero conſummatur tempore quo urget præceptum. Cauſæ poſitio voluntaria eſt: ergo mala, cum ſit effectus mali, & criminoſi cauſa. Deinde inſtante præcepto denuo peccat, niſi retractet deliberationem. Diſputant Theologi num omiſſio vitioſa ſit, & imputabilis ebrio, vel dormienti, cum iſti libertate careant. Verum reſpondent alii ſufficere voluntarium & liberum in cauſa, in qua prævifus effectus eſt, aut prævideri poterat, & debuerat. Verum diſputatio hæc, ad praxim quod attinet, inutilis eſt.

MONITUM.

VIII. Illud potius cum timore & tremore meditandum, nempe æternam Chriſtianorum perditionem ex omiſſionum pravitate tamquam ex funeſta radice proficiſci. Neglectus orationis, reflexionis, & meditationis fons exitialis eſt, & caput omnium malorum. Quot ſunt Chriſtianorum qui quotidie aliquod temporis intervallum, qui horæ quadrantem in evangelicis punctis meditandis impendant? Hæc meditatio, inquiunt, ejuſmodi preces, monachis, & clauſtralibus competunt, ſecus laicis. Sed heu cæcorum infeliciſſimi! Si Religioſi a ſæculi curis ſegregati his præſidiis indigent, ut hoſtium evadant victores; quanto magis iiſdem opus habent Chriſtiani qui in aperto campo dimicant, & undique verſum hoſtium aggreſſibus obſidentur? Si armatura, & ſcuto fidei, & meditationis æternæ vitæ clypeo inſtructi continenter, quoad valent, non incedunt, inimicorum

Digitized by Google

rum ictibus ſuccumbent, & tandem eorum præda evadent. Si corpus cito ſuccumberet, quando congruo careret cibo; profecto & animus deficiat in via opus eſt, niſi æternarum veritatum pane dentibus meditationis bene manſo nutriatur. Quid? Animæ intrinſecus ſuperbia, ambitione, invidentia, odio, concupiſcentia ardentes, & extrinſecus pravis exemplis, dæmonum, hominumque machinationibus obſeſſæ eternum aſſequentur bravium, cum per totam fere vitam ſub hoſtium tyrannide contrucidatæ jaceant?

IX. Animadvertunt Patres, in extremo tremendoque judicio Christum Dominum ſolas omiſſiones improperaturum: *quia non dediſtis mihi manducare, non dediſtis mihi bibere, non ſuſcepiſtis me* &c. quaſi flagitia commiſſionis ſua manifeſta malitia ſeipſis ſceleſtos damnent.

CAPUT IV.

De diſtinctione ſpecifica, & numerica peccatorum.

I. QUÆST. I. *Unde ſpecifica peccatorum diſtinctio repetatur?* RESP. A ſpecifica objectorum diverſitate. Peccatum enim eſt actus malus a libera voluntate, quæ in objectum tendit, procedens: ergo ab eodem objecto ſpeciem capit. Objecta autem in morali ordine ſpecie differunt per diverſam difformitatem, aut conformitatem ad legem æternam, & rectam rationem. Sumitur quoque diſtinctio præceptorum ex diverſitate rerum præceptarum.

II. QUÆST. II. *An diverſitas ſpecifica peccatorum ſumatur etiam ex circumſtantiis?* RESP. Circumſtantiæ morales ſunt extra eſſentiam actuum moralium, & illas extrinſecus dumtaxat comitantur, ſeu circumſtant; ſeptemque numerantur. *Quis* perſonam, ſtatumque prodit; *ubi* locum ſacrum, vel profanum; *quibus auxiliis* inſtrumenta adhibita ad peccandum; *cur* finem; *quomodo* modum actus; *quando* tempus denotat.

III. Dupliciter circumſtantia afficere actum poteſt: aut transferendo illum ad aliam ſpeciem diſtinctam ab ea quæ intrinſecus actui hæret ex proprio objecto, ut ſi quis fornicetur cum perſona Deo conſecrata per votum; aut augendo actum intra eamdem ſpeciem, ut ſi quis furetur in maxima quantitate. Circumſtantiæ prioris generis vocantur mutantes ſpeciem, poſteriores aggravantes intra eamdem ſpeciem: iſtæ aliæ leviter, aliæ graviter aggravant. De his fuſior ſermo erit *in lib. de pœnis.*

IV. Ad quæſitum reſpondeo, peccata novam ſuſcipere malitiæ ſpeciem ex circumſtantiis quæ ſpeciem mutant. Interdum circumſtantiæ poſſunt primam malitiæ ſpeciem tribuere, ut ſi quis elargiatur eleemoſynam propter inanis gloriæ finem, vel Sacrum audiat propter finem ſpectandi impudice mulierem.

V. QUÆST. III. *Unde ſumatur diſtinctio numerica peccatorum?* RESP. Ex interruptione eorumdem actuum: quæ interruptio ex triplici capite valet accidere: 1. per expreſſam retractationem; 2. per ceſſationem voluntariam; 3. per ceſſationem naturalem, aut oblivionem, aut diſtractionem, vel per ſomnum.

VI. Falſa eſt mihi opinio Salmanticenſium, qui *tract. 20. c. 12. par. 5. §. 1. n. 37.* docent, unum peccatum committere illum qui per *unum annum* perſiſtat in voluntate non reſtituendi, quando hunc actum non retractet, & pro hac opinione citant Dianam, Lugo, Vaſquez, & alios. Falſa quoque mihi videntur quæ *ibid. n. 36.* docent, aſſerentes, eum qui intendit occidere inimicum, arma præparat, viam capeſſit, & per multos dies illum quærit, & tandem occidit, unum committere peccatum, *& ſatisfacere præcepto confeſſionis dicendo, ſe homicidium perpetraſſe, quin ſit neceſſarium declarare, quo tempore duravit in illa prava voluntate, & quoties eam inculcavit.* Sincere patefacienda omnia in confeſſione ſunt, nempe temporis diuturnitas, dies, hebdomadæ, menſes &c. ut hinc colligat Confeſſarius criminum multitudinem, & gravitatem. Peccata quoque multiplicantur ex multiplicatione objectorum. Sicut enim peccata ſpecie multiplicantur ex objectis ſpecie diverſis, ita quoque numero diſtinguntur ex diſtinctione objectorum. Hinc qui diverſis calumniis hominem eumdem infamaret, plura committeret peccata. Similiter qui plures homines eadem contumelia infamaret, tot peccata patraret quot eſſent homines infamati. Item qui uno actu quatuor homines occidit, quatuor committit peccata.

VII. Heinc mihi falſa eſt opinio Salmanticenſium, qui *ibi n. 46.* docent, Confeſſarium peccato mortali inquinatum plures ſucceſſive audientem confeſſiones, & abſolventem pœnitentes, unum committere peccatum.

tum. Falſa quoque eſt opinio Bonacinæ, Filliucii, & aliorum docentium; illum qui uno actu intendit occidere integram familiam, aut eam infamare, unum patrare peccatum. Familia enim pluribus conſtat perſonis. Ergo plura is peccata committit.

VIII. Diſputant recentiores, utrum in eodem phyſico actu poſſint eſſe plures malitiæ numero diſtinctæ? Opinionem negantem defendunt Suarez, Layman, Filliucius, Leander, & alii. Sed adfirmantem *in 2. ſent. diſt. 42. a. 1.* propugnat S. Thomas, & cum eodem omnes Thomiſtæ, graviores que Theologi extranei. Ratio evidens eſt. Idem numero actus phyſicus plures malitias ſpecie diſtinctas habere poteſt. Ergo potiori jure pluribus affici pravitatibus ſolo numero diſtinctis poteſt.

IX. QUÆST. IV. *Qui a venialibus abſtinere non ſatagit, eſt ne in periculo labendi in mortalia?* RESP. Tremenda atque formidanda eſt propoſita quæſtio, non ſpeculativa, ſed practica, cujus diſcuſſio centum quæſtiunculis, quæ agitari a Scholaſticis de peccatorum diſtinctionibus ſolent, prævalet. Patres autem omnes, & graviores Theologi ſuper propoſita quæſtione adfirmantem ſententiam defendunt. Sunt enim peccata venialia ceu vermiculi quidam ſpiritualis vitæ medullam corrodentes, ſunt nubeculæ quædam nitorem virtutum offuſcantes, & caritatis fervorem refrigerantes, ſunt tineæ quædam, quæ ad gratiæ jacturam diſponunt. Porro qui ſe amittendæ divinæ gratiæ periculo exponit, & peccandi mortaliter, parum abeſt a peccato mortali.

X. Innumera ſunt Scripturarum oracula quæ hanc terribilem veritatem inculcant. *Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter:* (alii legunt *negligenter:*) inquit Jerem. *cap.* 48. Non minus formidanda ſunt Joannis verba: *Utinam frigidus eſſes, aut calidus; ſed quia tepidus es .... incipiam te evomere de ore meo:* Apoc. 3. Qui languidi, & deſides ſunt in Dei amore, Dei vomitum, & deteſtationem provocant. Quid ſi iſthuc traducerem parabolas illas de virginibus fatuis, de ſervo pigro, de ficulnea ſterili, de talentis abſconditis, quæ vel ipſis ſanctiſſimis viris terrorem ingerunt? An ferventes, & calidæ in Dei amore dicendæ ſunt Chriſtianæ illæ quæ omni pomparum apparatu, & vanitatum ſarcinis onuſtæ ad ipſum ſacrum Pœnitentiæ tribunal, divinamque menſam accedunt? An Chriſtiani qui totam fere vitam ducunt aut terrenis curis diſtentam, aut otio, vanis ſolatiis, ludis immerſam, calidi & vigiles ſunt in Dei ſervitute? Quid de Eccleſiaſticis, quid de Sacerdotibus, illis qui toroſuli, & formoſuli, qui barbatuli, & cincinnati, qui mente ineptiſſimis cogitationibus occupata & gravida ad tremendiſſimum Sacrificium accedunt, nulla aut breviſſima præparatione præcedente, nulla devotione comitante: immo tam indevote, & tanta feſtinatione ſacra illa myſteria tractant, & perficiunt, ut credere omne aliud, præter realem Chriſti præſentiam, Deique Majeſtatem ibidem reſidere, videantur? Iſti ne *ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus* Deum diligunt? Clamant S. Bernardus epiſ. 91. *Minime profecto eſt bonus qui melior eſſe non vult: & ubi incipit nolle fieri melior, ibi etiam deſinit eſſe bonus.* Et rurſus epiſt. 203. addit: *Nolle proficere deficere eſt. Non vis proficere, o Chriſtiane? Non? Vis ergo deficere.*

CAPUT V.

De ſeptem vitiis capitalibus.

PAucis perſtrinxi diſputationem de peccatis univerſe, & generatim ſpectatis, quod plurimæ quæſtiunculæ, quas fuſo calamo verſare Theologi ſolent, parum aut nihil ad reformandos mores conferant. In præſentia inſtituendus ſermo eſt de ſeptem illis vitiis capitalibus quæ conflant legionem illam infernalem quæ modo conjunctim, modo diviſim animas obſidet. Singula diſtinctis §§. diſcutiam.

§. I.

De ſuperbia omnium vitiorum fonte.

I. QUÆST. UNIC. *Quid ſit ſuperbia?* RESP. Eſt, inquit 2. 2. *q.* 162. S. Thomas, *inordinatus appetitus propriæ excellentiæ*. Graviſſimum eſt ſuperbiæ peccatum, præſertim ex averſione a Deo, & poſtea etiam ex converſione ad creaturam. Augetur ejuſdem pravitas, quod ſit omnium vitiorum caput, & quod omnibus virtutibus bellum intentet, & juſtis magnopere inſidias ſtruat. Juſtum enim Angelum, juſtum Adam ſuperbia impetivit, & devicit. Quare S. David continenter Deum precabatur: *Non veniat mihi*

pes

per ſuperbiæ: Pſal. 35. Quis eſt qui, dum ſerio incredibilem iſtius vitii nequitiam, fraudem, aſtutiam meditatur, qui dum victum Luciferum, & cum eo tertiam Angelorum partem, dum primum humani generis parentem omnium virtutum ſplendore coruſcantem proſtratum cum univerſo humano genere conſiderat, non paveat, non contremiſcat?

II. Quatuor enumerat 2. 2. *q.* 162. *a.* 4. S. Thomas ſuperbiæ ſpecies: 1. æſtimare bonum a ſeipſo habere: 2. ſibi datum bonum deſuper credere pro meritis accepiſſe: 3. jactare ſe habere quod non habet: 4. deſpectis ceteris appetere ſingulariter videri habere id quod non habet. Primæ duæ ſpecies ſunt peccata mortalia, cum ex deliberata voluntate procedunt. Tertia, & quarta ob materiæ levitatem excuſari a gravi culpa poſſunt; ſi tamen gravem Dei irreverentiam, & grave proximi damnum, vel contemptum conjuncta habeant, gravia peccata ſunt.

III. S. Bernardus duodecim ſuperbiæ gradus totidem humilitatis gradibus oppoſitos enumerat, nempe curioſitatem, mentis levitatem, ineptam lætitiam, jactantiam, ſingularitatem, arrogantiam, præſumptionem, defenſionem peccatorum, ſimulatam confeſſionem, rebellionem, libertatem, peccandi conſuetudinem. Qua de re lege S. Thomam 2. 2. *q.* 162. *a.* 4. *ad* 4.

IV. Superbia nunc deſcripta vitium ſpeciale eſt. Nunc indico modos quatuor quibus eſſe vitium generale poteſt. 1. Secundum cauſam finalem, quatenus alia peccata ordinantur ad finem ſuperbiæ, qui eſt propria excellentia. 2. Superbia initium eſt & cauſa omnis peccati, prout parit inordinatam concupiſcentiam erga bonum commutabile, quæ eſt univerſalis proxima cauſa peccandi. 3. Superbia cauſa peccati eſt removendo Chriſti gratiam, cujus ope peccatum declinatur. 4. Denique ſuperbia generale peccatum dicitur ratione objectorum in quæ velut in propriam materiam tendit. Excellentia enim perſonæ objectum ſuperbiæ eſt. Hæc autem excellentia ex variis rebus aſſurgit.

§. II.

De filiabus ſuperbiæ, & inanis gloriæ.

I. TRes ſunt filiæ ſuperbiæ. *Inanis gloria*, *ambitio*, & *præſumptio*. *Vana gloria*, quæ a S. Gregorio primum vitium capitale reputatur, & ab aliis ut filia primogenita ſuperbiæ habetur, a S. Thoma 2. 2. *qu.* 132. *art.* 1. deſcribitur, quod ſit *perverſus, & inordinatus appetitus manifeſtationis propriæ excellentiæ*. Vide plura ibi. Superbia appetit propriam excellentiam, hanc manifeſtare ſtudet vana gloria.

II. *Ambitio* eſt perverſus appetitus honoris & dignitatis; ut ſi ambias officia, & dignitates ad quas aſſequendas, vel exercendas meritis cares. Tripliciter hoc contingit, inquit S. Thomas. 1. Cum homo appetit teſtimonium de excellentia quam non habet; 2. cum honorem ambit, illum in Deum non referendo; 3. cum quieſcit in honore, eum non referendo ad aliorum utilitatem.

III. *Præſumptio* aut eſt de Dei miſericordia, aut de propriis viribus. De hac nunc, ſecus de illa, ſermo eſt; & definitur *appetitus inordinatus aggrediendi aliquid ſupra vires*; ut cum quis appetit officium judicis, advocati, ſuperioris, Confeſſarii, Concionatoris &c. dotibus neceſſariis ad talia munia deſtitutus.

IV. Primogenitam ſuperbiæ diximus eſſe *vanam gloriam*, cujus ſeptem ſunt filiæ. 1. *Inobedientia*, quæ ex contemptu violat ſuperioris præceptum. 2. *Jactantia*, quæ eſt inordinata propriæ excellentiæ deprædicatio per verba. 3. *Hypocriſis*, quæ interdum affectat probitatem, ut viam ad honores, & dignitates ſibi paret, quam voco *negotiatoriam*; interdum ſimulat ſanctitatem: qua de re lege S. Thomam 2. 2. *qu.* 111. *art.* 4. ubi plura offendes ſcitu digna. 4. *Contentio*, quæ eſt impugnatio veritatis cum altercatione verborum. Peccant graviter, inquit Merbeſius *Sum. Chriſt. p.* 2. *qu.* 7. Sacerdotes illi qui novis imbuti opiniunculis, regulas a S. Carolo Borromæo pro miniſtrando ſacramento Pœnitentiæ ex Patribus exceptas contentioſe oppugnant. Peccant quoque plurimi ſciuli qui e ſcholis abeuntes, in quibus nihil fere præter inſanabile diſputandi cacoethen didicere, nihiloſecius ſanioris doctrinæ regulas in diſputationem magno, ob-

Digitized by Google

obſtinatoque clamore adducunt. Verum ſerio, & humili animo animadvertendum ne falſitas pro veritate accipiatur, ne intus latitet inſidioſiſſimus, & vaferrimus opinionis ſemel imbutæ, aut propriæ ſcholæ defendendæ perverſus amor. Præ oculis habe regulam quam *tr.* 8. *in* 1. *epiſt. Joan.* tradit S. Auguſtinus: *Dilige, & quodvis fac: ſive taceas, dilectione taceas; ſive clames, dilectione clames; ſive emendes, dilectione emendes; ſive parcas, dilectione parcas. Radix ſit intus dilectionis. Non poteſt de eſta radice niſi bonum exiſtere.* De iis diſputa in tertis quæ proſunt in cælis. De rebus vanis, & ineptis ad ſalutem contendere ad ſolam famam, vanamque gloriam captandam, inſtituere pugnaciſſimas diſputationes peccato non caret. Quamobrem clamat 2. *ad Tim.* 2. S. Paulus: *Stultas autem, & ſine diſciplina quæſtiones devita.* Lege ibi plura. 5. *Pertinacia*, quæ eſt adhæſio propriæ ſententiæ pluſquam oportet, dum quis in ea perſeverat contra agnitam veritatem, inquit 2. 2. *q.* 138. *ar.* 2. S. Thomas. Mortalis eſt, dum manifeſtæ doctrinæ fidei, vel morum reſiſtit, & in proprio errore obfirmate perſiſtit. 6. *Diſcordia*, quæ in voluntatum contrarietate ſita eſt. 7. *Præſumptio novitatum*, ut cum quis inanis gloria inflatus novas excogitat opiniones, novaſque veſtitus formas in animarum, & profeſſionis baptiſmalis perniciem.

§. III.

Admonentur Confeſſarii frequentem eſſe ſuperbiæ culpam, cujus remedium eſt chriſtiana humilitas.

I. PLura de ſuperbia dicta ſunt *lib.* 1. Verum quia ſuperbia initium eſt omnium malorum, nonnulla adjicere lubet: quia numquam nimis quod numquam ſatis. Communiter recentes obiter dumtaxat de ſuperbia diſputant; de gula vero, de luxuria fuſiſſime. Heinc & Confeſſarii, & Chriſtiani tanti ſceleris pravitatem ignorant.

II. Nobile & ſplendidum reputatur ſuperbiæ crimen, & vix inter virtutes non colitur. Erubeſcunt communiter honeſti viri de gula, de ebrietate, de luxuria, de fraude. At quis eſt quem ſuperbiæ, quem vanægloriæ, ambitioniſque pudeat? Habent enim hæc vitia ſua ſplendida vela, ſub quibus ambitioſi, ſuperbique exultant, atque triumphant. Quis Confeſſariorum examen inſtituit pœnitentium, quis pœnitentium ſe accuſat de his criminibus?

III. Recentiores Theologi vix patrari a Chriſtianis exiſtimant peccatum mortale ſuperbiæ: inquiunt enim: quis eſt qui ultimum finem conſtituat in propria excellentia, aut ſe Deo æqualem reputet? Vix aliquis adeo ſtultus eſt qui tam furenter inſaniat. Ita ratiocinantur non pauci.

IV. Ut nos ab his ſpectris caveamus, fidei capita meditanda ſunt. Nos omnes veluti ex aſſe heredes a protoparente noſtro Adam crimen iſtud accepimus, & contraximus. Hæc eſt infirmitas originaria, hic eſt morbus prævalens, & dominans in totum humanum genus. An non imperitiſſimi medici illi qui neglecta infirmitate prævalente, & omnium morborum radice prætermiſſa, ſurculos dumtaxat, & conſequentes morbos curarent, radice ipſa venefica intacta relicta? Nonne dum aliquis morbus veneficus in aliqua dominatur provincia, communiter ex illo morbo moriuntur homines? Peſtis noſtra ſuperbia eſt, lues noſtra ambitio eſt, & vana gloria. Serpit intra nos, & ultimos ſubit animi noſtri receſſus, quin nos ſtragem, quam parit, advertamus. Dum Theologi explicare modum quo Lucifer, & Adam ſuperbiæ crimen patrarunt, conantur, balbutiunt, diſtinguunt, & vix e ſalebris exire queunt, nullamque claram imaginem modi quo illud peccatum commiſſum fuit, perhibere ſciunt. Factum iſtud verum eſt. Et illos poſtea non pudet tam audacter definire, raro nunc homines mortale ſuperbiæ crimen patrare? Clamabunt: Numquid tu certo aſſerere vales letaliter iſtos ſuperbia infectos peccare? Abſit. Sed ajo ſuperbiam dominari in genus humanum. Hic eſt morbus prævalens, & dominans. Ergo plurimi ex hoc morbo pereunt. Conſecutio hæc neceſſaria videtur.

V. Et quia eo eſt lues iſta pernicioſior, quo eſt occultior; idcirco Patres omnes tanti hoſtis inſidias trementes reformidabant. Et hæc ſunt illa peccata ſuperbiæ, ambitionis, vanæ gloriæ, quorum confinia ipſos latebant, quorum malitiam mortalem, aut venialem ignorabant; & ideo pavidi, vigileſque orabant Deum ne deciperentur, & continenter ſe ſe in humilitatis virtute exercebant. Hanc virtutem a Chriſto magiſtro noſtro in primis nobis commendatam ſciebant tamquam efficaciſſimum ſuperbiæ antidotum.

Digitized by Google

VI. Sed heu nos miſeri! Quemadmodum in aliqnibus libris pro conſcientiarum regimine deſtinatis brevis eſt de ſuperbiæ vitio capitali inſtructio; ſic de humilitatis præcepto aut nullus, aut exiguus, aridusque ſermo eſt. Hanc virtutem explicandam communiter relinqnunt magiſtris aſceticis, ſeu librorum, ut vocant, ſpiritualium auctoribus, ac ſi virtus hæc propria dumtaxat eſſet & conveniens animabus illis quæ ad quamdam perfectionem aſpirant, non ex præcepto impoſitam, ſed conſilio tantum propoſitam. Snperbia vitium capitale eſt, & quidem primum, qnia caput omnium malorum exiſtit. Ejus antidotum humilitas eſt, & hæc eſt illa virtus omnibus neceſſaria quæ totius evangelici ædificii baſis, & fundamentum vocatur.

VII. Hanc humilitatem verbo, & exemplo Chriſtus magiſter noſter nos docuit: hanc commendavit, hanc inculcavit. *Diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde:* Matth. 11. & rurſus c. 18. clamat: *Amen dico vobis, niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicumque ergo humiliaverit ſe ſicut parvulus iſte, hic major eſt in regno cælorum*. Et iterum Luc. 18. *Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur*. Da mihi hominem humilem, & eum nt ſanctum Chriſtianum colam. Si humilitate caret, regno Dei ineptus eſt, Chriſto ipſo teſte. Expergiſcimini ergo Confeſſarii omnes. Evangelium Chriſti legite, ſi ſinceram humilitatis imaginem contemplari, & addiſcere cupitis, ut in eadem inſtrnere fideles valeatis. Plurima mihi dicenda de graviſſimo hujuſce tam neceſſariæ virtutis præcepto eſſent; ſed hujuſce compendii brevitas non ſinit.

§. IV.

De avaritia.

I. AVaritia eſt *inordinatus divitiarum amor*, ut 2. 2. *qu.* 118. *art.* 1. S. Thomas docet. Hic perverſus habendi amor conſiderari poteſt primo erga proximum, aut per exceſſum in accipiendo, aut per defectum in tribuendo, quo in ſenſu eſt *peccatum in proximum*. Secundo erga ſe ipſum, dum quis immoderate divitias amat, aut deſiderat, aut delectatur in eis. Et hoc modo avaritia eſt peccatum hominis in ſe ipſum. Priori modo avaritia eſt peccatum mortale ex ſuo genere, ſi ſit contra juſtitiam, & caritatem, ant miſericordiam. Poſteriori modo poterit eſſe peccatum veniale.

II. Avaritia vitium capitale eſt, non carnale, ſed ſpirituale, ut *loc. cit. art.* 6. inquit Angelicus. Hoc peccatum perpetrant homines 1. dum per fas & nefas divitias congregant; 2. quando tanto divitiarum amore flagrant nt in eiſdem conſtituant ultimum finem; 3. dum ita cupide temporalia bona amant ut eadem nullo modo diminuere nec propter Deum, nec propter proximum velint; 4. cum nullum terminum propriæ cupiditati imponunt, & ita lucro inhiant ut negligant ea quæ ad ſalutem æternam requiruntur. Præ oculis habendum oraculum S. Pauli Apoſtoli eſt. *Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt a fide:* 1. ad Tim. Innumera ſunt Scripturarum oracula adverſus avaritiæ peſtem. Clamat Dominus per Iſaiam: *Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis uſque ad terminum loci: numquid habitabitis vos ſoli in medio terræ?* Iſa. 5. & Propheta Amos cap. 6. *Væ qui opulenti eſtis in Sion .... Qui dormitis in lectis eburneis, & laſcivitis in ſtratis veſtris, qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti, qui canitis ad vocem pſalterii, bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti, & nihil patiebantur ſuper contritionem Joſeph.*

III. Non minus tremenda ſunt oracula novi fœderis, & ſupplicia in avaros contorta. Deſcribit *c.* 12. S. Lucas divitem avarum intra ſe dicentem: *Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciam: deſtruam horrea mea, & majora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata ſunt mihi, & bona mea; & dicam animæ meæ: Anima habes multa bona poſita in annos plurimos: requieſce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte repetent animam tuam a te. Quæ autem paraſti, cujus erunt?*

IV. Sed omninm tremendiſſimum eſt Jeſu Chriſti oraculum *Marc.* 10. ubi exclamat: *Quam difficile qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt! Diſcipuli autem obſtupeſcebant in verbis ejus. At Jeſus rur-*

ſut

ſus reſpondens ait illis : Filioli, quam difficile eſt confidentes in pecuniis in regnum Dei introire ! Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire quam divitem intrare in regnum Dei. Qui magis admirabantur dicentes ad ſemetipſos : Et quis poterit ſalvus fieri ?

V. Si Confeſſarii in hæc oracula Chriſti, qui nec fallere, nec falli valet, animum humilem, & ſerium intenderent, faſtidirent ſane plures opiniunculas, quibus divitibus mollia cervicalia ſubmittuntur ; deteſtarentur illa commenta quibus ſenora fucantur. Adeo diſtat hæc Chriſti doctrina a quorumdam Moraliſtarum ſententiis ut componi ſimul nullo pacto queant. Porro judicium divinum ſecundum hæc evangelica oracula fiet. Evangelium Chriſti ergo, o Confeſſarii, miſſis ſophiſticis diſputationibus hominum, diurna & nocturna manu revolvite. Reſponſum diſcipulorum S. Auguſtino admirationem ingerit. *Quis poterit ſalvus fieri ?* Quid ? Divites pauci ſunt : nec omnes ad unum damnari, aſſerere poſſumus : nonne ergo plurimi ſalvandi ſuperſunt ? Quid ergo clamitant : *Quis poterit ſalvus fieri ?* Ineptum ergo diſcipulorum videtur reſponſum. Sed ego ineptiſſimus, & ignorantiſſimus, ſi minus opportunum judicarem reſponſum iſtud. Pauci, inquit S. Doctor, re divites ſunt ; ſed communiter omnes affectu divites ſunt, idcirco repoſuere diſcipuli : *Quis poterit ſalvus fieri ?* Difficile quippe ſalutem aſſequuntur ſive qui divitias poſſident, ſive qui divitias ardenter appetunt. Ut vero hanc reprimamus cupiditatem, & intra juſtos limites coerceamus, Dei gratia ſingulari opus eſt, ut Chriſtus ipſe ſubdit. *Et intuens illos Jeſus ait : Apud homines impoſſibile eſt, ſed non apud Deum . . . . Et cœpit ei Petrus dicere : Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te.* Si ſeria meditatione animarum moderatores divina hæc oracula contemplati fuerint, & ſemetipſos, & ſuos pœnitentes in viam ſalutis dirigent.

VI. Avaritiæ filiæ ſunt proditio, fraus, fallacia, perjuria, inquietudo, violentiæ, obduratio, furtum, homicidium, uſura, ſimonia, divinorum neglectus, fiducia in rebus ſæculi, & mala pene omnia.

§. V.

De luxuria, & gula.

I. INter ſeptem vitia capitalia duo tantum carnalia ſunt, quæ facillime ab omnibus cognoſcuntur : cetera quinque ſpiritualia ſunt, idcirco cognitu difficillima ; immo ita ſæpe nos decipiunt ut vitii effigie abſcondita, virtutis larvam præferant. Contra luxuriæ, & gulæ crimina omnibus comperta ſunt.

II. De luxuria, quæ eſt *inordinatus appetitus voluptatis venereæ*, ſatis dictum eſt in explicatione ſexti præcepti Decalogi.

III. Gula, luxuriæ ſoror, & mater, eſt *inordinatus comedendi, & bibendi appetitus.* Appetitus iſte ſemper perverſus eſt, dum in delectatione, & voluptate cibi, & potus finem conſtituit. In gulæ favorem erat theſis damnata ab Innoc. XI. *Comedere, & bibere* &c. poſt damnationem deteſtabilis evaſit. Idque omnes qui debito obſequio Sedis apoſtolicæ decreta ſuſcipiunt, *facile, non difficile intelligunt.*

IV. Neque heinc interas, ſaporem cibi, & potus peccatum eſſe. Humana enim infirmitas non modo cibo, verum etiam ſapore indiget, quo medio ſumere cibum, potumque valeat. Tunc peccatum eſt, dum hoc ſaporis medium in finem convertitur. Idem dicendum de aliis ſenſuum oblectationibus. Hinc patet falſitas doctrinæ P. Viva, qui in commentariis in dictam theſim &c. *num.* 6. inquit : *Verum quidem eſt quod poſſit* PROPTER SE *intendi directe oblectatio aliqua quæ reperitur in ludo v. gr. in olfactu floris, in auditionem muſicæ, & aliis actibus moraliter indifferentibus.* Voluptas cibi, & potus neceſſaria eſt ut medium ad ſuſtentationem corporis : & nihilominus ſi *propter ſe directe* intendatur, damnata eſt. Numquid voluptas ludi, muſicæ, olfactus roſæ neceſſaria eſt ad vitam ſuſtentandam ? Ergo voluptas captata ex muſica, ex ludo &c. *& propter ſe directe intenta* damnabilis eſt æque ac cibi, & potus voluptas.

V. Tribuitur gula in duas ſpecies : in *comeſſationem*, ſeu crapulam, & *ebrietatem.* Utraque vitia ſunt genere ſuo peccatum mortale. Nihilominus ſcribit P. Buſembaum *lib.* 5. *c.* 3. *dub.* 5. apud P. La-Croix *n.* 293. *pag.* 43. „ Hinc probabile eſt quod „ do-

„ docet *Navar. Tolet.* &c. & non tepugnat „ *Laymanus*, ſecluſo ſcandalo , & aliis *ve-* „ *niale* tantum eſſe *uſque ad vomitum* ſe „ cibo , & potu IMPLERE : idque etiam ſi „ quis VOMAT , UT ITERATO POSSIT BI- „ BERE . " Num hæc doctrina Epicureiſmum ſapiat , doctiores judicent . Scripturæ ſanctæ clamant : *Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum :* Iſa. cap. 5. & Evangeliſta Lucas : *Væ qui ſaturati eſtis , quia eſurietis :* cap. 6.

VI. Ebrietas eſt exceſſus in potando uſque ad violentam uſus rationis privationem . Malitia itaque ebrietatis in hoc ſita eſt ut homo volens & ſciens bibat cum taoto exceſſu , ut rationis uſu ſe ſe privet . Contra ebrietatis flagitium clamant Scripturæ ſanctæ : *Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam , & potandum uſque ad veſperum , ut vino æſtuetis :* Iſa. cap. 5. & Luc. cap. 21. *Attendite vobis , ne forte graventur corda veſtra in crapula , & ebrietate .*

VII. Laxa paradoxa de ebrietate non pauci Probabiliſtæ docent . P. Buſembaom *lib.* 5. *cap.* 3. *dub.* 1. *artic.* 2. apud P. La-Croix *num.* 308. docet , peccare eum qui ſe inebriat abſqoe *juſta cauſa* . Occorrit ergo juſta cauſa ſe inebriandi ? Quidni ? Repooit enim ibi : *Non eſt peccatum inebriare ſe ex præſcripto medicorum , ſi aliter ſanitas recuperari non poſſit* . An ab Hypocrate ethnico præſcripta occurrit ebrietas iſthæc ? Adjicit ibid. P. La-Croix *num.* 313. „ Ad morbum gravem , etiam non letalem curandum , aut cavendum licitam „ eſſe inebriationem , docent multi *cum* „ *Gobat* a num. 15. ſi aliter corari , aut „ caveri nequit . " Quam laxa ſit opinio hæc , judicent ſapientiores . Pergit ibi P. Buſembaum : *Non item eſt peccatum* (ſe inebriare) *ſi quis cogatur intento enſe* . Ebrietas genere ſuo peccatum mortale eſt . Et hæc ebrietas licita erit ad mortem evitandam ? Licitum ergo erit fornicari, adulterare , pejerare ad declinandam mortem .

VIII. P. La-Croix plures *loc. cit.* opiniones recenſer excuſantes ebrietatem . P. Illſung docet cubantes ſuper *lupulum* , & ſe inebriantes non peccare : quia, inquit , *talis inebriatio caret magno voluptatis illicio*. Addit P. La Croix ibi num. 317. *Ang. Tanner. Fagund. Gobat cap. 6. num. 37. univerſaliter docent ebrietatem nullam eſſe mortale , niſi diu privet uſu , & potentia rationis* . Non parum , ſed *diu* privare ebrietas debet non modo *uſu* , ſed etiam *potentia rationis* , ut ſit peccatum mortale . Et quæ temporis longitudo requiritur ? Una hora , inquiunt , videtur eſſe longum tempus . Qui vero per tres quadrantes mero iogurgitatus , & deſtitutus eſſet uſu , & potentia ratioois, ut beſtia , venialiter tantum peccaret , juxta Tannerum , Fagundez , Gobat , & La-Croix , qui ibidem *n.* 329. hæc addit : *Si quis ex gravi cauſa faciat inebriari alterum ad elicienda ſecreta quæ alter tenetur manifeſtare, multi dicunt , non peccare , ſi ad materialem tantum ebrietatem inducat* . Alium caſum ibi *num.* 332. adjicit . *Injuſte in cuſtodia detentus non peccat inducendo cuſtodes ad materialem ebrietatem* . Judicent docti , & chriſtiani viri , num hæc ſint theoremata opportuna pro cooſcientiarum regimine .

IX. Sed quando dicendus ebrius homo eſt ? Reſpondet P. Buſembaum *lib.* 5.*c.*3. *artic.* 2. his verbis . *Si quis poſt potum diſcernere adhuc poſſit inter bonum , & malum , licet nonnihil phantaſia turbata ſit , aut ſequatur vomitus , lingua titubet , pedes vacillent , oculi cernant duplicia , vel domus gyrari videatur ; nondum plena eſt ebrietas ; ideoque tantum peccatum veniale , quamvis ex gravioribus , ſi* DELIBERATE *ſit commiſſum . V. Layman loc. cit. Plena ebrietas notatur ex his ſignis quæ dat Leſſius num.* 30. *&c. Si quis non meminerit dictorum , factorum , quomodo, vel quando domum deductus . 2. Si commiſit ea quæ numquam ſana mente ſolet , v. gr. ſi præter morem turpia ſit locutus , turbavit domum , uxorem verberavit* &c.

X. Quamvis ergo homines mero ſe iogurgitent uſque ad vomitom *reipſa ſecutum ;* quamvis oculti emiſſitii , & revoluti *cernant duplicia ;* quamvis domus *gyrari* videatur, & lingua *titubet* ; quamvis domum , ceu porcelli , deportentur ; ſi tamen meminerint ſe portatos eſſe , quamvis *deliberate* uſque ad hunc exceſſum potent , & ſe ſe vino impleant ; nihilominus liberi ſunt a peccato mortali , & ſolum venialem culpam ex gravioribus perpetraot . Quis ab hac doctriua non abhorreat ?

§. VI.

Digitized by Google

§. VI.

Malitia iræ, ejuſque ſex filiæ exponuntur.

I. IRA definitur quod ſit *injuſtæ vindictæ inordinatus appetitus*. S. Auguſtinus vindictam appellat *libidinem ulciſcendi*. Injuſta, & indebita vindicta eſt 1. quando quis innocentem punire concupiſcit; 2. dum reum æquo majori pœna plecti cupit; 3. cum læſus præter ordinem juſtitiæ puniri reum deſiderat vel a ſe ipſo, vel ab alio auctoritate deſtituto; 4. dum quis vindictam appetit ob indebitum finem.

II. Diſtinguendus eſt vindictæ appetitus de quo dictum eſt, ab ira, quæ animum commovet, & ad concitationem excitat abſque vindictæ deſiderio. Hæc ira aut nullum, aut veniale peccatum eſt, niſi ſit exceſſus. Qui repentino iræ motu commoventur, ut ſenes, mulieres, pueri, melancholici, communiter venialis culpæ limites non tranſiliunt; dummodo nullus ſit deliberatus vindictæ appetitus. Si ſit appetitus levis vindictæ, leve erit crimen. Qui ſe ſentiunt ex naturæ conditione propenſos ad iram, vel imprecationes, diligenti induſtria comprimere, & coercere hanc inclinationem debent: alioquin præſumitur voluntatis deliberatus aſſenſus.

III. Tres iræ gradus diſtinguit Evangeliſta Matthæus cap. 5. *Ego autem dico vobis, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio*. Primis verbis reprehenduntur Phariſæi, qui homicidium & adulterium damnantes, licitam internam vindictam, & mœchiam defendebant. Primo itaque letaliter peccat qui ira inflammatus grave damnum proximo expetit. *Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio;* ideſt capitis pœna puniendus non humano, ſed divino judicio, cui peccatum internum patet. Non ſolum itaque homicidium externum, ut contendebant Phariſæi, ſed etiam internum peccatum eſt.

IV. Secundus iræ gradus eſt cum quis hunc internum injuſtum vindictæ animum ſigno aliquo externo manifeſtat. *Qui autem dixerit fratri ſuo, Racha, reus erit concilio*. Vox iſta *racha* interjectio eſt, quæ convicium aliquod ſignificat, vel *ſine cerebro*, ut vult S. Hieronymus, vel morum pravitatem, ut contendunt alii.

V. Tertius denique iræ præfatæ ſeu appetitus injuſtæ vindictæ gradus in aliquo externo convicio completur. *Qui dixerit fratri ſuo, Fatue* (ideſt exprobrando ſtultitiam, quæ convicium gravius priori *racha* eſt,) *reus erit gehennæ ignis*. Hoc ultimum peccatum gravius eſt duobus prioribus. Vide S. Thomam 2. 2. *q.* 158. *a.* 5. *ad* 3.

VI. Ira vitium capitale eſt, ut *ibid. a.* 6. oſtendit S. Thomas, habetque ſex filias ſequentes: quarum 1. eſt *indignatio*, 2. *tumor mentis*, 3. *clamor*, ſeu inordinata, & confuſa vocis elatio, 4. *contumelia*, ſeu injurioſa locutio contra proximum præſentem, & audientem, 5. *blaſpemia*, 6. *rixa*. De his duabus poſtremis dictum ſupra eſt.

§. VII.

De invidiæ iniquitate, & quæ ſint illius filiæ.

I. QUÆST. UNIC. *Quid ſit invidia?* RESP. Eſt *triſtitia de bono alterius, perinde ac ſi noſtrum malum foret, quatenus illo æquari noſtram excellentiam, aut minui conſpicimus*. Invidia communiter fervet inter æquales juxta tritum proverbium, *Figulus figulo invidet*, ut 2. 2. *q.* 36. *a.* 1. explicat S. Thomas.

II. Invidia monſtruoſus ſuperbiæ abortus eſt; & quemadmodum ſuperbia plus & minus dominatur in omnes, ſic invidia capitale, & univerſale vitium eſt. Monſtrum iſtud viridis coloribus depingit S. Joannes Chryſoſtomus *homil.* 41. *in Matth.* cujus verba reſcripta invenies *Tom. X. Theol. Chriſt. lib.* 4. *diſſ.* 2. *c.* 9.

III. P. Thomas Tamburinus *lib.* 5. *in Decal. c.* 1. §. 3. *n.* 35. *& ſeq.* hæc ſcribit. „ Inquires tertio, an ſicut poteſt quis modo hactenus explicato *gaudere de malo alterius*, quia ſibi bonum ſit; ita e contra licite queat triſtari de alterius bono ut ſibi malum eſt. Reſpondeo. Hic videtur eſſe actus invidiæ, quam ſic communiter deſcribunt Doctores ex S. Thoma 2. 2. *q.* 36. *a.* 2. *&* 3. Valent. Conin. Suar. Bonac. aliique apud Caſtropal. *Eſt inordinata triſtitia, qua quis dolet de bono alterius, non quatenus eſt illius bonum, ſed quatenus videtur diminuere propriam excellentiam, ſeu proprium bonum.*

„ Num. 36. Hæc *communiter*. Quæ ta-

„ men

„ men mihi ſemper difficilia viſa ſunt. “ Contra hanc communem Theologorum doctrinam ſic perſequitur ibid. *num.* 37.

„ Jam ſic arguo. Quando doleo de bono „ alterius ut eſt diminutivum meæ eccellen- „ tiæ, non doleo de bono alterius abſolute, „ ſed formaliter de malo meo, ſeu de di- „ minutione meæ excellentiæ, quæ mihi ma- „ la eſt .... Sicut enim ſi gauderem de „ malo alterius, v. g. *de morte patris*, *ut* „ *cauſante immediate bonum meum*, puta he- „ reditaris ſucceſſionem, *non eſſe peccatum*, „ *ſupra omnes vidimus*; *ſic contra ſi doleam* „ *de bono alterius ut cauſante immediate ma-* „ *lum meum*, *culpa non erit*. “

IV. Ut invidiam capitale crimen de medio tollat P. Tamburinus, præmittit doctrinam a S. apoſtolica Sede damnatam. *Sicut*, inquit, *ſi gauderem de morte patris ut cauſante immediate bonum meum*, *puta hereditatis ſucceſſionem*, *non eſſe peccatum ſupra vidimus omnes*. Quid? Qui ſunt iſti *omnes* qui hanc damnatam doctrinam docent? Antiprobabiliſtæ? Nequaquam. Quinam ergo ſunt iſti *omnes*? Penes Tamburinum ſit, qui ex hac damnata doctrina ab Innoc. XI. in theſi 13. hanc aliam ſententiam infert: *Sic contra ſi doleam de bono alterius ut cauſante immediate malum meum*, *culpa non erit*.

V. An æque damnabilis, vel damnabilior ſit hæc de invidia doctrina, quam defendit P. Tamburinus, ac illa quam docet cum aliis de gaudio mortis patris ob futuram ſucceſſionem in hereditate, docti judicent.

VI. Filiæ invidiæ ſunt *odium*, *ſimulatio*, *detractio*, *exultatio in adverſis proximi*, *afflictio in proſperis*, quas ex S. Gregorio deſcribit S. Thomas 2. 2. *q.* 36. *a.* 4.

§. VIII.

De acedia, *ejuſque filiabus*.

I. Quæst. unic. *Quid ſit acedia?* Resp. Eſt *triſtitia de bono ſpirituali in quantum eſt bonum divinum non in ſe ſpectatum*, *ſed prout in nobis*. Odium Dei adverſatur bono divino prout in Deo. Acedia eſt triſtitia de bono divino prout in nobis, ſeu de bono divino imperato, & neceſſario ad ſalutem.

II. Acediam peccatum eſſe, Scriptura divina teſtatur. *Subjice humerum tuum*, *& porta illam*, *& ne acidieris in vinculis ejus*: Eccl. 6. Plura de hoc vitio ſcribit S. Thomas 2. 2. *q.* 35.

III. Quam ſit virulenta, & immanis acediæ pravitas, ex bello quod divinis præceptis intentat, colligere quiſque valet. In primis adverſatur primo & maximo mandato diligendi Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex totis viribus. Acedioſus continenter hoc præceptum violat, cujus tepor vomitum, & indignationem divinam contra ſe provocat. Violat præterea acedia præceptum, quo aſtringimur in Domino exultare, & delectari. *Gaudete*, *& exultate*, *quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis*: Matth. 5. Adverſatur denique acedia præceptis vigilandi, orandi, operandi cum tremore & timore ſalutem noſtram, & præcavendi tentationes, atque proficiendi in via Domini.

IV. Acediæ filiæ ſunt *malitia*, *rancor*, *puſillanimitas*, *deſperatio*, *torpor circa præcepta*, *evagatio mentis circa illicita*.

V. *Malitia* eſt voluntarius horror, deriſio, & contemptio bonorum ſpiritualium, & proborum hominum, qui concionibus, & exhortationibus, atque virtutum exemplis ad chriſtianæ profeſſionis obſervantiam excitare acedioſos ſtudent.

VI. *Rancor* eſt indignatio, qua acedioſi turgentes, & æſtuantes cervicem erigunt contra Superiores, Paſtores, Confeſſarios, & Scriptores, qui aut voce, aut ſcripto illuminare, & corrigere eoſdem ſtudent.

VII. *Puſillanimitas* eſt propriarum virium diffidentia, qua quis officia, & opera ardua refugit. Hanc puſillanimitatem peccatum eſſe, ex parabola ſervi pigri, qui acceptam pecuniam domini ſui fodit in terram, conſtat.

VIII. *Deſperatio* ſcelus eſt quo quiſpiam de ultimi finis conſecutione deſperans, omne ſalutis ſtudium deponit. De hujuſce ſceleris gravitate dixi ſupra. Ex hac deſperatione, ex vitiorum multitudine & gravitate proficiſcente, oritur incredulitas, quæ hodie adeo late patet.

IX. *Torpor* eſt animi ignavia, ſeu languor, quo quis præceptorum obſervantiam vel omittit, vel oſcitanter implet. Periculoſiſſimus eſt torpor iſte. Quemadmodum in negotiis mundi torpidi, & ignavi marceſcunt miſeria, nihilque magni conantur; ſic in æternæ ſalutis ſtadio torpidi pereunt, quia media ad ſalutem neceſſaria negligunt, & præliari adverſus tentationes carnis, mundi,

Digitized by Google

di, & dæmonis refugiunt: contra quos *Rom.* 11. S. Paulus inquit: *Sollicitudine non pigri, ſpiritu ferventes, Domino ſervientes*. Languor iſte ſpiritus omnem devotionem exſiccat, vires extenuat, quotidie zizania vitiorum ſpargit, mentis ſtuporem, & obſcuritatem inducit, & ita animam hebetat, atque corrumpit, ut eam ineptam ad ſolida virtutum officia reddat.

FINIS

PRIMI TOMI.

Digitized by Google